TIDSSKRIFT

FOR

LANDØKONOMI

UDGIVET AF DET KGL. DANSKE
LANDHUSHOLDNINGSSELSKAB

REDIGERET AF
AXEL NIELSEN

1940

KØBENHAVN
HOVEDKOMMISSIONÆR:
FH. AUGUST BANGS FORLAG
EJVIND CHRISTENSEN
FREDERIKSBERG BOGTRYKKERI
1940

INDHOLD

Side

Landbruget i 1939. Nogle Betragtninger ved Aarsskiftet. Af Sekretær *Axel Nielsen* 1

Danmarks Omsætning med Udlandet af Landbrugsprodukter og Hjælpestoffer for Landbruget i Aaret 1938. Ved Konsulent *Ivar Dokken* 35

Færøske Landbrugsforhold i 1939. Af Landbrugskonsulent *M. Winther Lützen* 53

Bøger 57

Mindre Meddelelser:

Foredrag i Landhusholdningsselskabet i Vinteren 1940 58

Landbrugets Prisforhold (November 1939) 59

Om Landbrugets økonomiske Forhold gennem de sidste 25 Aar. Af Forstander *J. C. Overgaard,* Ladelund 61

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling den 14. December 1939 84

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1939. I. Beretning fra Statskonsulent *Chr. H. Ibsen* 101

Litteratur:

Beretning om Konservering af Grøntfoderafgrøder. (Anmeldelse af Forstander *P. N. Gaardmand)* 104

Arbejdslære:

Lantbrukets arbetslära. (Anmeldelse af *H. J. R.)* 110

Mindre Meddelelser:

Foredrag i Landhusholdningsselskabet i Vinteren 1940 114

Uddeling af Præmier af J. Pedersen-Bjergaards Legat 114

Antagelse af Lærlinge under Landhusholdningsselskabet 115

Laurits Andersens Fond 116

Bøger 117

Landbrugets Prisforhold (December 1939) 119

Landbrug og Industri. Af Forstander *H. J. Rasmussen* 121

Tysklands Landbrugspolitik. Af Konsulent *P. Rasmussen,* Aabenraa 154

† Sofie Rostrup in memoriam. Af Professor *Mathias Thomsen* .. 176

Litteratur:

Landbrug og Landboforhold paa Island. (Anmeldelse af Adjunkt, cand. mag. *Aa. H. Kampp)* 181

Side

Beskrivning av vagnar. (Anmeldelse af Forsøgsleder *Knud Hansen)* 183
Bøger 184
Mindre Meddelelser:
Julehilsenen til Finland 185
Meddelelse om Konsulentmødet 1940 185
Foredrag i Landhusholdningsselskabet i Vinteren 1940 185
Kapitelstaksterne for Aaret 1939 186
Landbrugets Prisforhold (Januar 1940) 187
Landbrugets Rentabilitet. Af Sagfører, cand. jur. *M. Hesselbjerg* 189
Om Hørdyrkning før og nu. Af Forstander *J. C. Lunden* 214
Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold, 1937—38. (Anmeldelse af Forstander *Karsten Iversen)* 242
† Redaktør L. O. Pedersen. Af Landbrugskandidat *Chr. Aage Nielsen* 254
Mindre Meddelelser:
Specialtælling vedrørende Gartneri og Frugtavl 256
Landbo- og Husmandsforeningernes Forsøgsvirksomhed i Planteavl 256
Bøger 257
Landbrugets Prisforhold (Februar 1940) 259
Trædyrkning som økonomisk rationel Jordbrugsmulighed. Af Professor, Dr. polit. *A. Howard Grøn* 261
Arbejdsforbruget i dansk Landbrug. Af Professor *O. H. Larsen* .. 284
† Forstander N. Bredkjær. Af Forstander *H. J. Rasmussen* 301
Udsættelse af Prisopgave angaaende Midler til Forøgelse af Slagtevarers Holdbarhed 305
Bøger 307
Mindre Meddelelser:
Uddeling af Legater til Videreuddannelse af unge Landmænd, Landbrugsstuderende ved Landbohøjskolen og Landbrugskandidater 308
Bekendtgørelse om Uddeling af Landhusholdningsselskabets Dueligheds-medailler 309
Bekendtgørelse om Uddeling af Hædersbelønninger for Landboflid 309
Udryddelse af Oksebremselarven 310
Landbrugets Prisforhold (Marts 1940) 311
Dansk Planteforædlingsvirksomhed. Af Forsøgsleder *H. N. Frandsen* 313
Landbrugsordninger i Sverige og Norge. I. Af cand. polit. *Johs. Laursen* 336
† Klitinspektør V. Pinholt. Af Forstander *J. C. Overgaard* 358

Side

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1939:
II. Beretning fra Statskonsulent *N. Tholstrup Pedersen* 362
III. Beretning fra Statskonsulent *Niels Balle* 363
Litteratur:
Arbejdslønninger i Landbruget. (Anmeldelse af *C. A. N.)* 366
Statens Redskabsprøver. 84. Beretning. (Anmeldelse af *C. A. N.)* 370
Mindre Meddelelser:
Vejledninger vedrørende Bygning af Ajlebeholdere og Siloer.. 372
Landbrugets Prisforhold (April 1940) 375
Mejeribruget i Danmark 1939. Af Mejerilærer *H. M. Jensen* 377
Landbrugsordninger i Sverige og Norge. II. Af cand. polit. *Johs. Laursen* 405
Verdensproduktionen af Æg og Fjerkræ. I. Af Statskonsulent *W. A. Kock* 417
Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1939:
IV. Beretning fra Statskonsulent *Th. J. Brask* 431
V. Beretning fra Statskonsulent *Johs. Jensen* 434
Arbejdsprøver med Vaskemaskiner m. v. (Anmeldelse af Konsulent Frk. *Mary Jensen)* 438
Oversigt over Regnskabsresultaterne i De danske Kontrolforeninger 1938—39. (Anmeldelse af *C. A. N.)* 440
Bøger 442
Mindre Meddelelser:
En Haandbog om Kartoflens Sygdomme 444
Antagelse af Lærlinge til November 1940 445
Købmand Jørgen Sørensens og Hustrus Legat 446
Elektriske Hegn 446
Landbrugets Prisforhold (Maj 1940) 447
Planteavlen 1939. Af Konsulent *H. Land Jensen* 449
Verdensproduktionen af Æg og Fjerkræ. II. Af Statskonsulent *W. A. Kock* 471
Undersøgelser vedrørende Yverbetændelse hos Kvæget fremkaldt af Streptokokker med særlig Henblik paa Bekæmpelsen. I. Af Professor *H. C. Bendixen* og Dyrlæge *P. Livoni Hansen* .. 494
Litteratur:
Priser paa nogle af de vigtigste Landbrugsprodukter og Produktionsmidler i Tidsrummet 1. Juli 1939—30. Juni 1940. (Anmeldelse af *C. A. N.)* 514
2 Beretninger om Forsøg med Kartofler. (Anmeldelse af *C. A. N.)* 516
Landbrugets Prisforhold (Juni 1940) 519
Husdyrbruget 1939. Af Landbrugslærer *Halfdan Jørgensen* 521
Undersøgelser vedrørende Yverbetændelse hos Kvæget fremkaldt af Streptokokker med særlig Henblik paa Bekæmpelsen. II. Af Professor *H. C. Bendixen* og Dyrlæge *P. Livoni Hansen* 545

Side

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1939:
VI. Beretning fra Statskonsulent *Aug. Kjær* 586
VII. Beretning fra Statskonsulent *W. A. Kock* 589
Bøger 593
Mindre Meddelelser:
Fodermesterkursus 594
Efteraarskursus for Landbrugslærere og Konsulenter samt for Husholdningskonsulenter og Husholdningslærerinder 596
Mindeskrift om Forstander Niels Bredkjær 596
Husdyrbrugets Tilrettelægning paa Basis af Danmarks Høst 1940. (Anmeldelse af Sekretær *Axel Nielsen)* 596
Høstudsigterne pr. 15. August 1940 598
Oprettelse af et Salgskontor for Faar 598
Landbrugets Prisforhold (Juli 1940) 599
Lykønskning til Hs. Majestæt Kong Christian X i Anledning af 70 Aars Fødselsdagen. Ved Godsejer, Dr. med. *K. A. Hasselbalch* 601
Landvinding med særligt Henblik paa vore Marskarealer. Af Forstander *C. J. Tind-Christensen* 602
Bro mellem Land og By. Af Redaktør *Jens A. Petersen* 623
Undersøgelser vedrørende Yverbetændelse hos Kvæget fremkaldt af Streptokokker med særlig Henblik paa Bekæmpelsen. III. Af Professor *H. C. Bendixen* og Dyrlæge *P. Livoni Hansen* 646
Litteratur:
Vort Landbrugs Skadedyr. (Anmeldelse af *C. A. N.)* 666
Mindre Meddelelser:
Efteraarskursuset 14.—16. Oktober 1940 668
Bekendtgørelse om Uddeling af Præmier vedrørende Landbrugets Binæringer (J. Pedersen-Bjergaards Legat) 669
Fodermesterkursuset paa Dalum Landbrugsskole 669
Prøve med Sukkerroeoptagere 670
Bøger 670
Landbrugets Prisforhold (August 1940) 671
Fodringens Tilrettelægning og Gennemførelse. Af Forsøgsleder *V. Steensberg* 673
Drifts- og samfundsøkonomiske Virkninger af det danske Landbrugs Mekanisering. En Udlændings Betragtninger. Af Dipl.-Hl. *Reinhard Rothe,* Braunschweig 691
† Sigurdur Sigurdsson. Af Landbrugskandidat *Gisli Kristjansson* .. 710
Foreløbig Oversigt over Landbrugets Driftsresultat i Regnskabsaaret 1939—40 (Anmeldelse af *A. N.)* 713
Litteratur:
Skadedyr i Korn og Mel. (Anmeldelse af *C. A. N.)* 721
Bøger 722

Side
Landbrugets Prisforhold (September 1940) 723
Isolations- og Byggematerialer. Af Civilingeniør *P. Kerrn-Jespersen* 725
Bygningskapital og Bygningsomkostninger. Af Fuldmægtig *Johs. Ridder* 742
Bestyrelsesmødet i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab Torsdag den 24. Oktober 1940 757
Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1939:
VIII. Beretning fra Statskonsulent *Alf. Søndergaard* 761
Bøger 768
Mindre Meddelelser:
Generalforsamling og Foredrag i Landhusholdningsselskabet .. 769
Uddeling af Grosserer N. F. Muncks Legat 770
Konsulentmødet 1941 770
Landbrugets Prisforhold (Oktober 1940) 771

REGISTRE

a. *Emner.*

Side

Aarsoversigt over Landbruget i 1939. Af *Axel Nielsen* 1
Ajlebeholdere, Vejledning vedrørende Bygning af 372
Anmeldelse af Litteratur .. 104, 110, 181, 183, 242, 366, 370, 438, 440, 514, 516, 596, 666, 713, 721
Arbejdsforbruget i dansk Landbrug. Af *O. H. Larsen* 284
Arbejdslære 110
Arbejdslønninger i Landbruget 366
Arbejdsprøver med Vaskemaskiner m. m. Af *Mary Jensen* 438

Beskrivning av Vagnar 183
Bestyrelsesmøde i Landhusholdningsselskabet 757
Bokelmanns Legat, Forpagter 308
Bredkjær, N., Forstander 301, 596
Bro mellem Land og By. Af *Jens A. Petersen* 623
Buus' Legat, Inspektør N. P. J. 308
Bygningskapital og Bygningsomkostninger. Af *Johs. Ridder* 742
Bøger 57, 117, 184, 257, 307, 442, 593, 670, 722, 768

Dansk Planteforædlingsvirksomhed. Af *H. N. Frandsen* 313
Drifts- og samfundsøkonomiske Virkninger af det danske Landbrugs Mekanisering. Af *Reinhard Rothe*, Braunschweig 691
Duelighedsmedailler 96, 309

Elektriske Hegn 371, 446

Faar, Oprettelse af et Salgskontor for 598
Feilbergs Legat, Etatsraad P. 308
Finland, Tak for Julehilsenen til 185
Fodermesterkursus 594, 669
Fodringens Tilrettelægning og Gennemførelse. Af *V. Steensberg* 673
Foredrag 58, 114, 185, 214, 261
Forsøg med Kartofler 516

Side

Forsøgsvirksomhed i Planteavl, Landbo- og Husmandsforeningernes ... 256
Færøske Landbrugsforhold i 1939. Af *M. Winther Lützen* ... 53

Generalforsamling i Landhusholdningsselskabet ... 84, 770
Godsejer Viktor A. Goldschmidts Legat for Landbrugsstuderende 308
Grøntfoderafgrøder, Konservering af ... 104

Holms Legat, Proprietær J. H. ... 308
Husdyrbruget 1939. Af *Halfdan Jørgensen* ... 521
Husdyrbrugets Tilrettelægning paa Basis af Danmarks Høst 1940 596
Husholdningskursus ... 596
Hædersbelønninger for Landboflid ... 309
Hørdyrkning før og nu. Af *J. C. Lunden* ... 214
Høstudsigterne pr. 15. August 1940 ... 598

Isolations- og Byggematerialer. Af *P. Kerrn-Jespersen* ... 725

Kapitelstaksterne for 1939 ... 186
Kartoflens Sygdomme ... 444
Kartofler, Forsøg med ... 516
Kongens 70 Aars Fødselsdag. Lykønskning ved Godsejer, Dr. med. *K. A. Hasselbalch* ... 601
Konservering af Grøntfoderafgrøder, Beretning om ... 104
Konsulentmøder ... 185, 770
Kursus, Samvirksomhedens ... 594, 596, 668, 669

Landbruget i 1939. Af *Axel Nielsen* ... 1
Landbrugets Driftsforhold 1937—38 ... 242
Landbrugets Driftsresultat i 1939—40 (foreløbig Oversigt) ... 713
Landbrugets Prisforhold i de enkelte Maaneder .. 59, 119, 187, 259, 311, 375, 447, 519, 599, 671, 723, 771
Landbrugets Prisforhold i Tidsrummet 1. Juli 1939—30. Juni 1940 514
Landbrugets Rentabilitet. Af *M. Hesselbjerg* ... 189
Landbrugets økonomiske Forhold gennem de sidste 25 Aar. Af *J. C. Overgaard* ... 61
Landbrug og Industri. Af *H. J. Rasmussen* ... 121
Landbrug og Landboforhold paa Island ... 181
Landbrugsforhold i 1939, Færøske. Af *M. Winther Lützen* ... 53
Landbrugsordninger i Sverige og Norge. Af *Johs. Laursen* .. 336, 405
Landbrugsprodukter og Hjælpestoffer for Landbruget i 1938. Danmarks Omsætning med Udlandet af. Ved *Ivar Dokken* ... 35
Land og By, Bro mellem. Af *Jens A. Petersen* ... 623

Side

Landvinding med særligt Henblik paa vore Marskarealer. Af *C. J. Tind-Christensen* 602
Laurits Andersens Fond 116
Legater til Videreuddannelse af unge Landmænd, Landbrugsstuderende og Lanbrugskandidater 308
Legater under Landhusholdningsselskabet 114, 308, 446, 669
Lærlinge under Landhusholdningsselskabet 115, 445

Mejeribruget i Danmark 1939. Af *H. M. Jensen* 377
Mindeskrift om Forstander Niels Bredkjær 596

Nekrologer 176, 254, 301, 358, 710

Oksebremselarven, Udryddelse af 310

Pedersen-Bjergaards Legat, J. 114
Pedersen, L. O., Redaktør 254
Pinholt, V., Klitinspektør 358
Planteavlen 1939. Af *H. Land Jensen* 449
Planteforædlingsvirksomhed, Dansk. Af *H. N. Frandsen* 313
Priser paa nogle af de vigtigste Landbrugsprodukter og Produktionsmidler i Tidsrummet 1. Juli 1939—30. Juni 1940 514
Prisforhold, Landbrugets .. 59, 119, 259, 311, 375, 447, 519, 599, 671, 723, 771
Prisopgave angaaende Midler til Forøgelse af Slagtevarers Holdbarhed 305
Prøve med Sukkerroeoptagere 670
Præmier vedrørende Landbrugets Binæringer (J. Pedersen-Bjergaards Legat) 114, 669

Regnskabsresultaterne i de danske Kontrolforeninger 1938—39, Oversigt over 440
Rostrup, Sofie, in memoriam. Af *Mathias Thomsen* 176

Salgskontor for Faar 598
Samvirksomhedens Kursus 594, 596, 668, 669
Sigurdsson, Sigurdur. Af *Gisli Kristjansson* 710
Siloer, Vejledning vedrørende Bygning af 372
Skadedyr i Korn og Mel 721
Skadedyr, Vort Landbrugs 666
Skovs Legat, Jægermester, Forpagter Frants 308
Slagtevarers Holdbarhed, Prisopgave angaaende Midler til Forøgelse af 305
Statens Redskabsprøver, 84. Beretning 370

Side

Statskonsulenternes Indberetninger .. 101, 362, 363, 431, 434, 586, 589, 761
Sukkerroeoptagere, Prøve med 670
Sørensens og Hustrus Legat, Købmand Jørgen 446
Sølvbægre, Uddeling af 96, 114, 770

Trædyrkning som økonomisk rationel Jordbrugsmulighed. Af *A. Howard Grøn* 261
Tysklands Landbrugspolitik. Af *P. Rasmussen* 154

Undersøgelser af Landbrugets Driftsforhold 1937—38 242
Undersøgelser vedrørende Yverbetændelse hos Kvæget, fremkaldt af Streptokokker, med særligt Henblik paa Bekæmpelsen. Af *H. C. Bendixen* og *P. Livoni Hansen* 494, 545, 646

Vagnar, Beskrivning av 183
Vejledninger vedrørende Bygning af Ajlebeholdere og Siloer .. 372
Verdensproduktionen af Æg og Fjerkræ. Af *W. A. Kock* 417, 471

Yverbetændelse hos Kvæget, fremkaldt af Streptokokker .. 494, 545, 646

Æg og Fjerkræ, Verdensproduktionen af. Af *W. A. Kock* .. 417, 471

b. Forfattere.

Balle, Niels, Statskonsulent 363
Bendixen, H. C., Professor 494, 545, 646
Brask, Th. J., Statskonsulent 431

Dokken, Ivar, Konsulent 35

Frandsen, H. N., Forsøgsleder 313

Gaardmand, P. N., Forstander 104
Grøn, A. Howard, Professor, Dr. polit. 261

Hansen, Knud, Forsøgsleder 183
Hansen, P. Livoni, Dyrlæge 494, 545, 646
Hasselbalch, K. A., Godsejer, Dr. med. 601
Hesselbjerg, M., Sagfører, cand. jur. 189

Side

Ibsen, Chr. H., Statskonsulent 101
Iversen, Karsten, Forstander 242

Jensen, H. Land, Konsulent 449
Jensen, H. M., Mejerilærer 377
Jensen, Johs., Statskonsulent 434
Jensen, Mary, Konsulent 438
Jørgensen, Halfdan, Landbrugslærer 521

Kampp, Aa. H., Adjunkt, cand. mag. 181
Kerrn-Jespersen, P., Civilingeniør 725
Kjær, Aug., Statskonsulent 586
Kock, W. A., Statskonsulent 417, 471, 589
Kristjansson, Gisli, Landbrugskandidat 710

Larsen, O. H., Professor 284
Laursen, Johs., cand. polit. 336, 405
Lunden, J. C., Forstander 214
Lützen, M. Winther, Landbrugskonsulent 53

Nielsen, Axel, Sekretær 1, 596, 713
Nielsen, Chr. Aage, Assistent .. 254, 366, 370, 440, 514, 516, 518, 666, 721

Overgaard, J. C., Forstander 61, 358

Pedersen, N. Tholstrup, Statskonsulent 362
Petersen, Jens A., Redaktør 623

Rasmussen, H. J., Forstander 110, 121, 301
Rasmussen, P., Konsulent 154
Ridder, Johs., Fuldmægtig 742
Rothe, Reinhard, Dipl.-Hl. 691

Steensberg, V., Forsøgsleder 673
Søndergaard, Alf., Statskonsulent 761

Thomsen, Mathias, Professor 176
Tind-Christensen, C. J., Forstander 602

Side

c. *Illustrationer.*

Grafiske Fremstillinger vedrørende Landbrugets Eksport- og Prisforhold i 1939 ..... 2, 4, 13, 14, 15
Fru Sofie Rostrup 176
Om Hørdyrkning før og nu .. 215, 219, 221, 222, 223, 224, 228, 229, 230, 231, 232, 234
Redaktør L. O. Pedersen 254
Grafisk Fremstilling vedrørende Jordrenteafkastning i Landbrug og Skovbrug 271
Grafiske Fremstillinger vedrørende Arbejdsforbruget i dansk Landbrug 291, 297
Forstander N. Bredkjær 301
Klitinspektør V. Pinholt 358
Verdensproduktionen af Æg og Fjerkræ .. 427, 428, 471, 472, 473, 478, 479, 481, 488, 490
Grafiske Fremstillinger og Billeder vedrørende Yverbetændelse hos Kvæget fremkaldt af Streptokokker .. 504, 508, 511, 512, 559, 560, 561, 563, 564, 584, 650, 651, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659
Hs. Majestæt Kong Christian X 601
Ungdommens praktiske Forsøg paa at bringe By og Land i Forbindelse 628, 632, 638
Sigurdur Sigurdsson 710
Grafiske Fremstillinger vedrørende Isolations- og Byggematerialer 729, 739

Landbruget i 1939.

Nogle Betragtninger ved Aarsskiftet.*)

Af Sekretær *Axel Nielsen.*

Ligesom Aaret 1914 for alle nulevende staar som den store Milepæl i den nyeste Tids Historie: Aaret, hvor Verdenskrigen begyndte, hvor en rolig Udviklingsperiode brat afsluttedes, saaledes vil Aaret 1939 sikkert ogsaa faa sin uhyggelige Klang af Krig og Vold.

For de fleste kom Krigsudbruddet som et lammende Chok, selvom Overraskelsen næppe var paa Højde med 1914's. I mange Henseender betegnede Krigserklæringerne ogsaa kun den jævne Overgang fra en Fredstilstand præget af Krigsforberedelser til en — i hvert Fald hidtil — uventet fredelig Form for aaben Krig. Derfor blev Virkningerne ogsaa i Begyndelsen mindre følelige, end de fleste paa Forhaand havde tænkt.

Danmark og dansk Landbrug gør dog sikkert klogt i at regne med, at den tunge Ende af Vanskelighederne staar tilbage. Der er, som Ugerne gaar, en stadig tydeligere Tendens til Skærpelse af de Skranker og Farer, der møder den fra Danmark kommende Landbrugs-Eksport. Med en let Omskrivning af en allerede før Krigen velkendt satirisk Sætning kan man sige, at de krigsførende Stormagter synes fast besluttede paa at slaas, omend ikke til sidste Mand, saa dog til sidste Neutrale!

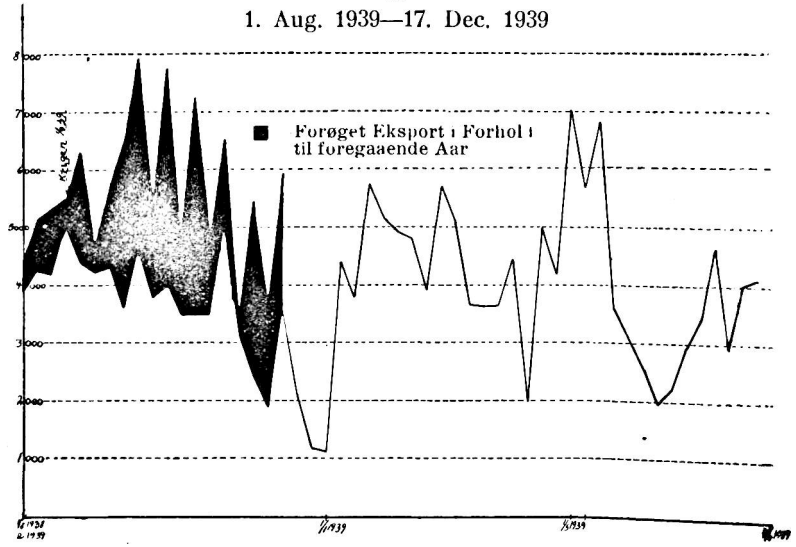
Landbrugets Eksportforhold.

Under disse Forhold maatte Transporten af Landbrugsvarer over Nordsøen møde betydelige Vanskeligheder, men herom kommer der forholdsvis lidt frem. Et

*) Naar denne Artikel i Aar fremtræder med ny Forfatter, bør maaske understreges, at de deri fremsatte Betragtninger selvsagt som hidtil alene staar som Udtryk for Forfatterens personlige Opfattelse.

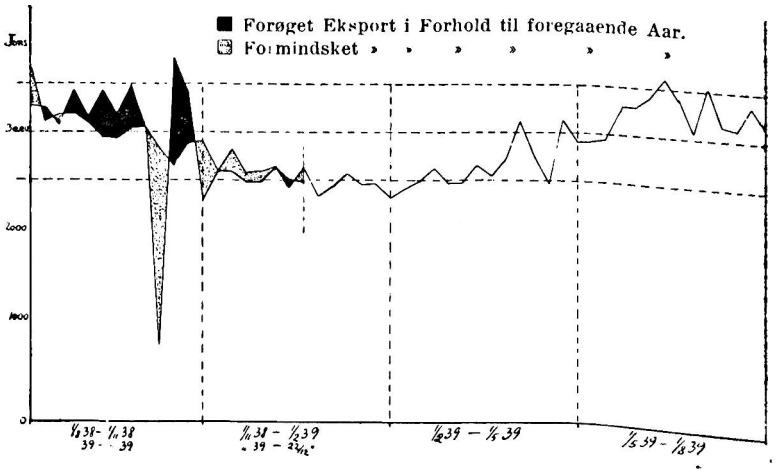
Eksporten af levende og slagtet Kvæg. (1000 Stk. pr. Uge.)

1. Aug. 1938—1. Aug. 1939
&
1. Aug. 1939—17. Dec. 1939

Smøreksportens Størrelse (Tons pr. Uge).

1. Aug. 1938—1. Aug. 1939
&
1. Aug. 1939—17. Dec. 1939

vist Maadehold med, hvad der siges og skrives i et neutralt Land er ganske naturligt, men utvivlsomt vilde dog saglig og nøgtern Besked om Sagernes virkelige Stilling i mange Tilfælde være at foretrække for det Utal af Rygter og Forlydender fra »absolut paalidelig Kilde«, som By og Land med korte Mellemrum oversvømmes af.

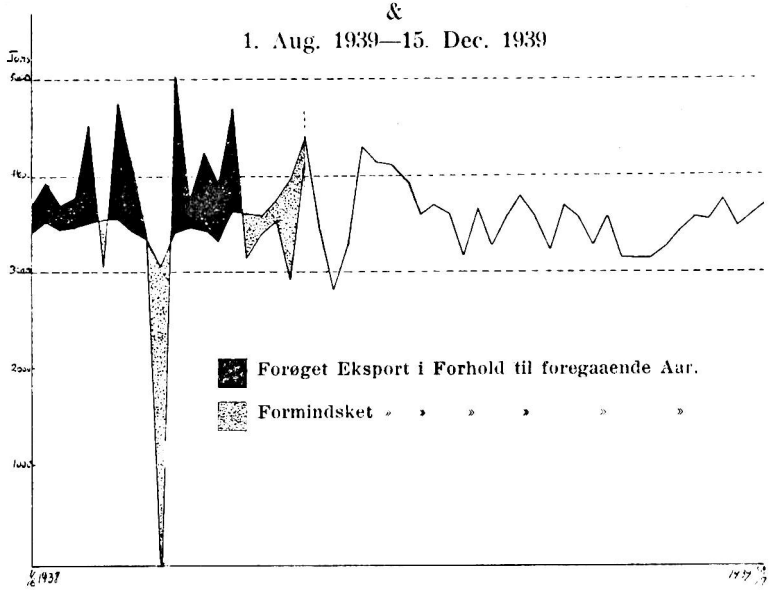
Minefare, U-Baadskrig og deraf følgende høje Krigsforsikringer har naturligvis vanskeliggjort Eksporten, men de vedføjede Kurver over Danmarks Udførsel af Smør, Flæsk og Æg i Tiden fra 1. August 1938 viser, at fraregnet en enkelt Uge i Begyndelsen af Oktober 1939, har Forstyrrelsen dog været relativt ringe. Foreløbig synes Eksporten mere truet indefra af Produktionsindskrænkning, og der kan i denne Forbindelse være Grund til at gøre opmærksom paa den stærke Forøgelse af Eksporten af levende og slagtede Kreaturer. Under Forudsætning af, at Hjemmeforbruget af Kød er nogenlunde uændret, vil der i Mereksportens Størrelse være et Maal for det Tempo, Produktionsindskrænkningen paa Kvægbrugets Omraade har antaget.

Smøreksporten. En Sammenligning mellem Eksporten af Smør i de sidste Maaneder af 1939 med de sidste Maaneder i Fjor viser, at der bortset fra den sædvanlige sæsonmæssige Nedgang endnu kun er en beskeden Formindskelse af den ugentlige Udførsel. Imidlertid var Eksporten i Fjor paavirket af Mund- og Klovesygen og desuden hengaar nogen Tid, før Bortsalg af de ringeste Malkekøer øver større Indflydelse paa Eksporten.

Ligesom for nogle Aar siden tales der nu igen om, at Besætningerne skal reduceres fra den daarligste Ende. Dette er imidlertid noget lettere sagt end gjort. En af Landhusholdningsselskabets drifts- og erhvervsøkonomiske Udvalg dengang foretagen Undersøgelse viste, at en Bortskæring af 10 pCt. af de Dyr, der i et Aar havde givet det ringeste Mælkeudbytte, og som laa meget langt under Gennemsnittet, kun gav en Forhøjelse af de resterendes Gennemsnitsydelse i det følgende Aar paa ca.

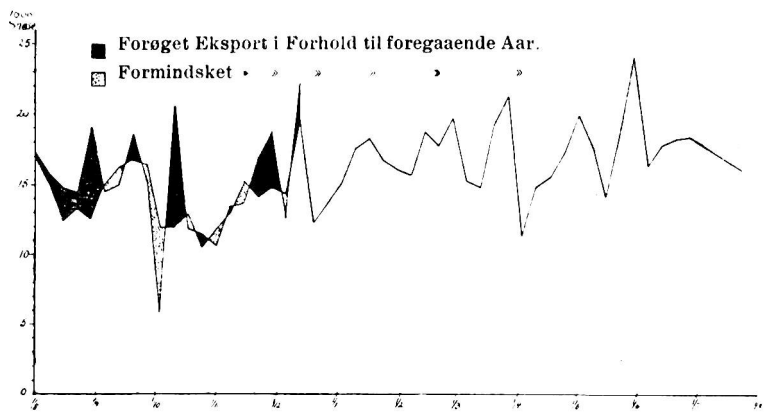
Flæskeeksportens Størrelse (Tons pr. Uge).

1. Aug. 1938—1. Aug. 1939
&
1. Aug. 1939—15. Dec. 1939

Ægeksportens Størrelse (1000 Snese pr. Uge).

1. Aug. 1938—1. Aug. 1939
&
1. Aug. 1939—15. Dec. 1939

2 pCt. Enhver vil selvfølgelig forsøge at skille sig af med de daarligste Dyr, men det bør ikke antages, at dette i nogen særlig stor Udstrækning bevirker, at de tilbageblevne er mere rentable. Var Sagen saa enkel og ligetil, vilde Kvalitetsforbedring være en lettere Sag, og Fremgang opnaas hurtigere, end Tilfældet er.

Flæskeeksporten. En Betragtning af Kurven for Eksportens Størrelse giver ikke Anledning til mange Bemærkninger, idet denne ikke er afveget nævneværdigt fra det foregaaende Aar, hvilket naturligvis har sin Forklaring i Englands Begrænsning af Importen indtil Begyndelsen af September.

Ægeksporten har som i det foregaaende Aar haft noget stigende Tendens. I Tiden fra 1. September er Afvigelserne fra i Fjor dog kun smaa.

Kreatureksporten. Kurverne omfatter baade slagtet og levende Kvæg. Udførselen har i de senere Maaneder ligget højt over det tilsvarende Tidsrum i 1938.

Landbrugets Handelsaftaler.

Eksporten af saavel Flæsk som Smør til vore Hovedaftagerlande Tyskland og England er fortsat baseret paa Handelsaftaler, der ogsaa var gældende i Fjor. Der er dog flere Gange sket Ændringer ved Tillægsbestemmelser eller -overenskomster.

For Englands Vedkommende gælder stadig Traktaten af 1936, der er forlænget paa ubestemt Tid. Ved en Tillægsoverenskomst af 21. December 1938 ændredes Baconkvotaen paa 62 pCt. til en Kvota paa 68,95 for Bacon og en særlig Kvota for Skinker paa 0,4 pCt.

Efter Krigens Udbrud ophævede England den 7. September Baconkvotaen fuldstændig og gav dermed Importen fri. Denne Foranstaltning fra engelsk Side er ikke her blevet modtaget med den Begejstring, som man ved Kontingenteringens Indførelse vilde have troet, at en Ophævelse vilde bevirke. Aarsagen hertil ligger lige for.

Samtidig indførte England nemlig Maksimalpriser for Bacon — som for Smør og Æg — og desuden vil den vanskelige Situation med Hensyn til Tilførsel af Korn i Forbindelse med den højere Kornpris utvivlsomt forhindre Danmark i at høste økonomisk Fordel af Kontingenteringens Ophævelse. Umiddelbart efter, at Meddelelsen naaede Danmark, drøftede Landbrugsraadet og Landbrugsministeren Svinereguleringens Skæbne under de ændrede Forhold, og der var Enighed om at bibeholde Reguleringen i hvert Fald foreløbig. Umiddelbart før Jul vedtog Rigsdagen en ny Svinereguleringslov, der er ændret for de mest omstridte Punkters Vedkommende. Iøvrigt har Forholdene ligget saaledes, at Svinekortordningen i indeværende Efteraar for en kortere Tid har kunnet sættes helt ud af Kraft.

Handelsaftalen med Tyskland hviler fortsat paa Grundlaget fra 1937 med kvartalsvise Aftaler angaaende Importens og Eksportens Størrelse. Der aftaltes følgende Eksportbeløb i

	1938	1939
Januar	79	88
April	82	90
Juli	73	90
Oktober	82	95
Ialt	316	363

Indenlandske Reguleringsforanstaltninger.

Foruden den Regulering af Produktion og Eksport, som vore Handelsaftaler med England, Tyskland, Italien og flere andre Lande har medført, er der siden Krigens Udbrud kommet en lang Række Foranstaltninger vedrørende Produktion, Import, Eksport og Forhandling. Det vilde blive for omstændeligt at gennemgaa alle disse Bestemmelser i Detailler, men vedføjet gives en gruppevis opdelt Oversigt over den Række af Love med dertil knyttede Bekendtgørelser, der indtil nu fastlægger Rammerne omkring vore vigtigste Import- og Eksportvarers Omsætning.

Bestemmelser vedrørende Korn- og Foderstoffer o. l

24/8. Forbud mod Udførsel af Foderstoffer.

26/8. Forbud mod Udførsel af Korn.

4/9. Bekendtgørelserne af 24/8 og 26/8 afløses af et udvidet Forbud mod Udførsel, hvorunder inddrages Mel, Gryn m. v., Majs og Frø.

4/9. Pligt til at hjemføre allerede indkøbte Partier Korn og Foderstoffer.

7/9. Iblandingsprocenten for dansk Hvede nedsættes fra 50 til 30 pCt.

9/9. Forbud mod Opfodring af Rug og Hvede.

12/9. Maximalpriser for Korn, gældende til 1/9-1939, faar Tilslutning i det erhvervsøkonomiske Raad.

15/9. Kornnævnet nedsættes.

15/9. Mel- og Brødnævnet nedsættes.

16/9. Bekendtgørelse angaaende Maximalpriserne:

Rug	Kr. 19.—	for	118	Pund	hollandsk
Hvede	» 18.—	»	128	»	»
(Sædekorn undtages dog herfra)					
Byg	Kr. 17.—	for	112	Pund	hollandsk
(Maltbyg undtages)					
Havre	» 17.—	»	85	»	»

For Rug, Hvede, Byg og Havre medfører 2 Pund Over- eller Undervægt et Tillæg, henh. Fradrag, paa 20 Øre pr. 100 kg.

Blandsæd	Kr. 17.—
Majs	» 16.—

Maximalpriserne forhøjes med 10 Øre pr. Md. fra 1/11. Handelstillæg maa højst være 85 Øre pr. 100 kg + 25 Øre ved Videresalg.

16/9. Lov om Afgift paa Hvede og Hvedemel.

16/9. I Medfør heraf Bekendtgørelse om en Afgift paa 3 Kr. pr. 100 kg Hvede, der formales, og 4,30 Kr.s Afgift paa indført Mel. Pengene indgaar i en Fond under Landbrugsministeriet og anvendes til Nedsættelse af Rugbrødsprisen. Tilskud fra 18/9: 5 Kr. pr. 100 kg formalet, groft Rugmel og Rugsigtemel.

16/9. Maximalpriser paa Mel og Brød.

23/9. Oprettelse af Centralkontoret for Korn og Foderstoffer til at forestaa hele Importen af Korn og Foderstoffer. Centralkontoret faar Monopol paa Indførselen. Samtidig fastsættes Maximalavancer baade for Salg fra Importør til Forhandler og fra Forhandler til Forbruger henh.:

85 Øre og 35 Øre pr. 100 kg for Foderkorn og
125 » » 60 » » 100 « « Oliekager
+ dokumenterede Omkostninger.

23/9. Brødkornskontoret oprettes. Tilsvarende Beføjelser for Brødkorns Vedkommende som de Centralkontoret tillagte for Korn og Foderstoffer.

23/9. Staten overtager alle Beholdninger af Majs og Foderkorn af Høst 1938 samt alle Beholdninger af Majs under den i Bekendtgørelsen af 4/9 omhandlede Hjemtagelsespligt.

4/10. Kartoffelnævnet nedsættes.

11/10. Udvidet Bekendtgørelse angaaende Forbudet mod Opfodring af Rug og Hvede; bl. a. undtages fra Forbudet Partier, der er af daarlig Kvalitet. Desuden frigives Rug fra Ejendomme under 3 000 Kr.s Ejendomsskyld, og Hvede fra Ejendomme under 6 000 Kr.s Ejendomsskyld, samt 10 pCt. af Hveden fra alle Ejendomme.

24/10. Tillægsbestemmelse til Bekendtgørelsen af 23/9 angaaende Statens Overtagelse af Majs og Foderkorn af Høst 1938: Alle Lagre under 5 Tons af hver af de to Kategorier frigives.

27/10. Tillæg til Bekendtgørelsen af 11/10 forhøjer Grænsen for Ejendomsstørrelser, hvor Hvedeavlen kan opfodres paa Ejendommen, indtil 10 000 Kr.s Ejendomsskyld.

25/10. Udvidelse af Bekendtgørelsen af 16/9 angaaende Afgift paa Hvede til Nedsættelse af Brødprisen. Den nye Bekendtgørelse fastsætter ogsaa Tilskud til Hvedemel (4,00 Kr. pr. 100 kg) og Iblanding af 10 pCt. Hvedemel i Rugmel.

25/11. Ny Bekendtgørelse angaaende Maximalpriser paa Brød til Afløsning af Bekendtgørelsen af 16/9.

1/11. frigives alle de med Bekendtgørelsen af 23/9 overtagne Beholdninger under 10 Tons af Majs og Foderkorn fra 1938 samt 10 Tons af alle større Beholdninger. Den frigivne Majs maa kun benyttes til Fjerkræfoder.

30/11. Ny Lempelse af Forbudet mod Opfodring af Rug og Hvede. Nu kan ogsaa Rug og Hvede tærsket efter 11/10 faas frigivet til Opfodring, naar det er uegnet til Brødkorn.

Bestemmelser vedrørende Husdyrproduktionen.

7/9. England ophæver Baconkvotaen.

9/9. Landbrugsraadet og Landbrugsministeren enes om, at Svinereguleringen alligevel fortsættes.

Oprindelsescertifikater kræves af England for alle Varer — ogsaa Landbrugsvarer, men Bestemmelsen ophæves kort efter for Fødevarer.

30/9. Udførselsforbud for Mælk, Fløde, Mælkekonserves, Fedt og Talg (samt Grønsager). Tilladelse gennem Valutacentralen.

30/9. Passersedler indføres for Kartofler, Ost og slagtet Fjerkræ. Regulering gennem henh. Kartoffelexportudvalg, Osteexportudvalg og Fjerkræexportudvalg.

4/10. Hudenævnet nedsættes.

14/10. Bacon og andre Kødvarer af Svin inddrages under en lignende Passerseddelordning, som den 30/9 omtalte. Administration: Baconudvalget.

4/11. Svinekortordningen sættes ud af Kraft i Ugen 6.—11. November 1939.

25/11. Tilsvarende Bestemmelser vedrørende Passersedler som for Bacon (14/10) og for Kartofler, Æg og slagtet Fjerkræ (30/9).

Forskellige andre Bestemmelser vedrørende Produktion, Ind- og Udførsel.

24/8. Forbud mod Udførsel af en lang Række Varer, hvoriblandt: Huder og Skind, Gødningsstoffer, m. v.

1/9. Listen over Udførselsforbud af 24/8 udvides yderligere.

2/9. Bemyndigelseslov for Handels- og Landbrugsminister, hvorefter Det erhvervsøkonomiske Raad nedsættes.

9/9. Listen over Udførselsforbud udvides.

19/10. Det erhvervsøkonomiske Raad nedsætter en Prisnoteringskomite paa 8 Medlemmer. Komiteen har dog ingen Bemyndigelse overfor Salg til Udlandet.

10/11. Den andet Sted omtalte »Udligningslov« paa 6 pCt. af Exportprisen og 2 Kr. i Fragttilskud pr. 100 kg Korn.

Landbrugsareal og Høstudbytte.

Selv om det let ved dette Aars Slutning gaar saadan, at alle Begivenheder før 1. September synes at ligge noget fjernt, er det dog de $^2/_3$ af Kalenderaaret og tilmed den for Landbrugsproduktionen vigtigste Del, der ligger forud for 1. September. I det efterfølgende Afsnit skal gives en kort Oversigt over Markproduktionen. Da der senere paa Aaret her i Tidsskriftet vil fremkomme den sædvanlige Oversigt over »Planteavlen i 1939«, skal kun Hovedtræk fremdrages, medens der f. Eks. angaaende de forskellige Produktionsvilkaar i Landets forskellige Egne maa henvises til denne Artikel.

Ligeledes vil som sædvanlig fremkomme Oversigter over Husdyrbruget og Mejeribruget i det forløbne Aar, hvortil for disse Emners Vedkommende i Hovedsagen maa henvises.

Det vil ses, at 1939 udviser en Formindskelse af Kornarealerne paa ca. 4 000 ha, men indenfor Gruppen Kornafgroder er Forskydningerne ret store: Rugarealet er gaaet ned med 10 200 ha, Bygarealet er vokset med 15 900 ha, medens Blandsædarealet er formindsket med 4 200 ha og Havrearealet med 4 300 ha.

Rodfrugtarealet er formindsket med ca. 8 000 ha, men ogsaa her er Forskydningerne indenfor Grupperne væsentlig større. Mærkelig nok falder næsten al Nedgangen paa Kartoffelarealet, idet dette er formindsket med ca. 11 000 ha fra 79 til 68 Tusinde ha. Sukkerroer til Foderbrug, der fra en beskeden Begyndelse gennem nogle Aar beslaglagde et stigende Areal, er nu atter paa retur. Dersom Aarsagen hertil havde været en Tilbagevenden til de tørstoffattige Kaalroer og Runkelroer, vilde det have været en meget beklagelig Udvikling. Imidlertid opvejes Nedgangen paa ca. 1 200 ha i denne Gruppe adskillige Gange af Stigningen i Arealet med Fodersukkerroer paa 13 200 ha, fra i Fjor 29 800 til i Aar 43 000. Forklaringen herpaa er naturligvis de nye tørstofrige Fodersukkerroer.

Landbrugsarealets Benyttelse og Høstudbyttets Størrelse i 1939.

	1939		1938	
	Areal 1000 ha	Høstudb. Mill. A.-E. (Kærneudbytte)	Areal 1000 ha	Høstudb. Mill. A.-E. (Kærneudbytte)
Kornarealerne:				
Hvede	131	4,1	132	4,6
Rug	135	2,5	145	2,8
Byg	413	12,4	397	13,6
Havre	371	8,5	375	9,5
Blandsæd	298	6,3	302	7,2
Ren Bælgsæd	3		4	
Ialt	1351	33,8	1355	37,7
Kartofler	68	2,6	79	3,3
Foderroer:				
Gulerødder	5	0,2	4	0,1
Runkelroer	140	10,3	148	9,6
Fodersukkerroer	43	3,2	30	2,1
Kaalroer	189	11,6	189	11,6
Turnips	12	0,4	14	0,6
Sukkerroer til Foderforbrug	20	1,6	21	1,6
Ialt	477	29,9	485	28,9
Sukkerroer til Fabrik	38	3,8	38	3,0
Cikorierødder	(0,5)		(0,4)	
Hø:				
Kløver og Græs (til Høslæt)	237	6,4	227	6,6
Ialt		*73,9 Mill. A.-E.*		*76,2 Mill. A.-E.*
Kløver og Græs (kun til Græsning)	460		468	
Grønfoder	8		8	
Lucerne	19		18	
Ialt	724		721	
Andre Høstarealer:				
Frø	39		34	
Boghvede, Spergel, Hør, Hamp o. a.	2		2	
Brakarealer:				
Helbrak	14		14	
Halvbrak	17		19	
Ialt	2662		2668	

Frøarealerne er steget med 5 200 ha, d. v. s. med ca. 15 pCt. — en uundgaaelig Virkning af gennemgaaende gode Frøpriser i et Par Aar.

Græsmarksarealerne viser en Forskydning paa en halv Snes Tusinde ha fra Afgræsning til Høslæt, men Grænsen mellem disse Arealer er selvsagt meget uskarp.

Høstudbyttet har i Henhold til den umiddelbart før Jul udsendte, foreløbige Opgørelse været 73,9 Mill. Afgrøde-Enheder mod 76,2 i Fjor. Heri er ikke medregnet Udbyttet af Halm eller Græsning. Tallene herfor plejer at ligge omkring henholdsvis 10 og 25—30 Mill. A.-E. Det samlede Høstudbytte vil formentlig komme til at ligge omkring ca. 110 Mill. A.-E.

Tilbagegangen i Høstudbyttet sammenlignet med i Fjor falder næsten udelukkende paa Korn, hvilket i mindre Grad skyldes daarlig Høst i Aar end Rekordhøst i Fjor. Kartoffelhøsten var ca. 20 pCt. lavere end i Fjor, men Aarsagen hertil maa først og fremmest søges i den 15 pCt.s Nedgang i Arealet. Roeafgroderne og specielt Høsten af Sukkerroer og Fodersukkerroer var væsentligt større end i Fjor — førstnævnte paa Grund af stort Høstudbytte pr. Areal-Enhed, sidstnævnte navnlig paa Grund af det stærkt stigende Areal. Høstudbyttet af Hø var nogenlunde som i Fjor.

Aaret 1939 frembød saaledes hverken med Hensyn til Areal eller Udbytte overvældende store Forskydninger sammenlignet med i Fjor, men der er dog i Betragtning af saavel Ernærings- som Fodringssituationen Grund til at holde sig de væsentligste af disse Forskydninger for Øje: Rugareal ÷ 10 200 ha, Bygareal + 15 900 ha, Kartoffelareal ÷ 11 000 ha, Fodersukkerroeareal + 13 200 ha.

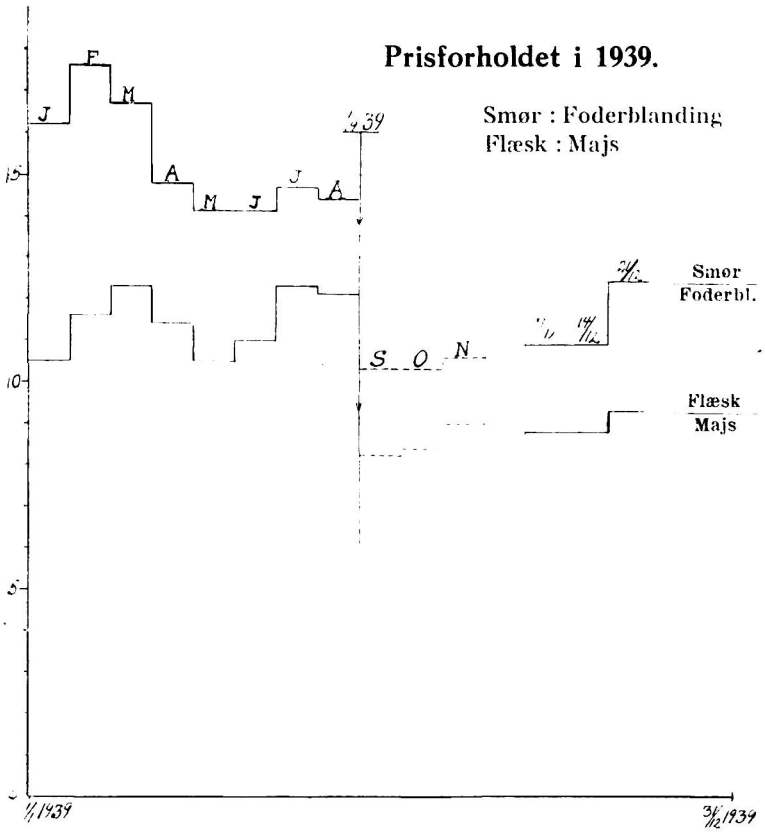
Dette Aars Besaaning af Vintersædsarealer skete under Paavirkning af de indførte Maksimalpriser og af stærkt stigende Priser paa indkøbte Fodermidler. Forhaabentlig har den kraftige Appel, der fra mange Sider lød om at vise Samfundssind bevirket, at der er blevet tilsaaet større

Arealer med Brødkorn, end Prisforholdene egentlig opmuntrede til, og forhaabentlig bliver Vinterkulden ikke alt for haard ved den unge Vintersæd.

Var det mon ikke rigtigst at skaffe sig et Overblik over Situationen en Gang i Løbet af Vinteren i alt Fald for Rugens Vedkommende, hvis der alligevel er andet, der skal tælles?

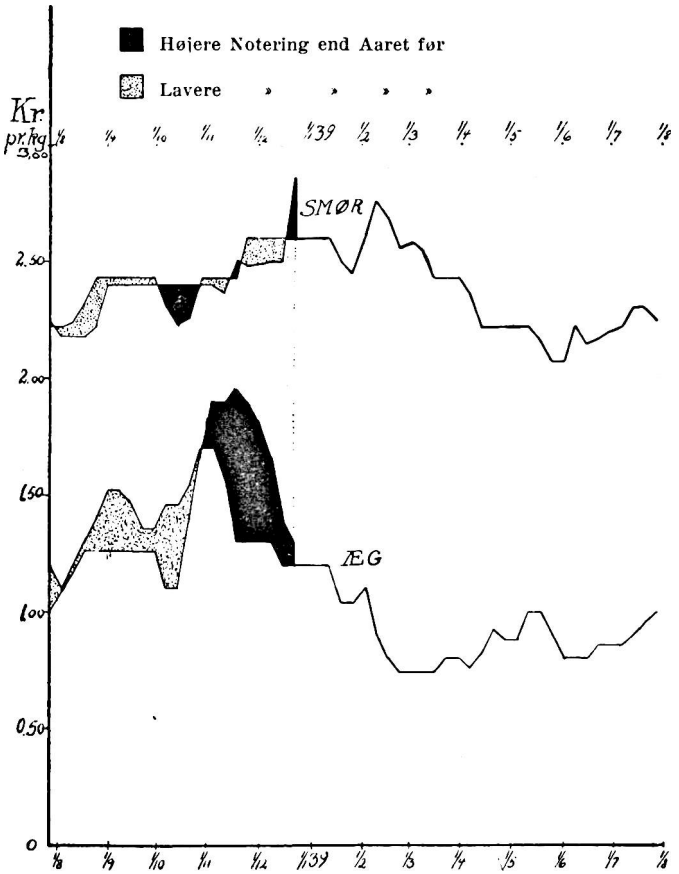
Landbrugets Driftsresultat i 1939.

Talmæssig Støtte for Betragtninger vedrørende det økonomiske Resultat af Landbrugets Arbejde i 1939 maa hovedsagelig søges i »Foreløbig Oversigt over Landbrugets Driftsresutat i 1938—39«, som Det landøkonomiske Driftsbureau udsendte for et Par Maaneder siden.

Smørnotering og Ægnotering.

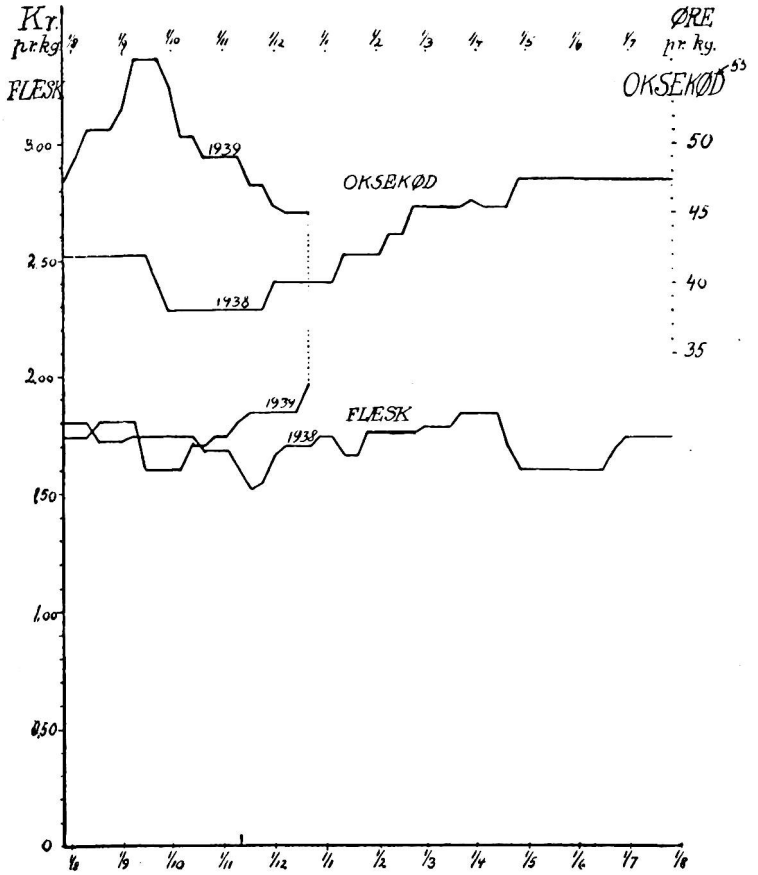
1. Aug. 1938—1. Aug. 1939
1. Aug. 1939—21. Dec. 1939

Beretningen har imidlertid været gennemgaaet ret udførligt i Hæfte 11 af T. f. L. 1939, hvorfor her kun kort skal refereres dens Hovedresultat.

Forrentning-procenten af den bogførte Kapital var 4,2 pCt. mod 4,5 pCt. i det foregaaende Aar. De tilsvarende Tal beregnet paa Handelsværdien var 3,3 pCt. og 3,6 pCt. Da de 200 Regn-kaber, der ligger til Grund for den foreløbige Beretning, senest er afsluttet 1. Juli 1939, ligger

Flæskenotering og Oksekødnotering.
1. Aug. 1938—1. Aug. 1939
1. Aug. 1939—21. Dec. 1939

en væsentlig Del af Aaret efter Regnskabernes Afslutning.

Priserne for Landbrugsvarer.

Prisudviklingen i Aarets sidste Maaneder har naturligvis øvet Indflydelse paa Driftsresultatet for Kalenderaaret, og vedføjede grafiske Fremstillinger af Prisudviklingen i 1939 vil kunne bidrage til Belysning af, om Re-

sultatet for Kalenderaaret 1939 kan ventes at ville stille sig bedre eller daarligere end for Regnskabsaaret 1938—39.

Den grafiske Fremstilling af Prisforholdet mellem Smør og Foderblanding og mellem Flæsk og Majs viser tydeligt, at Prisudviklingen ikke har været gunstig for Landbruget. Først da Englandsdelegationen kort for Jul vendte hjem, fremkom et prismæssigt Lyspunkt: Smørprisen kunde som Følge af de trufne Aftaler forhøjes med en Snes Øre, medens Flæskeprisen forhøjedes 12 Øre pr. kg. Den grafiske Fremstilling af Forholdet mellem Smør og Kraftfoder og mellem Flæsk og Majs fik et lille Skub opefter, men endnu mangler der meget i Genoprettelse af Prisforholdene fra Aarets første Halvdel.

Hvis der har været nogen, der drømte om, at Krigens Udbrud skulde være Signalet til, at Dansen om Guldkalven paany kunde begynde, maa der være fulgt en ublid Opvaagnen efter med Erkendelse af, hvad det er for en kold og nøgtern Verden, vi nu lever i. Ingen ønsker vel forøvrigt nogen Gentagelse af sidste Krigs Pengerigelighed, og de Eftervirkninger, der i Aarene 1920—22 og 1925—27 kom over det danske Landbrug, huskes endnu ganske tydeligt, ja, er egentlig endnu ikke overvundne.

Faren ved Pengerigelighed.

Det er imidlertid et stort Spørgsmaal, hvordan man, hvis Krigen trækker i Langdrag, undgaar en stærk Nedgang i Besætningerne og i Beholdningerne med en dertil — i alt Fald nogenlunde — svarende Forøgelse af de likvide Midler. Hvorledes vil man forhindre, at disse Beholdninger spises op i de for Landbruget trange Tider, som vedblivende synes at skulle være fremherskende. Efter sidste Krig var alle enige om, at de ved Formindskelse af Besætninger og Beholdninger indvundne Kontanter burde have været bevaret til Genindkøb efter Krigens Slutning, men er noget saadant i det hele taget muligt? Er Sandheden ikke den, at disse Kontanter, hvis

de bevares, uundgaaeligt forringes i Værdi. Staar man til den Tid med mange Penge over for faa Varer, kan dette kun føre til en Prisstigning paa disse Varer — et velkendt Fænomen i de to første Efterkrigsaar 1919 og 1920. Hvis alle de den Gang foraarsagede Skader skal undgaas efter denne Krig, maa hertil sigtende Foranstaltninger utvivlsomt iværksættes paa et tidligt Stadium.

Een Vej til Undgaaelse af de nævnte Kalamiteter synes ligetil: Dersom man kunde undgaa selve Aarsagen, nemlig Indskrænkning i Besætninger og Beholdninger. For en rent umiddelbar Betragtning skulde Tiden til Produktionsformindskelse ikke synes at være den rette, thi under en Krig vil der sædvanligvis blive Brug for større Mængder af næsten enhver Vare end under normale Forhold. Tilmed er der ikke hidtil sket saa afgørende Begrænsninger i Danmarks nødvendige Tilførsler af Produktionsmidler til Landbruget, at dette paatvinger os en hurtig iværksat Produktionsindskrænkning. Hvilken Betydning for Afsætningen den bebudede engelske Rationering af Smør og Bacon vil faa, er det endnu svært at vurdere.

De høje Oliekagepriser.

I Modsætning til de flestes Forhaandsforventninger synes det imidlertid foreløbig ogsaa i mindre Grad at skulle blive M æ n g d e n end P r i s e n, dels paa Produktionsmidlerne, dels paa Færdigvarerne, der vil medføre Besætningsreduktion. Prisudviklingen har imidlertid som foran nævnt været Landbruget ugunstig hidtil, og ingen kan med Rimelighed forlange, at den enkelte Landmand af Samfundshensyn skal opretholde en Produktion, der er direkte tabgivende for ham selv. Da imidlertid en meget væsentlig Del af Prisforhøjelsen paa Oliekager skyldes forhøjet Fragt og Krigsforsikring, der antagelig for Størstedelen vender tilbage til Landet, skulde det samfundsmæssigt være særdeles forsvarligt med Statsmagtens Hjælp at holde Foderstofpriserne nede for at bevare Produktionen. Hvis de 5—6 Øre, som Foderblan-

ding koster mere end indenlandsk Korn, væsentligt skyldes Fragt og Forsikring, er en Erstatning i Kvægets Foder af Oliekager med hjemmeavet Korn en samfundsmæssig meget daarlig Forretning, idet Kornets Indhold af det vigtige Næringsstof, Protein, ligger langt lavere.

En forøget Kornanvendelse til Kvægets Kraftfoder maa iøvrigt i det lange Løb — da vi ingenlunde har Overskud af Korn — medføre enten en Nedgang i Svine- og Hønsebesætningerne eller i Kvægbesætningerne. Under de herskende Prisforhold utvivlsomt det sidste. Valutamæssigt og samfundsmæssigt maa det være en Udvikling, som det er vigtigt at dæmme op for. Men hvorledes?

Produktionsprisen for Smør.

Der tales jævnligt om at skaffe Landbruget Produktionspriser for sine Varer, og der tænkes hermed nærmest paa Smørproduktionen. Det Beløb, som man for Tiden beregner som Produktionsprisen, er Kr. 3,72 pr. kg Smør og ligger Kr. 1,12 over den senere Tids Notering, d. v. s., at der vilde kræves et Tilskud paa rundt 200 Mill. Kr. til Opnaaelse af en saadan Gennemsnitspris for Eksportsmør og Hjemmeforbrug. Hvis Smørproduktionen virkelig behøvede et saadant Tilskud for at videreføres paa rentabel Basis, vilde der med Rette kunne rejses Kritik herimod, idet et Tilskud paa 200 Mill. Kr. til en Produktion, hvis Værdi efter Verdensmarkedsprisen ikke andrager mere end ca. 500 Mill. Kr., maa rejses Tvivl om selve Produktionens Berettigelse.

Selv om der principielt næppe kan rejses Indvendinger mod Kravet om Produktionspris for Smørproduktionen, ligger Forholdene for Smørproduktionen alligevel næppe helt saa mørkt, som Forholdet mellem Kr. 3,72 og Kr. 2,60 lader formode. Det maa her erindres, at en meget væsentlig Del af det beregnede Tal Kr. 3,72 bestaar af beregnet Driftslederløn og beregnet Arbejdsvederlag for Familiens eget Arbejde; det sidste naturligvis navnlig paa de smaa Ejendomme. Dette bevirker, at Smørproduk-

tionen, selv om den ikke kan yde hverken fuld Forrentning eller fuld Arbejdsløn til Ejeren, alligevel godt kan være en væsentlig større Støtte for hans Økonomi end de saakaldte »rentable« Produktioner.

»Rentable« og »urentable« Produktionsgrene.

Et Eksempel vil formentlig bedre end mange Ord belyse dette Forhold. Lad os f. Eks. antage, at en Mand har 30 Svin og 10 Køer, som han selv passer, og at ca. en Femtedel af hans Arbejdstid medgaar til Svinene, fire Femtedele til Køerne. Hvert Svin giver et regnskabsmæssigt Overskud paa Kr. 30,00 pr. Stk., medens hver Ko giver et regnskabsmæssigt Underskud paa Kr. 30,00 pr. Stk.

Føres Regnestykket ikke videre, faas et meget forvrænget Billede af Stillingen, thi lad os antage, at han for »Driftsledelse« af Svinene har faaet beregnet Kr. 400,00 og for Køerne Kr. 900,00, og som Arbejdsløn for eget og Familiens Arbejde er paaført Regnskabet ialt Kr. 2 000,00 fordelt med Kr. 400,00 til Svin og Kr. 1 600,00 til Køer, hvorledes bliver da Facit? Svinene giver ham til Dækning af hans Udgifter — hvad enten disse bestaar af Renter eller privat Forbrug — et Overskud paa 30 × 30 = Kr. 900,00, hvortil kommer Kr. 400,00 i Driftslederløn og Kr. 400,00 i Arbejdsløn, ialt Kr. 1 700,00, Køerne giver Kr. 900,00 i Driftslederløn og Kr. 1 600,00 i Arbejdsløn, ialt Kr. 2 500,00, hvorfra gaar Kr. 300,00 i beregnet Underskud, d. v. s. ialt Kr. 2 200,00. Det er med Køer som med Skibsfart: Der er skjulte Indtægter at medtage, naar Regnestykket skal opgøres rigtigt. Iøvrigt er Svinehold og Kohold ingenlunde uafhængige af hinanden, saa en Del af den enes »Rentabilitet« beror paa den andens Tilstedeværelse.

Selv om det skal indrømmes, at Sagen med en saadan Opstilling er sat stærkt paa Spidsen af Hensyn til Overskueligheden, er der — selv om Tallene bliver andre — dog ingen Tvivl om, at der i disse Forhold ligger en Forklaring paa Landmændenes »stædige« Fastholden ved

Smørproduktionen trods dens regnskabsmæssige Underskud Aar efter Aar.

Smørprisen og Udgiftsstigningen.

Dermed være ikke sagt, at Forholdene er holdbare, som de er, thi dette er langt fra Tilfældet. De stigende Arbejdsomkostninger og stigende faste Udgifter bevirker naturligvis, at den stærkt arbejdskrævende Produktion — Smørproduktionen — stilles stadig ugunstigere. Hertil kommer som foran nævnt de i Forhold til Smørprisen urimelig høje Oliekagepriser. Oliekagerne er en Forudsætning for Udnyttelse af de yderige Grovfoderafgrøder, og deres Værdi ved Omsætningen af disse Afgrøder er derfor vanskelig at opgøre i Penge. Imidlertid vil et Misforhold mellem Smørpriser og Oliekagepriser uvægerligt føre til, at der bruges færre Oliekager og formentlig endda færre, end det egentlig kunde betale sig at gaa ned til. Men Oliekagerne er den kontante Betaling ud af Ejendommen, og den maa der i trange Tider økonomiseres stærkt med.

Oliekagebesparelse ved Driftsomlægning.

En økonomisk forsvarlig Besparelse af Oliekager kan stort set kun opnaas ved Omlægning af Produktionen i Retning af mere æggehviderige Afgrøder. Hidtil har Forholdet imidlertid været det, at det var forbeholdt de faa at dyrke store Afgrøder af æggehviderige Planter, medens Flertallet af Landmændene kun har opnaaet utilfredsstillende Resultater derved. Maaske kan den nuværende kritiske Situation være medvirkende til at lære flere Landmænd end hidtil at overvinde Vanskelighederne ved Lucerne- og Sødlupin-Dyrkning. Der er næppe heller noget i Vejen for at erstatte en mindre Del af Oliekager med Korn, selv om det nok skal vise sig, at Kornet giver mere Kød paa Kroppen end Mælk i Spanden.

Under de nu herskende Forhold kan der næppe være Tvivl om, at der vil ske en vis Produktionsindskrænk-

ning, hvilket formentlig ogsaa er vel begrundet deri, at vi hidtil har maattet indkøbe F.-E. i Form af Korn udefra, og at noget saadant næppe er rentabelt med de for Tiden gældende Kornpriser. Her skal blot lyde en Advarsel imod en kritikløs Efterfølgelse af de, der siger: Med saadanne Kraftfoderpriser maa vi indskrænke Besætningen saa stærkt, at vi kan undvære Kraftfoderet. Det er sikkert kun de færreste, der er i Stand til paa økonomisk rationel Maade at gennemføre en dertil svarende Omlægning af Landbrugsbedriften, thi alene ved Ekstensivering kommer man ikke frem.

Produktionsindskrænkning — ekstensiv Drift.

Dansk Landbrugs Muligheder for ekstensiv Drift ligger meget daarligt. Enhver maa nøjes med den Jord, han har, og det er umuligt at gennemføre det, der i Virkeligheden er Betingelsen for en Ekstensivering, nemlig en Sammenlægning af smaa Bedrifter til større. Ekstensivt drevne Husmandsbrug er en Utopi, og det Samfund, der samtidig udstykker Jord og lægger Forholdene saadan til Rette, at den ekstensive Drift er mere lønnende end den intensive, fører en overordentlig kortsynet Politik. Ejerne (eller Lejerne) af de smaa Ejendomme bliver i saa Fald nærmest en Slags Statspensionærer med en lav Pension, f. Eks. i Form af et Par Procents Rentetilskud.

I et Land, hvor Jorden og dens Vækster er omtrent de eneste Raastoffer, burde alt i videst mulig Omfang baseres paa Dyrkning af de Afgrøder, der giver størst Udbytte af salgbare Varer pr. Arealenhed, hvad enten dette sker ved, at Afgrøden er direkte salgbar, eller ved, at den gennem Opfodring giver et salgbart Produkt.

Aarets Landbrugslovgivning.

Af den vigtigste Lovgivning paa det faglige Omraade skal nævnes: Voldgiftsloven for Handel med Husdyr (Lov af 15. Marts 1939), der har afløst Loven

af 1922. Den nye Lov indfører tvungen Voldgift i Stridigheder vedrørende Husdyrhandler, og samtidig indføres blandet Domstol med juridiske og læge Voldgiftsmænd sammen; forsaavidt altsaa samme Slutresultat som i den almindelige Retspleje, hvor der arbejdes med Ikke-Jurister som Meddomsmænd. Det ene Sted er man begyndt uden Jurister, det andet Sted alene med Jurister. Forhaabentlig medfører denne Ændring, at visse hidtidige Ulemper ved Voldgiftsretternes Virksomhed fjernes, uden at nye opstaar.

En anden væsentlig Ændring bestaar i en Simplificering af Forretningsgangen i Tilfælde, hvor der har fundet Videreforhandling Sted. Paa flere andre Punkter indføres samtidig Ændringer f. Eks. med Hensyn til Vidneførsel, Appel o. s. v. Kun Forligsmægling sker uden juridisk Medvirken.

For at soge tilvejebragt Ensartethed i Kendelserne har Landbrugsraadet nedsat et særligt Udvalg, der ved Offentliggørelse af principielt vigtige Sager skal virke herfor, og hvor ogsaa Oplysning kan opnaas paa Forhaand om Kendelser i lignende Sager.

Lov om Handel med Foder- og Gødningsstoffer samt Grundforbedringsmidler (Lov af 13. April 1938) med tilhørende ministeriel Bekendtgørelse af 24. Juni 1939 traadte i Kraft 3. Juli 1939. Den træder i Stedet for den gamle Lov fra 1898, der trængte haardt til Afløsning. Om den nye Lov har der først i Organisationerne og siden i Rigsdagen været langvarige Forhandlinger, og den nye Lovs Bestemmelser er da ogsaa blevet langt mere omfattende end de tidligere gældende.

Hertil kommer, at et helt nyt Omraade, nemlig Grundforbedringsmidler, er blevet inddraget under Loven. Det samme gælder Vitaminerne, der vel er et Fodermiddel, men dels er saa nye, at Loven af 1898 af gode Grunde ikke kunde medtage dem, dels kræver ganske særlige Analysemetoder.

Pladshensyn forhindrer iøvrigt at gaa nærmere ind paa Lovens Bestemmelser. Dog skal nævnes, at et af dens Formaal har været at sætte en Stopper for de ofte ret mirakulost virkende Fodermidler o. lign., der med større eller mindre Mellemrum udbydes under velklingende Navne. Bestemmelserne om, at Varer, hvori er indblandet Skaller, skal kaldes S k a l m e l, og at Iblanding af Jordnødbælge (J o r d n o d k l i d) m. m. af lignende Art er forbudt, tilsigter ligeledes en Bortskæring af usunde Vækster paa den normale Handel med disse vigtige Landbrugs-Raavarer. Hertil tjener ogsaa Bestemmelserne om tvungen Opgivelse af, hvem der er Fabrikant, og af hvorledes Blandinger er sammensat.

Til de faglige Love maa ogsaa regnes Lov af 15. Marts om Laan til Opførelse af Ajlebeholdere og Moddingssteder, der lidt misvisende kaldes »L o v o m S t a l d h y g i e j n e o. s. v.«. Lovens Formaal er, som dens Oprindelse — Raastofudvalget — antyder, Besparelse af Valuta til Gødningsindkøb. Samtidig med, at den gavner Samfundet, vil den antagelig ogsaa komme til at betyde en Fordel for Landmændene selv, hvad sikkert ingen har noget at indvende imod. Den stærke Udnyttelse af Loven tyder ogsaa paa, at den af Landmændene opfattes som et godt Tilbud, der er værd at tage imod. Pengene er utvivlsomt givet godt ud, da det er en fastslaaet Kendsgerning, at det betaler sig at opbevare Gødningen godt.

I Henhold til Loven kan ydes indtil 10 Millioner som rentefri Laan til Bygning af Ajlebeholdere og Møddingssteder. Afdragstiden er 10 Aar regnet fra det andet Aar, efter at Laanet er ydet. Pantebrevene gaar ind foran 1. Prioritet ligesom Høstpantebreve. Grundforbedringsudvalgene har Administrationen, og Lovgivningen paa dette Omraade er da ogsaa en Parallel til Grundforbedringsloven. Det maa vel anses for sandsynligt, at Lovens Maksimumsbeløb forhøjes, hvis Efterspørgslen — der som nævnt hidtil har været meget stor — giver Anledning dertil.

Privilegerede Laan.

Antagelig gaar Lovgivningsmagten videre ad denne Vej med en tilsvarende Lov vedrørende Siloer. Utvivlsomt vil baade den virkende Lov om Ajlebeholdere og en kommende Lov om Siloer gøre megen Gavn ved at give Landbrugerne gunstige Vilkaar for Gennemførelse af faglige Forbedringer, der ogsaa af samfundsmæssige Aarsager er ønskelige. Det kan dog ikke undgaa at virke noget ejendommeligt at se Staten indskyde nye privilegerede Laan i Bunden af den ofte temmelig høje Stabel af forskellige Gældsposter i en Landbrugsejendom og paa samme Tid med Akkord- og Gældssaneringslov bortskærer, hvad der kommer til at rage for højt op over Skorstenene.

De nuværende Driftslaaneforeninger, hvis Økonomi ikke har stillet sig alt for gunstigt, skal nu søges afviklet, og en ny Lov af 15. Marts 1939 om Oprettelse af Indkøbsforeninger skal træde i Stedet og forventes at kunne blive af Betydning for det mindre Landbrug. Der stilles af Statslaanefonden for Femaaret 1939—1944 10 Mill. Kr. til Raadighed for Udlaan gennem Indkøbsforeningerne til disses Medlemmers Indkøb af Husdyr og Redskaber. Et Fællesindkøb for Foreningerne kan faa ½ Mill. Kr. som Driftskapital, og Staten yder ¾ pCt. af det udlaante til Foreningernes og Fællesindkøbets Administration.

Loven om Erstatning for Tab ved Mund- og Klovesyge (Lov af 15. Marts 1939) fastsætter Erstatning — dog kun efter Ansøgning og i Trangstilfælde — for døde Kreaturer og Grisesøer efter følgende Skala:

200	Kr.	for Hornkvæg	over 2 Aar.
100	»	»	fra 1—2 Aar.
50	»	»	under 1 Aar.
100	»	pr. So (med Grise eller synlig drægtig).	

Indtil 2 Mill. Kr. vil yderligere kunne stilles til Raadighed, naar halvt Tilskud præsteres fra en lokal Landbrugsorganisation.

Den nye Æglov af 22. Februar 1939 skal først træde i Kraft den 9. Februar 1940. Loven indfører Kvalitetsbetaling for Æg med tvungent Fradrag for sekunda Æg. Landbrugsministeren faar Bemyndigelse til at fastsætte Mærkning af hver enkelt Leverandørs Æg. Saavel Opkøb af Æg som Udførsel gøres afhængig af Autorisation, og der vil blive fastsat en Afgift herfor efter Behov.

Samtidig aabnes Mulighed for Regulering af Rugeriernes Virksomhed. Ogsaa herfor kan opkræves en Afgift. Indtægterne skal anvendes til Bestridelse af Udgifter til Agitations- og Oplysningsarbejde, og der er og vil blive ansat et Antal Konsulenter eller Kontrolører hertil.

Samme Dag — den 22. Februar 1939 — stadfæstedes en Lov om tilsvarende Foranstaltninger for Forhandling samt Ind- og Udførsel af Fjerkræ. Ogsaa her kræves Autorisation og opkræves en Afgift til den fornødne Kontrol. Der kan fastsættes Bestemmelser om Slagtning, Behandling, Pakning, Forsendelse og Mærkning af Fjerkræ m. m. Særlig Mærkning kræver Dyrlægetilsyn og Autorisation.

De to Love maa tages som et Udtryk for, at de to Produktionsgrenes efterhaanden meget store Omfang har nødvendiggjort en lige saa omfattende og skarp Kvalitetskontrol, som Tilfældet er for Bacon og Smør.

Af Love til Støtte for Landbruget er som sædvanlig i Slutningen af 1938 vedtaget Lov (af 21. December 1938) om Høstpantebreve.

Gældssaneringsloven fra 1936 er sidst ændret 15. Marts 1939, og der kan nu i Henhold til denne Lov anvendes indtil 140 Mill. Kr. til Sanering af Gældsforholdene i Landejendomme. Den Rente, der skal ydes af Gældssaneringslaan, er konjunkturbestemt og kan svinge mellem 6,0 og 1,5 pCt. efter Landøkonomisk Driftsbureaus Forrentningsprocent beregnet paa bogført Værdi. Et Udsving fra 4,5 pCt. paa 1 pro mille faar Renten til at stige eller falde med 2 pro mille. Ved Forrentningsprocenter mellem 4 og 5 svares dog altid 4½ pCt.

Den svage Side ved Saneringsloven er ikke mindst for Tiden det med Afhændelsen af Obligationerne forbundne ret anseelige Kurstab. Dette Kurstab var i Begyndelsen af 1939 meget ringe, men er med det stigende Renteniveau og Pengemarkedets hele Stramning blevet endog særdeles føleligt. Det er beklageligt, at Værdien af den Hjælp, som denne Ambulancetjeneste for Landbruget kan yde, varierer saa stærkt med Obligationskurserne. Da Loven fastsætter, at Finansministeren selv kan bestemme, om han vil lade Obligationerne udtrække eller tilbagekøbe, vil der i Perioder med højt Renteniveau kunne blive en ganske antagelig Skilling i Kursavance for Statskassen, som maa kunne dække en betydelig Del af det eventuelle Rentetab ved den konjunkturbestemte Rente.

Denne Bestemmelse trykker utvivlsomt Kurserne paa 1½ pCt.s Sanerings-Obligationer, idet man maa regne med, at Obligationskøberne forstaar Udtrækningschancens Værdi, saa at denne inkluderes i Prisen.

»Udligningsloven« af 10. November med et beregnet Tillæg til Eksportpriserne paa ca. 16 Mill. Kr. i Tiden November—Februar er udførligere omtalt i anden Forbindelse.

Ferieloven vedtoges den 13. April 1939. Der var i Begyndelsen nogen Uklarhed over, hvilke af Landbrugets Medarbejdere, der faldt ind herunder. Som Hovedregel gælder, at hvem der falder ind under Medhjælperloven — med 3 Feriedage pr. Halvaar — ikke kommer ind under Ferieloven. Det er Landbrugets gifte Medarbejdere, Daglejere, gifte Fodermestre m. fl., der berøres af denne Lov.

I 1939 naaede Loven ikke op paa fuld Virkning, dels fordi kun ¾ af Ferieaaret faldt ind herunder, dels fordi Feriegodtgørelsen kun var 2 pCt. af Lønnen i det første Aar, medens den i det kommende Aar vil være 4 pCt. af Aarslønnen, svarende til 1 Feriedag pr. Maaned.

Umiddelbart før Jul behandlede Rigsdagen Forslag til fortsat Lovgivning for Kødlovens, Kornlovens og Svinereguleringslovens Vedkommende.

Forskellige aktuelle Spørgsmaal i 1939.

Valutacentralen og Eksportens Størrelse.

Vore Salgsmuligheder er — navnlig til Tyskland — stærkt afhængige af vore Indkøb, hvilket ogsaa i 1939 lejlighedsvis har affødt livlige Diskussioner. Naar Hjemmeindustriens og Landbrugets berettigede Interesser i denne Anledning skal afvejes mod hinanden paa den politiske Vægtskaal, opstaar naturligvis let Meningsforskelligheder om, hvad der skal forstaas ved god Vægt. Saa længe Begrundelsen for en Begrænsning af Landbrugseksportens Størrelse holder sig til de valutariske Argumenter, er Uenigheden mellem Landbrugets og Industriens ledende Mænd dog næppe særlig dybtgaaende. Men naar de valutariske »Lodder« slipper op, og det er Beskæftigelsesinteresser, der skal afvejes mod Landbrugets Ønsker om Eksportmuligheder, stiller Sagen sig anderledes. Saa rejses hele det gamle Stridsspørgsmaal: Valutaordningen og Valutacentralen.

Det synes for Tiden, som om Kronekursen igen for lange Tider er beskikket til at være det centrale Punkt indenfor danske økonomiske Overvejelser, endskønt (eller maaske netop f o r d i) de fleste erkender, at Kronekursen nærmest kun er et indre Fordelingsspørgsmaal. I Tider som de nuværende burde der egentlig kunne findes bedre Anvendelse for ledige Stunder end til at strides om Fordelingen af det forhaandenværende! Dog skal der som bekendt to til at holde Fred, og efter de bedste udenlandske Monstre er det altid »de andre«, der begyndte.

Striden om Kronekursen.

Den nu paany standende Strid om Kronekursen har sin Baggrund i det saakaldte Kanslergadeforlig af 1933, hvor Sterlingkursen fastsattes til 22,50 (omend den blev 22,40 gennem *Hævd*). Da Nationalbanken — eller Regeringen — efter at have fulgt Sterling ca. 8 pCt. nedad under det

stærke Sterlingfald i Dagene omkring Krigens Udbrud, besluttede sig til at lade Kronen følge den formentlig mere stabile Dollar, skete dette under kraftige Protester fra Landbrugets Side. Der stilledes imidlertid Kompensation gennem Lovgivning i Udsigt, og Situationen var endnu omkring det jydske Delegeretmøde saadan, at vel krævedes Landbruget holdt skadesløst for Kronestigningen, men Landstingsmand *H. Hauch* kunde gøre dette med Ord svarende til de velkendte »so oder so«.

Saa forelagdes imidlertid Lovforslaget om »Foranstaltninger til Udligning af Misforholdet mellem Landbrugets Eksportpriser og Produktionsomkostninger«. De fleste Landmænd vil sikkert mene, at der i Lovens Titel, selv om den ikke er kort, dog burde være tilføjet Ordet »delvis«. Detto Forslag gav i dets endelige Form en Forhøjelse af Eksportpriserne paa 6 pCt. i Tiden fra November til Februar og et Fragttilskud til Korn (men ikke Oliekager) paa 2 Kr. pr. hkg. Lovens Værdi er forudberegnet at ville være ca. 23½ Mill. Kr., nemlig godt 14 Mill. Kr. Prisforhøjelse for Eksporten og op mod ½ Mill. Kr. i Fragtlettelse, hvortil kommer ca. 1¾ Mill. Kr. Forhøjelse af Hjemmemarkedspriser, ialt ca. 16¼ Mill. Kr. Hertil maa yderligere lægges Værdien af undgaaede Fordyrelser af Landbrugets Raastoffer paa ca. 7¼ Mill. Kr., ialt de foran anførte 23½ Mill. Kr.

Imidlertid er Landmænd foruden at være P r o d u c e n t e r af Landbrugsvarer ligesom andre ogsaa F o r b r u g e r e af importerede Varer. Landmændenes Indkøb af Importvarer ligger ganske vist næppe paa Højde med den øvrige Befolknings Gennemsnit pro persona, men en forhøjet Sterlingkurs vilde dog nok ogsaa ad denne Vej have listet yderligere nogle Millioner Kr. ud af Landmændenes Lommer igen, selv om de havde taget Omvejen over Husmoderens Budget. Hertil medvirker de øvrige Erhvervs forholdsvis glat fungerende Maskineri til Overvæltning af Byrderne paa de med Hensyn til Prisfastsættelse mindre vel organiserede Erhvervsgrupper, herunder Land-

bruget. Prisstigninger som Følge af højere Sterlingkurs vilde automatisk sætte Arbejdslønningerne op. I dettes Kølvand vilde følge en Serie af de velkendte Skrivelser »Grundet paa de forhøjede Arbejdslønninger og stigende Priser paa saavel importerede som hjemlige Varer ser X-Forening sig desværre nødsaget til at forhøje den gældende Priskurant med 10 pCt.«. Og Sorteper vilde vandre videre, indtil Landbruget atter var Indehaver af dette tvivlsomme Aktiv.

Naar Striden er kommet til at staa saa haardt om dette Spørgsmaal, kan det næppe skyldes, at der sker nogen større yderligere Forurettelse af Landbruget i de tre Maaneder, Loven nu virker. Nej, det, der særlig har bragt Bægeret til at flyde over, er for det første, at der intet Hensyn tages til de lidte Tab i de første Maaneder, og for det andet, at Loven, ikke mindst i Omtalen, har Karakter af et Tilskud, medens det efter Landbrugets Opfattelse drejer sig om Refundering af lidte Tab. Brænder en Mands Hus, plejer man dog ikke at kalde Erstatningen for Tilskud, og betales en Erstatning for Driftstab, er det ikke Sædvane, at det Erstatningsbeløb, der fastsættes, først regnes fra det vilkaarlige Tidspunkt, hvor Forhandlingen om Beløbets Størrelse pr. Maaned afsluttes.

Odensemødet og Husmændenes Udtræden af Landbrugsraadet.

Den Meningsforskel, der i September—November opstod mellem Regeringen og Landbrugsraadet om Kronekursens rette Højde, viste sig at være mere, end Raadets indre Sammenhængskraft kunde holde til. Den 16. November afholdt Husmændene Sendemandsmøde i Aarhus, og i Resolutionen fra Mødet udtaltes bl. a.:

»Landsmødet advarer imod under de nuværende økonomiske Tilstande at forringe Kronens Værdi yderligere, da vort Land derved vil drives ind i en Prisstigning, som først og stærkest vil ramme den mindre bemidlede Del af Befolkningen, for Landbruget vil være uden varig Betydning og for Ungdommen vil give ringe Fremtidsmuligheder.«

Og om Samarbejdet i Landbrugsraadet hed det:

»Landsmødet maa paa det kraftigste protestere imod, at Landbrugsraadets Flertal har forsøgt at paatvinge Husmandsforeningerne Medansvar for et Protestmøde, som vi under de foreliggende vanskelige Forhold for vort Land maa anse for upaakrævet og forkasteligt.«

Odensemødet den 21. November afholdtes imidlertid alligevel med en stor Repræsentation for Landboforeninger og Andelsforeninger og med næsten udelt Tilslutning til Landbrugsraadets Flertals Standpunkt og til Udsendelse af de velkendte Spørgekort til alle Danmarks Landbrugere.

Ret umiddelbart efter fulgte Husmandsforeningernes Opsigelse af Samarbejdet i Landbrugsraadet, medens L. S. og Erhvervsudvalget gav Odensemødets Vedtagelser Tilslutning, dog med Forbehold af, at de med Spørgekortenes Underskrift givne Beføjelser udnyttedes omgaaende.

Hvilken Betydning, Husmændenes Udtræden af Landbrugsraadet vil faa, er svært at forudse. Antagelig forbliver de i de mange Udvalg, hvori Landbrugsraadet er repræsenteret. Ganske vist vil Landbruget i Fremtiden tale med mere end een Røst, men hvad Fællesrøsten maatte tabe i Styrke, kan de enkelte Stemmer maaske genvinde ved en tydeligere og klarere Stemmeføring.

Svinereguleringen.

Svinekortspørgsmaalet maa vel siges at have haft et roligt Aar, navnlig sammenlignet med 1938. Naar de store Efteraarsstorme i 1938 saa forholdsvis hurtigt lagde sig, og der blev nogenlunde Ro om dette Spørgsmaal, skyldtes det simpelthen, at der blev Mangel paa Svin i Stedet for Mangel paa Kort. Hertil kan Omflytningen af Kortene have bidraget, men navnlig maa Aarsagen søges i Mund- og Klovesygens Hærgen i Svinebesætningerne, og i at England i Januar Maaned aabnede for et Ekstrakontingent paa 15 000 cwts.

Skønt Slagtningerne har været fuldt saa store i 1939 som i 1938, var det naturligvis ikke muligt uden forudgaaende Varsel at forøge Eksporten med ca. 15 pCt. Naar Bestanden skal udvides, maa det endog midlertidigt ske ved en Formindskelse af Slagtningerne. Øjeblikkelig Udfyldelse af Kontingentet vilde have forudsat en Reserve paa op mod ½ Mill. Svin. I saa Henseende er andre Lande noget bedre stillet end vi, idet deres Englandseksport udgør en mindre Del af Produktionen end her. En Forhøjelse af de hjemlige Kødpriser vil i saadanne Lande straks frigøre en Del Flæsk til Eksport. Under disse Forhold blev Svinekort praktisk talt værdiløse, og Englands Ophævelse af Kontingenteringen har naturligvis virket i samme Retning.

Flæskeprisen i Byerne.

Som sædvanlig har der lydt Beklagelser over for høje Flæskepriser i Byerne, men under disse Forhold har Bebrejdelserne mod Landbruget været særlig umotiverede. Man maa ved Behandling af Spørgsmaalet om Flæskeprisen i Byerne erindre sig den nøje Forbindelse, der er mellem Oksekødsalget og Flæskekødsalget. Landbrugets og hele Samfundets Interesser er her nøje sammenfaldende: Vi skal først og fremmest have spist de Køer, der nødvendigvis maa udskiftes af Besætningerne hvert Aar. Denne Udskiftning sker nogenlunde jævnt og er kun i mindre Grad paavirket af Efterspørgsel og Priser.

Det er baade landbrugsmæssigt og samfundsmæssigt uforsvarligt at forøge Flæskeforbruget væsentligt, idet dette — da vort Kødforbrug paa Forhaand er stort — uvægerligt vilde gaa ud over Forbruget af Oksekød med det Resultat, at en større Del af Oksekødet havnede i Destruktionskedlerne og kun lod sig udnytte industrielt.

Andre Husdyrbrugsspørgsmaal.

Hesteavlen. Navnlig i Aarets første Maaneder drøftedes Hesteavlens Folk den efter manges Mening

truende Overproduktion af Heste, som de senere Aars forholdsvis gode Hestepriser maatte frygtes at give Anledning til.

Tilhængere af tvungen Kaaring, hvoraf der utvivlsomt er adskillig flere nu end for nogle Aar siden, har energisk hævdet, at den tvungne Kaaring er Vejen til en samtidig Begrænsning af Produktionen og Højnelse af Kvaliteten.

Der har ogsaa været Kompromisforslag fremme baade om en Afgift paa Hingste og en Afgift paa Hopper, men endnu staar det hen i det uvisse, hvilken Vej man vælger at gaa, eller om man muligvis under Hensyn til de for Tiden herskende usikre Forhold helt undlader at begive sig ud paa nye Veje.

Mund- og Klovesygen. Mund- og Klovesyge-Epidemien, hvis Raseren væsentligt faldt i Fjor, viste det for Epidemier hyppige Forhold, at Forløbet efterhaanden blev mildere baade med Hensyn til Angrebets Voldsomhed indenfor de enkelte Besætninger og med Hensyn til Smitsomheden, saaledes at de først angrebne Distrikter — Sønderjylland — ramtes haardest.

Først i Begyndelsen af 1939 kunde der paany lukkes op for Eksportmarkederne efter en Lukning paa et Aars Tid, og det siger sig selv, at en saa lang Tids Standsning af den normale Handel fra Eksportmarkederne har givet Anledning til væsentlige Tab for Producenterne.

Desuden maa regnes med direkte Mælketab, Tab ved Dødelighed og Tab paa Udsættere som Følge af Mund- og Klovesygens Eftervirkninger. Herved kommer det beregnede Tab alene for Sønderjylland op i Nærheden af 10 Mill. Kr. For en i Forvejen ikke alt for velstillet Landsdel kan et saa betydeligt Tab være haardt nok at bære. Erstatningsloven gav kun Dækning for den mindste Del af disse Tab.

Iøvrigt arbejdedes i Aarets første Trediedel kraftigt paa at undgaa en Gentagelse af de store Mund- og Klovesyge-Epidemier, idet Landbrugsministeriet bevilligede

Midler til Vaccinering af 60 000 Dyr i Besætninger i Sønderjylland, saaledes at der blev dannet et Spærrebælte tværs over Landsdelen. Et saadant Spærrebælte kan ventes at være effektivt ved en Indvandring Syd fra som sidst, men vil ikke betyde stort ved en Genopblussen af Sygdommen indenfor Landets Grænser.

Maaske kan der dog være Haab om, at den nye Vaccine vil vise sig at være saa effektiv, at den sidste store Epidemi i 1939 virkelig bliver den *sidste*, eller i hvert Fald den s i d s t e *store* Mund- og Klovesyge-Epidemi i Danmark.

D e n k u n s t i g e S æ d o v e r f ø r i n g har i 1939 haft betydelig Fremgang og er allerede nu en Faktor, der maa regnes stærkt med i Kvægavlen og da særlig Elitekvægavlen. Der er i 1939 en Snes nye Foreninger, der anvender den kunstige Sædoverføring og saavidt vides med meget tilfredsstillende Resultat. Fra Forsøgslaboratoriet er udsendt en Beretning om Forsøg hermed, og Forsøgsresultaterne kan kun animere til at gaa videre ad den Vej.

Nye Forsøgsstationer.

I 1939 kom to nye Forsøgsstationer i Gang eller rettere sagt: oprettedes en ny og genoprettedes en gammel Forsøgsstation, nemlig henholdsvis Stationen i St. Jyndevad og Aarslev Forsøgsstation.

Aarslev skal hovedsagelig beskæftige sig med Planter, der kan tjene som Raastoffer til industriel Forarbejdning, saasom Tobak, Medicinalplanter o. s. v. At der tillige har kunnet oprettes en Forsøgsstation i Sønderjylland, vil sikkert ikke mindst i sønderjydske Kredse blive hilst med megen Tilfredshed.

Jordbrugernes Julehilsen til Finland.

Indsamlingen af Fødevarer paabegyndtes kun ca. 10 Dage før Jul, men fik en saadan Modtagelse, at Antallet af disponible Jernbanevogne strakte kortere end Viljen til at

give. I en Mørketid som denne gør det godt at se andre menneskelige Egenskaber udfolde sig end Hadet og Egoismen. — Men maatte dog saadanne Hjælpeaktioner være overflødige i Aaret, der kommer!

Det er Skik at afbilde Aaret, der rinder ud, som en gammel, udslidt Mand, der maa vige for et muntert, sorgløst Barn. Der er vel desværre intet Haab om, at de Byrder, der vil blive lagt paa 1940's Skuldre, bliver lettere end 1939's. Den Aand, der nu er raadende i store Dele af Europa, lader sig næppe forandre pludselig. Krigens Rædsler og Savn er aabenbart endnu en Gang en nødvendig Anskuelsesundervisning for at give Folkene Forkærlighed for Freden.

For dansk Landbrug maa Ønskerne ved Aarsskiftet være: Taalelige Eksistensvilkaar i 1940. Ingen indenfor Landbruget venter eller gør Krav paa gyldne Tider for dette Erhverv i Aaret, der kommer, men Kravet om, at alle skal være med til at dele Tidens Modgang, har en saadan Sangbund blandt danske Landmænd, at det i Længden vil blive svært at sidde det overhørigt. Man maa ikke forvente, at Landbruget i Tiden, der kommer, med Sindsro vil se paa, at Erhvervsgruppe efter Erhvervsgruppe gennem Lønstigning eller Prisstigning holdes eller holder sig skadesløse for de Byrder og Tab, som Krigen paafører det danske Samfund. Jo flere Erhverv eller Dele af Befolkningen, der helt eller delvis unddrager sig Vanskelighederne, desto tungere vil disse ramme de øvrige.

Vis Samfundssind har været Løsenet i dette Efteraar. Skal der naas Resultater med dette velklingende Slagord i det kommende Aar, maa alle Forsøg — fra oven eller fra neden — paa at opnaa Fordele paa andres Bekostning møde en mere ublid Skæbne end hidtil. Ingen kan med Rette forlange at blive holdt skadesløs!

En Appel til Landbruget om at udvise Samfundssind vil næppe nogensinde være forgæves, men der maa bag den ligge et ærligt Ønske om at lade alle Erhverv trække paa lige Hammel.

Danmarks Omsætning med Udlandet af Landbrugsprodukter og Hjælpestoffer for Landbruget i Aaret 1938.

Ved Konsulent *Ivar Dokken.*

I 1938 har Udførselen af Landbrugsprodukter været baandlagt af tilsvarende Importrestriktioner i de forskellige Aftagerlande som de nærmest foregaaende Aar, og Vareomsætningen med Udlandet har fortsat været baseret paa Handelsaftaler med de forskellige Lande, som aftager danske Produkter. Eksporten af nogle af de vigtigste Husdyrprodukter har dog lettere kunnet finde Afsætning end de nærmest foregaaende Aar, saaledes at der i 1938 gennemgaaende er opnaaet lidt højere Priser. Men da de udførte Mængder for adskillige Produkters Vedkommende har været mindre end Aaret før, er der alligevel sket en Tilbagegang i den samlede Udførselsværdi af Landbrugsprodukter.

Som det fremgaar af Tabel 1, har den samlede Udførsel af Landbrugsprodukter i 1938 hjembragt 10.6 Mill. Kr. mindre end det foregaaende Aar, nemlig 1 123,6 Mill. Kr. mod 1 134,2 Mill. Kr. i 1937. For de enkelte Varegrupper er Forskydningen ret forskellig. For Smør og andre Mælkeriprodukter er der saaledes en Stigning paa ialt 23 Mill. Kr. og for Æg paa 10 Mill. Kr. For Flæsk er der ogsaa en Stigning, der dog gaar lige op mod Nedgangen i Udførselsværdien for levende Svin, og for Heste samt Frø til Udsæd er der en Stigning paa ca. 2 Mill. Kr. for hver af de to Varegrupper. Derimod er der en Tilbagegang paa tilsammen 14 Mill. Kr. for Kvæg og Kød

samt Kødkonserves, 5 Mill. Kr. for Fedt til direkte Konsum, 7 Mill. Kr. for Huder og Skind m. m., 17 Mill. Kr.

Tabel 1. Udførsel af indenlandske Landbrugsvarer. Mill. Kr.

	1938	1937	1936	1931—35
Smør	378,6	355,4	319,0	296,2
Fløde og Mælk	—	0,2	—	0,6
Kondenseret Mælk og Mælkepulver	13,1	12,0	11,1	14,5
Ost og Kasein	14,8	16,1	15,3	7,9
Æg	139,8	129,8	112,3	80,9
Flæsk	369,3	362,6	348,3	408,2
Svin og Grise	20,5	27,4	27,3	3,7
Heste	11,7	9,3	7,1	4,5
Hornkvæg	49,1	56,5	45,0	18,2
Kød af Hornkvæg	12,1	15,2	4,1	10,3
Kød af andre Dyr samt Slagteriaffald	26,8	27,6	26,9	23,1
Kødkonserves	16,0	19,2	12,1	8,8
Fedtstoffer til direkte Konsum	11,3	16,4	15,7	16,2
Huder og Skind, Talg m. m.	20,1	27,2	22,2	18,8
Uformalet Korn (herunder Malt)	20,7	37,2	13,4	8,0
Formalet Korn	1,9	2,2	1,3	0,9
Foderstoffer	2,6	2,3	1,6	1,9
Kartofler og Kaal	2,0	6,2	3,9	1,2
Frø til Udsæd	13,2	11,4	11,0	7,7
Ialt	1123,6	1134,2	997,6	931,6

for Korn og 4 Mill. Kr. for Kartofler. De nævnte Forskydninger skyldes hovedsagelig Ændringer i Udførselsmængderne; men ogsaa Prisforandringerne har nogen Indflydelse, idet de gennemgaaende lidt højere Priser i 1938 for nogle Varer har bidraget til at forøge Udførselsværdien stærkere, end hvad der betinges af Stigningen i de udførte Mængder, ligesom Prisstigningen for Varegrupper med Nedgang i de udførte Mængder har forhalet den samtidige Nedgang i Udførselsværdien.

I Tabel 2 er opført Værdien af Indførselen til Forbrug af fremmede Landbrugsprodukter og Hjælpestoffer for Landbruget samt af hjemmeproducerede Oliekager til Forbrug i Landet. Den samlede Indførselsværdi er opgjort til 341,3 Mill. Kr. mod 357,7 Mill. Kr. det fore-

Tabel 2. Indførsel til Forbrug af fremmede Landbrugsvarer.
Mill. Kr.

	1938	1937	1936	1931—35
Smør	—	—	0,2	0,5
Ost og Kasein	—	—	—	0,2
Æg	—	—	—	0,3
Svin og Grise	0,3	—	—	0,2
Heste	1,7	1,9	2,5	2,0
Kød af Faar m. m. samt Slagteriaffald	3,3	2,4	2,3	3,4
Kødkonserves	0,3	—	0,1	—
Fedtstoffer til direkte Konsum	0,1	0,1	0,1	1,7
Huder og Skind, Talg m. m.	8,4	9,1	8,5	6,8
Uformalet Korn (herunder Malt)	105,5	152,6	105,7	116,4
Formalet Korn	5,4	2,7	2,2	8,3
Foderstoffer	118,8	109,8	98,5	74,4
Hjemmeproducerede Oliekager til Forbrug	23,4	25,7	19,3	15,2
Kartofler og Kaal	0,1	—	—	0,4
Frø til Udsæd	2,6	2,4	3,2	5,4
Fremmede Gødningsstoffer	64,0	45,6	47,7	38,6
Landbrugsinventar	7,4	5,4	5,7	3,3
Ialt	341,3	357,7	296,0	277,1

gaaende Aar, og der er altsaa en Nedgang paa ialt 16,4 Mill. Kr. For Korn og Foderstoffer alene taget under et er Nedgangen betydeligt større, nemlig 38 Mill. Kr., medens der paa den anden Side er en Stigning i Indførselsværdien for Kunstgødning paa godt 18 Mill. Kr. og for Landbrugsinventar paa 2 Mill. Kr. For Kornets og Foderstoffernes Vedkommende skyldes den lavere Indførselsværdi de to sidste Aars gode Kornhøst, der i 1938 betingede en Halvering af Majsindførselen, medens den stærke Stigning i Kunstgødningsindførselen hovedsagelig falder paa Kvælstofgødninger.

Naar man fra den samlede Udførselsværdi af Landbrugsprodukter trækker Indførselsværdien af fremmede Landbrugsvarer samt Raastoffer til Landbruget, faar man i 1938 et Overskudsbeløb paa 782,3 Mill. Kr., hvilket er

Tabel 3. Overskudsudførsel af Landbrugsvarer. Mill. Kr.

	1938	1937	1936	1931—35
Smør	378,6	355,4	318,8	295,7
Fløde og Mælk	—	0,2	—	0,6
Kondenseret Mælk og Mælkepulver	13,1	12,0	11,1	14,5
Ost og Kasein	14,8	16,1	15,3	7,7
Æg	139,8	129,8	112,3	80,6
Flæsk	369,3	362,6	348,3	408,2
Svin og Grise	20,2	27,4	27,3	3,5
Heste	10,0	7,4	4,6	2,5
Hornkvæg	49,1	56,5	45,0	18,2
Kød af Hornkvæg	12,1	15,2	4,1	10,3
Kød af andre Dyr samt Slagteriaffald	23,5	25,2	24,6	19,7
Kødkonserves	15,7	19,2	12,0	8,8
Fedtstoffer til direkte Konsum	11,2	16,3	15,6	14,5
Huder og Skind, Talg m. m.	11,7	18,1	13,7	12,0
Uformalet Korn (herunder Malt)	÷ 84,8	÷115,4	÷ 92,3	÷108,4
Formalet Korn	÷ 3,5	÷ 0,5	÷ 0,9	÷ 7,4
Foderstoffer	÷116,2	÷107,5	÷ 96,9	÷ 72,5
Hjemmeproducerede Oliekager til Forbrug	÷ 23,4	÷ 25,7	÷ 19,3	÷ 15,2
Kartofler og Kaal	1,9	6,2	3,9	0,8
Frø til Udsæd	10,6	9,0	7,7	2,3
Fremmede Gødningsstoffer	÷ 64,0	÷ 45,6	÷ 47,7	÷ 38,6
Landbrugsinventar	÷ 7,4	÷ 5,4	÷ 5,7	÷ 3,3
Ialt	782,3	776,5	701,6	654,5

5,8 Mill. Kr. mere end i 1937. Tallene for de enkelte Varegrupper er opført i Tabel 3, og her genfinder man de tilsvarende Forskydninger som nævnt henholdsvis for Udførselen og Indførselen.

Som det fremgaar af Tabel 4, har Udførselsværdien af Landbrugsprodukter i 1938 svaret til 73,2 pCt. af den samlede Udførselsværdi for indenlandske Varer, hvilket er praktisk talt det samme Forhold som det foregaaende Aar mod 79 pCt. som Gennemsnit af Femaarsperioden 1931—35. Aarsagen til Forskydningen er navnlig de sidste Aars betydelige Stigning i Udførselen af Maskiner, Automobiler og Skibe samt forskellige andre Industrivarer. Men trods denne Forskydning er Landbrugseksporten stadig den dominerende Faktor med Tilveje-

Tabel 4. Landbrugsudførselen sammenlignet med Landets samlede Vareudførsel. Mill. Kr.

	1938	1937	1936	1931—35
Landets samlede Udførsel af indenlandske Varer (Specialudførsel) ..	1535,0	1541,4	1326,5	1179,6
Udførselsværdien af Landbrugsprodukter:				
a) Mill. Kr.	1123,6	1134,2	997,6	931,6
b) i pCt. af Landets samlede Udførsel af indenlandske Varer ..	73,2	73,6	75,2	79,0
Landbrugets Overskudsudførsel	782,3	776,5	701,6	654,5
Landets samlede Merindførsel[1])	90,2	107,2	115,7	86,8
Landets Merindførsel af andre Varer end Landbrugsvarer	872,5	883,7	817,3	741,3
Af Landets Merindførsel af andre Varer end Landbrugsvarer dækkedes Antal pCt. ved:				
a) Overskudsudførsel af Landbrugsvarer	89,7	87,9	85,8	88,3
b) Andre Betalingskilder	10,3	12,1	14,2	11,7

bringelsen af fremmed Valuta, og som anført nederst i Tabellen har Landbrugets Overskudsudførsel i 1938 kunnet dække næsten 90 pCt. af Merindførselen af andre Varer end Landbrugsvarer, medens kun godt 10 pCt. maatte søge Dækning ved andre Betalingskilder.

M æ l k e r i p r o d u k t e r. Smøreksporten har i 1938 været ca. 5 Mill. kg større end det foregaaende Aar, nemlig 158,1 Mill. kg mod 152,9 Mill. kg i 1937, og Eksportens Værdi blev samtidig forøget med 23,2 Mill. Kr. For kondenseret Mælk og Flode var Udførselsmængden ogsaa lidt større end det foregaaende Aar, medens der for Ost var en lille Tilbagegang, og Udførselen af Kasein gik ned til under det halve. Samtidig med Forøgelsen af

[1]) Indførselen til Forbrug af alle Varer ÷ Udførselen af indenlandske Varer.

Tabel 5. Udførselen af Mælkeriprodukter.

	1938	1937	1936	1931—35
Mængde, Mill. kg.:				
Smør	158,1	152,9	146,2	153,7
Fløde og Sødmælk	—	0,1	—	0,6
Kondenseret Mælk og Mælkepulver	17,9	17,5	17,0	22,7
Ost	9,1	9,4	9,5	6,8
Kasein	0,8	2,0	1,1	0,4
Værdi, Mill. Kr.:				
Smør	378,6	355,4	319,0	296,2
Fløde og Sødmælk	—	0,2	—	0,6
Kondenseret Mælk og Mælkepulver	13,1	12,1	11,1	14,5
Ost	13,9	14,0	14,2	7,5
Kasein	0,9	2,0	1,1	0,4
Ialt	406,5	383,7	345,4	319,2
Gennemsnitspris pr. kg Smør, Kr.	2,40	2,32	2,18	1,93

Smørproduktionen er der ogsaa sket en lille Stigning i Smørprisen, idet Gennemsnitsprisen for det udførte Smør i 1938 blev 8 Øre højere pr. kg end i 1937.

Udført Mill. kg Smør aarlig til de enkelte Lande.

	1938	1937	1936	1931—35
Storbritannien	119,4	115,8	109,7	122,5
Tyskland	36,4	34,6	34,3	21,0
Belgien	0,6	0,9	0,6	5,4
Frankrig	0,4	0,2	0,5	2,0
Andre Lande	1,3	1,4	1,1	2,8
Ialt	158,1	152,9	146,2	153,7
Procentisk Fordeling:				
Storbritannien	75,5	75,7	75,0	79,7
Tyskland	23,0	22,6	23,5	13,7
Andre Lande	1,5	1,7	1,5	6,6

Som det fremgaar af foranstaaende Oversigt over Smørudførselen til de enkelte Lande, er Stigningen i Smøreksporten fordelt nogenlunde forholdsmæssigt paa de to Hovedmarkeder England og Tyskland, som derefter har

aftaget henholdsvis 75,5 og 23,0 pCt. af den samlede Smørudførsel, medens Udførselen til andre Lande kun beløber sig til 2,3 Mill. kg eller 1,5 pCt.

Paa Grund af Englands overordentlig store Betydning for Danmarks Smørudførsel er der nedenfor givet en Oversigt over Englands Indførsel af Smør i de tre sidste Aar og i Femaarsperioden 1931—35. Tallene er beregnet paa Grundlag af de i »Landbrugsraadets Meddelelser« anførte Vægtangivelser, idet 1 cwt. er regnet = 50,8 kg. Den samlede Smørindførsel til Storbritannien har i 1938 været 483 Mill. kg mod 478 Mill. kg det foregaaende Aar. Der er altsaa en Stigning paa 5 Mill. kg, hvilket omtrent svarer til den forøgede Indførsel fra Danmark. En nogenlunde tilsvarende Stigning er der ogsaa for Indførselen fra Sverige, medens Indførselen fra Rusland derimod

Storbritanniens Indførsel af Smør angivet i Mill. kg aarlig.

	1938	1937	1936	1931—35
Indført fra:				
New Zealand	131,2	149,9	141,8	121,3
Australien	91,3	75,8	86,0	94,5
Irsk Fristat	16,6	16,2	23,8	20,6
Andre britiske Lande	4,9	7,5	9,3	5,3
Danmark	120,2	114,6	110,3	124,4
Holland	36,2	36,4	37,9	10,7
Rusland	—	13,9	21,1	23,3
Finland	10,7	8,0	8,1	8,9
Sverige	15,2	10,4	7,6	11,2
Estland	9,3	8,1	5,9	5,4
Argentina	4,6	6,6	7,3	11,6
Andre Lande	42,9	30,9	36,3	16,5
Ialt	483,1	478,3	495,1	453,7
Procentisk Fordeling:				
Britiske Lande	50,5	52,1	52,7	53,3
Danmark	24,9	24,0	22,3	27,4
Andre Lande	24,6	23,9	25,0	19,3

er ophørt. Som det fremgaar af de nederste Linier i Oversigten, er de britiske Landes procentiske Andel i Ind-

førselen nu 50,5 pCt., medens Danmarks Andel er 24,9 pCt. mod 24,0 pCt. i 1937.

For Osteproduktionen har Vilkaarene ikke været meget forskellige fra det foregaaende Aar; Udførselen er gaaet lidt tilbage, men Eksportens Værdi er alligevel omtrent den samme som i 1937. Kaseineksporten, der i 1937 havde taget et betydeligt Opsving, er imidlertid formindsket til under det halve, medens Eksportforholdene for kondenseret Mælk og Fløde derimod har været lidt gunstigere end i 1937. Som det fremgaar af Tabel 5, har Udførselsværdien for Mælkeriprodukter ialt været 22,8 Mill. Kr. større i 1938 end det foregaaende Aar.

Æg. Efter at der i mange Aar havde været en fortsat stærk Stigning i Udførselen af Æg, er der i 1938 indtraadt en lille Tilbagegang, hvilket skyldes en som Følge af de høje Kornpriser i 1937 foretagen midlertidig Indskrænkning af Hønseholdet. Der udførtes ialt 78,3 Mill. Snese Æg mod 80,9 Mill. Snese i 1937, og som det fremgaar af Tabel 6, var Udførselen til Tyskland lidt større end det foregaaende Aar, medens Udførselen til England og de sekundære Markeder derimod er formindsket. Af den samlede Ægudførsel blev 72,6 Mill. Snese eller 93 pCt. udført som friske Æg, medens kun 5,7 Mill. Snese var præserverede. Da Priserne i 1938 har været ca. 11 pCt. højere end det foregaaende Aar, er Udførselsværdien forøget med 10 Mill. Kr. og beløber sig til ialt 139,8 Mill. Kr.

Tabel 6. Udførselen af Æg.

	1938	1937	1936	1931—35
Udført Mill. Snese til:				
Storbritannien	57,1	60,5	48,3	38,6
Tyskland	19,3	17,9	17,0	12,2
Andre Lande	1,9	2,5	5,1	3,7
Ialt	78,3	80,9	70,4	54,5
Værdi:				
Ialt Mill. Kr.	139,8	129,8	112,3	80,9
Kr. pr. Snes	1,78	1,60	1,60	1,48

Da henved 75 pCt. af Ægudførselen er gaaet til England, og dette Land saaledes er langt det største Marked, skal der ligesom for Smørret ogsaa gives en Oversigt over Bevægelserne i Englands Indførsel af Æg (angivet i Mill. Snese):

Storbritanniens Indførsel af Æg angivet i Mill. Snese aarlig.

	1938	1937	1936	1931—35
Indført fra:				
Irsk Fristat	13,3	11,7	15,4	21,1
Australien	6,1	8,2	9,8	10,0
Syd-Afrika	1,6	1,5	2,2	2,7
Andre britiske Lande	1,0	0,9	0,9	0,8
Danmark	57,1	60,0	47,9	39,8
Holland	35,6	25,5	22,8	11,8
Polen	15,7	13,5	15,4	12,2
Kina	1,8	6,5	8,1	7,7
Belgien	0,6	2,6	3,2	5,3
Sverige	2,9	2,0	1,1	1,7
Andre Lande	30,5	16,0	21,1	10,3
Ialt	166,2	148,4	147,9	123,4
Procentisk Fordeling:				
Britiske Lande	13,3	15,0	19,1	28,0
Danmark	34,3	40,4	32,4	32,3
Andre Lande	52,4	44,6	48,5	29,7

Som det fremgaar af denne Oversigt, var Englands samlede Import af Æg i 1938 ca. 12 pCt. større end det foregaaende Aar, nemlig 166,2 Mill. Snese mod 148,4 Mill. Snese i 1937. Samtidig er Indforselen fra Danmark formindsket med ca. 3 Mill. Snese, medens Indforselen fra Holland derimod er forøget med 10 Mill. Snese og fra forskellige andre Lande med tilsammen 11 Mill. Snese. Indforselen fra britiske Lande er praktisk talt uforandret, men svarer kun til 13,3 pCt. af den samlede Indførsel, medens Danmarks Andel er 34,3 pCt. mod 40,4 pCt. i 1937, hvor Ægindførselen fra Danmark dannede Rekord.

Flæsk og Svin. Som det fremgaar af Tabel 7, har Flæskeudførselen i 1938 været 3 Mill. kg mindre

Tabel 7. Udførselen af Flæsk og Svin.

	1938	1937	1936	1931—35
Mængde:				
Levende Svin og Grise, Tusinde Stk.	113,9	167,3	183,9	48,3
Flæsk og Skinker, Mill. kg	178,6	181,7	176,3	296,6
Svinefedt do.	10,5	13,0	12,2	18,1
Slagteriaffald do.	19,9	24,1	20,0	27,4
Værdi, Mill. Kr.:				
Levende Svin og Grise	20,5	27,4	27,3	3,7
Flæsk og Skinker	369,3	362,6	348,3	408,2
Svinefedt	11,2	16,3	15,6	15,7
Slagteriaffald	20,2	24,4	21,6	21,0
Ialt	421,2	427,7	412,8	448,6
Gennemsnitpris pr. kg Flæsk, Kr...	2,07	2,00	1,98	1,38

end det foregaaende Aar, ligesom Udførselen af levende Svin er formindsket med godt 53 000 Stkr. Samtidig var der en mærkbar Nedgang i Udførselen af Svinefedt og Slagteriaffald; men da Flæskeprisen har været lidt højere end i 1937, er den samlede Eksportværdi af Svin og Svineholdsprodukter i 1938 dog kun formindsket med 6,5 Mill. Kr. De levende Svin er næsten udelukkende udført til Tyskland, medens Flæskeeksporten ligesom i tidligere Aar ganske overvejende er gaaet til England, idet kun 4,5 Mill. kg er udført til andre Lande, hovedsagelig til Tyskland.

Som det fremgaar af modstaaende Oversigt, har Englands Flæskeindførsel i 1938 paa det nærmeste været den samme som i 1937, idet der kun er en Nedgang paa ca. 1 pCt. Hvad de enkelte Lande angaar, er Indførselen fra Danmark formindsket i et tilsvarende Forhold, nemlig med 2 Mill. kg, og medens Indførselen fra Canada endog er 10 Mill. kg lavere end det foregaaende Aar, er der til Gengæld indført 6 Mill. kg mere fra U. S. A. Indførselen fra Danmark har derefter udgjort samme forholdsmæssige Andel som i 1937, nemlig 45 pCt., medens Indførselen fra britiske Lande samtidig er formindsket fra 29,3 pCt. i 1937 til 27,4 pCt. i 1938.

Storbritanniens Indførsel af Flæsk og Skinker angivet i Mill. kg aarlig.

Indført fra:	1938	1937	1936	1931—35
Canada	76,6	86,5	69,6	33,7
Irsk Fristat	28,1	26,7	26,8	16,2
Andre britiske Lande	—	—	0,1	0,1
Danmark	172,2	174,2	171,3	291,1
Holland	26,1	24,4	24,6	40,2
Polen	23,2	22,6	21,4	43,2
Forenede Stater	22,2	16,2	17,8	29,5
Sverige	12,8	12,7	12,3	20,0
Litauen	9,7	9,5	9,8	17,4
Andre Lande	11,7	13,3	14,1	17,2
Ialt	382,6	386,1	367,8	508,6
Procentisk Fordeling:				
Britiske Lande	27,4	29,3	26,2	9,8
Danmark	45,0	45,1	46,6	57,2
Andre Lande	27,6	25,6	27,2	33,0

For Kød og levende Kvæg er Eksporten gaaet meget stærkt tilbage i 1938. Udførselen er nemlig formindsket med 38 310 Stkr. levende Kvæg, 6,8 Mill. kg Kød og 1,8 Mill. kg Konserves, og naar Kødudførselen omregnes til Stkr. Kvæg, beløber den samlede Udførsel af Kød og levende Kreaturer i 1938 sig til 199 664 Stkr. Kvæg mod 267 884 Stkr. det foregaaende Aar. Der er altsaa en Nedgang i Udførselen paa 68 220 Stkr. Kvæg eller godt 25 pCt. Da der samtidig har været en Opgang i Priserne, er Eksportværdien formindsket relativt mindre; men det betyder dog en Nedgang i Udførselsværdien paa 13,7 Mill. Kr. eller 15 pCt., altsaa en meget mærkbar Tilbagegang.

Nedgangen i Udførselen af fersk Kød og levende Kvæg falder hovedsagelig paa Holland, Schweiz, Tyskland og Italien, der aftog henholdsvis 30 100, 17 400, 17 400 og 8 900 Stkr. Kvæg mindre end i 1937, medens Udførselen til Belgien derimod er forøget med 6 700 Stkr. Kvæg. Aarsagen til den formindskede Udførsel kan i nogen Grad føres tilbage til Mund- og Klovesygen, idet flere Lande

Tabel 8. Udførselen af Kød og levende Kvæg.

Mængde:	1938	1937	1936	1931—35
Levende Kvæg, Tusinde Stk.	134,1	172,4	166,3	90,9
Kød af Kvæg, Mill. kg	15,2	22,0	5,3	15,6
Konserves, Mill. kg	7,5	9,3	6,0	4,7
Værdi, Mill. Kr.:				
Levende Kvæg	19,1	56,5	45,0	18,2
Kød af Kvæg	12,1	15,2	4,1	10,3
Konserves	16,0	19,2	12,1	8,7
Ialt	77,2	90,9	61,2	37,2
Gennemsnitspriser:				
Kr. pr. Stk. levende Kvæg	366	328	271	200
Kr. pr. kg Kød	0,79	0,69	0,77	0,66

af Hensyn til Smittefaren skærpede Indførselsrestriktionerne; desuden medførte Sygdommen større Tilførsler af indenlandsk Kvæg i Importlandene og dermed et mindre Indførselsbehov. Den betydelige Nedgang i Afsætningen af levende Kvæg til Tyskland skyldtes dog overvejende et mindre Indførselskontingent i Forbindelse med lidt højere Priser. Tyskland er imidlertid stadig det dominerende Marked for Kvæg og Kød, idet 69 pCt. af Udførselen er gaaet til Tyskland, medens Holland har aftaget 17 pCt., Belgien 12 pCt. og andre Lande tilsammen kun 2 pCt. af den nævnte Udførsel.

Kød af Fjerkræ. Udførselen heraf er ligeledes formindsket lidt, nemlig fra 3,2 Mill. kg i 1937 til 3,0 Mill. kg i 1938, medens Udførselsværdien 5,2 Mill. Kr. praktisk talt er den samme som det foregaaende Aar. I Lighed med tidligere Aar er Udførselen ganske overvejende gaaet til Tyskland, idet kun godt 5 pCt. af Eksporten er afsat i andre Lande.

Heste. Udførselen af Heste har gennem flere Aar været stigende, og 1938 danner ingen Undtagelse i saa Henseende, idet der er udført 14 322 Stkr. Heste mod 11 980 Stkr. det foregaaende Aar. En væsentlig Part af de udførte Dyr (ca. $^2/_5$) er dog Slagteheste, der er afsat i Holland, Belgien og Frankrig til en Gennemsnitspris

Tabel 9. Udførselen og Indførselen af Heste og Fol.

Antal Tusinde Stkr.:	1938	1937	1936	1931—35
Udførsel	14,3	12,0	6,8	8,1
Indførsel	2,8	3,8	6,3	6,4
Udførselsoverskud	11,5	8,2	0,5	1,7
Værdi, Mill. Kr.:				
Udførsel	11,7	9,3	7,1	4,5
Indførsel	1,7	1,9	2,5	2,0
Udførselsoverskud	10,0	7,4	4,6	2,5
Gennemsnitspriser:				
Kr. pr. udført Hest	814	778	1040	552
Kr. pr. indført Hest	604	499	403	313

af knapt 300 Kr. pr. Stk., medens Gennemsnitsprisen for de 7 712 Brugsheste, der er udført til Tyskland, var 1 237 Kr. (nøjagtig samme Pris som i 1937). Da Stigningen i Udførselen falder paa Brugshestene, er det naturligt, at Gennemsnitsprisen for det samlede Antal udførte Heste er lidt højere end det foregaaende Aar, og dette i Forbindelse med det forøgede Antal udførte Dyr giver en Stigning i Udførselsværdien paa 2,4 Mill. Kr.

Samtidig er Indførselen af Heste formindsket ret kendeligt, nemlig fra 3 764 Stkr. i 1937 til 2 833 Stkr. i 1938, og denne Nedgang er næsten udelukkende gaaet ud over Importen af Smaaheste til det mindre Landbrug. Der er saaledes i 1938 udført ca. 11 500 Stkr. Heste flere, end der er indført, samtidig med at Udførselsværdien overstiger Indførselsværdien med 10,0 Mill. Kr. mod 7,4 Mill. Kr. det foregaaende Aar.

Kornvarer og Foderstoffer. I Tabel 10 gives der en Oversigt over Merindførselen (det vil sige den samlede Indførsel til Forbrug ÷ Udførselen af indenlandske Varer af samme Slags) af Korn og Foderstoffer, og det fremgaar heraf, at den samlede Merindførsel af Kornvarer og Foderstoffer i 1938 har været 10 pCt. mindre end det foregaaende Aar, nemlig 1 503 Mill. kg mod 1 670 Mill. kg i 1937. Forskydningen fra det foregaaende

Tabel 10. Merindførsel af Kornvarer og Foderstoffer.
Mill. kg aarlig.

Uformalet Korn og Majs:	1938	1937	1936	1931–35
Hvede	160,0	139,8	233,2	339,2
Rug	115,4	123,9	213,1	231,9
Byg	÷87,0	÷116,7	÷36,3	94,4
Havre	40,0	34,5	18,7	18,4
Andre Kornarter	16,2	5,2	6,5	5,4
Majs	294,9	617,9	319,8	519,6
Ialt	539,5	804,6	755,0	1208,9
Formalet Korn:				
Hvede	18,5	7,1	7,7	36,3
Rug	÷ 6,5	÷ 6,4	÷ 5,8	÷ 2,7
Andre Kornarter	0,6	÷ 0,9	÷ 0,5	4,5
Ialt	12,6	÷ 0,2	1,4	38,1
Oliekager og Oliekagemel til Forbrug:				
Bomuldsfrøkager og Solsikkekager	470,3	420,9	461,9	390,1
Jordnødkager, Sesamkager, Soyakager og Soyaskraa	248,8	222,5	194,5	194,3
Kokoskager, Palmekager og Palmekærnemel	154,6	115,5	132,5	104,9
Hørfrøkager og Rapskager	34,0	45,0	56,7	35,5
Andre Slags Oliekager og Oliekagemel	17,1	11,9	16,1	5,3
Ialt	924,8	815,8	861,7	730,1
Klid og andre indførte Foderstoffer	26,5	49,6	46,0	35,2
Samlet Merindførsel af Korn og Foderstoffer (heri indbefattet hjemmeproducerede Oliekager og Oliekagemel til Forbrug i Landet)	1503,4	1669,8	1664,1	2012,3

Aar er imidlertid meget forskellig for de enkelte Grupper af disse Varer, idet der for Oliekager og formalet Korn er en Stigning paa henholdsvis 109 og 13 Mill. kg, medens der paa den anden Side er en Nedgang i Merindførselen paa 265 Mill. kg for uformalet Korn og 23 Mill. kg for Klid og andre indførte Foderstoffer. Den store Nedgang

Tabel 11. Merindførselsværdien af Kornvarer og Foderstoffer.
Mill. Kr. aarlig.

	1938	1937	1936	1931—35
Uformalet Korn og Majs	84,8	115,4	92,3	108,4
Formalet Korn	3,6	0,5	0,9	7,4
Oliekager og Oliekagemel til Forbrug:				
Indført	112,5	100,5	91,2	68,8
Hjemmeproduceret	23,4	25,7	19,3	15,2
Klid og andre indførte Foderstoffer	3,7	7,0	5,7	3,7
Ialt	228,0	249,1	209,4	203,5

i Indførselen af uformalet Korn er en Følge af den store Kornhøst i 1937 og navnlig i 1938, idet Majsimporten derved kunde halveres, ligesom den formindskede Indførsel af Klid, Tapiokamel og andre Foderstoffer ogsaa maa ses i Forbindelse med den store Kornhøst.

Tabel 12. Udførselen og Indførselen af Frø til Udsæd.
Mill. kg aarlig.

	1938	1937	1936	1931—35
Udførsel af danskavlet Frø:				
Bælgplantefrø til Græsmarker	0,4	0,5	0,1	0,3
Græsfrø	11,5	8,8	11,9	7,4
Rodfrugtfrø	1,8	1,9	1,8	1,8
Andet Frø	0,6	0,5	0,5	0,3
Ialt	14,3	11,7	14,3	9,8
Indførsel til Forbrug af fremmed Frø:				
Bælgplantefrø til Græsmarker	0,9	1,0	1,7	2,6
Græsfrø	0,5	0,4	0,3	0,7
Rodfrugtfrø	—	0,1	0,1	0,5
Andet Frø	0,3	0,2	0,2	0,2
Ialt	1,7	1,7	2,3	4,0
Overskudsudførsel:				
Bælgplantefrø til Græsmarker	÷ 0,5	÷ 1,5	÷ 1,6	÷ 2,3
Græsfrø	11,0	8,4	11,6	6,7
Rodfrugtfrø	1,8	1,8	1,7	1,3
Andet Frø	0,3	0,3	0,3	0,1
Ialt	12,6	10,0	12,0	5,8

Som det fremgaar af Tabel 11, har Forskydningerne i Merindforselsværdien været nogenlunde tilsvarende som Ændringerne i de indførte Mængder, idet der for Oliekager og Oliekagemel til Forbrug i Landet er en Stigning paa 9,7 Mill. Kr. og for formalet Korn paa 3,1 Mill. Kr., medens der for uformalet Korn samt Klid og andre indførte Foderstoffer er en Nedgang paa henholdsvis 30,6 og 3,3 Mill. Kr. For Kornvarer og Foderstoffer ialt blev den samlede Merindførselsværdi 228,0 Mill. Kr. mod 249,1 Mill. Kr. i 1937, hvilket altsaa giver en Nedgang paa 21,1 Mill. Kr. eller 8,5 pCt. Som en ikke ubetydelig Faktor ved Beregningen af Merindforselen af uformalet Korn maa nævnes, at det udenlandske Marked for dansk Korn var betydeligt ringere i 1938 end det foregaaende Aar, idet der udførtes 127 Mill. kg Korn (hovedsagelig

Tabel 13. Udførsels- og Indførselsværdien af Frø til Udsæd.
Mill. Kr. aarlig.

	1938	1937	1936	1931—35
Udførsel af danskavlet Frø:				
Bælgplantefrø til Græsmarker	0,8	0,8	0,3	0,3
Græsfrø	8,9	7,1	7,3	4,4
Rodfrugtfrø	1,1	1,5	1,4	1,6
Andet Roefrø	2,4	2,0	2,0	1,4
Ialt	13,2	11,4	11,0	7,7
Indførsel til Forbrug af fremmed Frø:				
Bælgplantefrø til Græsmarker	1,1	1,2	2,1	3,5
Græsfrø	0,7	0,5	0,5	0,7
Rodfrugtfrø	—	0,2	0,1	0,8
Andet Frø	0,8	0,5	0,5	0,4
Ialt	2,6	2,4	3,2	5,4
Overskudsudførsel:				
Bælgplantefrø til Græsmarker	÷ 0,3	÷ 0,1	÷ 1,8	÷ 3,2
Græsfrø	8,2	6,6	6,8	3,7
Rodfrugtfrø	1,1	1,3	1,3	0,8
Andet Frø	1,6	1,5	1,5	1,0
Ialt	10,6	9,0	7,8	2,3

Byg) til en Værdi af 20,7 Mill. Kr., medens den tilsvarende Udførsel i 1937 var 186 Mill. kg til en Værdi af 37,2 Mill. Kr.

F r ø t i l U d s æ d. I Tabel 12 er der meddelt en Oversigt over de udførte og indførte Mængder Sædefrø, og Tabel 13 giver en tilsvarende Oversigt over Udførselens og Indførselens Værdi. Frøudførselen i 1938 blev 2,6 Mill. kg større end i 1937 eller den samme som i 1936, hvor Udførselen var usædvanlig stor. Priserne har omtrent svaret til det foregaaende Aars, og den samlede Udførselsværdi for Frøet blev derfor 13,2 Mill. Kr. mod 11,4 Mill. Kr. i 1937.

Indførselen af fremmed Frø til Forbrug har praktisk talt været den samme som det foregaaende Aar, nemlig 1,7 Mill. kg til en Værdi af 2,6 Mill. Kr., og som det fremgaar af det nederste Afsnit i Tabel 13, blev Udenrigs-

Tabel 14. Indførselen af Gødningsstoffer.

	1938	1937	1936	1931—35
Mill. kg aarlig:				
Kalksalpeter	140,9	102,3	115,4	85,3
Kalkkvælstof	3,9	1,7	2,2	1,4
Chilesalpeter og anden Natronsalpeter	78,5	51,1	50,4	39,9
Svovlsur Ammoniak	78,4	36,2	43,3	43,1
Kvælstofgødninger ialt	301,7	191,3	211,3	169,7
Raafosfat	193,1	202,1	212,4	152,5
Superfosfat (Indførsel ÷ Udførsel)	26,1	5,5	4,6	45,9
Nitrofoska	1,8	1,8	1,4	1,6
Thomasmel	3,7	0,1	0,5	1,9
Fosforsyregødninger ialt	224,7	209,5	218,9	201,9
Kaligødninger ialt	106,1	89,2	91,0	60,6
Gødningsstoffer ialt	632,5	490,0	521,2	432,2
Værdi, Mill. Kr.:				
Kvælstofgødninger	42,4	27,2	29,0	23,5
Fosforsyregødninger	10,2	8,7	8,8	8,5
Kaligødninger	11,4	9,7	9,9	6,6
Ialt	64,0	45,6	47,7	38,6

omsætningen med Sædefrø derfor noget gunstigere i 1938 end Aaret før, idet der er et Udførselsoverskud paa 10,6 Mill. Kr. mod 9,0 Mill. Kr. i 1937.

Gødningsstoffer. I Tabel 14 er der meddelt en Oversigt over Indførselen af Kunstgødning, og som det fremgaar heraf, er Indførselen i 1938 forøget med 142,5 Mill. kg eller 29 pCt. Heraf falder de 110 Mill. kg paa Kvælstofgødninger, medens Resten fordeler sig nogenlunde ligeligt paa Fosforsyregødninger og Kaligødninger. Da Priserne har været omtrent de samme som det foregaaende Aar, er Indførselsværdien steget i tilsvarende Forhold, saaledes at den samlede Indførselsværdi for Gødningsstoffer (efter Fradrag af den udførte Superfosfat) er forøget med 18,4 Mill. Kr., nemlig fra 45,6 Mill. Kr. i 1937 til 64,0 Mill. Kr. i 1938.

Som det fremgaar af Tabellen, er langt den største Del af Fosforsyregødningerne indført som Raafosfat. Denne oparbejdes imidlertid til Superfosfat, inden den anvendes som Gødningsmiddel, og hver Vægtmængde Raafosfat giver da ca. 1,8 Vægtmængder Superfosfat. De forskellige Aars Anvendelse af Fosforsyregødninger vil derfor bedre kunne sammenlignes, naar Raafosfaten omregnes til Superfosfat, og efter en saadan Omregning vil man faa følgende Mængder for Fosforsyregødninger ialt:

Aar	Beregnet Mill. kg Superfosfat
1938	379
1937	371
1936	389
1931—35	321

Anvendelsen af Fosforsyregødninger har saaledes ikke været meget forskellig i de tre sidste Aar, men den har været ca. 17 pCt. større end i Femaaret 1931—35.

Mest iøjnefaldende er dog den stærke Stigning i Indførselen af Kvælstofgødninger; men det gælder om den større Kunstgødningsanvendelse i det hele taget, at den sikkert har bidraget meget væsentligt til det store Høstudbytte i 1938.

Færøske Landbrugsforhold i 1939.

Af Landbrugskonsulent *M. Winther Lützen.*

Naar man lytter til Fiskeriets absolutte Dominans i Nutidserhvervets Tone paa Færøerne og specielt, naar det drejer sig om Produktion af Eksportvarer, skulde man ikke tro, at Færøerne i Aarhundreder og indtil for et lille trekvart Aarhundrede siden har været et overvejende Landbrugsland, men dog er dette Tilfældet, hvilket bekræftes baade af Tal og Frasagn fra denne Tids forskellige Perioder.

I Tiden fra 1860—70 og udefter kom Fiskeriet saa absolut i første Række i Færøernes Erhvervsliv, at man en Overgang helt oversaa det gamle Hovederhverv. Først noget ind i dette Aarhundrede var der igen Røster, der søgte at tale Landbrugets Sag, og det maa siges, at disse Røster efterhaanden har vundet Øren for sig.

Det er et glædeligt Tillæg til disse Røster, der lod sig høre fra de i selve Danmark bosiddende Medlemmer af den færøske Erhvervskommission under og efter deres Besøg paa Færøerne i 1938. Nu, da Erhvervskommissionens Arbejde er sluttet, og Betænkning er afgivet, rober jeg vist ingen Hemmelighed, naar jeg siger, at de nævnte Medlemmer af Kommissionen var enige om, at man i særlig Grad burde søge at udvikle Landbruget paa Færøerne som Erhverv — Hovederhverv og Bierhverv — i Sandhed en glædelig Tone for mange af os her paa Øerne, der tror paa Landbrugets Muligheder.

Erhvervskommissionens Betænkning indeholder i Overensstemmelse hermed flere Forslag til Støtte for Landbruget, blandt hvilke Forslaget til Oprettelse af en Landboskole maa betragtes som det betydeligste.

Færøernes Lagting har nu færdigbehandlet Erhvervskommissionens forskellige Forslag vedrørende Støtte til Landbruget og givet dem sin Tilslutning. Tilbage staar Behandlingen i Rigsdagen, hvor vel begrundede Forslag

fra Færøerne altid, og ikke mindst i de senere Aar, har faaet en yderst velvillig Behandling.

Hvis ikke aldeles uvedkommende og maaske uforudsete Forhold griber ind, kan det se ud til, at det færøske Landbrug igen er ved at vinde en Plads i Solen, og en Plads, som det fornuftigvis bør have som en nødvendig Balance i et sundt og velfunderet, færøsk Erhvervsliv.

Af andre Forslag fra Erhvervskommissionen kan nævnes en forhøjet Bevilling til Færøernes Jordfond, saaledes at der af denne kan ydes tilstrækkelige Tilskud til Opdyrkning af raa Jord efter de Andragender, der fremkommer, samt en Bevilling til Jordfonden, saaledes at der af denne kan ydes Præmier og Præmielaan til Opførelse af Faarehuse og Støtte til Opførelse af Opbevaringshuse for Kartofler.

V e j r f o r h o l d e n e i Vækstaaret 1939 kan betegnes ved et tørt og varmt Foraar, kold og ret fugtig Højsommer og varm og fugtig Eftersommer og Efteraar. I Slutningen af September og først i Oktober indtraf en Periode med tørt og gunstigt Vejr.

F a a r e n e fik efter en god Vinter de allerbedste Forhold i Læmningstiden, og Udbyttet af Faarebruget kan betegnes som særdeles godt baade talmæssigt og hvad Slagtets Kvalitet angaar. Færøerne har nu haft flere efter hinanden følgende gode Faarebrugsaar, og samtidig er Interessen vaagnet for en bedre Pleje og delvis bedre Fodring af Faarene. Det maa haabes, at denne Interesse vil vise sig at være stærk nok til at møde kommende vanskelige Aar paa en saadan Maade, at Vanskelighederne kan overvindes uden for store Tab. Det talmæssige Udbytte af Faareslagt har været jævnt stigende i en Aarrække, og ved Opgørelsen af indeværende Aars Slagteudbytte kan det ventes, at man kommer til et Tal, der ikke tidligere er opnaaet indenfor de sidste 100 Aar.

G r æ s v æ k s t e n var paa Grund af den kolde Sommer mindre god, og Eftersommerens og det tidlige Efteraars Fugtighed lagde betydelige Hindringer i Vejen for

Høbjærgningen. Høets Mængde og Kvalitet er under et Middelaars Udbytte.

For Kartoflerne tegnede Aaret til at ville blive et Middelaar, men Eftersommerens og det første Efteraars Varme og Fugtighed gav Kartoffelskimmelen de bedste Vilkaar, saaledes at Avlen paa flere Steder blev betydelig nedsat og delvis ødelagt. Medens Kartoffelhøsten i 1938 var den hidtil største Høst, der er kendt her paa Øerne, nemlig Brutto godt 38 000 Tønder, vil Høsten i 1939 ved Opgøret vise sig at være væsentlig mindre, endskønt der i Foraaret 1939 blev lagt flere Kartofler end noget tidligere Aar. Kartoffelarealet var i 1938 henved 240 ha.

Medens Korndyrkningen i 1938 var udvidet en Del og gav et ret godt Udbytte, kan indeværende Aar kun udvise en lille Avl af Byg, delvis foraarsaget af Aarets for Bygdyrkningen ugunstige Vejrforhold.

Opdyrkning af raa Jord har i de senere Aar været stærkt øget og har i indeværende Aar været af større Omfang end noget Aar tidligere. Af den færøske Jordfond er der i 1939 ydet Tilskud til Opdyrkning af ca. 80 ha raa Jord.

Loven om Foranstaltninger til Husdyravlens og Husdyrbrugets Fremme har nu virket i 13 Aar. Fra 1. April 1931 blev der givet Anledning til at yde Støtte til Kontrol med Malkekvæget, og der blev oprettet en Del Kontrolforeninger. Disses Antal har i disse Aar været stigende, og for Tiden er ca. 600 Malkekøer under Kontrol. Med de nu foreliggende Mælkekontrolregnskaber som Grundlag har man foreslaaet visse Ændringer i Reglerne for Kvægavlsarbejdet med den Hensigt at give de bedste Individer og de bedste Slægter størst mulig Indflydelse paa Avlen. Særlig vil man lægge den største Vægt paa kun at bruge Tyre, faldne efter de bedste Slægters bedste Dyr, som Foreningstyre. Da det langt overvejende Antal Tyreholdskredse nu er organiserede i Foreninger, vil man efter de foreslaaede Ændringer kunne gennemføre en planmæssig Avl efter de samme Linier, der længe har

været kendt og bragt i Anvendelse andre Steder i de nordiske Lande. De Ændringer, der er foreslaaet gennemført i Reglerne for Avlsarbejdet, er udarbejdede af Færøernes Landboforening og Landbrugskonsulenten og bygger paa de forudgaaende Aars Arbejde, der har været dels orienterende og dels organiserende efter forud lagte Retningslinier. For Avlsarbejdets planmæssige Fortsættelse vil det være af meget stor Betydning, at disse foreslaaede Ændringer bliver gennemførte.

Pelsdyravlen var ude for en forholdsvis meget betydelig Udvidelse i 1938, idet Farmenes Antal gik op fra 30 til 61 og de voksne Avlsdyrs Antal fra 300 til 460. Denne nye Avl har dog været ude for visse Skuffelser i indeværende Aar, formentlig mest foraarsaget af manglende Erfaring og manglende Kendskab til rationel Fodring af Dyrene. Kvaliteten af Avlsdyrene menes at være forbedret væsentligt ved strengt Udvalg. Udstillingen i Efteraaret konstaterede mange udmærkede Avlsdyr. Dyrene mødte til Udstillingen efter forudgaaet Inspektion af samtlige Farme, og over 90 pCt. af de mødte Dyr fik Præmie. Der foretages i Aar ingen Udvidelse af Farmenes Antal og kun meget ubetydelige Forøgelser af Avlsdyrenes Antal, maaske delvis foraarsaget af Krigssituationen.

Arbejdet for Husflidssagen, nærmere betegnet Tilvirkning af den færøske Uld ved Hjemmearbejde, gaar stadig fremad. Man vil maaske have lagt Mærke til, at Dagspressen i København paa fordelagtig Maade har omtalt en ny Landvinding for færøsk Husflid, nemlig Tilvirkning af Vadmel, der har vundet Interesse indenfor større københavnske Manufakturfirmaer. Den gamle tilvante og nu moderniserede og fornyede Tilvirkning af strikkede Trøjer m. m. blomstrer op igen, og Efterspørgselen efter disse Varer er stærkt stigende.

Den nu herskende Krigssituation vil paa forskellig Maade gribe ind i de færøske Landbrugsforhold og maaske mest ved, at der vil blive gjort de største Anstrengelser for at udvide Landbrugsproduktionen saa meget som muligt.

Udkomne Bøger.

Statens Smorbedommelser. Aarsberetning for 1938. 48 Sider. (Kbhvn. 1939).

En Undersøgelse af Produktionsvilkaarene for Smør i Australien og New-Zealand. Udført af Centralforeningen af »Tolvmandsforeninger« og større Landbrugere i Danmark. 108 Sider. (Kbhvn. 1939).

Dansk Tidsskrift-Index. Systematisk Fortegnelse over Indholdet af ca. 250 danske og en Del andre nordiske Tidsskrifter. Udgivet af Statens Bibliotekstilsyn. Udarbejdet af Biblioteksdirektør Th. Døssing og Biblioteksinspektør Robert L. Hansen. Fireogtyvende Aargang 1938. 433 Sider. (Kbhvn. 1939).

Dansk Landbrug fra 1880 til 1938. Med Portrætter af dets ledende Mænd. Under Redaktion af cand. polit. Kjeld Bjerke, Dr. phil. Hans Jensen og Landbrugskandidat Karl Madsen. 617 Sider. (Kbhvn. 1939).

187de Beretning fra Forsøgslaboratoriet. Forsøg med kunstig Sædoverføring udført paa Samsø i Tiden fra 1. Sept. 1936 til 31. Aug. 1938. Af Eduard Sørensen. Udgivet af Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles landøkonomiske Forsøgslaboratorium. 196 Sider. (Kbhvn. 1939).

22de Beretning fra Statens Forsøgsmejeri. Afprøvning af Victoria-Kubus Kærneælter. 24 Sider. I Kommission hos fh. August Bangs Forlag. (Kbhvn. 1939).

23de Beretning fra Statens Forsøgsmejeri. 1. Aarsberetning 1938—39. 195 Sider. I Kommission hos fh. August Bangs Forlag. (Kbhvn. 1939).

13. Beretning om Landsudvalget for landøkonomisk Ungdomsarbejdes Virksomhed omfattende Aaret 1. April 1938—31. Marts 1939. Ved S. C. Svendsen-Tune. 16 Sider. (Kbhvn. 1939).

Beretning om afkomspræmierede Tyre og Hingste ved de af de samvirkende Fælles-Landboforeninger ledede Afkomsbedommelser 1939. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeninger. 220 Sider. (Kbhvn. 1939).

13. Beretning fra Statens Foderstofkontrol (Landøkonomisk Forsøgslaboratoriums Foderstofkontrol). Ved A. C. Andersen og J. Gredsted Andersen. 160 Sider. (Kbhvn. 1939).

Betænkning om Beskæftigelsespolitik og Erhvervsmuligheder i Danmark. Udgivet af Arbejderbevægelsens Erhvervsraad. 370 Sider. (Kbhvn. 1939).

Vitaminer og Mineralstoffer i Husdyrenes Fodring. Af Knud Rottensten, Dr. phil., Assistent ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Husdyrbrugsafdeling. 132 Sider. (Kbhvn. 1939).

Mindre Meddelelser.

Foredrag i Landhusholdningsselskabet i Vinteren 1940.

Der er planlagt følgende Foredrag for Vinteren 1940:

Onsdag den 31. Januar vil Professor *L. Hansen Larsen* holde Foredrag (med Fremvisning af Lysbilleder) om »Planer for Landbrugsbygninger«.

I Tilslutning hertil vil Ingeniør, cand. polyt. *Jørn Høgsbro* fremkomme med et Indlæg om »Isolation og Ventilation i Landbrugsbygninger«.

Onsdag den 21. Februar vil Professor *H. C. Bendixen* holde Foredrag om »Nyere Undersøgelser vedrørende Kvægets Yversygdomme«.

Onsdag den 6. Marts vil Forstander *J. C. Lunden* holde Foredrag om »Hørdyrkning«.

Foredragene afholdes Kl. 20 i Selskabets Mødesal paa Prinsens Palæ, Frederiksholms Kanal 12, København. *Foredraget den 31. Januar begynder dog Kl. 19½ prc.*

Landbrugets Prisforhold i November Maaned 1939.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1938			1939		
	Hele Aaret	Jan.–Novbr.	Novbr. Md.	Jan.–Novbr.	Oktbr. Md.	Novbr. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri)[1]	13,31	13,22	13,83	13,36	13,58	14,04
Smør, Notering	230	228	247	236	240	245
do., Afregningstal	236	234	250	241	243	247
Ost, 20 pCt.	90	90	90	90	95	98
Æg	117	116	147	109	132	192
Slagterisvin, 1.Kl., m. Kort (sl.V.)	176	176	159	172	167	181
do. uden Kort (do.)	94	93	75	123	125	125
Slagtekøer, Kbhv., 1. Kl. (lev.V.)	50	50	48	57	62	59
Stude og Kvier, Esbj., 1. Kl. (do.)	59	59	59	66	71	71
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk.	35	35	30	47	38	44
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk.[2]	402	398	400	424	415	420
Unge Heste, Odense, Kr. pr. Stk.	1093	1093	1100	1119	1200	1200
Hvede, Sælger	16,06	16,22	13,94	15,76	18,06	18,50
do., Køber	15,76	15,91	13,61	15,43	17,81	18,15
Rug, Sælger	15,86	15,97	14,65	16,45	20,50	20,64
do., Køber	15,57	15,68	14,37	16,12	20,20	20,39
Byg, 2/r, Sælger	14,81	15,06	11,71	13,34	17,19	17,88
do., Køber	14,43	14,66	11,46	13,00	16,80	17,50
Havre, Sælger	13,98	14,16	11,24	14,06	17,82	18,63
do., Køber	13,48	13,66	10,76	13,55	17,32	18,13
Hø	7,73	7,75	7,13	8,39	10,00	10,25
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	5,27	5,31	5,00	5,96	7,50	7,50
Runkelroefrø. VIII-St.	59	60	53	69	80	88
Kaalroefrø	57	57	55	58	60	65
Rødkløverfrø, sildig	192	187	220	279	363	373
Hvidkløverfrø	290	281	345	485	600	650
Hundegræsfrø	104	99	149	113	90	90
Alm. Rajgræsfrø	64	61	79	89	94	96
Ital. do.	39	37	54	70	75	80
Foderstoffer:[3]						
Bomuldsfrøkager	15,50	15,48	15,05	–	–	–
Solsikkekager	16,63	16,61	16,55	–	–	–
Palmekager	15,38	15,46	15,00	–	–	–
Hvedeklid	14,25	14,59	10,65	–	–	–
Majs, La Plata	16,54	16,57	15,90	–	–	–
Kunstgødning:[3]						
Chilesalpeter	17,05	17,07	16,70	–	–	–
Kalksalpeter	16,53	16,54	16,20	–	–	–
Sv. Ammoniak	16,58	16,59	16,25	–	–	–
18 pCt. Superfosfat	6,63	6,64	6,50	–	–	–
40 » Kaligødning	13,49	13,50	12,95	–	–	–

[1]) Ekskl. Mælkeafgift.
[2]) Bestaaet Tuberkulinprøven.
[3]) Noteringerne suspenderet.

Tabel 2. Prisindeks (Femaaret 1909/14 = 100).

	1938			1939		
	Hele Aaret	Jan.—Novbr.	Novbr. Md.	Jan.—Novbr.	Oktbr. Md.	Novbr. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	127	126	132	127	129	134
Smør, Notering	110	109	118	113	115	117
do., Afregningstal	113	112	120	115	116	118
Ost	158	158	158	158	167	172
Æg	99	98	125	92	112	163
Slagterisvin med Kort	181	181	164	177	172	187
do. med og uden Kort[1])	180	180	164	177	172	187
Slagtekøer (København)	86	86	83	98	107	102
Stude og Kvier (Esbjerg)	97	97	97	108	116	116
Unge Heste (Odense)	148	148	149	152	163	163
Hvede	116	117	101	114	131	134
Rug	133	134	123	138	172	173
Byg, 2/r.	115	117	91	104	133	139
Havre	116	117	93	117	148	154
Hø	113	113	104	122	146	149
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	141	142	133	159	200	200
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	106	105	103	—	—	—
Solsikkekager	129	129	128	—	—	—
Palmekager	135	136	132	—	—	—
Hvedeklid	128	131	96	—	—	—
Majs, La Plata	148	148	142	—	—	—
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	86	86	84	—	—	—
Kalksalpeter	86	86	84	—	—	—
18 pCt. Superfosfat	112	112	110	—	—	—
40 » Kaligødning	113	113	109	—	—	—
Vejet Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	116	115	122	118	119	122
Husdyrprodukter, ialt	128	128	129	129	132	142
Korn	118	120	100	115	141	145
Planteprodukter, ialt	119	120	103	118	145	149
Landbrugsprodukter, ialt	**128**	**127**	**127**	**129**	**133**	**143**
Kraftfoder	123	124	115	—	—	—
Kunstgødning	97	97	95	—	—	—
Andre Vareindkøb	88	88	87	—	—	—
Vareindkøb, ialt	**114**	**114**	**108**	—	—	—

[1]) Forholdsmæssigt beregnet.

Om Landbrugets økonomiske Forhold gennem de sidste 25 Aar.

Af Forstander *J. C. Overgaard*, Ladelund.

En blot nogenlunde udtømmende Oversigt over Landbrugets økonomiske Forhold gennem de sidste 25 Aar er et meget omfattende Emne, da Stillingen af i Dag jo er et Resultat af en hel Tidsperiodes Udvikling baade i Ind- og Udland. Efterfølgende Fremstilling er derfor kun et Forsøg paa at optrække enkelte Linier vedrørende Landbrugets Økonomi gennem det Tidsrum, der er gaaet siden den store Verdenskrigs Begyndelse i 1914 og indtil nu, da Krigen atter er sluppen løs i vort Nabolag og truer med at bringe endnu større Ødelæggelser og Kaos med sig end sidst.

Det bliver saaledes en Omtale af Landbrugets Økonomi i snævreste Forstand, og kun strejfvis berøres de overordentlig vigtige Markeds- og Afsætningsforhold, der jo spiller en saa dominerende Rolle for et Eksportlandbrug som det danske. Det samme gælder Valutaforholdene og de særlige Handelsrestriktioner hjemme og ude, og vi skal saaledes hovedsagelig holde os til Resultatet af alle disse Faktorer, som de har givet sig direkte Udslag i Landbrugets Økonomi i Form af Priser, Omkostninger og Driftsresultater.

De sidste 25 Aar er vel nok driftsøkonomisk set den mest bevægede Periode i dansk Landbrugs nyere Historie og maaske i alle Tiders Landbrugshistorie, idet tidligere Tiders store økonomiske Kriser ramte et primitivt Landbrug, hvis væsentligste Opgave var at fremskaffe Naturalier til Hjemmets og Bedriftens Opretholdelse, og selv om Hjælpemidlerne var smaa og Hjemmenes Forhold oftest fattige og trange, saa var Landbrugene dog forholdsvis upaavirkede af svingende Priser og skiftende Valutakurser, fordi kun en lille Part af Produktionen

var bestemt for direkte Salg; men saa meget desmere var de afhængige af Naturbetingelserne — særlig de klimatiske Forhold. Dette gjaldt endnu det store Flertal af Landbrug under den saakaldte store Landbrugskrise, der fulgte efter Napoleonskrigene i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede.

Og Firsernes Krise kan ikke tilnærmelsesvis i Voldsomhed sammenlignes med den nuværende; men de tekniske og produktionsmæssige Hjælpemidler var til Gengæld ringere, og navnlig Kendskabet til Produktionsbetingelserne samt Organisationen af Afsætningsforholdene var langt mere ufuldkomne end i Dag. I denne Periode sketo det afgørende Brud fra gammeldags Naturalieøkonomi til Nutidens Pengeøkonomi, der nu i dansk Landbrug er saa gennemført, at efter Ejendomsstørrelse henholdsvis 90—96 pCt. af hele Landbrugsproduktionen i vore Dage omsættes i Penge efter Dagens Noteringer. Priserne paa Landbrugsprodukter og Produktionsmidler, herunder Arbejdsløn, Ejendomsskatter og Forsikringer spiller derfor i Nutiden en afgørende Rolle i Økonomien, selv om ogsaa Udnyttelsen af Naturbetingelserne for Landbruget er en meget væsentlig Faktor.

Prissvingningerne.

I Tabel I findes en Prisoversigt for de sidste 25 Aar for de 4 vigtigste Salgsprodukter, der tilsammen omfatter ca. 92 pCt. af Gennemsnitslandbrugets Bruttoindtægter. Til Sammenligning er anført de tilsvarende Priser for 1909—14. Talleno gælder overalt Kr. pr. 100 kg og er Aarsgennemsnit for Tidsrummet 1. Juli til 30. Juni.

Et Blik ned ad Talrækkerne viser de meget store Prissvingninger indenfor dette Tidsrum.

Smør naar Maksimumsprisen 1919—20 med 579 Kr. og Minimumsprisen 1933—34 med 167 Kr. pr. 100 kg. De absolut højeste og laveste ugentlige Noteringer var henholdsvis 740 Kr. og 120 Kr. — altsaa Prisforhold som 6,2 : 1.

Tabel I. Noteringer for Landbrugsprodukter.

Aar	Smør	Flæsk	Æg	Slagtekøer lev. V. 2. Kl.	Byg
1909—14	209	97	118	49	12,7
1914—15	241	118	149	53	21,9
1915—16	294	158	187	111	22,3
1916—17	324	178	219	112	24,6
1917—18	431	181	270	109	23,3
1918—19	548	230	349	**121**	23,8
1919—20	**579**	321	468	105	37,3
1920—21	571	**351**	**475**	94	**39,5**
1921—22	410	248	293	42	25,4
1922—23	419	222	242	54	22,2
1923—24	476	204	285	77	24,9
1924—25	529	243	277	69	33,8
1925—26	356	197	197	48	22,9
1926—27	296	154	160	42	18,4
1927—28	306	128	164	49	20,4
1928—29	310	151	157	38	18,9
1929—30	280	155	149	41	15,4
1930—31	225	98	121	33	**11,7**
1931—32	193	**72**	**99**	18	13,2
1932—33	168	98	105	**12**	11,9
1933—34	**167**	137	101	19	12,3
1934—35	183	162	104	34	13,4
1935—36	205	165	114	41	12,1
1936—37	211	166	104	40	17,3
1937—38	240	176	119	42	17,3
1938—39	243	171	113	43	12,1

Flæskeprisen var højest 1920—21, nemlig 351 Kr., og lavest 1931—32, da den kun var 72 Kr., og Yderpunkterne for de ugentlige Noteringer var her 430 Kr. og 58 Kr. eller et Forhold som 7,4 : 1. Ægprisen varierer noget mindre, naar man ser bort fra de sæsonmæssige Svingninger, og ligesaa Bygprisen, men sidstnævnte dog kun, fordi der under den værste Depressionsperiode blev indført Minimalpriser, hvilket nærmest kun var et Fordelingsspørgsmaal mellem de kornsælgende og kornkøbende Landbrug i Forbindelse med Svinereguleringen.

Værst er det gaaet ud over Kreaturpriserne, hvor Aarsprisen for 2. Kl.s Slagtekøer, der er en stor Artikel som Udsætterkøer fra vore Malkebesætninger, har varieret fra 121 Øre pr. kg lev. Vægt i 1918—19 til 12 Øre i 1932—33.

Paa Forhaand vilde man have betegnet ovennævnte Prissvingninger som ganske katastrofale for Landbruget, og det har de ogsaa været for mange Landmænd med smaa Ressourcer og navnlig, hvor de smaa Ressourcer var samfaldende med kun Middeldygtighed og derunder.

Produktionens Størrelse.

Har de 25 Aar saaledes store Prissvingninger at opvise, er der ogsaa stor Variation i Produktionsmængderne. I Mangel af en blot nogenlunde udtømmende Produktionsstatistik kan dette i store Træk belyses gennem Eksporttallene.

Tabel II. Eksport af Husdyrprodukter.

Aar	Heste 1000	Kreaturer 1000	Smør Mill. kg	Ost Mill. kg	Flæsk Mill. kg	Lev. Svin 1000	Æg Mill. Snese
1910—14	(27)	182	100	—	129	—	21
1915	0,3	370	102	4	136	—	24
1916	16	378	97	4	105	—	21
1917	34	369	61	6	82	—	22
1918	29	169	15	3	3	—	16
1919	1,4	65	37	2	1	0,4	17
1922—23	15	172	104	7	143	89	38
1931—33 (Maximum)	12	238	172	10	390	73	55
1934—38	9,4	184	149	8	192	116	69

Tabel II viser et sammentrængt Udsnit af disse. Naar de høje Priser i de sidste Krigsaar og de nærmestfølgende ikke gav Landbruget større Ekstrafortjeneste, end Tilfældet var, skyldes dette jo den stærkt nedstemte Produktion. For Smørret har Bevægelsen i Eksporttallene været fra 100 — 15 — 172 — ca. 150 Mill. kg aarlig; men her er det laveste af Tallene dog et stærkt overdrevent Udtryk for Produktionsnedgangen, da dette Eksporttal er samfaldende med Standsningen af Margarineproduktionen

og den deraf følgende indenlandske Smorrationering. Mælkeproduktionen i 1918 var ca. 50 pCt. af Produktionen i 1914, ligesom Maksimaltallet 172 Mill. kg Eksportsmør 1931 kun svarer til godt 50 pCt. større Mælkeproduktion end i 1914. Ifølge Opgørelse paa Grundlag af Mejeridriftsstatistikken og et anslaaet Hjemmeforbrug var Mælkeproduktionen 1918 omkring 1886 Mill. kg og 1931 5565 Mill. kg, altsaa i Forhold som 1 : 3.

Svingningerne i Flæskeproduktionen kan i endnu mindre Grad maales med Eksporttallene, der i Krigsaarene gaar ned fra 136 Mill. kg i 1915 til 1 Mill. kg 1919. Hertil kommer jo ikke mindst i Krigsaarene et betydeligt Hjemmeforbrug (Maksimalflæsket). Bedre Udtryk for Produktionen er den samlede Svinebestand, der

	Ialt	Forholdstal
1914 var	2 497 000 Stk.	5,8
1918 »	433 000 »	1,0
1931 »	5 505 000 »	12,7

men her er det dog saaledes, at til det lave Tal, 433 Tusind, i 1918 svarer en endnu forholdsvis lavere Produktion som Følge af den vanskelige Fodringssituation med længere Fedningstid.

Derimod er de høje Eksporttal for Kreaturer stærkt præget af den Reduktion af Kvægbesætningerne, der fandt Sted i Aarene 1914—18, hvor Nedgangen i Kvægantallet var 339 000 Stk. (Se Tabel III).

Tabel III. Husdyrholdet, Tusind Stk.

Aar	Heste	Kvæg Ialt	Køer	Svin	Faar	Høns og Kyllinger
1914	567	2 463	1 310	2 497	515	15 140
1918 (Minimum)	545	2 124	1 024	433	470	9 884
1920 (Uden Sønderjyll.)	564	2 286	1 113	1 008	501	13 987
— (Hele Landet)	602	2 504	1 196	1 116	540	14 395
1923	562	2 523	1 339	2 855	374	20 029
1931—33 (Maximum) ..	521	3 284	1 800	5 505	179	26 625
1934	525	3 112	1 748	3 130	—	29 643
1938	583	3 239	1 627	2 885	(191)	27 573

Efter 1919 er Produktionen atter stigende, og efterhaanden i et Tempo som aldrig før. 1922—23 passeres 1909—14-Grænsen for Eksporten, men ganske vist nu fra et større Landomraade — de sønderjydske Landsdele er der medregnet — og Produktionen kulminerer i 1931—33 for derefter som Følge af de gennemførte Handelsrestriktioner at finde et nogenlunde konstant Leje for Aarene 1934—38.

Denne vældige Forøgelse af Eksportproduktionen var væsentligst baseret paa en tilsvarende Forøgelse af Høstudbyttet, der i Løbet af de sidste 15 Aar er steget med 52 pCt., d. v. s. fra 73 Mill. Afgrødeenheder i 1919—23 til 111 Mill. som Gennemsnit for Femaaret 1934—38.

Landbrugets Driftsresultater.

Vender vi os herefter til de foreliggende Opgørelser over Landbrugets Driftsresultater, som disse gennem Aarene er opgjort af Det landøkonomiske Driftsbureau, findes en saadan Oversigt i Tabel IV; men da Driftsbureauet først begyndte sit Arbejde med Regnskabsaaret 1916—17, er Tallene for de forudgaaende Aar beregnede ved Interpolation til andre foreliggende Opgørelser fra disse Aar.

Tabellen viser *Bruttoudbyttet*, samtlige *Driftsomkostninger* med Undtagelse af Kapitalrente og *Nettoudbyttet*, der fremkommer som Forskel mellem de forstnævnte. Endelig er Aar for Aar beregnet normalt Rentekrav af henholdsvis Ejendommens anslaaede »Handelsværdi« og den saakaldte »Bogførte Værdi«, der svarer til den skattemæssigt ansatte Ejendomsværdi. Med Undtagelse af enkelte Krigsaar, hvor Nationalbankdiskontoen og den almindelige Rentefod laa særlig højt, er Renten beregnet at være lidt under 5 pCt., nemlig 4 pCt. af Jordværdien, 5 pCt. af Bygningsværdien og 6 pCt. af Besætning og Inventar samt den øvrige Driftskapital. Den beregnede Maksimumsrente 1920—21 var knap 6 pCt., medens Nationalbankdiskontoen i dette Aar svingede mellem 6 og 7 pCt.,

Tabel IV. Oversigt over Landbrugets Driftsresultat, Kr. pr. ha.

Aar	Brutto-udbytte	Drifts-omkost-ninger	Netto-udbytte	Rentekrav beregnet efter Handels-værdi	Rentekrav beregnet efter Bogført Værdi	Nettooverskud efter Forrentning af Handels-værdi	Nettooverskud efter Forrentning af Bogført Værdi
1911—14	420	342	78	103	90	÷ 25	÷ 12
1914—15	596	465	131	125	93	6	38
1915—16	800	574	226	150	114	76	112
1916—17	824	604	220	168	119	52	101
1917—18	699	482	217	161	116	56	101
1918—19	857	551	306	188	119	118	187
1919—20	1 024	743	281	230	141	51	140
1920—21	1 185	949	236	241	172	÷ 5	64
1921—22	831	798	33	177	138	÷ 144	÷105
1922—23	837	692	145	155	124	÷ 10	21
1923—24	1 023	813	210	166	125	44	85
1924—25	1 235	989	246	184	130	62	116
1914—25			2 251	1 945	1 391	306	860
1925—26	880	836	44	181	135	÷ 137	÷ 91
1926—27	767	732	35	158	129	÷ 123	÷ 94
1927—28	775	731	44	145	118	÷ 101	÷ 74
1928—29	851	700	151	147	117	4	34
1929—30	817	682	135	148	116	÷ 13	19
1930—31	651	637	14	145	117	÷ 131	÷103
1931—32	560	571	÷ 11	135	115	÷ 146	÷126
1932—33	562	502	60	122	98	÷ 62	÷ 38
1933—34	532	461	71	116	93	÷ 45	÷ 22
1934—35	557	478	79	122	93	÷ 43	÷ 14
1935—36	609	521	88	128	97	÷ 40	÷ 9
1936—37	616	564	52	129	100	÷ 77	÷ 48
1937—38	703	603	100	140	110	÷ 40	÷ 10
1938—39	705	612	93	141	110	÷ 48	÷ 17
1925—39			955	1 957	1 548	÷1 002	÷593

og den effektive Rente af Kreditforeningsobligationer var omkring 5,6 pCt.

Nettooverskudet fremkommer som Forskellen mellem Nettoudbytte og Rentekrav.

Tallene taler for sig selv.

De 25 Aar kan for Oversigtens Skyld opdeles i forskellige Perioder.

1. Periode er de egentlige Krigsaar med stigende Pengeomsætning indtil 1917. Det følgende Aar er der som Følge af Afspærringsforholdene stærkt Fald i baade Bruttoproduktion og Omkostninger med Bibeholdelse af det samme Nettoudbytte, men 1918—19 atter Stigning, som navnlig skyldes det stadigt stigende Prisniveau.
2. Periode er den første Inflationsperiode fra omkring Nytaar 1919 til Begyndelsen af 1921, som skaffede Danmark en »privat« Forlængelse og Forstærkning af Krigstidens Højkonjunktur, som næppe hverken var til Landbrugets eller Landets Gavn.
3. Periode er den første Deflationsperiode, der strækker sig til hen paa Aaret 1922, og som her i Landet forstærkede det Verdensprisfald, der var begyndt efter Krigens Afslutning, men som vi hidtil ved Inflationen havde unddraget os Virkningen af. Med de store økonomiske Krak, der kulminerede ved Landmandsbankens Sammenbrud, og hvad dermed fulgte, blev Belastningen af Erhvervslivet og vort Bankvæsen dog saa haard, at man atter lod Kronen falde, og vi kom ind i den
4. Periode, 1922—25, der kan betegnes som den anden Inflationsperiode med en ny hjemmelavet Højkonjunktur med stigende Priser og god Produktionsfortjeneste for Landbruget som for de fleste andre producerende Erhverv. Men Sporene fra det tyske Marksammenbrud skræmmede, saa man i 1925 bl. a. ad Lovgivningens Vej tog fat paa Genrejsningen af Kronekursen, og nu da en Kronestigning næsten var sikret ogsaa som Spekulationsobjekt, røg Kronen i Løbet af Aarets sidste Halvdel fra en Kurs paa 60—70 pCt. af Guldpariteten nær op mod Pari, der efter et mere roligt Leje i 1926 naaedes omkring Nytaar 1927. Med den nye og voldsomme Deflation fulgte for Landbruget en
5. Periode, nemlig 2. Deflationsperiode med 3 udprægede Kriseaar, der først viste voldsomt, senere mere

moderat faldende Priser og kun langsomt vigende Omkostninger. Endnu fandtes der heldigvis i en stor Del af Landbohjemmene økonomiske Ressourcer fra Højkonjunkturens Aar; men mange, navnlig af de yngre, der havde købt Ejendomme under Højkonjunkturen, maatte gaa fra Ejendommene.

6. Periode, 1928—30, kendetegnes ved stigende Flæskepriser samtidig med ret stærkt faldende Kornpriser, og dansk Landbrug klarer de efterhaanden trykkende økonomiske Vanskeligheder ved en stærkt forøget og økonomisk indbringende Flæskeproduktion. Der er sagt mange haarde Ord om dansk Landbrugs stærke Udnyttelse af den gunstige Situation for Flæskeproduktionen, der selvfølgelig af alle kyndige maatte betragtes som en kortvarig Periode, og nogle Storproducenter gik maaske ogsaa for vidt; men det var utvivlsomt baade straks og senere til Landbrugets og Landets Gavn, at Situationen blev udnyttet. Dels fik Landbruget sig et haardt tiltrængt Pusterum i den lange Række af Kriseaar efter 1925, og dels skabtes der Basis for den forholdsmæssigt gode Leverance til lønnende Priser, vi har haft siden den engelske Kontingenterings Indførelse 1932. At de forholdsvis gunstige Driftsresultater for Aarene 1928—30 overvejende skyldes Flæskeproduktionen, fremgaar af Driftsbureauets Opgørelse, der viser, at naar det samlede Landbrugs Driftsresultat for de 2 Aar efter Forrentning af henholdsvis Handelsværdi og Bogført Værdi gav et Nettooverskud paa ÷ 5 Kr. og 27 Kr., vilde de tilsvarende Resultater uden Nettooverskud af Svineholdet have været ÷ 63 Kr. og ÷ 31 Kr. pr. ha. Det er dog usandsynligt, at en konstant Produktion i Danmark alene kunde have forhindret det store Prisfald i Aarene 1930—32, thi ogsaa andre Lande forøgede Produktionen stærkt under Højkonjunkturerne for Flæsk. En høj Flæskepris samtidig med lav Kornpris er i Længden umulig under de frie Produktions- og Afsætningsvilkaar, man den Gang havde.

Sammen med Faldet i Flæskepriserne ruller nu det nye store Verdensprisfald, som begyndte i Amerika 1929, ind over vort Land, og der begynder en

7. Periode, der med rette kan betegnes som den haardeste og mest langvarige Krisetid for dansk Landbrug i her omhandlede Aaremaal, og nu rammer den et Landbrug, hvor det store Flertal kun har ringe eller ingen økonomisk Modstandsevne.

Derfor blev særlige Kriseforanstaltninger ogsaa nødvendige, for at Sammenbrudet ikke skulde antage for faretruende Omfang ikke blot for Landbruget selv, men ogsaa for Landbrugets Finansieringsinstitutioner og bl. a. derigennem for hele Landets Økonomi.

Disse Foranstaltningers Art og Betydning skal der ikke her gaas nærmere ind paa; men den Del, der vedrører selve Driftsøkonomien i Landbruget, f. Eks. de prishævende Ordninger for Hjemmemarkedet, afspejler sig i de seneste Aars Gennemsnitspriser og Driftsresultater, og disse er jo ikke særlig gunstige. Langt den mest betydende Kriseforanstaltning er utvivlsomt Kronesænkningen ved Kanslergadeforliget 1933, medens andre som f. Eks. Kornordningerne med Minimalpriser som før nævnt overvejende var et internt Spørgsmaal de enkelte Landbrug imellem. Der spores da ogsaa efter 1933 nogen Bedring i Driftsresultaterne — noget svingende efter de enkelte Aars Høstudbytte — men Bedringen har ikke været tilstrækkelig til at bringe de stærkt forgældede Landbrug paa Fode. Her har de sidste Aars Gældssaneringslove haft nogen Betydning, dels gennem stedfundne Gældsnedskrivninger, men navnlig ved en Ordning af Gældsforholdene med mere overkommelige Rente- og Afdragsforpligtelser. Det skal dog nok vise sig, at uden en Bedring af Driftsøkonomien vil Saneringsordningerne i overordentlig mange Tilfælde ikke være holdbare i Længden.

Hvor ligger da Grundskaden for dansk Landbrugs Økonomi?

Ja i første Række ligger det nær at søge denne i de vanskelige Afsætningsforhold, f. Eks. den engelske Præferencetold og den tyske statscentraliserede Import, der kræver en endnu større Eksport som Modydelse, en Eksport — altsaa for vort Vedkommende Import — der er bleven stærkt begrænset af hjemlige Valuta- og Beskæftigelseshensyn, der for Størstedelen er Landbruget som Erhverv uvedkommende og indirekte er bleven en Belastning som Følge af de stigende Lønninger i Byerhvervene og de af Beskyttelseshensyn fremkaldte højere Leveomkostninger.

Men naar Afsætningsforholdene og Eksportpriserne ikke kan ændres, og dette ligger jo for Størsteparten uden for vort eget Magtomraade, saa maa det indenlandske Prisniveau bringes i Balance, saa Produktpriser staar i et rimeligt Forhold til Omkostningerne. Og her staar vi da ved et afgørende Problem. Enten maa Hjemmemarkedspriserne hæves saa meget, at de samlede Produktpriser svarer til Omkostningsniveauet, og dette er vanskeligt for et Landbrug, der afsætter $^2/_3$ af sin Produktion til Udlandet. Eller ogsaa maa Omkostningerne bringes ned i Niveau med Produktpriserne.

Vi kan dele Landbrugets Omkostninger i 3 Hovedgrupper:

1. Importprisen for Landbrugets Raastoffer (Kunstgødning, Foderstoffer, Raastoffer til Landbrugets Redskaber og Maskiner m. m.).
2. Omkostninger, der er bestemt af indenlandske Forhold, hvoraf i første Række maa nævnes Arbejdsløn i Landbruget og i de for Landbruget arbejdende Industrier og Haandværk samt Ejendomsskatter.
3. Forrentning af den i Landbruget indestaaende Kapital.

I Tabel V findes en Oversigt over de af Det landøkonomiske Driftsbureau beregnede Indekstal for henholdsvis Landbrugets Produktpriser og Omkostninger fra og med Aaret 1920—21. (Tallene for Ejendomsskatter er beregnet af Forf.)

Tabel V. Indekstal for Landbrugsprodukter og Produktionsomkostninger.

Aar	Produktpriser	Omkostninger						
		Ialt	Arbejdsløn	Inventarudg.	Bygningsomk.	Ejendomsskatter	Foderstoffer	Kunstgødning
1909—14	100	100	100	100	100	100	100	100
1920—21	311	320	308	282	365	300	334	297
1921—22	220	243	258	280	256	317	219	193
1922—23	198	207	223	195	225	282	191	159
1923—24	210	221	230	194	232	255	219	163
1924—25	233	239	246	219	242	273	245	170
1925—26	185	207	236	206	231	282	179	138
1926—27	143	169	206	171	199	282	130	114
1927—28	134	166	191	158	187	255	142	111
1928—29	137	169	185	155	180	236	160	99
1929—30	139	160	188	152	177	218	139	95
1930—31	99	140	181	149	181	227	96	93
1931—32	79	131	168	148	177	218	89	81
1932—33	81	129	163	152	163	173	96	87
1933—34	101	130	164	159	166	173	101	90
1934—35	109	142	170	164	172	209	107	90
1935—36	115	151	186	168	176	236	106	91
1936—37	118	164	198	176	185	246	131	93
1937—38	128	171	219	184	200	255	131	97
1938—39	126	174	239	188	205	291	116	97
pCt. af Omkostn.		100	42	5	5	5	22	4

For Aareno indtil 1924—25, det sidste af Højkonjunkturens Aar, var der med Undtagelse af 1921—22 nogenlunde Balance mellem Produktionspriser og Omkostninger ialt; men efter den Tid er Misforholdet iojnefaldende.

Analyserer man Omkostningstallet lidt nøjere indenfor hver af de nævnte 3 Grupper, ser man, at Foderstofpriserne, der er bestemt af Verdensmarkedets Priser, svinger nogenlunde med Produktpriserne, og Kunstgødningsprisen ligger endog relativt lavt.

Værre er det med 2. Gruppe af Omkostninger, som er bestemt af indenlandske Forhold. Det gælder ikke blot Arbejdslønninger, men ogsaa Inventar- og Bygningsomkostninger, der begge for Storsteparten er bestemt af

Arbejdslønnen i Industri og Haandværk. Her er Misforholdet mellem Produktpriser og Omkostninger iøjnefaldende. Det samme gælder Forholdstallene for Ejendomsskatter. Og selv om hver enkelt af sidstnævnte 3 Grupper ikke vejer saa stærkt til i de samlede Omkostninger, udgør de dog tilsammen 15 pCt. af disse og er derfor taget under et ret betydende.

Tilbage har vi Renteafgiften. En Nedskrivning af denne paa naturlig Maade vil betyde en Nedskrivning af Landbrugskapitalen, hvilket igen er det samme som lavere Ejendomspriser. Og her er vi ved et særligt Forhold, nemlig de i Forhold til Landbrugets Indtjeningsevne altfor høje Ejendomspriser, der ofte af Byboere nævnes som et Vidnesbyrd om, at det alligevel ikke staar saa daarligt til med Landbrugets Driftsøkonomi, som det hævdes fra Landbrugets Side, thi i saa Fald maatte Ejendomspriserne falde.

Ejendomspriserne.

Ja, hvilke Kræfter er det da, som holder Ejendomspriserne paa en Højde, der ikke svarer til Landbrugets Forrentningsevne?

Det er næppe et enkelt men flere Forhold, der er Skyld i dette.

I Tabel VI er sammenstillet Driftsresultatet for Landbrugsaaret og Salgspris pr. Td. Gaardhartkorn omsat i frit Salg i næstfølgende Kalenderaar for her omhandlede 25 Aar. Man vil se, at Ejendomspriserne svinger ret prompte med Landbrugets Driftsresultat; men Variationerne er væsentlig mindre end Udslagene i Driftsresultaterne, hvilket er ret naturligt.

For den enkelte Jordbruger, der regner med fortsat Virke paa den samme Ejendom gennem en Aarrække, har disse Svingninger kun liden eller ingen Interesse, da det for ham kun drejer sig om Ejendomsprisen, da netop han købte. Det er denne Pris, der skal forrentes under senere Tiders skiftende Kaar. Og saa underligt det kan lyde i

Tabel VI. Oversigt over Landbrugets Driftsresultat, Kr. pr. ha, samt Ejendomspriser og Gældsforhold.

Aar	Netto-udbytte	Nettooverskud efter Forrentning af Handelsværdi	Salgspris pr. Td. Gaard-hartkorn	Landbrugets Prioritetsgæld i Mill. Kr.	Aar
			8 550	1 417	1909
1911—14	78	÷ 25	10 578[1])	1 715	1914
1914—15	131	6	11 847	1 793	1915
1915—16	226	76	12 942	1 793	1916
1916—17	220	52	14 336	1 988	1917
1917—18	217	56	18 127	2 079	1918
1918—19	306	118	21 642	2 354	1919
1919—20	281	51	21 751	2 543	1920
1920—21	236	÷ 5	20 063	2 661	1921
1921—22	33	÷ 144	17 756	2 664	1922
1922—23	145	÷ 10	18 344	2 717	1923
1923—24	210	44	20 355	2 755	1924
1924—25	246	62	21 159	2 837	1925
1914—25	2 251	306			
1925—26	44	÷ 137	17 761	3 328[3])	1926
1926—27	35	÷ 123	15 662	3 558	1927
1927—28	44	÷ 101	15 327	3 686	1928
1928—29	151	4	16 661	3 743	1929
1929—30	135	÷ 13	17 126	3 940	1930
1930—31	14	÷ 131	15 289	4 224	1931
1931—32	÷ 11	÷ 146	12 561	4 240	1932
1932—33	60	÷ 62	12 753	4 279	1933
1933—34	71	÷ 45	14 183	4 370	1934
1934—35	79	÷ 43	14 869	4 340	1935
1935—36	88	÷ 40	15 016	4 325	1936
1936—37	52	÷ 77	14 568	4 432	1937
1937—38	100	÷ 40	14 800	—	1938
1938—39	93	÷ 48	15 224[2])	—	1939
1925—39	955	÷1 002			

[1]) Salgspriser 1913.
[2]) Beregnet efter 1. Halvaar 1939.
[3]) Fra 1926 gælder Tallet den samlede Gældsbyrde og Sønderjylland er medregnet.

Byboens Øren, er Landmanden trods alle sine Klager en uforbederlig Optimist — navnlig da den unge Landmand, der næsten altid paa Forhaand venter at skulle blive blandt de dygtigste. Hvert Foraar, naar Landmanden har behandlet og tilsaaet sin Jord, haaber han i sit stille Sind paa, at Sommeren skal bringe ham Rekordhøst; men han ved, dette Haab oftest bliver skuffet, og hans berygtede Klagemaal er det psykiske Udtryk for Sindets Væbning mod denne Skuffelse, ligesom ofte Kynikerens eller Ironikerens drastiske Udtryksmaade eller sarkastiske Bemærkninger kan være Skalkeskjul for et yderst følsomt og modtageligt Sind. Landmanden, der køber Ejendom i Krisetider, haaber ikke uden Grund paa, at Høsten, at Priserne, at kort sagt Landbrugskonjunkturerne skal blive bedre ad Aare, og derfor er han tilbøjelig til at betale en høj Pris.

Men endnu vægtigere er det Forhold, at Landbrug sjældent erhverves af Landmanden som Forretningsobjekt, hvad enten han ejer større eller mindre Kapital; thi i saa Fald vilde det ofte være en mindre lukrativ Pengeanbringelse. Nej, Landbrug erhverves som Regel for at skaffe en selvstændig og sikker Arbejdsplads i Stedet for at gaa ind under en Lønarbejders usikre Kaar med Arbejdsløshedsspøgelset truende i Baggrunden. Dette gælder navnlig de mindre Jordbrugere, der i Danmark er i saa stort Overtal. Og denne Indstilling, som i højere Grad er arbejdsmæssigt end forretningsmæssigt betonet, stimulerer ogsaa Ejendomspriserne, ligesom det Forhold, at Antallet af unge ved Landbruget er større end Rekruteringsbehovet. For de overskydende er Overgang til andre Erhverv for Tiden vanskelig, saa der ofte kun bliver Valget mellem selvstændig Jordbruger eller Indrullering i Arbejdsmandsklassens store, brogede Skare.

Endvidere er ogsaa Ejendommenes høje Prioritering og øvrige Gældsbelastning, der gør, at Kontantudbetalingen ved Ejendomserhvervelse er forholdsvis lille, med til at holde igen mod Prisfaldet, ligesom visse Krise- og Mora-

torieforanstaltninger for stærkt forgældede Landmænd har virket i samme Retning ved at mindske Udbudet af Landejendomme til Salg.

Men Hovedaarsagen til de relativt høje Ejendomspriser er dog Tidens store Etableringsomkostninger for Landbrug. Den Mand, der i Dag kunde erhverve Jord til den officielle Jordværdi (Grundværdi), der dog almindelig regnes at være lav Handelspris, og som herpaa vilde opføre Bygninger og besætte et Landbrug med levende og dødt Inventar, vilde inden Starten have et stærkt overkapitaliseret Landbrug, hvis Pris ligger langt over den gængse Handelsværdi for tilsvarende Ejendom. Det er igen Prisindekstallene for Bygge- og Inventaromkostningerne, vi støder paa, og som under Hensynet til Landbrugserhvervets Forrentningsmuligheder er altfor høje, men som for Etableringsomkostningerne spiller en ganske afgørende Rolle — forholdsvis større end for de aarlige Driftsomkostninger — saa den investerede Kapital bliver altfor stor.

Vil man gennem de 25 Aar analysere de virkelig betalte Ejendomspriser, finder man trods den ikke ubetydelige Stigning, at naar man kapitaliserer Bygninger og Inventar efter de skiftende Tiders Byggeomkostninger og Inventarpriser, bliver Restprisen for Jorden som Regel en Del lavere end før 1914. F. Eks. bliver Jordprisen beregnet paa den Maade som Gennemsnit for Aarene 1937—38 kun ca. 70 pCt. af Førkrigsprisen.

Vi er atter her ved den hjemlige Misère for vort Landbrugs Økonomi — det indenlandske høje Prisniveau i Forhold til Eksportpriserne.

Landbrugets Gældsforhold.

Hvorledes er det da gaaet med Landbrugets Kapitalbalance under de her skitserede Forhold. Ja, som Hovedresultat af den økonomiske Udvikling gennem de sidste 25 Aar er Landbruget fra at være ret godt konsolideret blevet stærkt forgældet.

I Tabel VI næstsidste Kolonne er en Oversigt over Landbrugets Gældsbyrde, der ifølge Statistisk Departements Opgørelse fra 1914 til 1925 viser en Stigning i Prioritetsgælden fra 1715 Mill. til 2837 Mill. Kr., d. v. s. at i disse under Højkonjunkturerne for Landbruget saa gode Aar er Forøgelsen af Prioritetsgælden 1122 Mill. Kr. Denne Gældsforøgelse var væsentligst en Følge af de høje Ejendomspriser, der i Aarene 1918—25 laa fra 75—100 pCt. over Priserne 1914, skønt Ejendommene i Størsteparten af denne Periode produktionsmæssigt var betydeligt forringet. Efter Statistisk Departements Opgørelser var der i disse Aar ialt 91 700 Ejendomsoverdragelser, og selv om en Del Ejendomme gentagende Gange skiftede Ejer, kan man dog regne, at ca. $^1/_3$ af samtlige Landbrugsejendomme er overtaget til disse høje Priser, som en senere Tid slet ikke evnede at forrente.

Men ogsaa et andet Forhold bør nævnes i denne Forbindelse. Med den uindskrænkede U-Baadskrig fra 31. Januar 1917 standsede Tilførslerne af Landbrugets vigtigste Raastoffer: Kunstgødning, Foderstoffer, Maskiner m. m., og der begynder en ganske vist nødtvungen men derfor lige udpræget Rovdrift, hvor man tærer stærkt paa Landbrugets skjulte Reserver ved Udpining af Jorden, Besætningsreduktion og manglende Fornyelse og Vedligeholdelse af Bygninger og Inventar. Regnskabsmæssigt fremtræder denne Rovdrift til en Begyndelse som Gevinst paa Grund af mindskede Driftsomkostninger (jævnfør Tabel IV). Tydeligst kan dette maaske belyses for Besætningsreduktionens Vedkommende; men vejer ikke desto mindre ogsaa stærkt til paa de andre Konti.

Efter en minimal Høst 1917 og de herskende Afspærringsforhold blev det nødvendigt af Hensyn til Fodringssituationen at mindske Besætningerne stærkt. Mellem Kreaturtællingen 12. Juli 1917 og 5. Februar 1918 var Reduktionen ikke mindre end:

98 400 Køer.	63 000 Kalve.
154 000 Stk. Opdræt over 1 Aar.	1 137 000 Svin.

Dette store Udbud trykkede ganske vist Priserne en Del; men ikke desmindre var dog Salgsprisen højere end den almindeligt benyttede Statusværdi, hvorfor der regnskabsmæssigt noteredes en Gevinst, hver Gang et Dyr flyttedes fra Statusregnskabet over paa Kasseregnskabet. I det regnskabsmæssige Nettoudbytte skjuler sig saaledes i disse Aar en betydelig Kapitalhævning, der ikke har noget med Produktionsfortjeneste at gøre.

Tabel VII. Ændringer i Kvæg- og Svinebesætningernes Antal og Værdi.

	1914–18 Reduktion		1918–25 Forøgelse		1918–31 Forøgelse	
	Antal 1000 Stk.	Værdi Mill. Kr.	Antal 1000 Stk.	Værdi Mill. Kr.	Antal 1000 Stk.	Værdi Mill. Kr.
Kvæg ialt	339	158	405	246	855	395
Heraf Køer	286	—	281	—	562	—
Svin ialt	2 064	162	1 960	222	4 894	399
Heraf Avlssvin ..	196	—	204	—	537	—
		320		468		794

At det i Virkeligheden drejede sig om en tabgivende Omsætning, fordi Anskaffelsesværdien ved den senere Rekonstruktion under Højkonjunkturerne blev en Del højere end Salgsværdien, fremgaar af Tabel VII.

Beregningerne, der selvfølgelig maa være noget summariske, er foretaget paa den Maade, at den Reduktion i Bestanden, som er konstateret for hver ny Tælling, er sat til Værdi efter de Priser, der har været gældende i Tiden efter nærmest foregaaende Tælling. Og under Rekonstruktionen, hvor Forøgelsen for Landet som Helhed udelukkende skyldes Opdrætning af unge Dyr, er de Opdrætningsomkostninger, som aarligt kan beregnes eller for de fleste af disse Aar er beregnet af Det landøkonomiske Driftsbureau for henholdsvis Kvæg og Svin, lagt til Grund for Beregning af Kapitalbindingen.

Det fremgaar af Oversigten, at Kapitalfrigørelsen ved Bortsalg i Aarene 1914—18 udgjorde ialt ca. 320 Mill. Kr., mens Kapitalbindingen ved Besætningsforøgelsen i Tiden

1918—25 beløb sig til ca. 468 Mill. Kr. Det fremgaar ligeledes af Tabellen, at der ikke er større Forskel paa Antallet af Dyr for de 2 Perioder. Dog er den samlede Kvægbesætning noget større i 1925 end i 1914, men Koantallet lidt mindre, medens Svinebesætningen var størst i 1914. Besætningsforøgelsen ved Sønderjyllands Indlemmelse er holdt udenfor disse Beregninger.

Alt ialt var Kapitalbindingen saaledes i 1918—25 ca. 150 Mill. Kr. større end Kapitalfrigørelsen ved Besætningsreduktionen. Dette maaske noget overraskende Resultat finder sin Forklaring derved, at nævnte Tillæg som tidligere antydet er foregaaet under en Højkonjunktur, hvor Produktionsprisen ifølge Det landøkonomiske Driftsbureaus Opgørelser for en Kælvekvie varierer mellem 645 og 814 Kr. og for Svin mellem 140 og 241 Kr. pr. Stk. Kornprisen svingede mellem 22 og 41 Kr. pr. hkg og Oliekageprisen mellem 30 og 52 Kr., medens Grovfoderets Produktionspris er opgjort til at variere imellem 15 og 22 Øre pr. F. E.

Mod Slutningen af Højkonjunkturens Aar 1925 staar dansk Landbrug produktionsmæssigt rustet omtrent som i 1914, men med en Gældsbyrde (Prioritetsgæld), der er mindst 1122 Mill. Kr. større.

Hvilke Landmænd har da til syvende og sidst haft økonomisk Fordel af forrige Krigstids Højkonjunktur?

Ja, en Del disponerede forsigtigt og afbetalte Gæld eller samlede Reserver, som dog atter for en Del gik med under de følgende Aars Genopbygning af Bedriften, saa den endelige Fortjeneste var ret begrænset. Andre maatte tillige benytte de opsparede Reserver til at sætte Børn i Vej ved Køb af Ejendom under Højkonjunkturen, hvorpaa fulgte de yderst vanskelige økonomiske Forhold under Nedgangsaarene, saa det samlede Resultat blev en betydelig Indskrumpning af Familieformuen.

Og atter andre misforstod Situationen, saa de overfladisk betragtede Krigs- og Realisationstidens Pengerigelighed som Udtryk for tilsvarende stor Fortjeneste ved

Landbrugsbedriften, de øgede det personlige Forbrug derefter, glemte Reserveopsparingen og maatte derfor, om det var muligt, stifte øget Gæld for senere at faa Ejendom og Produktion i normal Stand igen. De gik økonomisk svækkede ind i den i sig selv vanskelige Tid; men deres Tal var dog næppe forholdsmæssigt saa stort som Offentlighedens Indtryk efter det Kontingent, de afgav til Datidens Restaurations- og Forlystelsesliv.

Og endelig var der en Del, navnlig blandt de ældre, der benyttede Lejligheden til at likvidere som Landmænd, hæve Konjunkturgevinsten paa Ejendommen og flytte til Byen. Paa den Maade blev Landbrugserhvervet tappet for store Kapitaler, mens Byerne fik betydelig Kapitaltilførsel, og de nye Landejendomsbesiddere tilsvarende større Gældsforpligtelser.

Under den lange Række af Kriseaar, som fulgte efter, stiger den samlede Gældsbyrde (Sønderjylland medregnet) i Aarene 1926—37 fra 3 328 Mill. til 4 432 Mill., altsaa yderligere med 1104 Mill. Kr. I første Halvdel af denne Periode bindes betydelige Kapitaler i den forøgede Besætning (se Tabel VII bageste Afdeling) og i det øvrige Driftsapparat; men disse Kapitaler er senere delvis atter frigjort ved Besætningsreduktion (se Tabel III), men desværre kun med Tab paa Grund af de smaa Kreatur- og Svinepriser først i 30erne. Aarsagen til denne sidste Periodes store Gældsstiftelse er dog helt overvejende den svigtende Driftsøkonomi. Som det fremgaar af Tabel VI, mangler der for de af Driftsbureauet bearbejdede Landbrug de sidste 14 Aar over 1000 Kr. pr. ha for at opnaa normal Forrentning af Ejendommenes Handelsværdi — og det endda Ejendomme, hvis Produktionsevne ligger noget over Middel for danske Landbrug.

Det er givet, at en saadan Udvikling ikke kan fortsætte.

Landbruget staar i Dag, hvad Driftsmidlerne til Produktionen og Kendskabet til og Beherskelsen af disse angaar, saa stærkt rustet som nogensinde; men dets Egenkapital er svundet ind fra i 1914 at dække ca. Halvdelen af

Ejendommenes Panteværdi til nu kun at være ca. Femtedelen.

Landbrugets erhvervsøkonomiske Stilling.

Den Tendens, vi har kendt det sidste Aarstid til, at Landbrugets Produktpriser ikke holdt Trit med de stigende Omkostninger, er under den forløbne Del af den nye Krigssituation nærmest forstærket, saa den svagt stigende Opgangslinie fra de foregaaende Aar nu synes brudt, allerede noget før den naaede en saadan Højde, at Gennemsnitslandbruget blev i Stand til at yde baade Normalrente af den i Landbruget bundne Kapital og Normalløn til Landbrugets Udøvere baade Medhjælpere og Brugere, og det endda ikke en Normalløn som i en stor Del af Byerhvervene, men kun Normalløn efter Landbrugets beskednere Tariffer.

Et enkelt lille Træk fra den allersidst forløbne Tid belyser som i et Glimt bedre end mange Ord den almindelige offentlige og private Indstilling overfor Landbrugserhvervets økonomiske Ligestillingskrav. Da Bymejerierne for kort Tid siden fandt det paakrævet at forhøje Konsummælkens Pris med 2 Øre pr. l, var denne Prisforhøjelse, som baade den offentlige Priskontrol og den offentlige Mening fandt meget vel begrundet, karakteristisk nok ikke motiveret med højere Produktionspris for Mælken derved, at de for Vinterproduktionen saa nødvendige Oliekager efter Krigens Udbrud var stegen 50 pCt. eller 8 Øre pr. F. E., hvilket alene kunde begrunde nævnte Stigning i Mælkeprisen, hvortil dog yderligere for Producenternes Vedkommende kommer andre stigende Omkostninger bl. a. højere Medhjælperløn m. m. Nej, Motiveringen laa ikke i de stigende Produktionsomkostninger for Landbruget, men i de stigende Fordelingsomkostninger i Byerne. Det vil med andre Ord sige, at Byerhvervene, hvortil selve Mejerivirksomheden i dette Tilfælde kan henregnes, maa prompte have Dækning for stigende Driftsomkostninger i Form af højere Benzinpriser, højere

Flaskepriser, højere Arbejdsløn, større Mellemhandleravance o. s. v., altsammen maaske velbegrundet, men Producenten, som havde mærket Stigningen i særlig Grad, fik ikke Dækning. Den nylig vedtagne Lov om en Smørordning bøder noget herpaa, men dog ikke tilstrækkeligt til at dække de stigende Omkostninger.

Paa Linie med denne »Offentlige Mening« var det Arbejdsforlig, der sluttedes nu i dette Efteraar, og hvor Byerhvervenes Arbejdere for kommende Aar sikredes mod Virkningen af enhver Forhøjelse af Leveomkostningerne, og efter at have modtaget en saadan Forsikring + et yderligere Tillæg for særlig lavtlønnede, blev de baade paa Rigsdagen og i Bladene prist for deres Samfundssind i Modsætning til det Landbrug, der saa stædigt og vedholdende krævede mere ligelige erhvervsmæssige Kaar.

Delvis samme Forsikring er med den nugældende Lønordning tegnet for det store Tal af Embedsmænd og Tjenestemænd i Statens og Kommunens Tjeneste.

Det er den Slags Træk, der sætter Landbrugets Taalmodighed paa en haard Prøve. Og naar dertil kommer Valutapolitikken bort fra Sterlingkursen, den Mønt, hvorefter Landbrugets Eksportpriser hovedsagelig er bestemt og paa Grundlag af hvilken, man skal optage Konkurrencen med vore Hovedkonkurrenter paa det britiske Marked, ja saa har man sammen med den føromtalte økonomiske Nedgangslinie Baggrunden for Uroen i Landbruget.

Personalet i »Forretningen Danmark« har hidtil haft forholdsvis gode Kaar og høj Levestandard. En Del Enkeltpersoner i Byafdelingen er bleven mere velstaaende derved, at der er hævet af Landbrugsafdelingens Sparemidler til Fordel for Funktionærerne i andre af Forretningens Afdelinger.

Forretningen som Helhed var endnu ved Krigens Udbrud i god Orden. Dens Aktiver var i Behold og nærmest stigende, dens Passiver var, naar Hensyn tages til den

lavere Kroneværdi, nærmest faldende. Men alligevel maa der næsten med en Naturlovs Nødvendighed ske en Ændring i Fordelingen af Forretningens Indtægter.

Et Forhold som det, der fremtræder af Indekstallene i Tabel V, hvor Spændvidden er saa stor mellem Landbrugets Produktionsindtægter og de indenlandske Omkostningskonti, hører op af sig selv — om ikke før, saa naar den resterende Del af Landbrugets Egenkapital, d. v. s. 1016 Mill. Kr. er opspist; men forinden dette naas, vil der gaa adskilligt i Stykker i hele vor Samfundsøkonomi. Tænk f. Eks. paa de Almeninteresser, der i Form af Spare- og Forsikringskapitaler er knyttet til Landbrugets Kreditforeningsobligationer eller paa anden Maade bundet som Prioriteter i dansk Landbrug.

For et Land som vort, hvis Økonomi er saa afhængig af Eksporterhvervenes Indtægter, kan man ikke i Længden opretholde et indenlandsk Pris- og Omkostningsniveau, der staar i saa stort Misforhold til Eksporterhvervenes Indtægter, som Tilfældet har været for dansk Landbrug siden 1925. En saadan Mangel paa økonomisk Ligevægt vil før eller senere ogsaa paavirke Landets Pengeforhold. Her er man under en økonomisk Lov, som ingen Regering uanset Navn eller Partifarve i Længden kan unddrage sig, og jo før man indstiller sig paa Erhvervslighedsprincippet, desto lettere slipper man igennem Vanskelighederne, og desto mindre Splittelse opstaar der indenfor vort Folk.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling

den 14. December 1939.

Selskabets ledende Præsident, Hofjægermester *Chr. Lüttichau*, ledede Mødet og bød paa Præsidiets Vegne velkommen.

1. Udfaldet af de foretagne Valg.

Sekretær *Axel Nielsen* gjorde Rede for Valgene. Der havde ikke været opstillet nye Kandidater ved Bestyrelsesraadsvalget; alle Valg var Genvalg. Der var afgivet ialt 171 Stemmer.

Til Præsidiet genvalgtes Hofjægermester *Chr. Lüttichau* med 167 Stemmer. Til Bestyrelsesraadet genvalgtes Godsejer *K. Langkilde* med 161 Stemmer, Forpagter *Aug. Bech* med 162, Forpagter *W. Branth* med 157, Forstander *N. Bredkjær* med 159, Forstander *J. C. Overgaard* med 158, Proprietær *A. P. Damsgaard-Sørensen* med 155 og Gaardejer *Chr. Jervelund* med 156 Stemmer.

Til Revisionsudvalget genvalgtes Kontorchef *H. C. Larsen* med 155 Stemmer, og til Medlem af Bestyrelsen for »Fond til Landmænds Uddannelse« genvalgtes Professor *Axel Pedersen* med 154 Stemmer. Der var derudover faldet enkelte spredte Stemmer.

2. Bestyrelsesraadets Valg af Medlemmer til Belønningsudvalget.

Sekretæren meddelte, at Bestyrelsesraadet ved sit Møde Dagen før havde genvalgt d'Hrr. Proprietær *A. Nikolaisen* og Proprietær *D. Villemoes* som Medlemmer af Belønningsudvalget.

3. Optagne nye Medlemmer.

Hofjægermester *Lüttichau:* Ved Generalforsamlingen 1938 var Medlemstallet 861. Siden da er ved Bestyrelsesraadets Medvirken optaget 75 nye Medlemmer, medens der ved Udmeldelser og Dødsfald har været en Afgang paa 34. Det endelige Medlemstal udviser saaledes en Stigning paa 41. Det er første Gang i mange Aar, Selskabet har haft et saa højt Medlemstal.

4. Fremlæggelse af forrige Aars Regnskab.

Sekretær *Nielsen:* Regnskabet har lige som forrige Aar været udsendt til Medlemmerne forud for Generalforsamlingen, og efter Kontorchef H. C. Larsens Henstilling i Aar tillige ledsaget af

Revisionsbemærkningerne til Regnskabet. Jeg kan derfor gøre min Omtale af Regnskabet ganske kort.

Paa de to første Sider maa jeg henlede Opmærksomheden paa et Par Tal, der er af usædvanlig Størrelse. Det drejer sig om de Tal, der er anført under Konto A 10, Udarbejdelse og Trykning af Skrifter. Tallene, der i meget væsentlig Grad overstiger Budgettets Tal, — nemlig med rigeligt 10 000 Kr. — viser, at heraf er alene 6 653 Kr. anvendt til Reventlowbogen, som Selskabet udgav i Anledning af Stavnsbaandsjubilæet.

Paa næste Side er det navnlig Underskudet paa Selskabets alm. Regnskab, man hæfter sig ved. Jeg kan dog sige, at Regnskabets Slutresultat svinger meget fra Aar til Aar, idet der det ene Aar kan være Overskud, hvoraf i saa Fald en Del henlægges til Litteraturfonden til Udgivelse af nye Skrifter i kommende Aar, et andet Aar kan det saa være omvendt.

Den samlede Formindskelse af Selskabets Beholdninger andrager, som det ses, 12 544 Kr. 28 Øre. Det kan i Forhold til Selskabets Omsætning siges at være et ret stort Beløb, men det har ogsaa været et ekstraordinært Aar bl. a. som nævnt med Udgivelse af Reventlowbogen til 6—7 000 Kr. og med ekstraordinær stor Trykning og Udgivelse af bl. a. Grundbøger i Fodringslære og Gødningslære. Endvidere er der ofret en Del paa Særtryk af Tidsskrift for Landøkonomi.

Jeg nærer ingensomhelst Tvivl om, at indeværende Aar i økonomisk Henseende ikke vil stille saa store Krav som foregaaende, saa der kan efter min Formening ikke være Anledning til at nære særlige Betænkeligheder ved Underskudet i Aar.

Kontorchef *H. C. Larsen* takkede, fordi Revisionsudvalgets Bemærkninger til Regnskabet var blevet udsendt sammen med dette, men vilde gerne forespørge, om Regnskabet var blevet decideret af Bestyrelsen.

Sekretæren oplyste hertil, at det skyldtes en Forglemmelse, naar han ikke allerede havde oplyst, at Regnskabet var decideret af Bestyrelsen ved dennes Møde i Oktober Maaned.

5. Beretning om Selskabets almindelige Virksomhed.

Sekretær *Nielsen:* Medens min Beretning om Selskabets almindelige Virksomhed de sidste Par Aar har været temmelig lang, skal jeg i Aar gøre den væsentlig kortere. Naar den i 1937 og 1938 var af usædvanlig Længde, skyldtes det Omtalen af Selskabets forøgede litterære Virksomhed. Denne naaede sidste Aar sit hidtidige Maksimum, og dette har medført — eller rettere sagt af økonomiske Aarsager nødvendiggjort — et vist

Maadehold med Hensyn til Dispositioner i indeværende Aar, hvilket det Regnskab, som jeg lige har omtalt, tydeligt understregede.

Først skal jeg nævne de sædvanlige Publikationer: Tidsskrift for Landøkonomi og Landøkonomisk Aarbog. Ogsaa disse har været af voksende Omfang, idet saavel de to sidste Aargange af Tidsskriftet som af Aarbogen har været større end alle deres Forgængere. For Landøkonomisk Aarbogs Vedkommende vil dog den Aarbog, der er under Udarbejdelse, blive endnu en Del større, idet der i Aar optages et Navneregister i Aarbogen. Vi haaber, dette vil forøge dens Brugsværdi væsentligt.

Af Vejledningerne for den landbrugsfaglige Aftenskole har ikke fundet Optryk Sted, men en saadan er dog under Forberedelse for Hefte 1's Vedkommende. Det er »Naturlæren« af *P. Gregers Hansen.*

De udgivne Grundbøger for Studiekredse synes at finde en hel Del Anvendelse, men Mund- og Klovesygeepidemien i Fjor og de ekstraordinære Forhold i Aar har naturligvis øvet Indflydelse paa det landbrugsfaglige Ungdomsskolearbejde Landet over.

Endelig skal jeg ogsaa i Aar nævne den Bog om Kartoflens Sygdomme, som jeg omtalte udførligere i Fjor. Alle de forberedende Arbejder til dette forhaabentlig smukke Farvetryks-Værk er nu tilendebragt, og der er foretaget et Udvalg af det store Materiale, som navnlig i Lyngby, paa Tylstrup og paa Frederikshøj er indsamlet i Sommer. — Til dette sidste Værk har vi som nævnt i Fjor modtaget Tilsagn om Støtte fra De Danske Spritfabrikker.

I denne Forbindelse skal jeg nævne, at Selskabet jo ofte maa søge Støtte hos Institutioner og Fonds til sine større Arbejdsopgaver. Vi har saaledes i indeværende Aar modtaget følgende Tilskud:

1) Fra Carlsen-Langes Legatstiftelse 1200 Kr. til Hjælp til Udgivelse af Landbrugslitteratur.
2) Fra Laurits Andersens Fond 3500 Kr. som afsluttende Bevilling til avlsbiologiske Undersøgelser.
3) Fra De Danske Spritfabrikker og De danske Sukkerfabrikker 2 × 1500 Kr. til Fortsættelse af Undersøgelser vedrørende Fersken- og Bedelusens Leveforhold.

Om de to sidstnævnte Arbejdsopgaver vil der senere paa Dagsordenen blive aflagt Beretning.

Fra Jul. Skrikes Stiftelse er modtaget et Tilskud af 2000 Kr. til Fordeling mellem forskellige Virksomhedsgrene, bl. a. Sædefroudvalget.

For denne Velvilje over for Landhusholdningsselskabet og dets Arbejde vil jeg gerne fremføre vor Tak og udtrykke Haabet om,

at vort Arbejde vedblivende maa være saadan, at disse Fonds og Institutioner stadig maa finde os værdige til Støtte.

Jeg skal dernæst ganske kort omtale Selskabets Foredragsvirksomhed. — Der afholdtes i Fjor kun 3 Foredragsmøder, nemlig Foredrag af Afdelingsleder *N. Basse*, af Statskonsulent *W. A. Kock* og af Professor *C. A. Jørgensen*. Om det var det mindre Antal Foredrag eller andre Aarsager, der medvirkede til, at de 3 Foredrag var usædvanlig vel besøgte, skal jeg ikke kunne sige, men det var naturligvis en Glæde baade for Selskabet og for Foredragsholderne, at Tilslutningen var saa god, som Tilfældet var.

Foredragsplanen for 1940 er ikke endeligt fastlagt. Jeg kan dog nævne, at foruden Professor *Howard Grøns* Foredrag i Dag har Professor *H. C. Bendixen* givet Tilsagn om at holde et Foredrag om Kvægets Yversygdomme. Der bliver formentlig yderligere 2 Foredrag, hvorom Meddelelse senere vil fremkomme.

(De to Foredrag bliver: Fællesforedraget af Professor *L. Hansen Larsen* om »Planer for Landbrugsbygninger« og af Ingeniør, cand. polyt. *Jørn Hogsbro* om »Isolation og Ventilation i Landbrugsbygninger«, samt et Foredrag af Forstander *J. C. Lunden* om »Hørdyrkning«).

Der er i Aarets Løb kun nedsat et enkelt nyt Udvalg, nemlig et vedrørende hensigtsmæssige Byggematerialer og Byggeplaner for Ajlebeholdere (og Siloer).

Udvalget nedsattes paa Foranledning af Henvendelse fra Gaardejer *Bertel Bjerre* og bestaar af følgende Medlemmer:

Professor *E. Suenson* og
Arkitekt *Gjerlov Knudsen* (Lærer i Husbygning)
valgt af Polyteknisk Læreanstalt,
Ingeniør, Dr. techn. *Erik V. Meyer*,
valgt af Dansk Ingeniørforening,
Arkitekt *P. Gotzsche*, Hellerup,
valgt af Akademisk Arkitektforening,
Arkitekt *Mar. Pedersen*, Holbæk,
Gaardejer *Karl Jensen*, Bækkegaard, Ølstykke,
Gaardejer *Bertel Bjerre*, Guldager, Hæstrup,
valgt af Landhusholdningsselskabet,
Hofjægermester *Chr. Lüttichau*, Tjele,
Landhusholdningsselskabets ledende Præsident.

Udvalget holdt sit første Møde for ca. 3 Uger siden, og der vil formentlig engang i Løbet af Vinteren fremkomme en foreløbig Beretning om Udvalgets Arbejde.

Iøvrigt har der ikke været nævneværdige Ændringer i Udval-

genes Sammensætning. Der vil under Dagsordenens andre Punkter blive givet Meddelelse om de forskellige Udvalgs Arbejde.

Jeg skal dog nævne, at Udvalget vedrørende Bogen om Kartoffelsygdomme er blevet suppleret med Direktør *Bachmann Olesen*, Dybvad, og at Hofjægermester *Lüttichau* som Selskabets ledende Præsident er indtraadt i et Fællesudvalg nedsat af Polyteknisk Læreanstalt og Landbohøjskolen til Drøftelse af Mulighederne for Etablering af et vist Samarbejde paa Undervisningens Omraade, saaledes at det bliver muligt at erstatte et eller flere Fag i den ene Skoles Pensum med Fag ved den anden Læreanstalt.

Med Hensyn til Prisopgaver er ikke i indeværende Aar udsat nogen, men antagelig vil i det kommende Aar blive udsat en Prisopgave vedrørende Opbevaring af Kød.

Angaaende Lærlingeuddannelsen kan oplyses, at vi overvejer en Lønforhøjelse, idet vi er nødt til at følge med de stigende Lønninger. Der er dog ikke endnu truffet nogen endelig Beslutning herom.

Vedrørende Husholdningsuddannelsen for unge Piger vil det være Dem bekendt, at vi sidste Vinter sammen med Landboforeningerne, Husmandsforeningerne og Husholdningsforeningerne havde ansat en særlig Husholdningskonsulent, Frk. *Mary Jensen*. Skal denne Sag føres igennem med fornøden Kraft, er det utvivlsomt ogsaa en Betingelse, at der til Udvalget for unge Pigers huslige Uddannelse er knyttet Arbejdskraft, der ikke alene har den fornødne Indsigt, men som ogsaa kan ofre hele sin Tid derpaa.

Foruden Lærlingeuddannelsen skal jeg kort omtale nogle andre af Selskabets faste Virksomhedsgrene:

1) Statskonsulentvirksomheden. Denne har som sædvanlig gaaet sin rolige Gang, hvor Selskabet fungerer som Mellemled mellem Statskonsulenter og Ministerium og tager sig af Regnskaber, Budgetter og Beretninger m. v. Naturligvis har de ekstraordinære Forhold medført, at der har været mere end sædvanligt at tage sig af, f. Eks. med Hensyn til Benzintildeling, Kørselspenge o. s. v.

2) Konsulentmødet 1939 forløb ligeledes paa sædvanlig Maade med Tilrettelæggelse ved Konsulentmødeudvalgets og Selskabets Samarbejde. Der vil ogsaa i Vinter blive afholdt Konsulentmøde, og antagelig vil dette som i Fjor finde Sted Fastelavnsmandag og efterfølgende Tirsdag.

Indenfor denne Beretnings Rammer plejer jeg ogsaa at nævne de mange Legater, som Selskabet administrerer, og jeg skal for Overskuelighedens Skyld dele dem i 3 Grupper:

1) Legater for trængende forhenværende Landmænd og deres Efterladte. Herunder hører Etatsraad Holmes Legat med en Kapi-

tal paa ca. 930 000 Kr., og Godsejer Viktor A. Goldschmidts Legat, Afdeling A, med en Kapital paa ca. 415 000 Kr. m. fl. De aarlige Midler fra disse Legater andrager ca. 69 000 Kr.

2) Legater til Landmænds Videreuddannelse. Af disse er de største Godsejer Viktor A. Goldschmidts Legat for Landbrugsstuderende paa ca. 200 000 Kr. og Proprietær J. H. Holms Legat paa ca. 100 000 Kr. Ialt har paa dette Omraade kunnet uddeles ca. 16 000 Kr., hvortil kommer ca. 1000 Kr. til unge Haandværkere og Handelslærlinge og lign.

3) Legater til videnskabelige Undersøgelser. Herunder hører som det væsentligste Godsejer Viktor A. Goldschmidts Legat, Afdeling B, paa ca. 415 000 Kr. samt en Del af J. H. Holms Legat. Af Godsejer Goldschmidts Legat er uddelt 16 000 Kr. i Aar. Rundt regnet andrager de samlede aarlige Legatmidler saaledes ca. 100 000 Kr.

Endelig skal jeg nævne et Par Ting fra Bestyrelsesmødet i Gaar. Det blev for det første vedtaget, at Selskabet skulde kunne optage livsvarige Medlemmer imod et Medlemskontingent een Gang for alle paa 10 Gange det ordinære Medlemskontingent, eller 200 Kr.

Med Hensyn til fremtidige Generalforsamlinger blev truffet den Afgørelse, at disse skulde foregaa under en noget ændret Form, saaledes at de Beretninger, som nu aflagdes paa Generalforsamlingerne, og som altid tager en Del Tid, skulde foreligge trykte og være udsendt til Medlemmerne paa Forhaand, saa at de, der nu aflagde Beretningerne, fremtidig kunde nøjes med at foretage en resumerende Gennemgang.

Om Selskabets almindelige Virksomhed kan siges, at foruden de her nævnte Arbejder er der naturligvis en Mængde andet Arbejde, der beslaglægger Tiden. Foruden Besvarelser af forskellige Spørgsmaal fra Landbrugsministeriet har vi ogsaa fra Enkeltpersoner i Aarets Løb modtaget Henvendelser, Forslag og Forespørgsler af den mest forskellige Art, som jeg dog ikke skal komme nærmere ind paa her.

For Selskabet kan det siges, at 1939 har været et fredeligt Arbejdsaar. Vort Medlemstal har været stigende, og jeg synes, at vi i vort Samarbejde med saavel Enkeltpersoner som Institutioner i Aarets Løb har mødt saa megen venlig Imødekommenhed, at der til Slut i denne Beretning skal lyde en Tak herfor.

6. Beretning om »Fond til Landmænds Uddannelse«.

Hofjægermester *Lüttichau:* Bekendtgørelse om Uddelingen af Fondens Midler for Aaret 1939 blev udsendt til Landbrugspressen og Landbohøjskolen sammen med Meddelelse om de øvrige af Selskabet administrerede Legater for Landbrugsstuderende. Her-

efter indkom ialt 79 Ansøgninger. 22 af disse kom i Betragtning ved Uddelingen af de øvrige Legater, medens 8 af Ansøgningerne var fra Studerende, der afsluttede deres Studium i Slutningen af April Maaned. Tilbage blev saaledes 49 Ansøgninger, som tilsendtes Bestyrelsen for Fond til Landmænds Uddannelse.

Af Fondens Midler blev der derefter, foranlediget af Fondsbestyrelsens Indstilling, uddelt 9 Understøttelser til et samlet Beløb af 765 Kr.

I Henhold til de for Fonden gældende Vedtægter vil dens Bestyrelse for Aaret 1940 komme til at bestaa af Godsejer, Dr. med. *K. A. Hasselbalch*, Proprietær *J. H. Schmidt*, Godsejer *K. Langkilde*, Inspektor *Ib Windfeld* og Professor *Axel Pedersen*. Sekretær *Axel Nielsen* er Fondens Sekretær.

7. Meddelelse om Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde.

Professor *O. H. Larsen:* I Samvirksomheden kan optages Organisationer og Institutioner, som virker til Fremme af Landbrugsvidenskaben eller det landøkonomiske Oplysnings-, Forsøgs- og Forskningsarbejde. For Tiden er følgende Organisationer Medlem af Samvirksomheden: Foreningen af danske Landbrugslærere, Foreningen af danske Landbrugskonsulenter, Foreningen af danske Landbrugskandidater, Foreningen af danske Landbrugsblade og Nordiske Jordbrugsforskeres Forenings danske Afdeling.

Hver af disse Organisationer har i Fællesudvalget 1 Repræsentant — for Tiden er det Formanden i hver af de paagældende Organisationer, der repræsenterer disse i Fællesudvalget, som foruden de 5 Organisationers Repræsentanter bestaar af 5 Repræsentanter for Landhusholdningsselskabet, valgt af Selskabets Bestyrelse, og et af disse 5 Medlemmer fungerer som Fællesudvalgets Formand, medens Næstformanden vælges indenfor Organisationernes Repræsentanter.

Fællesudvalget virker ved Afholdelse af Kursus, ved Udgivelse af forskellige Skrifter til Brug i Oplysningens Tjeneste og ved Uddeling af Sølvbægre som Anerkendelse af særlig fortjenstfuldt Virke til Landbooplysningens Fremme. Som jeg oplyste ved Selskabets Generalforsamling i Fjor, blev der sidste Aar afholdt ikke mindre end 3 særdeles vel besøgte Kursus og udarbejdet 3 Lærebøger, dels til Brug ved Aftenskolekursus og dels som Grundbøger ved landøkonomiske Studiekredse, samt uddelt 1 Sølvbæger til Statskonsulent K. Hansen paa hans 80-aarige Fødselsdag den 2. November 1938 som Anerkendelse for hans mangeaarige fortjenstfulde Virksomhed til Landbooplysningens Fremme.

Sammenlignet med denne omfattende Virksomhed sidste Aar har

Arbejdet i Aar været af væsentligt mindre Omfang. Af Kursus har der saaledes kun været afholdt et for Landbrugslærere og Konsulenter i Dagene 25.—28. September. Paa Fællesudvalgets Møde i Maj Maaned blev det paa Forslag af Landbrugslærernes Repræsentant, Forstander *Bredkjær*, vedtaget, at Kursuset i Aar skulde omfatte landbrugsgeografiske samt dermed forbundne økonomiske og landbrugspolitiske Emner. Ved den nærmere Udformning af Programmet viste der sig imidlertid forskellige Vanskeligheder ved at skaffe Tilsagn fra alle de Foredragsholdere, som man havde ønsket, og dertil kom Krigens Udbrud omkring 1. September og de dermed følgende Vanskeligheder paa Grund af Benzinmangelen, der medførte Forbud mod Bilkørsel, hvilket vanskeliggjorde Deltagelse, navnlig fra Konsulenternes Side. Der var paa et vist Tidspunkt indenfor Fællesudvalget overvejende Stemning for at aflyse Kursuset, men en Henvendelse gennem Landbrugsbladene viste dog snart, at der, trods Vanskelighederne, var tilstrækkelig Interesse for Kursuset, og omend Deltagelsen var knap saa stor som de foregaaende Aar, meldte der sig alligevel 66 Deltagere, saaledes at Kursuset i saa Henseende blev meget tilfredsstillende.

Som Foredragsholdere medvirkede: Bibliotekar *Aksel Milthers*, der holdt 3 Foredrag af orienterende landbrugsgeografisk Karakter; Fuldmægtig *R. Kampp* i Udenrigsministeriet gav i to Foredrag en Oversigt over Verdensproduktionen af Korn, Mejeriprodukter, Kød og Flæsk samt i et tredie Foredrag en Oversigt over Landbrugsproduktionen i Randstaterne, Polen og Donaulandene. Forstander *Josef Hansen*, Statskonsulent *W. A. Kock* og Adjunkt *Aage H. Kampp* omtalte henholdsvis Sukkerproduktionen, Fjerkræproduktionen og Produktionen af en Række Industriplanter. Endelig holdt Konsulent *P. Rasmussen*, Aabenraa, et Foredrag om Tysklands Agrarpolitik siden 1933, og Kontorchef *K. Skovgaard* talte om Nutidens Samhandelsformer og deres landbrugsmæssige Virkninger.

Det sidstnævnte Foredrag har været offentliggjort i Tidsskrift for Landøkonomi, og her vil endvidere Statskonsulent Kocks og eventuelt Konsulent Rasmussens Foredrag blive optaget. Kursuset, der afholdtes paa Landbohøjskolen, forløb i enhver Henseende godt, og Forhandlingerne efter de enkelte Foredrag blev ledet af Konsulent *H. K. Olsen*, Odense, og Landbrugslærer *Johan Aa. Nilsson*, Ladelund, medens vi i Aar savnede Forstander Bredkjærs gode Medvirken.

Paa Fællesudvalgets Møde i Maj Maaned var der nogen Forhandling om, hvorvidt man i Aar ligesom de to foregaaende Aar skulde indbyde til et Kursus for Fodermestre. Man mente dog,

at det vilde være rimeligt at vente til næste Aar; ved Bestyrelsens Møde i Oktober Maaned blev dette Spørgsmaal nærmere drøftet, og der udtaltes Tilslutning hertil. Der var paa Mødet lidt delte Meninger om, hvilket Tidspunkt der var det mest formaalstjenlige for et saadant Kursus. De to tidligere Kursus har jo været afholdt i Sommerhalvaaret, henholdsvis Juni og September Maaned, men det blev fra en enkelt Side udtalt, at det vilde have visse Fordele, hvis Kursuset kunde afholdes om Foraaret, inden Køerne kom paa Græs. Dette Spørgsmaal vil nu blive taget under Overvejelse inden for Fællesudvalget til næste Aar.

Med Hensyn til Samvirksomhedens Medvirken ved Udgivelsen af Vejledninger og Lærebøger til landbrugsfaglige Aftenskoler og Studiekredse lader det til, at vi i Aar vil kunne klare os uden nye Oplag. Forbruget sidste Aar var noget mindre end normalt paa Grund af Mund- og Klovesygen, der vanskeliggjorde Afholdelsen af Kursus og Studiekredsarbejdet. I Aar er denne Vanskelighed heldigvis kun til Stede i mindre Grad; Efterspørgslen har alligevel ikke været større, end at vi mener at kunne komme igennem Vinteren uden nye Oplag. Med Hensyn til Grundbøgerne i Gødningslære og Fodringslære, som første Gang udkom i Fjor, er det Meningen, at Fællesudvalget eller dettes Sekretær vil søge Oplysning hos nogle af de Konsulenter, som har anvendt dem i Fjor og i Aar, om de har været tilfredse med Grundbøgerne, som de er, eller de mener, at der skal foretages væsentlige Ændringer i de nye Oplag. Endvidere vil Fællesudvalget, naar det faar Oplysning herom, tage under Overvejelse, om man skal gaa videre med Udgivelse af Grundbøger i Husdyravl og Planteavl. — Der er saaledes fremdeles Opgaver nok for Fællesudvalget at løse, og vi vil arbejde videre paa de samme Omraader som hidtil.

8. Meddelelse om det klimatologiske Udvalgs Virksomhed.

Godsejer, Dr. med. *K. A. Hasselbalch* oplyste ganske kort, at Udvalgets Arbejde var videreført i det forløbne Aar efter de hidtil angivne Linier.

9. Meddelelse om Udvalget vedrørende Ferske- og Bedelusundersøgelser.

Professor *O. H. Larsen:* Dette Udvalg blev som meddelt sidste Aar nedsat i 1938 paa Foranledning af Forstanderen for den plantepatologiske Forsøgsvirksomhed i Lyngby, cand. mag. *Ernst Gram.* Udvalget bestaar foruden af Forstanderen tillige af Afdelingsbestyrer, Dr. phil. *P. Bovien* og af undertegnede, der altsaa fungerer som Udvalgets Formand.

Udvalgets Formaal er at foranledige foretaget Undersøgelser vedrørende Fersken- og Bedelusens Overvintrings- og Formeringsforhold samt om Sammenhængen mellem Klimaforhold og Luseangreb samt andre Forhold, der kan faa Betydning ved Bekæmpelsen af disse Skadedyrs Angreb paa Frøroer af Bedeslægten og paa Kartofler. Undersøgelserne, der finansieres af De Danske Spritfabrikker og De danske Sukkerfabrikker med et aarligt Beløb tilsammen af 3000 Kr., blev under Ledelse af den plantepatologiske Forsøgsvirksomhed, der stiller Lokaler til Raadighed for Laboratorieundersøgelserne, paabegyndt i Foraaret 1938 af Udvalgets daværende Assistent, cand. mag. *E. W. Kaiser*. Men da Hr. Kaiser allerede i Efteraaret 1938 paa Grund af anden Virksomhed maatte opgive Arbejdet, foreligger ikke store Resultater fra hans Undersøgelser det første Aar; men det Materiale, som har været indsamlet i Sommerens Løb, blev overdraget Udvalgets nuværende Assistent, Dr. phil. *Sv. G. Larsson* til nærmere Undersøgelse og Bearbejdning, og samtidig har Dr. Larsson i Sommeren 1939 foretaget ret indgaaende Undersøgelser og Iagttagelser over Bedelusens Forekomst og Formeringsforhold, hvorom han har gjort Rede i en foreløbig Beretning, der vil blive efterfulgt af en mere udførlig Redegørelse, naar Laboratorieundersøgelserne er afsluttet.

Undersøgelserne er hovedsagelig foretaget i Nordsjælland paa Strækningen mellem Frederiksdal og Ermelunden, en Del af det saakaldte grønne Bælte. Endvidere paa den plantepatologiske Forsøgsstation i Lyngby paa Virumgaards Marker og i Botanisk Have i København, hvor der netop i Aar fandtes særlig gunstige Betingelser for Iagttagelser vedrørende Bedelusens Forekomst og Levevilkaar. Desuden blev der i Juli Maaned foretaget Iagttagelser paa Frømarker af Sukkerroer paa Lolland, og til næste Sommer vil Undersøgelserne blive udstrakt til Skelskøregnen og eventuelt andre Steder paa Sjælland.

Formaalet er som nævnt at finde ud af, hvorledes Bedelusen efter Overvintring som Æg paa Benved og Kvalkved om Foraaret angriber Frømarkerne — om der er nødvendige Værtplanter som Mellemled for de overvintrede Bedelus, inden de angriber Frøplanterne, eller de gaar direkte fra Benved over paa Frømarkerne, hvilket Dr. Larsson mener. Af vildtvoksende Ukrudtsplanter synes følgende at have Betydning som Værtplanter: Skræppe, Havesyre, Agertidsel, Burre, Burresnerre, Melde, Gaasefod og Cikorie, samt af Kulturplanter: Spinat, Havesyre, Cikorie, Rabarber, Hestebønne og Fodervikke.

Det er Hensigten i det kommende Aar at foretage en Kortlægning over Bedelusens Optræden under forskellige Leveforhold og

Bevoksningsforhold. Det synes saaledes at fremgaa af Undersøgelserne i Aar, at Læforholdene spiller en væsentlig Rolle i saa Henseende. Frøroerne angribes i Reglen særlig stærkt Vest for et Læbælte, medens der Øst for Bæltet er et Parti, hvor Angrebet er svagere.

Ligeledes har Dr. Larsson gjort den Iagttagelse, at Frømarker, som har deres største Udstrækning i Syd-Nord, lider mere under Angrebet end Marker med deres største Udstrækning i Øst-Vest, fordi Lusene med Vinden føres fra Vest til Øst.

Det er ligeledes Hensigten at faa anlagt Forsøg paa Forsøgsstationen Virumgaards Jorder over de vingede Bedelus' Spredningsevne og den Højde, hvori Flugten som Regel finder Sted. Endvidere Undersøgelser over, hvilke naturlige Fjender, der for Benveden har Betydning ved Bedelusens Bekæmpelse samt en Sammenligning mellem Bedelusens Optræden 1938, 1939 og 1940. Det var nemlig saaledes, at der i 1938 var paafaldende stor Dødelighed blandt Bedelusene, hvorfor Angrebene i 1939 synes at have været mindre ondartet end normalt.

For Ferskenlusenes Vedkommende, der særlig har Betydning for Kartoflerne, blev der i 1939 kun foretaget faa Undersøgelser; men det er Hensigten ad Aare at foretage en Undersøgelse ned gennem Midtjylland for at faa konstateret, hvor Lusene optræder mest ondartet. Der synes nemlig at være en væsentlig Forskel i saa Henseende, idet Luseangrebene i Almindelighed synes at være mindre ondartede Nord for Limfjorden og i Vestjylland end længere Syd paa; men Iagttagelserne i saa Henseende er endnu noget usikre og ufuldstændige. I 1939 var der saaledes et relativt stærkt Angreb paa Tylstrup Forsøgsstation, men dog væsentligt svagere end Angrebene Syd for Limfjorden.

Det vil af det her nævnte fremgaa, at der er Opgaver nok for Dr. Larsson at tage fat paa, og det er vel tvivlsomt, om alle disse Opgaver vil kunne løses tilfredsstillende i Sommeren 1940. Viser det sig imidlertid, at der er Grund til at fortsætte Undersøgelserne ad Aare, maa Selskabet jo søge at skaffe Midler til Veje til en Fortsættelse af disse. Foreløbig er Tilskudene fra De Danske Spritfabrikker og De danske Sukkerfabrikker jo begrænset til en 3-aarig Bevilling paa 3000 Kr. aarlig.

For Tiden arbejder Dr. Larsson paa en foreløbig, populær Oversigt over Insekternes Betydning for Viroser hos Kartofler og Beder, som vil være færdig i Løbet af en Maaneds Tid, og som antagelig vil blive offentliggjort i Tidsskrift for Planteavl. Det er en Opgave, som vel ikke direkte har Forbindelse med Dr. Larssons Undersøgelser i Marken og i Laboratoriet, men som Udvalget alligevel har ment vilde have sin Betydning ved at

orientere praktiske Landmænd og navnlig Planteavlskonsulenterne paa dette Omraade.

Forøvrigt er Dr. Larsson til Stede i Dag og er villig til at besvare Forespørgsler vedrørende sine Undersøgelser, hvis Tiden tillader det. Jeg maa nemlig for mit eget Vedkommende erklære mig for inkompetent m. H. t. Besvarelsen af saadanne Spørgsmaal.

10. Meddelelse om det avlsbiologiske Udvalgs Virksomhed.

Udvalgets Sekretær, Dr. *Mogens Plum:* Udvalget holdt Møde den 29. April 1939, hvor der blev aflagt Beretning om det udførte Arbejde.

En Del Materiale fra Kontrolhønseriet paa Borris Forsøgsstation er blevet benyttet til en Undersøgelse af, om der inden for Høns findes arvelige Forskelle med Hensyn til Modenhedsalderen, d. v. s. den Alder, hvor Æglægningen begynder. Denne Undersøgelse omfattede Afkommet efter 14 Haner. De fleste begyndte Æglægningen ved en Alder af ca. 6 Maaneder, men der var dog en enkelt Hane, hvis Afkom begyndte Æglægningen noget tidligere, ligesom to andre Haners Afkom begyndte betydeligt senere. Modenhedsalderen er sikkert arveligt bestemt, men ydre Kaar øver en stærk Indflydelse paa, hvornaar Æglægningen begynder, saaledes at kun ca. $^1/_4$—$^1/_3$ af de fundne Forskelle i Modenhedsalderen kan henføres til arvelige Forskelle.

Om Frugtbarheds- og Forplantningsforholdene i Kollekollebesætningen er der ved Hjælp af Optegnelser, der er stillet til Raadighed af Professor *Folmer Nielsen,* foretaget en Undersøgelse, der som Resultat har givet, at man ikke i dette Materiale har kunnet paavise arvelige Forskelle m. H. t. enkelte Køers Frugtbarhed og Forplantningsforhold. Der er en Antydning af arvelige Forskelle i Kælvningsintervallets Længde mellem forskellige Køer og Kofamilier. Højst 10 pCt. af de fundne Forskelle kan være arveligt bestemt. Udvalg af Køer med regelmæssig Kælvning kan derfor forventes at være af nogen — men forøvrigt kun ringe — Betydning. Undersøgelsen viste endvidere, at Sterilitet alene har været Aarsag til Køernes Udsættelse af Besætningen i 42 pCt. af Tilfældene og har været en medvirkende Aarsag i yderligere godt 11 pCt. af Tilfældene. De foreliggende Oplysninger giver til Resultat, at kun ca. 10 pCt. af Besætningen staar til Disposition for, hvad man kan kalde frivillig Udskiftning.

Desuden viser Undersøgelsen, at en sygelig Tilstand i Boren efter Kælvningen paa det nærmeste forlænger det efterfølgende Kælvningsinterval med 3 Maaneder.

Fra Statens Gaarde er der blevet os overladt Kontrolregnskaberne lige fra den Tid, Staten overtog Gaardene. Da det Materiale, som var ganske uanvendeligt, var blevet sorteret fra, var der imidlertid kun en meget lille Del tilbage, nemlig Tallene, der viste Laktationskurvens Forløb for 84 Køer af rød dansk Malkerace. Undersøgelser over, i hvor høj Grad Laktationskurvens Form er arveligt bestemt, er blevet foretaget forskellige Steder, bl. a. i Sverige. Resultatet af den af os foretagne Undersøgelse falder fuldstændig sammen med de af Professor Johansson i Sverige foretagne Undersøgelser, idet de viser, at højst knapt Halvdelen af fundne Forskelle i Formen er arvelig bestemt.

Desuden skal nævnes, at der ved Udveksling af Litteratur er tilgaaet Udvalget betydelige Mængder af Litteratur, væsentligt Særtryk, om avlsbiologiske Emner.

En endelig Beretning om de nu afsluttede Undersøgelser vil snarest blive udarbejdet.

11. Meddelelse om Uddelingen af Selskabets Hædersbelønninger.

Hofjægermester *Chr. Lüttichau:* I 1939 har Landhusholdningsselskabet uddelt 5 Sølvbægre — 2 »store« og 3 »almindelige« — som Hædersbelønninger for Landboflid.

Følgende fik tilkendt det store Bæger:

Karl Nielsen, »Biledheden«, Bindslev Sogn, Hjørring Amt, og *Kresten Vadgaard,* Stenild Sogn, Aalborg Amt.

Det almindelige Bæger — ogsaa kaldet »Selskabets Sølvbæger« — blev uddelt til:

Søren Kristian Nielsen, »Olesminde«, Sejrup, Tyregod Sogn, Vejle Amt,

Svend Chr. Hansen, Hollingholt, Sunds Sogn, Ringkøbing Amt, og *Jens Chr. Jensen Østergaard,* Redsø Hede, Valsgaard Sogn, Aalborg Amt.

Landhusholdningsselskabets Dueligheds medaille 1939 er uddelt til følgende:

Skovarbejder *Peter Sørensen,* Snapholt pr. Taars, Bestyrer *Otto Christiansen,* Janderup Mark pr. Janderup, Husbestyrerinde *Elsine Marie Pedersen,* Kværkeby Mark pr. Ringsted, Medhjælper *Jørgen Wollesen,* Felsted, Skovfoged *Niels Lund,* Kalø Gods pr. Rønde, Husbestyrerinde *Sabine Jensen* (Højgaard), Serup pr. Lemming, Husbestyrerinde *Anna Larsen Skov,* Bukkehave Møllegaard pr. Svendborg, Gaardbestyrer *J. P. Jensen,* Sørup pr. Eskildstrup, Havemand *Niels Dideriksen,* Constantinsborg pr. Ormslev, fhv. Forkarl *Hans Petersen,* Sengeløse pr. Taastrup, Malkekone *Jenny Mathilde Hansen,* Allindemaglegaard pr. Ringsted, Fodermester *Edvardt Vang,* Lundemarksgaard pr. Herfølge, Husbestyrerinde

Laurine Brun, »Olesminde«, Sejrup pr. Tyregod, Landarbejder *Jens P. Jensen*, Egegaard pr. Solrød, Husmand *Ejsten Peder Nielsen*, Vindbyholt pr. Fakse, Medhjælper *Edvard Julius Petersen*, Alrø pr. Horsens, Staldkarl *Peder Hemmingsen*, Lundbygaard pr. Lundby, Medhjælper *Otto Chr. Sørensen*, Saunte, Landarbejder *Julius Johanson*, Ulsøgaard pr. Haslev, Husbestyrerinde *Johanne Kristensen*, Forsombo pr. Olgod.

12. Meddelelse om det landøkonomiske Rejsebureaus Virksomhed.

Bureauchef *N. Siggaard:* I indeværende Aar har Arbejdet i Landøkonomisk Rejsebureau været ulige fordelt paa Aarets Maaneder, idet der indtil Slutningen af August var mere at bestille end noget tidligere Aar, men fra den Tid holdt Fremmedbesøget paa Grund af Krigen saa omtrent helt op, saa Arbejdet blev indskrænket til at ordne Forholdene for de udenlandske Elever, enten med at faa dem sendt hjem eller med at faa fremskaffet Opholdsforlængelser for dem.

Antallet af planlagte Rejser er derfor mindre i Aar end i Fjor — 121 imod 161 i 1938. Af de 121 Rejser er de 75 for Enkeltpersoner og de 46 for mindre og større Selskaber. — Det største Selskab kom i Aar fra Polen, og det var 780 Personer — Landmænd med deres Hustruer. Selskabet blev delt i tre Hold, som besøgte Landbrug i Omegnen af København og i Nordsjælland. Den sidste Dag sluttede Turen paa den Maade, at alle tre Hold samledes paa Trollesminde, hvor Inspektør Lassen og Frue paa den hjerteligste Maade tog imod de mange Mennesker og serverede Mælk, Kaffe og Øl for dem i Gaardens smukke Have. Selskabet havde Musikanter med, og da de foruden at spille Melodier til polske Folkesange ogsaa gav sig til at spille Folkedansemelodier, var Dansen paa Græsplænerne straks i fuld Gang. Det var den 28. Juni.

Faa Dage efter var der Besøg af 38 Studenter fra Landbrugsafdelingen ved Krakow Universitet.

Iøvrigt er den overvejende Del af Selskaberne i Aar kommet fra England og de engelske Dominions.

De Enkeltpersoner, som Bureauet har planlagt Rejser for, er kommet fra 15 forskellige Lande. En Del af dem var Journalister, som blev sendt til Bureauet fra Udenrigsministeriet og fra Landbrugsministeriet.

Udvekslingen af Landvæsenselever har været knapt saa stor som i Fjor — 432 imod 472 i 1938.

Af udenlandske Elever er der skaffet Pladser og Opholdstilladelser her i Landet for 338, heraf er de 83 Kvinder, som allesammen har faaet Pladser som Husholdningselever paa Landet.

Af danske Elever er der i Aar anbragt 94 i Udlandet. Heraf har

de 60 ved Statskonsulent Sorensens Hjælp faaet Pladser i England. Der er kommet 23 til Schweiz, 5 til Holland, 3 til Tyskland og 3 til Norge.

Alle Eleverne har som sædvanlig faaet Plads som ulønnede Elever. De faar Kost og Logi samt en god Behandling for deres Arbejde. Hertil kommer Fridage, som kan anvendes til Besøg paa andre Landbrug, samt paa Skoler, Forsøgsstationer og Institutioner. Bureauet har Indseende med Pladserne, saa Betingelserne bliver saa gode som muligt for Eleverne, ligesom Bureauet ogsaa opmuntrer Eleverne til at gøre deres bedste i Pladserne, saa de kan faa et godt Skudsmaal med sig hjem.

Planlæggelsen af Rejser samt Udvekslingen af Elever medfører, at der kommer en Mængde Besøgende paa Kontoret, baade Udlændinge og Danske. Samtaler med disse tager megen Tid, ikke mindst om Foraaret og i Sommertiden. Hertil kommer en stedse stigende Korrespondance baade med Udland og Indland. For Indlandets Vedkommende kan det nævnes, at der i afvigte Foraar var en Mængde Forespørgsler fra unge Karle, der ønskede lønnede Pladser i Tyskland. Bureauet maatte svare, at det var let at faa en Tyendeplads i Tyskland, og at det ikke voldte nogen Vanskelighed med at faa Arbejdstilladelse til saadan Plads, men Lønnen vilde blive lille og Kosten mere spartansk, end de var vant til. Iøvrigt henstillede Bureauet til Forespørgerne, at de tog Pladser her i Landet, hvor de kunde faa den store Løn, og saa eventuelt benyttede deres Sommerferie til en Cykletur i Tyskland.

Der har ogsaa været en Mængde Forespørgsler fra Folk, som har ønsket at emigrere til oversøiske Lande. Svarene har konkluderet i, at for uformuende Personer er der for Tiden spærret til alle Lande.

Som sædvanlig har Bureauet fra Rigspolitiet faaet tilsendt en Mængde Pas-Sager vedrørende Opholdstilladelser og Opholdsforlængelser. Det gode Samarbejde med Rigspolitiet samt med Justitsministeriet i det hele taget bidrager i høj Grad til, at Udvekslingen af Landvæsenselever kommer til at glide nogenlunde let. I samme Retning virker det gode Samarbejde med de udenlandske Konsulater og Gesandtskaber samt med det danske Landbrugsministerium.

13. Meddelelse fra Udvalget for Afsætning af dansk Sædefro til Udlandet.

Professor *Axel Pedersen:* Virksomheden i dette Udvalg er fortsat som hidtil med Udsendelse af Frøprøver til Udlandet, med Udsendelse af Fortegnelse over danske Sorter og Stammer og med Indsamling af Forsøgsresultater. Antallet af udsendte Prøver har

været noget mindre end Aaret forud. Der er udsendt 169 Prøver mod 270 i Fjor. De fordeler sig saaledes:

	Forsøgssteder	Prøver
Australien	2	8
Belgien	1	22
Canada	1	3
Eire	1	16
Frankrig	1	1
Holland	1	9
Japan	1	6
Lithauen	1	26
Storbritannien	3	18
Tyskland	4	14
U. S. A.	3	30
U. S. S. R.	1	16
	20	169

Opdelt efter Artsgrupper fordeler disse Prøver sig saaledes: Kornarter: 6, Rodfrugter: 47, Græsmarksplanter: 96, Havefrø: 18, og af andre Arter af Frø: 2. Der er udsendt en Prøve af Kartofler. Det plejer vi ikke at beskæftige os med, men da vi modtog Anmodningen gennem Landbrugsministeriet, afsendte vi en Prøve af Tylstrup Odin til en Forsøgsstation i Frankrig.

Der er i det forløbne Aar udsendt et Tillæg til Sortslisten, indeholdende nogle nye Sorter af Kaalroe-Stammer og enkelte andre navnlig af Køkkenurter. Dette Tillæg har forøvrigt vist sig at virke meget prompte, idet der hurtigt var Efterspørgsel efter de nye Sorter, man her gjorde opmærksom paa.

Med Hensyn til den sidstnævnte Del af Arbejdet: Indsamling af Forsøgsresultater af de Sorter, man har udsendt, ligger det saaledes, at der er indkommet enkelte Resultater, men dog forholdsvis faa, og man vil nu prøve paa, om der kan indsamles flere Resultater til Offentliggørelse i den kommende Tid. Den nye Situation gør dog, at Tidspunktet ikke er særlig gunstigt for saadanne Henvendelser, idet Interessen og Mulighederne for at faa gennemført de Forsøg, der er i Gang, ikke er særlig stor, og Betingelserne for at iværksætte nye Forsøg er mange Steder gaaet helt i Staa. Men man vil som sagt prøve paa at faa samlet de Resultater, der kan faas, og faa dem offentliggjort. Det er dog sandsynligt, at som Situationen ligger, vil Virksomheden paa dette Omraade blive meget indskrænket i den kommende Tid.

Der har ikke i Aarets Løb været afholdt Møde i Udvalget. Det daglige Arbejde ligger i Sekretariatet, og det er Assistent *Chr. Aage Nielsen*, der trækker Læsset.

14. Forslag til Virksomhedsplan og Budget for Aaret 1940—41.

Sekretær *Nielsen:* Selve Virksomhedsplanen staar som Regel uforandret fra Aar til Aar. Der er heller ingen Ændringer i Aar.

Med Hensyn til Selskabets Budget sker der normalt smaa Forandringer paa de forskellige Konti, eftersom Regnskabet viser Ændringer i nogle Aar. Budgettet er lagt noget rundeligt. Den største Ændring findes under Punkt 4: Forskellige Tilskud, idet der i Fjor er budgetteret et væsentligt større Beløb, end man har ment at kunne regne med i Aar. Det er ikke nogen fast og regelmæssig Støtte, men mere tilfældige Tilskud, eftersom der foreligger særlige Arbejdsopgaver. Saadanne har ikke paa nærværende Tidspunkt kunnet budgetteres. Dette forhindrer dog ikke, at der i det paagældende Regnskabsaar kan fremkomme særlige Arbejdsopgaver, som det er nødvendigt at søge Midler til. Man drøfter saaledes allerede nu Muligheden af at skaffe Midler til den nye Prisopgave.

De øvrige Ændringer paa Budgettet er saadanne, som altid vil forekomme. Naar man ser paa det forventede Underskud i indeværende Aar af 220 Kr. og for det kommende Aar af 1020 Kr., er det kun forholdsvis smaa Beløb i Forhold til hele Budgettets Størrelse, og der kan meget vel blive fuldt saa stort Udsving til den modsatte Side.

Med Hensyn til Fonds og særlige Udvalg har disse nu faaet en ny Regnskabsform og er udskilt af Selskabets almindelige Regnskab. Der er her regnet med en større Udgift end Indtægt, men da der ogsaa her findes Beholdninger til Raadighed, er der ikke noget katastrofalt heri.

Med Hensyn til Foranstaltninger ved Statsbidrag er at meddele, at vi retter Henvendelse til Landbrugsministeriet om Forhøjelse af den førstnævnte Bevilling, men det er endnu for tidligt at udtale sig nærmere herom.

For Legatkapitalerne viser Budgettet en forventet Omsætning paa godt 100 000 Kr. Det er for Størstedelen Uddelinger fra Aar til Aar, enkelte med Aars Mellemrum og nogle, naar Lejlighed gives. Udgifter og Indtægter er naturligvis omtrent de samme fra Aar til Aar.

Under Punkt 15. Eventuelt vilde Hofjægermester *Lüttichau* gerne paa Præsidiets Vegne meget varmt anbefale Støtte af den Indsamling, der fra Landbo-, Husmands-, Gartner- og Tolvmandsforeninger var sat i Gang for at fremskaffe Fødevarer til Finland, til Hjælp under Evakueringen.

Endvidere takkede Hofjægermesteren alle, der havde aflagt Beretning ved Generalforsamlingen samt for Arbejdet i de forskellige Udvalg og takkede sluttelig Sekretæren for det gode Arbejde i det forløbne Aar.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1939.

I.

Beretning fra Statskonsulent Chr. H. Ibsen.

I Aaret 1939 har jeg været optaget uden for Hjemmet i 286 Dage.

Mejeribesøgene har udgjort 523 eller meget nær det samme som de to foregaaende Aar, og herudover har jeg deltaget i Bedømmelsen af Smør 9 Gange ved Statens Smørbedømmelser samt ved en Ekstra-Bedømmelse med paafølgende Møde og Diskussion samme Sted, ved 47 Bøtteudstillinger i Kredsene, ved 2 Forsøgsbøtteudstillinger i Maribokredsen, ved 3 Lagerbedømmelser i København, ved de provinsielle Mejeriudstillinger i Odense og København og 9 Gange ved Bedømmelse til Markedsreguleringen. I Bedømmelsen af Ost har jeg deltaget ved Forsøgsosteudstillingen i Slagelse, ved 6 Osteudstillinger i Kredsene samt ved Ostelagerbedømmelserne to Gange i Gl. Roskildekredsen paa henholdsvis 9 og 10 Mejerier, to Gange i Maribokredsen paa henholdsvis 15 og 16 Mejerier, een Gang i Sorøkredsen paa 12 Mejerier og een Gang i Holbækkredsen paa 8 Mejerier. Jeg har været indbudt til og deltaget i 47 Møder, hvoriblandt de sædvanlige, aarlige Delegeretmøder, og jeg har holdt 17 Foredrag. Pasteuriseringsloven har krævet 5 Møder og Smørloven 4 Møder om Indstilling af Bøder for Overtrædelser. Som sædvanlig har jeg været Fællescensor ved Afgangsprøverne paa Dalum og Ladelund Mejeriskoler og Censor ved Eksamen for Mejeribrugsstuderende ved Landbohøjskolen. Af særlige Ting har jeg deltaget i en interskandinavisk Smørbedømmelse i København sammen med finske, norske, svenske og danske Smørdommere, og ved denne Lejlighed blev f. Eks. ogsaa den nyere svenske Bedømmelsesskala anvendt, og jeg har efter Indbydelse af Direktøren for de svenske Smørprovningarna deltaget sammen med mine Kolleger i en 6 Dages Studierejse i Sverige.

Halvdelen af Mejeribesøgene skyldes Kontrollen med Foretagelsen af Reduktaseprøven og Mælkens Kvalitetsbetaling samt Renlighedsregulativet. Hverken Reduktaseprøven eller Mælkens Kvalitetsbetaling har i Aarets Løb forbedret Mælkens Kvalitet, og da man paa Mejerierne praktiserer Kvalitetsbetalingen paa den Maade, at det lovbefalede Fradrag for leveret daarlig Mælk gaar ind i Mejeriets Kasse, og da saa godt som al Mælken er daarlig i Sommertiden, saa faar Andelshaverne gennem den senere Efter-

betaling (Overskud) igen en Del af det i Bøder betalte Beløb tilbage — for Privatmejerierne, hvor Mælken absolut ikke er bedre end paa Andelsmejerierne, gælder dette ikke — hvilket ikke, saa vidt jeg har forstaaet Loven, var Meningen. Forøvrigt skal jeg ikke komme nærmere ind paa dette Forhold, da jeg om samme har skrevet en Artikel, der findes i *Mælkeritidende* for 1939, Side 713.

Antallet af Tilkaldelser til Mejerier, der stod i Fare for at miste Retten til at benytte Lurmærket, har været 19, 7 Andels- og 12 Privatmejerier. Af disse har, saa vidt jeg ved, eet afmeldt Lurmærket, og 4 har ikke endnu haft den sidste Indkaldelse. Ved de øvrige Tilkaldelser til Mejerier, hvor der har været Mangler ved Smørrets Kvalitet, har det navnlig i Efteraaret været Smørfejlen »tællet«, der har været fremtrædende, og flere Steder har Aarsagen hverken kunnet være jernholdigt Skyllevand eller ufortinnede Metaller, som Mælken eller Fløden passerer, og jeg er derfor mest tilbøjelig til at mene, at det ligesom under den forrige Krigsperiode er noget, der følger med det sprøde Smør, som har været meget slemt i den sidste Tid.

Æltning af Smørret med Sneglefart eller det ved en saadan overdreven Æltning fremkommende fedtede og overarbejdede Smør, skal jeg ikke udtale mig om i Aar, men kun anføre, at man efter mit Skøn gennemgaaende har arbejdet efter samme Linie som i Fjor, og Resultatet er desværre blevet derefter, og det kendes af alle, der beskæftiger sig med Mejeribrug. Det store Arbejde, der er gjort og fremdeles gøres, for ad mekanisk Vej at bibringe vort Smør en mere smidig Konsistens, har formindsket Smørrets Aroma i en uhyggelig Grad, men det er dog mit Indtryk, at flere og flere er blevet klar over dette Forhold, saa der er vel Mulighed for Ændring i Retning af det — efter min Mening — bedre.

I denne specielle af Krigen fremkaldte Situation, hvori vi befinder os, er alle forskellige Kvaliteter k u n Smør, og naar der fra de førende indenfor vore Mejeriorganisationer i en saadan Situation, hvor man er tilbøjelig til at sløje af, fremkommer Henstillinger og Paamindelser om, at vi stadig skal forbedre og forbedre vor Smørkvalitet, saa er det absolut paa sin Plads og rigtigt, thi skal vi, naar engang normal Tilstand indtræder, kunne vedblive at være foran, kan det kun ske gennem en meget høj Kvalitetsstandard. Hvorledes denne skal naas, er der sikkert forskellige Meninger om, men jeg tror, at Fremtidens Arbejde skal følge en anden Retningslinie end den hidtidige, hvor man har sat alt ind paa Forbedring af Konsistensen, som nu vel efter de flestes Mening er opnaaet til Fuldkommenhed i den nyeste Kærne-

type. Det, der ellers tidligere har kendetegnet det danske Smørs Overlegenhed, er dets Aroma, og det forekommer mig, at man derfor skulde have arbejdet efter en Linie, hvor man satte Aromaen som det ufravigelige, og uden at miste noget af denne tillige søgte at faa det finest mulige frem saavel med Hensyn til Konsistens som andre Egenskaber.

Ved vore Smørbedømmelser, som altid har været os en god Hjælp, bør der naturligvis ogsaa tages Hensyn til Konsistensen, og i andre Lande, som f. Eks. Sverige, giver man da ogsaa Karakter for Konsistens, idet man der kan give indtil 6 Points for Aroma og indtil 3 Points for Konsistens, men jeg har herhjemme flere Gange oplevet, at Smørdommere har udtalt og efterfulgt, at Smør med en fin Konsistens skal have 13 Points, selv om Aromaen er meget lidet fremtrædende eller slet ikke er til Stede. Denne Indstilling vidner for mig om, at vi er stærkt paa Vej mod Vejens anden Grøft og hurtigst muligt maa se at faa vendt. Det Rat, hvormed vi skal foretage Vendingen, er, at Smøraromaen igen sættes som det førende saavel ved Køernes Fodring, ved Smørrets Fremstilling og videre Behandling som ved vore Smørbedømmelser, og en stor Hjælp ved sidste vilde det være, dersom vi indførte en ny Bedømmelsesskala som den svenske eller tyske eller en Mellemting, hvor dog Aromaen talte mest.

Syrning af Skummetmælken paa Mejerierne har stadig meget stor Interesse, og det samme kan siges om særlige Køleanlæg til Ostelagre. Begge Dele er at anbefale paa det bedste, men første bliver mange Steder urimelig dyrt, hvor man mangler Vand og Plads.

Bøtteudstillingerne har formet sig paa den sædvanlige, gode Maade med Sammenkomster, hvor der er holdt Foredrag eller ført Diskussioner om faglige Emner, og i Maribokredsen har man tillige haft to saakaldte Forsøgsbøtteudstillinger. Til den første af disse kunde hvert af Kredsens Mejerier sende to forskelligt fremstillede eller paa anden Maade forskelligt behandlede Smørprøver til Bedømmelse, men Resultatet heraf blev noget vaklende; ved den sidste besluttede man kun at spørge om een Ting og henstillede til Mejerierne at fremstille Syren og syrne Fløden paa en bestemt Maade, og Smørret herfra skulde saa sammenlignes, kontrolleres, med en Prøve Smør, der var fremstillet efter Mejeriets sædvanlige Fremgangsmaade. En overvejende Part af Mejerierne efterkom Henstillingen, og man fik af Forsøget en paa bred Basis hvilende Oplysning, hvorpaa videre Arbejde kan bygges. Forhaabentlig fortsættes disse Udstillinger.

Ostelagerbedømmelserne har ikke paa Grund af Benzinrestriktionerne kunnet gennemføres i samme Omfang som tidligere.

Litteratur.

Beretning om Konservering af Grøntfoderafgrøder.

Akademiet for de tekniske Videnskaber har for nylig udsendt en Beretning om Konservering af Grønfoderafgrøder. Beretningen er udgaaet gennem et Udvalg bestaaende af:

Godsejer, Dr. med. K. A. Hasselbalch (Formand),
Professor H. Bache,
Dr. techn. M. C. Holst,
Direktør Th. Juncker,
Professor H. Møllgaard,
Forstander J. C. Overgaard,
Professor Axel Pedersen,
Professor Jørgen Pedersen og
Professor S. Tovborg Jensen.

Udvalget har sat sig den Opgave at fremskaffe en Oversigt over de med Konservering af Grøntafgrøder forbundne økonomiske Problemer, — en Oversigt, som gennem Beregninger søger at belyse Omkostninger og Udbytte baade fra privat og nationalt Synspunkt, og som omfatter Undersøgelser af de forskellige Bjærgningsmetoders (Høberedning, A. I. V.-Ensilering og Kunsttørring) Anvendelsesmuligheder og Økonomi.

Efter saaledes at have præciseret Opgaven er Udvalget gaaet i Gang med at beregne Økonomien i Ensilering og Kunsttørring sammenlignet med Høberedning. Beregningsgrundlaget (Tallene) er hentet fra den foreliggende inden- og udenlandske Litteratur, og for Kunsttørringens Vedkommende har man i det væsentlige støttet sig til 73. Beretning fra Statens Redskabsudvalg (1935) »under passende Hensyntagen til de Ændringer, som siden har fundet Sted i Udgifterne til Løn og Brændsel«.

Det maa siges til en Begyndelse — og Udvalget fremhæver det hyppigt og klart i Beretningen — at dette

»Regnestykke« over de 3 Bjærgningsmetoders Økonomi hviler paa et noget skrøbeligt Underlag, idet de Konserveringstab (Talstørrelser), der kan fremskaffes i de hidtil gennemførte Konserveringsforsøg, dels stammer fra forholdsvis faa Forsøg, dels er noget usikkert bestemt, idet det er vanskeligt at lave helt sikre Høforsøg, og endelig er Resultaterne afhængige af og varierende efter de Forhold (kendte som ukendte) vedrørende Klima, Afgrødeart, Afgrødebeskaffenhed, Bjærgningsarbejdets Udførelse o. s. v., hvorunder Konserveringen foretages.

Tiltrods for dette noget usikre Startgrundlag og de dermed følgende Usikkerhedsmomenter i Beregningsresultaterne har Udvalget dog taget Arbejdet op, og det har efter min Opfattelse skilt sig fra dette ikke saa lidt vanskelige Hverv paa en Maade, som fortjener megen Paaskønnelse.

Beretningen — hvis mange Enkeltheder er let tilgængelige for enhver interesseret Læser — byder paa adskillige Tal, og det kan naturligvis ikke være anderledes i en Beregningsberetning som den foreliggende. Tallene skal dog ikke benyttes i ret vid Udstrækning i nærværende Omtale, bl. a. fordi den Tekst, der ledsager Talkolonnerne, taler et særdeles klart Sprog.

Af Beretningens Tekst og Tal fremgaar det især tydeligt, at de Tabsprocenter, der lægges til Grund for Økonomiberegningen, øver en afgørende Indflydelse paa Resultatet. Sætter man f. Eks. Grænsen for en fordelagtig Overgang til andre Konserveringsmetoder til 12 Øre pr. indvunden F. E., viser det sig, at der skal regnes med forholdsvis store Tabsprocenter for Høberedning og forholdsvis smaa Tabsprocenter for Ensileringen, hvis det skal kunne betale sig at ensilere Afgrøden i Stedet for at lave den i Hø. Og Kunsttørringen kan slet ikke komme i Betragtning, fordi Prisen pr. indvundet F. E. bliver alt for stor. Eks.: Regnes der med, at Høberedning er forbundet med et Bjærgningstab paa 30 pCt., Ensilering med 20 pCt. og Kunsttørring med 10 pCt. af Grønafgrødens

Foderværdi, viser det sig ved Økonomiberegningerne, at de gennem Ensilering eller Kunsttørring indvundne flere F. E. er fremskaffet for en Pris, som for Ensileringen andrager 30 og for Kunsttørringen 42 Øre pr. Stk.

Sættes Hoberedningstabene op og Ensilerings- og Kunsttørringstabene ned, bliver Resultatet naturligvis gunstigere for de Metoder, hvis Tab sættes ned — og omvendt:

Bjærgningsmetode	Foderværditab pCt.	Pris pr. indvundet F.E Øre
Høberedning	35	
Ensilering	15	15
Kunsttørring	5	28

Det ses, at selv ved et Foderværditab i Ho paa 35 pCt. og et saa forholdsvis lavt Tab ved Ensilering og Kunsttørring som henholdsvis 15 og 5 pCt. lader det sig ikke gøre at skaffe de gennem Ensilering og Kunsttørring indvundne F. E. frem til den ønskede, rentable Pris paa 12 Øre.

Først naar Høberedningstabet sættes op til 40 pCt., og Ensileringstabet fortsat holdes paa 15 pCt., faas de indvundne Ensilerings-F. E. til en Pris af 12 Øre pr. Stk. Men maa Ensileringstabet sættes til blot 20 pCt. af Foderværdien i Sammenligning med 40 for Høberedningen, er dermed Ensilerings-F. E. oppe i en Pris paa 15 Øre pr. Stk. — Og særlig grelt bliver det økonomiske Resultat, hvis Høberedningen gennemføres med et Foderværditab paa 25 pCt., da vil de gennem Ensilering indvundne F. E. være at betale med 20—30—60 Øre pr. Stk. ved henholdsvis 10—15 og 20 pCt. Ensileringstab.

Kort kan det vist ikke siges bedre, end det er gjort i Beretningen, hvor det bl. a. hedder: »Kunsttørring kan slet ikke komme i Betragtning, idet Prisen pr. indvundet F. E. i gunstigste Tilfælde (højt Høbjærgningstab, lavt Kunsttørringstab) bliver 21 Øre. A. I. V.-Ensileringen stiller sig væsentlig gunstigere; men Forudsætningen for en rentabel Overgang til Ensilering er dog, at der skal regnes med forholdsvis store Tab ved Hobered-

ning og forholdsvis smaa Tab ved Ensilering. — Den Slutning, der maa drages heraf, bliver da, at Tallene afgjort ikke opfordrer til en almindelig Overgang til Ensilering i Stedet for Høberedning.«

Vilde man nu deraf slutte, at Beretningen har fældet en saa afgjort Dom over Ensileringens og Kunsttørringens Økonomi, at de to Bjærgningsmetoder herefter maa siges at være uden Interesse for dansk Landbrug, saa vilde dermed være gjort Uret baade imod Beretningens Indhold og imod de to Bjærgningsmetoder — og ikke mindst imod Ensileringen. Forholdet er jo det, som Gang paa Gang er stærkt betonet i Beretningen, at Resultaterne hviler paa et noget skrøbeligt Beregningsgrundlag, og dette maa tages som Udtryk for, at der trænges til, og opfordres til at faa gennemført flere og mere indgaaende Forsøg, saa man næste Gang kan dømme mere sikkert. Og endelig — hvad der ogsaa er noget meget væsentligt — beskæftiger Beretningen sig kun med Konservering af de Græsmarksafgrøder, der almindeligt høstes og bjærges i Juni og Juli Maaned, hvilket i store Træk vil sige, at det er den Tid og det Materiale, som egner sig bedst for Høberedningen. Men dette Forhold karakteriserer jo netop de to Bjærgningsmetoder saaledes, som de paa udmærket Maade supplerer hinanden. Beretningen peger paa, at vi i Høberedningen — naar den gennemføres nogenlunde godt, gælder almindelige Høafgrøder og falder i Høtiden under normale Vejrforhold — har en Bjærgningsmetode, som er saa solid i sin Økonomi, at det maa glæde enhver dansk Landmand, da han jo selv en Gang eller to hvert Aar maa ty til den i større eller mindre Udstrækning.

Men Beretningen antyder ogsaa, at hvis man gik over til at praktisere den helt igennem omhyggelige Høberedning, saa er denne Bjærgningsmetode under de ovennævnte Forhold efter alt at dømme helt urørlig i sin Økonomi. Og selvom Beretningen ikke skulde have gjort andet godt, saa har den i hvert Fald bidraget til at sætte

Høberedningen paa en Plads, som kan komme til at gøre Gavn i dansk Landbrug. Herefter vil enhver Praktiker med Tillid kunne give sig i Kast med Høberedningsarbejdet ud fra den Betragtning, at det kan nytte at lave Hø, og det kan betale sig at gøre dette Arbejde godt.

Men Beretningen h a r peget paa mange andre Spørgsmaal af Betydning. Eksempelvis anføres det, at Høberedningen lige saa afgjort vilde komme til Kort overfor Ensileringen, hvis Bjærgningen drejede sig om Forsommergræs eller Sensommerens Efterslæt af forskellig Slags. Paa dette Omraade er det saa utvivlsomt Ensileringen, der er den mest økonomiske Bjærgningsmetode, og hermed er understreget, at vi har Brug for begge Metoder: de supplerer hinanden fortrinligt, de passer til hver sit Afgrødekontingent, til hver sit Vejrlig, til hver sin Slaatid o. s. v.

Adskillige Steder i Beretningen peges der paa andre Problemer vedrørende Konserveringsspørgsmaalet og Bjærgningsmetoderne, — Problemer, som jeg maa nøjes med kort at anføre, men som rører ved saavel økonomiske som ernæringsmæssige Forhold, og som kan medføre Nødvendigheden af en ny Vurdering af Konserveringsmetoderne efterhaanden, som mere indgaaende Kendskab hentes fra Forsøgene.

Som Eksempel paa de Spørgsmaal, der er berørt i Beretningen, nævnes:

1. En eventuel Billiggørelse af Ensileringen ved Anvendelse af Svovlsyre i Stedet for A. I. V.-Vædske. (Orienterende Forsøg over dette Spørgsmaal er taget op f. Eks. af Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur).
2. Ensilering med Tilsætning af Sukker i Stedet for Syre. (Dette Spørgsmaal har i flere Aar været Genstand for Forsøg paa Næsgaard Agerbrugsskole og forskellige andre Steder, og det er tillige taget op af Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur. Sukkermetoden lover som Helhed godt, og med det Kendskab man har til, at Sukkerroen (Tystofte VII og lignende Stammer) kan give særdeles godt Udbytte i saa at sige alle Egne af Landet, er det ikke usandsynligt, at dette Spørgsmaal vil

komme til at gøre sig meget stærkt gældende i de kommende Aar, efterhaanden som Forsøgene siger god for Metoden, og man faar organiseret en praktisk og billig Sukkerproduktion og -forsyning i dette Ojemed).

3. En forbedret Brændselsøkonomi — og dennes Indflydelse paa kunsttørret Foders Fremstillingspris.
4. En mulig Merværdi i Ensilage og kunsttørret Foder i Form af ekstra Indhold af Stoffer af særlig ernæringsmæssig Betydning. (En Prøve, som virkelig velbjærget Hø uden Tvivl ogsaa vil kunne bestaa, og jeg foreslaar, at Høet ogsaa paa dette Omraade tages med i Undersøgelserne i fuldt Omfang).
5. Undersøgelser, der maa følge paa Grund af et eventuelt ændret Økonomigrundlag mellem de tre Bjærgningsmetoder, fremkaldt f. Eks. af Prisstigninger paa Raamaterialer, Standsning af Kraftfodertilførsler ude fra, el. lign.

Alt i alt er det en Række Spørgsmaal, der trænger sig paa til Undersøgelse og Løsning, og Udvalget foreslaar da ogsaa i Beretningen, »at der snarest muligt iværksættes indgaaende Undersøgelser saavel med Hensyn til Konserveringstabet ved de forskellige Konserveringsmetoder som ogsaa til andre Ensileringsmetoder end A. I. V.-Metoden«.

Dette Ønske deles sikkert i alle de Kredse, der er interesseret i Konserveringsspørgsmaalet, og det maa haabes, at alle Kræfter snart samles og sættes ind for at faa planlagt og gennemført et Undersøgelses- og Forsøgsarbejde paa dette mangesidede Omraade, saa det kommer til at omfatte ikke blot Bjærgningsundersøgelser og videnskabelige Analysearbejder, men saa ogsaa de bjærgede Foderkvaliteter anvendes i indgaaende og varige Fodringsforsøg. — Fodringsforsøgene er det aldeles paakrævet at faa med. Og skulde den hermed omtalte Udvalgsbetænkning fra Akademiet for de tekniske Videnskaber kunne virke med til, at et Forsøgsarbejde blev taget op paa det skitserede Grundlag, da vilde meget være naaet.

P. N. Gaardmand.

Arbejdslære.

Lantbrukets arbetslära. Av Agronom *M. O. Nordenborg.* Svenska Lantbrukstjenstmannaforeningens förlag. Stockholm 1939. 2,50 sv. Kr.

Arbejdslæren hører ikke til de Fag, som hidtil er skænket synderlig Opmærksomhed herhjemme, i hvert Fald ikke »teoretisk« taget, eftersom der vist ikke ved nogen af vore Skoler er undervist i den; ved Landbohøjskolen er Landbrugets Arbejdslære dog nok nu optaget som et særligt Fag fra næste Undervisningsaars Begyndelse.

For nogle Aar siden saa det ud til, at Arbejdsundersøgelser, og hvad dertil hører, var ved at vinde Interesse. Det var i Aarene omkring 1926—28, da Undersøgelser over Landbrugets Arbejdsøkonomi i Tyskland var taget op med stor Kraft — bl. a. paa særlige Forsøgsanstalter som Pommritz ved Dresden og Bornim ved Potsdam — at Interessen ogsaa bredte sig til de nordiske Lande. F. Eks. lod De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift ved deres Delegeretmøde i 1927 afholde Foredrag om »Nyere Undersøgelser over Arbejdsøkonomien i Landbruget«. I de derefter nærmest følgende Aar blev der hist og her, bl. a. paa Næsgaard, i Samarbejde med Statens Redskabsudvalg foretaget enkelte Undersøgelser og Tidsstudier; men de er vist forlængst overalt indstillet, undtagen paa Fyn, hvor Fyns Stifts patriotiske Selskab i Samarbejde med interesserede Kræfter nu gennem flere Aar har ladet udføre en Række Arbejdsundersøgelser, som sikkert fortjener at blive videre kendt.

I Sverige derimod dannede man en helt ny Organisation, »Jordbrukstekniska föreningen«, hvis eneste Opgave er at arbejde med Spørgsmaal vedrørende Landbrugets Arbejdsøkonomi. Under en energisk og dygtig Ledelse er der af denne Forening udført en lang Række betydningsfulde Undersøgelser, hvis Resultater kun i for ringe Grad er kendt herhjemme. — Ved det Møde, Landhusholdningsselskabet havde planlagt til Af-

holdelse paa Hindsgavl sidste Efteraar, vilde man forøvrigt have faaet Lejlighed til at høre et Foredrag af Foreningens Formand, Ingeniør *Nils Berglund*, Uppsala, hvis ikke Krigsudbruddet havde medført Modets Aflysning.

Men ogsaa udover, hvad Jordbrugstekniska föreningen har udrettet, har vore Kaldsfæller Østen for Sundet med større Energi end vi dyrket Landbrugets Arbejdsøkonomi. — Allerede 1926 udgav Direktøren for den ansete Landbrugsskole Bollerup, *Viktor Jonsen*, sin »Arbetslära for jordbruk«, der vandt svenske Landmænds Interesse i en saadan Grad, at den faa Aar senere kunde udkomme i ny Udgave, der ogsaa hurtigt blev udsolgt. Det samme blev Tilfældet med Agronom *Nordenborgs* to Skrifter: »Lantarbetslärans allmänna grunder« og »Handbok i arbetshushållning«. — Den nu foreliggende Arbejdslære er udarbejdet paa Grundlag af de tre lige nævnte — og altsaa udsolgte — Skrifter, men, tilføjes der paa Titelbladet: samt nyare arbetsstudier. Disse sidste giver Omtalen af de forskellige Landbrugsarbejder et ganske overordentligt værdifuldt Plus, som det nærmere fremgaar af næsten hvert af Bogens Afsnit.

Første Afsnit: »Driftens organisation med hänsyn till arbetshushållningen« nævner Driftsintensivitetens Betydning. Fra et arbejdsøkonomisk Synspunkt vil som oftest naas det bedste Resultat ved en kapitalintensiv, men arbejdsextensiv Drift. — Der nævnes de forskellige Afgrøders og Husdyrgrenes Arbejdsbehov og deres Evne til at virke udjævnende paa dette, Betydningen af en rettidig Planlægning af de forskellige Arbejder. — Maskinanvendelse ser Forf. aabenbart paa med megen Velvillie. Medens Sædens Høstning, Bjærgning og Tærskning i gamle Dage krævede 300—400 Arbejdstimer pr. ha, kan den nu med Høsttærskemaskinen udføres med højst 4 Arbejdstimer. — I særlige Afsnit omhandles arbejdsbesparende Bygninger og arbejdsbesparende Staldindretninger, begge, og da især

det sidste, indeholder meget af Interesse for enhver Landmand. — Derefter kommer Kapitlet om Motorer og Traktorer; det er et helt lille Stykke Landbrugs-Fysik, maaske ikke just let Læsning, men af den Slags, der interesserer de Unge og derfor nok skal blive studeret. — Saa er der Kapitel III med den nye svenske Land-Arbejdstidslov, den, mange svenske Landmænd saa hen til med stor Ængstelse — for ikke at brugo stærkere Udtryk — før den kom. Desuden findes her i dette Kapitel kloge Betragtninger over forskellige Lønningsmaader, Tidsstudier, Arbejdskraftens rette Fordeling og da især et Afsnit om »psykologiska och fysiologiska förutsättningar for erhållandet av en god arbetseffekt«. Det er et lille Stykke Landmands-Etik, som ingen maa forbigaa.

Herefter kommer hele det store Afsnit, Bogens langt det største: »Bestämning av arbetsprestationer«, og herunder omtales alle de forskellige Landbrugsarbejder og de Redskaber og Maskiner, som benyttes dertil. Det vil føre for vidt at gaa i Detailler. Her skal kun siges, at Arbejdslæren vist i alle Enkeltheder kan siges at være ført up to date. Under »Betesskötselns arbeten« gives gode Oplysninger vedrørende de elektriske Hegn. Under »Höskörden« meddeles Resultater af Tidsstudier fra alm. Staksætning og Sætten paa Stativer, ligeledes gengives Tidsstudier og gode Vejledninger angaaende A. I. V.-Ensilering. — Hosttærskemaskinerne, hvoraf Svenskerne har en Del flere end vi, omtales naturligvis ogsaa.

Tilsidst har Bogen et lille Afsnit om »Skogsarbeten«, der er saare naturligt i Sverige, hvor saa mange Landmænd tillige er Skovejere; men ogsaa hos os vil adskillige læse dette Afsnit med Interesse og Udbytte.

Som det vil fremgaa af det foregaaende, foreligger her en fortræffelig lille Vejledning i Landbrugets Arbejdslære. Den vil vist kunne være til lige saa stor Nytte for danske som for svenske Landmænd. — Ganske vist er

enhver af os jo overordentlig praktiske, ingen vover at sige det modsatte — til os! Men de fleste af os har vel haft Naboer, hos hvem det Praktiske unægtelig nok kunde have været noget mere fremherskende. Og i hvert Fald vore unge Medhjælpere, selv om de møder med den allerbedste Villie, saa skal de dog have deres praktiske Anlæg udviklet. Dette skal naturligvis først og fremmest ske ude i Praksis; men hvis deres Læremester — og Læremester er enhver Drifts- eller Arbejdsleder, der har unge Medhjælpere — vilde bruge denne Bog som Grundlag eller Ledetraad for nogle Samtaletimer, kunde han skaffe baade de Unge og sig selv nogle fornøjelige og udbytterige Timer.

At Bogen foreligger paa Svensk, skulde ikke være nogen Hindring for dens Brug i Danmark. De forholdsvis faa svenske Udtryk, som til at begynde med kan volde lidt Vanskelighed, kommer man hurtigt over ved Hjælp af en Svensk-Dansk Ordbog, hvoraf der, efter at *Ida Falbe-Hansens* Bog af 1912 var udsolgt, nylig er udkommet en ny udmærket Udgave ved *Valfrid Palmgren Munch-Petersen* og *Ellen Hartmann;* den mindre Udgave til 4 Kr. (indb. 5 Kr.), vil for de fleste være fyldestgørende.

H. J. R.

Mindre Meddelelser.

Foredrag i Landhusholdningsselskabet i Vinteren 1940.

Rettelse. Det Foredrag af Professor *L. Hansen Larsen* om »Planer for Landbrugsbygninger« (med Fremvisning af Lysbilleder), som oprindelig var planlagt til Afholdelse Onsdag den 31. Januar, er blevet udsat til Onsdag den 7. Februar.

I Tilslutning til Foredraget vil Ingeniør, cand. polyt. *Jørn Høgsbro* fremkomme med et Indlæg om »Isolation og Ventilation i Landbrugsbygninger«.

Foredraget begynder Kl. 19½ prc.

Der er yderligere planlagt følgende Foredrag:

Onsdag den 21. Februar vil Professor *H. C. Bendixen* holde Foredrag om »Nyere Undersøgelser vedrørende Kvægets Yversygdomme«.

Onsdag den 6. Marts vil Forstander *J. C. Lunden* holde Foredrag om »Hordyrkning«.

Foredragene afholdes i Selskabets Mødesal paa Prinsens Palæ, Frederiksholms Kanal 12, København.

De to sidstnævnte Foredrag begynder først Kl. 20.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab

har af J. Pedersen-Bjergaards Legat og efter Indstilling af Statens Fjerkræudvalg tildelt følgende et S o l v b æ g e r for dygtigt og fortjenstfuldt Arbejde til Fjerkræavlens Fremme:

Konsulent *C. W. Rasmussen-Iglekjærgaard*, Odense, og Hønseriejer *Niels Kold og Hustru*, Stryno.

Bægrene blev af Præsident i Landhusholdningsselskabet Hofjægermester *Chr. Lüttichau* overrakt de paagældende ved Statens Fjerkræudvalgs Aarsmøde i København den 6. Januar.

Foruden disse Sølvbægre er der af Legatet tildelt hver af følgende et Pengebeløb som Opmuntringspræmie:

Hønseriejer *P. Christensen*, Rinkenæs Mark pr. Rinkenæs, for Arbejde for Fjerkræavlen (specielt Andeavlen), og Musiker *R. Jensen*, Slimminge pr. Kværkeby, for Arbejde for Biavlen.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab

modtager til 1. Maj 1940 Lærlinge i følgende Retninger:

1. Landvæsenslærlinge paa større Gaarde. Disse Lærlinge tjener under Landhusholdningsselskabet i 3 Aar paa veldrevne større Gaarde i forskellige Egne af Landet, i Reglen skiftevis paa Øerne og i Jylland.

2. Landvæsenslærlinge paa veldrevne Bondergaarde. Disse Lærlinge tjener 2 Aar under Selskabet paa 2 forskellige Lærersteder.

3. Foderlærlinge. Disse Lærlinge uddannes paa to større Gaarde og tjener 3 Aar under Selskabet, 2 Aar, paa første Lærested og 1 Aar paa andet.

Selskabet anvender en Del af sine betydelige Legatmidler til Støtte for flinke Lærlinge, der ønsker et Landbrugsskoleophold efter endt Læretid.

Uddannelsen af Lærlinge under Landhusholdningsselskabet staar aaben for unge Mænd af alle Samfundsklasser. Nærmere Oplysning om Løn og andre Betingelser faas ved Henvendelse til Selskabets Kontor. Foruden Løn faar Lærlingene Kost og Logi. De skal føre Dagbog, og de veludtjente Lærlinge vil faa et Lærebrev fra Selskabet.

De unge Mænd, der ønsker at antages i nogen af de her omhandlede Lærlingepladser fra 1. Maj 1940, maa, hvis de er Sønner af Ikke-Landmænd, være fyldt 18 Aar (medmindre deres forudgaaende Uddannelse ved Landbruget skønnes at tale for Nedskrivning af denne Aldersgrænse) og ellers mindst 17 Aar. De maa indsende selvskrevet Andragende til Landhusholdningsselskabet helst inden 15. Februar 1940, ledsaget af følgende Oplysninger:

a) Fødested, Fødselsaar og -dag, nuværende Adresse samt Faders (eller Moders) Navn, Stilling og Bopæl.
b) Vidnesbyrd fra Stedets Præst eller Skolelærer om Opførsel, Sædelighed og Skolekundskaber.
c) Attest fra en Læge om Legemsbygning og Sundhedstilstand.
d) Oplysning om, at Værnepligten ikke vil være til Hinder for at gennemgaa hele Læretiden uden Afbrydelse; Lærlingen maa eventuelt i Tide sørge for at faa Udsættelse for Militærtjenesten.
e) Anbefalinger fra tidligere Husbonder og Vidnesbyrd om, at Ansøgeren er arbejdsvant, og at han, hvis han vil være Landvæsenslærling, tidligere har faaet Uddannelse ved Landvæsenet og kan udføre Karlearbejde.

For saa vidt Ansøgeren er under 18 Aar, maa hans Faders eller Værges Indvilligelse medfølge.

Laurits Andersens Fond,

der 2 Gange aarligt uddeler store Midler til Fremme af dansk Industri og Handel, kan nu atter søges. Ansøgningerne, hvortil ikke kræves særligt Skema, skal være indsendt til Fondets Kontor, Vesterbrogade 1, Kobenhavn V., inden den 1. Marts d. A.

Udkomne Bøger.

Fællesledelsen af Kvægavls- og Kontrolforeninger i Fyns Stift. Beretning for Aaret 1938—39. Udarbejdet ved A. Wulff Pedersen, Kristian Andersen og Jørgen Knudsen. 392 Sider. (Odense 1939).

Beretning om Kontrol- og Kvægavlsforeningernes Virksomhed paa Lolland-Falster 1. Oktober 1938—30. September 1939. Samlet og udarbejdet af Konsulent C. P. Knudsen, Nykøbing F. 199 Sider. (Nykøbing F. 1939).

Beretning om De samvirkende lolland-falsterske Landboforeningers Tilsyn med Kvægbesætninger 1939. 48 Sider. (Nykobing F. 1939).

De samvirkende danske Landboforeningers Stambog (Register) over Heste af jydsk Race, Bind X. Hopper Nr. 7301—8300 — Hingste Nr. 976—1090. Udarbejdet af Aug. Kjær, Statskonsulent. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Udvalg for Stambogsføring for Heste af jydsk Race. 267 Sider. Ill. (Aarhus 1939).

De samvirkende danske Landboforeningers Stambog over Korthorn, Bind XII. Tyre Nr. 2201—2400. Køer Nr. 14 501—15 300. Udarbejdet af Stambogskontoret for Korthorn ved A. C. Christensen. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Stambogsudvalg for Korthorn. XXIII + 266 Sider. (Aarhus 1939).

Aarsberetning fra Veterinærdirektoratet for Aaret 1938. Ved Povl Hansen. XX + 183 Sider. (Kbhvn. 1939).

Aarsberetning fra Det veterinære Sundhedsraad for Aaret 1938. Ved J. C. Mogensen. 173 Sider. (Kbhvn. 1939).

Meddelelse fra Forsøgslaboratoriet om Virksomheden paa Kontrolstationen for Hons paa Favrholm 15. Oktober 1938—1. Oktober 1939. Af Forsøgsleder J. Bælum. Særtryk af Tidsskrift for Fjerkræavl. 15 Sider.

Fællesudvalget for Fjerkræavlen. Beretning om Virksomheden gennem 25 Aar, 1914—1939. Ved W. A. Kock. 30 Sider. Ill. (Kbhvn. 1939).

24de Beretning fra Statens Forsøgsmejeri. Forsøg med Victoria-Kubus Kærneælter. 31 Sider. I Kommission hos fh. August Bangs Forlag (Ejvind Christensen). (Kbhvn. 1939).

Statens Redskabsprøver. Enkelt- og Nyhedsprøver. 83. Beretning fra Statens Redskabsudvalg. Afgivet af Dommerudvalgene ved Knud Hansen. 85 Sider. (Kbhvn. 1939).

Det landøkonomiske Driftsbureau. Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold XXII. Regnskabsresultater fra danske Landbrug i Aaret 1937—38. 166 Sider. I Kommission hos fh. August Bangs Forlag (Ejvind Christensen). (Kbhvn. 1939).

Beretning om Foreningen af jydske Landboforeningers 65. Delegeretmøde i Aarhus den 6. og 7. Oktober 1939. Samlet af Foreningens Sekretær. 190 Sider. (Aarhus 1939).

Landøkonomisk Aarbog for 1940. Udgivet ved Foranstaltning af Ministeriet for Landbrug og Fiskeri. Redigeret af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab ved Axel Nielsen. 41. Aargang. XXXV + 216 Sider. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag. (Kbhvn. 1940).

Statsfrøkontrollen. Beretning for det 68. Arbejdsaar fra 1. Juli 1938 til 30. Juni 1939. Ved Chr. Stahl. 65 Sider. Særtryk af Tidsskrift for Planteavl 44 Bind. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag. (Kbhvn. 1939).

Statsfrøkontrollen. Nogle Laboratoriemetoder til Bestemmelse af Spirekvnen hos Havre, sammenlignet med Spiringen i Marken. Af Arne Kjær. 19 Sider. Særtryk af Tidsskrift for Planteavl. (Kbhvn. 1939).

19. Aarsberetning fra Dansk Landbrugs- og Handelslaboratorium, Odense. Ved R. Krogh. 28. Sider. (Odense 1939).

Realfinans. Værdifast Kapitalanbringelse. Af Hans Kirkeskov. 145 Sider. (Kbhvn. 1939).

Landbrugets Prisforhold i December Maaned 1939.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1938			1939		
	Hele Aaret	Novbr. Md.	Decbr. Md.	Hele Aaret	Novbr. Md.	Decbr. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri)[1]	13,31	13,83	14,28	13,52	14,04	15,33
Smør, Notering	230	247	260	239	245	268
do., Afregningstal	236	250	260	243	247	270
Ost, 20 pCt.	90	90	90	91	98	103
Æg	117	147	124	113	192	150
Slagterisvin, 1.Kl., m. Kort (sl.V.)	176	159	169	175	184	197
do. uden Kort (do.)	94	75	100	123	125	125
Slagtekøer, Kbhv., 1. Kl. (lev.V.)	50	48	50	57	59	56
Stude og Kvier, Esbj., 1. Kl. (do.)	59	59	59	66	71	71
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk.	35	30	35	46	44	43
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk.[2]	402	400	425	424	420	425
Unge Heste, Odense, Kr. pr. Stk.	1093	1100	1100	1126	1200	1200
Hvede, Sælger	16,06	13,94	14,30	16,05	18,50	19,25
do., Køber	15,76	13 61	14,00	15,73	18,15	19,00
Rug, Sælger	15.86	14,65	14,85	16,83	20,64	21,00
do., Køber	15,57	14,37	14,55	16,50	20,39	20,75
Byg, 2/r, Sælger	14,81	11,71	12,15	13,77	17,88	18,48
do., Køber	14,43	11,46	11,90	13,43	17,50	18,13
Havre, Sælger	13,98	11,24	12,00	14,51	18,63	19,35
do., Køber	13,48	10,76	11,50	14,00	18,13	18,96
Hø	7,73	7,13	7,50	8,63	10,25	11,33
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	5,27	5,00	5,00	6,13	7,50	7,50
Runkelroefrø. VIII-St.	59	53	53	70	88	80
Kaalroefrø	57	55	55	59	65	63
Rødkløverfrø, sildig	192	220	230	291	373	368
Hvidkløverfrø	290	345	362	507	650	663
Hundegræsfrø	104	149	150	112	90	97
Alm. Rajgræsfrø	64	79	84	90	96	98
Ital. do.	39	54	57	73	80	99
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	15,50	15,05	15,69	18,43	—	25,50
Solsikkekager	16,63	16,55	16,81	18,76	—	25,00
Palmekager	15,38	15,00	14,50	15,78	—	20,75
Hvedeklid	14,25	10,65	10,50	13,48	—	18,15
Majs, La Plata	16,54	15,90	16,25	17,10	—	20,94
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	17,05	16,70	16,90	17,55	18,20	18,40
Kalksalpeter	16,53	16,20	16,40	17,03	17,70	17,90
Sv. Ammoniak	16,58	16,25	16,45	17,08	17,75	17,95
18 pCt. Superfosfat	6,63	6,50	6,60	6,68	6,50	7,10
40 » Kaligødning	13,49	12,95	13,45	14,38	16,50	17,00

[1]) Ekskl. Mælkeafgift.
[2]) Bestaaet Tuberkulinprøven.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1938			1939		
	Hele Aaret	Novbr. Md.	Decbr. Md.	Hele Aaret	Novbr. Md.	Decbr. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	127	132	136	129	134	146
Smør, Notering	110	118	124	114	117	128
do., Afregningstal	113	120	124	116	118	129
Ost	158	158	158	160	172	181
Æg	99	125	105	96	163	127
Slagterisvin med Kort	181	164	174	180	190	203
do. med og uden Kort[1])	180	164	174	180	190	203
Slagtekøer (København)	86	83	86	98	102	97
Stude og Kvier (Esbjerg)	97	97	97	108	116	116
Unge Heste (Odense)	148	149	149	153	163	163
Hvede	116	101	103	116	134	139
Rug	133	123	124	141	173	176
Byg, 2/r.	115	91	94	107	139	143
Havre	116	93	100	120	154	160
Hø	113	104	109	126	149	165
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	141	133	133	163	200	200
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	106	103	107	126	—	174
Solsikkekager	129	128	131	146	—	194
Palmekager	135	132	128	139	—	182
Hvedeklid	128	96	94	121	—	163
Majs, La Plata	148	142	145	153	—	187
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	86	84	85	88	92	93
Kalksalpeter	86	84	85	88	92	93
18 pCt. Superfosfat	112	110	111	113	110	120
40 » Kaligødning	113	109	113	121	138	143
Vejet Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	116	122	127	119	122	133
Husdyrprodukter, ialt	128	129	132	131	143	147
Korn	118	100	103	118	145	150
Planteprodukter, ialt	119	103	105	121	149	153
Landbrugsprodukter, ialt	**128**	**127**	**130**	**130**	**143**	**147**
Kraftfoder	123	115	117	132	—	173
Kunstgødning	97	94	96	100	103	107
Andre Vareindkøb	88	87	86	102	108	109
Vareindkøb, ialt	**114**	**108**	**110**	**122**	—	**152**

[1]) Forholdsmæssigt beregnet.

Landbrug og Industri.

Af Forstander *H. J. Rasmussen.*

Fra Arbejdernes Erhvervsraad er der udsendt en Betænkning om Beskæftigelsespolitik og Erhvervsmuligheder i Danmark, som i det væsentligste fortsætter de Betragtninger, Raadet gjorde gældende i sine økonomiske Oversigter for 1937 og 1938.

Betænkningen er et Værk paa 368 tættrykte, store Oktavsider, hvori der er lagt et stort Arbejde. — Hvad enten man deler de fremsatte Anskuelser eller er grunduenig deri, vil alle med Interesse for vort Samfunds- og Erhvervslivs videre Udvikling have Udbytte af at gøre sig kendt med de Tanker, der maa være raadende i de Kredse, hvoraf Erhvervsraadet er fremgaaet. Betænkningen er i Hovedsagen udarbejdet, før den ny Krig kom, og det betones i Forordet, at den bygger paa Erhvervsforholdene, som de har udviklet sig siden Verdenskrigen 1914—18.

En kort Omtale er umulig, hvis blot de vigtigste af de i Betænkningen fremsatte Anskuelser skal nævnes og i nogen Grad kommenteres.

»Erhvervsraad«! Det lyder af meget mere end »Landbrugsraad« og »Industriraad«. Det maa omfatte noget mere, det Hele, indenfor vort Lands økonomiske Liv; det maa have mere Vidsyn end en enkelt Erhvervsgren, og det maa rumme en altomfattende Indsigt og Forstaaelse af det fælles Vel. — At det er Arbejderbevægelsens Erhvervsraad, sætter maaske en Begrænsning for det Overblik og Udsyn, det længere Sigt, som mange af dem, der med deres Kapital og endnu mere med hele deres Uddannelse er direkte interesseret

i det paagældende Erhverv, skulde kunne forudsættes at være i Besiddelse af. — Men ogsaa disse, i hvert Fald de klogeste af dem, vil indse, at i Øjeblikket som jo ogsaa i det lange Løb, er Arbejde og Kapital i lige Grad interesseret i hele Erhvervslivets Trivsel og Fremtid. — Lykkelig den Dag, da Arbejde og Kapital gensidig forstaar deres nære Samhørighed — den Dag, da enhver Arbejder kan siges at være stillet Ansigt til Ansigt med Frugten af sit Arbejde! — Endnu synes der ikke hos nogen af Parterne at være synderlig stærk Trang til at naa hertil. — Man mene herom, hvad man vil. Det vil ikke være klogt af nogen at overse, at Arbejderbevægelsens Erhvervsraad er en Faktor med ikke ringe Indflydelse, al den Stund dets Synspunkter indvirker paa mange erhvervsvigtige Spørgsmaals Afgørelse.

Beskæftigelses- og Afsætningsproblemer.

Det er vel kun naturligt, at det fra Arbejderside er Beskæftigelsesspørgsmaalet, som interesserer mest. Den Svøbe, de mange Aars store Arbejdsløshed har været og endnu er, maa nødvendigvis præge Sindet. Man stirrer ufravendt efter enhver Mulighed for at skaffe flere Beskæftigelse. — Dette er Maalet, og om dette bør alle humant tænkende Mennesker, omend de selv kun har anet et Glimt af Arbejdets Velsignelse, kunne være enige. Om Midlerne til at naa Maalet vil der kunne herske forskellige Meninger.

Det fremgaar straks tydeligt af Betænkningen — ligesom af de tidligere udkomne Aarsoversigter — at Raadet ikke venter, at Landbruget skal kunne komme til at frembyde større Beskæftigelsesmuligheder. Man erkender Landbrugets Betydning og siger: »Et levedygtigt Landbrug er en Livsbetingelse for Danmarks Erhvervsliv«, men man mener ikke, at Landbruget er i Stand til at bidrage til Beskæftigelsesproblemets Løsning, eftersom dets egen Ungdom maa vandre til Byerne, i de senere Aar i et Antal af ca.

22 000 aarlig. Grunden til denne Vandring fra Land til By maa efter Erhvervsraadets Mening soges i 1) den fremadskridende Rationalisering i Landbruget, 2) de umulige Arbejdsforhold paa Landet, 3) Mangel paa enhver Fremtidsmulighed for de unge Landarbejdere og endelig 4) Landbrugets manglende Betalingsevne. — I det sidste Punkt, som nok skulde have været sat først, kan Landbruget give Raadet sin Tilslutning. Vi kommer senere tilbage til disse Punkter.

Men Raadets Anskuelse grunder sig ogsaa paa den Opfattelse, at der ikke i Landbruget er større Muligheder for en udvidet Produktion, og at en saadan heller knap er ønskelig. I Oversigten for i Fjor blev endda sagt: »Under den kapitalistiske Økonomis nuværende Vilkaar er en Rekord-Høst som Høsten i 1938 næsten en Ulykke og en tung Belastning for Konjunkturudviklingen«.

Begrænset og ubegrænset Behov.

Dette, at en Forøgelse af Landbrugsproduktionen knapt nok er ønskelig og i hvert Fald ikke tiltrængt, falder godt i Traad med adskillige andre Udtalelser fra i Fjor Vinter. Naar Landbrugsminister *Bording* forberedte Landbruget paa, at det maatte indstille sig paa beskedne Indtægter, var det med Henblik paa, at Landbrugsproduktionen Verden over var for stor i Forhold til Forbruget. — Industriraadets Formand, Direktor *Aug. Holm* udtalte ved Konsulentmødet paa Landbohøjskolen i Februar 1939 bl. a., at der var den Forskel paa Landbrugets og Industriens Udviklingsmuligheder, at medens der for Landbrugsprodukter kun var et begrænset Behov, var Behovet derimod ubegrænset for Industrivarers Vedkommende.

Naar saadant bliver gentaget Gang paa Gang fra baade Industriens og Arbejdets Side, kan det ikke undre, at der kun ses med smaa Forventninger paa Landbrugserhvervet, og at der ogsaa hos en Del af dettes Udovere kommer noget af en Mindreværdsfølelse.

Det hele beror imidlertid til en vis Grad paa et komplet Fejlsyn paa Tingene! — Verden har i n g e n Overproduktion af Landbrugsvarer. Naar det falder i med nogle gode Kornaar som omkring 1928 og i 1938, bliver der et foreløbigt Korn-Overskud, som maaske endda en Tid kan blive større og større, hvis der kommer flere efter hinanden følgende Aar med store Kornfold, der jo i ikke uvæsentlig Grad er betinget af Vejrforholdene. — Det ser næsten ud til, at Vejrgudernes Planøkonomi ogsaa falder i Femaarsperioder; længere synes de ikke at være, de er altsaa kortere end i Faraos Dage. Men efter nogle kornrige Aar er der altid hidtil fulgt nogle kornfattige. — I gamle Dage kunde saadanne Aar medføre Hungersnød; nu fører de, som Erhvervsraadet udtrykker sig, til »en tung Belastning af Konjunkturudviklingen«. Menneskenes Ernæring er sikret. Men der sker et Prisfald, fordi Landbruget ikke som Industrien kan standse Produktionen eller med et Slag pludselig lægge den om. Omlægningen kommer gradvis paa den Maade, at de til direkte menneskelig Føde overskydende Kornmængder, faar Anvendelse til en Fremstilling af animalske Fødemidler: Mælk, Smør, Ost, Æg, Flæsk og Kødvarer. — Ernæringsmæssigt set er Omlægningen efter gammeldags Opfattelse uøkonomisk, fordi Husdyrene forbruger omkring ved ¾ af Foderets Kalorieindhold til deres egen Livsvirksomhed, saa at der kun bliver ca. ¼ tilbage til Menneskene; men efter moderne Ernæringsfysiologi er den i høj Grad paa sin Plads. Og af de animalske Fødemidler er der ingenlunde Overflod.

Dermed falder Berettigelsen til Talen om Overflod af Landbrugsprodukter.

Industrien og Beskæftigelsen.

Bedre funderet er ej heller Paastanden om, at der for Landbrugsvarer er et begrænset, men for Industrivarer et ubegrænset Behov. — Det er rigtigt, at det er næsten ubegrænset, hvad Folk, hvis de har Penge, kan faa Lyst

til at anskaffe sig af Industrigenstande; men der er dog en Grænse for, hvad selv den flottest anlagte kan faa Lyst og Plads til af Biler, Tæpper, Radioapparater, Fyldepenne o. s. v. — Helt anderledes med Landbrugsprodukter. Selv om Behovet af Fødemidler sættes op — og nogle driver det i den Henseende vidt — saa vil dog den, der i Dag faar sit Behov rigeligt dækket, atter i Morgen behøve ny Tilførsler. Her er et dagligt opdukkende nyt Behov — selv om vi ikke derfor vil forfalde til at kalde det ubegrænset.

Enhver Vares Afsætning og Pris er betinget af Forholdet mellem Tilbud og Efterspørgsel. Naar der nu tales saa stærkt om Industriens store Udvidelses- og Beskæftigelsesmuligheder, maa det være tilladt at minde om, at det ikke ligger mange Aar tilbage, da Industrien havde svære Afsætningsvanskeligheder, saa der med god Grund kunde tales om Overproduktion. At det i de sidste Aar har været anderledes, skyldes jo i væsentlig Grad Rustningerne til Krig. Kommer vi en Gang igen dertil, at Industrien Verden over gaar til at fremstille Plovjern fremfor Krigsmateriel — at Menneskeheden foretrækker Smør for Kanoner — vil Billedet meget hurtigt helt kunne skifte Karakter. Ingen véd, hvornaar eller i hvor fuldstændig en Grad dette vil kunne ske.

Den Dag maa komme, da man indenfor saavel Industri som Landbrug indser, at der i vort Land maa være Plads til begge Erhverv, og de hver for sig og tilsammen har Betingelser for at udnytte al den faglige Dygtighed, Energi og Intelligens (Foretagsomhed), de sidder inde med — til Gavn for dem selv og deres Land og til Lykke for den Ungdom, de skulde kappes om at skaffe de bedst mulige Arbejds- og Levevilkaar.

Ny Industrier.

Hvor stor Betydning man end tillægger de nu bestaaende Industrier, har Raadet formodentlig dog Følelsen af, at en Række ny Industrier tiltrænges, hvis det skal

lykkes at skaffe fuld Beskæftigelse. Man stiller i det Øjemed Forslag om:

Oprettelse af et teknisk-økonomisk Forsøgsinstitut.

Erhvervsraadets Forslag herom faar i Betænkningen en udforlig Motivering. Der henvises til, hvor nær Forbindelse, der længe har været mellem den rent videnskabelige Forskning og Tekniken, hvorledes visse Industrigrene, som f. Eks. Fremstillingen af Anilinfarver og syntetiske Lægemidler er udviklet ved direkte Samarbejde mellem Kemien og Industrien. — Mange af de store Fabrikker har nu deres eget videnskabelige Laboratorium i Forstaaelse af, at ethvert Erhverv, som ikke udnytter den videnskabelige og tekniske Forsknings Resultater fuldtud, vil miste sin Konkurrencedygtighed. Men mange Erhverv besidder ikke i tilstrækkelig Grad Forudsætningerne for selv at gøre den fornødne Indsats i saa Henseende, og da mange tekniske Problemer maa løses paa længere Sigt, og kan komme flere Produktioner til Gode, maa det anses for hensigtsmæssigst, at Staten opretter en ny Institution, hvis Formaal skulde være at løse tekniske Problemer af særlig Vigtighed, fortrinsvis med ny Produktioner for Øje.

For at kunne skønne om, hvor meget Industrien savner en saadan Forsøgsanstalt, kræves der et nærmere Kendskab til vore tekniske Højskolers Laboratoriearbejder, end jeg er i Besiddelse af.

Hvor meget Institutionen skal tjene Landbruget, fremgaar ikke klart af Betænkningen. Man véd noget om, at der udføres en meget omfattende landøkonomisk Forsøgsvirksomhed »af Plante- og Dyreavlsforeninger i Samarbejde med Konsulentvæsenet og Landbrugsskolerne, og i nær Forbindelse med det praktiske Landbrug«, men ellers synes det at være smaat med Kendskabet til Landbrugets Forsøgsvirksomheder, og Respekten for disse er aabenbart heller ikke stor hos Raadet, naar det kan ud-

tale sig, som Tilfældet er, i Forbindelse med Omtale af en ny »tray agriculture, d. v. s. Planteavl i kunstig Jordbund og med kunstige Næringsvædsker«. — Jeg kan oplyse Raadet om, at denne ny Metode ingenlunde er ukendt hos vore ledende Planteavlsfolk, der i det hele taget følger fuldtud med i, hvad der kommer frem fra Udlandet, og ikke nøjes med, »hvad der er af en saa erfaringsmæssig Karakter, at det ikke er egnet til at aabne for ny Muligheder«. En saa nedsættende Udtalelse vilde Raadet have undgaaet, hvis det havde haft lidt mere Kendskab til Landbruget og dets Forsøgsvirksomhed. Man skal i denne som i enhver anden Virksomhed være opmærksom paa, hvad der kommer frem i den udenlandske Litteratur, og saa iøvrigt søge at skønne bedst muligt om, hvor det eksperimentelle holder op, og det kommercielle begynder.

Danmarks Forsyning med Drivkraft.

Forud for den egentlige Omtale af de ny Industrier har Betænkningen et lille Afsnit om:

Kraftproduktion. Først nævnes, hvorledes Industri og Haandværk — vi kan godt tage Landbruget med — i væsentlig Grad er afhængig af Elektricitet, og den industrielle Udvikling vil stille betydelige Krav til Produktion heraf, ligesom en billigere Pris vil være af Betydning. Man anser i det Øjemed en stærkere Koncentration for nødvendig, og at det i nogen Grad maa ske under det offentliges Kontrol. — Der tænkes her paa: 1) en bedre Udnyttelse af vore egne naturlige Kraftkilder til Produktion af Elektricitet, naar Konjunkturerne gør det rentabelt. Baade Tørv og Vandkraft menes at kunne udnyttes her til i større Omfang end nu. 2) Tilførsel af billig Elektricitet fra Nabolandene, først og fremmest Norge. 3) Produktion af Elektricitet ved Udnyttelse af Spildedampen fra Fabrikker med stort Varmeforbrug evt. Koordinering af Elektricitetsproduktionen og Boligopvarmning i de større Byer gennem Etablering af Fjernvarmningssystemer. Dette er ikke noget egentligt Nyt, men Tanker, som Ingeniører og Elektroteknikere har syslet en Del med i de senere Aar.

Erhvervsraadet har vist Ret i, at en rationel Koncentration og Fordeling af Elektriciteten vanskeligt vil blive gennemført uden

Statens Medvirkning. — I hvilken Grad de paapegede Opgavers Gennemførelse iøvrigt vil øge Beskæftigelsesmulighederne, er det vanskeligt at skønne nogenlunde sikkert om; men kan der naas til en Billiggørelse af Elektriciteten, vil alene det naturligvis virke i heldig Retning.

Hjemmeproduktion af Kunstgødning.

Derefter kommer de ny Industrier. Først nævnes en: Kvælstoffabrik. Tanken om en saadan hører heller ingenlunde til de ny. Indenfor Landbrugskredse har man længe været klar over, hvor ønskeligt det under urolige Tider vilde være at staa uafhængig af Tilførsler udefra af det vigtige Plantenæringsstof. Men det drejer sig om store Anlægsomkostninger — Betænkningen nævner 13,2 Millioner Kr., — og naturlige Kraftkilder staar ikke her, som andet Steds, til Raadighed. — Naar man ikke i de senere Aar er skredet til Oprettelse af en Kvælstofgødnings-Fabrik, ligger det bl. a. i de særlige Vareudvekslingsforhold, vi har levet under. Det er nemlig saadan, at tysk Kvælstofgødning under disse Forhold har været et meget heldigt Varebytnings-Objekt. Fra alle Sider, ikke mindst fra Industriens, har man hellere villet tage imod Kvælstofgødning end imod de saakaldte »Færdigvarer« af anden Art. Ogsaa norsk Kvælstofgødning er — og da især under de øjeblikkelige Forhold — et meget heldigt Led i vor Vareudveksling. — Det er næppe betimeligt nærmere at udrede de herhen hørende Spørgsmaal; vi indskrænker os til at sige, at hverken af valutariske eller beskæftigelsesmæssige Hensyn er for Tiden en dansk Kvælstoffabrik noget ubetinget ønskeligt.

Skovbrugsindustrier.

Derefter nævnes 3 ny Industrier, der alle maa siges at vedrøre vort Skovbrug. Det er: 1) Kunstsilke- og Kunstbomuldproduktion, 2) Produktion af Bøgecellulose og 3) Foroget Produktion af Bøgekrydsfiner.

Betænkningen fortæller, at der i 1936 var et Projekt fremme om, at der for udenlandsk Kapital skulde anlægges en Kunstsilkefabrik i Silkeborg, men at Projektets Realisering lod vente paa sig, fordi man mente, at en dansk Silkeproduktion vilde ramme Danmarks Samhandel med de store Naboer forholdsvis stærkt. Skattemæssige Overvejelser spillede antagelig ogsaa ind.

Vi har hvert Aar en betydelig Indførsel af disse Varer, af Kunstsilkegarn i 1937 ca. 1 200 t til en Værdi af 6,7 Mill. Kr. Tyskland leverede det meste, i 1937 ca. 750 t Kunstsilkegarn til et Belob af 4,6 Mill. Kr. og 75 t Kunstsilkestrømper til Værdi 1,7 Mill. Kr. — En Ingeniør har for Erhvervsraadet udregnet, at der er gode Muligheder for en dansk Produktion. En Fabrik vil til Anlæg og Start koste omkring ved en halv Snes Millioner, og regnes at kunne beskæftige henimod 500 Arbejdere og Funktionærer. Af Raavarer til Produktionen regnes Halvdelen at stamme fra Udlandet, men dette vil helt forandre sig, hvis der kommer en dansk Celluloseproduktion.

Produktion af Bøgecellulose skulde være meget fordelagtig, saavel beskæftigelsesmæssig som privatøkonomisk set, og det siges, at det er meget paakrævet at faa en dansk Celluloseproduktion. Vi importerede i 1937 6 400 Tons til en Værdi af 7,8 Mill. Kr., hvoraf de 4,9 gik til Sverige og 2,8 Mill. til Finland. Der er særlig tænkt paa Bøge cellulose. Det af Ingeniøren udarbejdede Projekt gaar ud paa en aarlig Produktion af 7 500 Tons, hvortil vil kræves en Træmængde af 33 000 m³, hvilket svarer til lidt mindre end Halvdelen af, hvad den normale Tilvækst betinger aflagt i Sorø og Præstø Amter af Celluloseved. Sammen med Nordsjælland vil man paa denne Basis kunne erholde tilstrækkeligt Træ til selv den dobbelte Produktion. — Alt ialt vil Sjælland med Lolland-Falster som Reserve kunne siges at udgøre et rigeligt stort Opland for en Bøgecellulosefabrikation fra 7 500 t om Aaret til det dobbelte eller mere«. — Fabrikens Anlægskapital anslaas til 2 Mill. Kr., og der regnes med, at den kan give Arbejde til 75—80 Arbejdere og Funktionærer.

Endelig kommer i denne Forbindelse en forøget Fabrikation af Bøgekrydsfiner. Heraf importerede vi i 1937 14 800 t til et Beløb af 5,7 Mill. Kr. Størstedelen — de 9 400 t — kom fra Finland. Den nuværende danske Produktion ved A/S Dansk Skovindustri i Næstved er paa 1 500 t og dækker 25 pCt. af Danmarks Forbrug af Krydsfiner. Fabrikens aarlige Forbrug af Træ er ved fuld Produktion ca. 23 000 m³ Skrællekævler. Der siges videre: »Dette aarlige Forbrug af Skrællekævler udgør næsten 50 pCt. af, hvad de danske Bøgeskove overhovedet kan levere af de nævnte Kvaliteter«. Men der antydes Muligheden af at benytte betydelig

ringere Kævlekvaliteter og mangedoble Produktionen, »hvis Importkonkurrencen ikke i saa høj Grad gjorde sig gældende i Retning af knastfri Kvaliteter«. A/S Dansk Skovindustri har ønsket den nuværende Toldbeskyttelse af 0,6 Øre pr. kg forhøjet til 10 Øre pr. kg, hvilket Importørerne protesterede stærkt imod, medens Producenterne hævdede, at det ikke vilde betyde synderligt for Byggeriet.

Her er refereret saa meget om disse Træindustrier, fordi de naturligvis har betydelig Interesse for vort Skovbrug, for hvilket det maatte være en stor Vinding, hvis vi kunde komme dertil, at kun det Træ, som ikke egnede sig til industriel Anvendelse, blev brugt til Brændsel. Men som det fremgaar af de citerede Dele af Betænkningen, er der flere vægtige Forhold, som der — ikke mindst i Øjeblikket — maa tages Hensyn til. — Jeg skal ikke komme ind paa de anstillede Kalkulationer angaaende Kapitalanvendelse og Beskæftigelsesmuligheder; kun sige, at de sidste ikke synes at være overvældende, naar det erindres, at dansk Skovbrug under den »gammeldags« Form dog beskæftiger ca. 10 000 Mennesker. — Det tungest vejende Hensyn — ved Siden af de, der viser udadtil — bliver, om vi i de danske Skove har Raamateriale nok til at kunne konkurrere med vore skovrige Nabolande. Enhver, der har set de vældige Træmasser blive flotet ned til de store Cellulosefabrikker, har vist en Tvivl herom og maa have Lov til at ønske det Spørgsmaal alsidigt og grundigt undersøgt.

Andre nye Industrier.

Under ny Industrier nævner Betænkningen endnu: Koksværker, Staal- og Valseværk og et Olieraffinaderi. Ingen af disse vedrører direkte Landbrug eller Skovbrug, og her skal kun kortelig anføres:

Et Koks- og Kraftværk, mener man, vil være af baade beskæftigelsesmæssig og valutarisk Betydning. Der foreligger et Projekt, som vil kræve en Investering af 18 Mill. Kr.; men »det siges, at Investeringen skal foregaa gennem engelske Kapitalister«.

Et Staal- og Valseværk, som skulde kunne dække $^1/_3$ af det gennemsnitlige Forbrug i Danmark og beskæftige 550—600 Ar-

bejdere og Funktionærer, menes at have meget store valutariske Fordele. Anlægsudgifterne anslaas til ca. 26 Mill. Kr. Det tænkes iøvrigt organiseret som et Andelsselskab, som »Staten burde bevilge et større, gunstigt Laan.«.

Et Olieraffinaderi skulde ogsaa kunne faa stor erhvervsmæssig Betydning. Et Projekt er forelagt paa en amerikansk Gruppes Vegne, som dog nok forudsætter, at der ydes det Sikkerhed ved, at »Danmark bliver nødt til at betale en forhøjet Pris for den importerede Raaolie — som Modydelse for Kapitalydelse«.

Bygningsindustrien.

Efter at de paatænkte ny Industrier, som rimeligt er, i Betænkningen har faaet en udførlig Omtale, gaar man over til: Haandværket og den lille Industri og dernæst til Mulighederne for at forøge Byggeriet og holde det konstant. Ogsaa i disse to Afsnit fremkommer mange Udtalelser af Interesse. Vi maa dog af disse og de følgende Afsnit nøjes med at dvæle ved, hvad der har særlig Adresse til Landbruget.

Det er naturligt, at en Betænkning, som særlig har Beskæftigelsesmulighederne for Øje, ofrer Byggeriet megen Opmærksomhed; thi »Byggeriet er en Nøgleindustri til næsten alle Industrier her i Landet«, er der med Rette sagt. Man kan regne med, at der er ca. 125 000 Personer, hvis man medregner Hustru og Børn godt 350 000 Mennesker, hvis Eksistens er direkte afhængig af Byggeriets Omfang.

Man fremhæver, at der hersker overdrevne Forestillinger om, hvad Byggeri kræver af Valuta; men mindre kunde det blive, hvis man kom ind paa at erstatte en Del af de udenlandske Byggematerialer med indenlandske, f. Eks. svenske og finske Gulvbrædder med dansk Bøgetræ.

Bygninger til Landbrugsindustrier.

Herom siges der i Betænkningen, at den aftagende Befolkningstilvækst i Forbindelse med de vanskelige Af-

sætningsforhold maa paalægge Landbrugserhvervet en vis Forsigtighed. Men dermed er ikke sagt, at der ikke i de kommende Aar ligger store Byggeopgaver paa Landet — tværtimod!

Man nævner først Opførelse af Kølehuse til Smør og er overrasket over, at der endnu i Sommeren 1939 fra Mejeriernes Side ikke var foretaget Skridt til Realisation af Kølehustanken, til hvilken der foreligger en Statsbevilling paa 3 Mill. Kr.

I endnu højere Grad interesserer man sig for Mejerierne. »Det danske Mejeribrug staar efter alle de sagkyndiges Skøn ikke paa Højde med Tiden, for saa vidt som den Centralisering, der vilde være naturlig under den moderne tekniske Udvikling, derunder ogsaa Trafikmidlernes Motorisering og Landevejenes Udvikling, ikke har fundet Sted.« — Vi har i Dag ca. 1700 Mejerier og skulde efter de sagkyndiges Skøn ned paa 500—800. — Men »De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation, der er centraliseringsvenlig, har for ringe Myndighed over de enkelte Mejerier, og hvis dette Forhold ikke ændres, vil Statsmagten, hvis Medvirken ved Smørordningen gør den interesseret i hele dette Forhold, kunne træde hjælpende til«. Det nævnes videre, at »et moderne Mejeri vil koste mellem 270 000 og 350 000 Kr. (Ombygninger naturligvis noget mindre), og at der bør nybygges eller eventuelt ombygges noget mellem 500 og 800 Mejerier«. — — Det maa andrage omkring ved 150—180 Mill. Kr. Dette store Beløb synes dog langtfra at afskrække Erhvervsraadet, der kun tænker paa den megen Beskæftigelse, disse Penge kan medføre og aabenbart ganske overser, at al Koncentrering kun indtil en vis Grad er ensbetydende med Rationalisering.

Slagterierne ofrer Raadet ogsaa sin Opmærksomhed, thi »De danske Slagterier er heller ikke i teknisk og hygiejnisk Henseende helt paa Højde med Tiden«. Man angiver ikke Manglerne nærmere, men antager, at der under de senere Aars faldende Slagtninger og

stigende Driftsomkostninger er sparet paa Vedligeholdelser og Moderniseringer. »Der er derfor al Grund til at tro, at den hygiejniske Standard ikke i Øjeblikket ligger paa det Niveau, der med Rimelighed kan kræves af Landets vigtigste Eksportvirksomhed«. — Paa dette — som det maa synes noget tynde Grundlag — taler man for, at de gamle Slagterier udskiftes med ny helt moderne Centralslagterier.

Egentlige Landbrugsbygninger.

Selve Landbrugsbygningerne har i ikke mindre Grad Erhvervsraadets Interesse. Den er ikke af ny Dato, men har fundet mere Stof i Professor *Hansen Larsens* og Arkitekt *Brückers* sidste Sommer udkomne Bog »Nye danske Landbrugsbygninger«, hvori der gøres opmærksom paa tiltrængte Forbedringer ved mange af Nutidens Lade- og Staldbygninger. — Bogen maa her gøre en Tjeneste, som Forfatterne næppe har forestillet sig. Erhvervsraadet ser imidlertid, at bedre Lader og Stalde vil medføre: »En bedre Forvaltning af den danske Høst, længere Levetid og mindre Sygelighed hos Kreaturerne; alle disse Forhold har indirekte stor valutarisk Betydning«. Ja vist har de. Og Landbruget kan kun glæde sig ved, at andre viser saa stor Forstaaelse af og Omhu for, at det maa faa bedre Bygninger. Raadet kan være ganske forvisset om, at saasnart Landbrugets økonomiske Vilkaar forbedres, vil der ogsaa komme Gang i Landbrugsbyggeriet; det har vist sig under enhver Opgangsperiode, vil ogsaa vise sig under en kommende. At Landbruget under en Kriseperiode indskrænker Byggeriet for ikke at forøge sin Gæld, bør dog vist ikke bebrejdes det!

Hvor fortræffelig Professor Hansen Larsens Bog end er, har den dog ikke ret meget om Køkkener og Karlekamre, men saa søger Raadet til andre Kilder. »Køkkenerne paa Landet er utvivlsomt daarlige«, siger det. — Ja vist, de kan blive meget bedre, men de

staar dog vist Maal med de fleste Bykøkkener, saa det er næppe rigtigt at nævne Landkøkkenerne »som en af Aarsagerne til Manglen af ung kvindelig Medhjælp paa Landet«.

»Hvad Karlekamrene og tildels ogsaa Pigekamrene angaar, staar det mange Steder daarligt til.« Man holder sig her til to Amtslægers Udtalelser om, hvor uæstetiske og uhygiejniske mange af disse Kamre er. En af Lægerne »kender talrige Tilfælde, hvor en Karl ved Vinterens Begyndelse har forladt sin Plads, fordi der hverken var Varme eller iøvrigt taalelige Vilkaar i Kammeret«. Det maa være en mærkelig Læge, der udtaler sig saadan; andre vil mene, at en Karl, der en kold Vintermorgen skal ud til sit Arbejde, maaske dog hellere maa have sovet i et koldt end i et varmt Værelse, naar Forholdet paa de fleste Gaarde endnu er det, at Kamrene kun behøver at tjene til Soverum. — Det vil vare længe, førend en kritisk Læge eller Bymand ikke vil kunne finde Mangler, naar han kommer ind i et Karlekammer paa Landet. — Men i Stedet for at hæfte Opmærksomheden ved de forhaandenværende Mangler vil han have mere Glæde af — gør vist ogsaa mere Gavn ved — at lægge Mærke til, hvormeget der i de senere Aar, særlig hos unge Landmandsfolk under trange økonomiske Kaar, er gjort og stadig gøres for at skaffe de unge Medhjælpere gode og hyggelige Værelser.

Landarbejderboliger.

Større er Erhvervsraadets Tilfredshed ikke, naar det vender sig til Landarbejderboligerne. »Efter alt, hvad man ved, er der bygget meget faa Arbejderboliger paa det egentlige Land i de senere Aar, og derfor har Landarbejderne maattet klare sig med de fra Fortiden overleverede Huse«; men — fojes der til — »vel at mærke til en Leje, der til Trods for disse Boligers synkende Kvalitet viser nogenlunde den samme Stigningstendens som for andre Lejligheder«. Dette forekommer

ret usandsynligt, eftersom de allerfleste af de herom-handlede Lejligheder beboes af Landarbejdere, som bor husfrit, saa længe de arbejder paa den i Reglen større Gaard, hvortil Huset hører. Og iøvrigt faldt Huslejen fra 1930—35 i Landdistrikter med bymæssig Bebyggelse med 0,6 pCt., mens den i Hovedstaden steg med 14,7 pCt. og i Provinsbyerne med 7,0 pCt.

Hvad der foran blev sagt angaaende Værelserne til Landbrugets unge Medhjælpere, kan ogsaa siges at gælde for Landarbejderboligerne. — Vore Boligforhold — det gælder baade By og Land — er i disse Aar under en saa vældig Udvikling, at ikke alt pludselig kan naa at tilfredsstille »moderne« Krav (hvortil mange først og fremmest regner W. C. og Centralvarme). — Men hvem, der ser med uhildede Øjne, kan ikke undgaa at lægge Mærke til, hvilke store Fremskridt der er sket og stadig sker, naturligvis mest mærkbare, hvor baade Ejer og Lejer — eller maaske allermest Lejerens Hustru — har Sans for, hvad der skal gøres. — Lad saa være, hvis vi kommer der en Formiddag, at Hønsene maaske har været inde i Forstuen, at Grisen giver sin Tilværelse fra den ikke fjernt liggende Sti lugtbar til Kende, og Børnene tilmed har rodet ude i Haven og aabenbart intet Lommetørklæde har haft til at »pudse« Næsen med. — Det hindrer altsammen slet ikke, at de og hele Familien kan leve under sunde og hyggelige Forhold, og at Lejligheden i Virkeligheden opfylder alle rimelige sanitære og hygiejniske Krav bedre end ret mange Bylejligheder.

Byernes Boligbyggeri.

Hvad Bybeboelse angaar, er det trist at lægge Mærke til, at Erhvervsraadet nu for Byernes Vedkommende synes at foretrække *Etagebyggeriet* fremfor *Parcelbyggeriet;* det har formodentlig ikke endnu forstaaet, at om nogle Aar vil yngre Familier med Børn overhovedet ikke bo i Etagehuse, men forlange Hus eller i hvert Fald Lejlighed med Have, hvor Børnene kan tumle sig og faa

Sol, frisk Luft og Bevægelse. Etagehuse kan være udmærkede for ældre Mennesker, der skal have lettest mulig Adgang til alle Bekvemmeligheder; men for Børn duer de ikke, og det indser heldigvis flere og flere.

Arbejderbevægelsens Erhvervsraad er klar over, at der til Udvidelse af Industrien og til det omfattende Byggeri vil kræves megen Valuta, mange Penge, og det er derfor forstaaeligt, at man beskæftiger sig indgaaende med Valutaspørgsmaal.

Landbruget og Valutaproblemerne.

Landbrugets Raastofproduktion.

Valutamæssig Reorganisation. Raadet kommer ikke ret langt hermed, før det finder, at et af de vigtigste Midler til en Forbedring af Danmarks valutariske Stilling er en forøget Raastofproduktion i Landbruget. Som »Bevis« herfor anfører det et Uddrag af Statistiken, hvorefter Indførslen var i Mill. Kr.:

	1938		1937	
Korn	108,6	228,1	154,3	264,2
Foderstoffer	119,8		109,9	
Frø til Oliepresning	75,3		111,1	
Gødningsstoffer	64,8		47,1	

Indførslen af de nævnte Raastoffer til Landbruget har saaledes i 1938 andraget over 368 Mill. Kr., d. v. s. 22 pCt. af Danmarks samlede Import. Selv om Korn til Befolkningens Brødforsyning og indvunden Olie til Margarineindustrien fraregnes, bliver Beløbet dog 310 Mill. Kr. eller 20 pCt. af Landets samlede Import og næsten 30 pCt. af Danmarks samlede Landbrugseksport. Men, siger man, Belobets Betydning »stilles først i den rigtige Belysning, naar man til Sammenligning kan henvise til, at Importen af Spindestoffer, Garn og Traad i 1938 androg 66,8 Mill. Kr., Træimporten 63,4 og Papirmasse 47,6 Mill. Kr.«.

»Belysningen« var dog vist bleven r i g t i g e r e, hvis man ikke blot havde anført Importtallene, men ogsaa E k s p o r t tallene. Af disse er imidlertid ikke nævnt et eneste. Skal det være en valutarisk- financiel og kommerciel Undersøgelse, eller hvad det nu er, maa den vist siges at være ualmindelig e n s i d i g, og det er derfor afgjort nødvendigt at supplere den med nogle Tal fra de Opgørelser, der foreligger fra Landbrugsraadet og Det statistiske Departement.

Landbrugsraadets Opgørelse over:

Danmarks Udenrigshandel og Landbrugets Andel heri.

	1939 Mill. Kr.	1938 Mill. Kr.
Indførsel ialt	1742	1625
heraf Raastoffer til Landbruget	204	259
Udførsel, ialt	1575	1535
heraf Landbrugsprodukter	1167	1115

Som Raastoffer til Landbruget er regnet: Levende Dyr (Heste, Hornkvæg, Svin og Faar), Frø til Udsæd, uformalet Korn (minus Hvede og Rug), Foderstoffer, Gødningsstoffer samt ¼ af Indførslen af Frø og Frugter til Oliepresning.

Det statistiske Departements Opgørelse viser følgende:

	1939 Mill. Kr.	1938 Mill. Kr.
Udførsel af Landbrugsvarer	1144,3	1089,2
Indførsel af Raavarer til Landbrug	189,4	240,1
Merudførsel af Landbrugsvarer	954,9	849,1

Tallene kan variere lidt efter de forskellige Opgørelsesmaader og iøvrigt svinge noget fra Aar til andet; men i det store og hele staar det fast, at dansk Landbrugs Eksport i en Aarrække har hjembragt omkring ved de 75—80 pCt. af vort Lands samlede Eksportindtægt. Selv om dets Import af Raastoffer fradrages, kommer Merudførslen op paa henimod Milliarden, der rent valutarisk set dog ikke for et lille Land er helt til at kimse ad.

Den vældige Stigning i Høstudbyttet.

Naturligvis var det saavel valutarisk som rent landøkonomisk set meget rart, om denne Landbrugets Raastofimport paa 200—250 Mill. Kr. kunde undgaas eller i hvert Fald formindskes. Herom er alle enige. Men naar det med haard Biklang i Stemmen siges til Landbruget, at det skal forøge sin Raastofproduktion, kan samme Landbrug svare, at det i lange Tider har bestræbt sig herpaa og — mener det — med ikke ringe Resultat, eftersom dets Høstudbytte bestandig er blevet større. Efter Høststatistiken var Danmarks Høstudbytte (her efter Forst. Overgaard):

Femaaret	Millioner Afgrødeenheder
1880—84	10,5
1910—14	69,6
1919—23	73,8
1924—28	90,3
1929—33	106,5
1934—38	111,2

Høstudbyttet, eller som det maaske her skal hedde: Raastofudbyttet, er ikke mindst i de senere Aar forøget stærkt. — Endskont en stor Part af Landets Jord er af ringe Bonitet, ligger Høstudbyttet pr. Arealenhed over alle andre Landes.

Indførslen af Kraftfoder.

Naaar vi alligevel har en stor Overskudsindførsel af Korn og Foderstoffer, er det — ja, det burde være overflødigt at fortælle det — fordi dansk Landbrug har set sin Fordel ved at oparbejde et stort Husdyrbrug, som det har brugt og fremdeles bruger til at omsætte saavel de hjemmeavlede som de indførte Foderstoffer. Det satte Kraft ind herpaa, da Landbrugskrisen indtraf i Firserne af forrige Aarhundrede, og ved Hjælp af sit Husdyrbrug og sit Mejeribrug, sin F o r æ d l i n g s i n d u s t r i, kom det bedre end de fleste andre evropæiske Lande frelst

over det voldsomme Prisfald, som de store Tilførsler af Korn fra oversøiske Lande forvoldte.

Da Verdenskrigen i 1914—18 kom med sine store Tilførsels- og Udførselsvanskeligheder, forstod danske Landmænd, at nu gjaldt det om at bevare i hvert Fald Kernen i Husdyrbruget. Og det lykkedes. — Ingen havde vel tænkt sig, at det skulde føre til en haard Bebrejdelse mod dansk Landbrug, at det — udgørende mindre end en Trediedel af Befolkningen — foruden at forsyne det hjemlige Fødemiddelmarked, Aar efter Aar, stot og solidt, hjembragte de store Beløb fra Udlandet. Men nu mener altsaa nogle, at danske Landmænd paa den Vis volder deres Medborgere stor Fortræd.

Imidlertid er ingen mere end Landbruget selv interesseret i at kunne indskrænke sine Driftsudgifter ved Hjælp af en forøget Raastofproduktion, ja, det er jo det, enhver Landmand stræber efter Aar efter Aar: paa den Jord, han dyrker, at kunne høste bestandig større og større Afgrøder.

Omlægning af Landbrugsproduktionen.

Men hvorledes skal Landmanden da forøge sin Raastofproduktion? Han dyrker sin Jord, saa godt han formaar, og han har ingen Plet Jord, som ligger ubenyttet hen.

Jo, han skal omlægge sin Produktion, siger Erhvervsraadet, og denne Omlægning maa gaa i den Retning, at en større Del af de nødvendige Korn og Foderstoffer produceres herhjemme.

»Kornproblemet er i første Række et Hvedeproblem«, siges der. »Erfaringerne fra de sidste Aar har bevist, at det er muligt at dyrke Hvede herhjemme«. Ja, saamænd! Det er nok særlig den proteinrige Hvede, man tænker paa, og da det har vist sig, at Lammefjorden og andre indtørrede Arealer er gunstige for Avl af proteinrig Hvede, »kræver Hvededyrkningens Forcering, at man fortsætter med de store Inddæmningsarbejder«.

Landvindingsmuligheder.

Vi maa her lade Hvedeproblemet ligge et Øjeblik og se paa Raadets Forslag om Landvindings- og Afvandingsarbejder. Der foreligger fra nogle Ingeniører meget omfattende Forslag vedrørende Arealer ved Vestkysten, Limfjorden og mange andre Steder i Landet. — En Vurdering af de foreliggende Projekters Betimelighed forudsætter et nærmere Kendskab til Jordbundens Bonitet, Inddæmningsomkostningerne, Torholdelsesudgifter o. s. v.

I al Almindelighed kan det siges, at saare mange af de hidtil udførte Inddæmningsforetagender har bragt Skuffelser — Jorden har vist sig for ringe, eller Udgifterne har været for store, eller begge Fejl har været til Stede. Der er sat store Kapitaler til. —

Ingen føler stærkere end Landbruget, at hvad udad tabtes, skal indad vindes, og ingen var i lange Tider stærkere opsat paa, at »hver en grundet Vig maa Havet slippe«. Men naar Skuffelserne kommer, og Pengene bliver smaa, tvinges man til ikke at indlade sig paa Udgifter, som maaske først et langt Stykke ud i Fremtiden kan regnes at blive produktive. Thi ved saa godt som alle Inddæmningsforetagender maa der tænkes paa langt Sigt. — Hvor Opgaven ikke, som det før var almindeligt, kan løses gennem Dannelse af et Interessentselskab, er det derfor meget naturligt, at det bliver en Statsopgave i de Tilfælde, hvor det kan forudsættes, at den indvundne Jord kan blive rentabel i Løbet af et halvt Hundrede Aar, og særlig naturligt bliver det paa et Tidspunkt, hvor det gælder om at skaffe Beskæftigelse. Dette kommer ogsaa til at gælde for den Hedeopdyrkning og Hedebeplantning, som Erhvervsraadet ligeledes slaar til Lyd for, og som vi ikke her kan komme nærmere ind paa.

Hvededyrkningsproblemer.

Som det ovenfor blev nævnt, skulde de inddæmmede Arealer, efter Raadets Opfattelse, være særlig egnede

for Hvededyrkning. Dette gælder nu ingenlunde altid, det afhænger ganske af Jordbundens Beskaffenhed.

»Dyrkning paa inddæmmede Arealer er Chancedyrkning, d. v. s., at Hvededyrkning ikke er egnet for Husmandsbruget. Staten kommer til at støtte Hvededyrkningen paa disse ny Arealer. Der kan være Tvivl om den Maade, paa hvilken det skal ske. Da man ikke vil fremelske en ny Godsejerstand, og Staten alligevel skal give Støtte til Dyrkning af nye Arealer, vil det sandsynligvis være det mest hensigtsmæssige at anvende Forpagtningssystemet eller skabe Kollektivbrug for Kornavlen paa de inddæmmede Arealer. Kornavl er jo meget velegnet for Stordrift, da Avlen er fuldstændig mekaniseret (Saamaskiner og Høstmaskine). Det vil paa denne Maade ogsaa være muligt at skaffe Arbejde til en Del af de Arbejdskræfter, som var beskæftiget ved Inddæmningsarbejderne. Vi skal i denne Forbindelse henvise til det Boligprogram for Landarbejdere, som er omtalt andet steds«.

Her er gengivet dette Stykke i sin Helhed, fordi det indeholder saa mange Udtalelser af stor principiel Interesse.

Det vil uden videre forstaas, at man ikke vil fremelske en ny Godsejerstand. Men hvorfor dog ikke en Række ny Husmandsbrug, som endda slet ikke behøver at være saa smaa? Bemærkningen om at skabe Kollektivbrug er meget interessant — er det en lille Hestefod, som uforvarende er kommet til at stikke frem? Atter her møder vi den Opfattelse, som ofte er fremsat fra helt modsat Side, at Kornavl egner sig særlig for Stordriften, »da den er fuldstændig mekaniseret«. Det er aabenbart nødvendigt at fortælle, at den Tid forlængst er forbi, da Husmanden haandmejede sit Korn, og stod og tærskede det med Plejl om Vinteren. Nej, naar Kornet er modent, sætter han sig paa en Selvbinder, som han maaske ejer sammen med andre eller laaner fra en nærliggende Gaard, og efter Høst faar han paa lignende Vis fat i et lille Motor-Tærskeværk, som i Løbet af en Dag

eller to tærsker hele hans Kornavl. Pr. Arealenhed er denne som oftest forholdsvis stor; i det hele kan Erhvervsraadet trøstig regne med, at disse ny Jorder netop som Husmandsbrug bringes til at give den største Raastofproduktion. — Men — og dette er nok for Raadet et stort Men — den store Raastofavl vil for det meste blive opfodret, thi hvis det ikke ligefrem bliver forbudt, vil Husmandsbrugene hurtigt faa en forholdsvis stor Besætning af baade Køer, Svin og — ikke mindst — Høns. Og saa er vi lige vidt. Det er ikke let at være Reformatorer!

Lad mig endnu i denne Forbindelse sige, at det dog ogsaa for et Arbejderbevægelsens Erhvervsraad maa forekomme langt mere tiltalende at bruge en Del Penge til Bygning af Husmandsbrug end til Opførelse af Boliger til Landarbejdere, som skal være tvungne til at søge Arbejde ved større Brug.

Den danske Arbejderbevægelse synes lige saa lidt som den tyske og den engelske at nære synderlig Sympati for Oprettelsen af Husmandsbrug.

Endnu et Par Ord om Hvededyrkningen, som Erhvervsraadet vil have f o r c e r e t. Det betyder grumme lidt, om det er Hvede eller andet Korn, vi *avler*, saalænge vi overhovedet skal indføre Korn. Naturligvis skal vi sørge for at have nok til Brødkorn; men vi skal vogte os for at forcere Avlen saa stærkt, at vi kommer i lignende Vanskeligheder, som Sverige og Frankrig gentagne Gange har været i med deres Overproduktion af Hvede.

Efter Hvedeproblemet kommer vi i Betænkningen til:

Selvforsyning med Fedt og Protein.

F o d e r s t o f p r o b l e m e t. Af Hensyn til vor Handelsbalance skal vi søge at erstatte Foderstofimporten med hjemmeavlet Foder. »Vel at mærke«, siges der, »i det Omfang, hvor det kan gøres uden at skade Landbrugseksporten«. Ogsaa paa dette Punkt kan Landbruget sikkert fuldtud være enigt med Erhvervsraadet. — Men

naar det videre siges, at det er paakrævet at styrke Tendensen til Hjemmeavl af Foderroer og Foderkartofler, maa vi have Lov til at henvise til den vældige Udvikling af denne Avl, der er sket allerede for mange Aar siden. Intet andet Land har forholdsvis saa stor en Foderroeavl som Danmark, og vi kan næppe gaa synderlig videre. Fra nogle Lægers og Dyrlægers Side bliver endda hævdet, at vi er gaaet for vidt. — Kartoffelavlen kan maaske udvides noget paa de lettere Jorder, men lad os ikke glemme, at det saa maa ske paa andre Afgrøders Bekostning.

Endnu mere end Kornet og Rodfrugterne er det dog Bælgplanterne, Opmærksomheden rettes imod, naturligvis særlig imod Lucerne og Sødlupin, for at Oliekageimporten kan indskrænkes. Ogsaa heri kan vi være enige. — Meget interessant er det i denne Forbindelse at faa at vide, at »Høberedningens Tid er forbi«. I Oversigten for 1938 var det Kunsttørring, Raadet slog stærkt til Lyd for; i Aar er det Ensilering. — Inden næste Aar har man nok opdaget, at Tørring af Afgrøden paa Stakryttere alligevel er det allerbedste, fordi Solen er den bedste og billigste Varmekilde, vi har, og fordi vi ved Soltørringen kan undgaa Brug af Valuta til Konserveringsmidler. — Saavel af valutariske som beskæftigelsesmæssige Grunde bør Raadet ikke saa absolut forkaste Høberedning, der forøvrigt, som det allerede sker i mangfoldige Landbrug, udmærket kan suppleres med Ensilering i Foraars- og Efteraarstiden.

Det vil føre for vidt her at gaa nærmere ind paa de Ernærings- og Fodringsspørgsmaal, Raadet beskæftiger sig med. Raadets Fremhævelse af det ønskelige i, at der ved Margarinefremstillingen bruges danske Fedtstoffer i saa stor Udstrækning, som det er muligt, vil næppe fremkalde Uenighed.

Til Forstaaelse af hele Fedt- og Proteinøkonomien er det maaske ikke overflødigt at minde om,

at dansk Landbrugs Udvikling i Retning af den store Husdyrbrugsproduktion er foregaaet under naturlige og frie Former. — Da Landbrugskrisen kom i de to sidste Tiaar af forrige Aarhundrede, søgte vore Nabolande at værne om deres Kornavl og Sukkerproduktion ved Hjælp af høje Toldsatser; det blev især til Gavn for de store Brugs Korn- og Sukkerroeavl, men en Hemsko for Husdyrbrugets Udvikling i disse Lande. Dansk Husdyrbrug derimod, tog under en klog og fremsynet Frihandelspolitik et mægtigt Opsving, fordi billige Foderstoffer stod til dets Raadighed. Som før nævnt, blev det en Lykke for dansk Landbrug. Linien fra den Tid har det stadig søgt at opretholde. Det har hurtigt indset, at det med sine klimatiske Forhold ikke kan producere olie- og proteinrige Afgrøder nær saa billigt, som man kan under varmere Himmelstrøg. *Derfor har det samlet sine Kræfter om Avl af Korn og kulhydratrige Foderafgrøder og købt det nødvendige Protein og Fedt udefra.*

Helt anderledes stiller det sig naturligvis, naar Tilførslerne af de to Stoffer ophører eller Priserne gaar voldsomt op. Vi saa det under Verdenskrigen 1914—18, og ser det samme nu igen. Ved saa at sige ethvert Landbrugsmøde herhjemme i Vinter mærker man den store Interesse, der er for under de nuværende Forhold at optage Dyrkningen af Bælgplanter og Olie- og Spindplanter.

Forrige Gang ophørte Dyrkningen af disse Planter snart efter, at Tilførslerne udefra atter kom i Gang, og Priserne igen gik ned, og saadan vil det rimeligvis gaa paany, hvis Husdyrbruget kan bevares, og der ikke ad politisk Vej gribes til særlige Foranstaltninger.

Husdyrbrugsproduktionen.

Hvad Husdyrbruget angaar, indeholder Betænkningen en Del, som det er nødvendigt at se lidt paa.

Af Hestene gaar ca. Halvdelen af Eksporten (i 1938 ialt godt 14 000 Stk.) til Tyskland, der betaler med Industrivarer, hvad Erhvervsraadet naturligvis ikke er

glad for; det frygter tillige for en Forringelse af den danske Hestebestand, da de tyske Opkøbere fortrinsvis køber Heste af de fineste Kvaliteter. —

Endnu mere oprørt er Erhvervsraadet dog over, at vi køber Heste fra Udlandet. »Man skulde ikke tro det muligt, at der til Danmark indføres Heste, men dette er Tilfældet«! 1938 indførtes 2 800 Heste, 1937 ca. 3 700, 1936 6 000 og 1935 ca. 7 700. »Denne Import finder kun Sted, fordi de danske Hesteavlere har forsømt at producere den Type, som Husmændene ønsker. Disse Husmandsheste kunde jo lige saa godt opdrættes herhjemme. Vi staar her over for et Forhold, der stammer fra Tiden under fri Betalingsforhold mellem Landene«. — Ja dette er ganske rigtigt. Vi har indført disse Heste, fordi vi derved kunde have dem billigere, end hvis vi selv skulde opdrætte dem. Men det er ikke helt rigtigt, naar det saa afgjort menes, at denne Handel skader vor Valuta, fordi der ikke mellem Danmark og Litauen foreligger »nogen traktatmæssig Aftale om tilsvarende Import fra Danmark«. Jo, det er netop det, der gør. Hestene fra Litauen er ikke betalt med danske Kroner, men med dansk Cement. Deres populære Navn er derfor »Cementheste«. — I dette Tilfælde har vor Indførsel af Husdyr altsaa været til Gavn for vor Eksport af Industrivarer. Dette synes nu at være lige saa galt, som naar Handelen har det omvendte Forløb. — Det er ikke let for dansk Landbrug at gøre andre tilpas!

Værre er det dog med Studene, hvoraf saa godt som hele Eksporten gaar til Tyskland. Raadet er især fortørnet over, at man, da det store Prisfald indtraf først i Trediverne, kom ind paa at yde Statstilskud til Studeeksporten. Det havde den uheldige Virkning, at Studetillægget atter blev forøget, i Stedet for, at det burde have været kraftigt formindsket. »Bøndernes Trang til Eksport« blev endnu større. — Det vilde føre altfor vidt her at gaa nøjere ind paa Studefedningens og Studehandelens store Kapitel. Vi maa nøjes med at minde om,

at den fra gammel Tid har haft Hjemmel i jydsk og da især vestjydsk Landbrug. Den var en Gang vort Lands største Indtægtskilde. — Da der saa i 1931—33 skete et Prisfald saa voldsomt, at maaske ingen Industri har været udsat for et tilsvarende, var det ikke saa mærkeligt, at Bevillingsmyndighederne gik ind paa at yde et Tilskud — netop paa et Tidspunkt, da man var kommet ind paa en mangesidig Tilskudspolitik. — Nu har Priserne bedret sig, Tilskuddet ophørte i 1937; den sidste Kreaturtælling viser forøvrigt en lille Tilbagegang i Studeantallet. — Men »Bøndernes Trang til Eksport« lever nok endnu. Den er ikke let at bekæmpe. Naar Erhvervsraadet i sine Bestræbelser for at faa reduceret Studeeksporten, nu foreslaar, at man i Marskegnene skal gaa over til at ensilere Marskgræsset i Stedet for at bruge det til Studefedning, saa at det i ensileret Form kan erstatte en Del af Oliekageimporten, er dertil at sige, at Ensilage er et Grovfoder, som ikke egner sig for Transport og derfor maa opfodres paa Stedet i paagældende Brug. Forslaget er altsaa ikke godt. — Skal Studeholdet opgives, maa det nok blive Malkekvæg, der sættes i Stedet.

Om *Mælkeproduktionen* saavelsom om de indviklede *Kød- og Svineordninger* fremsættes der saa mange ejendommelige Forslag, at det vil føre altfor vidt her at imødegaa dem, saa meget mere som de gennemgaaende ikke synes at være bedre funderet end det lige nævnte om Marskgræsensileringen. — De tager allesammen Sigte paa at begrænse Eksporten af dyriske Produkter til Tyskland. »Da man i og for sig ikke ønsker at ramme Mælkeproduktionen kunde man for at undgaa for stor en Eksport af Udsætterkøer tænke sig forskellige Ordninger, hvoraf vi peger paa een: paa Grundlag af Landbrugernes Levering af Mælk til Mejerierne beregnes for hver Bruger et Tal for, hvor mange Malkekøer der svarer hertil, idet der gaas ud fra en Ko med optimal Mælkeydelse. Det Antal, der er her udover, skulde altsaa paa-

lægges Afgiften«. — »For Indskrænkning af den Del af Kødproduktionen, som er direkte Biprodukt af Mælkeproduktionen, er Forbedring af Mælkeracen afgørende. Det vilde maaske være paakrævet at yde særligt Tilskud til Forbedring af Mælkeracen. Indkøbet af Malkekvæg skulde naturligvis i saa Fald foregaa under Kontrol, saa at der var Garanti for, at Besætningerne som Følge af disse særlige Tilskud virkelig blev forbedret«. Der gøres videre opmærksom paa, at det navnlig er de smaa Landmænd, som ikke er med i Kontrolforeningerne.

Det citerede er vist tilstrækkeligt til at vise, hvor stærkt Kødeksporten hviler paa Raadet; det er maaske ogsaa tilstrækkeligt til at vise, hvor ønskeligt det vilde være, om Erhvervsraadet ved Behandling af Landbrugsspørgsmaal vilde pleje Samraad med Landmænd, ligesom det i andre Spørgsmaal i saa høj Grad støtter sig til Kemikere og Ingeniører — hvis det i det hele taget skal beskæftige sig indgaaende med Landbrugets Produktionsforhold.

Her er ikke lagt Skjul paa, at der kan rejses vægtige Indvendinger imod Raadets Forslag. Mange af dem maa forekomme Landbruget ganske uforstaaelige. Men det skal straks føjes til, at Arbejderbevægelsens Erhvervsraad Gang paa Gang betoner, at det er langtfra, at det ønsker Landbrugets Stilling forringet, tværtimod. Det ønsker kun, at Landbrugets Produktion og Eksport omlægges, saa at den ikke skader Industrien og dermed Beskæftigelsesmulighederne, d. v. s. »en Omlægning af Landbrugets Indtægtskilder, saa at Indtægten i mindre Grad kommer fra Tysklandseksporten«.

Ny Landbrugsproduktioner.

Af ny Produktioner, der i nogen Grad skulde træde i Stedet for Husdyrbrugsproduktionen, nævnes der: Tobaksavl, Hørdyrkning, Kaseineksport, Biavl og Kaninavl.

Om Tobaksavlen siges, at den kan udvikles som Biproduktion, og at den egner sig godt for Husmandsbruget. Det er fuldstændig rigtigt. Hvem der kender, hvormeget Tobaksdyrkning har betydet for Smaabrugene i Belgien og Baden, og selv har været en ivrig Tobaksdyrker, kan kun onske, at det maa lykkes at faa fremmet Tobaksavlen her i Landet. — Der er ingen Tvivl om, at vi kan faa Tobakken til at lykkes godt her i Landet, hvad Kvantiteten angaar, men det kniber endnu stærkt med Kvaliteten. — Betænkningen henviser til Sverige og Pommern og siger, at det er uforstaaeligt om »Danmark ikke ogsaa skulde kunne fremstille en hjemmeavlet Tobak, som — blandet med udenlandsk Tobak — ikke vilde gaa imod Gennemsnitsrygerens Smag«. Ja, bare ikke den danske »Gennemsnitsryger« stiller for store Fordringer, saa længe han kan faa en god Cigar eller Pibe Tobak til rimelig Pris. I Udlandet, som der henvises til, har man vist Toldforanstaltninger eller Monopoler, som efterhaanden tvinger Rygeren til at nedstemme sine Fordringer betydeligt. — Det er muligt, at vi ved ny Fermenteringsmetoder kan naa til at avle fin Tobak, men endnu er det ikke lykkedes, endskont det er over 25 Aar siden, nu afdode Professor *E. Lindhard* begyndte herpaa. — Hvor gammel Tobaksdyrkning i det smaa nu end er paa Fyn, saa har De samvirkende fynske Husmandsforeninger for 1940 dog kun turdet udvide Tobaksarealet derovre til ti Tdr. Land. — Maaske skulde Afgiften ophæves eller ligefrem et Tobaksmonopol indføres. Men hvad siger »Gennemsnitsrygeren« til at faa dyrere og rimeligvis simplere Tobak? Det maa erindres, at nutildags har ogsaa Kvinder Stemmeret.

Hvad Hørdyrkningen angaar har den i Øjeblikket stærk Vind i Sejlene; den fik det, da Rusland for et Par Aar siden, pludselig ophørte med sin Horeksport, og har faaet det endnu mere, siden Krigen kom. Men et Par Tusind Hektar er tilstrækkeligt til at dække Danmarks Forbrug af Hør, og hvordan det vil stille sig for

en Høreksport, er det i Øjeblikket umuligt at sige noget sikkert om.

Kaseineksport slaar Betænkningen — med Henblik paa Kunstuldfabrikationen — ogsaa til Lyd for. Der er hertil at sige, at vi hidtil har kunnet faa Skummetmælken bedre betalt gennem vort Svinehold, og under de nuværende Forhold repræsenterer den en Proteinkilde, vi slet ikke kan undvære. Naar man i samme Forbindelse kritiserer Tildelingen af Svinekort i Forhold til Hjemtagelsen af Skummetmælk, overser man formodentlig, at en Ændring heri vil være til Skade for Husmandsbrugene.

Biavlen skal ogsaa udvides; vi har 110 000 Biflokke, men har Brug for 170 000, siges der. Alle vil hilse en saadan Udvidelse med Glæde.

Det samme gælder en Udvidelse af Kaninavlen, der ikke blot egner sig for Husmandshjemmene, men ogsaa for de mange, som gerne skulde komme til at bo i de før omtalte Parcelhuse med Have. Men Eksporten til Udlandet, særlig England, synes at være noget usikker, og Hjemmemarkedet er foreløbig kun lille, fordi »Gennemsnitsdanskeren«, som maaske er lidt fordringsfuld, ikke gerne spiser Kaninkød.

Dyrkningen af Olie- og Spiseplanter er blevet omtalt foran.

Flere Muligheder for Landbrugets Omlægning kunde nævnes. De vil af sig selv komme frem, hvis Forholdene tvinger vort Land ind paa Selvforsyning i anderledes Grad end hidtil; men som foran nævnt, er Erhvervsraadets Betænkning skrevet før den ny Krigssituation indtraadte og er bygget paa Erhvervsforholdene, som de indtil da stillede sig. — Og da maa enhver indrømme, at det vil være svært, vi kan godt sige umuligt, for dansk Landbrug at formindske sin Produktion og Eksport af Husdyrbrugsprodukter, uden at dets og hele Landets Økonomi vil lide stærkt derved.

Fremtidsudsigterne for Husdyrbruget.

Men kan det overhovedet tænkes muligt at fortsætte med det store Husdyrbrug? Vil dets Produkter kunne finde Afsætning til lønnende Priser i en fattig Verden; navnlig vore to hidtidige Markeders Kobeevne maa dog frygtes at være svækkede, naar Krigen en Gang hører op? Vil Autarkiet — Selvforsyningsbestræbelserne — ikke blive endnu stærkere og Mulighederne for fri Handel endnu svagere efter dette Opgør? Og vil danske Husdyrbrugeres Konkurrenter ikke — ligesom efter forrige Krig — møde endnu kraftigere frem?

Disse og adskilligt flere bekymrede Spørgsmaal melder sig — og ikke mindst hos mange af Landbrugets egne Udøvere. Hvor orkesløst det end kan synes at prøve paa at ville give Svar paa slige Spørgsmaal, saa kræver den enkelte Landmands Dispositioner, at han næsten daglig maa søge at danne sig en Mening om de økonomiske Betingelser for hans fremtidige Virke. Og hos de, der har Indflydelse paa Landets Styrelse, maa Spørgsmaalene om de forskellige Erhvervsgrenes Fremtidsmuligheder vel ogsaa melde sig.

Nægtes kan det ikke, at Spørgsmaalenes Besvarelse i betydelig Grad bliver en Temperamentssag. — Lad os prøve paa at tage hvert Spørgsmaal for sig.

Hvad først Afsætningsmulighederne angaar, kan Sortseerne finde, at de nødvendigvis maa blive umaadelig smaa for Husdyrbrugsprodukter, der næsten alle er at regne for *Luksusvarer*, som en fattig Verden maa forsage, naar Livet dog kan opholdes med billigere Levnedsmidler. Mens Lysseerne vil fremhæve, at de animalske Fødemidler — det gælder dem alle: Mælk, Smør, Kød, Flæsk og Æg — aldrig har været værdsat saa højt af Ernæringsfysiologerne som nu. Lad være, at det ellers tager Tid for ny Ernæringsteorier at vinde frem, det vil nok gaa hurtigere her, fordi de falder saa udmærket sammen med Folks Smag. Thi det er en gammel Erfaring, at Forbruget af disse Varer stiger hos saa at sige enhver Fa-

milie, naar Indkomsterne vokser. — Men naar nu Verden bliver fattigere? Ja, her er det heldigvis saadan, at trods alle Vanskeligheder har de sociale Fremskridt dog bevirket en Forbedring af Købeevnen i de brede Befolkningslag, der rent markedsmæssigt set betyder saa overordentlig meget. Og de sociale Fremskridt lader sig næppe standse. — Fra England, U. S. A. og flere andre Steder er der netop i det sidste Par Aar af Folk med stor Indflydelse forelagt Tal, der har vist, hvor langt større Mængder af animalske Fødemidler der er Brug for, hvis Befolkningen fuldtud skal siges at faa en sundhedsmæssigt forsvarlig Ernæring. Selv i det fjerne Østen gør det samme sig gældende; i Tokio findes nu 3 000 Slagterboder imod kun 3—4 for 15—16 Aar siden. — Er Trangen der hos Befolkningen, vil Autarkiet ikke i Længden kunne hindre Varernes Tilførsel.

Men saa Konkurrencen? Hertil er at sige, at vore værste Konkurrenter paa Smørmarkedet: Australien og New Zealand, ikke i særlig Grad har forøget deres Eksport de sidste 5—6 Aar, og hvad Plantefedtet angaar, synes Margarinen, trods al Vitaminisering, ikke at kunne fortrænge Smørret yderligere hos den købedygtige Del af Befolkningen.

For vor Baconeksport ser det ingenlunde mørkere ud. Naar der kommer en stor Verdenshøst af Korn, saa Kornpriserne gaar ned, stiger Baconproduktionen; men den er dog baade i England og Kanada blevet betydelig mindre, end vi forventede efter Ottawa-Overenskomsten i 1933.

Ligesaa med vor Æg e k s p o r t. Fra markedskyndig Side er danske Hønseavlere mange Gange blevet stærkt advaret imod stadig at forøge Hønseholdet og Ægproduktionen. Men det har ikke frugtet. — Efter Prisfaldet i 1931 formindskedes Hønseholdet i næsten alle Lande, saavel oversøisko som evropæiske, men Danmarks Hønseholdere fortsatte uforstyrret med Udvidelsen; dets Ægeksport var i 1937 dobbelt saa stor som i 1930 og langt

større end noget andet Lands. — De advarende Roster lod atter og henviste til, hvor stærkt England forøgede sit Hønsehold. Men nu viser det sig, at der efter nogle Aars stærk Fremgang derovre kom Stilstand og Tilbagegang. Og samtidig forsvandt fra Ægmarkedet fuldstændig Rusland, der fra tidligere at være stor Ægeksportør nu gradvis er gaaet over til at *indføre* Æg — altsaa et vældigt Omslag. Om dette skyldes en bevidst russisk Planøkonomi, eller et stærkt forøget Hjemmeforbrug, maaske i Forbindelse med en formindsket Produktion, vides ikke.

De her nævnte Eksempler fra England og Rusland viser, hvor vanskeligt det er at beregne og forudsige noget sikkert om Markedsudsigterne. — Uanfægtet af disse har danske Hønseholdere fortsat deres Arbejde; de har ikke blot udvidet Dyrebestanden, men ved Hjælp af et udmærket Oplysnings- og Organisationsarbejde er den danske Hønseavl forbedret, vi kan godt sige rationaliseret, saaledes at den trods de smaa Priser har kunnet svare sig. Efter sidste Beretning fra Det landøkonomiske Driftsbureau har hver Høne paa de smaa Brug med under 10 ha givet et Nettooverskud paa 0,74 Kr., plus 1,24 Kr. til Pasning, det vil sige et Overskud paa omkring ved et Par Kroner. For et lille Brug med mange Høns, bliver det til Penge. Men heller ikke for Statens Valuta kan det vel være uden gunstig Betydning, at Landets Hønsehold sidste Aar som vor tredie største Indtægtspost har hjembragt fra Udlandet 146 Mill. Kr. for Æg og 5,8 Mill. for slagtet Fjerkræ, altsaa tilsammen for over 150 Mill. Kroner.

I Fjerkræavlen som i andre Grene af dansk Husdyravl er der i de sidste to Menneskealdre nedlagt et saa resultatrigt Arbejde, at man uden nogen Overdrivelse kan sige, at *Danmark i sit Husdyrbrug har et uvurderligt Aktiv, en Nationalformue, som intet andet Land kan vise Mage til. Og, vel at mærke, denne Formue varetages af en Landbostand, som gennem teoretisk og praktisk Oplæring forstaar at bringe det mest mulige ud af den.*

Hvad der saaledes under en klog og forstaaende Told- og Finanspolitik er frembragt, maa ikke sættes over Styr ved et Øjebliks kortsynet Valutapolitik.

Tilsidst skal det endnu bemærkes, at *ogsaa rent beskæftigelsesmæssigt set har Husdyrbruget sin store Betydning.* Det er den Del af Landbrugsbedriften, som tager langt det meste af Arbejdskraften, *og det vil kunne beskæftige betydeligt flere, saasnart dets Vilkaar lettes. Det er en Misforstaaelse at tro, at alle Landbrugets Beskæftigelsesmuligheder er udtømte.*

Det samme vil sikkert ogsaa med Rette kunne siges for Industriens Vedkommende. — Under tidligere Tiders Tolddiskussioner mellem Protektionister og Frihandelsfolk hævdede de sidste ofte, at Beskyttelse førte til en svækket Konstitution, ringe Konkurrenceevne, saa at Industrien ikke duede til at møde frem paa Verdensmarkedet. Kendsgerningerne, der kan være nogle haarde Krabater, har støttet denne Paastand. — Nu er Toldbeskyttelsen om end ikke afløst saa i mange Tilfælde suppleret med et Tilskudssystem, Tilskud til Alt og Alle, der heller næppe giver en sund og stærk Konstitution. Og det frie Verdensmarked eksisterer saa godt som ikke længer. Saa meget mere prisværdigt er det da, at Industrien viser Evne til at arbejde sig frem. Det kan kun alle glæde sig ved.

Kan Landbrugets Kaar blive bedre, og Industriens Fremgang fortsættes, vil d e t, sammen med *den aftagende Befolkningstilvækst,* der formodentlig inden længe bliver til Stilstand og derefter Tilbagegang i Befolkningstallet, *løse hele Beskæftigelsesproblemet,* faa det til helt at forsvinde. Men endnu eksisterer det, og derfor maa man fra alle Sider søge at lette det bedst muligt for dem, der tynges under det. Da vil, som vi skal se nærmere paa i en senere Artikel, ogsaa Spændingen mellem Landbrug og Industri ophøre, Modsætningsforholdet mellem Land og By forsvinde.

Tysklands Landbrugspolitik*).

Af Konsulent *P. Rasmussen*, Aabenraa.

Et Lands Agrarpolitik er ikke kun bestemt af dets Struktur, — af Forholdet mellem Landbrugsjord og Industri. Afgørende er i høj Grad den almindelige politiske Indstilling. Det viser en Sammenligning af tysk og engelsk Landbrugspolitik eller en Sammenligning af Tysklands Landbrugspolitik før og efter 1933 meget tydelig.

Med Nationalsocialismens Overtagelse af Regeringen i Tyskland i 1933 skete der ogsaa en fuldstændig Revolution paa Agrarpolitikkens og tysk Jordlovgivnings Omraade. Indtil denne Tid var den tyske Landbrugspolitik ikke principielt forskellig fra Danmarks eller andre Landes.

Jorden var en almindelig Handelsvare, der kunde belaanes og blev belaant i stadigt større Omfang. Landbruget var et Erhverv som alle andre og maatte paa bedste Maade af egen Kraft forsøge at klare Tidernes Vanskeligheder.

Indtil Midten af forrige Aarhundrede havde Tyskland været et Agrarland med betydeligt Overskud af Landbrugsprodukter. Den hurtige Tilvækst af Befolkningen i Forbindelse med den voldsomme tekniske Udvikling førte til stadigt større Forbrug i Landet og lettere Fremskaffelse af Varerne fra Udlandet. Agrarlandet udviklede sig til Industriland med stadig større Landbrugsimport.

Denne Udvikling førte helt naturligt ogsaa til stadig større Afhængighed af Udlandet, hvad det tyske Folk maatte bøde for under Verdenskrigen. Ved sin forfejlede Landbrugspolitik havde Tyskland ikke kun mistet den

*) Foredrag holdt i September 1939 ved Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejdes Kursus paa Landbohøjskolen.

saakaldte »Brotfreiheit«, det vil sige, det kunde ikke mere brødføde sig selv. Landets dyriske Produktion var tillige bleven afhængig af Indforsel af store Mængder Fodermidler. Der indfortes Kunstgødning (den Gang var Chilesalpeter den vigtigste Kvælstofgødning, den syntetiske Kvælstoffabrikation udvikledes først under Krigen), og man var endog henvist til udenlandske Høstarbejdere (hvert Aar benyttede man ca. 400 000 udenlandske Sæsonarbejdere til at bjærge Landets Høst). — Hele Produktionsgrene var næsten gaaet tabt.

F. Eks.:

Faarebestanden androg i Tyskland	i	1860	28,0 Mill.
		1913	5,0 »
		1930	3,5 »
Dyrkning af Raps og Rybs udgjorde	i	1878	177000 ha
		1932	5000 »
Dyrkning af Hør udgjorde	i	1878	132000 ha
		1932	2200 »
Dyrkning af Hamp udgjorde	i	1878	21000 ha
		1932	260 »

For den enkelte Landmand var det mest rentabelt at indstille sin Bedrift efter Verdensmarkedets Forhold og Priser. Den tyske Stats Landbrugspolitik tillod det. Hvad der var privatøkonomisk rigtigt, gavnlig for den enkelte i mange Aar, blev til hele Landets Ulykke.

Man skulde have troet, at disse tunge Erfaringer under Verdenskrigen straks efter Krigen havde præget og paavirket den tyske Agrarpolitik. Men dette var ikke Tilfældet. Levnedsmiddelimporten steg tværtimod i ikke tidligere kendt Grad.

Indforselen til Dumpingpriser forvoldte det tyske Landbrug stadig større Vanskeligheder. Udviklingen i Efterkrigstiden kendetegnes ved Aar for Aar stigende Landbrugsgæld.

Landmændene søgte selvfølgelig — baade for og efter Krigen — at forbedre deres Kaar, at opnaa det mest mulige under de givne Forhold gennem utallige egne Orga-

nisationer og politiske Partier. De kæmpede for Told og andre Foranstaltninger til at hæve Priserne for Agrarprodukterne og for andre Lettelser. Enhver opnaaet Forbedring, i Særdeleshed stigende Produktpriser, førte dog til stigende Jordpriser, og dermed til stadig stigende Gæld. Hvert Tilbageslag og hver Krise førte til sidst til Indgreb fra Kreditorerne og dermed til Ruin for Bonden. Jorden var jo en Handelsvare, og efter gældende Lov kunde den vandre til en bedre, det vil ofte sige, kapitalkraftigere Ejer.

Landbrugets vanskelige Situation kendetegnes ikke blot ved den stigende Gæld og Tvangsauktionernes Antal. De Ti- og Hundredetusinde Bondeslægter, som i Tidens Løb udvandrede til Amerika eller søgte ind til Storbyerne og til Industriegne, taler ogsaa et tydeligt og sørgeligt Sprog.

Overfor denne Udvikling og Situation gjorde sig forskellige Opfattelser gældende. Den ene ansaa Landbruget i Tyskland for noget ikke-tidssvarende og erklærede direkte, at Tysklands Græsgange laa ved La Plata-Floden. Ernæringsgrundlaget vilde man udelukkende sikre gennem Industrieksport. — Mange holdt paa en kraftig Prispolitik og Hjælpeforanstaltninger af forskellig Art for at bøde paa det værste, og levede iøvrigt i Haabet om, at Forholdene skulde ordne sig tilfredsstillende af sig selv.

Her er Nationalsocialisterne gaaet helt nye Veje. De har taget Lære af de tidligere gjorte ulykkelige Erfaringer og har erkendt de dybere Grunde til Bondestandens stadige Vanskeligheder i den for Bonden unaturlig stærke Forbindelse med Kapitalen.

Nationalsocialismen har ikke ladet sig nøje med henholdende eller halve Foranstaltninger. Den har skabt en hel ny Jordlovgivning og ligefrem en ny Bonde-Ret.

For at forstaa den nye Jordlovgivning maa man stadig gøre sig klart, at Nationalsocialismen ikke ser sin Opgave i at sikre det enkelte Individ eller en enkelt Stand. Arbejdet med Jorden, Bondens Arbejde, er ikke kun et

økonomisk Problem for den enkelte, det er Tjeneste for hele Slægten, Tjeneste for Folket. Jorden er Folkets hellige Ejendom og maa udnyttes for Folket.

Det nye Tyskland anser Landbruget for at være Fundamentet for Staten. Denne Indstilling karakteriseres ved en Udtalelse af Landbrugsminister *R. Walther Darré:* »Naar en sund, kraftfuld Bondestand er Folkets Grundlag, kan alle Kriser, alt hvad Skæbnen bringer, overvindes. Den tyske Jord er Garanten for Folkets Ernæring og det sunde Grundlag for at sikre og forøge tysk Blod. Kun en sund Bondestand kan garantere Folkets Bestaaen i al Fremtid.«

Denne Indstilling overfor Jorden og denne Opfattelse af Bondens Betydning er Forudsætningen for den tyske Landbrugspolitik.

Den fandt sit første bemærkelsesværdige Udtryk i den meget omtalte Arvegaardslov — »Reichserbhofgesetz« — af 29. September 1933, som med fuld Ret kan kaldes en Revolution paa Landbrugets Omraade.

Rigsarvegaardsloven begynder med en Indledning, der i faa Ord, men meget klart og tydeligt, indeholder saavel Lovens Formaal som dens Hovedregler.

»Rigsregeringen vil under Sikring af gammel tysk Arveskik bevare Bondestanden som Livs- og Blodkilde for det tyske Folk.«

Hermed gives der Udtryk for, at Loven i første Linie har et befolkningspolitisk Formaal. Befolkningen paa Landet har større biologisk Kraft end Bybefolkningen. Et Par Tal viser Forholdet mellem By og Land og Udviklingen i de senere Aar:

Pr. 1000 Indbyggere var der Levendefødte:

i Storbyerne	1933	11,2
	1936	15,6
i Provinsbyer	1933	14,5
	1936	19,5
paa Landet	1933	18,1
	1936	21,5

Rigsarvegaardsloven skal styrke Bondestandens biologiske Kraft og modvirke Flugten fra Land til By.

Loven fortsætter:

»Bøndergaardene skal beskyttes mod Forgældelse og Splittelse (for stærk Opdeling ved Arveskifte), for at de stadig som Slægtens Arv kan forblive i frie Bønders Eje.

Der skal arbejdes hen paa en sund Fordeling af Landbrugenes Størrelse, da et stort Antal levedygtige smaa og mellemstore Bøndergaarde — jævnt fordelt over hele Landet — er den bedste Garanti for Sundheden i Folk og Stat.«

I mange Egne i Tyskland blev Gaarden tidligere opdelt — parcelleret — i lige saa mange Stykker, som der var Arvinger. Resultatet bliver saa det mærkelige Billede, som vi forbavses over, naar vi rejser i Mellem- og Sydvesttyskland: Helt smalle Agre, undertiden saa smalle, at man maa betræde Naboens Mark for at kunne vende Ploven. Det er fuldstændig umuligt at anvende Maskiner i disse »Parzellenwirtschaften«. De bliver saa smaa og uokonomiske, at de ikke kan ernære en Familie.

I andre Egne var det derimod nok Skik og Brug at overlade Ejendommen udelt til Arvtageren. Men for at udløse de andre Arvinger maatte der optages nye Laan, stiftes Gæld, som i enhver Nedgangstid bragte Bonden i Vanskeligheder.

Her griber Arvegaardsloven afgørende ind. Bondegaarden er mere end almindelig Formue; den er ikke blot et økonomisk Anliggende for den midlertidige Ejer, den er Eksistensgrundlaget for hele Bondeslægten og skal sikres som saadan.

Rigsarvegaardslovens Grundtanker og vigtigste Bestemmelser er følgende:

Et Land- og Skovbrug, som ejes og drives af en »bauernfähig« Person — det vil altsaa sige een, der er egnet til at være Bonde — er ifølge Loven uden videre en Arvegaard, naar det mindst maa anses som »Ackernahrung«,

altsaa stort nok til, at en Familie her har sit Udkomme, og ikke er større end 125 ha.

Nye Arvegaarde kan stadig opstaa ved Deling af større Landbrug og med særlig Tilladelse ved Deling af Arvegaarde.

Arvegaardene indregistreres i et Arvegaardskataster (Matrikel), hvori der nu er indført langt over Halvdelen af det samlede tyske Landbrugsareal.

Principielt kan en Bonde kun eje een Arvegaard. Her gælder dog en Overgangsbestemmelse for dem, der ved Lovens Ikrafttræden ejede flere selvstændige Arvegaarde. Ved den første Arvedeling kan det ved Testamente eller Arvepagt ogsaa bestemmes, at en Søn eller Sønnesøn overtager to Arvegaarde.

Til en Arvegaard hører Jord og Bygninger, for saa vidt som de drives ud fra selve Gaarden, endvidere det levende og døde Inventar og alle Produkter, der er nødvendige for en normal Drift.

Arvegaardens Ejer kaldes »Bonde«. Ene og alene han har Ret til at føre denne Titel. Andre Ejere eller Forpagtere i Landbruget kaldes »Landmænd«. At der her gøres Forskel, betyder naturligt ikke nogen Nedsættelse af Landmændene; men det er et Udtryk for, at Staten paa den ene Side giver Bonden større Rettigheder, hvad paa den anden Side ogsaa fører større Forpligtelser med sig.

En Bonde maa opfylde følgende Betingelser, som er en Forudsætning for at være »bauernfähig«:

Han maa have tysk Statsborgerret. Er det ikke Tilfældet, kan Arvegaardsarvingen søge det indenfor et bestemt Tidsrum.

Han maa være af tysk eller beslægtet Afstamning.

Han maa ikke være gjort umyndig paa Grund af Aandssvaghed, Drikfældighed eller lignende. Mindreaarighed er derimod ingen Grund til ikke at være »bauernfähig«.

Han maa være hæderlig — »ehrbar«. Vanærende Straf er selvfølgelig ikke at forene med Hædersnavnet Bonde. Meget vigtigt er det, at man af en hæderlig Bonde kræver,

at han ikke indgaar letsindige og unødvendige Gældsforpligtelser, og at han gør alt for at betale den Gæld, han har paadraget sig. Paa den ene Side sikrer Staten Bonden paa hans Ejendom, mens der saa paa den anden Side forlanges en pletfri Betalingsmoral overfor Bondens Kreditorer.

Endelig skal han være i Stand til at drive sin Gaard. Bonden skal altsaa virkelig være Bonde. Ogsaa dette maa forstaas ret. Det kan f. Eks. tænkes, at Bonden tillige er Officer, Embedsmand eller lignende; men saa maa han i det mindste forstaa sig noget paa Landbruget og føle sig knyttet til sin Gaard og sin Jord.

Opfylder en Mand ikke mere de nævnte Forudsætninger, maa han heller ikke mere kalde sig Bonde. Han mister hermed de særlige Rettigheder, der knytter sig hertil. Mister Bonden sin Hæderlighed, kan Retten til at drive Arvegaarden fratages ham for en vis Tid eller for stedse og overgives til Ægtefællen eller nærmeste Arving.

I Arvefaldet gaar Arvegaarden udelt over paa nærmeste Arving, den saakaldte »Anerbe«.

Loven fastlægger en bestemt Arveordning. »Der Anerbe«, den arveberettigede, findes i følgende Rækkefølge:

1. Arveladerens Sønner eller Sønnesønner,
2. — Fader,
3. — Brødre eller deres Sønner,
4. — Døtre » » »
5. — Søstre » » »
6. — andre kvindelige Efterkommere.

Som det tydeligt nok ses, bliver principielt de mandlige Arvinger begunstiget fremfor de kvindelige. Slægten og Slægtsgaarden skal saavidt muligt føres videre i den mandlige Linie.

Har Arveladeren, Bonden, flere »bauernfähige« Sønner, opstaar det Spørgsmaal, hvem der staar først. I mange Egne med bestemt Arvebrug gjaldt det saakaldte

Majorat, d. v. s. den ældste arvede Gaarden, og her gælder dette ogsaa i Fremtiden. I andre Egne gjaldt Minoratet; her er fremdeles den yngste Søn Arving. Hvor bestemte Arveregler ikke er blevet anvendt tidligere, er det den yngste Søn, der arver Gaarden.

Paa Grund af Arveordningen kunde der dog opstaa unødvendige Haardheder. Loven tillader derfor udtrykkeligt, at der indenfor bestemte Grænser kan ske Forskydninger i Rækkefølgen. Dertil er det nødvendigt, at Bonden laver et Testamente eller en Arvepagt. Ved første Arveskifte, efter at en Gaard er blevet Arvegaard, gaar en Datter eller hendes Søn uden videre — ogsaa uden Testamente — forud for anden og tredie Arveordning.

Bondens Ægtefælle er efter Loven ikke Arvegaardsarving. Ved Testamente eller Arvepagt kan Bonden dog bestemme, at hun skal overtage Gaardens Forvaltning og Brug. Naar en Søn eller Datter er »Anerbe«, gælder denne Ret, til Arvingen er fyldt 25 Aar; i alle andre Tilfælde for Livstid.

Et meget vigtigt Spørgsmaal er nu, hvorledes Forholdet overfor de øvrige Arvinger er ordnet. Det er her, hvor særligt ogsaa den udenlandske Kritik har sat ind. I Virkeligheden er Bestemmelserne for de øvrige Arvinger dog slet ikke saa haarde og uretfærdige, som det ved en overfladisk Betragtning kunde se ud til.

Børnene — altsaa ogsaa de øvrige Arvinger — har selvfølgelig Ret til en passende Opdragelse paa Gaarden indtil deres Fuldmyndighed. De har i Forhold til Gaardens Ydeevne Ret til en passende Uddannelse og Udstyr til at grundlægge egen Eksistens eller Ægteskabsudstyr. I Særdeleshed kan Udstyret til Sønner bestaa i Midler til at overtage nyoprettede Brug. Kommer Efterkommere uforskyldt i Nød, saa har de Hjemstedsret paa Gaarden, hvor de til Gengæld maa yde passende Arbejde.

De nærmere Bestemmelser angaaende Forsørgelsen af de andre Børn viser tydeligt nok, at de har Krav overfor »Anerben« i et Omfang, som er foreneligt med Arvegaar-

dens Bevarelse. Det er heller ikke Meningen, at Udstyret til de andre Børn kun skal fremskaffes af de kontante Midler, der i Øjeblikket staar til Raadighed; de kan betales i Rater og muligvis ogsaa ved Laan.

Ved Arvedelingen faar de øvrige Arvinger selvfølgelig deres Andel i de Efterladenskaber, der findes ved Siden af Arvegaarden. Naar der hviler Gæld paa Gaarden, er der muligvis ikke noget at dele. Men Formaalet med Arvegaardsloven og de andre Agrarlove er jo at styrke Bonden, at fjerne Gældsbyrden og give ham Muligheder for at gøre Opsparinger til sig selv og sine Efterkommere.

Iøvrigt vil vist nok en anden Mulighed i Fremtiden udnyttes i stærkere Grad end hidtil — at tegne Livs- og Etableringsforsikringer som Betryggelse for de øvrige Arvinger.

Alt i alt, man kan paa ingen Maade tale om, at de andre Børn er gjort arveløse. Var dette Tilfældet, vilde Loven jo virke direkte imod dens Hensigt — at sikre Bondestanden som Blodkilde for Nationen.

Af særlig stor Betydning er Bestemmelserne angaaende Salg, Behæftelse og Bortforpagtning af Arvegaarden.

Arvegaarden er principielt uafhændelig og ubehæftelig. Undtagelser fra disse Regler kan kun tillades, naar Arveretten, hvis der foreligger vigtige Grunde, giver sit Samtykke. Belastninger, som forefandtes, da Gaarden blev Arvegaard, bliver selvfølgelig bestaaende, men ordnes ved en særlig Saneringslov.

Forbudet imod Belastning gælder ikke for Aftægtsydelse, Servitutter og lignende, og naar der udstykkes nye Brug. Grundforbedringsarbejder og lignende vil anses for en vigtig Grund for at optage Laan.

Bortforpagtning af en Ejendom for et længere Tidsrum end 3 Aar maa godkendes af Arveretten.

Ligesom Gaarden principielt ikke kan sælges eller pantsættes uden særlig Tilladelse, kan den heller ikke gøres til Genstand for Retsforfølgning. Den er undtaget for Tvangsauktion og Konkurs.

Der er endvidere at bemærke, at heller ikke de paa Gaarden avlede Produkter kan sættes til Tvangsauktion. Her gælder dog visse Undtagelser for offentlige Afgifter og i en Overgangstid ogsaa privatretlige Fordringer.

Med disse vidtrækkende Bestemmelser frigores Bonden fra Kapitalen; hans Jord kan ikke mere være Spekulationsobjekt.

Men som allerede fremhævet betyder denne Beskyttelse paa ingen Maade, at han ikke mere skal betale sine Gældsforpligtelser. Det er ligefrem en Æressag, at han betaler. Der er sikret ham tilstrækkelige, faste Priser, saa han ret nøje kan beregne, hvilken Gæld han kan taale. Efterkommer han ikke sine Forpligtelser, kan han, som allerede omtalt, tabe Retten til at være Bonde.

Det siger sig selv, at alt dette betyder en Omvæltning paa Kreditomraadet. Den hypotekariske Sikkerhed har tabt sin afgørende Betydning. Kreditten til Bonden maa fremtidig gives som Personalkredit. Herved træder Andelskasserne i Forgrunden fremfor de store Banker.

Til at gennemføre de store Opgaver, som Arvegaardsloven byder, er der skabt en særlig Retsinstitution, Arveretten, med 3 Instanser: Anerbengericht, Erbhofgericht og Reichserbhofgericht. Her afgøres alle Stridsspørgsmaal.

Første Instans er besat med 1 Dommer og 2 Bønder, anden Instans med 3 Dommere og 2 Bønder og tredie Instans med 2 Dommere og 2 Bønder og med Ministeren som Præsident.

Bønderne har her samme Rettigheder som den juridiske Dommer. Herved sørges der for, at Rettens Afgørelse bliver i Overensstemmelse med Bondens Opfattelse og Tankegang. Afgørelserne skal ikke træffes efter Paragraffer og Bogstaver, men saaledes, som de tjener Bondestandens og Folkets Interesser bedst. Lovens Hensigt og Formaal skal være bestemmende.

Arvegaardsloven betyder selvfølgelig en vis Frihedsbegrænsning for den enkelte, — men paa den anden Side

faar Bonden nye Rettigheder. Eksistensen, Gaarden, er sikret for ham og hans Slægt. Det private Initiativ og Foretagsomhed hæmmes paa ingen Maade; Avancen er Bondens, eller den kommer hans Børn tilgode.

For mange vil det sikkert forekomme uforstaaeligt, at man paa een Gang kan være Ejer af en Ejendom og samtidig mangle Ret til at sælge og pantsætte den. Her er der visse Paralleller mellem Arvegaardsloven og den gamle Majoratsret. Formaalet er dog vidt forskelligt. Majoratsvæsenet tilsigtede at bevare en stor Formue for en bestemt Slægt, — Arvegaardsretten gælder dog kun for smaa og mellemstore Bøndergaarde og skal gøre Bonden uafhængig af Kapitalen.

Forgældelsen indenfor Landbruget var erkendt som en nødvendig Følge af selve Systemet. Med Retten til Pantsætning følger praktisk en Tvang dertil. Høje Jord- og Ejendomspriser, — høj Gæld, som ikke kan forrentes i daarlige Tider! Som den eneste Udvej til at undgaa Forgældelsen har man nu afskaffet Handelen med Jorden og vanskeliggjort Belaaningen.

Ved Arvegaardslovgivningen er den bestaaende Gæld ikke bragt ud af Verden. Bestaaende Rettigheder skal respekteres som tidligere, — men Meningen er efterhaanden at nedbringe og tilsidst afskaffe Bondens Gæld.

At det vil vare mange Aar, inden den tilstræbte Idealtilstand er naaet, betragtes som underordnet. Der er sat en Grænse for videre Forgældelse, og Ejendommen er nu sikret Bonden og hans Efterkommere. — Det er givet, at en saadan indgribende Lov ogsaa er forbundet med Ulemper. Men dem maa man finde sig i af Hensyn til de store Fordele, der vil komme Efterslægten tilgode.

For at hjælpe de stærkest forgældede Bønder er der truffet særlige Hjælpeforanstaltninger, lignende som ved den danske Akkord- og Saneringslovgivning.

Ved Lovens Ikrafttræden var der vel nok mange tyske Bønder, der var ret kritiske og skeptiske. Men i det store og hele kan man nu efter 6 Aar konstatere, at Loven faar

Anerkendelse i alle Kredse, og at den har virket meget tilfredsstillende. Dens Formaal: At bevare Ejendommen i Slægten og forhindre, at den overbelastes med Gæld, er jo heller ikke fremmed for gammel tysk Ret og Tradition. Den bunder netop i gammel Bonderet, — den norske Odels- og Aasædesret. — Dertil kommer, at man stadig bestræber sig paa at praktisere Loven, saa Bondens naturlige Opfattelse bliver det afgørende. Man kan og skal gøre alt, hvad der er fornuftigt, og hvad der tjener Bondestanden og dermed Samfundet. Derover vaager Bønderne selv som Dommere ved Arveretten.

Selv om en meget stor Del af Landbrugsejendommene i Tyskland er inddraget under Arvegaardsloven, er der dog en anden meget betydelig Del, som ikke omfattes af disse Bestemmelser. Men ogsaa her er der Hjemmel for en ret vidtgaaende Kontrol.

Handel med almindelige Landejendomme over 2 ha er kun gyldig, naar der opnaas Godkendelse af en dertil autoriseret Myndighed (Landraaden i Forbindelse med Kredsbondeføreren).

Godkendelse af Købet maa kun nægtes, naar det drejer sig om Jord til Landbrug og Skovbrug og

1) naar Handelen kan medføre Fare for Driftens ordentlige Gennemførelse og dermed Folkets Ernæring,
2) naar Køberen ikke kan anses for ved Købet at have Landbrug som Hovederhverv,
3) naar Handelen tager Sigte paa en uøkonomisk Opdeling af Ejendommen,
4) naar Handelen lader befrygte, at Brugets Selvstændighed vil gaa tabt, og
5) naar Købesummen staar i groft Misforhold til Ejendommens Værdi.

Disse Bestemmelser gælder ogsaa ved Forpagtninger.

Bestemmelserne skal hindre Landejendommes Overgang til Ikke-Landmænd. Den tyske Jord er intet Spekulationsobjekt, den skal tjene til Folkets Ernæring.

Ud fra dette Krav er der ogsaa skabt Muligheder for at skride ind overfor Landmænd, der forsømmer deres Jord paa en grov Maade. Med Rettigheden til Jorden følger ogsaa Pligten til at drive den. Her udøves et Tilsyn gennem Kreds- og Landsbondeføreren.

En anden meget vigtig ny Lov, som er bestemmende for det nye Tysklands Agrarpolitik, er Loven om Rigsernæringsstanden af 13. September 1933: »Gesetz über den vorläufigen Aufbau des Reichsnährstandes und Massnahmen zur Markt- und Preisregelung für landwirtschaftliche Erzeugnisse«.

Der dannedes herved en hele Landbruget omfattende Organisation: »Reichsnährstand«. Den er tilsluttet alle Bønder, Landmænd, Landarbejdere, Forhandlere af Landbrugsprodukter, Møllere, Bagere, Slagtere og alle andre, som har med Landbrug og med Folkets Ernæring at gøre. Disse er sammensluttet til et stort Fællesskab og danner nu et Instrument, som effektivt kan sættes ind for at løse de Opgaver, Ernæringssituationen stiller.

Denne ene mægtige Sammenslutning afløser utallige større og mindre Landbrugssammenslutninger og Foreninger, som tidligere hver især forsøgte at løse enkelte Opgaver. Derved fremkom et »imellem og imod hinanden«, en Uensartethed og Uenighed i Landbrugets Opfattelse og Tilkendegivelse, som maatte føre til, at Landbruget mistede enhver Indflydelse. — Reichsnährstand er derimod en Blok, som kan sidestilles med de store Industrikarteller og som kan gøre sin Indflydelse gældende til alle Sider.

I Spidsen for Reichsnährstand staar Landbrugsminister Darré, som Rigsbondeføre. Organisationen forgrener sig udover de enkelte Provinser og Lande ned til Amter, Sogne og Kommuner. Overalt er der indsat Bondeførere, der udfører deres Embede som Ærespost.

Arbejdet indenfor Reichsnährstand er opdelt i 3 Hovedafdelinger:

I. Mennesket.
II. Bedriften.
III. Markedet.

Det er bemærkelsesværdigt, at man ikke blot interesserer sig for Driftsøkonomi- og Afsætnings-Problemer. Man drager ogsaa Omsorg for Landbrugeren og Landarbejderen som Menneske. — Der er mange Problemer, som ikke kan løses ved faglig Dygtiggørelse og tekniske Foranstaltninger alene; de kræver Personligheder med den rigtige Bondesans, den rigtige Holdning og Karakter.

Paa Loven om Reichsnährstand beror hele den tyske »Marktordnung«, Reguleringen og Fordelingen af Landbrugsproduktionen og dens Priser.

Tidligere bestemte i alt væsentligt »Kræfternes frie Spil« — Tilbud og Efterspørgsel — Prisen. Stigende Priser animerede Produktionen og hæmmede Efterspørgslen, hvad der omvendt igen resulterede i et Prisfald. Denne Usikkerhed maatte udvikle sig paa den ugunstigste Maade og medføre svære Kriser for Landbrugets uelastiske Drift.

Her bryder nye Love af Princip med de labile, svingende Priser. Principielt indføres faste, nationaløkonomisk retfærdige Priser, d. v. s. Priser, som baade tager Hensyn til Producenten, Konsumenten og den nødvendige Handel.

Stabile Priser forudsætter en Regulering af Afsætningen og eventuelt ogsaa Regulering af enkelte Produktioner, for at der ikke bliver for meget af en Vare og samtidig saa meget større Mangel paa andre.

Denne Regulering foretages af Landbrugets egen Organisation under Tilsyn af Staten.

Handelen overtager nu mere Fordelerrollen og har ikke mere den samme store Risiko som tidligere. Derfor har man — uden at skade Handelsstanden — ogsaa kunnet reducere Handelsavancen betydeligt. Netop herved har man ved mange Produkter kunnet forhøje Landbrugets Salgspris uden at sætte Forbrugerprisen op.

Det siger sig selv, at de stabile Priser er af uhyre stor

Betydning for Landbruget. Det er dog ikke saaledes, at Priserne er helt ens hele Aaret; der tages ogsaa Hensyn til Afstanden fra Markedet og andet. De faste Priser gør det muligt for enhver Landmand at kalkulere sin Bedrift paa langt Sigt. Med rentable Priser betyder den største Produktion tillige det største Nettoudbytte.

Pris- og Afsætningsreguleringen er foretaget med stor Grundighed og Organisationsevne for alle Produkter og Produktionsomraader. At gaa i Enkeltheder her fører for vidt.

Der skal kun lige nævnes, at der er dannet »Hauptvereinigungen« for de enkelte Produkter, f. Eks. for Korn, Mælk- og Mælkeprodukter, Æg, Kød, Flæsk o. s. v. — Hovedopgaverne er:

at indstille Produktionen i Forhold til Behovet,
at overvaage Indførslen og begrænse den i Forhold til Forbruget,
at fordele Varerne,
at sørge for en retfærdig, stabil Pris,
at sikre Forsyningen, og
at drage Omsorg for nødvendige Forraad.

Denne Planøkonomi indenfor Tysklands Forsyning med Levnedsmidler er nu allerede gennemført i flere Aar. Det er let at se, at den i Dag — under den nye Krigssituation — betyder en uhyre stor Fordel. Darrés Landbrugspolitik har fra første Begyndelse af været meget vidtskuende. Nu skal den bestaa sin Prøve, — og det staar udenfor al Diskussion, at Tyskland, takket være sin Landbrugspolitik i de sidste Aar, staar meget bedre rustet end under Verdenskrigen, hvor man først efterhaanden, som Problemerne blev brændende, beskæftigede sig med dem. I Dag kan Tyskland stille sin »Nährstand« Side om Side med »Wehrstanden«.

Fra Rigsbondedagen i Goslar indledede Rigsbondeføreren for nogle Aar siden en Produktionskampagne, den saakaldte »Erzeugungsschlacht«.

Landmanden skal sætte alt ind for at hæve Produktionen, højne Udbyttet af den tyske Jord. Herved belæres og hjælpes han af Reichsnährstand og alle dens Indretninger og Institutioner, dens Konsulenter og Fagfolk.

Konsulentarbejdet, Landbrugsskolerne og alt, hvad der har med Landmændenes Uddannelse og Dygtiggørelse at gøre, er i de senere Aar støttet og udviklet meget stærkt.

Reichsnährstands Forgrening helt ud i den sidste Landsby muliggør, at enhver Anvisning kan bringes ud og kan blive efterkommet af alle Landmænd.

De til Produktionsudvidelsen fremsatte Paroler har i Dag ogsaa større Interesse her i Landet, efter at Forholdene nu ogsaa kræver en vis Selvforsyning her. Parolerne er kort følgende:

1) Omhyggelig Jordbearbejdning, den bedste Udnyttelse af Staldgødning og Ajle, foroget Gødskning og rigtig Gødskning.
2) Udvidelse af Rodfrugtdyrkning.
   Sukkerroer og Kartofler giver det største Udbytte pr. ha. Ensilerede Kartofler kan udmærket danne Grundlag for et stort Svinehold.
3) Dyrkning af Mellem- og Stubafgrøder giver værdifuldt æggehviderigt Foder og sparer Kraftfoder. Konserveringsspørgsmaalet er løst ved Ensilering.
   Vinterbyggen giver tidlig Høst og dermed større Muligheder for 3 Gange Høst i 2 Aar.
4) Bedre Udnyttelse af Græsarealerne, Dyrkning af Lucerne, Fenne-Inddeling og rigtig Høbjærgning med mindst muligt Tab.
5) Hold gode Dyr, som kan omsætte Grovfoderafgrøderne til store Ydelser, og foder dem rigtig!
   Paa Husdyravlens Omraade er der i de senere Aar gennemført meget vidtrækkende og betydningsfulde Bestemmelser. Der maa kun benyttes kaarede Handyr. Ydelseskontrollen er gjort obligatorisk for alle Besætninger med flere Køer.

6) Anvend Maskiner — muligvis paa Andelsgrundlag — for at modvirke Mangelen paa Arbejdskraft og for at lette Landbrugsarbejdet!

Hvor stærk Tekniseringen af det tyske Landbrug i de sidste Aar har kunnet gennemføres, viser Tallene for Afsætningen af Landbrugsmaskiner:

i 1932 138 Mill. Rigsmark,
i 1938 460 Mill. Rigsmark.

Det betyder nu en meget stor Fordel, at disse Paroler ikke er Krigsparoler, — men at Landmændene allerede i flere Aar er bleven animeret og opdraget til at indstille deres Bedrift i denne Retning og paa dette Grundlag.

Den størst mulige Produktion ligger selvfølgelig i Statens og hele Folkets Interesse; men derved er ogsaa den enkelte Landmand, set fra et privatøkonomisk Standpunkt, bedst tjent.

Man kræver dog her ikke blot større Anstrengelser fra Landmændenes Side, Staten hjælper selv til. Der gives billige og langfristede Laan og meget betydelige kontante Tilskud:

til Grundforbedringsarbejder,
til Omplojning og Forbedring af Græsarealer,
til Indretning af Skiftefolde paa Græsmarkerne,
til Bygning af Siloer og Ajlebeholdere,
til Anskaffelse af Kartoffelkogere (Dämpfanlagen) til Andelsselskaber,
til Anskaffelse af Landbrugsmaskiner og til mange andre lignende Formaal.

Kunstgødningspriserne er ved en særlig Aktion sat betydeligt ned, særlig for Kvælstof og Kali.

Arbejdstjenesten er sat ind ved store Grundforbedrings-, Landvindings- og Kultiveringsarbejder, som den enkelte ikke kunde magte.

For den enkelte Landmand, som havde faaet for stor Gæld, er det af største Betydning, at den gamle Gæld afvikles og nedbringes.

Der gennemføres en omfattende Gældsafvikling — Entschuldung.

Gælden skal tilbageføres til et passende Niveau og amortiseres. Den skal fremtidig være taalelig for Ejendommen. Her er der indført et nyt Begreb, »die tragbare Rente«, hvis Beregning lettes ved, at Prisfaktoren er givet.

Ved mindre Behæftelse fastlægges Gælden, og den skal amortiseres i Løbet af 50 Aar.

Ved stærkt forgældede Ejendomme gaas ud fra Ejendomsskylden (Einheitswert). Deraf beregnes den saakaldte Driftsværdi (Betriebswert). Renteydelsesgrænsen andrager 5 pCt. af Driftsværdien.

Driftsværdien er højeste Belastningsgrænse. $^2/_3$ af Driftsværdien er »mündelsicher«; her er Sikkerhed som for umyndiges Midler.

Gælden, der ligger ud over denne $^2/_3$ Grænse, kan nedskrives til Renteydelsesgrænsen.

Rentefoden er 4 pCt. for den »mündelsichere« Del af Gælden, 4½ pCt. for den øvrige Del, Amortisationen andrager ½ pCt.

Fordringer kan højst nedskrives med 50 pCt.; hvor dette ikke er tilstrækkeligt, bærer Kreditorerne ikke yderligere Tab, Resten overtager Staten. Hvor Nedskrivningen betyder særlig Haardhed overfor Kreditorerne, hjælper Staten yderligere til og afløser hele Fordringen.

Hvor det ikke drejer sig om Arvegaarde, er en Tvangsauktion stadig mulig. Naar Kreditor ikke er Landmand, men f. Eks. en Bank, kan han efter tidligere nævnte Bestemmelser ikke blive Ejer af Ejendommen. Men han kan faa Tilladelse fra Landraaden til at byde, naar han indenfor et bestemt Tidsrum sælger Ejendommen videre til en Landmand.

Det tyske Landbrugs samlede Gæld udgjorde pr. 1. Juli 1938 11,9—12 Milliarder RM. — Sammenlignet med den af

Statistisk Departement pr. 15. Juli 1937 opgivne Gæld for det danske Landbrug paa næsten 4½ Milliarder Kroner, er denne Belastning af Landbruget i Tyskland meget ringe.

Selv om der ved Gennemførelsen af Produktionskampagnen er investeret betydelig Kapital, har Gælden i de senere Aar vist aftagende Tendens; efter »Institut für Konjunkturforschung« i 1937/38 en Nedgang paa 0,7 pCt. Større Betydning end Nedgangen i den samlede Gæld har dog Nedgangen af Landbrugets aarlige Renteydelse. Fra 1 010 Mill. RM. i 1931/32 er den gaaet ned til 560 Mill. RM. i 1937/38.

Paa enkelte Omraader har det tyske Landbrugs Udgifter i de sidste Aar været stigende, særlig gælder det Arbejdsudgifterne. Her overfor er der til Udligning gennemført en Forhøjelse af Priserne for Mælk, Kød og Flæsk, som samtidig skal animere Produktionen af forædlede dyriske Produkter. En saadan Prisforhøjelse kan dog altid kun gennemføres under fuld Hensyntagen til det almindelige Prisniveau.

Landbruget støttes tillige ved en meget lempelig Skattepolitik. Til Illustration herfor et Eksempel fra en Gaard paa ca. 50 ha i Angeln. Det sidste Regnskabsaar viser et Nettoudbytte paa ca. 15 000 RM. — Men der er i Aarets Løb indkøbt en Traktor og andre Landbrugsmaskiner for ca. 10 000 RM. Disse maa i første Aar nedskrives til 1 RM. Og med Børnefradrag bliver Bondens skattepligtige Indkomst paa den Maade udregnet til ca. 4 000 RM. — Paa samme Maade behandles efter tysk Skattelovgivning en ny Arbejderbolig. Staten yder først et kontant Tilskud paa ca. 30 pCt.; Resten kan nedskrives i første Aar til 1 RM.

Ved at skabe bedre Boligforhold sikres den nødvendige Arbejdskraft paa Landet; Landflugten hæmmes. Interessant er i denne Forbindelse en Aktion, der er bleven gennemført i Østpreussen, hvorved der blev fremskaffet 6 000 Malkekøer til Landarbejderfamilier.

Opretteisen af nye Brug, i Særdeleshed Arvegaarde, betyder en Forøgelse og Styrkelse af Bondestanden og ligger dermed paa hele den tyske Agrarpolitiks Linie. Udstykningen begunstiges paa mange Maader. De nye Brug oprettes særligt:

1) paa ny kultiverede Arealer,
2) paa de Arealer, som indvindes ved de store Digearbejder ved den slesvig-holstenske Vestkyst og
3) ved Opdeling af store Ejendomme.

Antallet af nye Brug er i de sidste Aar gaaet en Del tilbage, fordi man har Vanskeligheder ved at købe Jord nok. Tvangsauktionernes og de billige Jordprisers Tid er forbi. For øvrigt er Brugenes Gennemsnitsstørrelse steget betydeligt. I 1919 til 1932 var det gennemsnitlige Jordtilliggende for nye Brug 10,5 ha, og det er steget til 20,1 ha i 1937. Da en Del af de nye Brug har mindre end 10 ha, er der oprettet adskillige med ikke saa lidt mere end 20 ha. Ved en Besigtigelse af den ny-inddigede Adolf-Hitler-Koog ser man meget tydeligt, at man opretter middelstore og smaa Bøndergaarde og saakaldte Arbejder-»Siedlungen« mellem hverandre, for at de forskellige Brugsstørrelser i enhver Retning kan supplere hinanden.

Foruden at oprette helt nye Brug, arbejdes der energisk paa at gøre bestaaende Brug store nok til, at en Familie kan leve deraf. Den gennemsnitlige Brugsstørrelse er betydeligt mindre end i Danmark og i mange Egne alt for lille. Ved Tildeling af Tillægsparceller og Omlægning skabes der bedre Forudsætninger for en tidssvarende og rationel Drift, og de føres frem til Størrelse af en »Ackernahrung«.

Jordfordelingen er endnu et meget stort Problem i Tyskland. I de senere Aar er der aarlig omlagt ca. 70 000 ha. Men Arealet, der trænger til Omlægning og Arrondering, opgives til 7 Mill. ha. Forberedelserne til en meget stærkere Omlægning og Sammenlægning i de Egne med helt smaa

Brugsstørrelser er i fuld Gang og er heller ikke standset af Krigen.

Ved Oprettelse af nye Brug interesserer man sig ikke alene for Bruget, men tillige i ganske betydelig Grad for Brugeren. Der stilles meget strenge Krav til den nye Bonde og Bondekone; derved er det ikke saa meget deres finansielle Forhold som deres Dygtighed og menneskelige Kvalifikationer, der bliver afgørende for, om de kan faa tildelt en »Neubauernschein« og dermed Berettigelse til et nyt Brug.

Ved Tildelingen af nye Brug tages der stort Hensyn til, at Ansøgeren er hjemmehørende paa Egnen. Først naar der ikke er kvalificerede Ansøgere mere indenfor Amtet, tager man fremmede fra Naboamtet, og først naar der ikke er flere indenfor en Provins, henter man dem fra andre Provinser.

Til Slut nogle korte Angivelser af de i de senere Aar ved ihærdigt og maalbevidst Arbejde opnaaede Resultater:

Selvforsyningen af den tyske Befolkning er trods stadigt stigende Forbrug forhøjet til 82 pCt. af det samlede Fødevareforbrug. I 1927 androg den kun 65 pCt.

Trods en Indskrænkning af Kraftfoderforbruget til under det halve i Forhold til Tiden før 1933 er det i det store og hele lykkedes at opretholde den samme Mælkeproduktion.

Man har kunnet samle meget betydelige Forraad, — og Lagerbeholdningerne dækker Forbruget langt ind i Fremtiden.

Ved forøget Indsats har Landbruget i de sidste Aar sparet Staten for Milliardbeløb i Deviser.

To betydningsfulde Problemer, som skal løses i Fremtiden, har i den senere Tid i særlig Grad beskæftiget den tyske Agrarpolitik:

1) Landbrugets Undervurdering.

Dette er ikke blot et tysk, men et internationalt Problem. Overfor Industrien har Landbruget i de sidste

50 Aar været for daarligt stillet. Landbrugets Udøvere har ikke modtaget den samme Løn for deres Arbejde, som andre Erhverv har opnaaet. Dette Forhold er ikke alene uretfærdigt, men nationalokonomisk usundt.

2) »Die Landflucht«.

Landflugten er en Følge af Landbrugets Undervurdering. Den er erkendt som den største Fare for Landbruget og hele Folket. Med alle Midler vil man forsøge at overvinde denne Fare. Landet skal i Fremtiden have større Tiltrækningsevne end Byerne.

Her er der uløste Problemer. Det afgørende maa dog være, at man har erkendt Landbrugets og Bondestandens Betydning og de foreliggende Opgaver, — og at man maalbevidst søger at afhjælpe og handle.

I Indstillingen til alle Problemer gives der 2 Betragtningsmaader. Den ene gaar kun ud fra de i Øjeblikket foreliggende reale Forhold og Muligheder. — Den anden sætter sig ud over alle Vanskeligheder og Enkeltheder og retter sin Opmærksomhed paa det principielle. — Paa denne Maade føres Tysklands Landbrugspolitik under Mottoet: »Blut und Boden«.

Sofie Rostrup in memoriam.

Fru *Sofie Rostrup.*

Blandt de mange videnskabeligt uddannede Fagfolk, som i det sidste halve Aarhundrede har ydet deres Bidrag til Udviklingen af Landbruget i Danmark, var Fru Sofie Rostrup en af de mest kendte. Meddelelsen om hendes Død d. 25. Januar 1940 vil hos mange fremkalde Minder om hendes særprægede Personlighed og betydningsfulde Gerning.

Sofie Rostrup var født den 7. August 1857 i Sønderholm ved Nibe som Datter af Sognepræst Fritz Jacobsen og Hustru født Blicher. Allerede som ganske ung viste hun Interesse for boglige Studier — hendes Fader læste Latin og Græsk med hende —, men det blev Naturvidenskaben, der særlig vakte hendes Kundskabstrang. Først tog hun dog Kommunelærerindeeksamen i en Alder af 22 Aar, men gav sig derefter til at læse til Studentereksamen, som hun bestod i 1884, hvorefter hun begyndte at studere Naturhistorie ved Universitetet. Hun lagde sig tidligt efter Studiet af Insekterne og blev Elev af den berømte Entomolog Professor *J. C. Schiödte*, for hvem hun Livet igennem bevarede en stor Beundring. I 1889 tog hun som den første Kvinde her i Landet Magisterkonferens i Naturhistorie med Zoologi som Hovedfag. Under hele sin Uddannelse maatte hun ernære sig selv ved Undervisning paa københavnske Skoler, og hun fortsatte denne Skoleundervisning lige til 1918. Denne Side af hendes Gerning skal iøvrigt ikke nærmere omtales her; jeg skal kun nævne, at hun efter personlige Vidnesbyrd af hendes Elever var en elsket og højagtet

Lærer. Det kan tilføjes, at hun gennem en lang Aarrække virkede som Eksaminator ved Præliminæreksamen for Privatister.

I 1892 blev Fru Rostrup gift med Botanikeren mag. scient. *Ove Rostrup*, der døde 1933.

Paa den videnskabelige Entomologis Omraade har Sofie Rostrup især bidraget til Kendskabet til Gallerne, de ejendommelige Misdannelser af Planter, som frembringes af visse Insekter, Mider o. a. Hun har udgivet en værdifuld og omfattende dansk Gallefortegnelse (»Danmarks Zoocecidier« 1896) og en Afhandling om Grønlands Galmider.

Fru Rostrups største Fortjeneste ligger dog i hendes Arbejde med de for Jordbruget skadelige Dyr og deres Bekæmpelse. Hun blev den faktiske Grundlægger af Landbrugszoologien her i Danmark; hvad der eksisterede forud, var kun lidt og spredt, og hvad der er kommet til senere, bygger paa det Fundament, hun har lagt. Gallestudierne dannede en naturlig Overgang til Arbejdet med de skadelige Insekter, og hendes Interesse for dette Emne blev uden Tvivl stærkt opmuntret af hendes Svigerfader, Plantepatologen Professor *Emil Rostrup*, der selv havde en betydelig Viden paa dette Omraade.

I 1896 fik Fru Rostrup ministeriel Understøttelse til Studiet af Landbrugets Skadedyr. Hun begyndte nu sine Rejser rundt i Landet for at undersøge Skadedyrenes Optræden ved Selvsyn, og i 1900 udkom hendes Bog »Vort Landbrugs Skadedyr« som et Bind i de af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab udgivne »Landboskrifter«. Paa det Tidspunkt maa der have været stor Interesse for Emnet, for allerede 1904 kom der en ny Udgave og i 1907 en tredie; men derefter gik der en længere Aarrække, indtil den fjerde, meget omarbejdede Udgave fremkom i 1928; en tysk Oversættelse publiceredes i 1931, og en femte dansk Udgave er for Tiden under Trykning.

Landmændenes Forstaaelse af Skadedyrenes Betydning fik et stærkt Skub fremad i 1905, da Insektangrebene som Følge af Vejrforholdene var ualmindelig voldsomme. Dette bidrog til, at De samvirkende danske Landboforeninger i 1907 oprettede en plantepatologisk Forsøgsvirksomhed, hvortil Fru Rostrup knyttedes som Zoolog. I 1913 blev denne Virksomhed overtaget af Staten med *Kølpin Ravn* som Leder. Forholdene var dog smaa, »Statens plantepatologiske Forsøg« raadede over et Par Værelser i en Villa i Lyngby og et lille Forsøgsareal i Nærheden, men Fru Rostrup udførte det meste af sit indendørs Arbejde i sit private Hjem. Først i 1922 fik Institutionen gode Kaar ved Opførelsen af en fortrinlig og rummelig Bygning paa Sorgenfri Slots Jord, og omtrent samtidig udvidedes Personalet betydeligt. I 1919 udnævntes Fru

Rostrup til Afdelingsbestyrer for den zoologiske Afdeling, og i 1927, da hun fyldte 70 Aar, tog hun sin Afsked.

Den overvejende Del af Fru Rostrups Livsgerning fandt saaledes Sted under de trange og vanskelige Forhold i Aarhundredets to første Tiaar. Men var de ydre Kaar beskedne, saa var Energien og Arbejdsglæden saa meget større. Aaret rundt modtog Fru Rostrup talrige Forespørgsler fra Konsulenter og Landmænd, og hun besvarede dem alle med samvittighedsfuld Nøjagtighed. Hendes Arbejdsdag begyndte ofte Kl. 7 om Morgenen; om Vinteren sad hun ved Lampelys og foretog sine Undersøgelser, inden hun skulde af Sted til sin Skoleundervisning, og om Aftenen gik det løs igen. Ferie var et ukendt Begreb; naar Skoleaaret sluttede, drog Fru Rostrup ud paa sine Ture Landet rundt, pr. Jernbane og paa sin elskede Cykel. Hun deltog i Planteavlsmøder, Markvandringer, Kursus, Udstillinger o. s. v. med aldrig trættet Interesse, og om Aftenen gik hun gerne med til en Sammenkomst eller Fest; hendes Vitalitet syntes at kunne holde til alt.

Paa disse Rejser fik Fru Rostrup samlet et stort Iagttagelsesmateriale, hun fyldte sine Lommebøger med Notater og sine Glas med Larver og andre Dyr, som hun undersøgte hjemme. Men lige saa vigtigt var det, at hun opnaaede en Kontakt med det praktiske Landbrug, dets Udøvere og Vejledere, som faa andre med lignende Forudsætninger har haft. Man kan vel forestille sig, at mangen en brav Praktiker har haft lidt svært ved at lade sig belære af en Dame fra København; men hendes ligefremme og naturlige Optræden indgød Tillid, og hun selv var lige saa ivrig til at søge Belæring hos Landmændene som til at dele ud af sin egen Viden. Hun vandt sig talrige Venner overalt, hvor hun kom.

Saaledes blev Fru Rostrups Arbejde i stor Udstrækning en Konsulentgerning. Men hun nøjedes ikke dermed. Hun anlagde Forsøg for at faa vigtige Spørgsmaal vedrørende Skadedyrenes Biologi eller Bekæmpelse klarlagt, og hun samarbejdede sine mange Erfaringer i større og mindre Skrifter, dels mere populære, dels egentlige faglige Afhandlinger, hvoraf de fleste er offentliggjort i »Tidsskrift for Planteavl«.

Et af de første Insekter, som hun nærmere studerede, var Fritfluen. Allerede i 1897 paaviste hun, at de graa Havresorter, særlig Hedehavren, klarede sig meget bedre mod Fritflueangrebet end de gule. I 1905 fremhævede hun i »Meddelelser vedrørende Insektangreb paa Markafgrøder i Jylland« Betydningen af tidlig Saaning af Havren. Man antog dengang, at Fritfluen overvintrede som Puppe i Vintersæden (særlig Rugen), men Fru Rostrup paaviste ved en indgaaende Undersøgelse, at Overvintringen sker i Larvestadiet og ganske overvejende i Græsmarkernes Planter.

Allerede i 1905 undersøgte hun ogsaa »Kornets Blomsterflue« eller — som vi nu kalder den — Brakfluen og fandt, at denne Art kun har een Generation om Aaret, og at den ikke — som man havde troet — lægger Æg paa Planterne, men i Jorden især paa Brakmarker. Paa dette Grundlag angav hun forebyggende Metoder, der i Praksis gav udmærkede Resultater.

Af stor praktisk Betydning var ogsaa hendes Undersøgelser over Kløveraal, Lucerneaal og Havreaal, hvoraf nogle er foretaget sammen med *K. Hansen*, andre med *Karsten Iversen*. Heri er bl. a. Forholdet mellem de forskellige Racer nærmere undersøgt, ligesom Kløveraalens Evne til at overleve ugunstige Forhold og dens dermed sammenhængende Smitteveje.

Det vilde føre for vidt at omtale alle Fru Rostrups Arbejder, jeg skal blot nævne, at der foreligger værdifulde Undersøgelser over Bedelus, »Krusesyge« hos Gulerødder (foraarsaget af Bladloppen *Trioza viridula*), Jordlopper, Kaalfluen m. m. Til de specielle Afhandlinger maa yderligere lægges de maanedlige og aarlige Oversigter fra den plantepatologiske Forsøgsvirksomhed, i hvilken Fru Rostrup skrev om Skadedyrene[1]).

Fra 1917 inddrog Statens Forsøgsvirksomhed ogsaa Havebruget under sin Domæne, og Fru Rostrup iværksatte derefter Undersøgelser over Havernes vigtigste Skadeinsekter. Det kan især nævnes, at hendes Forsøg med Vintersprøjtning af Frugttræer viste Vejen for den moderne Insektbekæmpelse i Frugthaverne og derved blev af væsentlig Betydning for det store Opsving i dansk Frugtavl, som vi i de sidste 10—15 Aar har oplevet.

I det hele erkendes det vel nu fra alle Sider, at Arbejdet med Jordbrugets Skadedyr og Plantesygdomme er af omfattende samfundsøkonomisk Betydning, og at Fru Rostrups Pionérarbejde paa dette Omraade har reddet store Værdier for Landet. Ved sin Afgang modtog hun Samfundets Tak i Form af Fortjenstmedaillen i Guld, den største Udmærkelse en Kvinde kan opnaa i Danmark. Kort efter modtog hun Tagea Brandts store Legat, som satte hende i Stand til at besøge Sydens Lande, hvis Natur og Kunst hun beundrede, men aldrig før havde haft Tid og Raad til at se. Disse Tegn paa Anerkendelse var hende til stor Glæde.

Jeg kan ikke slutte disse Linier uden at sige nogle Ord om Mennesket Sofie Rostrup, saadan som jeg har haft Lejlighed til at lære hende at kende gennem et mangeaarigt Samarbejde og Venskab. Fru Rostrups Livsgerning viser tilstrækkeligt, at hun var et begavet Menneske; men alle, der kendte hende nærmere, vil

---

[1]) En Fortegnelse over Fru Rostrups litterære Arbejder findes i *K. Henriksen:* Dansk Entomologis Historie. Ent. Med. 15, 1921—37, S. 308—313.

vidne om, at hun ogsaa var et fint og godt Menneske. Altid var det for Fru Rostrup Sagen, det kom an paa, ikke hendes egen Person. Hendes Flid, Ærlighed og Pligtfølelse var forbilledlige, aldrig skaanede hun sig selv, naar det gjaldt en Opgave. Hun troede paa Mennesker, talte nødigt nedsættende om nogen, men fremhævede helst deres gode Sider. Selv var hun uden Svig og altid rede til at hjælpe andre med Raad og Daad; i det stille hjalp hun adskillige, der var i Trang, skønt hendes egne Midler ikke var store. Hun elskede Livet, og trods megen Modgang i Tilværelsen vedblev hun at være Lysseer. Ja selv i de senere Aar, da Sygdom havde svækket hendes for saa ukuelige Helbred, bevarede hun Sindets Harmoni og Taknemligheden for alt, hvad hun havde faaet af godt. Hun var af dem, der styrkede ens Tro paa det værdifulde i Mennesker.

Mathias Thomsen.

Litteratur.

Sigurður Sigurðsson:

Landbrug og Landboforhold paa Island.

Danmarks Indsats for det islandske Landbrugs Udvikling.

Ejnar Munksgaards Forlag. 1940.
248 Sider, 1 Kort. Pris 10 Kr.

I Betragtning af, hvor lidt de fleste Danske ved om Landbrugsforholdene paa Færøerne, som jo er en Del af Danmark, kan man vel ikke undre sig over, at Flertallet af os kender lige saa lidt eller om muligt endnu mindre til vort jernbane- og soldaterløse Søsterlands Landbrug og Havebrug og den store Udvikling, dette er undergaaet de sidste Aartier. Men for dem, der skulde ønske en saadan Orientering fra en enkelt Kilde, er der ingen bedre end denne indholdsrige og usædvanlig smukt udstyrede Bog.

Bogen, der er udarbejdet med Støtte af dansk-islandsk Forbund, handler ikke alene om det Arbejde, Danskere og Islændinge har udført for at komme til Klarhed over Islands geografiske Forhold og dermed dets Erhvervsmuligheder og om, hvorledes disse bedst udnyttes, men den giver samtidig — ikke mindst takket være Illustrationerne — et glimrende Indtryk af Naturen i et af de mest udprægede vulkanske Lande i Verden.

Der mærkes ingen Bitterhed over den skammelige Behandling, den danske Regering til Tider har givet Island; tværtimod synes Forfatteren at være overordentlig taknemlig over danske Mænds og Institutioners Arbejde til det islandske Landbrugs Fremme. Ikke mindst iøjnefaldende er den fremtrædende Plads, han giver Omtalen af Landhusholdningsselskabets Indsats.

Bogen er nærmest lagt an som en historisk Udredning, og ikke mindst derved virker den Optimisme slaaende, hvormed f. Eks. Korndyrkningsforsøgene stadig fortsættes. Hovedvægten ligger i det hele taget paa Landbrugets mere eller mindre private Forsøgsvirksomheds Historie, men desuden klarlægges en Række Problemer af mere periferisk Interesse for Landbruget, f. Eks. Aarsagen til Kratskovenes stærke Tilbagegang, Trafikforholdene, Husbygningen, Naturkatastrofernes Indvirkning paa Landbrugserhvervet, hvilket sidste ikke altid har været af perifer Betydning.

I intet andet Land er Fiskeriet pr. Indbygger tilnærmelsesvis saa stort som Islands, og man er derfor vant til at betragte Island som en Fiskerination; Fisk er da ogsaa langt den vigtigste Eksportartikel og desuden et islandsk Fødemiddel af stor Betydning, saa det vil sikkert forbavse de fleste Danske, at hver Islænding f. Eks. i 1934 under en eller anden Form konsumerede gennemsnitlig 514 l Mælk.

Man kan gøre Indvendinger mod enhver Bog; overfor denne maa de væsentligste vistnok tilskrives mangelfuld Korrekturlæsning, som muligvis kan undskyldes med, at det ikke er let for en Islænding at udsende en Bog paa et københavnsk Forlag i en Krigs- og Isvinter. Landets Størrelse er saaledes forkert angivet; og skønt der et Sted staar, at der er Græs paa H a l v d e l e n af Landets Areal, kan man noget længere henne i Bogen læse, at Fjeldmarken spænder over de største Arealer.

I Litteraturfortegnelsen er angivet 94 Numre paa islandsk, 1 svensk, 1 tysk, 1 fransk og kun 30 danske; da Bogen især henvender sig til danske Læsere, burde vel de mange Bidrag, der er givet paa Dansk over de omhandlede Emner, i hvert Fald de lettest tilgængelige, være nævnt.

Afsnittet om Vulkanerne og deres Virksomhed støtter sig til Thoroddsens Undersøgelser, medens Forfatteren tilsyneladende har set bort fra nyere Arbejder.

Hele Bogen er trykt paa smukt glittet Papir, der især lader de 120 Illustrationer fremtræde langt smukkere, end det ellers vilde være Tilfældet. Billederne er gennemgaaende velvalgte og mange af en betagende Skonhed, men desværre maa enkelte af dem betegnes som fototeknisk daarlige. Adskillige Billeder er forsynet med overordentlig instruktive Underskrifter, som i mange Tilfælde forøger deres Værdi væsentligt.

Alt i alt en Bog, enhver Dansker burde læse.

Aa. H. Kampp.

Beskrivning av vagnar.

66. Beretning fra Jordbrukstekniska Föreningen, Uppsala. 1940. 51 Sider, Pris 1,50 sv. Kr.

Beretningen giver en Beskrivelse af 14 forskellige Vogntyper med Luftringe, der har været udstillet ved en »Vogndag« paa Ultuna i September 1939. Paa en Maade er Beretningen en Fortsættelse af 64. Beretning, der er anmeldt her i Tidsskriftet, Side 693, 1939. Paa flere Punkter frembyder den sidst foreliggende Beretning dog større Interesse end den første. Saaledes er de beskrevne Vogntyper efter deres Størrelse bedre passende for alsidig Kørsel i et Landbrug, og der er Vogne passende for saavel større som det mindste Landbrug. To af Vognene er Kassevogne, hvoraf den ene med alt Udstyr kun vejer 420 kg og laster 1 000 kg, medens den anden vejer 615 kg (omtrent det samme som den her i Landet anvendte Type Landbrugsvogn) og laster 2½ Ton. 6 af Vognene er bygget op paa Forhjulsæt fra Biler. Af Vægthensyn undgaar man Anvendelse af Bilernes Bagaksel. De øvrige Vogne er bygget paa specielle til Formaalet beregnede Aksler og Hjul, der ganske vist gør Fremstillingsprisen større, men letter Standardiseringen og Reservedelsspørgsmaalet. Beretningen er forsynet med gode Illustrationer, dels med Fotografier af Vognene og dels med skematiske Billeder af deres Konstruktion.

Vogne med Luftringe har endnu kun i meget begrænset Antal fundet Indpas til alsidigt Markarbejde her i Landet, men Problemet har utvivlsomt Interesse, og for dem, der fremstiller eller paatænker at lade fremstille saadanne Vogne, vil det foreliggende Hæfte bringe nyttige Oplysninger.

Knud Hansen.

Udkomne Bøger.

Beretning om Landboforeningernes Virksomhed for Planteavlen paa Sjælland 1939. Samlet og bearbejdet af de samvirkende sjællandske Landboforeningers Planteavlsudvalg ved L. Rasmussen, Konsulent. 324 Sider. Fh. August Bangs Forlag, Ejvind Christensen. (Kbhvn. 1940).

Kvægavlen i Jylland 1939. Med et Tillæg om *Kvægbesætninger under Tilsyn.* Samlet og udarbejdet af Foreningen af jydske Landboforeningers Husdyrbrugsudvalg ved Nic. Bonde, Konsulent. 560 + 88 Sider. (Aarhus 1940).

188de Beretning fra Forsøgslaboratoriet. Forsøg med Skummetmælk og kogte Kartofler til æglæggende Høner. Af J. Bælum. Udgivet af Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles landokonomiske Forsøgslaboratorium. 120 Sider. (Kbhvn. 1940).

Landbrugsregnskaber fra jydske Regnskabskredse 1938—39. Samlet og udgivet af Foreningen af jydske Landboforeningers Regnskabsudvalg ved K. Kvist Kristensen, Konsulent. XXXXVII + 144 Sider. (Aarhus 1939).

Dansk Bogfortegnelse. Aarskatalog 1939. 89. Aargang. Udgivet af G. E. C. Gads Forlag. 311 Sider. (Kbhvn. 1940).

Orienterende Forsøg med stigende Mængder af Fosforsyre og Kali til Tomater i Væksthus 1933—1937. Ved T. Bacher. 17 Sider. — *Forsøg med Sammenligning mellem Skal- og Marværter 1936—1938.* Ved Hakon Sørensen. 16 Sider. — *Forsøg med Kunstgødning og Staldgødning til Agerkultur paa merglet Marskjord.* Ved C. J. Tind-Christensen. 48 Sider. — *Forsøg med forskellige Kvælstofgødninger 1922—1938.* Ved Karsten Iversen og Jacob Wested. 84 Sider. 327.—330. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur (G. B. N. F., København).

34. Beretning om Planteavls-, Havebrugs- og landokonomisk Ungdomsarbejde 1939. Samlet og bearbejdet af Samvirksomhedens Planteavlsudvalg ved Konsulent H. P. Nielsen. Udgivet af De samvirkende sjællandske Husmandsforeninger. 292 Sider. (Slagelse 1940).

Aarbog for Gartneri. Enogtyvende Aargang 1939. Redigeret af Alfred M. Danvig. Udgivet af Alm. dansk Gartnerforening. 292 Sider. (Kbhvn. 1940).

Mindre Meddelelser.

En Tak!

Den finske Minister, *P. Pajula*, har anmodet mig om at bringe samtlige Bidragydere til Julehilsenen til Finland hans dybtfølte Tak for enhver Gave, stor eller lille, der paa denne Maade er givet til hans Land, idet Ministeren til mig har udtalt, at den overvældende Offervilje og Bidragydernes store Antal desværre forhindrer ham i personligt at sende alle en Tak.

August Bech.

Konsulentmødet 1940.

Det aarlige Konsulentmøde paa Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, der oprindelig var fastsat til Fastelavnsmandag og den efterfølgende Tirsdag, men som paa Grund af de opstaaede Trafikvanskeligheder maatte udsættes, agtes afholdt:

Fredag den 15. og Lørdag den 16. Marts d. A.

Dagsordenen for Mødet søges holdt uændret.

Foredrag i Landhusholdningsselskabet i Vinteren 1940.

Onsdag den 6. Marts vil Forstander *J. C. Lunden* holde Foredrag om »Hordyrkning før og nu«.

Foredraget afholdes Kl. 20 i Selskabets Modesal paa Prinsens Palæ, Frederiksholms Kanal 12, København.

Kapitelstaksterne for Aaret 1939.

Kapitelstakstkredse (Ældre Stifter)	Kr. pr. 100 kg				Kr. pr. gl. dansk Tønde			
	Rug	Byg	Havre	Hvede	Rug	Byg	Havre	Hvede
1. Sjællands Stift (undtagen Bornholm)	18,48	16,04	16,42	17,02	17,90	14,77	11,26	17,61
2. Bornholm	17,30	15,50	15,50	—	16,88	14,62	10,42	—
3. Lolland-Falsters Stift	18,46	16,30	16,08	17,38	18,16	14,97	11,60	18,24
4. Fyns Stift	18,02	16,17	16,17	17,28	17,63	14,91	11,12	18,07
5. Aarhus Stift	18,56	16,62	16,62	—	18,14	15,26	11,38	—
6. Aalborg Stift	17,76	16,41	16,47	—	16,70	14,94	11,31	—
7. Viborg Stift	18,90	16,99	16,95	—	18,06	15,51	11,49	—
Ribe Stift:								
8. Vejle Amt	18,83	16,97	16,97	—	18,22	15,59	11,69	—
9. Ringkøbing Amt	19,17	17,17	17,17	—	18,55	15,86	11,92	—
10. Ribe Amt	19,13	17,13	17,13	—	18,51	15,73	11,94	—
Sønderjydske Amter:								
11. Haderslev Amt	17,75	15,82	15,57	17,03	17,22	14,27	10,55	17,97
12. Aabenraa Amtsraadskreds	18,08	16,42	15,92	17,17	17,49	14,81	10,70	18,02
13. Sønderborg Amtsraadskr.	18,10	16,10	15,93	17,10	17,51	14,79	10,71	17,95
14. Tønder Amt	19,13	17,47	17,00	—	18,51	15,76	11,57	—
Gnst. for samtl. Kredse	18,41	16,51	16,42	17,16	17,82	15,13	11,26	17,98

De for Ærter, Boghvede, Boghvedegryn, Smør, Flæsk og Honning een Gang for alle ved Kapitelstakstlovens § 7 fastsatte Takster er følgende:

Ældre Kapitelstakstkredse (Ældre Stifter)	Hvide Ærter pr. Td.	Graa Ærter pr. Td.	Boghvede pr. Td.	Boghvedegryn pr. Td.	Smør pr. Pd.	Flæsk pr. Pd.	Honning pr. Pot
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Sjællands Stift:							
Møen	15,64	14,49					
Bornholm	.....	.....	.....	.....	1,04		
Loll.-Falsters Stift:							
forrige Halsted Amt	16,07	15,23					
forrige Maribo Klosters og Aalholm Amt	15,13	14,49					
forrige Nykøbing Amt	15,62	14,96			pr. Td.		
Aarhus Stift	.....	.....	.....	27,62	251,84		
Ribe Stift:					pr. Pd.		
Ribe Amt	.....	.....	13,33	.....	1,14	0,61	1,37
Vejle Amt	.....	.....	13,34	.....	1,14	0,64	1,29
Ringkøbing Amt	.....	.....	14,10	.....	1,13	0,60	1,25

Landbrugets Prisforhold i Januar Maaned 1940.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1938		Jan. Md. 1939	1939		Jan. Md. 1940
	Hele Aaret	Decbr. Md.		Hele Aaret	Decbr. Md.	
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri)[1]	13,31	14,28	14,08	13,52	15,33	16,23
Smør, Notering	230	260	254	239	268	286
do., Afregningstal	236	260	255	243	270	288
Ost, 20 pCt.	90	90	90	91	103	109
Æg	117	124	112	113	150	122
Slagterisvin, 1.Kl., m. Kort (sl.V.)	176	169	171	175	197	200
do. uden Kort (do.)	94	100	105	123	125	125
Slagtekøer, Kbhv., 1. Kl. (lev.V.)	50	50	51	57	56	61
Stude og Kvier, Esbj., 1. Kl. (do.)	59	59	59	66	71	71
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk.	35	35	42	46	43	49
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk.[2]	402	425	425	424	425	425
Unge Heste, Odense, Kr. pr. Stk.	1093	1100	1100	1126	1200	1180
Hvede, Sælger	16,06	14,30	14,50	16,05	19,25	19,27
do., Køber	15,76	14,00	14,21	15,73	19,00	18,97
Rug, Sælger	15,86	14,85	14,92	16,83	21,00	[3]
do., Køber	15,57	14,55	14,62	16,50	20,75	[3]
Byg, 2/r, Sælger	14,81	12,15	12,15	13,77	18,48	(19,00)
do., Køber	14,43	11,90	11,90	13,43	18,13	(18,50)
Havre, Sælger	13,98	12,00	12,30	14,51	19,35	[3]
do., Køber	13,48	11,50	11,80	14,00	18,96	[3]
Hø	7,73	7,50	7,95	8,63	11,33	13,25
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	5,27	5,00	5,50	6,13	7,50	8,70
Runkelroefrø, VIII-St.	59	53	55	70	80	83
Kaalroefrø	57	55	55	59	63	68
Rødkløverfrø, sildig	192	230	235	291	368	370
Hvidkløverfrø	290	362	388	507	663	688
Hundegræsfrø	104	150	150	112	97	108
Alm. Rajgræsfrø	64	84	89	90	98	118
Ital. do.	39	57	57	73	99	121
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	15,50	15,69	15,70	18,43	25,50	25,25
Solsikkekager	16,63	16,81	16,65	18,76	25,00	25,50
Palmekager	15,38	14,50	14,15	15,78	20,75	20,25
Hvedeklid	14,25	10,50	10,90	13,48	18,15	19,75
Majs, La Plata	16,54	16,25	16,20	17,10	20,94	21,50
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	17,05	16,90	17,10	17,55	18,40	18,60
Kalksalpeter	16,53	16,40	16,55	17,03	17,90	18,05
Sv. Ammoniak	16,58	16,45	16,60	17,08	17,95	18,10
18 pCt. Superfosfat	6,63	6,60	6,70	6,68	7,10	7,20
40 » Kaligødning	13,49	13,45	13,45	14,38	17,00	17,00

[1]) Ekskl. Mælkeafgift.
[2]) Bestaaet Tuberkulinprøven.
[3]) Maksimalpris plus tilladte Omkostninger.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1938		Jan.	1939		Jan.
	Hele Aaret	Decbr. Md.	Md. 1939	Hele Aaret	Decbr. Md.	Md. 1940
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	127	136	134	129	146	155
Smør, Notering	110	124	122	114	128	137
do., Afregningstal	113	124	122	116	129	138
Ost	158	158	158	160	181	191
Æg	99	105	95	96	127	103
Slagterisvin med Kort	181	174	176	180	203	206
do. med og uden Kort[1])	180	174	176	180	203	206
Slagtekøer (København)	86	86	88	98	97	105
Stude og Kvier (Esbjerg)	97	97	97	108	116	116
Unge Heste (Odense)	148	149	149	153	163	160
Hvede	116	103	105	116	139	139
Rug	133	124	125	141	176	—
Byg, 2/r.	115	94	94	107	143	—
Havre	116	100	102	120	160	—
Hø	113	109	116	126	165	193
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	141	133	147	163	200	232
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	106	107	107	126	174	172
Solsikkekager	129	131	129	146	194	198
Palmekager	135	128	124	139	182	178
Hvedeklid	128	94	98	121	163	177
Majs, La Plata	148	145	145	153	187	192
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	86	85	86	88	93	94
Kalksalpeter	86	85	86	88	93	94
18 pCt. Superfosfat	112	111	113	113	120	122
40 » Kaligødning	113	113	113	121	143	143
Vejet Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	116	127	125	119	133	141
Husdyrprodukter, ialt	128	132	131	131	147	150
Korn	118	103	104	118	150	156
Planteprodukter, ialt	119	105	108	121	153	163
Landbrugsprodukter, ialt	**128**	**130**	**129**	**130**	**147**	**151**
Kraftfoder	123	117	117	132	173	175
Kunstgødning	97	96	97	100	107	108
Markfrø	79	79	96	96	96	141
Vareindkøb, ialt	**114**	**110**	**111**	**122**	**152**	**158**

[1]) Forholdsmæssigt beregnet.

Landbrugets Rentabilitet.

Af Sagfører, cand. jur. *M. Hesselbjerg.*

I. Maal og Midler.

I sin Afhandling i Tidsskrift for Landokonomi 1939, Hæfte 3 og 4, om Kreditforeningerne og Landbrugets Gældsproblem kommer Kreditforeningsdirektør *Callø* til det Resultat, at Landbrugets nuværende Rentabilitet bør forbedres af Lovgivningsmagten, men at der iøvrigt ikke fra dennes Side kan gøres noget for at afhjælpe Landbrugets Vanskeligheder nu og i Fremtiden.

I disse Betragtninger staar Direktør Callø ikke alene, tværtimod stemmer de med de Udtalelser, man møder hos de ledende Talsmænd for den Del af Landbrugerne, der ikke er tilfreds med den under Landbrugskrisen førte Landbrugspolitik.

Om de Midler, der skal anvendes for at tilvejebringe Rentabilitet, er der derimod divergerende Meninger, navnlig med Hensyn til den Vægt, der lægges paa forskellige mulige Foranstaltninger.

I Almindelighed er der Enighed om at kræve den Landbruget paahvilende Ejendomsbeskatning betydelig nedsat og Adgang til forøget Eksport af Landbrugsvarer, navnlig til Tyskland. Fra en enkelt Side er dette fremhævet som de afgørende Krav. Fra anden Side lægges Hovedvægten paa to andre Punkter, dels de prishævende Foranstaltninger paa Hjemmemarkedet, dels den saakaldte »valutariske Tilpasning«. Med Hensyn til den sidste er der endvidere en principiel Uoverensstemmelse, idet nogle kræver en fri Valuta, d. v. s. en Tilstand, hvor Valutakurserne alene bestemmes af Tilbud og Efterspørgsel til

enhver Tid[1]), medens andre ønsker, at Sterlingkursen holdes i en fast, men højere Kurs end den nuværende, f. Eks. i 25 Kr. Fra visse Sider fremsættes endvidere Krav om Nedsættelse af Renten og om Konvertering af den nuværende Prioritetsgæld. Ogsaa andre Forslag er fremsat, saaledes om Eksportpræmier og direkte Tilskud fra Staten til den urentable Del af Produktionen.

Jeg skal ikke komme ind paa nogen Vurdering af disse Forslag, men dog gøre opmærksom paa, at der er en vigtig Forskel mellem disse, der ofte overses.

Forslagene om Skattenedsættelse og prishævende Foranstaltninger o. lign. gaar alene ud paa at skaffe Landbruget en forbedret Stilling, og Byrderne ved disse Foranstaltninger vil blive fordelt paa hele Samfundet gennem Skatteforhøjelser og Prisstigning paa Landbrugsprodukter.

Anderledes ligger Sagen med Hensyn til Rentenedsættelse og Kronesænkning. Disse Foranstaltninger vilde ikke alene komme Landbruget til Gode, men ogsaa andre Kredse af Befolkningen, og Byrden ved dem vilde ikke blive fordelt over hele Samfundet. Jeg indskrænker mig til at se paa Virkningerne af en Kronesænkning.[2])

En Kronesænkning fører til en almindelig Stigning i Prisniveauet. Dette er til Fordel for Landbrugeren, idet han faar flere Kroner hjem for sine Varer, medens hans Gæld bliver den samme i Kroner. Kronesænkningen virker med andre Ord som en Gældsnedskrivning. Men det er ikke alene Landbruget, der faar en Fordel, det samme gælder Eksportindustrien og til Dels Skibsfarten. Ogsaa Hjemmemarkedsindustrien vil have Fordel, idet Prisen paa indførte konkurrerende Varer vil stige, saaledes at den kan forhøje sine Priser.

---

[1]) Saaledes *Th. Junker* i en Pjece: Rationel Landbrugspolitik« 1939.

[2]) Spørgsmaalet er behandlet i Almindelighed uden Hensyn paa den efter Krigens Udbrud førte Valutapolitik.

Aktier, Byejendomme og i det hele den Kapital, der bestaar i Realformue, stiger i Værdi, maalt i Penge.

I 1933, da den sidste Kronesænkning skete, var Forholdene som Helhed vanskelige for alle Erhverv, men nu ligger Sagen som bekendt anderledes. I 1937 gav de danske Aktieselskaber et Overskud paa 13 pCt. af Aktiekapitalen, eller hvis der regnes med Selskabernes samlede Egenkapital (Aktiekapital + Reserver) 9,5 pCt. En Forbedring af dette Udbytte gennem en Kronesænkning er just ikke tiltrængt.

Jeg kommer nu til den anden Side af Sagen. Hvem kommer til at bære de Byrder, der svarer til Fordelene? Det gør Arbejdslønningerne og de faste Indtægter samt den Del af Kapitalen, der bestaar i Pengefordringer, Indskud i Banker og Sparekasser, Obligationer m. v.

En Kronesænkning bevirker en Forskydning i alle Værdier og til Dels i en uheldig Retning. Den fører til Stigning i de Værdier, hvori den velhavende fortrinsvis har anbragt sin Kapital, men et Fald i de Værdier, hvori Sparerne har anbragt deres Midler, ikke alene likvide Kapitaler, men ogsaa Livrenter og Livsforsikringer.

Det er derfor ikke heldigt at kalde en Kronesænkning en »Tilpasning«, og det er en Udvej, man ikke skal gribe til, hvis der findes andre, der medfører færre Forstyrrelser.

Der kan ikke være nogen Tvivl om, at man ved Hjælp af de anviste Midler for Tiden[3]) kunde gøre Landbruget rentabelt i den Forstand, at dets Udbytte svarede til normal Forrentning af Landbrugskapitalen, hvad enten man regner denne til den skattepligtige Værdi eller Handelsværdien, og det kunde formentlig ogsaa ske uden nogen Kronesænkning. I en Pjece af Folketingsmand *Duborg:* »Kan Landbruget gøres rentabelt«, 1939, er det saaledes beregnet, at der ved Skattenedsættelser og prishævende Foranstaltninger kunde skaffes Landbruget en Merindtægt

[3]) Der er bortset fra den ved Krigen skabte ekstraordinære Situation.

paa ca. 80 Mill. Kr., hvilket vilde bringe Forrentningsprocenten op paa ca. 5.

Jeg kan tiltræde, at man søger at forbedre Landbrugets Rentabilitet, for saa vidt det ikke sker gennem vilkaarlige Indgreb overfor andre Kredse af Befolkningen, men man kan ikke standse herved. Det gælder ikke blot om at skaffe en Lettelse for de nuværende Ejere, men ogsaa om at skaffe varige bedre Forhold for Landbrugerstanden. Det er to forskellige Opgaver, hvoraf den sidste ikke er den mindst vigtige, og denne skal jeg behandle i det følgende.

II. Hvad skal forstaas ved Rentabilitet?

I de tidligere nævnte Skrifter, hvori der tages til Orde for at gøre Landbruget rentabelt, findes ingen nærmere Forklaring paa, hvad der menes med Rentabilitet udover en normal Forrentning af Landbrugskapitalen. Skal Landbrugskapitalen forstaas som den skattepligtige (bogførte) Værdi eller Handelsværdien? Hvis der skal være nogen Ræson i Kravet, maa det være den sidste. Den første har kun Betydning for Skatteudskrivningen, og hvis Sagen var i Orden, naar der var Rentabilitet i Forhold til den skattepligtige Værdi, saa kunde man blot nedsætte den sidste, til der var Balance, man kunde foreskrive, at Skattevurderingen fremtidig skulde rette sig efter Ejendommens Afkastningsværdi. Det hjalp ikke Landbruget meget, at det var rentabelt i den Forstand.

Men hvis man gaar ud fra, at det er Handelsværdien, som skal forrentes med normal Rente, saa opstaar nye Problemer. Handelsværdien ligger jo ikke fast — hvad Skatteværdien forøvrigt heller ikke gør —. Skal det være Handelsværdien i Dag eller Handelsværdien til enhver Tid? Naar Rentabilitet opnaas i Forhold til de nuværende Priser, maa disse formodentlig gaa i Vejret. Skal der saa være Rentabilitet i Forhold til de højere Priser, altsaa ogsaa for fremtidige Købere, eller er det nok, at der er Rentabilitet i Forhold til de nugældende Priser eller med andre Ord for de nuværende Ejere? Hvad enten man vil

svare paa den ene eller den anden Maade, kommer man i Vanskeligheder. Hvis de nuværende Ejere har Krav paa Rentabilitet, hvorfor skulde ikke ogsaa de fremtidige have det? Men antager man dette, faar man en Skrue uden Ende. Hvis Staten sørgede for Rentabilitet ved enhver Ejendomspris, saa vilde der næsten ingen Grænse være for Prisstigninger.

Hertil vil maaske nogle sige, at det er unødvendige Spekulationer. Der er ingen Grund til at vente Stigning i Ejendomspriserne, fordi der opnaas en rimelig Forrentning i Forhold til de nuværende Priser.

Det er imidlertid at komme let over et vanskeligt Spørgsmaal eller rettere blot at skyde det til Side. Det gaar ikke an, hvis man vil til Bunds i Problemerne.

III. Er en varig Rentabilitet mulig?

Man maa først spørge, hvilke Faktorer der i Almindelighed er afgørende for Priserne paa faste Ejendomme og dernæst, om der er særlige Omstændigheder m. H. t. Landbrugsejendomme.

Man kan som Udgangspunkt tage Etableringsomkostningerne, Købesummen for Jord eller Grund, Byggeomkostningerne og Udgifterne ved Anskaffelse af nødvendigt Tilbehør. Etableringsomkostningerne er af Betydning, men nærmest som et Maksimum. Der er intet i Vejen for, at Priserne kan ligge betydeligt lavere.

Under visse Forhold vil Ejendomsprisen ligge nær op ad, hvad det vil koste at etablere en ny tilsvarende Ejendom, dog med et Fradrag paa Grund af Bygningernes Alder og maaske umoderne Indretning. En saadan Pris vil f. Eks. kunne opnaas for Beboelsesejendomme i Byer, der er i stadig Vækst, og hvor der følgelig er en livlig Byggevirksomhed.

Anderledes ligger Forholdet i Byer, der er stillestaaende, og navnlig ude paa Landet. Her kan Prisen ogsaa for Beboelsesejendomme meget vel ligge langt under Fremstillingsomkostningerne.

Ejendomme, der er indrettede med en bestemt Virksomhed for Øje, f. Eks. Fabriksdrift, Hotelvirksomhed, kan ligesom Beboelsesejendomme have en Værdi, der ligger op ad Fremstillingsprisen for en ny tilsvarende Ejendom, men hvis Udbyttet af Virksomheden ikke kan forrente denne, kan Prisen komme til at ligge langt under dette Niveau. Den vil da komme til at ligge mellem Fremstillingsprisen og den Værdi, som Ejendommen kan forrente, dog jævnlig noget over den sidste, idet Haab om fremtidig bedre Rentabilitet er en medvirkende Faktor til at holde Prisen oppe.

Den Omstændighed, at en Virksomhed ikke giver fuld Forrentning af den anbragte Kapital, bevirker ikke, at den ophører, idet Kapitalen ofte ikke kan frigøres eller i hvert Fald vilde have en meget ringe Værdi ved anden Anvendelse. Virksomheden kan godt blive fortsat, naar blot Udbyttet kan dække Udgifter til Vedligeholdelse, selv om der intet bliver til Forrentning. Der er heller ikke noget i Vejen for, at Produktionsapparatet under saadanne Forhold kan blive forbedret, naar blot Forbedringerne isoleret betragtet kan give fuld Forrentning. Derimod er det udelukket, at der oprettes nye tilsvarende Virksomheder under saadanne Forhold.

Hvis det er muligt at give Ejendommen en mere rentabel Anvendelse end den nuværende, og der ikke er Haab om Bedring, vil dette ofte ske, men det kan være praktisk talt umuligt, f. Eks. ved Strandhoteller, eller det kan kræve Indsættelse af store nye Kapitaler.

Hvis der nu kommer en Ændring i Konjunkturerne, saa Virksomheden kan forrente sig, stiger Ejendomsprisen hurtigt og kan eventuelt naa op til Fremstillingsprisen for en ny tilsvarende Ejendom.

Til Ejendomme, der er indrettede med en bestemt Virksomhed for Øje, hører ogsaa Landbrugsejendomme, og for disse gælder i vidt Omfang, hvad der foran er udviklet specielt med Henblik paa Fabriks- og Hotelvirksomhed, dog at det for Landbruget i særlig Grad kommer an paa

de almindelige Konjunkturer og i mindre Grad paa lokale Forhold.

Under opadgaaende Konjunkturer vil Antallet af Virksomheder stige, navnlig gennem Udstykning, men ogsaa ved Opdyrkning af udyrket Jord, Afvanding m. m. En saadan Forøgelse af Landejendommenes Antal og den dyrkede Jord fandt navnlig Sted i Tiden 1850—1880 og i dette Aarhundrede til Verdenskrigen. Under Landbrugskrisen i Slutningen af det 19. Aarhundrede gik Udstykningen derimod helt i Staa, og det vilde ogsaa have været Tilfældet i næsten hele Perioden efter Verdenskrigen, hvis ikke den var holdt oppe med Støtte fra det offentlige.

Hvis Konjunkturerne er gode for det mindre Brug, som i Begyndelsen af dette Aarhundrede, kan det ske, at deres Værdi overstiger Etableringsomkostningerne, saaledes at der med Fortjeneste kan købes større Brug til Udstykning i mindre.

Hvis Konjunkturerne er daarlige, som i Slutningen af det 19. Aarhundrede og efter 1930, bliver Oprettelsen af nye Brug derimod en Underskudsforretning, som praktisk talt kun drives af Staten.

Dette udelukker imidlertid ikke, at Landbrugsproduktionen holdes i Gang i uformindsket Omfang, og uanset Landbrugets mangelfulde Rentabilitet kan det endog ske, at Produktionsapparatet forbedres, og Produktionen er stigende. Dette var saaledes Tilfældet under Landbrugskrisen i Slutningen af forrige Aarhundrede, og det var ligeledes Tilfældet i Aarene efter 1925, da Kronen var gaaet op i Pari.

Derimod bevirker de daarlige Konjunkturer ikke alene, at nye Virksomheder ikke kan startes uden Tab, men de bevirker tillige, at Prisen paa de bestaaende Ejendomme gaar ned under Fremstillingsprisen og kan ligge langt under denne. Et grelt Eksempel herpaa viser den store Landbrugskrise i Begyndelsen af forrige Aarhundrede, fra hvilken Tid det berettes, at der var Gaarde, som ingen vilde overtage, selv uden Betaling, og hvor Staten maatte

overtage over 3 pCt. af Landets Hartkorn for Gæld og Skatterestancer, herunder mange Godser[4]).

Omvendt vil under stigende Konjunkturer Ejendomspriserne gaa i Vejret og kunne stige til Etableringsprisen.

Ejendomspriserne er saaledes et Slags Produkt af Fremstillingsprisen for nye Ejendomme og Forrentningsevnen, men ganske vist er Forholdet ikke saa simpelt, at man kan beregne Ejendomspriserne paa Grundlag af disse Faktorer.

Man maa naturligvis se bort fra Faktorer, der er af forbigaaende Karakter. En særlig god Høst kan forøge Forrentningsevnen et Aar, men viser intet m. H. t. Fremtiden. I 1925 og de følgende Aar var Landbrugets Nettoudbytte ringe paa Grund af Kronestigningen, men det kunde paaregnes, at Forholdene i Løbet af et Par Aar vilde blive bedre. I det hele taget vil Haabet om bedre Tider bevirke, at Priserne ikke gaar saa langt ned, som Udbyttet i daarlige Tider — isoleret betragtet — kunde motivere. Det forbyder Menneskenes Anlæg for Optimisme.

Naar Konjunkturerne er opadgaaende, burde der udvises Forsigtighed med at tro paa, at Opgangen er af varig Karakter, men Erfaringen viser, at et lyst Syn paa Fremtiden hurtigt slaar igennem og resulterer i stigende Priser.

Disse almindelige Regler passer paa Ejendomspriserne i Tiden efter den nuværende Landbrugskrises Begyndelse. Ejendomspriserne sank betydeligt, men slet ikke svarende til Faldet i Forrentningsevnen. Da den sidste bedredes noget, steg Priserne igen, skønt der var langt til normal Forrentning.

Hvis der nu tilvejebringes normal Forrentning af Ejendomspriserne i Øjeblikket, og det er Hensigten at fastholde denne, kan der ikke godt være Tvivl om, at Priserne vil gaa et godt Stykke i Vejret, saa der igen bliver manglende Rentabilitet, og Stigningen kan fortsætte længe,

---

[4]) *Hans Kyrre:* Landbrugskrisen i Danmark 1818—1828, S. 61—64.

thi naar den nuværende Etableringspris er naaet, kan Jordpriserne stige, og det vil være naturligt, at de gør det, da de i Virkeligheden ligger meget lavt.

Hertil kunde man sige, at der maa være et vist Punkt, hvor Ejendomsprisen og Udbyttet netop svarer til normal Forrentning, at der da ikke var Grund til yderligere Stigning, og at Prisen derefter maatte ligge fast.

Naar man ræsonnerer saaledes, gaar man uden videre ud fra den Tanke, at Landbruget skal give et Udbytte, der svarer til den normale Rente af Pengekapitaler. Man kunde ogsaa mene, at hvis dette ikke var Tilfældet, saa vilde Kapitalen blive anbragt paa anden Maade end i Landejendomme.

Dette lyder meget naturligt, men Betragtningen er overfladisk. Det er just et stort Problem, om Landejendomme ikke altid eller i hvert Fald i Almindelighed har haft en Tendens til at holde sig i en højere Pris, end de kan forrente med normal Rente.

Ad statistisk Vej kan det ikke oplyses, hvilken Afkastning Landejendomme har givet i Tidernes Løb. Den beregnes nu af Landøkonomisk Driftsbureau, men dettes Regnskaber gaar ikke længere tilbage end til 1916, og denne Periode har tilmed været ganske unormal, saa der ingen Slutninger kan drages fra den.

Det er imidlertid ikke noget specielt for Nutiden, at man taler om mangelfuld Rentabilitet for Landejendomme. I Landbokommissionsbetænkningen af 1916[5]) siges der herom:

»Derimod er det temmelig sikkert, at Landbrugets Rentabilitet i Almindelighed er mindre end ved de fleste andre Kapitalanbringelser, hvilket atter hænger sammen med en Tendens til Overpris paa Jord, som Landbrugsudviklingen i den nyere Tid bringer med sig. Deraf følger, at den samme Gældsbyrde, den samme Behæftelsesprocent, udøver et større relativt Tryk, er vanskeligere at bære for Land-

[5]) S. 12.

bruget end for de fleste andre Erhverv. Dette er et Moment, der bør tages Hensyn til, og som gør Prioritetsgæld paa Landejendomme mere betænkelig end tilsvarende Prioritetsgæld paa andre Objekter. Som et enkelt Eksempel kan nævnes de københavnske Ejendomme, der i Gennemsnit var behæftet med 74,1 pCt. — Landejendommene kun med 42,8 pCt., og dog er det navnlig her, at Betænkelighederne lyder højest, og en af Grundene dertil er netop den, at Landbrugets Rentabilitet er lavere end de københavnske Ejendommes.«

Disse Betragtninger, der utvivlsomt stammer fra de meget ansete Nationaløkonomer i Landbokommissionen, *Falbe-Hansen* og *Riis-Hansen*, var hverken nye eller originale. Andre Nationaløkonomer her og i andre Lande har udtalt sig paa samme Maade. Nogle af disse taler om Overpris paa Jord, andre kalder det Overpris paa Landejendomme. Det er i Nutiden ikke naturligt at tale om Overpris paa Jord, da denne er billig i Forhold til Tiden før Krigen, men det bliver forøvrigt det samme, om Overprisen tilskrives Jorden eller hele Ejendommen.

Denne Forestilling, at Landejendommes Pris laa over Forrentningsevnen, kan man følge tilbage i Tiden i hvert Fald i et Par Hundrede Aar. Den gav sig Udslag i, at man ved Overdragelse af Ejendomme indenfor Familien ikke regnede med Handelsværdien, men med »hvad Gaarden kunde bære«, og den gav sig Udslag i særlige Arveregler for Landejendomme, ogsaa Bøndergaarde, hvorefter disse skulde sættes til »billig Takst«, »en taalelig Sum« o. s. v.

Men det er da uretfærdigt — vilde nogen maaske sige — at Kapital, der anbringes i Landejendomme, skal give mindre Udbytte end Penge, der sættes paa Rente.

Det er nu ikke saa sikkert. Der er nemlig den Forskel, at Penge i det lange Løb har en faldende Værdi, medens Landejendommenes Værdi i det lange Løb har været stigende. I 1830 var Prisen paa en Tønde Hartkorn ca. 1 000 Kr., i 1880 ca. 6 500 Kr. Uanset om Landbruget

i dette Tidsrum har givet fuld Forrentning, har det dengang ikke været saa daarlig en Forretning at anbringe Penge i Landejendomme. En Landbruger, der har købt Ejendom i 1890 og solgt i 1920, har heller ikke gjort nogen daarlig Forretning, selv om Landbruget vel ikke har været fuldt rentabelt i dette Tidsrum. Det gale er, at den enes Held bliver til Ulykke for en anden, men dette er en uundgaaelig Følge af den nuværende Ejendomsordning, hvorefter det er af overvældende Betydning for Landbrugeren, om han har været saa heldig at købe eller overtage Ejendom i en gunstig Tid.

Hvad enten man nu betragter denne Tilstand som den rette eller ej, saa er det i hvert Fald en Kendsgerning, at mange Købere af Landejendomme er villige til at betale disse til en Pris, der ligger over Forrentningsevnen, saaledes som denne nu opgøres regnskabsmæssigt.

Dette kan heller ikke forundre. I Landbrugsregnskaberne giver man Landbrugeren en vis Tarifbetaling for hans Arbejde. Denne er ganske vist meget beskeden, men i Nødsfald vil mange arbejde for mindre. Det samme kan være Tilfældet ved egentlig tarifbetalt Arbejde, men paa mange Omraader kan det slet ikke lade sig gøre at faa Arbejde under Tarifbetalingen. Køberen af en Landejendom kan derimod betale for den, hvad han vil. Han bortliciterer paa en Maade sin Arbejdskraft gennem Overbud paa en Ejendom, og det behøver ikke at staa ham klart, at han sælger sin Arbejdskraft for billigt. Han kan mene, og undertiden vil det være rigtigt, at han kan faa mere ud af Ejendommen end det gennemsnitlige, og endelig kan han haabe paa bedre Tider.

Maaske vilde han heller ikke give saa meget for Ejendommen, hvis han kunde faa en fast lønnet Stilling eller stadigt Arbejde til Tarifbetaling, men ingen af disse Ting hænger paa Træerne, navnlig ikke i de daarlige Tider.

Forholdet er ganske det modsatte ved større Byejendomme. Den, der køber en saadan, binder en Kapital og

vil til Gengæld forlange et ekstra Udbytte. Landbrugeren køber ikke for at anbringe en Kapital, men for at faa en Virkeplads, og han er ofte villig til at ofre noget for at erhverve denne.

Det har været Formaalet at godtgøre eller i hvert Fald sandsynliggøre, at det er umuligt at gøre Landbruget vedvarende rentabelt. Skulde dette være muligt, maatte Lovgivningen ikke alene beherske Udbyttet, men ogsaa Ejendomspriserne. Det kan ikke hjælpe, at Udbyttet reguleres, naar samtidig Ejendomspriserne overlades til Kræfternes frie Spil.

IV. Virkningerne af en forbedret Rentabilitet.

Vi sætter nu, at der gennem Lovgivningen sker en Ændring af Indkomstfordelingen imellem Erhvervene, saaledes at Landbruget faar en foroget Indtægt, f. Eks. paa 100 Mill. Kroner aarlig. Hvad bliver saa Virkningerne heraf?

Det er tidligere omtalt, at det maatte give sig Udslag i højere Ejendomspriser. Det er derimod et aabent Spørgsmaal, hvor hurtigt dette vilde ske og i hvor høj en Grad.

Professor *Birck* har i sine Værker, bl. a. »Ejendomsskatter og Ejendomspriser«, 1912, beskæftiget sig med, hvorledes Indtægter kapitaliseres i Form af stigende Priser paa Ejendomme og Aktier. Erfaringen viser, at man kapitaliserer Fordelen og Skaden, som de synes at være i Øjeblikket uden at se ret mange Aar frem i Tiden. Han henviser som Eksempel til Svingningerne i Priserne paa københavnske Ejendomme og paa Dampskibsaktier, hvorledes disse paa faa Aar kunde svinge fra Bunden til Toppen.[6])

Endnu grellere viste dette sig senere under Verdenskrigen. Nogle Aktier steg saa højt i Kurs, at det kun havde nogen Mening under den Forudsætning, at Krigen vilde vare evigt.

---

[6]) Se nævnte Værk S. 205.

Slet saa voldsomt gik det ikke med Hensyn til Stigningen i Landejendommenes Priser, men ogsaa her foregik en Kapitalisation af den øjeblikkelige Indtægt udover al Rimelighed, og som senere gav Bagslag.

Professor Birck behandler i det nævnte Værk den skete Stigning i Ejendomspriserne. Han betragter denne navnlig som en Stigning i Jordprisen, hvad den maaske ogsaa var paa den Tid (1912) og siger bl. a.:[7])

»Jo bedre Tider for Landbruget, des højere Priser faar Ejendommen, des større bliver Købesummen og des større den indestaaende Prioritet .....

Ingen Undersøgelse over Landbrugets Rentabilitet faar sund Mening, naar den ikke er klar paa det Faktum, at der stadig danner sig ny Jordrente, at denne stadig kapitaliseres og ved Køb omformes til Gæld for næste Ejer, og at Prioritetsstiftelsen følger Fremskridtet og er skabt af dette.

Ejeren lader Bolden gaa videre, han venter paa sin Tur, ser Dannelsen af et nyt Stykke Jordrente (Værdistigning) for ved Salg at kapitalisere dette og atter ride paa sin Efterfølgers Ryg, blive Hammer, som han lige selv har været Ambolt .....

Skatteomlægningen, Tiendeafløsningen, Hypotekbanken, Husmandslovgivningen og Opgivelsen af de gamle Herligheds- og Grundrettigheder for ikke at tale om direkte Agerbrugstilskud eller en Agrar-Toldbeskyttelse som Kontinentets, alt er tænkt til det gode og blev til det onde.«

Altsaa, Skattelettelser, Toldbeskyttelse m. m. giver kun en Fordel til den øjeblikkelige Ejer, idet de ved næste Ejerskifte kapitaliseres og lægges til Købesummen.

Vilde under de nuværende Forhold en Merindtægt paa 100 Mill. Kr. aarlig hidrørende f. Eks. fra Skattelettelse og prishævende Foranstaltninger kapitaliseres fuldt ud? Det tror jeg ikke; maaske blev det foreløbig kun den mindste Del deraf, men lige saa sikkert er det, at det ikke vilde give nogen varig Rentabilitet. Landbrugets Gæld vilde ikke blive mindre, men større, selv om den nok foreløbig blev lettere at bære. Hvis der igen kom Modgang, enten Prisnedgang eller ringere Eksportmuligheder,

[7]) S. 230 f. f.

kunde Rentabiliteten i Forhold til de forhøjede Ejendomspriser blive lige saa ringe som nu. Hvad var der da at gøre? Ja, hvis man lod Kronen rette sig efter Landbrugets Priser, saa kunde Tabet skubbes over paa andre, men det er hverken retfærdigt eller gennemførligt. Pengenes Værdi kan ikke alene rette sig efter Forholdene i et enkelt Erhverv.

Det har ikke saa meget at betyde med Gælden, siges det ofte, naar blot Landbruget er rentabelt.

Maaske, men man maa ikke overse, at Rentabiliteten er afhængig af Ejendomspriserne, og at ingen kan finde noget anvendeligt Middel til at gøre Landbruget rentabelt til enhver Tid. At Landbruget er rentabelt, vil nemlig sige det samme som, at Ejendomspriserne er i Stigning, og det kan ikke altid være Tilfældet. Normalt ligger Udbytteværdien under Handelsværdien, og derfor bliver Gælden i nedadgaaende Tider umulig at bære, saa meget mere som mange ikke alene skal svare Renter, men ogsaa store Afdrag.

V. En Lovgivning paa langt Sigt.

Fra Begyndelsen af dette Aarhundrede til Verdenskrigen havde Landbruget jævnt opadgaaende Konjunkturer, men i den sidste Snes Aar har Forholdene stadig været i Bølgegang, snart har man været paa Toppen, snart i Dalen. Den, der købte Ejendom, kunde undertiden tjene en Formue ved at sælge den faa Aar senere, andre anbragte en Formue i en Ejendom og maatte faa Aar senere forlade den tomhændede. Den, der tjente, tog Gevinsten med god Samvittighed, men den, der tabte, klagede over Samfundets Uretfærdighed.

Saaledes er det ogsaa gaaet tidligere, under Landbrugskrisen i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede endda mere grelt. Gode og daarlige Tider har skiftet, nogle vandt, og andre tabte, uden at det ene var mere retfærdigt end det andet.

I Liberalismens Periode i det 19. Aarhundrede var der

intet at sige hertil. Det kom ikke Lovgivningen ved, om Landbrugerne kunde klare deres Gæld. Ellers maatte de vige Pladsen for andre. Enhver hytter sig selv, og Fanden tager den bageste, det var den uskrevne Lov.

Denne Lov ordnede alt og efter den Tids Opfattelse paa den bedst mulige Maade, men da den nuværende Landbrugskrise tog sin Begyndelse, var Opfattelsen bleven en anden, selv hos dem, der vedblev at tale for Liberalismen. Man søgte ikke alene at forbedre Erhvervets Rentabilitet, men gennem Akkord-, Henstands- og Saneringslove og Indsættelse af store Kapitaler[8]) søgte man at forhindre, at Landbrugere med for stor Gæld blev drevne fra deres Ejendomme.

Derved er Stillingen nu bleven en anden end under de tidligere Kriser. Dengang lod man Krisen rase ud, nu forhindrer man dette, og derved gaar den over til en kronisk Svaghedstilstand. De Midler, der letter Stillingen for den enkelte, bevirker, at der ikke er Udsigt til nogen Bedring. Saneringslovgivningen virker direkte til Gældens Opretholdelse, idet den modvirker dens Nedbringelse gennem Salg af forgældede Ejendomme.

Herved er man naaet til et Stadium i Udviklingen, hvor Gælden stiger, hvad enten Konjunkturerne gaar op eller ned, og hvis Udviklingen fortsættes paa denne Maade, vil de fleste Landejendomme i Tidens Lob blive »sanerede«, d. v. s. et Slags forgældede Statslaansbrug.

En saadan Udvikling er ikke alene saare uheldig, den er ogsaa i Modstrid med al Fornuft. Den vil betyde, at Omsætningen af Ejendomme til Dels sker paa Samfundets Risiko, idet dette maa hjælpe dem, der ikke kan klare den Gæld, de har paadraget sig, medens samtidig Gevinsterne tilfalder private. Skal Staten tage Del i Gældens Forrentning og Betaling, saa maa den ogsaa have saavel Ret som Pligt til at regulere Gældsstiftelsen, som den finder rigtigt.

---

[8]) Der er nu bevilget ialt 170 Mill. Kr. til Akkord- og Saneringslaan.

Dette Synspunkt — at Kriselovgivningen maatte føre til visse varige Foranstaltninger — har da ogsaa været fremme under Drøftelsen af Landbrugets Forhold. Da der i 1931 nedsattes en Landbokommission, stillede denne sig følgende Opgaver:[9])

I. Udarbejdelse af Forslag om øjeblikkelige og midlertidige Foranstaltninger til Lettelse af det haarde Tryk, dansk Landbrug for Tiden er underkastet, og derefter

II. en Drøftelse af de mere permanente Foranstaltninger af regulerende og forebyggende Karakter, der kan bringes i Anvendelse under mere normale Tilstande.

Den første Opgave er resulteret i en Mængde Love af forskellig Art, men med Hensyn til den anden Opgave har hverken Kommission eller Lovgivning udrettet noget.

Det kan maaske forklares ud fra følgende Betragtning:

Staten hjælper nu gennem Saneringslovgivningen de daarligst stillede Landbrugere. Naar man bringer de nødvendige Ofre, saa længe det behøves, saa maa der vel engang igen komme Opgangstider, ligesom der er kommen efter de tidligere Kriser, og saa vil Gældens Tryk lette af sig selv. Der er følgelig ingen Grund til varige Forandringer i Landbrugets Ejendoms- og Kreditforhold.

Hvis man ræsonnerer saaledes, bygger man paa noget, der er meget tvivlsomt. Efter Landbrugskriserne i det 19. Aarhundrede kom der langvarige Perioder ikke alene med stigende Prisniveau, men ogsaa stigende Produktion, som uden Vanskelighed kunde afsættes. England tjente saa store Penge paa sin Industri, saa det kunde tillade sig at forsømme sit Landbrug. Siden Verdenskrigen har Englands Industri eller i hvert Fald vigtige Grene af Industrien været i Tilbagegang, og man har da vendt Opmærksomheden mod sit Landbrug. Endvidere ønsker England forøget Samhandel med Kronlandene, og af disse har tilmed Australien og New Zealand Mulighed for at

[9]) Se Landbokommissionens Beretning I. S. 10.

producere Smør billigere end Danmark. Paa det tidligere aabne Marked i England er dansk Landbrug nu handicappet ved Told og Kontingentering, og paa lignende Maade er Handelen med Tyskland af begrænset Omfang. Naar England (med Dominions) og Tyskland ønsker at blive selvforsynende i højere Grad end hidtil, saa vil det vedblive at være begrænset, hvad vi kan afsætte. En langvarig Krig kan forandre Forholdene, men kun for en Tid. Det tidligere Verdensmarked vender efter al Sandsynlighed ikke tilbage. Ligesom den engelske Industrieksport har den danske Landbrugseksport kulmineret, og vi maa for Fremtiden regne med beskedne og maaske aftagende Afsætningsmuligheder. Ligesom England vil blive tvunget til at udnytte sin Jord bedre, vil Danmark blive tvunget til at udnytte sine Muligheder for en forøget Industri.[10])

Naar Forholdene stiller sig saaledes, da kræver Løsningen af Landbrugets Gældsproblem et Arbejde paa langt Sigt. Det er ikke nok, at Skatterne nedbringes til Førkrigstidens Niveau, det samme maa ske med Gældsbyrden, hvis Forholdene skal blive tilfredsstillende. Det kan tænkes paa to Maader, enten saaledes at 1) Gældsstiftelsen søges begrænset eller derved at 2) Gældsbyrdens Karakter forandres, saa dens Tryk varierer efter Konjunkturerne.

Denne Tankegang har ogsaa fundet Udtryk i de Opgaver, der er stillet forskellige Kommissioner. Ved Nedsættelsen af Landbokommissionen af 1931 angaves Formaalet i Landbrugsministeriets Skrivelse at være følgende:[11])

»at undersøge Mulighederne for at finde Veje og Midler til Formindskelse af Konjunktursvingningernes uheldige Virkninger for Landbruget, derunder blandt andet at over-

---

[10]) Jfr. Professor *J. Warmings* Skrift: Industri eller Landbrug? 1935.

[11]) Landbokommissionens Beretning I. S. 9.

veje Beskatningsregler for fast Ejendom og Indskrænkning i Retten til Pantsætning af fast Ejendom.«

Her peges saaledes paa den første Løsning.

I den i 1933 nedsatte Kommission vedrørende Kredit- og Hypotekforeningernes Forhold — Realkreditkommissionen — blev der nedsat et Underudvalg, der bl. a. skulde behandle:[12])

»Spørgsmaalet om Indførelse af en særlig Form for Laan, hvoraf den aarlige Ydelse ikke er et fast Kronebeløb, men varierer efter Konjunkturerne eller efter Prisforholdene, Spørgsmaalet om en tvangsmæssig Amortisation af 1ste Prioritetslaan og det i Forbindelse hermed staaende Spørgsmaal om Indførelse af en Behæftelsesgrænse for de faste Ejendomme. . .«

Her peges saaledes paa begge de nævnte mulige Løsninger af Opgaven.

Endelig har den endnu siddende Gældssaneringskommission, der har arbejdet med Saneringsloven, ogsaa haft den Opgave at undersøge Mulighederne for Indførelse af en konjunkturbestemt Rente ikke alene af Saneringslaan og Laan til Statshusmandsbrug, men for alle Landbrugsejendomme.

Resultatet af disse Kommissioners Arbejde med de nævnte Opgaver er blevet negativt, naar bortses fra Saneringslaanene og Statshusmandsbrugene. Landbokommissionen af 1931 indstillede Arbejdet med dem, da Realkreditkommissionen blev nedsat, og Realkreditkommissionens Underudvalg blev opløst, fordi Gældssaneringskommissionen skulde behandle Spørgsmaalene. Efter Meddelelser i Dagspressen har denne navnlig arbejdet med Tanken om den konjunkturbestemte Rente. I December 1938 blev det meddelt, at man foreløbig vilde nøjes med en Udvidelse af Saneringslovgivningen, men at man vilde forhandle videre og undersøge Mulighederne for en generel Gældssanering for hele Landbru-

[12]) Kommissionens Betænkning S. 7.

get. Der er ikke siden hørt fra Kommissionen, og det er næppe uberettiget at gaa ud fra, at de allerede i 1931 paabegyndte Overvejelser ikke vil resultere i noget positivt Forslag.

Det er navnlig den konjunkturbestemte Rente, der har haft Lovgivningsmagtens Opmærksomhed. Hvorledes kan det da være, at der slet ikke er kommen noget ud af de langvarige Overvejelser?

Efter min Mening er Forklaringen den, at man har stillet Kommissionerne en Opgave, som det ikke er mulig at løse, i hvert Fald ikke paa nogen tilfredsstillende Maade.

Det er iøvrigt en Skæbnens Ironi, at der nu fra Lovgivningsmagtens Side er udfoldet saa mange Bestræbelser for at opfinde en Form for konjunkturbestemt Rente. Det er nemlig ikke saa længe siden, man havde noget i den Retning, og da afskaffede man det ved en Tvangslovgivning.

Jeg gør først den Bemærkning, at det overhovedet er uheldigt at tale om konjunkturbestemt Rente. Fæsteafgifter og anden Leje, d. v. s. Vederlaget for Brugsretten til bestemte Ting, er efter sin Natur i nogen Grad konjunkturbestemt, men Renten er det ikke. Renten er et Vederlag for at stille fri Kapital til Raadighed for Laantageren. Det kommer ikke Laangiveren ved, hvad Laantageren anskaffer for den laante Kapital, og om dette giver et godt eller ringe Udbytte. Laantageren har overtaget saavel Chancen som Risikoen, og Laangiverens Krav gaar ud paa det samme, hvad enten Laantageren har sat Kapitalen i en Landejendom med daarligt Udbytte eller i en Byejendom med godt Udbytte. Naar »Renten« bliver konjunkturbestemt eller afhængig af Laantagerens eller hans Erhvervs Forhold, saa er det ikke længere nogen Rente, men et Interessentskabsudbytte eller en Leje (Afgift).

Fæsternes Afgifter var i stort Omfang konjunkturbestemte, nemlig for saa vidt de bestod i Landbrugs-

produkter eller disses Værdi efter Kapitelstakst. Det samme var Tilfældet med nogle Afgifter, der sine Steder svaredes af tidligere Fæstegaarde, idet Staten, Godsejere, Stiftelser m. v. ved Overdragelse af Ejendomme havde betinget sig en Afgift i Korn eller andre Varer — eventuelt beregnet i Penge efter Kapitelstakst — som en Del af Købesummen.

Da Priserne steg under Verdenskrigen, var disse Afgifter ikke velsete af Yderne, og de blev da, forsaavidt angik Afgifter til andre end Staten, afløste ved Lov af 28. September 1918 om Afløsning af Grundbyrder.[13]) Et saadant Indgreb i bestaaende Retsforhold vilde stride mod Grundloven, hvis ikke Almenvellet krævede det, hvad nogle havde vanskeligt ved at se. Der blev derfor gjort et Forsøg paa at faa Loven kendt grundlovsstridig, men Højesteret fastslog, at det ikke var Tilfældet. Det er saaledes baade ved Lov og Dom fastslaaet, at den Slags Afgifter strider mod Almenvellet, og dog var der ikke andet i Vejen med dem, i hvert Fald af Betydning, end at de var konjunkturbestemte.

Medens de nævnte tre Kommissioners Arbejde med den konjunkturbestemte Rente ikke er resulteret i noget Forslag, har Spørgsmaalet været behandlet af private i nogle Afhandlinger.

Kreditforeningsdirektør Callo har i sin tidligere nævnte Afhandling behandlet *Baastrups* og *Westergaards* Forsøg paa en Plan til Gennemførelse af konjunkturbestemt Rente.[14]) Jeg er enig med Direktør Callo i, at den er mislykket. Planen er meget indviklet og vanskelig at forstaa og tillige ufærdig. Jeg tror, at man ogsaa kan sige, hvorfor den maatte blive mislykket.

Baastrup og Westergaard fremhæver, at Landbrugernes Byrder i ældre Tid i nogen Grad var afhængig af deres

[13]) Grundbyrder til Staten er afskaffet ved en særlig Lovgivning, Lov af 29. April 1913 og 29. Marts 1924.

[14]) I Værket: Landbrugsgælden — 1938.

Indtægter. Det gjaldt Landgilden og Tienden. Nu skal Landbrugerne derimod svare samme Pengebeløb uanset Pengenes svingende Værdi og Landbrugets varierende Rentabilitet. Man skulde i Stedet have bevaret, hvad der var godt i de gamle Tiders Form for Byrder, siger Forfatterne.

Det er rigtigt nok, at Landbrugernes Byrder i ældre Tid i nogen Grad var afhængig af Indtægten, men det hang sammen med, at Landbrugeren ikke var Ejer, men Fæster, d. v. s. en Art Lejer. Ejeren af Ejendommen og ligesaa Tiendeejeren var indstillet paa at faa Lejen (Tienden) i Naturalier eller i Penge efter Kapitelstakst. Det havde for Ejeren og Tiendeejeren den Fordel, at Stigningen i Ejendommens Værdi og Produktion kom dem til Gode, og Ejeren kunde af den Grund godt være tjent med en Afgift, der ofte var mindre end normal Rente af Ejendommens Værdi.

Ved Overgangen fra Fæste til Selveje forvandledes Lejen til Rente. Selvejeren overtog hele Risikoen og fik til Gengæld Chancen for Gevinst ved Ejendommens Værdistigning.

I Godsejernes Sted kom Pengekapitalen, og denne repræsenterede for saa vidt angik den største Del af Kapitalen af Kreditforeninger, Banker og Sparekasser. Godsejernes Fæsteafgifter udparcelleredes til de mange Hundrede Tusinder af Sparere eller Kapitalister.

Ingen af disse ønsker en Ret af samme Karakter som Godsejerens. De vil have Ret til et bestemt Pengebeløb, hvad enten det gaar op eller ned i Værdi. Det vigtigste for dem er, at Kravene er likvide, let omsættelige.

Men saa skal de tvinges dertil, siger Baastrup og Westergaard. Vel, men saa maa de ogsaa have Krav paa Stigningerne i Ejendomsværdierne, hvad Planen paa en Maade ogsaa vil give dem. Laantagerne er da ikke længere Ejere, men en Slags Fæstere under Pengekapitalen, og Forholdet mellem dem bliver af en uhyre indviklet Karakter udsat for evig Strid.

Baastrup og Westergaard vil lave en Blanding af to Former for Kapitaludbyttet, Lejen og Renten. De vil lave en Krydsning mellem Fugl og Fisk, og det er ikke saa mærkeligt, at det ikke lader sig gennemføre. Deres Arbejde har dog sin Værdi, idet det har vist, at den tænkte Vej er ufremkommelig.

Men vi har da noget, der i Lovgivningen kaldes konjunkturbestemt Rente, kan man sige.

Det har vi ganske vist, men det er ikke nogen Rente. Det er enten en Form for Understøttelse eller ogsaa en Slags Fæsteafgift.

Naar Staten giver Laan efter Saneringsloven, er det ikke en Kapitalanbringelse, men en Form for Hjælp til Landbrugere med for stor Gæld. Ingen venter, at Staten skal faa normalt Udbytte heraf. Der er naturligvis intet i Vejen for, at en Understøttelse kan være konjunkturbestemt.

Men Statshusmændenes konjunkturbestemte Rente da? Ogsaa dette er en Hjælp til visse Landbrugere. Det er ikke sandsynligt, at Staten nogensinde indvinder, hvad den giver Afkald paa i disse Aar. Ingen kan opstille nogen Beregning herom, og i hvert Fald vilde ingen Laaneinstitution finde paa at udlaane Penge paa tilsvarende Vilkaar.

Staten kan ganske vist udlaane Penge paa hvilke Vilkaar, den finder paa, ogsaa give rentefri Laan, men det kommer af, at dens Udlaansforretning ikke behøver at betale sig. Den lader blot Skatteyderne betale Underskudet.

Da man ved Lov af 25. Marts 1933 gav Ejerne af Statshusmandsbrug Adgang til at faa Renterne omsat til en Ydelse, der var bestemt af Priserne paa Flæsk, Smør og Byg, saa kalder Loven heller ikke den nye Ydelse Rente, men Afgift. Dette var korrekt, thi ved denne Lov omdannedes Forholdet til en Art Arvefæste eller i hvert Fald et fæstelignende Forhold. Dette gælder ogsaa efter Loven af 13. April 1938, selv om denne bruger Udtrykket Rente og lader denne være afhængig af Landbrugets For-

rentningsprocent. Det forandrer blot Ydelsens Størrelse, ikke dens Karakter.

Spørgsmaalet om konjunkturbestemt Rente er desuden behandlet af Sparekassedirektør *Toftegaard* i en Afhandling i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1937, S. 265.

Direktør Toftegaard, der ikke tror paa Ideen om konjunkturbestemt Rente i Forholdet til de private Kreditorer, udkaster heri Tanken om en konjunkturbestemt Rente med Staten som Mellemled, idet denne skulde »fungere som Transformator fra Vekselstrøm til Jævnstrøm«, medens Obligationsejerne skulde have en fast Rente.

Til en saadan Plan er for det første at bemærke, at det vilde være overordentlig tvivlsomt, hvilken Rente Staten skulde beregne for at blive dækket i det lange Løb. For det andet maatte Laanene være uopsigelige fra Debitors Side, for at han ikke kunde unddrage Staten Gevinsten i gode Tider. Men herved vilde Ejeren i Virkeligheden blive en Slags Arvefæster under Staten, ligesom Statshusmændene er det nu.

Det gjorde heller ikke noget, hvis der var Udsigt til, at Ordningen vilde virke tilfredsstillende, men Rentens Størrelse vilde til enhver Tid blive et politisk Stridsspørgsmaal. Landbrugerne vilde være afhængige af Staten, men de politiske Partier af deres Stemmer, og der vilde til enhver Tid være Konkurrence mellem Partierne om at byde den laveste Rente. Man behøver blot at se paa Statshusmændenes Renter. Skønt Statshusmændene indtager en begunstiget Stilling i Forhold til andre Husmænd, saa rejses der nu Krav om en langt større Begunstigelse.

Det er oplyst, at den konjunkturbestemte Rente har bevirket, at Statshusmændene i Aarene 1933—1938 har sparet Renter for $1^2/_3$ Aar, altsaa en Trediedel af Renten i de 5 Aar, hvortil endda kommer, at den aftalte Rente er lavere end den Rente, som Staten maa svare af sine Laan. Da Staten har over 200 Mill. Kr. anbragt i Statshusmandsbrug, bliver Renten for $1^2/_3$ Aar ikke

noget lille Beløb. Dette kan gaa, naar der er Tale om en Gruppe mindre Landbrugere, men skulde Systemet udvides til hele Landbruget, kunde der blive Tale om kolossale Beløb i Underskud.

Dertil kommer, at det endda er et Spørgsmaal, om ikke Fordelene ved den konjunkturbestemte Rente vilde kapitaliseres og saaledes blot føre til højere Ejendomspriser eller med andre Ord blot en Gevinst for den første Ejer. Det ligger nær at antage, at Køberne af Landejendomme vilde betale disse med højere Priser, naar de ved, at Rentebyrden bliver nedsat under daarlige Konjunkturer.

Endelig vilde selv en konjunkturbestemt Rente med Staten som Mellemled kun give en meget begrænset Hjælp. Den kunde næppe strække sig ud over det Omraade, hvor der nu gives Kreditforeningslaan, og det er i Virkeligheden ikke denne Gæld, men den efterfølgende, som volder de store Vanskeligheder.

En konjunkturbestemt Rente med Staten som Mellemled kan ikke fjerne Vanskelighederne, men vil skabe nye Farer. Den ene Fare er, at der paalægges Samfundet store Byrder, medens de tilsvarende Fordele gaar i private Lommer som Kapitalisationsfortjenester.[15]) Den anden Fare er, at Staten for at undgaa dette efterhaanden til Dels tiltager sig en Ejers Rettigheder over de paagældende Ejendomme. Det sidste kan blive lige saa farligt som det første.

Nej, den rette Vej er ikke at gøre Landbrugerne mere afhængige af Staten, end de nu er, men at gøre dem uafhængige i størst muligt Omfang baade af Staten og af private Kreditorer. Det er Borgerne, der skal bære Staten, ikke omvendt.

Det nu forsvundne Godsejer- og Fæstesystem havde den Opgave at fordele Risikoen mellem Ejer og Bruger, saa-

---

[15]) Det har i betydelig Grad været Tilfældet med Statshusmandslovgivningen.

ledes at den navnlig kom til at paahvile Personer (Godsejerne), som var i Stand til at bære den. Det udførte maaske ikke denne Opgave saa daarligt, men det gjorde Brugeren afhængig af Godsejeren, og derfor tilhører det nu Historien. Det kan ikke genoplives i den gamle Form.

Baastrup og Westergaards Idé gaar ud paa at genoplive det i en anden Form, saaledes at Pengekapitalen træder i Godsejerens Sted. Det lader sig sikkert ikke gennemføre.

Toftegaards Idé gaar ud paa at indsætte Staten som Risikobærer i Godsejerens Sted. Det er en Videreførelse af Tanken med Statshusmandslovgivningen, men denne er resulteret i et fæstelignende Forhold, og Ulemperne ved dette System vilde ved en Overførelse til hele Landbruget vise sig i en kolossalt forøget Maalestok.

Tilbage staar da den anden Mulighed — en Lovgivning, der tager Sigte paa at begrænse Gældsstiftelsen. Denne Tanke har intet at gøre med Ideerne om at genoplive Fæsteväesenet. Landbruget maa selv tage hele Risikoen ved Gældsstiftelsen, men Begrænsningen af Gælden skaber et Værn mod Konjunktursvingningernes Ulykker. Det er en Videreførelse af den Tankegang, som fra gammel Tid har været Selvejerbondens, den, der har givet sig Udslag i Arvesædvaner og Lovreglerne om den »billige Takst« ved Familieoverdragelser. Opgaven for Nutiden bestaar i at give disse Tanker Form i en hensigtsmæssig Lovgivning.[16])

[16]) Denne Opgave har jeg behandlet andetsteds, se Artiklen: »Landbrugets Gæld og en Arvegaardslovgivning« i Tidsskrift for Landøkonomi 1939, S. 406, og udførligere i Værket: »Slægt og Jord« 1937.

Om Hørdyrkning før og nu.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 6. Marts 1940.

Af Forstander *J. C. Lunden.*

Hørren er en gammel Kulturplante, der har været dyrket i Ægypten og omkring det kaspiske Hav for 4—5000 Aar siden. Efter en Række Oldtidsfund, Aftryk af Hørfrø i Lerkar, har Hørdyrkning været almindelig i Jylland allerede i de første Aarhundreder af vor Tidsregning. I det 14. Aarhundrede var Dyrkningen saa udbredt i Aarhus Stift, at der blev svaret Tiende af Hør.

Hovedformaalet med Hørdyrkning i Danmark har hidtil været Frembringelse af Spindemateriale, men Hørfrøet har dog altid været et vigtigt Biprodukt.

Hørdyrkning før i Tiden.

Dyrkning og Behandling af Spindhør har til Tider været skænket megen Opmærksomhed, baade fra Statens og fra mange Landøkonomers Side, og navnlig Det kgl. danske Landhusholdningsselskab har ved Prisskrifter, Præmier, Hjælp til Redskaber og Maskiner og paa flere andre Maader støttet Bestræbelserne for at fremme Dyrkning og Behandling af Spindhør.

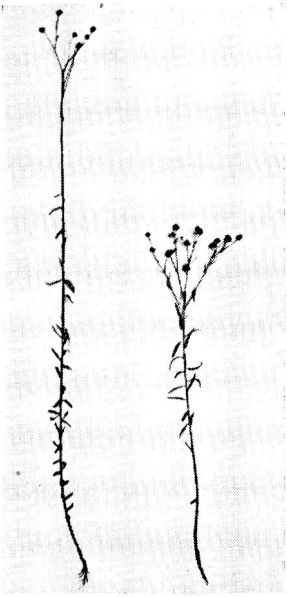
Under Enevælden søgte man som bekendt at fremme Landets Fabriksdrift, bl. a. Linnedvæveriet og i Tilknytning dertil ogsaa Hørdyrkning.

I 1730 blev der for Krigshospitalets Regning oprettet et samlet L i n n e d v æ v e r i i København og senere flere, som fra 1739 blev beskyttet ved Told og Indførselsforbud. Paa samme Tid blev der indkaldt en Lybækker til at arbejde for Oprettelse af Spindeskoler i de forskellige

Landsdele. Senere støttede Regeringen Oprettelse af Heglerier og en Fabrik for Fremstilling af Hørhegler.

I 1771 blev der efter en Plan af *Struensee* oprettet en Plejeanstalt i København, og for at give de fattige en nyttig Beskæftigelse, blev der i Tilknytning dertil anlagt et Hegleri og Linnedvæveri under Ledelse af en indkaldt Englænder, *Howden*.

Virksomheden gav imidlertid for store Tab og blev ophævet efter 8 Aars Forløb, men for at beholde Howden her i Landet fik han Privilegium paa at oprette et privat Hegleri med Statsstøtte mod Forpligtelse til at oplære nogle Lærlinge hvert Aar.

Spindhør. Oliehør.
Fig. 1.

I Stedet for Linnedvæveriet ved Plejeanstalten støttede Regeringen derefter Oprettelse af et større Antal Linnedspinderier i forskellige Egne af Landet. I Tilknytning til nogle af Spinderierne blev der kort efter oprettet Heglerier og Væverier, bl. a. ved Gudumlund og Lindenborg i Aalborg Amt samt ved Brahetrolleborg paa Fyn.

Planen for denne Udvikling tilskrives Konferentsraad *Niels Ryberg*, Objerregaard i Sydsjælland, i Samraad med Sachseren *Voelcker*. Forinden havde Ryberg som Prøve anlagt en mindre Spindeskole i Landsbyen Kong ved Næstved i 1777, og Aaret efter en i Ring.

Skolerne gik godt, og Voelcker foreslog Næstved at oprette et Selskab til Linnedspinderiernes Udbredelse paa Landet, og »Det næstvedske patriotiske Selskab« anlagde derefter en Hegleskole.

Trods alle Foranstaltninger gik Linnedtilvirkningen

ikke tilfredsstillende, og der maatte hvert Aar indføres betydelige Mængder Linnedvarer.

Aarsagen dertil fandt Ryberg m. fl. maatte søges i, at Kendskabet til Hordyrkning var for daarligt. Det gjaldt derfor om at indhente Erfaringer fra Lande, hvor Hordyrkningen stod højt. Igennem Howden fik Ryberg opspurgt en ung, dygtig Mand, *Henning Schroll*, der var Lærling paa Howdens Hegleri, og som i 1779 med Støtte fra Ryberg rejste til Holland og Belgien og senere til Skotland, hvor han i de følgende 11 Aar opnaaede en grundig, praktisk Uddannelse ved Deltagelse i alt Arbejde vedrørende Dyrkning og Behandling af Hør.

Oprettelse af et Høravlingsinstitut.

Efter sin Hjemkomst og i Samraad med Ryberg søgte Schroll Regeringen om Støtte til Oprettelse af et Høravlingsinstitut, hvor unge Mennesker fra forskellige Egne af Landet kunde optages til praktisk Uddannelse i den nye, forbedrede Avlsmaade, som derved kunde blive udbredt. — H. Schroll var dog tilfreds, blot han maatte blive taget paa Prøve.

Forslaget fandt straks Tilslutning, Schroll blev antaget og fik en Bevilling paa 1400 Rdl. til Omkostninger ved Prøven, som blev foretaget hos Grev *Ludvig Reventlow* paa Brahetrolleborg paa 9 Tdr. Ld. i forskellige af Godsets Marker.

Resultatet blev meget tilfredsstillende og gav et Overskud paa godt 40 Rdl. pr. Td. Ld., eller flere Gange bedre end Korn.

Schroll opnaaede derefter Støtte til Køb af to Arvefæstegaarde under Brahetrolleborg. Jorderne blev sammenlagt og en ny Gaard, »Lykkenssæde«, opført derpaa. Schroll skulde til Gengæld bl. a. forpligte sig til at dyrke 10—12 Td. Ld. med Hør hvert Aar og til hele Tiden at have 10—12 Lærlinge, som i Løbet af 5 Aar skulde opnaa fuld Uddannelse.

Til Stotte herfor fik Schroll endvidere tillagt 200 Rdl. som Løn og 20 Rdl. aarligt pr. Lærling i 10 Aar.

Til Trods for en Del Vanskeligheder i de første Aar, da Jorden var i daarlig Tilstand, blev Resultatet af de første seks Aars Hørdyrkning efter Fradrag af alle Udgifter alligevel et Overskud paa over 33 Rdl. pr. Td. Ld. eller betydelig mere, end der kunde opnaas ved Korndyrkning.

Samtidig blev Horren fra »Lykkenssæde« kendt som en ganske fortrinlig Vare, der i Finhed, Jævnhed og strengere Sortering stod helt paa Højde med den bedste, der indfortes fra Udlandet. Frøet viste sig ogsaa fuldt saa godt som indført Frø og blev stærkt efterspurgt.

Tilslutningen til Skolen blev dog for lille i de første Aar, men der tilkendtes saa Lærlingene Fritagelse for Militærtjeneste, ligesom de efter Uddannelsen kunde opnaa Stotte fra Statskassen til Anskaffelse af Redskaber, endvidere Præmie for Høravl gennem 8 Aar, og undertiden rentefrie Laan.

Herefter var der flere, som søgte Uddannelse hos Schroll, ialt omkring 90 inden hans Død i 1833, og disse fortsatte Høravlen i forskellige Egne af Landet og lærte igen videre til mange andre, hvorved Hørdyrkningen blev udvidet meget, og Horrens Kvalitet meget forbedret.

Afhandlinger og Prisskrifter.

Samtidig fremkom der flere Skrifter med Opfordring til Høravl og Vejledning derom. Saaledes ogsaa i en fortræffelig Haandbog af Pastor *Hoegh* i Gentofte, hvilken blev tilkendt Landhusholdningsselskabets 1ste Guldmedaille i 1794.

I Aaret 1800 fremkom en fortrinlig Afhandling af Assessor i Det kgl. General Land-Oekonomie- og Commerce-Collegium *Carl Gottlob Rafn:* »Om Høravlens Vigtighed for Danmark; dens Tilstand paa Høravlingsinstitutet paa Lykkenssæde i Fyen, ...«. Denne Afhandling blev

belønnet med Landhusholdningsselskabets 3die Guldmedaille. Rafn nævner i Indledningen, at der paa den Tid importeres Hørvarer til Danmark og Norge til en Værdi af 4½ Td. Guld aarlig. Et tilsvarende Kvantum Hør kunde imidlertid avles paa omtrent 12 000 Td. Ld., og Dyrkning og Tilberedning deraf vilde give Beskæftigelse i 1 152 600 Arbejdsdage, eller til ca. 4 000 Mand. Det var saaledes ogsaa den Gang baade et Spørgsmaal om Valuta og Arbejde.

I Tiden til omkring 1850 fremkom der en Række andre Skrifter, hvori Dyrkning og Behandling af Hørren beskrives, bl. a. af Præsterne *Wedel* og *Stochholm*, og senere *St. St. Blicher*. Endvidere af Professor *Olufsen*, Tiende-Commissair *Giersing*, Hørmøller *Wulff*, Fabrikør *Orloff Andersen*, Lieutnant *C. F. Grove* og flere, hvorom Statskonsulent *K. Hansen* har udarbejdet en omfattende Fortegnelse.

De forskellige Forfattere udpeger sortmuldet Jord som bedst til Hørdyrkning. Som Forfrugt anbefales Grønjord, helst 2. Aars Kløvergræs, og mindst 6—8 Aar mellem Hørafgrøder paa samme Sted. Det fraraades i Reglen at gøde direkte til Hørren, og kun paa let Jord tilraader Stochholm at tilføre Hedetørvaske. Iøvrigt anbefales det at vælge Jord, som er i god Gødningskraft til Hør.

Som Udsæd anbefales hollandsk Frø og senere ogsaa Riga-Hør. Udsæden skal helst skiftes med faa Aars Mellemrum, idet de frørige Typer hurtigt forøges, hvorved Taveudbyttet nedsættes. Saavel Landhusholdningsselskabet som stedlige Husholdningsselskaber bistaar derfor Hørdyrkerne med Fremskaffelse af nyt Frø.

Som bedste Saatid angives i Reglen sidst i April, tidligst paa svær Jord og efter Grønjord. Udsæden maa ikke være for tynd til Spindhør, 6—7 Skp. pr. Td. Ld.

Lugning af Hørren skal helst kunne undgaas, ellers maa den udføres tidligt. Græs i Grønjordshør tilraader Schroll at lade afgræsse med Faar, men udfra egne Erfaringer fraraader Stochholm bestemt dette.

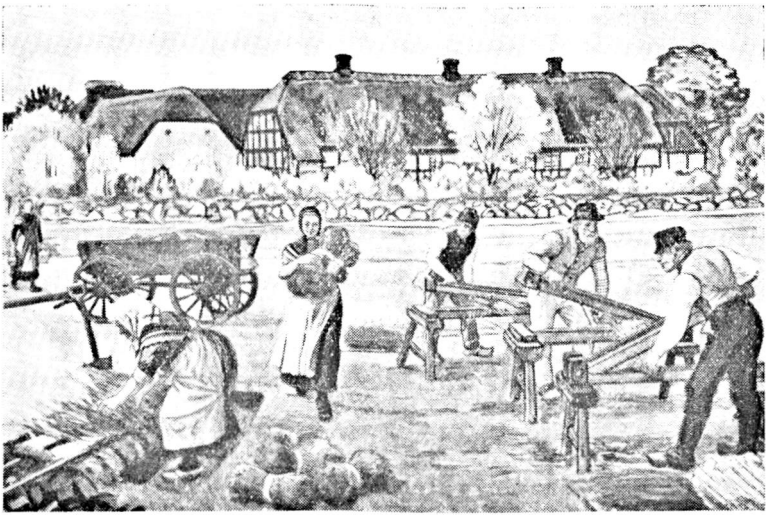

Fig. 2. Hørberedning ca. 1850. Til venstre: Tørring af rødnet Hør. Til højre: Brydning. (Efter Maleri af Rasmus Christiansen. Dansk Landbrugsmuseum.)

Fig. 3. Hørberedning ca. 1850. Til venstre: Brydning. I Midten: Skætning. Til højre: Hegling. I Forgrunden: Færdige »Dukker«. (Efter Maleri af Rasmus Christiansen. Dansk Landbrugsmuseum.)

Til finere Hørvarer tilraades det at r u s k e Horren ved Blomstringens Afslutning, men ellers ikke for Stænglen er gul, Bladene er faldet paa nederste Halvdel og Kneblerne er fuldt udviklede.

Af R ø d n i n g s m a a d e r ansaa Pastor Hoegh D u g r ø d n i n g for bedst, men de øvrige Skribenter anbefaler alle V a n d r ø d n i n g. Efter hollandsk Monster vandrødner Schroll i en Grav med stillestaaende Vand ved Siden af et Vandlob, og han tildækker navnlig Roden af Horren med Mudder, hvilket Stockholm tager Afstand fra og i Stedet tilraader Dækning med Græs og Græstorv.

Efter Lufttørring af Straaet e f t e r t ø r r e s i Reglen over aaben Ild, hvorefter B r y d n i n g og S k æ t n i n g udførtes hurtigst muligt ved Hjælp af Haandredskaber: Brydebænk, Skættefod, Skættehaand og Hegle.

Schroll indførte en noget anden Fremgangsmaade, idet han straks efter Tørring satte Straaet sammen i et »S v e d e h u s« til Afkøling »i Sved«, hvorved Taven opnaaede bedre Blødhed, Finhed og Styrke.

Fremkomst af Maskiner.

Omkring 1820—30 fremkom f o r s k e l l i g e M a s k i n e r til Brydning og Skætning, og Landhusholdningsselskabet udskrev en Konkurrence om de bedste og udvirkede bl. a., at Prokurator *Rasmussen*, Rudkøbing, fik tildelt 1400 Rdl. til Forbedring af sin Brydemaskine.

Fremkomsten af større Bryde- og Skættemaskiner befordrede Oprettelsen af en Række Hørmøller eller H ø r b e r e d n i n g s a n s t a l t e r, som paatog sig Behandling af Hørren.

De forskellige Bestræbelser for at fremme Hørdyrkningen, herunder bl. a. Statens Opkøb af danske Hørvarer, samt Pengeknapheden under den store Landbrugskrise medførte ogsaa en betydelig Udvidelse af Hørarealet, som i 1837 optaltes til ca. 14 000 Td. Ld.

Hørren var imidlertid ofte for uensartet eller daarligt behandlet til at kunne bære Omkostningerne ved Behandling uden for Hjemmet.

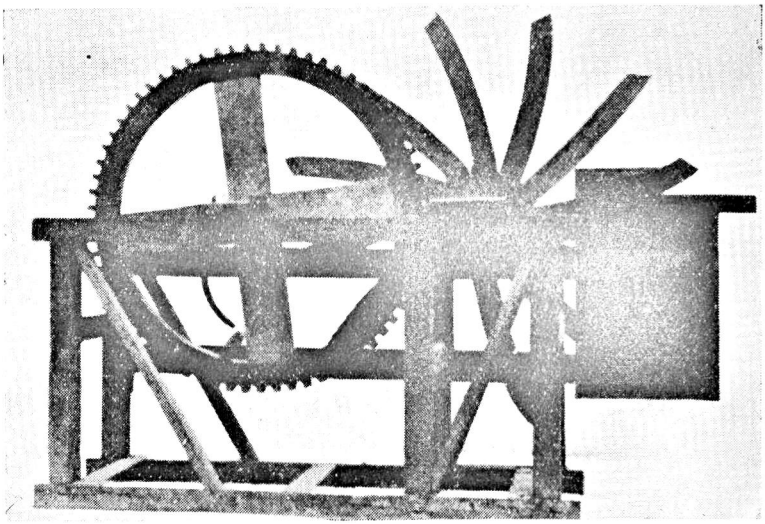

Fig. 4. Skættehjul.

Snart gik man ogsaa mere og mere over til Maskinspinding af Hør, hvilket gav Hjemmetilvirkningen et alvorligt Stød, idet maskinspundet Garn var finere og mere ensartet end haandspundet, og Maskinspinderierne nægtede tilmed ofte at anvende dansk Hør.

Omkring 1850 sporedes da ogsaa en stærk Tilbagegang i Hørdyrkningen. I 1871 var Hørarealet nedsat til ca. 4800 ha, i 1881 til 1900 ha og i 1896 til ca. 150 ha.

Aarsagen til den stærke Tilbagegang i Arealet var dels de bedre økonomiske Forhold med større Specialisering inden for Landbruget, og dels Overgang til Anvendelse af Bomuldsvarer, der vel var billigere i Indkøb, men langt fra saa værdifulde.

I den Forbindelse skal der ogsaa erindres om, at den tekniske Udvikling ved Behandling og Vævning er gaaet meget hurtigere for Bomuld end for Hør, men i de senere Aar er der sket store tekniske Fremskridt ved Dyrkning og Behandling af Hør, saaledes at denne bliver konkurrencedygtig paa flere Omraader.

Hørdyrkning i Nutiden.

Under den stærke Udvikling af Husdyrproduktionen siden Slutningen af forrige Aarhundrede blev der navnlig af Professor *T. Westermann* peget paa Faren ved en ensidig dyrisk Produktion, og Professor Westermann tilraadede, især i sine Forelæsninger, at skænke Dyrkning af Planter, som kunde føres direkte paa Markedet, større Opmærksomhed.

Paa den Tid var Hørdyrkning praktisk talt hørt helt op her i Landet. Men i 1912 begyndte Konsulent *Kierulf Petersen* og Proprietær *A. P. Damsgaard-Sørensen*, forskellige Forsøg med Hørdyrkning i Randersegnen, hvor der blev oprettet et Skætteri, og under Verdenskrigen 1914—18, da Manglen paa Hørvarer blev særlig følelig, blev Virksomheden under Navnet »*A/S Danalin*« udvidet med et større Skætteri i Tommerup. I de første Aar var der god Afsætning for Taven paa Verdensmarkedet til lønnende Priser, men under Krisen i 1921 standsede Afsætningen helt, og Virksomheden maatte derefter standse en Tid.

Fabriken kom dog snart i Gang igen, nu under Ledelse af Direktør *Johs. Bay*, og da der ikke var Afsætning for Tave eller Garn, gik Fabriken over til Vævning af forskellige Linnedvarer.

Fig. 5. Haandruskning af Hør.

Ved Samarbejde med De samv. danske Husholdningsforeninger og flere landøkonomiske Foreningers Ungdomsudvalg lykkedes det derefter at faa Hørdyrkningen udvidet til mange smaa Arealer, hvorfra Avlen blev modtaget i dugrødnet Stand til Skætning paa en ny stor Skætteturbine. Straaet betaltes med færdige Hørvarer.

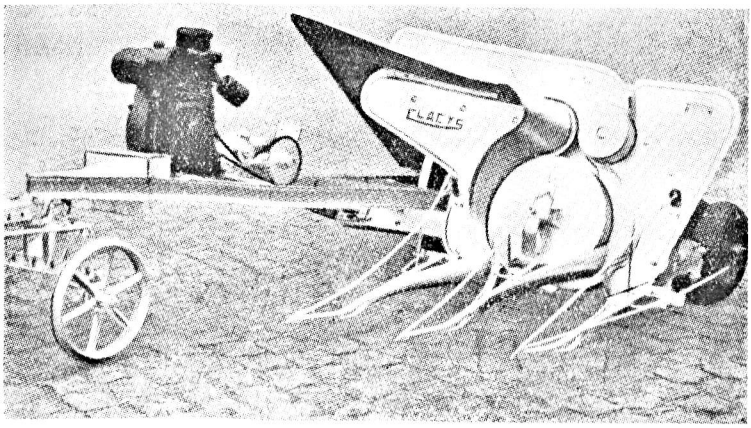

Fig. 6. Moderne Maskine til Ruskning af Hor.

Moderne Teknik.

Efter at der i de senere Aar er fremkommet moderne Ruskemaskiner, der daglig kan udfore 20—40 Mands Arbejde, og Skættemaskiner, som er i Stand til at skætte urodnet Hor, er Hordyrkning til *Tommerup* og tillige til *Dansk Hørkompagni* udvidet stærkt, navnlig ved Dyrkning paa store samlede Arealer.

Tabel 1. Danmarks Horareal.

1837	ca.	7700	ha
1871	»	4800	»
1881	»	1900	»
1896	»	165	»
1928	»	10	»
1931	»	25	»
1933	»	100	»
1936	»	225	»
1938	»	300	»
1939	»	540	»
1940	»	2000	»

Udviklingen af Hordyrkningen siden 1928 fremgaar af Tabel 1, der viser en Fremgang fra 10 ha i 1928 til 100 ha i

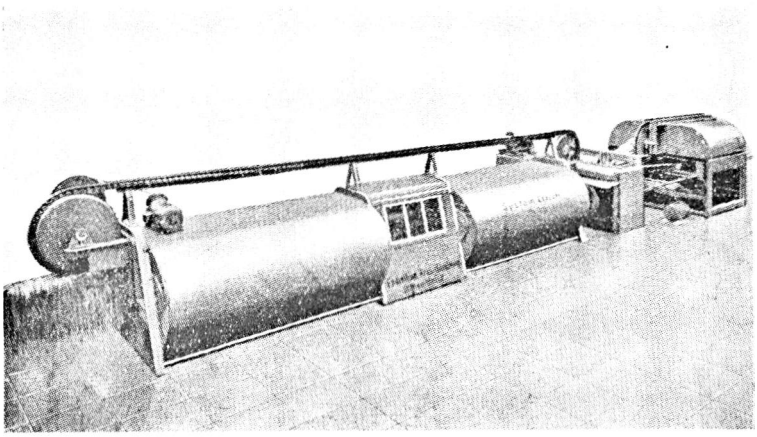

Fig. 7. Bryde- og Skættemaskine.

1933 og 225 ha i 1936. Derefter stiger Arealet stærkere, ca. 100 ha om Aaret, til 540 ha i 1939.

Vi har imidlertid hidtil manglet et Horspinderi, men efter Tilløb fra forskellig Side opretter Firmaet *Jacob Holm & Sønner* nu et Spinderi, som skal kunne spinde Avlen fra ca. 1500 ha i de Garnnumre, hvor vi har det største Forbrug. Hermed er der opnaaet en god Basis for en Udvidelse af Hordyrkningen, og siden Efteraaret 1939 er der i de Egne, hvor Hordyrkningen var mest udbredt, dannet Sammenslutninger, der til Skætning af urodnet Hør paa belgiske eller tyske Maskiner opretter moderne Grønskætterier ved *Holbæk*, *Skævinge*, *Kolding* og *Grenaa*, som tillige med *Tommerup* kan behandle Hørren fra de ca. 2000 ha, der ventes dyrket i 1940, og hvorfra Avlen kan dække det meste af Danmarks normale Forbrug.

Areal med Spindhør.

Det samlede Areal med Spindhør har i de senere Aar varieret fra 2,1 til omtrent 2,8 Mill. ha (Tabel 2), og det planlagte Areal i Danmark udgør saaledes ikke engang 1 Promille deraf.

Tabel 2. Areal med Spindhør i Udlandet, 1000 ha.

	1929	1932	1935	1938
Sovjetunionen	1630	2510	2070	1882
Polen	122	93	124	148
Lithauen	86	43	79	78
Letland	56	32	68	65
Estland	32	15	30	23
Czekoslovakiet	19	6	13	16
Rumænien	17	22	31	15
Tyskland	13	4	22	55
Frankrig	44	9	33	38
Belgien	28	8	19	31
Holland	19	2	9	21
Storbritannien og Irland	16	2	13	10
Finland	5	4	5	3
Japan	10	10	16	25
Ialt	2097	2760	2532	2410

Hovedparten af Hørarealet findes i *Rusland*, hvor Arealet blev udvidet stærkt til 1932, da det var paa 2½ Mill. ha. Samtidig fandtes omtrent 300 000 ha i andre Lande tilsammen.

Produktionen af Hør var da lovlig stor, og samtidig var Bomuldspriserne lave. Prisen paa Hør blev derfor saa lav, at Produktionen blev urentabel. — I de følgende Aar blev Arealet indskrænket stærkt i Rusland, og endvidere blev der oprettet store Spinderier, som skal oparbejde det meste af Hørren til Forbrug i Rusland. I 1935 opgives Hørarealet i Rusland til 2 070 000 ha og i 1938 til kun 1 838 000 ha, eller omtrent 700 000 ha mindre end i 1932.

Samtidig har de fleste af de hørproducerende Lande udvidet Hørdyrkningen med tilsammen henimod 250 000 ha.

Forbruget af Hørvarer er imidlertid steget i de senere Aar, og Hørprisen har været forholdsvis høj.

Næst efter Rusland kom i 1938: *Polen* med omtrent 150 000 ha, *Lithauen* med 78 000 ha, *Letland* med 65 000 ha, *Frankrig* med 40 000 ha, medens *Belgien*, *Estland* og *Holland* havde omkring 30—20 000 ha, *Czekoslovakiet* og *Ru-*

mænien ca. 15 000 ha, *Storbritannien* og *Irland* 10 000 ha og *Finland* 3 000 ha.

I de fleste af nævnte Lande er Arealet foroget siden 1932 med 50—100 pCt. eller mere.

I *Tyskland* var Hørarealet kun 4 000 ha i 1932, men det udvidedes derefter meget stærkt og har i de senere Aar været omkring 50 000 ha. Det skal imidlertid være Planen at udvide Hørarealet til 120 000 ha i Tyskland.

Hørren har saaledes et meget stort Dyrkningsomraade baade mod Øst, Syd og Vest under lignende Dyrkningskaar som Danmark.

Produktion og Omsætning.

Med Hensyn til T a v e u d b y t t e t af Hør, da viser en Opgørelse for Aarene 1930—37, at det er meget forskelligt i de nævnte Lande. Rusland staar med det laveste Gennemsnitsudbytte, 260 kg Tave pr. ha, men hertil kommer dog et forholdsvis stort Frøudbytte.

Tabel 3. Gennemsnitsudbytte af Hørtave.

	kg pr. ha 1930—37	
Rusland	ca. 260	
Polen	300	
Estland	316	
Letland	325	
Finland	349	
Tyskland	350	
Lithauen	450	
Storbritannien og Irland	528	
Frankrig	600	
Belgien	622	
D a n m a r k :		
Tommerup: Dugrødnet	393	(1928—37)
— do.	478	(1935—37)
— Grønskættet	681	1936—38)

Finland, Estland, Letland, Polen og Tyskland opnaar 300—350 kg Tave pr. ha og Lithauen 450 kg. I de vesteuropæiske Lande: Frankrig, Holland og Belgien opnaas der et højere Udbytte, omkring 600 kg pr. ha.

I Danmark har Taveudbyttet tidligere været omtrent som i Randstaterne, men i de senere Aar, efter at der i Forsøgene er udpeget bedre Hørsorter, har Gennemsnitsudbyttet af rødnet Tave været omkring 500 kg og af grønskættet Tave ca. 680 kg pr. ha. Foruden Taveudbyttet opnaas endvidere et væsentligt Udbytte af Blaar og Frø.

Danmarks Hjemmeforbrug af Hørgarn o. a. Hørvarer, undtagen Frø, er beregnet at kunne dækkes af Avlen fra 2—3000 ha, og af Hensyn til fortsat Udvidelse af Hørdyrkningen skal der ogsaa nævnes lidt om Eksportmulighederne for Hørtave.

Som nævnt har Rusland formindsket Hørarealet meget stærkt i de senere Aar, og hertil kommer, at Landet anvender mere Hør til Hjemmeforbrug. Eksporten fra Rusland er derfor langt mindre nu end tidligere, og Formindskelsen synes ikke opvejet ved Udvidelsen af Hørarealet i andre Lande.

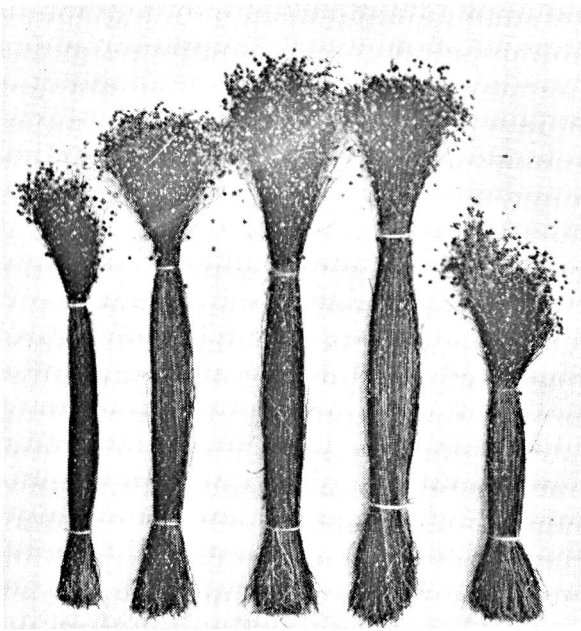
Den aarlige Produktion af Hør er opgjort til 800—1000 Mill. kg Tave, deraf eksporteres 150—170 Mill. kg. Af dette Kvantum har England aftaget henimod Halvdelen, og det er derfor ogsaa London-Noteringen for Hør, der angiver Hørpriserne. I de senere Aar er dugrødnet Hør betalt med 135—175 Øre pr. kg og vandrødnet, belgisk Hør med 190—220 Øre pr. kg. — Priserne er nu væsentlig højere.

Angaaende Import af Hørtave skal nævnes, at Frankrig plejer at indføre ca. 40 Mill. kg, Belgien ca. 19 Mill. kg, Czekoslovakiet ca. 15 Mill. kg, Tyskland 7—8 Mill. kg, Sverige ca. 2½ Mill. kg og Finland ca. 1 Mill. kg.

Det er saaledes store Mængder Hør, der afsættes paa Verdensmarkedet, og Spørgsmaalet bliver blot, om vi kan producere gode Varer til konkurrencedygtige Priser, hvilket der er meget, der tyder paa, at vi har gode Muligheder for.

Høravl i Danmark.

Saavel K l i m a som J o r d b u n d i Danmark er gunstigt for Hordyrkning. Horren trives bedst i et jævnt varmt og fugtigt Kystklima og paa let lermuldet eller god sandmuldet Jord i god Kultur og Godningskraft. Det gælder dog om, at Undergrunden ikke er for tør, i saa Fald bliver Horren ofte for kort. I Tyskland regner man, at Hørren kræver 120—150 mm Nedbør i Vækstperioden, og det har vi som oftest ogsaa. Arealet skal være frit beliggende for Sol og Vind. G r o n j o r d er en god Forfrugt for Hør, blot den er omtrent r e n f o r R o d u k r u d t, navnlig fri for Tidsler og Kvik. Ellers maa en velholdt Rodfrugtafgrode foretrækkes som Forfrugt for Hør.

Ukalket, Reaktionstal: 4,8 | Reaktionstal: 6,0 | Reaktionstal: 6,5 | Reaktionstal: 7,0 | Reaktionstal: 7,8

Fig. 8. Hør fra Kalkforsøg ved Lyngby Forsøgsstation.

Til Hørren tilføres Superfosfat ligesom til Vaarsæd, af Kvælstofgødning gives nærmest lidt mindre, end der anvendes til Ørn-Havre, idet Lejesæd bør undgaas, men af Kaligødning, som fremmer Tavedannelse, bør tilføres 150—300 kg pr. ha. I Kalkforsøg ved Lyngby opnaaedes bedst Udbytte af Hør ved Reaktionstal 6,5—7, og saavel ved lavere som ved højere Reaktionstal blev Udbyttet lavere.

Ved Sortsforsøg paa Forsøgsstationerne er der blandt et stort Antal udenlandske Sorter hurtigt udpeget to Sorter fra Nord-Irland: Stormont Gossamer og Stormont Cirrus samt en hollandsk, hvidblomstret Sort, Concurrent, som gav 30—50 pCt. større Taveudbytte end den tidligere benyttede Sort, og i de senere Aar er det næsten udelukkende disse Sorter, som har været dyrket i Danmark.

Arealet til Hør bør bearbejdes godt fra Efteraaret af, saaledes at det om Foraaret kun behøver at fældes og senere letharves nogle Gange for at ødelægge Frøukrudt.

Hørren saas i sidste Halvdel af April eller først i

Fig. 9. Fra Hørforsøgene paa Lyngby Forsøgsstation Hørren i fuld Blomst.

Maj. Der saas 130—140 kg velspirende Frø pr. ha. Tidligere blev det forlangt, at Hørren skulde bredsaas, men ved Forsøg paa Forsøgsstationerne gav Radsaaning paa almindelig Afstand for Korn, 12 cm, lidt bedre Resultat end Bredsaaning, og Hørren er lettere at renholde. Ved større Afstand, 18 og 24 cm, blev Udbyttet noget mindre.

Renholdelse af bredsaaet Hør kræver meget Haandarbejde, men i radsaaede Marker kan Ukrudtet bekæmpes ved Ukrudtsharvning, naar Hørren er 2—4 cm høj. Er Hørren saaet paa 15—18 cm Afstand, kan den ogsaa, naar Planterne er 4—6 cm høje, radrenses med en 2-rækket Radrenser paasat smalle, tovingede Skær. Tidsler o. a. høje Ukrudtsplanter maa stikkes eller trækkes op.

Da Hørren taaler Sprøjtning med kemiske Midler, kan Agerkaal, Agersennep og Kiddike samt Pileurt bekæmpes i Hørmarken ved Sprøjtning, f. Eks. med en 3 pCt. Blaastensopløsning.

Ruskning af Hørren foretages, naar Stænglen har

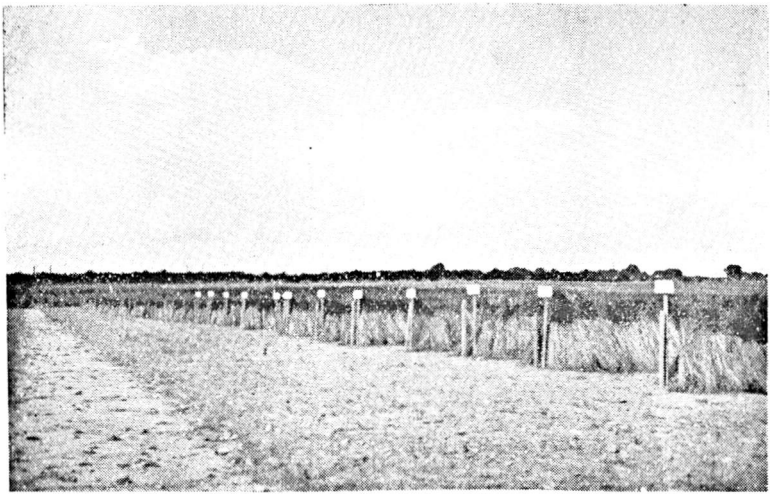

Fig. 10. Hørhobe. Fra Forsøg paa Lyngby Forsøgsstation.

tabt de fleste af Bladene paa nederste Halvdel, og den midterste Frøkapsel begynder at blive gulbrun. — Paa mindre Arealer kan Horren haandruskes, og paa større Arealer udføres Ruskningen med moderne Ruskemaskine, som kan binde Hørren i smaa Neg, der vejres i Hobe ligesom Korn. — Det er forsøgt af flere forskellige Hørdyrkere at høste Hørren med Selvbinder, men det er vist ikke lykkedes endnu, idet det baade volder Vanskelighed at faa Skaaret skilt fra den Hør, der staar tilbage, og at faa afskaaret Hørstraaene, som indeholder saa megen Tave. Selv om det lykkes at overvinde disse Vanskeligheder, saa maa der nok regnes med, at der ved Høstning med Selvbinder tabes 6—8 cm af Straaene, hvorved Taveudbyttet vil nedsættes saa meget, at det nok vil lønne sig bedre at anvende Ruskemaskine.

Afrivning af Hørfrøet udføres paa specielle Maskiner enten hos Dyrkerne eller paa Skætteri lige forud for Brydning og Skætning.

Med Hensyn til Udbyttet af Spindhør skal end-

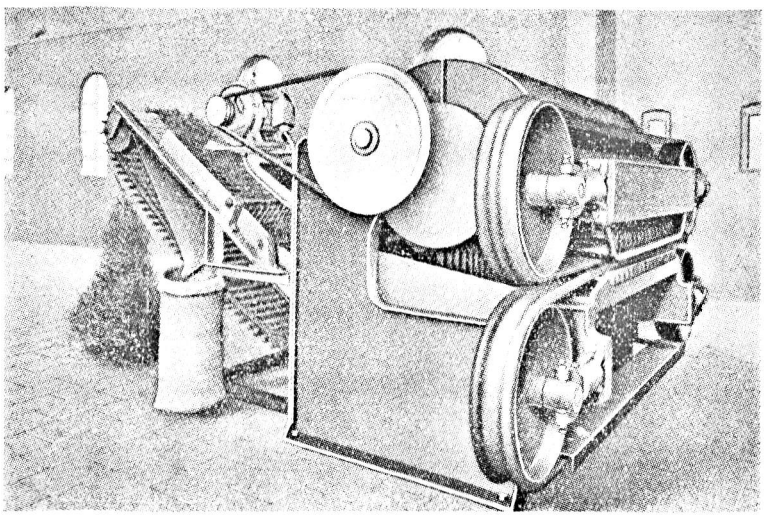

Fig. 11. Maskine til Afrivning af Hørfrø.

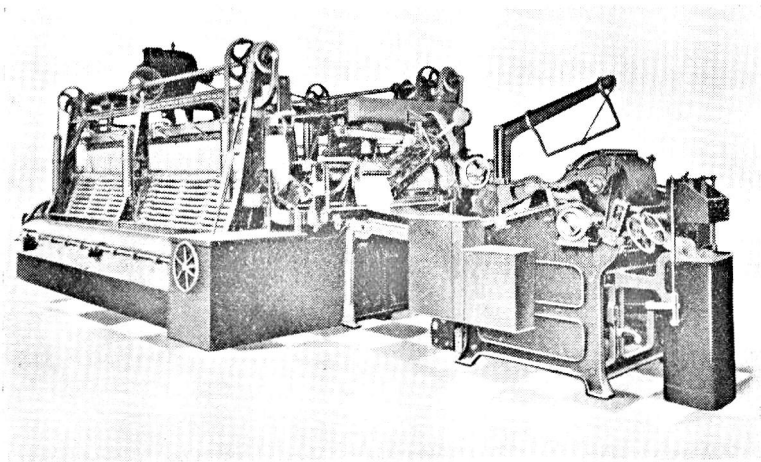

Fig. 12. Hørhegle.

nu nævnes, at i Gennemsnit af fem Aars Forsøg, 1933—37, ved Lyngby og Blangsted Forsøgsstation er der af de bedste irske Hørsorter opnaaet 4700 kg Straa pr. ha, hvoraf der efter Dugrødning blev udvundet omkring 700 kg Tave og 500 kg Stoppeblaar. Endvidere gav Sorterne omkring 800 kg Frø pr. ha. Af Concurrent opnaaedes noget mindre Udbytte af Straa, men henimod samme Taveudbytte og et større Frøudbytte. Hørdyrkerne har dog gennemgaaende opnaaet lidt lavere Udbytte af Tave og lidt højere af Blaar. Resultater og Erfaringer fra de senere Aars Forsøg med Spindhør er iøvrigt offentliggjort i 240. Meddelelse, 3. Oplag, fra Statens Planteavlsforsøg.

Angaaende Indtægten ved Hørdyrkning i de senere Aar kan oplyses, at Tommerup for Avl 1937 og 1938 efter Fradrag af Behandlingsudgifter til Grønskætning i Gennemsnit har afregnet Dyrkerne med omkring 1100 og 900 Kr. pr. ha for urødnet Straa samt for Frø. Dansk Hørkompagni har afregnet Avlen for 1938 med ca. 1000 Kr. pr. ha. — Siden den Tid er Prisen paa Hørstraa og Hørtave steget betydeligt.

Dyrkning af Oliehør.

Til Spindhør anvendes smaafroet Hør, som giver en høj og kun lidt grenet Stængel og stærke Taver. Frøet af Spindhør kan anvendes til Olieudvinding, men hvor Formaalet med Hørdyrkning er Frøproduktion, foretrækkes storfrøet Hør, Oliehør (Frøhør), der har en kortere, grovere og mere grenet Stængel og giver mere Frø.

I Tyskland har man efter Krydsning af de to Former udvalgt Kombinationstyper, som er frørige og kan give en Del Tave.

Af Oliehør indfører vi aarlig 20—25 Mill. kg. Prisen har i de senere Aar været omkring 25 Øre pr. kg, men den er steget i den senere Tid, navnlig paa Grund af den stærkt forhøjede Fragt og Assurance under Krigen, og den er nu omkring 40 Øre pr. kg. Indførslen repræsenterer herefter en Værdi paa 8—10 Mill. Kr. Oliehør indføres overvejende fra La Plata i Argentina, hvor Halvdelen af Verdensproduktionen avles.

Hørfrø indeholder 35—40 pCt. Fedt eller tørrende Olie, Linolie, hvoraf der kan fremstilles Fernis, Linoleum, blød Sæbe, Spiseolie m. v. Ved Presning af Hørfrø udvindes en Tredjedel af Vægten som Olie, og Resten bliver til Hørfrøkager, der indeholder omkring 25 pCt. fordøjelig Renprotein.

Paa Forsøgsstationerne har der i Aarene 1921—24 været udført nogle Forsøg med Oliehør, og i 1934—37 har der været udført Forsøg paa seks Forsøgsstationer med forskellige Sorter af storfroet Hør fra Argentina, U. S. A. og Indien. Af disse gav argentinsk La Plata Hør størst Froudbytte, nemlig i Gennemsnit for de enkelte Forsøgsstationer 1500—2300 kg pr. ha, af Havre opnaaedes under tilsvarende Forhold 2—2½ Gang saa højt et Kærneudbytte ligesom ved tidligere Forsøg. Da Hørfrø har omkring dobbelt saa høj en Foderværdi som Havre, 0,6 kg Hørfrø = 1,2 kg Havre = 1 F. E., er der saaledes høstet omtrent samme Antal F. E. af Hørfrø som af Havrekærne.

I de senere Aar er Dyrkning af Oliehor ogsaa forsøgt af enkelte Landmænd, der opgiver at have opnaaet omtrent tilsvarende Udbytte som i Forsøgene.

Hørfrø, avlet ved Lyngby, har i de fire Forsøgsaar haft mindst samme Indhold af Fedt som argentinsk Frø, og Olien af det danske Frø har haft højere Jodtal og dermed bedre Tørreevne end normalt for argentinsk Frø.

Oliehør kan dyrkes omtrent paa samme Maade som Vaarsæd, men til Dyrkning bør vælges saa ren Jord som muligt. Saaning udføres noget senere, i sidste Halvdel af April eller først i Maj, og Høsten falder ogsaa senere end for Vaarsæd, som oftest sidst i August eller først i September.

I Forsøgene har der været anvendt 20—30 cm Rækkeafstand, saaledes at Oliehørren kunde radrenses 1 à 2 Gange. Enkelte Afstandsforsøg tyder dog paa, at der kan opnaas højere Frøudbytte ved Dyrkning paa samme Afstand som Korn, 10—12 cm. Med Hensyn til Gødskning og Renholdelse af Oliehør gælder omtrent det samme, som er nævnt for Spindhør.

Høstning af Oliehør kan udføres med Slaamaskine eller

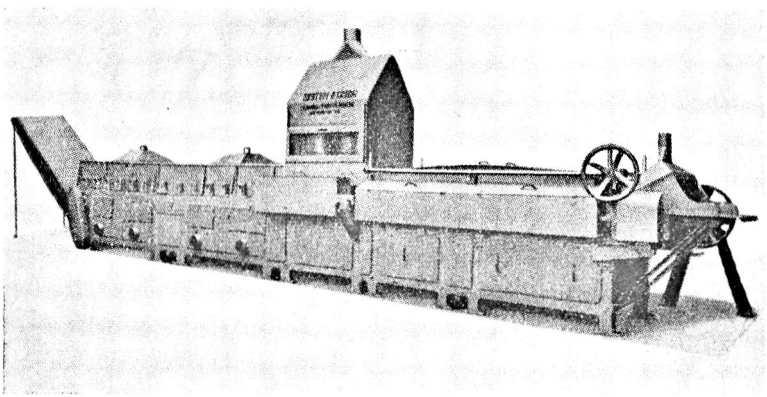

Fig. 13. Blaarbehandlingsmaskine.

Selvbinder, blot Fingre og Knive er i Orden. Tærskning kan foretages paa almindelige Tærskemaskiner.

Straaet af Oliehør har tidligere været omtrent værdiløst, men efter Fremkomst af moderne Blaarbehandlingsmaskiner ser det ud til, at Straaet med Fordel kan afsættes til Udvinding af Spindemateriale.

For Dyrkning af Oliehør gælder det iøvrigt, at den kan iværksættes for et enkelt Aar ad Gangen, idet vi har Oliefabriker, som kan aftage Avlen.

Af de Olieplanter, der kan være Tale om, at vi kan dyrke, er saavidt det kan skønnes, navnlig Oliehør, der af Hensyn til Forbrug og Udbytte først bør komme i Betragtning. — Saafremt den fornødne Udsæd ikke er til Stede, maa det tilraades, at Oliemøllerne afgiver af det Frø, der er bestemt til Oliepresning, idet der derefter kan avles 15—20 Gange saa stort et Kvantum.

Dyrkning af Oliehør er imidlertid ukendt af de fleste, og den kræver mere Arbejde ved Renholdelse end Korn, hertil kommer, at Oliehør høstes noget senere og efterlader Jorden mere uren end Korn, og den egner sig saaledes ikke ret godt som Forfrugt for Vintersæd. Under Hensyntagen hertil maa Prisen for Oliehør være noget højere, end Udbytteforskellen i Forhold til Vaarsæd betinger, og en Pris af omkring 3 Gange Kornprisen maa indtil videre anses for passende.

Saafremt Afsætningen sikres til en rimelig Pris, vil Dyrkningen af Oliehør næppe være forbunden med stor Risiko, og for Landet som Helhed kan Risikoen ved at undlade at faa Dyrkningen iværksat under de nuværende Forhold let blive større.

Til Slut skal der blot gores opmærksom paa, at saavel for Spindhør som for Oliehør er der en Række Opgaver, som det vil være af Betydning at faa løst.

Ved Sortsforsøg er der allerede udpeget gode udenlandske Sorter af Spindhør, men fra andre Plantearter har vi Erfaring for, at der ved Forædling her i Landet kan op-

naas betydelige Forbedringer. Det er derfor nærliggende at optage et Forædlingsarbejde paa dette Omraade, og det er da ogsaa begyndt ved Lyngby og af Proprietær *Damsgaard-Sørensen.*

Desuden er der begyndt eller iværksættes nu forskellige Forsøg til Belysning af Spørgsmaal vedrørende Saatid, Ukrudtsbekæmpelse, Rusketid, Vejringstid m. m. — Disse Opgaver maa imidlertid søges løst med Bistand af Skætterier og Spinderier. Ved disse Virksomheder vil der ogsaa nok melde sig en Række Opgaver vedrørende Fremskaffelse af Udsæd, Hørrens Dyrkning og Behandling samt Spørgsmaal om Afsætning af Tave og Frø, og lignende Opgaver, som bedst kan løses ved Samarbejde, saaledes som det f. Eks. sker mellem Kartoffelmelsfabrikerne.

Endvidere maa der optages et Oplysningsarbejde om Hørdyrkning, f. Eks. ved Kursus, Studierejser og gennem Pressen, for hurtigst muligt at faa indarbejdet en rationel Dyrkning og Behandling af Hørren.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion:

Statsraad *C. A. Koefoed* nævnte, at i Rusland, hvor Taleren gennem mange Aar havde haft Lejlighed til at følge rationel Hørdyrkning paa nærmeste Hold, var der i visse Egne specielle Folk, der rejste ud omkring og udsaa sig velegnede Arealer for Hørdyrkning, som de saa forpagtede. Hørren blev udmærket passet med Lugning, rettidig Ruskning, og Frøet blev sat op i høje, smalle Stakke til Eftermodning. Overalt, hvor der blev drevet rationel Hørdyrkning, benyttede man Vandrødning, og der blev passet nøje paa, at Rødningen blev afbrudt paa det rette Tidspunkt. Alt Arbejde med Dyrkningen udførtes ved Haandkraft.

Der var i Foredraget nævnt Grønskætning. Kunde der ikke blive givet en lidt nærmere Redegørelse for denne og for endnu et Spørgsmaal: Fordrer den store Virksomheder?

Direktør *Johs. H. Sylvest* havde paa forskellig Maade beskæftiget sig meget med Hørdyrkningen og var kommet til den Erkendelse, at Langeland netop har det ideelle Klima for Hørdyrkning. Der er megen Interesse paa Oen for Oprettelse af et Hørskætteri.

Angaaende et eventuelt nyt Skætteri var der en Række Spørgsmaal, som kunde ønskes besvaret. Hvorledes stiller det sig med

Muligheden for at faa Valuta til Indkøb af de nødvendige Maskiner, og kan de allerede eksisterende Skætterier behandle Afgrøden fra de 2000 ha, som man i Øjeblikket har Planer om at udvide Dyrkningen til? Hvor meget vil et nyt Skætteri koste? Kan man regne med Udførselstilladelse for rødnet eller skættet Hør, saafremt Produktionen skulde overstige, hvad det nye Spinderi kan behandle, og hvilken Værdi kan tillægges Straaet af Oliehørren? Er der tilstrækkelige Hørfrømængder til Raadighed af la Plata?

Fuldmægtig *R. Kampp* spurgte, om man var gaaet bort fra den Tanke, at der til Selvforsyning skulde bruges 10 000 ha. Dette Tal var vistnok nævnt i sin Tid af Direktør Kierulf Petersen, men han havde maaske ogsaa medregnet Forbruget af Jute og Hamp. Det, der til syvende og sidst maatte blive afgørende for Hørdyrkningen, var dog Økonomien, og om denne havde man kun hørt lidt. Naar Priserne i de senere Aar var steget, hang det sammen med Indskrænkning af de Arealer, hvorfra Hørren kunde eksporteres. Man maa lægge Vægt paa at komme ud over de ustabile Priser paa en eller anden Maade. Det gaar nemlig altid saaledes, at i gode Aar strømmer Dyrkerne til, i daarlige Aar gaar det den anden Vej. Bl. a. af Hensyn til de nye Skætterier, der er oprettet og vil blive oprettet, maa vi have en vis Stabilitet i Priserne.

Ingeniør *Schmiegelow* kunde om det urødnede Hør oplyse, at de Maskiner, der skal bryde den urødnede Hør, maa være meget kraftige. Denne Del af Processen, Grønskætningen, er ikke saa vanskelig, og de nye Maskiner, der er fremstillet til dette Formaal, gør et særdeles godt Arbejde. Først ved Spindingen melder Vanskelighederne sig, fordi den grønskættede Tave ikke har været udsat for den Gæringsproces, der finder Sted ved Rødningen. Det Garn, der blev Resultatet af den første Sending grønskættet Tave, var ikke helt tilfredsstillende, men de paagældende Ulemper kan man nu komme udenom ved en kemisk Behandling af Taven.

Det betyder selvsagt overordentlig meget for Hørprisen paa Verdensmarkedet, at den største Horeksportør, Rusland, nu kun kan producere til eget Forbrug. De, der vil regulere Hørpriserne, bør sikkert begynde med Bomuldsprisen; hvis blot dette kan gennemføres, kan man sikkert ogsaa ordne Hørpriserne.

Proprietær *Briand Clausen* nævnte, at Svine-Mælde er det værste Ukrudt i Hørmarken. Under en Omtale af Klassificeringen af Hørstraaet spurgte han, om der ikke her burde foretages en Ændring. Der er i Øjeblikket Tale om 6 Klasser, der afregnes med 12—28 Øre pr. kg Straa. Hvilke Egenskaber skal der regnes efter: Farve, Stivhed, Længde o. s. v. For Dyrkerne af Spindhør var et andet Spørgsmaal af Interesse, nemlig Kapslernes Foderværdi. Hvor stor er denne? Fra 3 Tdr. Land med Hør havde Taleren ca. 500 kg

Kapsler, og det var hans Erfaring, at navnlig Hestene sætter megen Pris paa dem.

Oberstløjtnant *O. H. Winkel* udtalte, at det var vanskeligt at klassificere Hørren. Egentlig kan det først efter Skætningen gøres paa tilfredsstillende Maade. I Tyskland er man kommen ind paa en Pointsberegning i Forbindelse med Bedømmelsen af Straatykkelse, Farve, Længde o. s. v. Om Foderværdien af Kapslerne var det vanskeligt at sige noget bestemt, men den var saa vidt vides endog særdeles god.

Tiden bør udnyttes til Fremstilling af den gode Hør, thi efter Krigen vil der rimeligvis komme katastrofale Prisfald, navnlig for de daarligere Kvaliteter. Erfaringen har vist, at det væsentligst er de daarligere Kvaliteter, der rammes af Prisfald.

Paa Grund af den tørre Forsommer vil Udbyttet af urødnet Straa for 1939 komme til at ligge under 3500 kg pr. ha. I 1938 fik Dyrkerne 13,7 Øre pr. kg Straa for 4300 kg pr. ha samt 55 Øre pr. kg Frø. For 1940 ser det ret lyst ud, men det er dog tvivlsomt, om de samme Frøpriser kan holdes.

Det Areal med Hør, der er nødvendig for at dække eget Forbrug, kan være nogle Tusinde ha, men vi kan ikke blive staaende her. Vi maa eksportere, naar der er Mulighed derfor, og vi maa bruge Hør, hvor vi tidligere brugte Bomuld o. lign. En af Ulemperne ved Hør er, at den kan krympe, men den Vanskelighed er nu overvundet, og adskillige Fabrikanter er gaaet over til at fremstille f. Eks. Drejlstøj, Telte o. lign. af Hør.

Proprietær *V. Stenbock-Nielsen* omtalte forskellige Hørdyrkningsforhold og nævnte, at han i 1935 havde begyndt med 1 Td. Land Hør. Trods store Begyndervanskeligheder havde han fortsat og udvidet Dyrkningen og skulde i Aar have 24 Tdr. Land med Hør. Ud fra Talerens Erfaring var mindre Rækkeafstand end 12 cm at anbefale, fordi det gav længere Straa og mindre Forgrening, men ganske vist ogsaa mindre Frøudbytte. Særlig anbefalelsesværdig var en god Kaligødskning. Har man Kvikgræs, skal man lade være at saa Hør. De andre Ukrudtsarter kan bekæmpes ved Spøjtning. Høstning med Selvbindere havde været forsøgt, og ud fra de herved indvundne Erfaringer syntes Stenbock-Nielsen det ikke nødvendigt at regne med 20 pCt. Svind for denne Høstningsmaade, saaledes som man sædvanligt gør.

Professor *Axel Pedersen* omtalte Rækkeafstanden. I Holland og Belgien benytter man Bredsaaning af Hørren eller Radsaaning med lille Rækkeafstand, og det giver gode Resultater dèr. Herhjemme synes man derimod at faa gode Resultater med større Rækkeafstand. I Holland og Belgien er Korn den almindelige Forfrugt for Hør, og Hør er undertiden blevet benyttet som Dæksæd.

Forklaringen herpaa saavel som paa Spørgsmaalet om Rækkeafstanden er sikkert det Forhold, at Jorden i de nævnte Lande er renere end her.

Med Hensyn til Hørdyrkningen rejser sig det Spørgsmaal, om der fra de nydannede Industriforetagender kan gives fornøden Vejledning for Dyrkerne og specielt for de nye Dyrkere? Kan vore almindelige Planteavlskonsulenter klare Vejledningen, eller maa vi have specielle Konsulenter for Høravlen? Man skal vel ikke allerede nu lægge Dæmper paa den store Hørdyrkningsinteresse, men er der ikke Fare for, at det engang vil komme til at gaa med Hørdyrkningen, som det nu er gaaet med Sukkerroedyrkningen efter Indskrænkningen. Kan der oparbejdes en Eksport, stiller det sig selvfølgelig anderledes.

Foredragsholderen saa sig ikke i Stand til direkte at besvare Sylvest's Forespørgsel om Valuta til Skættemaskiner, men man kunde sikkert gaa ud fra, at man vil søge at undgaa en Fejl, som den man begik under forrige Verdenskrig ved Oprettelsen af alt for mange Kartoffelmelsfabrikker. Det vilde nok være det bedste, hvis Skætterierne fik et begrænset Opland af Hensyn til Transportomkostningerne. Det er Planen at behandle Hørren fra de 2000 ha paa de fem Skætterier. Kan der foruden til Spinderiet blive noget til Eksport, vilde det nok være en heldig Udvikling, og der vilde da formentlig blive givet Udførselstilladelse. Angaaende Prisen for et Skætteri vilde Taleren henvise til de Meddelelser, der havde været fremme om Oprettelsen af de nye Skætterier. Prisen var da angivet til 150—250 000 Kr.

Ved Dyrkning af Oliehør kunde man ogsaa gøre Regning paa at faa noget ud af Straaet. Der opgives for Tiden ca. 10 Øre pr. kg Straa. Naar der allerede nu lyder enkelte advarende Røster mod at forcere Hørdyrkningen for stærkt, og der henvises til, hvorledes det gik under den forrige Krig, maa man ikke glemme, at den Gang havde vi intet Hørspinderi, og Risikoen blev baaret af ganske faa, i Modsætning til, hvad Tilfældet er nu.

Vi savner Driftsregnskaber for Hørdyrkningen, men de fleste af Dyrkningsudgifterne svarer nærmest til Udgifterne ved Korndyrkning.

I Almindelighed kan Hør vist ikke siges at være nogen god Forfrugt, bl. a. fordi man fjerner Rødderne. Jorden bliver sammentrampet, og dens fysiske Tilstand derved forringet. Om Rækkeafstanden kunde siges, at den skulde være den mindst mulige, men Saamaskinen, Jordens Renhed og Renholdelse satte en Grænse. 12 cm Rækkeafstand har gennemgaaende givet lige saa gode eller bedre Resultater end Bredsaaning. Ren Jord og passende Gødning, først og fremmest Kali, er vigtigt for Hørdyrkning.

Hvor Svine-Mælde forekommer, er den et besværligt Ukrudt i Hørmarker, men Hvidmelet Gaasefod er meget mere almindelig udbredt og maa bekæmpes ved Ukrudtsharvning og Lugning, eventuelt Radrensning.

Angaaende Uddannelses- og Vejledningsspørgsmaalet kan oplyses, at de fleste af de Virksomheder, der arbejder med Hørren, har antaget Medhjælp, som giver Vejledning for Dyrkerne.

Proprietær *A. P. Damsgaard-Sørensen* mente ikke, at der laa nogen nærmere Beregning til Grund for det Tal paa 10 000 ha med Hør, som Kierulf Petersen i sin Tid havde nævnt i Forbindelse med Selvforsyning. For »Danalin«, som Taleren sammen med Kierulf Petersen havde været interesseret i under og efter Krigen, havde det udelukkende været Eksport af Tave, det drejede sig om. Krisen for den engelske Tekstilindustri slog vor Avl ud dengang. Selv om dette at indstille sig paa Udnyttelse af Eksportmuligheder var udmærket, burde det dog fraraades at tænke alt for meget herpaa, saaledes som Forholdene er i Øjeblikket. Taleren kunde bekræfte, at Kapslerne havde stor Foderværdi, og han sluttede med at slaa til Lyd for Tiltrækning af nye og gode danske Hørsorter, hvorved der ogsaa blev Mulighed for Salg af Frø til Udsæd.

Forstander *H. Bagge* mente ikke, at der laa Forsøg til Grund for den lille Rækkeafstand, der benyttedes i Holland og Belgien, men at den mere var bestemt af et Ræsonnement. Forsøg, som var foretaget i Tyskland, støttede Forstander Lundens Opfattelse: Lidt større Rækkeafstand og tættere Bestand i Rækkerne.

Godsejer, Dr. med. *K. A. Hasselbalch* efterlyste en Udtalelse om Hørfrøets Olie- og Proteinindhold og andre af de Spørgsmaal, der knytter sig til Dyrkning og Afsætning af Oliehør.

Direktør *Rehné-Larsen* glædede sig over den Interesse, der var blevet, ogsaa for Hørfrøet. Naar man ikke hidtil havde været ivrig efter at benytte dansk Hørfrø til Oliepresning, maa Aarsagen søges i dets høje Vandindhold, der ligger omkring 12—13 pCt. Rent teknisk volder det Presningen store Vanskeligheder. Det sydamerikanske Frø, der nu benyttes til Oliepresningen, har et Vandindhold paa kun 8 pCt. Kan den hjemlige Høravl levere Frø af samme Beskaffenhed, vil det kunne gøre samme Fyldest som det udenlandske. Men saa er der tilbage Prisspørgsmaalet. Det udenlandske Frø kan i Dag faas til en Pris af 40 Øre pr. kg. Hvis der skal regnes med en Frøpris af 3 Gange Kornprisen for det hjemmeavlede Frøs Vedkommende, kan Prisen let komme op paa 60 Øre pr. kg, og det vil medføre højere Olie- og Lakpriser. Der er en vis Forbindelse mellem Vandindholdet og Modenhedsgraden, og det er muligt, at der kan rettes noget her. Spørgsmaalet om der raadedes over tilstrækkelige Mængder af Frø til Udsæd — kunde besvares bekræftende.

Foredragsholderen svarede paa Spørgsmaalet om det danske Frøs Vandindhold, at det ikke kunde volde større Vanskelighed at nedbringe Frøets Vandindhold. Hvis man dyrkede Hørren for Frøets Skyld, skulde den først høstes, naar Frøet var rigtig modnet. Dette vilde medføre en Nedgang i Vandindholdet, sammenlignet med det Frø, der fremkommer som Biprodukt ved Dyrkning af Spindhør. Desuden er vi godt kendt med kunstig Tørring af Frø.

Direktør *Bertelsen* omtalte det af Jacob Holm & Sønner planlagte Hørspinderi, der indrettes saa moderne som vel muligt og med de bedst mulige Hjælpemidler. Med den gode nye Teknik ved Ruskning og Spinding skulde det nu være muligt langt bedre end tidligere at klare sig i Konkurrencen med Bomulden. Ogsaa den kemiske Behandling af Taven er billigere end den hidtil anvendte Rødning. Der er mange Omraader, hvor Hørren allerede er i Stand til at hævde sig, og den vil i Fremtiden komme til at kunne gøre det endnu bedre. Firmaet kunde aftage hele Høravlen, men en Del af den fineste Tave maatte eksporteres for at faa Garn. — Der var ikke Fare for Afsætningen af Hørren.

Efter at korte Replikker var udvekslet om forskellige af de fremdragne Spørgsmaal, afsluttedes Forhandlingerne af den ledende Præsident med en Tak til Foredragsholderen og Diskussionsdeltagerne for den interessante og udbytterige Aften. Landhusholdningsselskabets næste Møde vilde — hvis Forholdene ikke lagde Hindringer i Vejen derfor — blive Hindsgavlmødet til Sommer.

Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold.

Regnskabsresultater fra danske Landbrug i Aaret 1937—38, samlet og bearbejdet af Det landøkonomiske Driftsbureau.

Anmeldt af Forstander *Karsten Iversen.*

Beretningen omfatter 821 Regnskaber, der fordeler sig med 512 paa Jylland og 309 paa Øerne. Antallet af Husmandsregnskaber er foroget noget, saaledes at disse nu udgør godt 21 pCt. mod 18 og 19 pCt. i de to foregaaende Aar. Medtages alle Brug med en Grundskyld paa 10 000 Kr. og derunder, hvorfra Driftsresultatet danner Grundlaget for den konjunkturbestemte Rente paa Statshusmandsbrugene, er man nu oppe paa godt 26 pCt. af samtlige Regnskaber.

Det statistiske Departements almindelige Høstopgørelse fremgaar af følgende Oversigt:

Afgrødernes Mængdeudbytte, angivet i Millioner Afgrødeenheder.

	Kærne-afgrøder	Kartofler	Foder-roer	Handels-roer	Hø	Halm	Græsning	Ialt
1937	33.15	3.31	25.86	3.84	9.20	9.60	28.06	113.05
1936	27.36	3.09	26.74	4.57	8.04	8.11	26.92	104.83
1935	34.93	3.03	22.81	4.61	7.85	10.34	27.38	110.95
1934	31.95	3.25	19.71	2.27	7.81	8.81	27.29	101.09
1929—33	31.42	2.64	25.02	2.84	8.40	10.36	25.82	106.50
1924—28	26.71	2.13	20.55	2.62	7.67	10.04	20.61	90.33
1919—23	22.66	3.17	15.23	1.97	6.10	6.60	16.90	72.63

Landbrugets vigtigste Vareomsætning med Udlandet.

		1911—13		1936		1937	
		Indførsel	Udførsel	Indførsel	Udførsel	Indførsel	Udførsel
Heste og Føl	1000 Stk.	15.9	27.3	6.3	6.8	3.8	12.0
Hornkvæg og Kalve	—	16.4	145.7	—	166.3	—	172.4
Lev. Svin og Grise	—	14.7	—	—	183.9	—	167.3
Flæsk	Mill. kg	0.8	122.8	—	176.3	—	181.7
Kød af Hornkvæg	—	0.7	18.0	—	5.3	—	22.0
Smør	—	2.8	88.6	—	146.2	—	152.9
Andre Mejeriprod.	—	6.6	35.5	—	26.5	—	27.0
Æg	Mill. Snese	1.3	21.6	—	70.4	—	80.9
Kartofler	Mill. kg	1.3	25.3	—	37.5	—	58.9
Kunstgødning	—	209.6	4.5	527.8	6.5	504.2	14.2
Korn og Majs	—	865.9	95.7	852.1	95.7	998.8	194.4
Klid o.a. Foderstoffer	—	58.5	10.9	61.5	15.5	66.0	16.3
Oliekager	—	546.8	—	711.5	—	640.4	—

Det samlede Høstudbytte er godt 8 Mill. Afgrødeenheder større end Aaret forud — og heraf falder de 6 Mill. Afgrødeenheder paa Kornhøsten. Som Helhed er det den største Høst, der hidtil er avlet her i Landet — men Aaret 1938 slaar dog denne Rekord med et samlet Høstudbytte opgjort til ca. 116 Mill. Afgrødeenheder.

Vareomsætningen med Udlandet var ligesom de foregaaende Aar stærkt paavirket af Restriktioner og Handelsoverenskomster. Trods disse Vanskeligheder har Eksporten som Helhed været noget større end i 1936. Der har været Fremgang baade for Smør og Flæsk, men særlig

Værdien af Landbrugets Vareomsætning med Udlandet.
Mill. Kr.

Aar	Udførsel af Landbrugsprodukter	Indførsel af Landbrugsvarer[1])	Udførselsoverskud
1909—13	477.7	237.7	240.0
1926—30	1209.0	451.6	757.4
1931—35	931.6	277.1	654.5
1936	997.6	296.0	701.6
1937	1134.2	357.7	776.5

bemærkes Fremgangen for levende Kreaturer og Kød af Kvæg, den har bevirket, at der i 1937 efter den gældende Kødordning kun er destrueret 4936 Kreaturer mod 15 800 i 1936. Ægeksporten er i fortsat Stigning. Fremgangen i Hesteeksporten skyldes væsentlig Salg af ældre Heste til Slagtning.

Den store Kornhøst bevirkede, at der kunde eksporteres 186 Mill. kg, hovedsagelig Maltbyg, og af Læggekartofler var Eksporten til oversøiske Lande omtrent 60 Mill. kg.

Værdien af Landbrugets samlede Udførsel andrager 1134 Mill. Kr., hvilket er 137 Mill. Kr. mere end i 1936. Samtidig er Importværdien steget med 62 Mill. Kr., hvilket for en væsentlig Del skyldes den store Kornimport, der var nødvendiggjort af den lille Kornhøst i 1936. Det samlede Udførselsoverskud udgør herefter 776,5 Mill. Kr. mod 701,6 Mill. Kr. i 1936.

Til Oplysning om Prisforholdene tjener følgende Indekstal:

	1909—14	1936—37	1937—38
Husdyrprodukter	100	118	129
Planteprodukter	100	127	121
Landbrugsprodukter ialt	100	118	128
Foderstoffer	100	131	131
Kunstgødning	100	93	97
Byggeomkostninger	100	185	200
Inventarværdien	100	176	184

I Indekstallene for Planteproduktionen er en Nedgang fra 1936—37, medens Husdyrproduktionen er steget med 9 pCt., saaledes at det samlede Indekstal for Landbrugsprodukter er steget fra 118 til 128.

For Foderstoffer er Prisen uforandret, medens Indekstallet for Kunstgødning er steget lidt. Det skal tillige nævnes, at Arbejdsudgifterne er steget med 12 pCt. for Karle og 7 pCt. for Daglejere.

For Byggeomkostninger og Inventarværdi er Indeks-

tallet i fortsat Stigning. Angaaende disse Forhold citeres fra Beretningen:

> »Men i lige saa høj Grad som de foregaaende Aar maa det understreges, at Udgiftsniveauet for Vedligeholdelse og Nyanskaffelse af Inventar og Bygninger samt Brændselsmidler og Olie ligger paa et unormalt højt Prisniveau. Føjes hertil de senere Aars stærke Stigning i Lønningerne og de hastigt øgede Ejendomsskatter, maa det siges, at hele Udgiftsniveauet ligger som en Trusel mod en tilfredsstillende Ordning af Landbrugets Økonomi i Fremtiden.«

Beretningen omfatter som nævnt 821 Regnskaber med et landbrugsmæssigt benyttet Areal paa 28 676 ha. En Sammenligning mellem Produktionsforholdene i disse Brug med Gennemsnitstal for hele Landet efter den officielle Statistik fremgaar af følgende Oversigt:

	Regnskabsførende Brug	Hele Landet iflg. den officielle Statistik	Forholdstal for regnskabsførende Brug, naar hele Landet sættes = 100
Jordværdi, Kr. pr. ha....	955	768	124.3
Kornhøst, kg pr. ha	2921	2643	110.5
Mælkeydelse, kg pr. Ko iflg. Kontrolforeningsregnskab	3764	3814	98.7

De regnskabsførende Brug har rundt regnet 25 pCt. større Bestand af Heste og Malkekøer og 20 pCt. flere Ungkreaturer samt 17 pCt. flere Svin pr. Arealenhed end Landets samlede Brug. Der er saaledes ikke Tvivl om, at de Landbrug, der leverer Materialet til Det landøkonomiske Driftsbureau saavel m. H. t. Produktion som Omsætning staar noget over Landets samtlige Brug. Dette maa erindres ved Bedømmelsen af de i det følgende anførte Resultater.

En Oversigt over Landbrugskapitalens Størrelse og Fordeling fremgaar af følgende:

Landbrugskapital i Kr. pr. ha.

	1937	1936	1916–37
Jord	955	886	1026
Bygninger	775	711	740
Ialt Grundkapital	1730	1597	1766
Besætning	309	311	435
Inventar	147	146	167
Forraad	17	22	35
Ialt Driftskapital	473	479	637
Ialt Landbrugskapital	2203	2076	2403

Vurderingsgrundlaget er for fast Ejendom den officielle Ejendomsskyldværdi, og Fremgangen i Grundkapitalen skyldes, at man her for første Gang har anvendt den nye Vurdering til Ejendomsskyld af 1937. Denne ligger i Gennemsnit for alle Brug ca. 7 pCt. højere end Vurderingen i 1932. Besætningskapitalen er derimod ikke ændret væsentlig.

Forholdet mellem Ejendommenes bogførte Værdi og den anslaaede Handelsværdi fremgaar af følgende Oversigt:

Landbrugskapitalens Størrelse i Kr. pr. ha.

	1937	1936	1916–37
Bogført Værdi	2203	2076	2403
Handelsværdi	2809	2700	3173

Handelsværdien ligger saaledes 27,5 pCt. over den bogførte Værdi.

En Oversigt over Landbrugets Bruttoudbytte viser hosstaaende Tabel:

Bruttoudbytte i Kr. pr. ha.

	1937–38	1936–37	1933–38	1916–38
Fra Planteavlen	77	67	64	108
Fra Husdyrholdet:				
Kvæg	315	281	260	361
Svin	208	176	193	228
Heste	10	10	8	14
Fjerkræ	62	53	49	45
Andre Husdyr	1	1	1	2
Ialt	596	521	511	650
Fra andre Kilder	30	28	28	33
Ialt Bruttoudbytte	703	616	603	791

De bedrede Priser og den lidt større Produktion har bevirket, at det samlede Bruttoudbytte er steget til 703 Kr. pr. ha, eller 87 Kr. pr. ha mere end i 1936.

En Oversigt over Bruttoudbyttets Størrelse indenfor de forskellige Ejendomsgrupper fremgaar af følgende:

Kr. pr. ha	Under 10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	50-100 ha	Over 100 ha	Alle Brug $19^{37}/_{38}$	$19^{36}/_{37}$	$19^{33}/_{34}$-$^{37}/_{38}$
Bruttoudbytte	989	730	638	590	543	516	703	616	603
Indkøb af Raastoffer.	348	229	182	168	145	137	217	204	183
Nettoproduktion	641	501	456	422	398	379	486	412	420
do. i pCt. af Bruttoudb.	64.8	68.6	71.5	71.5	73.3	73.4	69.1	66.9	69.7

Bruttoudbyttet beregnet pr. ha er saaledes størst for de smaa Brug og aftager med stigende Ejendomsstørrelse, men det ses ogsaa, at Forskellen i Bruttoudbyttet er langt større fra de smaa til de store Husmandsbrug end fra disse til de mindre Bondebrug. Det samme gælder ogsaa for Indkøb af Raastoffer: Kunstgødning, Udsæd og Fodermidler. Nettoproduktionen pr. ha falder herefter fra 641 Kr. i de mindste Brug til 379 Kr. i de største Brug. Beregnes Nettoproduktionen i pCt. af Bruttoudbyttet svarer denne kun til 65 pCt. i de mindste Brug mod 70—73 pCt. i de større Brug.

Ved Driftsomkostninger forstaas de med Bruttoudbyttets Frembringelse forbundne Udgifter, der fordeler sig saaledes:

Driftsomkostninger i Kr. pr. ha.

	1937—38	1936—37	1933—38	1916—38
Arbejdsomkostninger	254	239	226	271
Vareforbrug	217	204	183	263
Vedligeholdelse	67	60	58	66
Andre Omkostninger	65	61	58	66
Ialt	603	564	525	666

De samlede Driftsomkostninger er med en jævn Stigning i hele Udgiftsniveauet steget fra 564 Kr. i 1936—37 til 603 Kr. i 1937—38.

Forskellen mellem Bruttoudbyttet og Driftsomkostningerne betegnes som Nettoudbytte.

Nettoudbytte i Kr. pr. ha.

Landsdele	1937—38	1936—37	1933/34—37/38	1916/17—37/38	Størrelses-grupper	1937—38	1936—37	1933/34—37/38	1916/17—37/38
Sjælland ...	114	69	89	146	Under 10 ha	112	41	87	138
De sydl. Øer	158	94	111	157	10— 20 »	104	57	82	133
Fyn	106	68	90	137	20— 30 »	98	53	77	131
Østjylland..	88	40	72	116	30— 50 »	93	53	74	119
Midtjylland	83	36	64	88	50—100 »	91	53	73	108
Vestjylland.	97	42	73	100	Over 100 »	85	59	67	95
Alle Ejend..	100	52	78	125					

Den større Produktion og de højere Priser har bevirket en Stigning i Bruttoudbyttet paa 87 Kr., medens Omkostninger kun er steget med 39 Kr. pr. ha, hvorefter Nettoudbyttet andrager 100 Kr. pr. ha mod 52 Kr. i 1936—37.

Der er Fremgang for hele Landet og for alle Brugsstørrelser. Aarsagen hertil maa først og fremmest søges i den gode Høst. Fremgangen er størst for de sydlige Øer samt for Midt- og Vestjylland, medens Østjylland var relativt ugunstigt stillet med Hensyn til Vejrliget.

Beregnes Nettoudbyttet pr. 100 Kr. Landbrugskapital fremkommer den saakaldte Forrentningsprocent.

Beregnet efter Handelsværdi er Forrentningsprocenten i Middel for alle Ejendomme 3,6 mod 1,9 i 1936—37 og 2,9 i det sidste Femaar. I Tabellens anden Halvdel er anført Forrentningsprocenten beregnet paa Grundlag af Landbrugskapitalens bogførte Værdi. Paa Grund af den lavere Værdi er Forrentningsprocenten her noget højere.

Der er imidlertid meget stor Forskel paa det opnaaede Driftsresultat fra Ejendom til Ejendom.

Af samtlige Ejendomme ligger godt Halvdelen med en Forrentningsprocent paa 4,0 og derover, medens ca. 7 pCt. har en Forrentningsprocent paa 10 og derover og i andre 7 pCt. af samtlige Ejendomme har Bruttoudbyttet ikke kunnet dække Driftsomkostningerne.

Aarsagen til de meget forskellige Resultater er af meget

Nettoudbytte pr. 100 Kr. Landbrugskapital.
(Forrentningsprocent.)

	Landbrugskapitalen ansat til Handelsværdi				Landbrugskapitalen ansat til bogført Værdi			
	1937–38	1936–37	1933/34 –37/38	1916/17 –37/38	1937–38	1936–37	1933/34 –37/38	1916/17 –37/38
Sjælland.....	3.9	2.5	3.2	4.4	4.6	2.9	3.8	5.6
De sydl. Øer.	4.7	3.0	3.6	4.1	5.8	3.6	4.3	5.1
Fyn	3.2	2.1	2.9	3.8	3.8	2.7	3.5	4.9
Østjylland ...	2.8	1.3	2.5	3.5	3.6	1.7	3.2	4.6
Midtjylland .	3.6	1.6	3.0	3.4	5.0	2.3	4.2	4.9
Vestjylland ..	3.8	1.7	3.1	3.8	5.2	2.4	4.4	5.2
Under 10 ha.	2.8	1.1	2.3	3.1	3.8	1.5	3.2	4.5
10– 20 » .	3.6	1.9	2.9	4.0	4.7	2.6	3.8	5.4
20– 30 » .	3.8	2.1	3.1	4.2	4.8	2.7	4.0	5.5
30– 50 » .	4.0	2.3	3.3	4.1	4.8	2.9	4.1	5.3
50–100 » .	4.1	2.4	3.4	4.1	5.1	3.1	4.3	5.2
Over 100 » .	4.2	3.0	3.5	4.0	4.9	3.5	4.1	4.8
Alle Ejend. ..	3.6	1.9	2.9	3.9	4.5	2.5	3.8	5.2

forskellig Karakter. Et godt Høstudbytte og en god Besætning er begge af afgørende Betydning. Held eller Uheld kan paavirke Resultatet — men Driftslederens Dygtighed med Hensyn til Driftsplanens Tilrettelæggelse og Gennemførelse bliver dog i de fleste Tilfælde afgørende for Resultatet.

Beregnes en normal Forrentning af Landbrugskapitalen og trækkes denne fra Nettoudbyttet, betegnes Forskellen som Nettooverskud. Der regnes med 4 pCt. af Jordværdien, 5 pCt. af Bygninger og 6 pCt. af Besætning, Inventar og Forraad.

Rentekrav og Nettooverskud i Kr. pr. ha.

	1937–38	1936–37	1933–38	1916–38
Nettoudbytte	100	52	78	125
Beregnet efter Handelsværdi:				
Rentekrav	134	129	126	158
Nettooverskud	÷ 34	÷ 77	÷ 48	÷ 33
Beregnet efter bogført Værdi:				
Rentekrav	105	100	98	119
Nettooverskud	÷ 5	÷ 48	÷ 20	+ 6

Samlet Oversigt over Driftsresultatet.

	Kroner pr. ha					Nettoudbytte i pCt. af Landbrugskapitalen til		Nettooverskud Kr. pr. ha (Nettoudb. ÷ Rentekrav af Hdlsv.)
	Landbrugskapital til		Bruttoudbytte	Driftsomkostninger	Nettoudbytte			
	Handelsværdi	Bogført Værdi				Handelsværdi	Bogført Værdi	
Sjælland	2896	2465	737	623	114	3.9	4.6	÷ 24
De sydl. Øer.	3387	2714	879	721	158	4.7	5.8	÷ 2
Fyn	3309	2809	871	765	106	3.2	3.8	÷ 51
Østjylland ...	3102	2419	724	636	88	2.8	3.6	÷ 60
Midtjylland ..	2311	1664	600	517	83	3.6	5.0	÷ 29
Vestjylland ..	2543	1870	606	509	97	3.8	5.2	÷ 25
Under 10 ha	3961	2957	989	877	112	2.8	3.8	÷ 80
10 — 20 »	2873	2200	730	626	104	3.6	4.7	÷ 34
20 — 30 »	2580	2061	638	540	98	3.8	4.8	÷ 25
30 — 50 »	2321	1923	590	497	93	4.0	4.8	÷ 17
50 — 100 »	2228	1800	543	452	91	4.1	5.1	÷ 13
Over 100 »	2021	1747	516	431	85	4.2	4.9	÷ 9
Alle Ejend.								
1937—38	2809	2203	703	603	100	3.6	4.5	÷ 34
1936—37	2700	2076	616	564	52	1.9	2.5	÷ 77
1935—36	2697	2025	609	521	88	3.3	4.4	÷ 40
1934—35	2575	1955	557	478	79	3.1	4.0	÷ 43
1933—34	2449	1948	532	461	71	2.9	3.6	÷ 45
1932—33	2570	2054	562	502	60	2.3	2.9	÷ 62
1931—32	2825	2377	560	571	÷11	÷0.4	÷0.5	÷146
1930—31	3021	2408	651	637	14	0.5	0.6	÷131
1929—30	3107	2409	817	682	135	4.3	5.6	÷ 13
1928—29	3085	2423	851	700	151	4.9	6.2	4
1927—28	3033	2453	775	731	44	1.5	1.8	÷101
1926—27	3305	2666	767	732	35	1.1	1.3	÷123
1925—26	3755	2777	880	836	44	1.2	1.6	÷137
1924—25	3819	2691	1235	989	246	6.4	9.1	62
1923—24	3463	2594	1023	813	210	6.1	8.1	44
1922—23	3233	2568	837	692	145	4.5	5.6	÷ 10
1921—22	3607	2808	831	798	33	0.9	1.2	÷144
1920—21	4038	2887	1185	949	236	5.8	8.2	÷ 5
1919—20	3819	2394	1024	743	281	7.4	11.7	51
1918—19	3686	2405	857	551	306	8.3	12.7	118
1917—18	3197	2351	699	482	217	6.8	9.2	56
1916—17	3016	2395	824	604	220	7.3	9.2	52
Alle Ejend.								
1933/34—37/38	2646	2042	603	525	78	2.9	3.8	÷ 48
1916/17—37/38	3173	2403	791	666	125	3.9	5.2	÷ 33

Beregnet efter Handelsværdi bliver Rentekravet 134 Kr. pr. ha, og der fremkommer et Nettounderskud paa 34 Kr. pr. ha. Resultatet er saaledes væsentlig bedre end fore-

gaaende Aar — og det svarer saa meget nær til Middel for alle 22 Aar 1916—38, men der mangler 34 Kr. pr. ha i normal Forrentning af Handelsværdien.

En samlet Oversigt over Landbrugets Kapital og Driftsresultat fremgaar af foranstaaende Tabel.

Talrækkerne viser tydeligt de store Variationer i Driftsresultatet fra Aar til Aar, som er karakteristisk for Landbruget. Lægges Rentekravet af Handelsværdien til Grund, har Nettoudbyttet kun kunnet dække Rentekravet i 7 af de 22 Aar.

— — —

Beretningens sidste Halvdel omfatter en Række Undersøgelser over forskellige Forholds Indflydelse paa Driftsresultatet. Kun et enkelt Forhold vedrørende Malkekvægets Økonomi skal omtales her. Der er foretaget en Inddeling af 140 Regnskaber i 6 Grupper efter Mælkeydelsens Størrelse.

Malkekobesætningerne grupperet efter Mælkeydelse pr. Ko.

	I	II	III	IV	V	VI
Mælkeydelse kg pr. Ko	4368	4062	3856	3563	3264	2759
Kraftfoder ialt F. E.	1164	978	900	805	775	613
Grovfoder ialt F. E.	2528	2637	2636	2439	2411	2345
Indtægt ialt Kr.	603	548	523	479	437	373
Udgift ialt Kr.	355	337	324	311	304	251
Nettobetaling f. Grovf. Kr.	248	211	199	168	133	122
Nettobetaling, Øre pr. F. E. ..	9,8	8,0	7,5	6,9	5,5	5,2
Grovfoderareal ha pr. Ko	0,58	0,57	0,57	0,60	0,58	0,62
heraf Roeareal i pCt.	31	31	29	30	29	32
Grovfoderareal, Kr. pr. ha:						
Mælkeindtægt	976	906	863	750	704	554
Nettobet. f. Grovfoder	428	373	350	281	229	196

Den samlede Nettobetaling for Grovfoderet er mere end dobbelt saa stor i Gruppen med største som i Gruppen med mindste Mælkeydelse pr. Ko. Tallene taler saaledes afgjort til Gunst for den høje Mælkeydelse — men det

fremgaar ogsaa af Oversigten, at medens Grovfoderforbruget har været omtrent ens for alle Grupper, er Forbruget af Oliekager og Kraftfoder omtrent dobbelt saa stort i Gruppen med den høje som i Gruppen med den lave Ydelse. Det er Oliekagetilskudet, der har betinget den høje Ydelse og den gode Betaling for Grovfoderet.

Af Oversigtens sidste Linier, hvor Mælkeindtægt og Betaling for Grovfoderet er beregnet pr. ha Grovfoderareal (Roer, Hø og Græs) ses det, at Nettobetalingen for Grovfoderet i Kr. pr. ha stiger med stigende Mælkeydelse — og med stigende Forbrug af Oliekager.

En anden Opgørelse viser en Inddeling af Regnskaberne efter Kraftfoderforbrugets Størrelse.

Malkekobesætningerne grupperet efter Kraftfoderforbrug pr. Ko.

	I	II	III	IV	V	VI
Mælk i kg	4085	3832	3683	3610	3415	3241
Kraftfoder i F. E.	1391	1050	889	747	660	499
Grovfoder i F. E.	2387	2350	2496	2509	2605	2642
Nettobetaling f. Grovf. Kr.	167	184	189	185	179	177
Nettobetaling Øre pr. F. E.	7,0	7,8	7,6	7,4	6,9	6,7
Grovfoderareal, ha pr. Ko	0,50	0,51	0,60	0,60	0,67	0,64
heraf Roeareal i pCt.	32	34	31	30	29	28
Grovfoderareal Kr. pr. ha:						
Mælkeindtægt	1087	965	783	753	630	616
Nettobetaling f. Grovf.	337	362	315	308	268	275

Med stigende Forbrug af Kraftfoder stiger ogsaa Mælkeydelsen pr. Ko. Men medens der ikke er væsentlig Forskel i Nettobetalingen for Grovfoderet pr. Ko, der kun varierer fra 167—189 Kr., viser Tabellens nederste Linie, at Nettobetalingen for Grovfoder beregnet pr. ha for de to første Grupper andrager 337—362 Kr. mod 268—275 Kr. pr. ha for de to Grupper med det laveste Kraftfoder- og det største Grovfoderforbrug pr. Ko. Det bemærkes tillige, at Grupperne med det mindste Kraftfoderforbrug har haft det største Grovfoderareal pr. Ko,

men med relativt mindre Roeareal og større Græsareal (og mindre samlet Avl af Grovfoderenheder pr. ha) end Grupperne med de større Kraftfoderforbrug.

Det er den rette Balance mellem Besætningens Størrelse og Grovfoderproduktionen sammen med det nødvendige Tilskud af Oliekager til den bedst mulige Udnyttelse af Grovfoderet, der har givet det bedste økonomiske Resultat.

I det kommende Aar vil Kvægbrugets Økonomi være stærkt afhængig af, om Importen af det nødvendige Oliekagetilskud kan opretholdes — og om der bliver Afsætning for Produktionen til lønnende Priser. Malkekvæget — der betinger Omsætningen af vor store Grovfoderproduktion — er Grundpillen i dansk Landbrug.

Iøvrigt maa henvises til et Studium af Beretningens mange interessante Enkeltheder.

†

Redaktør L. O. Pedersen.

Redaktør *L. O. Pedersen.*

En af den danske Landbrugspresses kendte og skattede Medarbejdere, Redaktør L. O. Pedersen, »Ugeskrift for Landmænd«, døde den 25. Februar, 65 Aar gammel.

Redaktør L. O. Pedersen tilhørte en gammel Bondeslægt paa Taastrupegnen, hvor han tilbragte sine Barne- og Ungdomsaar. Hele Livet igennem følte han sig nær knyttet til denne Egn og dens Befolkning. Han fik ogsaa her sin praktiske Landbrugsuddannelse, hvorefter Vejen gik over Tune Landboskole til Landbohøjskolen, hvor han i 1897 tog Landbrugseksamen. — Allerede paa et tidligt Tidspunkt var L. O. Pedersen klar over, at det var Journalistiken, han vilde vie sine bedste Kræfter. Straks efter Eksamen begyndte han sin egentlige journalistiske Løbebane ved Roskilde Tidende, hvis Redaktør han var fra 1900 til 1902, hvorefter han i nogle Aar — samtidig med Lærervirksomhed paa Endrupborg Højskole — var landbrugskyndig Medarbejder ved forskellige Blade.

I 1907 blev L. O. Pedersen knyttet til Ugeskrift for Landmænd som Redaktionssekretær. Ugeskrift for Landmænd blev dengang udgivet og redigeret af Redaktør Anton Bing, en af Datidens førende

Landbrugsskribenter, og Bing kom til at betyde en Del for L. O. Pedersen og hans fremtidige Arbejde. Ugeskriftet var ogsaa dengang Medlemsblad for Foreningen af danske Landbrugskandidater, og i 1921, da Foreningen selv overtog Bladet, blev Forbindelsen mellem L. O. Pedersen og Foreningen endnu nærmere knyttet, idet han foruden sit fortsatte Arbejde som Redaktionssekretær tillige blev Sekretær for Foreningen af danske Landbrugskandidater. I 1925 overtog L. O. Pedersen Stillingen som Redaktør af Ugeskrift for Landmænd.

Da Landbrugets Radioudvalg i 1926 blev dannet paa Foranledning af Foreningen af danske Landbrugskandidater, blev ogsaa Hvervet som Radioudvalgssekretær overdraget L. O. Pedersen. Det Arbejde af forskellig Art, som dermed blev ham betroet, førte til, at L. O. Pedersen fik et meget betydeligt Kendskab ikke alene af faglig Art, men maaske navnlig personligt Kendskab til de mange, der paa forskellig Vis tager Del i Landbrugets Organisations- og Oplysningsarbejde.

Det var dog alligevel Virksomheden som Redaktør, der for L. O. Pedersen blev den egentlige Livsgerning. Hans Artikler under Overskriften »Fra den forløbne Uge« blev optaget af mange Dagblade, men de Artikler, som i særlig Grad kendetegnede L. O. Pedersen som Skribent, var dog de, som blev skrevet i Anledning af »runde« Fødselsdage, Jubilæer og Dødsfald. Han havde ikke alene sin egen Form, men Artiklerne var tillige præget af et bestemt Karaktertræk hos Redaktør L. O. Pedersen selv. De var altid dikteret af en velvillig, positiv Indstilling, aldrig skarpe eller saarende. Ved saadanne Lejligheder var det de lyse Sider, der skulde fremhæves, maaske ud fra det Synspunkt, at disse Sider af et Menneskes Egenskaber lettere glemmes end den Kritik, som i det daglige med Rette eller Urette kan være saa almindelig. Netop denne Maade at tage Tingene paa kendetegnede Redaktør L. O. Pedersen som Menneske.

I sin Færd var L. O. Pedersen stille og beskeden. Dette at skabe Opmærksomhed om sin Person og eget Arbejde laa fjernt for ham, men inden for den Kreds, hvor han i Kraft af sin Virksomhed naturligt hørte hjemme, ønskede man paa forskellig Maade at drage Nytte af hans sunde Sans og rolige Omdømme. Han var saaledes indtil sin Død Medlem af Bestyrelsen for Foreningen af danske Landbrugsblade.

33 Aars Gerning for det danske Landbrugs Bladvirksomhed har med L. O. Pedersens Død fundet sin Afslutning, og de mange, der paa forskellig Maade kom i Forbindelse med Redaktør L. O. Pedersen og lærte ham at kende, vil i Taknemmelighed bevare Mindet om ham.

Mindre Meddelelser.

Specialtælling vedrørende Gartneri og Frugtavl.

Efter Henstilling fra de forskellige Gartneri-, Frugtavls- og Havebrugsorganisationer har Ministeriet for Landbrug og Fiskeri ved Cirkulære af 11. Marts 1940 fastsat, at der i Marts d. A. for de erhvervsmæssigt drevne Gartneri-, Frugtavls- og Havebrugsejendomme skal indhentes specificerede Oplysninger om Arealanvendelse, Arbejdskraft, Frugtsorter, Maskinanvendelse og Gødningsforbrug m. v.

Denne Specialtælling, som er en Fortsættelse af den i Forbindelse med Landbrugstællingen den 15. Juli 1939 gennemførte summariske Areal- og Frugttrætælling, iværksættes af Det statistiske Departement med Bistand af de kommunale Raad.

Enhver Ejer eller Bruger af erhvervsmæssigt drevne Gartneri-, Frugtavls- og Havebrugsejendomme vil faa tilstillet et af Departementet med Bistand af de interesserede Organisationer udarbejdet Specialskema tillige med en Vejledning angaaende den nærmere Fremgangsmaade ved Udfyldningen af Skemaet og om Skemaets Tilbagesendelse til de kommunale Raad.

For at lette Arbejdet har Departementet paa Specialskemaet anført de Oplysninger om Arealanvendelse, Antal Frugttræer og Frugtbuske samt Kreaturhold m. v., som blev indhentet ved Landbrugstællingen den 15. Juli 1939.

Landbo- og Husmandsforeningernes Forsøgsvirksomhed i Planteavl.

Resultaterne fra det omfattende Forsøgsarbejde, der udføres inden for Landbo- og Husmandsforeningerne, er hidtil kun blevet offentliggjort gennem de lokale og provinsielle Planteavlsberetninger. Den Forsøgsvirksomhed paa Planteavlens Omraade, som disse Foreninger udfører, tilsigter fortrinsvis at redegøre for de forskellige Planteavlsspørgsmaal enten paa enkelte Ejendomme eller inden for bestemte Omraader. Resultaterne deraf har derfor i de fleste Tilfælde kun lokal Interesse.

Imidlertid gennemfører de nævnte landøkonomiske Foreninger tillige en Række Forsøg, hvis Resultater maa siges at være af

almen Interesse. Forsøgsvirksomheden har derfor besluttet gennem korte Meddelelser at gøre saadanne Forsøgsresultater lettere tilgængelige for en større Kreds. De supplerer for saa vidt de Meddelelser, der af Statens Forsøgsvirksomhed udsendes om Forsøgene paa Statens faste Forsøgsstationer i Plantekultur.

De hidtil udsendte Meddelelser Nr. 1—6 omhandler: Jordbundsreaktionens Betydning for de almindelige Landbrugsafgrøder, Kalkningens Økonomi under forskellige Jordbundsforhold, Tiden for Udbringning af Superfosfat og Kaligødning, Frøblandingsforsøg 1933—38, Skrælpløjningens Betydning, Undersøgelser vedrørende Angreb af Havreaal.

Meddelelserne er udsendt af »Udvalget for korte Meddelelser«, hvis Adresse er: Godthaab, Skanderborg.

Udkomne Bøger.

Svineavlen i Jylland 1939. Samlet og udarbejdet af Foreningen af jydske Landboforeningers Husdyrbrugsudvalg. Ved Nic. Bonde, Konsulent. 134 Sider. (Aarhus 1940).

190de Beretning fra Forsøgslaboratoriet. 28de Beretning om sammenlignende Forsøg med Svin fra statsanerkendte Avlscentre. Af Hjalmar Clausen. Udgivet af Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles landøkonomiske Forsøgslaboratorium. I Hovedkommission hos fh. August Bangs Forlag, Ejvind Christensen. 184 Sider. (Kbhvn. 1940).

Statens Redskabsprøver. 84. Beretning. Undersøgelser og Forsøg vedrørende Sprøjteorganer af rustfrit Staal, Bildning af Kværnsten, elektriske Hegn. Ved Knud Hansen. 48 Sider. (Kbhvn. 1940).

Aktieselskabet De Danske Spritfabrikker. Beretning Nr. V om Forsøgsarbejdet paa Selskabets Forsøgsgaarde. 51 Sider. (Kbhvn. 1940).

Andelsselskaber i Danmark i Aaret 1938. Udarbejdet af Andelsudvalgets Sekretariat ved Redaktør, cand. polit. A. Axelsen Drejer. Særtryk af Andelsbladet. 34 Sider. (Aarhus 1940).

Mangan, Kobber og Bor i Staldgødning, Ajle og Handelsgødning. Af F. Steenbjerg. 13 Sider. — *Dyrkningsforsøg med Sorter og Stammer af Tomater i Væksthus.* 1937—1938. Ved T. Bacher. 14 Sider. — *Diagnostiske Undersøgelser over Lucernebakterier.* I. Morfologiske og kulturelle Karaktertræk. Af Erik Petersen. 49 Sider. 331—333. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur. G. B. N. F. (Kbhvn. 1940).

Undersøgelser om de ved Frugttræernes Bestøvning medvirkende Insekter. Ved Chr. Stapel. Særtryk af Tidsskrift for Planteavl 43. Bind. Med engelsk Resumé. Ill. 66. Sider. (Kbhvn. 1939).

Pollenanalytiske Undersøgelser over Honningbiernes Trækplanter. II. Undersøgelser i Maj og Juni Maaned. Ved Chr. Stapel og K. M. Eriksen. Særtryk af Tidsskrift for Planteavl 44. Bind. Med engelsk Resumé. 30 Sider. (Kbhvn. 1939).

Landbrug og Landboforhold i Island. Danmarks Indsats for det islandske Landbrugs Udvikling. Af Sigurður Sigurðsson. 247 Sider. Ill. Munksgaards Forlag. (Kbhvn. 1939).

Danmarks Statistik. Statistiske Meddelelser. 4. Række, 108. Bind, 4. Hæfte. *Ejendomssalg 1932—36.* Udgivet af Det statistiske Departement. 206 Sider. G. B. N. F. (Kbhvn. 1940).

Landbrugets Prisforhold i Februar Maaned 1940.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	Hele Aaret 1938	1939			1940	
		Hele Aaret	Jan. Md.	Febr. Md.	Jan. Md.	Febr. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri)[1]	13,31	13,52	14,08	14,46	16,23	15,95
Smør, Notering	230	239	254	265	286	276
do., Afregningstal	236	243	255	266	288	281
Ost, 20 pCt.	90	91	90	90	109	111
Æg	117	113	112	89	122	130
Slagterisvin, 1.Kl., m. Kort (sl.V.)	176	175	171	176	200	184
do. uden Kort (do.)	94	123	105	125	125	125
Slagtekøer, Kbhv., 1. Kl. (lev.V.)	50	57	51	53	61	70
Stude og Kvier, Esbj., 1. Kl. (do.)	59	66	59	60	71	71
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk.	35	46	42	47	49	47
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk.[2]	402	424	425	425	425	400
Unge Heste, Odense, Kr. pr. Stk.	1093	1126	1100	1100	1180	1250
Hvede, Sælger	16,06	16,05	14,50	14,19	19,27	19,25
do., Køber	15,76	15,73	14,21	13,88	18,97	19,00
Rug, Sælger	15,86	16,83	14,92	14,35	[3]	[3]
do., Køber	15,57	16,50	14,62	13,94	[3]	[3]
Byg, 2/r, Sælger	14,81	13,77	12,15	11,94	(19,00)	[3]
do., Køber	14,43	13,43	11,90	11,56	(18,50)	[3]
Havre, Sælger	13,98	14,51	12,30	12,19	[3]	[3]
do., Køber	13,48	14,00	11,80	11,63	[3]	[3]
Hø	7,73	8,63	7,95	7,75	13,25	14,00
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	5,27	6,13	5,50	5,50	8,70	11,38
Runkelroefrø, VIII-St.	59	70	55	55	83	100
Kaalroefrø	57	59	55	55	68	88
Rødkløverfrø, sildig	192	291	235	233	370	385
Hvidkløverfrø	290	507	388	403	688	735
Hundegræsfrø	104	112	150	150	108	109
Alm. Rajgræsfrø	64	90	89	88	118	137
Ital. do.	39	73	57	55	121	138
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	15,50	18,43	15,70	14,75	25,25	25,00
Solsikkekager	16,63	18,76	16,65	15,69	25,50	—
Palmekager	15,38	15,78	14,15	13,69	20,25	20,25
Hvedeklid	14,25	13,48	10,90	11,00	19,75	(20,25)
Majs, La Plata	16,54	17,10	16,20	15,06	21,50	17,85
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	17,05	17,55	17,10	17,25	18,60	18,75
Kalksalpeter	16,53	17,03	16,55	16,70	18,05	18,20
Sv. Ammoniak	16,58	17,08	16,60	16,75	18,10	18,25
18 pCt. Superfosfat	6,63	6,68	6,70	6,80	7,20	9,75
40 » Kaligødning	13,49	14,38	13,45	13,95	17,00	17,50

[1]) Ekskl. Mælkeafgift.
[2]) Bestaaet Tuberkulinprøven.
[3]) Maksimalpris plus tilladte Omkostninger.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	Hele Aaret 1938	1939			1940	
		Hele Aaret	Jan. Md.	Febr. Md.	Jan. Md.	Febr. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	127	129	134	138	155	152
Smør, Notering	110	114	122	127	137	132
do., Afregningstal	113	116	122	127	138	134
Ost	158	160	158	158	191	195
Æg	99	96	95	75	103	110
Slagterisvin med Kort	181	180	176	181	206	190
do. med og uden Kort[1])	180	180	176	181	206	190
Slagtekøer (København)	86	98	88	91	105	122
Stude og Kvier (Esbjerg)	97	108	97	98	116	116
Unge Heste (Odense)	148	153	149	149	160	170
Hvede	116	116	105	103	139	139
Rug	133	141	125	120	—	—
Byg, 2/r.	115	107	94	93	—	—
Havre	116	120	102	101	—	—
Hø	113	126	116	113	193	204
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	141	163	147	147	232	303
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	106	126	107	100	172	170
Solsikkekager	129	146	129	122	198	—
Palmekager	135	139	124	120	178	178
Hvedeklid	128	121	98	99	177	182
Majs, La Plata	148	153	145	135	192	160
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	86	88	86	87	94	94
Kalksalpeter	86	88	86	87	94	94
18 pCt. Superfosfat	112	113	113	115	122	165
40 » Kaligødning	113	121	113	117	143	147
Vejet Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	116	119	125	130	141	138
Husdyrprodukter, ialt	128	131	131	133	150	147
Korn	118	118	104	102	156	156
Planteprodukter, ialt	119	121	108	106	163	172
Landbrugsprodukter, ialt	**128**	**130**	**129**	**131**	**151**	**149**
Kraftfoder	123	132	117	112	175	170
Kunstgødning	97	100	97	99	108	123
Markfrø	79	96	96	96	141	141
Vareindkøb, ialt	**114**	**122**	**111**	**108**	**158**	**157**

[1]) Forholdsmæssigt beregnet.

Trædyrkning som økonomisk rationel Jordbrugsmulighed.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 14. December 1939.

Af Professor, Dr. polit. *A. Howard Gron.*

Al Erhvervsvirksomhed er karakteriseret ved, at Virksomheden ikke har sit Formaal i sig selv eller i en umiddelbar Behovstilfredsstillelse, men kun er Midlet til Opnaaelse af en Fortjeneste omsat i Penge. Det er en saadan stadig mere bevidst og skarpere erhvervsmæssig Driftsindstilling, som har været den egentlige Aarsag til det danske Landbrugs tekniske og økonomiske Udvikling med Overgangen fra Naturaløkonomi til Pengeøkonomi, først muliggjort ved Landboreformerne og senere fuldstændiggjort ved Andelsbevægelsens Produktstandardisering og Salgsorganisering.

Alle ved, at Landbrugets erhvervsøkonomiske Driftsindstilling ikke blot er af privatøkonomisk, men ogsaa af vidtrækkende samfundsøkonomisk Betydning, idet Landbrugets eksportmæssige Indtjeningsevne har væsentlig Indflydelse paa Landets Købeevne overfor Importvarer og dermed paa hele Befolkningens Levestandard. I Modsætning hertil raader i den almindelige Bevidsthed og ogsaa blandt Landbrugere, som ikke i større Udstrækning ejer Skov, kun uklare Forestillinger om det danske Skovbrugs økonomiske Karakter. Skovdrift betragtes almindeligvis ikke som produktiv Erhvervsvirksomhed, men som en ekstensiv Eksploitering af et Naturgode, hvis fortsatte Eksistens alene skyldes en streng Skovlovgivning. Denne Opfattelse af Skovdriften ikke som en Form for kontinuerlig Jorddyrkning, men som en For-

raadseksploitering haves dokumenteret i Anordningen af 12. November 1870 om Anbringelse af umyndiges Midler § 2, Stk. b, der anforer Skove sammen med Torvemoser og Kalkværker som almindeligvis uantagelig Pantesikkerhed. Tilsvarende indeholdt de forste Statutter for alle de jydske og for den fynske Kreditforening Bestemmelser om, at Laan ikke kunde ydes i selvstændige Skovejendomme. Forst ved de nyeste Statutændringer er disse Bestemmelser bortfaldet. (Se iøvrigt *Grøn:* Det danske Skovbrugs Realkreditforhold. Dansk Skovforenings Tidsskrift 1932.)

Det var oprindelig ikke ubegrundet at betragte Skoven som et rent Naturgode. Selv om Bestræbelserne for at etablere en rationel Skovdyrkning i Danmark rækker helt tilbage til 1763, var det dog endnu ved Midten af det nittende Aarhundrede kun smaat med Skovbrugets økonomiske Effektivitet. Den rivende Udvikling, som foregik indenfor Landbruget fra omkring 1830 efter Krisetidens Ophør og fremefter, var ikke ledsaget af en tilsvarende Udvikling indenfor Skovbruget, som tværtimod efter en vidtomspændende Reformperiode i Decennierne omkring 1800 kom ind i en langvarig Stilstandstid. Dette fremkaldte efterhaanden stærk Kritik udefra. Skovbrugsspørgsmaal blev ivrigt diskuteret først ved Stænderforsamlingerne, senere ved de almindelige Landmandsforsamlinger og efter 1850 paa Rigsdagen. Kritikken var oprindelig specielt rettet mod Statsskovadministrationen, men gled efterhaanden over til at blive en almindelig Kritik af Fredskovstvangen, kulminerende 1866 i Fremsættelse paa Rigsdagen af Forslag til Fredskovstvangens Ophævelse. Dette Forslag staar som det sidste Udslag af en aartusindgammel Kamp om Jorden mellem Agerdyrkningen og Skoven, der stadig har maattet vige. Forslaget, der blev fremsat af *Estrup* stottet af flere indflydelsesrige Politikere og af mange Godsejere, begrundedes med det store Nationaltab, man led ved at fastholde Skoven paa Arealer, som ved landbrugsmæssig Benyttelse kunde give

store Afgroder og tilsvarende store Indtægter. Trods al saglig Begrundelse fremkaldte det en voldsom Folkestemning mod sig med det Resultat, at det aldrig blev ført frem til anden Behandling. Skovbruget faldt derefter hen i Ubemærkethed fra Offentlighedens Side, men indadtil begyndte en ny, forelobig rent teknisk præget Opgangstid. Under Paavirkning af *P. E. Müller*, der fra 1872 til 1882 var Lærer i Skovbrug ved Landbohojskolen, blev Skovdriften intensiveret, først og fremmest ved at alle Arealer bragtes i bedre Bevoksningstilstand ved kunstige, intensive Kulturforanstaltninger, dernæst ved planmæssig Tilrettelæggelse af Hugsten og omhyggeligere Sortering mellem Brændeeffekter og Gavntræ.

Disse tekniske Fremskridt var betinget af to Forhold af afgorende Betydning. De store private Skovdistrikter kom under Ledelse af videnskabeligt uddannede, initiativrige Skovridere. De økonomiske Forhold laa dernæst, hvad enten disse Skove var knyttet til Len og Stamhuse eller tilhorte frie Godser saaledes, at økonomiske Hensyn ikke spillede nogen afgorende Rolle. I Lobet af Tiden op til Verdenskrigen blev da saa godt som alle de større Skovdistrikter teknisk bragt i komplet Tilstand uden nogen nojere Hensyntagen til Bekostningen herved. Skovejerne var for Flertallets Vedkommende rige Mænd med andre Indtægtskilder end Skoven. Overfor denne var det derfor ikke nodvendigt at gore nogen skarp erhvervsøkonomisk Driftsindstilling gældende. Teknisk har dette været af overmaade stor Betydning for det danske Skovbrug, som derved har opnaaet en Dyrkningsstandard, saavel m. H. t. Produktivitet som m. H. t. de tekniske Foranstaltningers sikre Virkning, der indtil Dato har været uovertruffet i noget andet Land. Økonomisk kom Skovbruget imidlertid i Lobet af denne Opbygnings- og Intensiveringsperiode i Vanry. Skovbrug blev betragtet som en Luksus, Skoven som et behageligt, men ikke særlig værdifuldt Appendix til Landejendomsbesiddelsen. Kun sjældent kom større Skovarealer i Handelen,

og naar det undtagelsesvis skete, blev de købt ikke i Erhvervsøjemed, men ud fra andre Motiver.

Disse Forhold er i Løbet af de sidste 25 Aar fundamentalt ændrede. Efter Opbygningstidens Ubekymrethed, hvad angaar erhvervsøkonomiske Hensyn, fulgte en sund Reaktion med stigende Interesse for Regulering af de tekniske Dispositioner ud fra økonomiske Overvejelser. De senere Aars socialpolitiske Udvikling har yderligere nødvendiggjort en stadig strengere erhvervsøkonomisk Hensyntagen ved Driften af de private Skove og herunder ikke mindst de til afløste fideikommissariske Besiddelser hørende Skove, af hvilke det har været nødvendigt at skaffe forøget Udbytte til Erstatning for Tabet ved Betaling af høje Afløsningsafgifter. Det private Skovbrug i Danmark er herved blevet lige saa strengt erhvervsøkonomisk orienteret, som Landbruget længe har været det. For begge Brugs Vedkommende kan selvfølgelig findes særligt betingede Undtagelser, men Hovedreglen er, at Virksomheden ikke har sit Formaal i sig selv eller i en umiddelbar naturaløkonomisk Behovstilfredsstillelse, men som al anden Erhvervsvirksomhed har til Formaal ud over Forrentning af laante Midler og Egenkapital at afkaste en rimelig, pengemæssig Fortjeneste.

Desværre er det endnu ikke lykkedes at faa oprettet et skovøkonomisk Driftsbureau i Lighed med Det landøkonomiske Driftsbureau. En omfattende Statistik til Belysning af Skovbrugets driftsøkonomiske Forhold haves derfor ikke. Ud fra Prisoplysninger, Arbejdsoverenskomster, erfaringsmæssigt konstaterede Hugsttal o. s. v. er det dog muligt at opkonstruere et nogenlunde paalideligt Billede af Skovbrugets erhvervsøkonomiske Vilkaar i Dag. I Tabellerne I og II er søgt tegnet et saadant Billede gennem en Række Tal for Omsætningsbalancen ved Dyrkning af Bøg og Rødgran i Danmark under varierende Vækstvilkaar. Bonitetsklassificeringen fremgaar af Tallene for aarlig Hugst, der her er forudsat at svare til den aarlige Produktion. (Angaaende udførligere Oplysninger om Tal-

Tabel 1. Omsætningsbalance for dansk Skovbrug ca. 1938—39.

Bøg.

Bonitet			1	2	3	4
Aarlig Hugst, salgbar Masse,		m^3	10,0	8,0	6,2	4,7
Skovning, Udbæring m. v.		pr. m^3	3,10	3,40	3,75	4,25
		pr. ha	31,00	27,20	23,25	20,00
Kultur- og Planteskole	pr. ha Kultur		500,00	525,00	550,00	575,00
	pr. ha bev. Ar.		5,00	4,80	4,60	4,40
Lovpligtig Forsikring		pr. m^3	0,04	0,04	0,04	0,04
		pr. ha	0,40	0,30	0,25	0,20
Enhedsomk. ialt		pr. ha	36,40	32,30	28,10	24,60
Vejudgift		pr. ha	6,00	5,00	4,10	3,25
Vandafledning		pr. ha	1,00	0,80	0,50	0,10
Skovbeskyttelse		pr. ha	0,10	0,10	0,10	0,10
Salgsudgifter		pr. m^3	0,11	0,12	0,13	0,14
		pr. ha	1,10	0,95	0,75	0,65
Lønning, Pension m. v.		pr. ha	23,00	20,00	17,30	13,00
Kontorhold		pr. ha	1,00	0,80	0,60	0,50
Faste Ejendomsskatter	Værdi	pr. ha	1000,00	800,00	500,00	300,00
	Statsskat	‰	4,5	4,5	4,5	4,5
		pr. ha	4,50	3,60	2,25	1,35
	Amtsfond	‰	3,0	3,2	3,5	3,8
		pr. ha	3,00	2,55	1,75	1,15
	Sogneskat	‰	12,0	13,0	14,0	15,0
		pr. ha	12,00	10,40	7,00	4,50
	Ialt	‰	19,5	20,7	22,0	23,3
		pr. ha	19,50	16,55	11,00	7,00
Generalomk. ialt		pr. ha	51,70	44,20	34,35	24,70
Omkostninger ialt		pr. ha	88,10	76,50	62,45	49,30
Indtægt		pr. m^3	16,00	15,25	13,60	11,85
		pr. ha	160,00	122,00	84,30	55,70
Kasseoverskud		pr. ha	71,90	45,50	21,85	6,40
		pr. m^3	7,19	5,70	3,52	1,36
Fortjenstmargin		%	45	37	26	12

Tabel II. Omsætningsbalance for dansk Skovbrug ca. 1938—39.

Rodgran.

Bonitet			1	2	3	4	5
Aarlig Hugst, salgbar Masse,		m³	16,5	13,0	10,0	7,5	5,5
Skovning, Udbæring m. v.		pr. m³	2,05	2,15	2,25	2,70	2,90
		pr. ha	33,85	28,00	22,50	20,25	15,95
Kultur og Planteskole	pr. ha Kultur		400,00	425,00	450,00	475,00	500,00
	pr. ha bev. Ar.		8,00	7,10	6,40	5,90	5,50
Lovpligtig Forsikring		pr. m³	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04
		pr. ha	0,65	0,50	0,40	0,30	0,20
Enhedsomk. ialt		pr. ha	42,50	35,60	29,30	26,15	21,65
Vejudgift		pr. ha	7,60	6,20	5,00	4,75	3,75
Vandafledning		pr. ha	0,80	0,65	0,40	0,05	0,00
Skovbeskyttelse		pr. ha	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10
Salgsudgifter		pr. m³	0,06	0,07	0,08	0,09	0,10
		pr. ha	1,00	0,90	0,80	0,65	0,55
Lønning, Pension m. v.		pr. ha	32,70	27,50	23,00	17,20	12,20
Kontorhold		pr. ha	1,65	1,30	1,00	0,75	0,55
Faste Ejendomsskatter	Værdi	pr. ha	1200,00	1000,00	600,00	300,00	200,00
	Statsskat	‰	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
		pr. ha	5,40	4,50	2,70	1,35	0,90
	Amtsfond	‰	3,0	3,2	3,5	3,8	4,0
		pr. ha	3,60	3,20	2,10	1,15	0,80
	Sogneskat	‰	12,0	14,0	16,0	14,0	12,0
		pr. ha	14,40	14,00	9,60	4,20	2,40
	Ialt	‰	19,5	21,7	24,0	22,3	20,5
		pr. ha	23,40	21,70	14,40	6,70	4,10
Generalomk. ialt		pr. ha	67,25	58,35	44,70	30,20	21,25
Omkostninger ialt		pr. ha	109,75	93,95	74,00	56,65	42,90
Indtægt		pr. m³	17,20	16,10	14,30	11,50	10,25
		pr. ha	282,80	209,30	143,00	86,25	56,35
Kasseoverskud		pr. ha	173,15	115,35	69,00	29,60	13,45
		pr. m³	10,55	8,87	6,90	3,95	2,45
Fortjenstmargin		%	61	55	48	34	24

Tabel III. Udbyttetal for dansk Landbrugs Markafgrøder i Gennemsnit pr. ha.

	1936—37	1935—36	1932/33—36/37
Alle Afgrøder	Kr.	Kr.	Kr.
Afgrodeværdi	357	356	307
Produktionsomkostning excl. Renter	366	353	337
Nettoudbytte	÷ 9	÷ 3	÷ 30
Kornavl			
Afgrodeværdi	438	426	389
Produktionsomkostninger excl. Renter	374	370	350
Nettoudbytte	64	56	39
Kartofler			
Afgrodemængde, Torstof kg	3700	3600	3700
Afgrodeværdi	817	656	671
Produktionsomkostning	712	617	632
Nettoudbytte	105	39	39

Udbyttetal for samlet Landbrugsdrift i Gennemsnit pr. ha.

	1936—37	1935—36	1932/33—36/37
	Kr.	Kr.	Kr.
Bruttoudbytte	616	609	575
Driftsomkostninger	564	521	505
Nettoudbytte	52	88	70
Samfundsmæssige Udbytte ialt	318	341	311
Jordværdi } bogfort	886	893	938
Bygningsværdi } bogfort	711	706	750
Driftskapital } bogfort	479	426	509
Ialt Formueinvestering	2076	2025	2197
Forrentningsprocent	2,5	4,4	3,5

lenes Tilvejebringelse, se *Grøn:* Dansk Skovbrugs Omsætningsbalance 1939. Dansk Skovforenings Tidsskrift 1939.) Til Sammenligning er i Tabel III efter Meddelelser fra Det landøkonomiske Driftsbureau sammenstillet Tal for Landbrugets Omsætningsbalance.

Som nogle karakteristiske Træk kan her anføres følgende:

Det totale Omsætningstal andrager paa et Skovdistrikt af Middelbonitet med en nogenlunde ligelig Træartsfor-

deling ca. 120 Kr. pr. ha mod i Landbruget ca. 600 Kr. pr. ha. Ved en retfærdig Sammenligning bør dog ikke Landbrugets samlede Bruttoudbytte tages i Betragtning, men alene Udbyttet af Markbruget. I Gennemsnit for alle Markafgrøder andrager Omsætningsbalancen ca. 300 Kr. pr. ha, d. v. s. mere end dobbelt saa meget som ved Skovdrift. Den beskedne Totalomsætning i Skovbruget er imidlertid sammenhørende med et i Forhold til Landbruget endnu mere beskedent Omkostningsbeløb. For et Skovdistrikt af Middelbonitet kan i Gennemsnit regnes med ca. 75 Kr. pr. ha. Dette giver en Overskudsmargin paa ca. 30 pCt. af Bruttoomsætningen. I Landbruget maa regnes med et Omkostningstal excl. Renter paa ca. 520 Kr. pr. ha. Det giver en Overskudsmargin paa kun ca. 13 pCt. af Bruttoomsætningen. Ses alene paa Markbruget bliver Overskudsmarginen efter landøkonomisk Driftsbureaus Tal at regne Nul eller negativ. Det fremgaar heraf, at Skovdriften har langt større Stødpudeevne overfor Variationer paa Omsætningstallene end Landbruget. Stødpudeevnen forøges ydermere ved, at ca. Halvdelen af Skovbrugets Omkostninger er Høstningsomkostninger, der ikke behøves afholdt, for Produkternes Salg er sikret.

En Forrentningsprocent for de i Skovdriften investerede Formueværdier til Sammenligning med Landbrugets Forrentningsprocent kan desværre ikke beregnes ud fra de anførte Tal, idet der totalt mangler Udtryk for Størrelsen af den i Skovens Vedforraad investerede Formueværdi. Tal herfor kan ikke uddrages af det praktiske Skovbrugs almindelige Regnskaber, men maa udledes paa anden Maade, som senere skal omtales.

Af Omsætningsbalancens Tal fremgaar det umiddelbart, at Rødgrandyrkning stiller sig økonomisk væsentlig fordelagtigere end Bøgedyrkning. Det skyldes dels den hurtigere Vækst, d. v. s. den højere Produktivitet, dels den gunstigere Fordeling af producerede Vedmasser til henholdsvis Gavntræ og Brænde. Bonitetskriterierne kan ikke

helt sammenstilles for de to Træarter. Groft regnet kan man paa en Lokalitet, som ved Dyrkning af Bøg yder ca. 6 m³ pr. ha aarlig, ved Dyrkning af Gran regne med ca. 12 m³ aarlig. I Gennemsnit for en hel Produktionsturnus har Bøgemassen en Bruttosalgsværdi paa ca. 13,50 Kr. pr. m³ og Naaletræmassen en Værdi af ca. 14,50 Kr. pr. m³, medens Omkostningstallene er omtrent lige store.

Medens Bøgeskovdriften, og det gælder Løvskovdriften i det hele taget, ved en saadan Omsætningsbalance opbygget paa erfarede Regnskabstal viser et efter Bonitetsforhol-

Tabel IV. Produktionsbalance for Dyrkning af Rødgran i 70-aarig Turnus paa 1 ha.

Bonitet efter C. M. Møller:		II	III	IV
Højde ved 70 Aars Alder	m	26,2	22,5	19,0
Gennemsnitlig aarlig Masseproduktion ialt	m³	15,8	12,6	9,6
i teoretisk salgbar Masse	m³	15,3	12,2	9,3
i Praksis (85 %)	m³	13,0	10,4	7,9
- — Tørstof	kg	5800	4700	3600
		Kr.	Kr.	Kr.
Produktionens Bruttoværdi gnsntl. aarlig ved en Salgspris pr. m³ .. paa Kr. 20,00		260,—	208,—	158,—
Hugst- og Transportomkostning incl. Generalomkostning		103,—	82,—	62,—
Dyrkningsomkostninger		20,—	16,—	14,—
Netto til Forrentning af Jordværdi og investeret Kapital		137,—	110,—	82,—
		Kr.	Kr.	Kr.
Ved en Brutto-Salgspris paa Kr. 20,00 pr. m³:				
Jordværdi, som kan forrentes med	4 %	1330,—	870,—	440,—
	4½ %	1010,—	640,—	286,—
	5 %	770,—	450,—	140,—
Akkumuleret Kapitalinvestering ved	4 %	2100,—	1880,—	1610,—
	4½ %	2030,—	1800,—	1540,—
	5 %	1970,—	1750,—	1500,—
Ialt bogført Skovbrugskapital ved	4 %	3430,—	2750,—	2050,—
	4½ %	3040,—	2440,—	1820,—
	5 %	2740,—	2200,—	1640,—

dene ikke urimeligt Nettoudbytte pr. ha, bliver Økonomien højst utilfredsstillende, hvis Hensyn tages til Forrentning af den store Kapital, som er investeret i det staaende Træforraad. Det er en Kendsgerning, der ikke kan bortforklares, at Løvtræskovbrug erhvervsøkonomisk er en utilfredsstillende Virksomhed. Hermed være ikke sagt, at samtlige Danmarks Skove bør omdannes til rene Naaletræskove. Alene af biologiske Grunde er det nødvendigt for Opretholdelse af en tilfredsstillende Naaletrædyrkning at bevare en ret betydelig Løvtræindblanding i Skoven. Mange andre Forhold, som det her vil føre for vidt at komme ind paa, taler ligeledes for Bevarelsen, omend i noget formindsket Udstrækning, af Løvtrædyrkningen.

For Naaletrædyrkningen stiller Forholdene sig helt anderledes. Dette vil fremgaa af de i Tabel IV sammenstillede Tal for en ud fra Gennemsnitstal for Produktion, Bruttoudbytte og Omkostninger opstillet Kalkule over Kapitalinvestering og Rentabilitet. Paa Jord af Bonitet III til Rødgrandyrkning, d. v. s. tarveligere Morænegrus og sandmuldet Jord, som den eksempelvis haves paa Grænseomraadet mellem det bakkede Østjylland og Hedesletterne, kan ved en Bruttosalgspris af 20,00 Kr. pr. m^3 paaregnes et gennemsnitlig aarligt Nettooverskud paa ca. 110,00 Kr. pr. ha. Naar kontinuerlig Drift er tilvejebragt, vil der kalkuleret efter en Laanerente af 5 pCt. p. a. i det staaende Træforraad være investeret en Kapital paa ca. 1750 Kr. pr. ha. Ud over Forrentning af dette Beløb med 5 pCt. p. a. kan Naaletrædyrkningen forrente en Jordværdi paa 450 Kr. pr. ha ligeledes med 5 pCt. p. a.

Sammenlignes disse Tal med Tallene for Markbrugets Kapitalbenyttelse og Rentabilitet, forekommer det økonomisk rationelt paa visse Arealer at erstatte Dyrkningen af Korn, Græs og Rodfrugter med Naaletrædyrkning. De Arealer, som i saa Henseende først og fremmest maa komme i Betragtning, er netop Arealerne med en Bonitetsgrad af ca. III i Forhold til Naaletrædyrkning. Paa saadanne Arealer kan opnaas en meget stor Træproduktion,

medens Markbrugsafgroderne er forholdsvis smaa eller, for at gøres store, udkræver store Dyrkningsomkostninger. Paa bedre Lokaliteter faas vel ogsaa større Udbytte af Naaletrædyrkning, men forholdsvis endnu større Udbytte af Markbruget. Paa de ringere Lokaliteter gaar Træproduktionen stærkt tilbage, uden at Dyrkningsomkostningerne formindskes tilsvarende. Her er de tekniske Muligheder for at opnaa antagelige Markbrugsafgroder bedre,

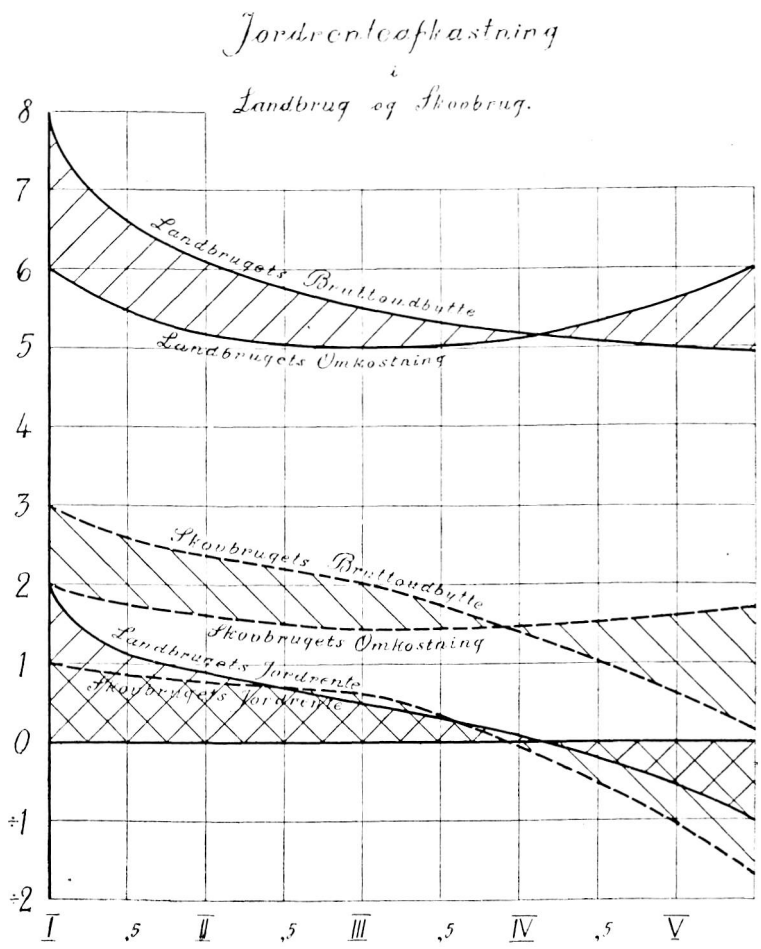

Fig. 1.

blot de fornødne Omkostninger kan ofres. I Fig. 1 er disse Forhold illustreret rent abstrakt. Tænker man sig Jorderne ordnet efter Bonitetsgrad i en Række med aftagende Bonitet fra venstre til højre, og optegnes for hver Bonitetsgrad Størrelsen af det opnaaelige Bruttoudbytte og de hertil udkrævede Omkostninger, faas de angivne Kurver henholdsvis for Landbruget og for Skovbruget. Forskellen mellem Bruttoudbytte og Omkostning giver Udtryk for Jordforrentningsevnen. Efter de her viste Kurver faas ved Bonitet II,5 samme Jordrente af Landbrug som af Skovbrug. Boniteterne fra II,5 til III,5 viser større Jordrente for Skovbrug end for Landbrug. Fra omkring Bonitet IV faas negativ Jordrente, hvilket blot er Udtryk for, at Driften ikke kan forrente den investerede Kapital med normal Rente. Paa den helt tarvelige Jord bliver Underskuddet imidlertid større ved Skovdrift end ved Landbrug. Modsvarende faas for Boniteterne over II,5 Overskud saavel af Skovbrug som af Landbrug, men størst af det sidstnævnte.

De her viste Kurver tjener kun til Illustrering af Tankegangen, men de er dog tegnet saaledes, at de stemmer overens med Virkeligheden saa vidt, at det antagelig netop er Bonitetsgraden for Naaletrædyrkning fra ca. II,5 til ca. III,5, der med Fordel kan overføres fra Markbrug til Naaletrædyrkning. Der er derimod ikke Grund til at iværksætte mere Træplantning paa helt daarlig Jord. Er det af samfundsmæssige Grunde ønskeligt, at saadan Jord udnyttes produktivt, maa det ske ved Agerbrug.

Til denne abstrakte økonomiske Analyse maa der imidlertid knyttes en Række praktiske Overvejelser af forskellig Art.

A. Samfundsmæssige Betragtninger.

Samfundsmæssigt set har Pengefortjenesten i og for sig ingen Interesse. Det er selve Raastofproduktionens Størrelse og Nytteværdi, det kommer an paa. Vor fundamentale Rigdomskilde er den Solstraaleenergi, som falder over

Danmarks Jord, og vor Evne til ved klog Jorddyrkning at indfange mest muligt heraf i værdifuldest mulig Form. Ser man da først paa selve Tørstofproduktionen, saa viser Tallene, at en Rødgranbevoksning af Bonitet III gennemsnitlig aarlig ved en 70-aarig Produktionsturnus yder en Tørstofproduktion paa ca. 4700 kg pr. ha. Det er betydeligt mere end Tørstofproduktionen ved Korn- og Græsafgrøder og paa Højde med Tørstofproduktionen gennemsnitlig pr. ha ved Kartoffeldyrkning. Vel kan ved denne i enkelte Tilfælde, i enkelte Aar naas væsentlig større Tal, men en saadan større Produktion kan ikke opretholdes paa samme Jord uafbrudt igennem 70 Aar.

Ses paa Tørstofmængdens Anvendelighed saa er de senere Aars Udvikling indenfor den teknisk-kemiske Industri af vidtrækkende Betydning for Spørgsmaalet om en udvidet Naaletrædyrkning i Danmark. En Tid lang var Tømmer af dansk Gran mindre vel anset i Byggeindustrien. Forsøg og praktisk Erfaring har imidlertid vist, at dansk Bygningstømmer, naar det blot er vellagret, staar fuldt paa Højde med svensk og finsk Træ. Der er endvidere en bred Importmargin at reducere. Den indenlandske Naaletræproduktion andrager med de nuværende Skovforhold ca. 800 000 m^3 aarlig, medens Naaletræimporten andrager ca. 2 000 000 m^3, d. v. s. at kun ca. 30 pCt. af Forbruget dækkes ved indenlandsk Produktion. Til finere Snedkeriarbejder kan dansk Gran ikke anvendes, grundet paa den hurtige Vækst, der giver de brede Aarringe. En Del finere Naaletræ maa derfor altid importeres, men ca. 1 000 000 m^3 af den importerede Naaletræmængde er ikke af bedre Kvalitet end den, vi selv kan præstere. Hertil kommer, at den teknisk-kemiske Industri i Løbet af de seneste Aar har banet Vej for Anvendelse af Træ som Raastof for talrige Produkter, man tidligere fremstillede ad anden Vej. Her kan blot anføres Varer som Cellulose, Papir, Kunstsilke, Kunstbomuld, Sukker, Sprit, Benzin. Fælles for alle disse Produkter gælder, at Raastoffet, Vedmassen, er omdannet til absolut Ukendelighed. De

Kvalitetsegenskaber, det tidligere i saa høj Grad kom an paa, saasom Styrke, Form og indre Struktur, har derfor i væsentlig Grad mistet Betydning. Selve Torstofmængden er det afgørende. Herudover beror Anvendelsen paa et rent Prisspørgsmaal. Selv om man med nogen Ret kan vente, at stagnerende Befolkningstal vil give formindsket Træforbrug til Husbygning og Husgeraad samtidig med, at Cement, Jern og andre Metaller i stigende Omfang vil udkonkurrere Træet paa tidligere Anvendelsesomraader, er der da ikke Grund til at frygte, at Træ skal blive et mindre efterspurgt Raastof.

Opgøres det samfundsmæssige Udbytte af Skovdriften paa samme Maade, som det af Landokonomisk Driftsbureau opgøres for Landbruget, d. v. s. som Løn og Kost til lejet Arbejdskraft, eget Arbejde og Driftslederlon, Ejendomsskatter og Nettoudbytte, bliver det praktisk talt lig med Produktionens Bruttoværdi, idet der saa godt som ingen fremmed Valuta medgaar til Skovdriften. Skovbruget kommer dog ikke herved paa Højde med Landbruget og end ikke med Markbruget alene. Imidlertid maa det regnes i Favor af Skovbruget, at dets Produkter er grove Raastoffer for en videregaaende industriel Bearbejdningsvirksomhed med stor Arbejdslon i Forhold til Raastofværdien, medens Landbrugets Produkter for en væsentlig Dels Vedkommende er umiddelbart anvendelige Konsumvarer.

Angaaende Beskæftigelsesspørgsmaalet kommer man derimod ikke udenom, at Skovbrug er en forholdsvis arbejdsekstensiv Virksomhed. Efter Statistiken for Landbrugets Beskæftigelsesforhold i 1938 (Stat. Medd. 4. Række, 108. Bd., 5. Hæfte, 1939) krævedes der paa Øerne 5,9 ha, i Jylland 7,7 ha og i Gennemsnit for hele Landet 7,1 ha til Beskæftigelse af en Helaarsarbejder. Ved Skovdriften kræves væsentligt større Arealer og haves endnu større Udsving. En nøjagtig Statistik mangler, men efter Hugsttallene kan det skønnes, at der ved den mest intensive Skovdrift kræves ca. 48 ha pr. Helaarsarbejder og ved den

ekstensive Plantagedrift helt op til 200 ha. I Gennemsnit for det egentlige Skovbrug kan regnes med ca. 56 ha pr. Helaarsarbejder, eller ca. 8 Gange saa meget som i Landbruget. Anstilles Sammenligningen ikke med Landbrugets totale Beskæftigelsesmulighed, men som det retfærdigvis maa ske, alene med Beskæftigelsen ved Markbruget, skal der kun ca. 4 Gange saa stort et Skovareal til.

Det fremføres ofte som en Fordel ved Skovarbejdet, at det fortrinsvis falder i Vintermaanederne, da Beskæftigelsesmuligheden er ringest ved Landbruget. Dette er erhvervsokonomisk en stor Fordel, som i det efterfølgende vil blive nærmere drøftet. Samfundsokonomisk er det derimod kun en Fordel, saafremt en udvidet Skovdyrkning kan iværksættes uden en proportional Indskrænkning af Husdyrbruget. Det samlede Landbrug har selv i Vintermaanederne absolut taget et større Arbejdsbehov pr. ha end Skovbruget. Herved maa det imidlertid atter tages i Betragtning, at Skovdriftens Produkter kan afgive Eksistensmulighed for Industrier, der muliggør forøget Beskæftigelse for Landets Befolkning i det hele taget, og netop ved den kemisk-tekniske Industri med Træ som Raastof vil der i Færdigvarerne indeholdes en i Forhold til Raastoffets Værdi overordentlig stor Arbejdsløn. Eksempelvis kan anføres, at 1 m^3 Naaletræ med en Værdi i Skoven af ca. 10 Kr., forarbejdet først til Cellulose, saa til Kunstsilkegarn og endelig vævet til Silkestrømper har en Salgsværdi paa ca. 10 000 Kr.

Hvad endelig angaar Samfundets Udbytteandel i Form af faste Ejendomsskatter, er det saaledes, at Skovbruget forlængst har mistet det Skatteprivilegium, det engang havde. Grundet paa de store Vedforraadsværdier og en kimærisk Grundværdiansættelse er det absolutte Skattebeløb pr. ha aarlig lige saa stort i Skovbruget, ca. 25 Kr., som i Landbruget og relativt langt større, idet dette Beløb i Landbruget svarer til ca. 6 pCt. af samtlige Omkostninger, men i Skovbruget til ca. 20 pCt.

B. Erhvervsøkonomiske Betragtninger.

Vil den enkelte Landmand gaa i Gang med Trædyrkning paa en Del af sin Jord, melder der sig først og fremmest den Vanskelighed, at hertil udkræves en langvarig Kapitalinvestering. Selve Kulturudgiften andrager ganske vist kun en Brøkdel af den Dyrkningsudgift, der kræves ved Avl af Korn eller Rodfrugter, men Udgiften bliver til Gengæld ikke refunderet allerede efter eet Aars Forløb, men kræver tværtimod supplerende Udgifter til Renholdelse, Tilsyn og Skat samt en gennem lang Tid løbende Renteopsparing. Netop dette Krav om akkumuleret Kapitalinvestering maa synes i talrige Tilfælde umiddelbart at forbyde Iværksættelse af en nok saa ønskelig Trædyrkning.

Efter det store Skovbrugs Regnskabstal andrager Kulturudgiften for 1 ha Rødgran ca. 300 Kr., hvortil kommer Efterbedrings- og Rensningsudgifter paa ca. 100 Kr. pr. ha. Af den praktiske Landmand vil Arbejdet imidlertid kunne udføres langt billigere. Paa den rene Markjord er Plantningsbetingelserne langt gunstigere end i den sten- og rodfyldte, ofte ogsaa stærkt græsklædte Skovjord. Man kan derfor paa Marken anvende et billigere Plantemateriale og enklere Plantningsmetoder, ja det vil endda sine Steder være muligt at opnaa et godt Resultat blot ved at saa Granfrø sammen med Havre eller en anden Kornsort, ganske som man saar Nykløver. Endvidere kan en væsentlig Del af Arbejdet udføres som Spildetidsarbejde saavel for Trækkraften som for det manuelle Arbejde. Spildetidsarbejdets Økonomi er et vanskeligt Forhold ved al rationel Regnskabsføring (jfr. *Jens Warming:* Landbrugets Grænsekalkulationer, Kbh. 1933). Ses bort fra al Diskussion desangaaende, saaledes at Kulturomkostningen alene sættes lig med den ved Træplantningen direkte involverede Pengeudgift, vil man komme ned paa meget smaa Tal — 50 til 100 Kr. pr. ha. Den væsentligste Del af den Renteakkumulering, som udkræves ved Trædyrkning, kommer da til at hidrøre fra Afsavnet af Nettoindtægt af det paa-

gældende Areal. At dømme efter Landøkonomisk Driftsbureaus Regnskabstal for Markbruget, vil det paa Jord af den Bonitet, som der her er Tale om, ikke komme til at dreje sig om noget stort Afsavn. Værre er det med Skatterne og Terminsrenterne. Betyder Opgivelsen af Markbruget ikke ligefrem en Nettogevinst, kræves der ekstra likvide Midler til Dækning af Skatte- og Prioritetsbyrder.

I denne Forbindelse maa Opmærksomheden henledes paa et Forhold af væsentlig Betydning for den praktiske Gennemførelse af Trædyrkningen. Det er Spørgsmaalet om Husdyrbrugets Afhængighed af Markbrugets Udstrækning, d. v. s. af den hjemmeavlede Grovfodermængde. Maa Husdyrbruget indskrænkes proportionalt med Markarealet, vil det saavel samfundsøkonomisk som erhvervsøkonomisk i høj Grad begrænse Muligheden for en udvidet Trædyrkning. Kan den hjemmeavlede Grovfodermængde uden økonomisk Tab erstattes af købte Foderstoffer, animerer det i høj Grad til Trædyrkning. Ud over denne Antydning af Problemet, maa dette Spørgsmaal her henvises til Drøftelse blandt de paa dette Omraade specielt kyndige. Hertil knytter sig Spørgsmaalet om Udnyttelse af de forhaandenværende Landbrugsbygninger. Staar man overfor Hovedreparationer eller Nyopførelser, vil det i høj Grad forøge de økonomiske Fordele ved Overgang til Trædyrkning. Foreligger derimod gode Bygninger forstærkes herved Ønsket om Opretholdelse af et uformindsket Husdyrbrug.

Næst efter de økonomiske Overvejelser kommer de tekniske Overvejelser. Trædyrkningen kræver for at lykkes en Specialviden, som kun de færreste Landmænd sidder inde med. Saa fortrolig som man i Forvejen er med Benyttelsen af Konsulenthjælp paa mange af Landbrugets egne Produktionsomraader, skulde det dog ogsaa falde naturligt til Trædyrkningen at søge Konsulenthjælp. Danmarks forholdsvis beskedne Skovareal virker større, end det egentlig er netop derved, at det ligger spredt over hele Landet. Spredt over Landet findes der-

for ogsaa forstligt kyndige, der utvivlsomt gerne yder Landbruget Bistand ved Igangsættelse af Trædyrkning, og som i Traad med de beskedne økonomiske Kaar, der er Forstmænd beskaarne, vil gøre det mod et yderst beskedent Vederlag. Endelig haves i de fleste Egne af Landet Smaaskovsforeninger med Statsstøtte til Lønning af fast ansatte Skovridere, for hvem det vil være en selvfølgelig Opgave at yde teknisk Konsulenthjælp ved Tilplantning af Landbrugsjord.

Det kan i Forbindelse hermed bemærkes, at mange Smaaskove hørende til Landbrugsejendomme tidligere er blevet og for en Dels Vedkommende stadig bliver vanrøgtede. I den elendige Tilstand de derved bringes, har de kun ringe Værdi og ringe Nyttevirkning for Ejeren, og dette har bidraget til, at mange Landmænd ikke tillægger Skovbrug og Trædyrkning nogen økonomisk Betydning. Oprettelsen af Smaaskovsforeninger, der begyndte allerede 1901, og som blev fremmet fra Statens Side ved Lov af 1. Marts 1919 om Tilskud til saadanne Foreninger (se iøvrigt *V. Buhl:* Dansk Skovforenings Tidsskrift 1932) har i betydelig Udstrækning bidraget til at bringe Smaaskovene i rationel Drift, men i visse Egne af Landet mangler endnu meget i saa Henseende.

Er de økonomiske og tekniske Forudsætninger for Trædyrkning paa en Del af en Ejendoms Markareal til Stede, resterer blot Spørgsmaalet om Trædyrkningens Lovlighed. Da vi har en Lov, som forbyder Indskrænkning af Skovdyrkningen — Skovloven af 11. Maj 1935 — kan man daarligt forestille sig, at det samtidig ogsaa skulde være forbudt at udvide Skovdyrkningen. Der kan dog næppe være Tvivl om, at det vil være i Strid med § 2 i Lov af 3. April 1925 om Landbrugsejendomme at nedlægge et Landbrug og tilplante hele Arealet, men naar blot Ejendommen bevares som selvstændigt Brug med egne Bygninger og Beboere og mindst 1 ha Agerjord, skulde det formentlig være fyldestgørende.

Landbrug og Skovbrug hører naturligt sammen. Selv

om Skovbesiddelse i et vist Maal ikke som det f. Eks. er Tilfældet i Norge, er en Eksistensbetingelse for Landbruget, saa frembyder en Kombination dog mange Fordele. Ligesom Tilplantningen af et Markareal kan gøres langt billigere i Forbindelse med Landbrugsdrift ved Anvendelse af Spildetidsarbejde, end det kan gøres i det selvstændige Skovbrug, saaledes kan ogsaa ved den løbende Drift af bestaaende Skov i betydelig Udstrækning anvendes midlertidig ledig Arbejdskraft fra Markbruget. Det gælder saavel med Hensyn til Kultur- og Hugstarbejder som med Hensyn til Transport af Skovprodukterne. For den kontinuerlige Skov- og Landbrugsvirksomhed er netop den sæsonvis ulige Beskæftigelsesmulighed af stor Betydning. Det er derfor ogsaa saavel erhvervsøkonomisk som samfundsøkonomisk en Fejl at holde de to Jordbrugsvirksomheder skarpt adskilt i selvstændige Ejendomme. Naar det dog er sket i betydelig Udstrækning, skyldes det fortrinsvis svigtende teknisk Viden hos Jordejeren. For de fleste Landbrugere staar, som allerede indledningsvist anført, Skovbrug som en mystisk Luksus. For de fleste Forstmænd staar Landbrug som en yderst vovelig, økonomisk Spekulation.

De kombinerede Landbrugs- og Skovejendomme kan ikke blot høste Fordel af en bedre Udnyttelse af Arbejdskapaciteten, men vil ogsaa have større Modstandskraft overfor de økonomiske Vanskeligheder, som melder sig under Lavkonjunkturer. En Statistik over Salg af større Landejendomme viser tydeligt, at Ejendomme med Skovtilliggende mindre hyppigt skifter Ejer end de rene Landbrugsejendomme. (Se *Th. Mathiassen:* Herregaarde og Godser i det tyvende Aarhundrede. Kbh. 1931.) Det er ogsaa en Kendsgerning, at det i de senere Aar, som under tidligere Krisetider, i mange Tilfælde skyldes Ydelser fra Skoven, at det har været muligt at holde sammen paa de større Godser.

Der foreligger en Del praktiske Erfaringer m. H. t. Naaletrædyrkning paa opgivet Landbrugsjord. I Tiden

omkring 1880 foretoges paa enkelte større Godser paa Sjælland, paa Fyn og i Jylland Tilplantning af ret udstrakte Markarealer med Naaletræ. Bevæggrunden hertil var nogle Steder Ønsket om at standse et tabvoldende Markbrug og andre Steder Frygten for tvangsmæssigt Salg af Fæstegods, som da i Henhold til Bestemmelserne i Forordningen af 8. Juni 1787 indtoges til Fredskov. Disse Trædyrkningsforanstaltninger har de allerfleste Steder givet et saavel teknisk som økonomisk særdeles tilfredsstillende Resultat. Der er produceret store Vedmasser og opnaaet høj Rentabilitet paa de ofrede Kapitalinvesteringer. Naar Resultatet er blevet saa godt, skyldes det dels, at de tilplantede Jorder har været af forholdsvis høj Bonitet, efter Rødgrankriterier fra II til III,5, og dels, at fornøden teknisk Sagkundskab har været til Raadighed, saavel ved Plantningsarbejdets Udførelse, som ved den fortløbende Pasning af Bevoksningerne, fordi der til disse Godser i Forvejen hørte Skovbrug med selvstændig skovbrugskyndig Ledelse.

I 1892 stiftedes Frederiksborg Amts Plantningsselskab, som havde til Formaal, at støtte Landbrugerne i Amtet ved Tilplantning af mindre Arealer, som grundet paa Terrænforhold eller Bonitet var mindre egnede for landbrugsmæssig Benyttelse. Starten var god. Der blev frembragt mange lovende Naaletrækulturer. Gennem den videre Udvikling er Resultatet imidlertid i visse Tilfælde blevet mindre godt. Dette skyldes to Aarsager. For det første var en Del af Plantningsarealerne af for ringe Bonitet og for udsat Beliggenhed for Vinden til, at et særligt godt Resultat overhovedet kunde ventes. For det andet blev Plantningerne ikke passet, navnlig blev det forsømt at foretage rettidige Udhugninger. En Del af disse Plantninger er derfor nu i ynkelig Tilstand, og de har i Tidens Løb næppe ydet Ejeren hverken større Glæde eller større Indtægt. Andre Plantninger, der er blevet ordentlig passet, har derimod i alle Maader været tilfredsstillende.

Det er selvfølgelig ikke Meningen, at hverken Halvdelen

eller en Tredjedel eller blot en Fjerdedel af Danmarks Markarealer skal udlægges til Trædyrkning. Efter de nuværende Forbrugsforhold maa man regne med, at en Udvidelse af Naaletrædyrkningen med ca. 100 000 ha vil være rimelig og fordelagtig, d. v. s. kun ca. 3 pCt. af Landbrugsarealet 1938. Disse 100 000 ha skal imidlertid vælges med Fornuft. For det første skal de være af den rigtige Bonitet, d. v. s. 8—10 Folds Jorder. Dernæst maa de hver for sig ikke være af for ringe Udstrækning. Faar Plantningerne kun Form af smalle Læbæltestrimler, faar de aldrig egentlig Skovkarakter, og Vedproduktionen bliver ringe og ret værdiløs. 1 ha bør være Minimum, og jo større sammenhængende Areal, der kan tages for, desto billigere bliver Kulturarbejdet og desto bedre bliver Væksten. Det er hermed givet, at Sagen ingen Interesse har for de helt smaa Ejendomme, hvor der højst kan blive Tale om Læbælteplantning.

Ud over Bonitetshensynene bør der dernæst tages Hensyn til Terrainforhold og Beliggenhed. Bakker og Skraaninger bør foretrækkes, ikke alene fordi de volder Markbruget størst Bearbejdnings- og Høstvanskeligheder, men ogsaa fordi Trævæksten trives bedre saadanne Steder end paa flad Jord. Paa større Ejendomme vil det dernæst være rimeligt fortrinsvis at vælge de fjernest liggende Marker til Trædyrkning, idet Transportbesværet er langt større ved Markbrug end ved Trædyrkning.

Har man tilplantet en Mark, vil der i Løbet af et Aar eller to mellem Planterne indfinde sig en ret frodig Græsvegetation. Det er tilvækstfremmende, men ikke absolut paakrævet at bekæmpe denne ved Jordbearbejdning, og ofte vil det kunne gøres uden direkte Udgift, idet ingen anden Beskæftigelse haves for Mandskab og Heste. Græsvæksten indebærer imidlertid en alvorlig Fristelse, nemlig Fristelsen til at lade Ungkreaturer græsse paa Plantningsarealet. Der kan ikke advares stærkt nok herimod. Græsset har ringe Næringsværdi, og Planterne tager stor Skade. Værdien af de ved Græsningen indvundne Foder-

enheder vil altid være langt ringere end Tilvæksttabet paa Plantningen.

Mod al Træplantning rejses sædvanlig af Usagkyndige den Indvending, at det varer saa lang Tid, inden man ser et Resultat saavel teknisk som økonomisk. Dette er en stor Misforstaaelse. Overfor Markbruget giver Trædyrkningen tværtimod den store personlige Tilfredsstillelse, at et godt Dyrkningsresultat ikke efter faa Maaneders Forløb forvandles til et tørt Regnskabstal, men varigt haves for Øje. Hvad angaar Værdierne, er det rigtigt, at det tager mange Aar at frembringe svært Tømmer, men Værdierne er faktisk til Stede paa et langt tidligere Tidspunkt, idet den unge Bevoksning ikke værdisættes efter en øjeblikkelig Realiseringsværdi, men efter de Fremtidsværdier, den indebærer.

Det danske Landbrug har længe haft trange Tider grundet paa en Forskydning af Værdiforholdet mellem Landbrugsprodukter og Industrivarer. Værdien af den danske Jord er ved at smuldre bort. Længe har man bestræbt sig for at finde andre Afgrødearter end Korn, Rodfrugter og Græs. Man har forsøgt Hør, Tobak, Medicinalplanter, altsammen Raastoffer for en Industri. De to fundamentale industrielle Raastoffer Jern og Kul er man desværre ude af Stand til at producere ved Markbrug. Et tredie vigtigt Raastof, Træ, har man derimod saavel teknisk som økonomisk god Mulighed for at producere. Hvorfor da ikke slaa ind paa Trædyrkning som en økonomisk rationel Jordbrugsform?

Efterskrift, April 1940.

Foranstaaende Foredrag var oprindelig planlagt for Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Møde paa Hindsgavl den 9. Septbr. 1939. De siden da indtraadte Begivenheder har berøvet Spørgsmaalet om Naaletrædyrkningens Udvidelse paa Markbrugets Bekostning aktuel Interesse.

Spørgsmaalet afhænger landbrugsmæssigt set af to fundamentale Spørgsmaal:

1. Muligheden for Eksport af Husdyrbrugsprodukter,
2. Muligheden for Import af Foderstoffer og Kunstgødning til Priser, som staar i rimeligt Forhold til de forædlede Husdyrprodukters Eksportpris.

Krigsudbruddet hidførte en for det danske Landbrug højst uheldig Prisudvikling i saa Henseende. Kunde det ændrede Prisforhold ventes at blive permanent, maatte det stærkt animere til Indskrænkning af Husdyrbruget og dermed til udvidet Naaletrædyrkning.

Efter det den 9. April passerede, lader Produktions- og Eksportmulighederne for Husdyrprodukter sig overhovedet ikke overse, og med Hensyn til Markbruget synes Situationen at indebære Behov for ethvert tænkeligt Areal anvendeligt til Avl af Korn, Græs, Rodfrugter m. v., saaledes at det ikke for nærværende vil være forsvarligt at tilplante Markarealer.

Man kan dog ikke heraf drage den Slutning, at det maa betragtes som et Held, at en udvidet Naaletrædyrkning paa Markjord ikke tidligere er blevet iværksat i mærkbar Udstrækning. Var det sket, vilde Landet i Dag have staaet bedre med Hensyn til Befolkningens Forsyning med Brænde.

A. H. G.

Arbejdsforbruget i dansk Landbrug.

Af Professor *O. H. Larsen.*

Ved Konsulentmødet, der afholdtes paa Landbohøjskolen den 15. og 16. Marts d. A., skulde Professor *O. H. Larsen* have talt om Arbejdsforbruget i dansk Landbrug, men blev paa Grund af Sygdom forhindret heri. Tidsskrift for Landøkonomi bringer her Foredraget efter Manuskriptet.

Man har ønsket, at jeg ved denne Lejlighed skulde omtale de Undersøgelser, som vi ved Det landøkonomiske Driftsbureau har foretaget vedrørende Arbejdsforbruget i Landbruget i de sidste 10 Aar, og hvorom der blev udsendt en Beretning fra Bureauet i Sommeren 1939.

Det er en Selvfølge, at jeg ikke i et enkelt Foredrag kan komme ind paa en Omtale af alle de Forhold, som har været Genstand for Undersøgelse, og som er omtalt i denne næsten 5 Ark store Beretning; jeg maa indskrænke mig til at berøre nogle af de vigtigste Forhold, og endda bliver det jo kun i al Korthed.

Den 10-aarige Periode, som Undersøgelserne omfatter, er Regnskabsaarene 1927/28—1936/37, og et af de Spørgsmaal, som har særlig Interesse i denne Periode, er en Undersøgelse over den Nedgang i Arbejdsforbruget, som har fundet Sted i det nævnte Tiaar. For samtlige de Landbrug, som indsender Regnskaber til Driftsbureauet, er Nedgangen meget betydelig, idet den omregnet i Mandstimer pr. ha udgør 15,3 pCt. Denne Nedgangsprocent er imidlertid for høj, fordi der i Aarenes Løb er kommet forholdsvis flere Regnskaber med fra de daarlige Jorder i Midt- og Vestjylland, hvor Antallet kun udgjorde 31 pCt.

i 1927, medens det udgør 42 pCt. i 1936/37, hvilket selvfølgelig har bidraget til den store Nedgang i Arbejdsforbruget pr. ha. Paa den anden Side er Brugenes Gennemsnitsstørrelse formindsket i de 10 Aar, fra ca. 44 ha til ca. 38 ha, hvilket virker i modsat Retning, idet Arbejdsforbruget pr. ha aftager med tiltagende Arealstørrelse.

Skal man derfor have et korrekt Udtryk for Nedgangen i Arbejdsforbruget, maa man indskrænke sig til at medtage de Landbrug, som har afgivet Regnskaber i alle de 10 Aar, og dette bliver ialt 224 Brug med en Gennemsnitsstørrelse af tæt ved 50 ha. For disse 224 Landbrug udgør Nedgangen i Antallet af Mandstimer pr. ha 34 eller ca. 3½ Arbejdsdag pr. ha, svarende til 8½ pCt. Procentvis bliver Nedgangen, som rimeligt er, størst i de store Brug paa over 100 ha, nemlig ca. 12 pCt., medens den tilsvarende Nedgang for Brugene under 10 ha kun udgør 6½ pCt.

Konsulent *Kvist Kristensen* har i sin Anmeldelse af Beretningen i Ugeskrift for Landmænd og i Jydsk Landbrug paa Grundlag af de hernævnte Tal beregnet Nedgangen i de nævnte 10 Aar for Landbruget som Helhed til 36 000 Helaarsarbejdere — et Tal, som han mener, snarere er for lavt end for højt. Jeg er villig til at give ham Ret heri; men nogen virkelig Kontrol paa Tallets Rigtighed vil det vistnok blive vanskeligt at fremskaffe.

Imidlertid er det i alle Tilfælde en meget kendelig Nedgang, der har fundet Sted, og det er ikke vanskeligt at paavise Aarsagerne hertil. For det første har de overordentlig vanskelige, økonomiske Vilkaar for Landbruget i disse Aar i Forbindelse med den stærke Tilstrømning af Arbejdskraft fra Land til By været en Hovedfaktor i saa Henseende, ligesom den stærke Tiltagen i Brugen af Landbrugsmaskiner, som jo i nogen Grad er Udtryk for det samme, har været en medvirkende Aarsag. Jeg behøver i saa Henseende kun at nævne Malkemaskinernes stærke og fortsatte Udbredelse i de senere Aar for at finde en Faktor, der spiller en betydelig Rolle m. H. t. Arbejds-

forbruget for Kvægbesætningens Vedkommende, og jeg kunde nævne andre Grupper af Landbrugsmaskiner — Selvbindere, Tærskemaskiner, Roeoptagere, Kartoffeloptagere, Kværne etc., som ogsaa har spillet en Rolle. Endelig kan anføres den Nedgang i Husdyrholdets Størrelse, navnlig for Malkekøer og Svin, der har præget den sidste Halvdel af den 10-aarige Periode, som vel ogsaa i nogen Grad har bidraget til at nedsætte Arbejdsforbruget. Men tager vi alle 10 Aar, udgør Nedgangen i den samlede Kreaturbestand dog knapt 5 pCt., saa stor Betydning har denne ikke haft, ligesom Planteavlens Ekstensivering ogsaa er ganske betydningsløs.

Men der er jo i de foran nævnte Forhold tilstrækkelig Forklaring til Nedgangen i Forbruget af Arbejdskraft, og antagelig vil denne Nedgang fortsætte, omend den har været mindre i de sidste Aar, end den var i de værste Kriseaar. I og for sig skulde man jo mene, at en Nedgang paa 3½ Arbejdsdag pr. ha, som den her omtalte 10-Aars Periode udviser, under Forudsætning af, at den ikke i nogen væsentlig Grad skyldes en Tilbagegang i Landbrugets Intensitet eller en Udsættelse af Arbejder, som burde have været udført, ikke kan siges at være i Landbrugets Disfavør, idet en Nedgang paa 3½ Arbejdsdag pr. ha betyder en Besparelse — for saa vidt det drejer sig om lejet Arbejdskraft — paa 16—17 Kr. pr. ha og med de nuværende Arbejdspriser tæt op mod 20 Kr. pr. ha. Men selvfølgelig er dette ikke Besparelse altsammen, thi Anskaffelsen af Maskiner, disses Vedligeholdelse, Forrentning og Afskrivning betyder en ikke uvæsentlig aarlig Udgift, ligesom det vel ogsaa er tvivlsomt, om disse Maskiner i alle Tilfælde har kunnet erstatte Haandkraften. For Malkemaskinernes og Roeoptagernes Vedkommende er dette i hvert Fald ikke Tilfældet, og ser man samfundsøkonomisk paa Spørgsmaalet, gælder det, at saafremt Byerne ikke kan aftage den overflødiggjorte Arbejdskraft, saa betyder denne jo en Forøgelse af Arbejdsløsheden — en Samfundsbyrde, som i f l e r e Henseender er tung at bære.

For Hestekraftens Vedkommende savner vi en Mulighed for en lignende Opgørelse i de 224 Brug; men af de mere specificerede Regnskaber, som føres direkte af Bureauet, og hvorfra de fleste Opgørelser, som jeg senere kommer til at omtale, stammer, fremgaar det, at Nedgangen i Forbruget af dyrisk Arbejdskraft, praktisk talt er den samme som Nedgangen i menneskelig Arbejdskraft, nemlig 9,5 pCt. — altsaa lidt mere end for de 224 Ejendomme; men Gennemsnitsstørrelsen for de Ejendomme med de udvidede Regnskaber er ogsaa dobbelt saa stor som for de 224 Ejendomme, saaledes at Nedgangen normalt skulde være større.

Antallet af Regnskaber, som føres direkte af Bureauet, og som danner Grundlaget for de mere detaillerede Arbejdsundersøgelser, er desværre ikke saa stort som ønskeligt; det har varieret omkring 20 Regnskaber i de enkelte Aar, saaledes at der for alle 10 Aar bliver 185 Regnskaber fra Landbrug af en gennemsnitlig Størrelse paa 114 ha. Størsteparten af disse Regnskaber er fra Øerne, og gennemgaaende stammer Ø-Regnskaberne fra noget større Landbrug end Regnskaberne fra Jylland, henholdsvis ca. 120 ha og ca. 100 ha, og desuden er der en væsentlig Forskel med Hensyn til Arealbenyttelse og Husdyrholdets Størrelse baade efter Ejendommenes Beliggenhed og deres Areal. — Disse Forskelligheder faar

Tabel 1. Antal Mandsarbejdstimer pr. ha for hele Bedriften.

	Landsdele			Størrelsesgrupper			Alle Regnskaber
	Lolland-Falster	Sjælland og Fyn	Jylland	20—50 ha	50—100 ha	Over 100 ha	
Arbejde ved Markbruget	194	176	138	169	174	161	167
Arbejde ved Husdyrholdet	126	174	171	213	169	136	168
Andet Landbrugsarbejde	23	29	23	29	28	23	26
Landbruget ialt	343	379	332	411	371	320	361
Arbejde udenfor Landbruget	11	20	14	17	18	16	17
Samlet Arbejdsforbrug ...	354	399	346	428	389	336	378

selvfølgelig nogen Indflydelse paa det samlede Arbejdsforbrug samt paa Arbejdskraftens Fordeling paa de forskellige Grene af Bedriften. Tiden tillader mig ikke at gaa nærmere ind herpaa. Jeg skal blot indskrænke mig til at nævne, at hvis vi inddeler Landbrugene i 3 Grupper efter Beliggenhed: 1) Lolland-Falster, 2) Sjælland og Fyn og 3) Jylland, saa viser det sig, at Forskellen i det samlede Arbejdsforbrug pr. ha ikke er særlig stor. Størst er det for Sjælland og Fyn, mindst for Jylland og Lolland-Falster. Forklaringen til det sidstnævnte Forhold er den, at Sukkerroebrugene fra Lolland-Falster er ca. 50 pCt.

Tabel 2. Antal Hestearbejdstimer pr. ha for hele Bedriften.

	Landsdele			Størrelsesgrupper			Alle Regnskaber
	Lolland-Falster	Sjælland og Fyn	Jylland	20—50 ha	50—100 ha	Over 100 ha	
Arbejde ved Markbruget	153	141	119	129	137	140	136
Arbejde ved Husdyrholdet	17	12	10	7	10	16	12
Andet Landbrugsarbejde	6	5	3	4	6	6	5
Landbruget ialt	176	158	132	140	153	162	153
Arbejde udenfor Landbruget	4	7	6	5	7	6	6
Samlet Arbejdsforbrug ...	180	165	138	145	160	168	159

større end de andre Øbrug og ca. 60 pCt. større end de jydske Brug. Ikke desto mindre bliver dog Arbejdsforbruget pr. ha i Marken ca. 40 pCt. større paa Lolland-Falster end i Jylland, men til Gengæld er Arbejdsforbruget ved Husdyrholdet ca. 25 pCt. lavere for Lolland-Falster, saaledes at det samlede Antal Mandstimer pr. ha praktisk taget bliver det samme for disse to Landsdele, medens Antallet af Hestetimer er ca. 30 pCt. større for Lolland-Falster, et Udtryk for, at det større Kreaturhold pr. ha paa de jydske Brug ikke betyder meget m. H. t. Antallet af Hestetimer. Men hvis Ejendommene fra Jylland og Lolland-Falster havde været nogenlunde lige store,

saa vilde de sidstnævnte Brug selvfølgelig ogsaa have staaet med langt det største Antal Mandstimer pr. ha. At Arealstørrelsen spiller en afgørende Rolle m. H. t. Arbejdsforbruget, ved vi fra de aarlige Opgørelser fra Det landøkonomiske Driftsbureau, hvor de smaa Brug med under 10 ha har et Antal Mandstimer pr. ha, der er mere end dobbelt saa stort pr. ha som Landbrug paa omkring 100 ha. Undersøgelserne her, hvor Landbrugene kun er delt i 3 Grupper efter Størrelse, viser, at den første Gruppe — Bønderbrugene mellem 20 og 50 ha — har et Arbejdsforbrug, der er 27—28 pCt. større end den sidste Gruppe med over 100 ha, og navnlig er Forskellen iøjnefaldende for Husdyrbrugets Vedkommende, hvor Arbejdsforbruget varierer fra 213 Mandstimer pr. ha for Bønderbrugene til 136 Timer for de store Gaarde. Omvendt for Hestearbejdet, hvor Arbejdstimerne pr. ha stiger med Arealets Størrelse, omend Forskellen ikke er stor.

Ser vi paa Mandstimernes Fordeling paa Markbrug og Husdyrbrug, er det karakteristisk for de 3 Størrelsesgrupper, at Markbrugets Andel stiger med Arealets Størrelse, medens omvendt Husdyrbrugets Andel falder med stigende Areal, og disse Bevægelser vilde selvfølgelig have været meget større, hvis vi havde haft Landbrug paa under 20 eller 10 ha med i vore Undersøgelser — et Forhold, som ogsaa i andre Henseender vilde have været af Interesse.

Jeg skal dernæst gaa over til en nærmere Omtale af Arbejdsforbruget ved Planteproduktionen og Husdyrproduktionen hver for sig. Hvad først Arbejdet ved Planteproduktionen angaar, saa er der saa vel for Mandsarbejdet som for Hestearbejdet, naar vi ser paa det samlede Arbejdsforbrug pr. ha eller det samlede Arbejdsforbrug pr. Afgrødeenhed, en paafaldende lille Forskel for de 3 foran nævnte Grupper af Ejendomme: 20—50 ha, 50—100 ha og over 100 ha. Antallet af Mandstimer pr. ha ligger ganske ens for de to første

Grupper — 204 Timer pr. ha; kun for den sidste Gruppe, Landbrug over 100 ha, er det lidt lavere, 191 Timer pr. ha. Men denne Forskel skyldes i Hovedsagen, at Høstudbyttet er noget mindre for den sidste Gruppe, godt et Par Hundrede F. E. pr. ha eller 5—6 pCt., hvilket paa det nærmeste svarer til Nedgangen i Arbejdsforbruget. Dette fremgaar ogsaa deraf, at naar vi sætter Arbejdsforbruget i Forhold til 100 F. E. (en Afgrødeenhed), saa bliver det paa det allernærmeste det samme Arbejdsforbrug for alle tre Størrelsesgrupper, nemlig 5,3 Mandstimer pr. Afgrødeenhed. For Hestetimernes Vedkommende er Variationerne lidt større, henholdsvis 3,4 Timer pr. Afgrødeenhed i de smaa Brug mod 3,9 Timer i de store Brug. Forklaringen hertil kan muligvis søges i, at der er mere Tomgangsarbejde i de store Brug end i Bønderbrugene; men forøvrigt maa det erindres, at de store Brug fortrinsvis ligger paa Øerne og navnlig paa Lolland-Falster, medens Bønderbrugene er stærkere repræsenteret paa Fyn og i Jylland. Hvis Materialet havde været tilstrækkeligt stort til, at man kunde have sammenlignet Landbrug af forskellig Størrelse, men med samme Driftsform, indenfor de enkelte Landsdele, er jeg temmelig sikker paa, at Udslagene vilde være blevet større mellem de tre forskellige Størrelsesgrupper af Ejendomme.

I Beretningen er der foretaget en Sammenligning mellem Tallene for Arbejdsforbruget ved Planteavlen for samtlige Landbrug i de sidste 10 Aar og de tilsvarende Tal for de forudgaaende 5 Aar (1922/23—1926/27), hvorfor der er gjort nærmere Rede i Beretningen fra 1928. Der er paafaldende god Overensstemmelse mellem de to Beretninger, hvad Antallet af Arbejdstimer pr. ha angaar, saavel for Mandstimer som Hestetimer; men sættes Arbejdsforbruget i Relation til de producerede Antal F. E. pr. ha, saa viser det sig, at Forholdet stiller sig væsentlig gunstigere i den sidste 10-aarige Periode som Følge af, at Høstudbyttet pr. ha er kendeligt større i denne Periode end i de forudgaaende 5 Aar — ca. 540 F. E. pr. ha.

Med Hensyn til Arbejdsforbruget af Mandstimer og Hestetimer for de forskellige Afgrøder viser der sig ogsaa ganske god Overensstemmelse mellem de to Undersøgelsesperioder, omend der er nogen Forskel. Paa Figur 1 er foretaget en grafisk Fremstilling af Antal Mandstimer og Hestetimer for de forskellige Afgrøder i de sidst forløbne 10 Aar. Paa Figuren er Antallet af Mandstimer pr. ha for Kornafgrøder sat = 100 og Antallet af Hestetimer i Forhold hertil, d. v. s. for Kornafgrøderne = 73. For alle de andre medtagne Afgrøder er Søjlernes Højde beregnet i Forhold til Antallet af Mandstimer og Hestetimer sammenlignet med Kornafgrøder, saaledes at f. Eks. Kartofler viser et 4 Gange saa stort Forbrug af Mandstimer og ca. 2½ Gang saa stort Forbrug af Hestetimer, medens f. Eks. Vedvarende Græs kun har et Arbejdsforbrug, der for Mandstimerne er under ¼ af Kornafgrødernes og for Hestetimerne mellem $^1/_5$ og $^1/_6$.

Graf. Fremst. af det relat. Arbejdsforbrug for forskellige Afgrøder.

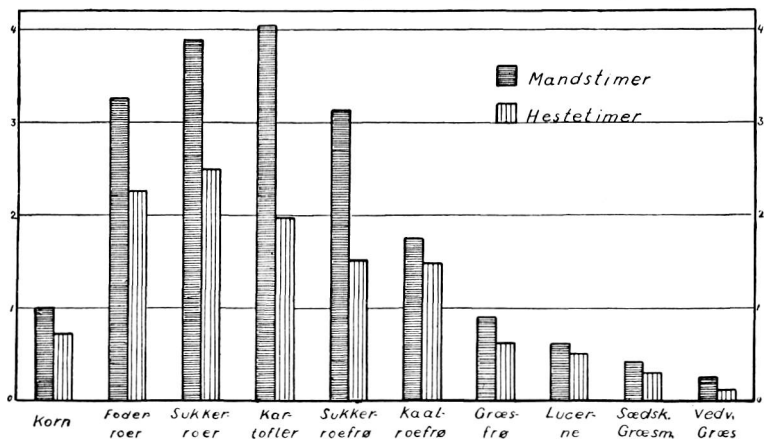

Fig. 1.

Ser vi først paa Mandstimerne, saa viser det sig altsaa, at Kartofler er den Afgrøde, der har det største Arbejdsforbrug — 644 Timer pr. ha eller 4 Gange Ar-

bejdsforbruget for Kornafgrøder. Dette Arbejdsforbrug er paafaldende stort og relativt større end i den forrige 5-Aars Periode; men Forklaringen hertil maa vistnok til dels søges i, at der ikke er nogen af de medtagne Ejendomme, der kan betegnes egentlige Kartoffelgaarde, medens der i forrige Periode var flere jydske Ejendomme med et stort Kartoffelareal og med et relativt lille Arbejdsforbrug pr. ha, fordi der anvendtes baade Læggemaskine og Optagermaskine. Fra den sidste Periode er der kun en enkelt Gaard, som bruger Optagermaskine, og dette spiller jo en meget væsentlig Rolle m. H. t. Forbruget af menneskelig Arbejdskraft.

For de øvrige Afgrøder, hvor en Sammenligning er mulig, er Overensstemmelsen mellem de to Perioders Arbejdsforbrug relativt god, og Figuren viser tilstrækkelig tydeligt, hvor overordentlig stor Forskellen er imellem de forskellige Afgrøder. Store Arealer med Roer og Kartofler samt Roefrøavl bidrager i meget høj Grad til en Forøgelse af Arbejdsforbruget, medens store Græsarealer, specielt vedvarende Græs, medfører en stærk Nedgang i Arbejdsforbruget. For Frøafgrøderne er Forholdet et noget lignende — Sukkerroefrø kræver et meget stort Arbejdsforbrug, Kaalroefrø et noget mindre og Græsfrø igen kun ca. Halvdelen heraf.

De her nævnte Forskelligheder i Forbruget af Mandstimer og Hestetimer for de enkelte Afgrøder kommer til at gøre sig stærkt gældende ved en Sammenligning mellem de forskellige Driftsformer. Allerede Tyskeren *Waterstradt* gjorde opmærksom herpaa i sin Driftslære i 1911, hvor han paa Grundlag af Undersøgelser paa tyske Gaarde fandt følgende Forholdstal for Forbruget af menneskelig Arbejdskraft pr. ha:

Udprægede Græsningsbrug	= 100
Ekstensive Kornbrug	= 135
Alm. Kobbelbrug	= 145
Vekselbrug uden Sukkerroer	= 210
do. med Sukkerroer	= 246

Vi har paa Grundlag af de her anførte Tal for Forbruget af Mandstimer og Hestetimer ved de forskellige Afgrøder beregnet, hvorledes Arbejdsforbruget vilde stille sig for de forskellige Hovedtyper af Driftsformer, hvilket der nærmere er gjort Rede for i Tabel 3.

Tabel 3. Forholdstal for Forbruget af Arbejdstimer ved Markbruget under forskellige Driftsformer 1927—36.

	pCt. af Arealet med							Mandstimer	Hestetimer
	Korn	Foderroer	Kartofler	Græs	Sukkerroer	Frø	Brak		
Udprægede Græsningsbrug	24,0	6,0		70,0	—	—	—	100	100
Mindre udpr. Græsningsbrug	28,4	10,5	1,0	59,8	—	—	0,3	134	128
Udprægede Kornbrug	66,0	8,0	—	26,0	—	—	—	154	149
Frøavlsbrug	45,2	12,6	1,2	30,2	—	10,1	0,7	182	164
Kartoffelbrug	38,0	15,3	6,8	39,9	—	—	—	206	176
Udprægede Kartoffelbrug	35,0	15,0	15,0	35,0	—	—	—	254	200
Sukkerroebrug	47,1	7,3	0,5	30,6	14,3	—	0,2	216	190
Udprægede Sukkerroebrug	45,0	5,0	—	25,0	25,0	—	—	261	221

Hvis vi sætter Arbejdsforbruget i udprægede Græsningsbrug, som vi finder dem paa Vestkysten af Sønderjylland, hvor vi har Brug med ca. 70 pCt. af Arealet med Græs = 100, saa vil vi se, at i noget mindre udprægede Græsningsbrug (60 pCt.) stiger Arbejdsforbruget allerede til 134 og 128, henholdsvis for Mandstimer og Hestetimer, og i udprægede Kornbrug (66 pCt. af Arealet med Korn) kommer vi op paa et Arbejdsforbrug af henholdsvis 154 og 149 — altsaa 1½ Gang saa stort et Forbrug som i de udprægede Græsningsbrug.

For Frøavlsbrugene har Tallene mindre Interesse, fordi de forskellige Frøafgrøder har et meget forskelligt Arbejdsforbrug. I de her medtagne Brug, hvor Frøarealet fordeler sig med ca. 60 pCt. paa Græsfrø, ca. 25 pCt. paa Kløverfrø og ca. 15 pCt. paa Roefrø, ligger Arbejdsforbruget imellem Kornbrugenes og Kartoffel-

brugenes. For Kartoffelbrugene er Arbejdsforbruget selvfølgelig meget forskelligt, eftersom vi har 7 pCt. af Arealet med Kartofler eller 15 pCt. I sidste Tilfælde kommer vi for Mandstimernes Vedkommende omtrent op paa samme Arbejdsforbrug som for udprægede Sukkerroebrug med 25 pCt. af Arealet med Sukkerroer; kun for Hestekraften er Antallet af Timer noget mindre. Men det er ganske interessant at sammenholde de her anførte Tal med Tallene fra Waterstradt's Undersøgelser, hvor Vekselbrug med Sukkerroer kommer op paa knapt 2½ Gang saa stort Arbejdsforbrug som Græsningsbrug; det er altsaa paa det nærmeste det samme Resultat, som vi har fundet, thi i Driftsformer med 25 pCt. af Arealet med Sukkerroer vil der i hvert Fald let kunne gennemføres et rent Vekselbrug. Det vil maaske undre, at vi ikke ogsaa har undersøgt Forholdet for Driftsformer med Foderroer; vi har imidlertid ment, at hvad enten man dyrker $^1/_6$ af Arealet med Sukkerroer eller Foderroer, bliver Arbejdsforbruget i Hovedsagen det samme, og vi har derfor ingen Tal for Foderroebrug.

Endnu skal jeg blot nævne, at vi har prøvet at inddele de forskellige Regnskaber efter Høstudbyttets Størrelse for Korn, Foderroer, Sukkerroer og Kartofler, idet vi har delt Regnskaberne i 3 Grupper efter tiltagende Høstudbytte. For de tre førstnævnte Afgrøder: Korn, Foderroer og Sukkerroer udgør Stigningen i Høstudbyttet fra Gruppe I til Gruppe III mellem 55—59 pCt., men samtidig udgør Stigningen i Arbejdsforbruget kun 14—15 pCt., altsaa ca. $^1/_4$ af Stigningen i Høstudbyttet. For Kartofler er Forholdet et noget andet, idet vi her fra Gruppe I til Gruppe III har en meget stærkere Stigning i Høstudbyttet — 138 pCt. — og samtidig stiger Arbejdsforbruget med ca. 40 pCt. Det er altsaa en stærkere Stigning i Forhold til Høstudbyttet, end for de 3 andre Afgrøder, nemlig knapt $^1/_3$. Imidlertid kan vi for alle Afgrøder sige, at Stigningen i Arbejdsforbruget er lille i Forhold til Stigningen i Høstudbyttet, og at det

derfor — ogsaa arbejdsmæssigt set — betaler sig godt at høste store Afgrøder, fordi der er flere forskellige Arbejder, der ikke stiger med Høstudbyttet, bl. a. hele Arbejdet med Jordens Tilberedning, Afgrødens Saaning og som Regel ogsaa Arbejdet med Afgrødens Pleje i Sommerens Løb.

Sammenligner vi Undersøgelserne vedrørende Arbejdsforbruget for Planteavlen med de tilsvarende Undersøgelser for Husdyrbruget, viser det sig, at de sidste er af noget mindre Interesse. For samtlige Regnskaber er det saaledes, at det samlede Arbejdsforbrug for hele Bedriften fordeler sig nogenlunde ensartet paa Planteavl og Husdyrbrug med ca. 44 pCt. paa hver af de to Driftsgrene, noget varierende efter Ejendommens Størrelse. I Bønderbrugene (20—50 ha) udgør Arbejdet ved Husdyrbruget ca. 50 pCt. mod 40 pCt. for Planteavlen. For de store Brug med over 100 ha er det omvendt; der kommer Planteavlen op paa ca. 48 pCt., medens Husdyrbruget er nede paa 40 pCt.; men som sagt i Gennemsnit for alle Brug, ligger det paa 44 pCt. for begge Driftsgrene. For Hestearbejdet er Forholdet et ganske andet, idet Markbruget i Gennemsnit beslaglægger ca. 85 pCt. af Arbejdsforbruget og Husdyrholdet kun 7½ pCt. Af de forskellige Husdyrbrugsgrene er Kvægholdet selvfølgelig det, der har langt det største Arbejdsforbrug — i Gennemsnit 74 pCt. af samtlige Timer, varierende fra 69 pCt. i Bønderbrugene til 79 pCt. i de store Brug, idet Svinehold og Fjerkræhold spiller en mindre Rolle her end i Bønderbrugene og selvfølgelig særlig i Husmandsbrugene; men for disse foreligger altsaa desværre — ingen Undersøgelser.

Det, der giver Kvægholdet dets særlig arbejdskrævende Stilling indenfor Husdyrbruget er dels P a s n i n g e n og dels M a l k n i n g e n, som for Koholdet tilsammen udgør ca. 90 pCt. af samtlige Arbejdstimer, fordelt omtrentlig ligeligt paa de to forskellige Arbejder. Vi ser heraf, at Malkearbejdet udøver en stor Indflydelse paa

Kvægholdets Arbejdsforbrug, og at det er stigende med stigende Mælkeydelse pr. Ko, er en Selvfølge. Efter en skønsmæssig Beregning kræver Malkearbejdet knapt 2½ Arbejdstime pr. 100 kg Mælk. — En Ko med en aarlig Mælkeydelse paa 3500 kg skulde altsaa til Malkning kræve ca. 85 Arbejdstimer aarlig og med 4000 kg Mælk tæt ved 100 Arbejdstimer aarlig.

Arbejdsforbruget ved Svineholdet er forholdsvis lille sammenlignet med Kvægholdet. I Gennemsnit for samtlige Regnskaber bruges der ca. 11 Mandstimer pr. produceret Slagterigris, varierende efter Svineholdets Størrelse og Brugenes Størrelse. Lavest kommer man ned i Bønderbrugene med stort Svinehold, ca. 9 Timer pr. Slagterigris, højest ligger de store Brug med smaa Svinehold, ca. 16 Timer pr. Slagterigris. Men Variationerne i de enkelte Brug er endnu større, fra 7 til 17 Mandstimer pr. Slagterigris. Svineholdet kræver altsaa i Forhold til Produktionens Størrelse og Værdi et relativt lille Arbejdsforbrug; Kvægholdet og specielt Malkekoerne er den Del af Husdyrbruget, der er mest arbejdsforbrugende. —

Til Slut skal jeg blot sige et Par Ord om Variationerne i Arbejdsforbruget i Aarets forskellige Maaneder; de er ret store for Planteavlens Vedkommende, medens Husdyrbruget kræver omtrentlig det samme Arbejdsforbrug Aaret rundt. Ser vi imidlertid paa det samlede Arbejdsforbrug i alle Regnskaber, saa er dette for Mandstimernes Vedkommende størst i A u g u s t og O k t o b e r M a a n e d og mindst i D e c e m b e r M a a n e d. Sættes det gennemsnitlige Arbejdsforbrug for alle Aarets 12 Maaneder = 100, ligger det for Oktober Maaned paa 120 og for December Maaned paa 80, altsaa en lige stor Afvigelse til begge Sider. For Hestetimernes Vedkommende er Variationerne noget større. Beregnet som Forholdstal, naar Gennemsnitsforbruget sættes = 100, kommer vi i September Maaned op paa 154, medens vi for de 3 Maaneder: Januar, Februar og Juni kommer ned paa 61.

Grafisk Fremstilling af det samlede Arbejdsforbrug i de enkelte Maaneder.

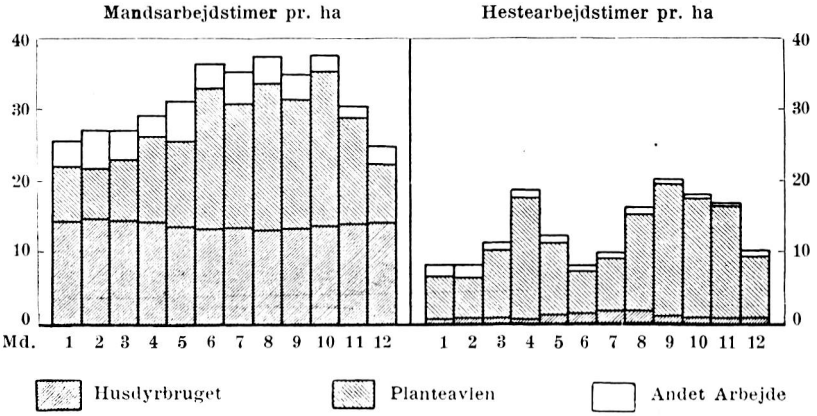

Fig. 2.

Paa Fig. 2 er givet en grafisk Oversigt over Variationerne fra Maaned til Maaned saa vel for det samlede Arbejdsforbrug som for Husdyrbrugsarbejdet, Planteavlsarbejdet og Andet Arbejde. Af denne Figur fremgaar det, at Husdyrbruget kræver omtrent lige megen menneskelig Arbejdskraft hele Aaret rundt, lidt mindre i Sommerhalvaaret og lidt mere i Vinterhalvaaret. For Planteavlsarbejdet er Forholdet omvendt; her har vi det største Antal Mandstimer i Sommermaanederne og Efteraarsmaanederne, medens Arbejdsforbruget selvfølgelig er mindst i Januar og Februar Maaned og lidt større i Marts og December Maaned. For Hestekraftens Vedkommende spiller Arbejdsforbruget ved Husdyrholdet en ganske minimal Rolle, og Variationerne fra Maaned til Maaned er meget smaa. For Planteavlens Vedkommende ligger September med det største Arbejdsforbrug, begrundet i, at Høsten jo sjældent er endt endnu, navnlig for Hjemkørslens Vedkommende, og derefter kommer Skrælleplojning, Plojning til Vintersæd og Vintersædssaaning, der stiller store Krav til Hestekraften. Men ogsaa Foraars-

saaningen i April Maaned kræver megen Hestekraft og ligeledes Roeoptagning og Pløjning i Oktober og November Maaned.

Iøvrigt gælder det, at de forskellige Afgroder stiller meget forskellige Krav baade til menneskelig og dyrisk Arbejdskraft i de forskellige Maaneder. For Kornavlens Vedkommende er Arbejdsforbruget ubetinget størst i Høstmaanederne August og September, navnlig for Vintersædens Vedkommende.

For Kartoflerne er Antallet af Mandstimer størst i September og Oktober Maaned, medens Antallet af Hestetimer er omtrent lige saa stort i April og Maj som i September og Oktober. — Kartofler har for Mandstimernes Vedkommende langt det største Forbrug i September Maaned, men Forbruget af Hestetimer er omtrentlig det samme for April og Maj som for September og Oktober Maaned.

For Sukkerroerne er Arbejdsforbruget størst i Oktober og November Maaned, baade m. H. t. Mandstimer og Hestetimer, medens Foderroerne kommer op paa omtrent det samme Forbrug af Mandstimer i Juni Maaned som i Oktober, og for Hestekraftens Vedkommende er Forbruget størst i November Maaned.

For Græsmarkerne er Arbejdsforbruget i det hele taget meget lille, og Variationerne fra Maaned til Maaned kun smaa; men naar Juni og Juli Maaned ligger højest baade for Mandstimer og Hestetimer, skyldes det selvfølgelig Høbjærgningen, og det er givet, at jo større Rolle Høproduktionen spiller, desto mere vil disse to Maaneder komme til at rage frem sammenlignet med de andre.

Alle de her nævnte Forhold er vist ved grafiske Figurer i Beretningen, men jeg kan ikke gaa nærmere end derpaa her. Ej heller kan jeg opholde mig ved en mere indgaaende Omtale af Arbejdsforbrugets Fordeling paa de enkelte Maaneder ved de forskellige Driftsformer, saaledes som dette er omtalt i Beretningens sidste Afsnit. Jeg skal i saa Henseende indskrænke mig til at nævne, at for alle de omtalte Driftsformer: K o r n b r u g, K a r t o f f e l-

brug, Sukkerroebrug og Frøavlsbrug er Variationerne for Planteavlens Vedkommende ret store fra Maaned til Maaned Aaret rundt; og det er gennemgaaende saaledes, at jo mere udpræget Driftssystemet bliver i Retning af Kornavl, Kartoffelavl, Sukkerroedyrkning etc., desto større Afvigelser bliver der i Arbejdsforbruget fra Maaned til Maaned. En Undtagelse danner dog i saa Henseende visse Driftsformer, f. Eks. Frøavlsbrug, for saa vidt som disse omfatter Dyrkning af flere forskellige Frøsorter. I saa Fald giver de en nogenlunde regelmæssig Fordeling af Arbejdsforbruget Vegetationsperioden rundt. Det samme gælder i endnu højere Grad om de udprægede Græsningsbrug, hvor Forbruget af Mandstimer saa vel som Hestetimer er forholdsvis lille og nogenlunde jævnt fordelt Aaret rundt, og desto jævnere, jo større Græsarealet er. Set fra et arbejdsøkonomisk Synspunkt maa Græsningsbrugene altsaa siges at nærme sig Idealet — idet de giver et lille og jævnt fordelt Arbejdsforbrug. Men set fra et produktionsmæssigt Synspunkt er disse Driftsformer langt fra Idealet, idet de kun giver en lille Produktion og derfor ikke er paa deres Plads i hvert Fald i det mindre Landbrug, hvor man har forholdsvis rigelig Arbejdskraft, og hvor det gælder om at faa denne udnyttet paa den bedst mulige Maade ved en stor Produktion.

Som jeg omtalte til at begynde med, har det selvfølgelig kun været muligt i et enkelt Foredrag at pege paa nogle af de vigtigste Forhold vedrørende Landbrugets Arbejdsforbrug. For den, som ønsker en mere alsidig og indgaaende Belysning af de forskellige Spørgsmaal, maa jeg henvise til Beretningen, og jeg vil mene, at denne, selv om Materialet er noget spinkelt og uensartet, dog frembyder adskilligt af Interesse. For Konsulenterne er det jo saaledes, at Arbejdsspørgsmaalet og Arbejdsforbruget i Landbruget altid er et Spørgsmaal af Betydning; og dette gælder uden

Undtagelse baade Planteavlskonsulenter, Husdyrbrugskonsulenter og Regnskabskonsulenter. Netop for Konsulenterne vil jeg mene, at den foreliggende Beretning kan give Stof til adskillige Overvejelser, og den vil kunne danne Grundlaget baade for Foredrag og Demonstrationer, f. Eks. ved Udstillinger som i Fjor ved Foreningen af jydske Landboforeningers Ungskue. Jeg vil ogsaa mene, at Beretningen kan have nogen Betydning ved Undervisningen i Arbejdslære og ved Tilrettelægningen af Arbejdet i mindre Studiekredse. Jeg kan med Henblik herpaa nævne, at vi har sat Prisen saa lavt — 75 Øre pr. Stk. til Skoler og Konsulenter — og det skulde glæde mig, om de Enkeltheder, som jeg i mit Foredrag har haft Lejlighed til at fremhæve af dens Indhold, kunde give nogle af mine Tilhørere Lyst til at gøre Brug af Beretningen paa en af de her nævnte Maader.

†

Forstander N. Bredkjær.

(Født d. 6. Juni 1888. — Død d. 14. April 1940).

Niels Bredkjær.

Da Budskabet Søndag d. 14. April kom om Forstander *Bredkjærs* Død, vakte det Sorg viden om, ikke blot inden for hans store Vennekreds, men langt derudover, thi det var mange, som gennem Bredkjærs Virksomhed havde lært at sætte Pris paa ham og forstod, at han var en af vort Landbrugs bedste Mænd. — Indtil sidste Sommer var han i travl Virksomhed; men midt under Bellahøj-Dyrskuet begyndte han at føle sig træt; han gennemførte dog kort efter paa smukkeste Maade det 2 Dages Aarsmøde i Foreningen af danske Landbrugslærere, for hvilken han var Formand. Derefter deltog han i Foreningens Tur til Island i Haab om, at en saadan Hviletur skulde være heldig for hans Helbred. Det slog ikke til; det viste sig efterhaanden, at den hidtil saa kraftige Mand var angrebet af en ondartet Blodsygdom, som ikke lod sig overvinde.

Det var almindeligt, at man, naar Talen var om ham,

sagde: *Bredkjær, Tune,* endskønt det var ganske overflødigt som Kendingsnavn at tilføje *Tune;* men det var et uvilkaarligt Udtryk for, at han hørte Tune til — at Tune Landboskole var hans faste Staasted, hans Borg, hvormange af hans Kræfter end Arbejdet u d a d t i l kom til at tage. — Som saa mange af de, der har haft Betydning for dansk Landbrugs nyere Udvikling, var Bredkjær gammel Tuneelev, og efter at have afsluttet Landbrugsstudiet ved Landbohøjskolen vendte han tilbage til Tune Landboskole og virkede her nu som Landbrugslærer i 2 Aar. Han var en højt værdsat Lærer. Jeg husker, at Forstander *Brink Lassen* et Efteraar, da det gik lidt smaat med Indmeldelserne til Vinterskolen, gisnede paa, det skyldtes, at Bredkjær nu ikke var der mere, men var draget til Jylland som Husdyrbrugskonsulent. Ogsaa som saadan vandt han megen Paaskønnelse.

Da Forstander Brink Lassen i 1917 af Helbredshensyn følte det rigtigst at overlade Styret til yngre Kræfter, var det kun naturligt, at han sørgede for at faa sin tidligere saa gode Medarbejder til sin Efterfølger. — Med sine kun 29 Aar kom da Bredkjær til at staa som Arvtager af de gode Traditioner, som var grundlagt af *A. Svendsen* og *Chr. Christensen* og ført videre af Brink Lassen. — Enhver, der kender lidt til den store Virksomhed ved Tune Landboskole, vil vide, at Bredkjær og hans prægtige Hustru røgtede Arven paa smukkeste Maade, byggede videre ud og højere op, saa at den gamle Skoles mange Venner frydede sig derved. Det gjaldt ikke blot selve Skolen, men ogsaa det dertil knyttede og udvidede Avlsbrug. Bredkjær var ikke blot i Teorien, men ogsaa i Praksis den kyndige Landbruger og store Husdyrbrugsmand. (Tune Landboskoles Kvægbesætning stod for sidste Regnskabsaar med et Udbytte af 303 kg Smør som Gennemsnit af 21,8 Køer.)

Udadtil blev Forstander Bredkjærs Evner taget stærkt i Brug. Her skal ikke nævnes hans mange forskellige Hverv. I dem alle lagde han et stort Arbejde. Et af de

kæreste for ham var vel nok Formandsskabet for Landsudvalget for landøkonomisk Ungdomsarbejde, som han overtog efter sin nære Ven, Professor *Lars Frederiksens* Bortgang. — Her i Tidsskrift for Landøkonomi er der Grund til at nævne den nære Tilknytning, han havde til Landhusholdningsselskabet, og den Betydning han fik for dette. Siden 1922 var han Medlem af Selskabets Bestyrelsesraad, og da Forpagter *Sonne* efter sin Indtræden i Præsidiet begyndte sit Arbejde paa Landhusholdningsselskabets Reorganisation, tog Bredkjær ivrig Del deri, ja var i Virkeligheden den, der først fremsatte de Tanker, som blev de grundlæggende ved Selskabets Fornyelse. Sonne fortæller selv herom i sine Erindringer. Han og Bredkjær var efter Anmodning af Landbrugsraadet rejst til Lithauen for at besigtige Forholdene ved 5 Forpagtergaarde, som var overtaget af unge danske Landmænd. Forholdene var nok ikke meget opmuntrende, uvilkaarligt vendte Tankerne sig hjemefter, og da særlig til Landhusholdningsselskabet, hvis Fremtid Sonne saa hen til med megen Ængstelse. Heroverfor hævdede Bredkjær, at Selskabets Fremtidsudsigter slet ikke var saa trøstesløse, som Sonne befrygtede, hvis det i højere Grad vilde se sin Opgave som Formidler af faglig Landbrugsoplysning. Sonne siger, at Samtalen blev betydningsfuld, idet den bibragte ham Troen paa Muligheden af en styrkende Nyorientering af Selskabet. — Under de mange og stundom trange Overvejelser, der i de følgende Aar var fremme indenfor Selskabet, var det bestandig de af Bredkjær fremsatte Tanker, der kom igen, og dem der sluttelig blev vedtaget. — Ved Bredkjærs Bortgang skal denne hans værdifulde Indsats mindes. Det er ham, som sammen med *Sonne* og *Lars Frederiksen* tilkommer Hovedparten af Takken for, at Det kgl. danske Landhusholdningsselskab nu trods sine godt 170 Aar staar som et ungt og livskraftigt Selskab, der gør sin Del af Dagens Gerning for dansk Landbrug.

I Udvalget for Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde har Bredkjær i høj Grad bidraget til, at de Tanker, han havde fremsat, er slaaet igennem og er indgaaet som et betydeligt og værdifuldt Led i Landhusholdningsselskabets Virksomhed. Desuden var Bredkjær Formand for Selskabets avlsbiologiske Udvalg; og her i Tidsskrift for Landøkonomi skrev han i en Aarrække, indtil Sygdommen kom, sine kloge Nytaarsoversigter foruden mange indsigtsfulde Husdyrbrugsartikler.

Som Foredragsholder blev Bredkjær stærkt benyttet, han var af dem, Foreningerne gerne vilde have, fordi han samlede mange Tilhørere. Hans Tilhørerskare har saa at sige været ubegrænset i de 8 Aar, han i Radioen har holdt sine maanedlige Foredrag. Maaske har ikke saa svært mange af hans Tilhørere tænkt over, hvor meget der egentlig fordres af den Taler, der Maaned efter Maaned skal skildre Landbrugets Forhold. Det hele lød fra Bredkjærs Mund saa letforstaaeligt og ligetil. Ikke blot Landmændene stillede ind til den Aftens Landbrugsforedrag Klokken halvotte, men ogsaa andre, som havde Lyst til at høre lidt om dansk Landbrug. Alle fik de Indtryk af en kyndig, klar, forstaaende og tilforladelig Mand, der, naar det skulde være, kunde have sine egne Meninger og Mod til at hævde disse, men gjorde det uden Bitterhed og ej heller forfaldt til Klagesange, selv om han ikke lagde Skjul paa Besværlighederne for det Erhverv, der var hans, og som han elskede.

Hans Tilhørere som hans mange Venner vil længe mindes den fine, harmoniske, varmhjertede danske Mand: *Niels Bredkjær, Tune.*

H. J. Rasmussen.

Prisopgave.

Den økonomiske Betydning, der knytter sig til en hensigtsmæssig Opbevaring af Kød og Slagtevarer, har som bekendt medført en stærk Udvikling af Køletekniken gennem den sidste Menneskealder, saaledes at Transport af usaltet Kød nu kan ske over Afstande, som man før ansaa for uovervindelige.

Interessen for Konservering af Kød knytter sig imidlertid ikke alene til Transporten, men ogsaa til længere Tids Opbevaring dels inden for de enkelte Husholdninger, dels i Butikker og andre Lagerrum. Ofte sker saadan Opbevaring under vanskeligere Forhold end de, der hersker ved den forannævnte Transport af Kød over lange Afstande.

I Erkendelse af, at ikke alle Spørgsmaal vedrørende de Midler, der staar til Raadighed til Forøgelse af Slagtevarers Holdbarhed, er klarlagte, har Det kgl. danske Landhusholdningsselskab efter Henstilling af Professor *H. Møllgaard* besluttet at udskrive en Prisopgave bestaaende i en paa den foreliggende Litteratur og egne Undersøgelser baseret *Redegørelse for de Midler, der er praktisk anvendelige til Forøgelse af Slagtevarers Holdbarhed.*

Undersøgelser vedrørende denne Prisopgave tænkes ikke alene begrænset til Kølemetoder eller konserverende Midler, der kan tilsættes de ferske Slagtevarer, eller hvori disse nedlægges, men ogsaa til at omfatte Undersøgelser over, hvilke Muligheder der er for en

Paavirkning af det ferske Køds Holdbarhed gennem forudgaaende Fodring.

Som Præmie for den bedste, fyldestgørende Besvarelse af denne Prisopgave udsættes et Beløb af indtil 2500 Kr., hvortil eventuelt yderligere kan føjes et Beløb af 1000—1500 Kr. til Dækning af dokumenterede Forsøgsudgifter i Forbindelse med Prisopgavens Besvarelse. Landhusholdningsselskabet forbeholder sig dog Ret til Deling af Præmiebeløbet.

De indkomne Besvarelser, der ikke paaregnes at blive af større Omfang end 3—4 16-sidige trykte Ark i almindeligt Oktavformat, forbliver Landhusholdningsselskabets Ejendom, og Selskabet tager Bestemmelse angaaende eventuel Offentliggørelse. I Tilfælde af hel eller delvis Trykning vil Forfatteren ud over den tildelte Præmie kunne forvente et Honorar af 100 Kr. pr. 16-sidigt trykt Ark.

Besvarelserne, der for at komme i Betragtning maa være indsendt til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, Rolighedsvej 26, København V., *inden Udgangen af Aaret 1941*, betegnes ved Indsendelsen ikke med Forfatterens Navn, men med et Motto, og ledsages af en lukket Konvolut, der bærer samme Motto og indeholder Oplysninger om Forfatterens Navn, Stilling og Adresse. Disse Konvolutter bevares uaabnede, indtil Bedømmelsen har fundet Sted.

København, den 26. April 1940.

Det kgl. danske
Landhusholdningsselskab.

Udkomne Bøger.

Beretning om det 53. Delegeretmøde i De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift i Odense den 10. og 11. November 1939. Udarbejdet af Foreningernes Sekretær. 263 Sider. (Odense 1940).

Beretning om Virksomheden i De samvirkende sjællandske Landboforeninger i Aaret 1939. Udarbejdet af Sekretariatet. 152 Sider. (Kbhvn. 1940).

Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole. Aarsskrift 1940. Redigeret af Bibliotekar Max Lobedanz. Aarsskriftet indeholder følgende Afhandlinger: Poul Hempler: A comparison of some methods of bacteriological grading of milk. — H. C. Bendixen og J. Jørgensen: Investigations on the virulence and immunizing power of some Brucella strains. — 126 Sider. (Kbhvn. 1940).

Kontrolforsøg med Fosforsyre og Kali. I. Ved Karsten Iversen. 34 Sider. — *Forsøg med lave Voksbønner 1934—1937.* Ved Edv. Christiansen. 21 Sider. — *Forsøg med forskellige Vandmængder til Tomater i Væksthus. 1937—39.* Ved T. Bacher. 8 Sider. — *Forsøg med Bekæmpelse af Blommehvepsen.* (Hoplocampa fulvicornis). Ved Prosper Bovien og Chr. Stapel. 29 Sider. 334.—337. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur. Gyldendalske Boghandel. Nordisk Forlag. (Kbhvn. 1940).

Landbo- og Husmandsforeningernes Forsøgsvirksomhed i Planteavl. 7. Meddelelse: *Sortsforsøg med Byg.* 3 Sider. — 8. Meddelelse: *Forsøg med Havresorter.* 3 Sider. — 9. Meddelelse: *Forsøg med Afsvampning af Sædekorn* (1931—39). 3 Sider. 7. og 8. Meddelelse omfatter Forsøg til og med 1939. (Aarhus 1940).

De danske Kartoffelmelsfabrikkers Forsøgs- og Fremavlsvirksomhed 1939. VI. Samlet af O. Bachmann Olesen. 24 Sider. (Dybvad 1940).

Mindre Meddelelser.

Uddeling af Legater til Videreuddannelse af unge Landmænd, Landbrugsstuderende ved Landbohøjskolen og Landbrugskandidater.

Ved den nylig stedfundne Uddeling af de under Landhusholdningsselskabet administrerede Legater for Landbrugsstuderende (Forpagter Bokelmanns Legat, Inspektør N. P. J. Buus' Legat, Etatsraad P. Feilbergs Legat, Godsejer Viktor A. Goldschmidts Legat for Landbrugsstuderende, Proprietær J. H. Holms Legat og Jægermester, Forpagter Frants Skovs Legat) har følgende faaet Stipendier tildelt:

Til Rejser: Landbrugskandidat Morten Alfred Christensen, København (Regnskabsføring vedrørende Landbrug i Sverige), 150 Kr.

Landbrugskandidat Niels Elmose, København (Studieophold i Amerika), 800 Kr.

Landbrugslærer Jens Georg Foldager, Kong Højskole (Kvægbrug i Sverige), 150 Kr.

Landbrugskandidat Børge Lunau Hansen, Morkov (Kvægbrug i Sverige), 150 Kr.

Konsulent P. Astrup Jørgensen, Brørup (Landokonomisk Ungdomsarbejde i Sverige), 150 Kr. (Genbevilling).

Landbrugskandidat Kresten P. Kristensen, Tjele (Husdyrbrug i Norge og Sverige), 200 Kr.

Konsulent Frk. Dagmar Laursen, Horsens (Rationeringsforhold, Husholdningsforsøg, Undervisningsarbejde m. v. i Sverige), 150 Kr.

Assistent Alf Lund, De samv. sjællandske Landboforeninger, København (Pelsdyravl i Norge og Sverige), 350 Kr.

Assistent Svend Th. Madsen, Forsøgslaboratoriet, København (Fjerkræavl og Fjerkræfodring i Sverige), 200 Kr.

Landbrugslærer Peder Nielsen, Vesterdal Højskole, Nørre Aaby (Kvægavl og Planteavl i Holland), 400 Kr.

Konsulent Frk. Astrid Pedersen, Tranebjærg (Rationeringsforhold, Husholdningsforsøg, Undervisningsarbejde m. v. i Sverige), 150 Kr.

Landbrugskandidat H. Cornelius Petersen, København (Forsøgsvirksomheder i Plantekultur i Sverige), 150 Kr.

Landbrugskandidat J. K. Rasmussen, København (Husdyrbrugsforhold i Sverige), 150 Kr.

Landbrugskandidat O. S. Wendelboe Venge, København (Husdyrbrug i Sverige), 150 Kr.

Foreningen af danske Landbrugsblade (til Studierejser for Foreningens Medlemmer), 400 Kr.

Ialt uddeltes til Rejser i Udlandet 3 700 Kr.

Til alm. og udvidet Kursus paa Landbohøjskolen.

17 Studerende tildeltes hver 200 Kr., 7 150 Kr. hver og 2 100 Kr. hver, ialt 4 650 Kr.

Hertil kommer senere Uddeling af ca. 800 Kr. fra Fond til Landmænds Uddannelse.

Til Landbrugsskoleophold i 3—4 Maaneder (Fortsættelses-Kursus) eller til 9 Maaneders Landbrugsskole-Kursus tildeltes 45 unge Landmænd Understøttelser fra 100 Kr. til 325 Kr., ialt 4 950 Kr.

Den samlede Legatuddeling androg saaledes 13 300 Kr.

Uddeling af Landhusholdningsselskabets Duelighedsmedailler.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab lader i 1940 uddele indtil 20 Sølvmedailler til Tyende paa Landet og Landarbejdere (Mænd og Kvinder), der har vist særlig Dygtighed i et eller flere til Landbrug, Havebrug eller Skovbrug hørende Fag og har præsteret lang og tro Tjeneste.

Indstillinger, der indsendes paa almindeligt Brevpapir (Skema benyttes ikke) til *Det kgl. danske Landhusholdningsselskab*, Roligheds vej 26, København V., inden Udgangen af Juli Maaned, maa være ledsaget af den stedlige Landboforenings eller Sogneraadets Erklæring og indeholde fornødne Oplysninger om den Indstillede, derunder Navn, Adresse, Tjenestetid, om Vedkommende tidligere har været indstillet, Anbefaling fra Husbonden m. v.

Hædersbelønninger for Landboflid.

Indstillinger fra Landboforeninger til Landhusholdningsselskabet om Hædersbelønninger (Sølvbægre m. v.) for Landboflid indsendes til Selskabet *inden den 1. Juni.*

Indstillingerne skrives paa et Skema, som faas ved Henvendelse til *Det kgl. danske Landhusholdningsselskab*, Roligheds vej 26, København V.

Udryddelse af Oksebremselarven.

Landbrugsministeriet har udsendt en Bekendtgørelse angaaende Foranstaltninger til Udryddelse af Oksebremselarven, og det paalægges heri enhver Kreaturholder i Aaret 1940 at sørge for Udryddelse af de i hans Besætning forekommende Oksebremselarver. Det paahviler i den Anledning Kreaturholderen inden Udbindingen at undersøge eller lade undersøge hvert enkelt over ½ Aar gammelt Kreatur i sin Besætning for Oksebremselarver, og hvis der herved findes befængte Dyr, selv at sørge for at faa Larverne udryddet, enten ad mekanisk Vej eller ved en Behandling med Præparater, jfr. den Kreaturholderne f. A. fra Kommunalbestyrelsen tilstillede Vejledning.

Endvidere paahviler det enhver Kreaturholder lejlighedsvis i Sommerens Løb at foretage eller lade foretage Eftersyn af Kreaturerne og at sørge for, at eventuelt forekommende Larver udryddes som ovenfor nævnt.

Ved Indsættelse af Kreaturer paa fælles Græsgang eller Fremstilling af saadanne paa Levekvægsmarkeder, Auktioner over eller Bortsalg af sammenbragte Kreaturer til Levebrug skal der i Tiden 15. April—1. Juli d. A. af den tilsynsførende Dyrlæge foretages Eftersyn for Oksebremselarver af alle tilførte Kreaturer, forinden Dyrene sættes ind paa Græsgangen eller føres bort fra Markedet, Auktions- eller Bortsalgsstedet. Det paahviler Ejeren (Lejeren) af en fælles Græsgang lejlighedsvis i Sommerens Løb at foretage eller lade foretage Eftersyn af Kreaturerne paa Græsgangen og at sørge for, at Larverne paa eventuelt befængte Dyr dræbes.

Landbrugets Prisforhold i Marts Maaned 1940.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -Marts	Marts Md.	Jan. -Marts	Febr. Md.	Marts Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri)[1]	13,52	14,05	13,60	15,64	15,95	14,75
Smør, Notering	239	256	248	267	276	240
do., Afregningstal	243	257	251	274	281	252
Ost, 20 pCt.	91	90	90	111	111	112
Æg	113	92	76	123	130	116
Slagterisvin, 1.Kl., m. Kort (sl.V.)	175	176	180	184	184	168
do. uden Kort (do.)	123	118	125	112	125	85
Slagtekøer, Kbhv., 1. Kl. (lev.V.)	57	53	54	66	70	66
Stude og Kvier, Esbj., 1. Kl. (do.)	66	60	62	72	71	75
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk.	46	47	51	41	47	28
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk.[2]	424	425	425	408	400	400
Unge Heste, Odense, Kr. pr. Stk.	1126	1100	1100	1277	1250	1400
Hvede, Sælger	16,05	14,30	14,21	19,26	19,25	19,25
do., Køber	15,73	14,02	13,96	18,99	19,00	19,00
Rug, Sælger	16,83	14,55	14,38	[3]	[3]	[3]
do., Køber	16,50	14,23	14,13	[3]	[3]	[3]
Byg, 2/r, Sælger	13,77	11,83	11,39	[3]	[3]	[3]
do., Køber	13,43	11,53	11,13	[3]	[3]	[3]
Havre, Sælger	14,51	12,13	11,90	[3]	[3]	[3]
do., Køber	14,00	11,61	11,40	[3]	[3]	[3]
Hø	8,63	7,82	7,75	13,75	14,00	14,00
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	6,13	5,33	5,00	11,69	11,38	15,00
Runkelroefrø. VIII-St.	70	57	60	102	100	123
Kaalroefrø	59	55	55	89	88	113
Rødkløverfrø, sildig	291	230	223	385	385	400
Hvidkløverfrø	507	400	410	728	735	763
Hundegræsfrø	112	149	148	107	109	105
Alm. Rajgræsfrø	90	88	89	130	137	135
Ital. do.	73	57	59	131	138	135
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	18,43	15,00	14,56	25,31	25,00	25,69
Solsikkekager	18,76	15,82	15,13	—	—	—
Palmekager	15,78	13,63	13,06	20,42	20,25	20,75
Hvedeklid	13,48	10,90	10,81	—	(20,25)	[3]
Majs, La Plata	17,10	15,34	14,75	19,07	17,85	17,85
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	17,55	17,25	17,40	18,75	18,75	18,90
Kalksalpeter	17,03	16,70	16,85	18,20	18,20	18,35
Sv. Ammoniak	17,08	16,75	16,90	18,25	18,25	18,40
18 pCt. Superfosfat	6,68	6,77	6,80	8,90	9,75	9,75
40 » Kaligødning	14,38	13,78	13,95	17,33	17,50	17,50

[1]) Ekskl. Mælkeafgift.
[2]) Bestaaet Tuberkulinprøven.
[3]) Maksimalpris plus tilladte Omkostninger.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -Marts	Marts Md.	Jan. -Marts	Febr. Md.	Marts Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	129	134	130	149	152	140
Smør, Notering	114	122	119	128	132	115
do., Afregningstal	116	123	120	131	134	121
Ost	160	158	158	195	195	196
Æg	96	78	64	104	110	98
Slagterisvin med Kort	180	181	186	190	190	173
do. med og uden Kort[1])	180	181	186	190	190	173
Slagtekøer (København)	98	91	93	114	122	114
Stude og Kvier (Esbjerg)	108	98	102	118	116	123
Unge Heste (Odense)	153	149	149	173	170	190
Hvede	116	103	103	139	139	139
Rug	141	122	121	—	—	—
Byg, 2/r.	107	92	88	—	—	—
Havre	120	101	99	—	—	—
Hø	126	114	113	200	204	204
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	163	142	133	312	303	400
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	126	102	99	172	170	175
Solsikkekager	146	123	117	—	—	—
Palmekager	139	120	115	180	178	182
Hvedeklid	121	98	97	—	182	—
Majs, La Plata	153	137	132	171	160	160
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	88	87	88	94	94	95
Kalksalpeter	88	87	87	94	94	95
18 pCt. Superfosfat	113	114	115	150	165	165
40 » Kaligødning	121	116	117	145	147	147
Vejet Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	119	125	122	135	138	125
Husdyrprodukter, ialt	131	131	130	144	147	135
Korn	118	102	100	156	156	155
Planteprodukter, ialt	121	106	103	173	172	183
Landbrugsprodukter, ialt	**130**	**129**	**128**	**146**	**149**	**138**
Kraftfoder	132	113	109	172	170	170
Kunstgødning	100	99	99	118	123	123
Markfrø	96	96	96	141	141	141
Vareindkøb, ialt	**122**	**108**	**106**	**158**	**157**	**157**

[1]) Forholdsmæssigt beregnet.

Dansk Planteforædlingsvirksomhed*).

Af Forsøgsleder *H. N. Frandsen.*

Planteforædlingsarbejdet er efterhaanden bleven en særdeles vigtig Tjeneste indenfor Plantedyrkningen, men det er ikke alene for selve Plantedyrkningen — Landbruget, Havebruget og Skovbruget — at dette Arbejde har Betydning, men ogsaa en Række Industrivirksomheder, hvori Planteprodukter benyttes som Raamateriale, er interesseret i dette Arbejdes Resultater. Det mest kendte Eksempel derpaa danner Forædlingsarbejdet med Planter til Sukkerproduktion. Medens man langt tilbage i Tiden havde fremstillet Sukker af Sukkerrør, kom man under Napoleonstidens Fastlandsspærring i Europa ind paa at søge andre Planter som Raamateriale for Sukkerfremstilling, og man hæftede sig da ved Betaroen. Omkring Aar 1800 begyndte man en Produktion paa Grundlag af den hvide schlesiske Roe, der blev Stamformen for den senere Sukkerroe, og man kom efterhaanden ogsaa ind paa et Forædlingsarbejde for at hæve Sukkerprocenten i Roen. Dette Forædlingsarbejde har bragt meget smukke Resultater. Medens Sukkerroen i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede efter en tysk Opgivelse kun havde et Sukkerindhold paa 6—10 pCt. — hvoraf kun de 3—4 pCt. kunde udvindes — og Udbyttet pr. ha kun var ca. 9 hkg Sukker, var Sukkerindholdet omkring 1925—30 steget til 17—18 pCt. og Udbyttet pr. ha ca. 50 hkg Sukker. Disse Resultater fik stor Betydning for Roesukkerindustrien i Europa saaledes, at denne Industri i en Aarrække med Held

*) Efter Foredrag i »Akademiet for de tekniske Videnskaber« den 13. Februar 1940.

konkurrerede med Rørsukkerindustrien i de oversøiske Lande.

I 1920 frembragtes paa Java en ny Form af Sukkerrør med et forøget Kromosomtal, og denne nye Form betingede en Forøgelse af Udbyttet paa ca. 30 pCt. Dette bevirkede en stærk Forøgelse af Produktionen og et Prisfald paa Verdensmarkedet, der bragte Roesukkerindustrien i Krise saaledes, at Staterne maatte træde til med Støtteforanstaltninger for at holde Virksomhederne i Gang.

Der kan ogsaa nævnes andre Eksempler paa, at Planteforædlingsarbejdet kan have Betydning for forskellige Erhvervsvirksomheder. Landbruget er interesseret i, at der tiltrækkes Hvedesorter med højt Udbytte, men Mølleindustrien og Bagerivirksomhed er interesseret i, at Sorterne ogsaa har god Bagekvalitet. Bryggerierne er interesseret i Tiltrækning af Bygsorter, der er en god Maltvare. Spritfabrikationen er interesseret i Forædling af Industrikartoflen, Olieindustrien i Forædling af Olieplanter, Textilindustrien i Forædling af Spindplanter, Tobaksindustrien i Forædling af Tobak til forskellig Anvendelse, og der kunde nævnes mange flere Eksempler. Planteforædlingsarbejdet kan saaledes have Betydning paa mange Omraader i Erhvervslivet, og denne Betydning vil antagelig i Fremtiden blive endnu større.

Man kan nu spørge: Hvorledes løser dansk Forædlingsvirksomhed de Opgaver, som Erhvervslivet stiller den? Man maa da svare, at dansk Forædling hidtil nærmest kun har arbejdet paa Landbrugets og Havebrugets Omraade, idet det dog ogsaa skal nævnes, at der drives Forædling i Forbindelse med Sukkerfabrikkerne, Spritfabrikkerne og Carlsberg-Bryggerierne, og med Hensyn til de Resultater, som Forædlingsarbejdet har frembragt, skal der nedenfor gives nogle Eksempler, idet jeg dog her skal holde mig til Landbrugsplanterne.

Det vil imidlertid være naturligt først at omtale Forædlingsarbejdets Organisation her i Landet.

I Udlandet finder man ofte Forædlingsarbejdet knyttet

til store videnskabelige Statsanstalter eller Institutioner, der drives for Statsmidler. I Tyskland finder man saaledes en Række Forædlingsanstalter knyttet til Universiteter og Landbrugsinstitutter eller som selvstændige Institutioner, f. Eks. Kaiser Wilhelms Institut für Züchtungsforschung ved Müncheberg, men ved Siden af disse Statsanstalter finder man ogsaa en Mængde private Forædlingsvirksomheder knyttet til Sukkerfabrikker, Saasædsfirmaer, Frøfirmaer, private Godser el. lign., og der er mellem Statsinstitutionerne og de private Virksomheder ofte et vist Samarbejde og en Arbejdsdeling saaledes, at de førstnævnte særlig beskæftiger sig med de videnskabelige Spørgsmaal, medens de sidstnævnte arbejder med de praktiske.

I mange andre Lande finder man en lignende Deling i statslig og privat Virksomhed. I Sverige drives Svalöfinstitutionen ganske vist af en privat Forening, men den modtager saa store Statstilskud, at den maa betragtes som en Statsanstalt. Den anden store svenske Forædlingsanstalt Weibullsholm ved Landskrona er ogsaa ganske privat, men den modtager ogsaa et klækkeligt Statstilskud.

I Norge og Finland findes baade Statsanstalter og private Virksomheder for Forædling, men ogsaa i disse Lande yder Staten Tilskud til privat Virksomhed f. Eks. til Andelsselskabernes Forædlingsarbejde.

Her i Danmark har vi ikke nogen videnskabelig Statsanstalt for Planteforædling og heller ikke noget Forskningsinstitut, der arbejder med Problemer Forædling vedrørende. Den danske Stat og dansk Erhvervsliv synes ikke at mene, at det er en Sag, Staten bør støtte. Om det er et klogt Standpunkt er jo en anden Sag.

Der drives ganske vist ogsaa Planteforædling paa en Del af Statens Forsøgsstationer, d. v. s. for Statsmidler; men dette er dog ikke Stationernes egentlige Opgave, og denne Opgave er ikke paalagt dem af Bevillingsmyndighederne eller Statens Planteavlsudvalg, ligesom der heller ikke ved Besættelsen af Stillinger er taget Hensyn til

denne Side af Virksomheden. Arbejdet er i Reglen taget op, naar een eller anden Leder har haft personlig Interesse derfor, og Forædlingsarbejdet er da gledet ind som en Del af Programmet, men det indtager derfor ogsaa en ret tilbagetrukken Stilling blandt Stationens Opgaver. Dette er vel ogsaa heldigst, da Statens Forsøgsstationer bør være det helt upartiske officielle Prøvested for Sorter og Stammer, og de bør derfor ikke i for høj Grad selv deltage i Konkurrencen.

Man kan derfor sige, at den største Del af det Forædlingsarbejde, der udføres her i Landet, gennemføres i privat Virksomhed og for private Midler uden Tilskud af nogen Art fra Statens Side.

Det er Foreninger, Selskaber, Frøfirmaer og enkelte Industriselskaber samt nogle private Landmænd og Gartnere, der har optaget Arbejdet som Forretning eller filantropisk Virksomhed.

Vi kan her nævne: De samvirkende lolland-falsterske Landboforeninger, der driver Abed Planteavlsstation, hvor der arbejdes med Kornarter.

De to Andelsselskaber: Danske Landboforeningers Frøforsyning og Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, der arbejder sammen med Frøavl og Frøhandel, driver i Fællesskab en Forædlingsvirksomhed paa to Landbrugsgaarde: Øtoftegaard ved Taastrup og Roskildegaard ved Roskilde og paa Forsøgsgartneriet »Toftø« ved Taastrup. Paa de to førstnævnte arbejdes fortrinsvis med Rodfrugter og Græsmarksplanter og i mindre Omfang med Korn og Bælgsæd. Paa Gartneriet arbejdes der med de forskellige Køkkenurter.

En selvejende Institution »Pajbjergfonden«, der er tilknyttet Frøfirmaet Hunsballe, men som ogsaa arbejder for andre Frøfirmaer, driver Forædling med Korn, Lupin, Rodfrugter og Græsmarksplanter paa Overbygaard ved Børkop. Frøfirmaet Hunsballe driver desuden ogsaa Forædling paa Idagaard ved Slagelse.

Af andre Frøfirmaer kan nævnes: A/S Trifoliums For-

ædlingsarbejde paa Taastrupgaard ved Taastrup med Korn, Rodfrugter og Græsmarksplanter samt A/S L. Dæhnfeldt, Odense, A/S Chr. Olsen, Odense, Dansk Frøkultur, Kerteminde, Dansk Frøavls- & Siloselskab ved Taastrup o. fl. a., f. Eks. en Del Havefrøfirmaer.

Af Industriselskaber kan nævnes: De danske Sukkerfabrikkers Sukkerroeforædling paa Sofiehøj ved Rødby, De Danske Spritfabrikkers Kartoffelforædling paa Frederikshøj ved Svendstrup og Carlsbergbryggeriernes Arbejde med Maltbyg og Humle ved Herfølge med Professor *Ø. Winge* som Leder.

Dertil kommer en Række private Frøavlere f. Eks. *R. Nielsen Kold*, Strynø, Ferritslev Frøavlerforening o. a., der driver Forædling af Rodfrugter med Salg af Stamfrø for Øje.

Som man ser af det anførte, er Forædlingsarbejdet ikke organiseret paa nogen særlig rationel Maade her i Landet. Det er stykket ud i en Mængde smaa, oftest økonomisk svage — mest private Virksomheder, der saavel m. H. t. Anvendelse af videnskabeligt uddannede Fagfolk som m. H. t. Benyttelse af tekniske Hjælpemidler har forholdsvis smaa Muligheder.

Der er heller ikke nogen særlig rationel Arbejdsdeling imellem dem. Der er ganske vist en Del, der arbejder paa et begrænset Omraade, d. v. s. med kun en enkelt Planteart, men Arbejdsdelingen er dog ret tilfældig.

Man kan nu med Rette spørge: Hvorledes har da denne i sit Ydre beskedne og stærkt splittede Forædlingsvirksomhed løst de Opgaver, som den havde at løse for Erhvervslivet — i dette Tilfælde for Landbruget? Man kan da svare, at den i Virkeligheden har ydet en udmærket Tjeneste og har særdeles smukke Resultater at opvise.

Der skal her gives nogle faa Eksempler fra Forædling af Landbrugsplanter, bygget paa Resultater fra Sorts- og Stammeforsøg paa Statens Forsøgsstationer, idet jeg dog gerne vil bruge nogle Tal fra Danmarks Høststatistik som Udgangspunkt.

Tabel I.

Høstens Størrelse i Mill. Afgrødeenheder à 100 F. E.

I Aarene	Kærne	Halm	Rodfrugt	Hø	Græsning	Ialt
1880—84	18,4	5,2	1,8	4,0	11,1	40,5
1909—13	22,9	7,0	16,8	7,2	15,2	69,1
1919—23	22,7	6,6	20,3	6,1	16,9	72,6
1924—28	26,7	10,0	25,5	7,6	20,7	90,5
1929—33	30,9	10,2	30,0	8,3	25,4	104,8
1934—38	33,1	9,6	31,0	7,9	27,7	109,3

Som det fremgaar af Tabel I steg Danmarks Høstudbytte i Løbet af ca. 55 Aar fra ca. 40 Mill. Afgrødeenheder (1880—84) til ca. 110 Mill. Afgrødeenheder (1934—38). Dette er en Stigning, som vist ikke noget andet Land kan opvise i et tilsvarende Tidsrum. Som man ser viser de tre Hovedafgrøder: Korn, Rodfrugt og Græsning alle en betydelig Stigning.

Tabel II.

Høstudbyttets Størrelse i Afgrødeenheder pr. ha Høstareal.

	Alle Afgrøder (÷ Hø og Halm)	Hvede Kærne	2-rd. Byg Kærne	Runkelroer	Kaalroer
1885—89	19,6	25,0	17,1	49,4	45,7
1905—09	27,0	27,7	21,4	60,4	55,6
1925—29	29,8	28,3	27,6	61,0	59,7
1935—37	32,8	28,7	28,7	67,8	61,9
	Forholdstal. 1885—89 = 100.				
1885—89	100	100	100	100	100
1905—09	138	111	126	122	122
1925—29	152	113	162	124	131
1935—37	167	115	168	137	135

Ogsaa naar vi ser paa Udbyttet pr. Arealenhed — det dyrkede Areal er udvidet og Sønderjylland er kommen til i denne Periode — har vi en meget væsentlig Stigning. Foldudbyttet af alle Afgrøder minus Hø og Halm er steget fra 19,6 til 32,8 Afgrødeenheder pr. ha eller 67 pCt. Kærneudbyttet af Hvede er dog kun steget 15 pCt., hvilket kan forklares med, at Hvedearealet er udvidet meget betydeligt i denne Periode. Kærneudbyttet af 2-rd. Byg er steget 68 pCt., Tørstofudbyttet af Runkelroer 37 pCt. og

af Kaalroer 35 pCt. Da Udbyttet af Rodfrugterne i Afgrødeenheder pr. ha paa det nærmeste er dobbelt saa stort som af Korn, er den absolutte Stigning størst for Rodfrugterne.

Denne meget betydelige Stigning i Høstudbyttet skyldes naturligvis mange samvirkende Faktorer, og man kan ikke adskille Virkningen af de forskellige Faktorer. Det er Forhold som: Dræning og Kalkning, bedre Behandling af Jorden, bedre Sædskifte, bedre Ukrudtsbekæmpelse og frem for alt rigeligere Gødningsmængder, men en ikke uvæsentlig medvirkende Aarsag er ogsaa Anvendelsen af mere højtydende forædlede Sorter og Stammer. Paa dette Omraade er der her i Landet siden Aarhundredskiftet sket en fuldstændig Forandring. Medens vi paa dette Tidspunkt af Korn benyttede gamle Landsorter eller indførte fremmede Sorter og af Rodfrugter og Græsmarksplanter benyttede importeret Frø af ret tilfældig Oprindelse, benytter vi nu i Hovedsagen kun forædlede og afprøvede Sorter og Stammer, der for de flestes Vedkommende er forædlede her i Landet. Der er ingen Tvivl om, at dette

Tabel III.

Fremskridt i Hvedens Kærneudbytte. 1885—1930.

Forsøg	Sort	hkg pr. ha Udbytte	hkg pr. ha Merudb.	Forholdstal	
Hvede- og Maltbygudvalget 1883—87	gl. dansk Hvede	26,8		100	
	Squarehead-Hvede ..	32,1	5,3	120	
Statens 1904—06	Squarehead-Hvede ..	37,7		100	100
	Tyst. Smaahvede ...	44,0	6,3	117	117
Statens 1907—12	Tyst. Smaahvede ...	37,2		100	
	» » II	39,3	2,1	106	124
Statens 1918—23	Tyst. Smaahvede II	38,4		100	
	Weibull Standard ..	40,7	2,3	106	131
	Trifolium Nr. 14 ...	40,4	2,0	106	131
Statens 1924—29	Tyst. Smaahvede II	37,9		100	
	Weibull Standard ..	39,5	1,6	105	130
	Trifolium Nr. 14 ...	40,8	2,9	109	135
	Lawaetz Als-Hvede .	40,8	2,9	109	135

Forhold har bidraget væsentligt til Stigningen af Høstudbyttet.

Vi kan ogsaa gribe Sagen an fra en anden Side og paa Grundlag af Resultater fra Sortsforsøgene forsøge at vise Stigningen i Foldudbyttet af de forskellige Plantearter.

I Tabel III er saaledes foretaget en Sammenstilling af en Række Sortsforsøg med Vinterhvede, i hvilke der stadig er foretaget en Sammenligning af gamle og nye Sorter. Man kan nu — forudsat at de ældre Sorter ikke er gaaet tilbage i Ydeevne, og det kan vi desværre intet vide om — beregne, hvor meget Ydeevnen er steget fra f. Eks. Squarehead-Hveden til Lawaetz Als-Hvede. Vi finder da en Stigning paa 35 pCt. svarende til 11—12 hkg eller 6—7 Fold.

Der er senere fremkommen nyere forædlede Sorter f. Eks. Rekord-Hvede, Ideal-Hvede, Konge-Hvede og Borghvede, hvilke i de sidste Aars lokale Forsøg har givet 3—5 pCt. højere Udbytte end Als-Hvede, og man kan derfor regne med en Udbyttestigning for Vinterhveden paa ialt ca. 40 pCt.

Der kan opstilles en tilsvarende Tabel over Forsøgsresultater for 2-rd. Byg.

Tabel IV.

Fremskridt i Kærneudbyttet af 2-rd. Byg. 1900—1930.

Forsøg	Sort	hkg pr. ha Udbytte	Merudb.	Forholdstal
Statens 1905—06	Alm. d. Landbyg ..	25,9		100
	» Prenticebyg ..	28,3	2,4	109
	Tystofte Prentice ..	30,2	4,3	116
Statens 1922—26	Tystofte Prentice ..	34,8		116
	Svaløf Guldbyg	36,3	1,5	121
	Abed Binderbyg	37,5	2,7	125
	Abed Opalbyg	38,2	3,4	127
Statens 1927—30	Tystofte Prentice ..	37,3		116
	Abed Binderbyg	41,2	3,9	128
	Abed Opalbyg	42,1	4,8	131
	Abed Keniabyg	42,6	5,3	132
	Abed Majabyg	44,5	7,2	138

Vi ser her en lignende Fremgang i Ydeevne fra gl. dansk Byg til Abed Maja-Byg paa ca. 40 pCt., og denne Fremgang skyldes blot to danske Planteforædleres Arbejde, nemlig Forsøgsleder *N. P. Nielsen*, Tystofte, der omkring 1905 frembragte Tystofte Prentice-Byg og Forsøgsleder *H. A. B. Vestergaard*, der senere har frembragt de nye Abed-Sorter. Fremgangen svarer her ogsaa til 11—12 hkg eller 6—7 Fold.

Ogsaa med Havre er udført et Forædlingsarbejde, der har haft Betydning; men i en lang Aarrække har dansk Landbrug dog i størst Udstrækning benyttet svenske Havresorter f. Eks. Svaløf Sejer-Havre og senere Svaløf Ørn-Havre, idet disse har ligget højest i Ydeevne. Med Rug er der derimod ikke arbejdet i større Udstrækning. Der er mest benyttet tyske og svenske Sorter.

Med Rodfrugterne — den anden vigtige Afgrødegruppe — har der været gennemført et omfattende Forædlingsarbejde gennem en lang Aarrække, og det er forholdsvis mange Virksomheder, der har arbejdet dermed. Det var afdøde Forsøgsleder *L. Helweg*, der omkring Aarhundredskiftet fik Frøfirmaer og Frøavlere til at tage dette Arbejde op, samtidig med at Statens Forsøgsvirksomhed paabegyndte Gennemførelse af Stammeforsøg med Rodfrugter.

Dette Arbejde har haft meget stor Betydning, idet der er afprøvet en lang Række forædlede Roestammer, hvoraf de mest ydende er anvendt i Landbruget. Arbejdet har medført, at der nu praktisk talt kun anvendes Frø af 1. Klasses Rodfrugtstammer af dansk Avl.

Vi kan imidlertid ikke som for Kornarternes Vedkommende sammenstille Resultaterne fra de forskellige Forsøgsserier og beregne os til Fremgangen i Roestammernes Ydeevne. Man har nemlig ikke i disse Forsøg sammenlignet gamle og nye Stammer. For Rodfrugternes Vedkommende har vi kun de statistiske Tal for Udbyttets Stigning at holde os til. Tabel II viser denne Stigning for Runkelroer og Kaalroer.

Vi kan derimod med Resultaterne fra Stammeforsøgene vise andre Forhold vedrørende den Udvikling, der er sket med Rodfrugtstammerne, f. Eks. Foderroernes Tørstofindhold.

Omkring Aarhundredskiftet benyttede vi mange forskellige Roesorter, baade af højprocentige og lavprocentige Typer; men Landbruget satte størst Pris paa de lavprocentige. Udviklingen gik derfor i Retning af tørstoffattige, glatte og pæne Roer, men i Aarene 1920—25 vendte Interessen sig, og man begyndte i Landbruget at interessere sig for et større Tørstofindhold i Roerne, og Forædlingsvirksomheden begyndte da at rette sine Bestræbelser paa at hæve Tørstofprocenten. Udviklingen kan bedst vises ved et Par Talresultater fra Forsøgene.

Tabel V.

VII-Stammernes Udbytte. (Statens Forsøg 1926—29.)

	hkg Tørstof	hkg Roer	hkg Top	% Tørstof
Barres:				
Strynø VII	88,9	807	259	11,0
Pajbjerg VII	87,1	752	235	11,6
Taarøje Otofte VII	86,1	815	178	10,6
Rosted Roskilde VII	85,9	773	216	11,1
Ferritslev VII	85,6	792	202	10,8
Wiboltt VII	85,0	775	232	11,0
Tystofte VII	84,9	707	223	12,0
Tystofte Otofte VII	84,1	723	222	11,6
Fodersukkerroe:				
Sukkerroe, Tystofte VII	85,7	375	307	22,9
Fodersukkerroe, Roskilde VII	84,8	658	181	12,9
» Korsager VII	84,7	646	205	13,1

I Tabel V er opført Resultaterne fra Statens Forsøg med Foderroer 1926—29. Vi ser her en Række Stammer af Barres og Fodersukkerroe, der kun har henholdsvis 11—12 og 13 pCt. Tørstof. Hovedparten af Stammerne er forholdsvis lavprocentige. Vi træffer dog her for første Gang en Repræsentant for de højprocentige Foderroer: Sukkerroe, Tystofte VII, der frembragtes af *E. Lindhard*,

Tystofte. Denne Stamme vandt ret stor Udbredelse og fik ogsaa Betydning derved, at den lærte Landmændene at sætte Pris paa højprocentige Foderroer.

Med denne Stamme fortsatte man Forædlingsarbejdet paa flere Steder, ligesom man ogsaa begyndte Krydsning mellem Sukkerroe og Barres, og i Aarene 1936 og 37 prøvedes en Række Stammer, der var fremkomne gennem dette Arbejde.

Tabel VI.

Sukkerroe til Foderbrug. (Statens Forsøg 1936—37.)

Stamme	hkg Tørstof pr. ha Rod	Top	hkg pr. ha Rod	Top	% Tørstof i Roen
Hunsballe	120,0	40,7	550	299	21,8
Pajbjerg 6 x	118,4	43,3	527	313	22,5
Fodgaard	117,7	41,0	536	298	22,0
Otofte	116,7	40,7	520	296	22,4
Tystofte Typro	115,8	36,7	579	277	20,0
Tystofte VII Maaleprøve	114,2	39,5	512	287	22,3
Kerteminde E.	113,2	44,3	504	326	22,5
Nr. 4008	109,8	42,4	486	308	22,6

I Tabel VI er opført Resultater med Stammer af Sukkerroe til Foderbrug med 20—22 pCt. og i Tabel VII Resultater med Stammer af Fodersukkerroer med 16—18 pCt. De fleste af disse sidste er frembragt ved Krydsning mellem Sukkerroe og lavprocentige Foderroer. De danner en Mellemtype saavel m. H. t. Tørstofindhold som m. H. t. Glathed, Letoptagelighed og Topudbytte.

Tabel VII.

Fodersukkerroe. (Statens Forsøg 1936—37.)

Stamme	hkg Tørstof pr. ha Rod	Top	hkg pr. ha Rod	Top	% Tørstof i Roen
Pajbjerg Korsroe	117,6	32,7	719	264	16,4
Gul Otofte	117,3	32,2	705	249	16,6
Hvid Otofte	116,1	30,9	653	243	17,8
Hvid Tystofte	116,0	34,2	646	279	18,0
Pajbjerg Alfa	115,2	34,2	678	277	17,0
Siø VIII, Maaleprøve	115,1	27,1	671	222	15,1
Hvid Taasinge	114,8	24,3	781	186	14,7
Bjergby VIII, Maaleprøve	112,6	31,9	673	253	16,7
Gul Korsager	112,6	36,1	674	279	16,7

Disse nye højprocentige Foderroeformer breder sig for Tiden stærkt i Landbruget, og de byder paa flere Fordele under den nuværende Situation. De giver et noget større Tørstofudbytte, Toppen er mere værdifuld, og man kan med disse Roer give et mere koncentreret Roefoder, saaledes at der kan fodres med større Mængde æggehviderigt Grovfoder, f. Eks. Bælgplanteho eller Ensilage som Erstatning for en Del af Oliekagerne.

Der er saaledes paa dette Omraade gennem Forædlingsarbejdet skabt en betydningsfuld Udvikling i Løbet af de sidste 10—15 Aar.

For Kaalroernes Vedkommende er der ikke sket den tilsvarende Ændring m. H. t. Forøgelse af Tørstofindholdet. Tørstofprocenten er her stadig omkring 10—12 pCt.; men for Arbejdet med Kaalroerne har der været andre Opgaver i Forgrunden. Kaalroerne hjemsøges meget af forskellige Sygdomsangreb, og det har været en vigtig Opgave at finde resistente Former.

Den vigtigste af disse Sygdomme er Kaalbroksvampen, og det er forlængst lykkedes at frembringe forholdsvis resistente — dog ikke immune — Stammer mod denne Sygdom. De første af disse Stammer var imidlertid ret lavtydende Stammer, naar Sygdommen ikke var tilstede, men det er nu ogsaa lykkedes at tiltrække højtydende 1. Klasses Stammer med ret høj Modstandsevne.

Tabel VIII.

Kaalroe. (Statens Forsøg 1934—37.)

Stamme	hkg pr. ha			% Tørstof i Roen
	Tørstof	Rod	Top	
Wilhelmsburger, Hunsballe VIII ..	81,8	697	76	11,7
» Øtofte VIII og C.	81,4	732	72	11,1
Bangholm, Hinderupgaard VIII ..	80,9	715	100	11,3
» Wiboltt VIII	80,9	676	94	12,0
Wilhelmsburger »*Asco*« VIII	80,3	714	76	11,2
Bangholm Øtofte VIII	79,5	632	88	12,6
» Hunsballe VIII	78,7	696	85	11,3

I Tabel VIII er opført Resultaterne fra Statens Forsøg med Kaalroestammer 1934—37, og vi ser her, at 3 Stammer af Wilhelmsburgertypen er kommen i 1. Klasse og blandt disse er en, Øtofte VIII og C, anerkendt som meget modstandsdygtig.

Tabel IX.

Kaalroer paa kaalbroksmittet Jord. (Statens Forsøg 1934—37.)

Stamme	Udbytte i hkg pr. ha Tørstof	Udbytte i hkg pr. ha Roer	Antal Roer i % ikke angr.	svagt angr.	stærkt angr.	ødelagte
Hvidk., rødh. (Kerteminde)	47,7	388	23	48	18	11
Wilhelmsb. Øtofte VIII og C.	42,2	366	8	54	25	13
Gul svensk Bäckadal	38,8	320	9	47	26	18
Wilhelmsb. »*Asco*« VIII ...	37,1	328	4	46	35	15
» Hunsballe VIII	36,8	314	7	45	30	18
Bangholm Studstofte	31,2	243	4	37	29	30
» Hinderupgd.VIII	23,1	219	2	27	28	43

I Tabel IX findes Resultater fra Forsøgene paa kaalbroksmittet Jord, hvoraf man ser, at de prøvede Stammer viste en meget forskellig Modstandsevne.

Med Hensyn til den tredie vigtige Afgrødegruppe: Græsmarksplanterne var vi her i Landet forholdsvis tidligt med i Arbejdet for at forbedre vort Plantemateriale. Allerede i Aarene efter Aarhundredskiftet arbejdede man forskellige Steder med disse Planter, især med Græsserne, af hvilke vi i disse Aar stærkt forøgede vor hjemlige Frøavl. Der fremkom efterhaanden danske Stammer af de forskellige Græsarter, Stammer, som i Forsøgene gav betydelig større Udbytte end det udenlandske Frø eller de ældre Avlspartier, hvoraf de var udvalgt.

Tabel X.

Danske og fremmede Stammer af Ital. Rajgræs.
(Statens Forsøg 1909—12.)

	hkg Hø pr. ha 1. Aar	2. Aar	Ialt	Forholdstal
Tystofte 152	78,4	53,1	131,5	112
Hjelm	71,3	45,8	117,1	100
Irland	65,1	51,3	116,4	99
Frankrig	67,7	45,9	113,6	97
Holland	49,5	43,6	93,1	80

Tabel XI.
Danske og fremmede Stammer af Alm. Rajgræs.
(Statens Forsøg 1926—29.)

	hkg Hø pr. ha			Forholds-
	1. Aar	2. Aar	Ialt	tal
E. F. 79	71,4	61,8	133,2	119
Øtofte	61,6	52,6	114,2	102
Lundbæk D. L. F. (forb.)	61,7	49,8	111,5	100
Mc.Gill & Smith	58,6	52,3	110,9	99
Lundbæk Trif. (orig.)	69,2	39,3	108,5	97

I Tabel X og XI er vist Eksempler paa saadanne Forsøgsresultater, hvor forædlede Stammer har vist deres Overlegenhed imod Frø af udenlandsk Oprindelse eller af ældre danske Former. Saadanne danske Stammer anvendes nu i overvejende Grad.

Med de vigtige Græsmarksbælgplanter kom Arbejdet først i Gang paa et noget senere Tidspunkt. Frøavlen var vanskeligere, og man forsynede sig i Hovedsagen med udenlandsk Frø fra de Avlssteder, som Forsøgene udpegede som de bedste.

Rødkløver er vor vigtigste Bælgplante i Græsmarken. Den dyrkes paa den største Del af Sædskiftets Græsmarker, og disse optager ca. 22 pCt. af Landbrugsarealet. Af Rødkløveren har vi to Former: Tidlig og Sildig Rødkløver, hvoraf vi tidligere anvendte mest af den førstnævnte, men nu anvender vi den sildige i større og større Udstrækning.

I Aarene 1910—20 begyndte man et Arbejde med Rødkløveren, og i Statens Forsøg 1925—30 blev der prøvet 2 danske Stammer til Sammenligning med en Række udenlandske Handelsprøver. Resultaterne fremgaar af Tabel XII.

Som man ser, har de to danske Stammer, der var frembragt henholdsvis paa Øtoftegaard og Tystofte Forsøgsstation, givet ca. 25 pCt. eller 3—4 000 kg Hø pr. ha mere i 2 Aar end de bedste udenlandske Former. Senere er der frembragt nyere Stammer, der har givet større Udbytte

Tabel XII.

Danske og fremmede Stammer af Tidlig Rødkløver.
(Statens Forsøg 1925—30.)

	hkg Hø pr. ha			Forholds-
	1. Aar	2. Aar	Ialt	tal
Otofte tidlige	103,1	61,3	164,7	127
Tystofte 40	105,6	56,9	162,5	125
Polen	85,7	44,4	130,1	100
Kurland	83,5	40,7	124,6	96
Bøhmen	81,5	31,5	113,0	87
Siebenbürgen	77,0	30,1	107,1	82
Czekoslovakiet	75,2	26,1	101,3	78
England	71,3	15,6	86,9	67

end disse, og det er disse nyere Stammer, som vi nu anvender.

Disse Resultater gav Vind i Sejlene for Bestræbelserne for at faa en hjemlig Frøavl i Gang paa egne Stammer, og i Løbet af nogle Aar er Frøavlen blevet udvidet, saaledes at vi i hvert Fald i de heldigste Aar kan skaffe os tilstrækkeligt Frø af de gode Stammer.

Frøavlen af Tidlig Rødkløver volder dog stadig Vanskeligheder, idet Frøudbyttet er for ringe, hvorfor Frøet bliver for dyrt. Derimod lykkes Frøavlen af Sildig Rødkløver meget bedre, og da Forsøgene med de nye Stammer af Tidlig og Sildig Rødkløver har vist, at den sildige Form er den fordelagtigste at dyrke, anvender vi nu den i større Udstrækning.

Tabel XIII.

Danske og fremmede Stammer af Sildig Rødkløver.
(Statens Forsøg 1925—30.)

	hkg Hø pr. ha			Forholds-
	1. Aar	2. Aar	Ialt	tal
Otofte halvsildige	100,3	56,6	156,9	109
Otofte sildige	97,9	54,7	152,6	106
Sverige	92,0	51,9	143,9	100
Hersnap	94,1	46,4	140,5	98
Kurland	84,9	46,8	131,7	92
Bøhmen	83,5	34,1	117,6	82

I Statens Forsøg 1925—30 prøvedes ogsaa to danske Stammer af Sildig eller Halvsildig Rødkløver til Sammenligning med ældre Lokalformer og udenlandske Handelsprøver. Resultatet findes opført i Tabel XIII.

Det var disse to Øtofte Stammer, der fik Hjemmefrøavlen til at slaa igennem — særlig den halvsildige fik stor Udbredelse. Senere er der fremkommen nyere Stammer af den halvsildige Type, og det er disse, der nu anvendes.

Det har været af meget stor Betydning for Udbyttet af vore Kløvermarker, at vi har faaet disse nye Kløverstammer.

Ogsaa af den meget vigtige Afgræsningsbælgplante Hvidkløver er der frembragt nye og mere ydende Stammer, der har været eller er under Prøve i Statens Forsøg, og som vi nu tager i Anvendelse i Landbruget.

Den meget vigtige Bælgplante Lucerne er der derimod arbejdet meget lidt med her i Landet. Vi har ikke regnet med, at vi kunde avle Frø af denne Plante, men vi har i de senere Aar taget Arbejdet op paa Øtoftegaard og sigter efter at finde Former, der kan give Frø, og Arbejdet synes at lykkes, idet vi har en Stamme i Formering i Frøavlen, og denne har i de faa Aar, vi har prøvet den, givet et ganske godt Resultat.

Med Handelsplanter har vi derimod ikke arbejdet i større Udstrækning. Disse Planter har først i de senere Aar faaet Betydning, og det vil nu være en Opgave for dansk Forædlingsvirksomhed at tage Arbejdet op med saadanne Planter — Spindhør, Oliehør og andre Olieplanter, eventuelt ogsaa med Tobak.

Alt i alt kan man sige, at dansk Forædlingsvirksomhed specielt paa de almindelige Landbrugsplanters Omraade har gjort et udmærket Arbejde og har frembragt Resultater, der har haft meget stor Betydning, og som ogsaa staar fuldt paa Højde med, hvad man har opnaaet i andre Lande.

Vi har i dansk Landbrug været stolte af de opnaaede

Resultater, og man har forstaaet hurtigt at udnytte dem i Praksis; men man har ogsaa ofte givet Udtryk for en særlig Tilfredshed med, at de har været forholdsvis billige at frembringe, og det kan desværre være et Udtryk for, at man savner Forstaaelsen af, at der maa ydes en betydelig Indsats for at føre dette Arbejde videre frem. Man vil helst komme let til Resultaterne, og det er der kun ringe Mulighed for.

Retter man derfor det Spørgsmaal: Har dansk Forædlingsvirksomhed — med den nuværende Organisation og med de Hjælpemidler, der staar til dens Raadighed — Muligheder for at løse de Opgaver, Fremtidens Erhvervsliv maatte stille den, da kan man ikke uden Forbehold svare bekræftende.

Forædlingsarbejdet er nemlig efterhaanden blevet mere og mere specialiseret. Der tages flere og flere tekniske og videnskabelige Undersøgelsesmetoder i Brug i Arbejdet, der inddrages flere Specialundersøgelser, hvortil kræves særligt uddannede Specialister, og i en saadan Udvikling kan smaa private Virksomheder ikke følge med. Der vil oftest baade savnes Forstaaelse og økonomisk Grundlag for at gøre den nødvendige Indsats.

Jeg skal i det følgende nævne nogle Eksempler paa Omraader, hvor dette vil være Tilfældet.

Vi har, som vi har set, kunnet hæve Vinterhvedens Ydeevne betydeligt, men i de senere Aar har Selvforsyning af Brødkorn ofte været fremme i Diskussionen. Her møder vi da Spørgsmaalet om den danske Hvedes forholdsvis ringe B a g e k v a l i t e t. Der ligger da en Opgave for Forædlingsvirksomheden m. H. t. at fremskaffe Sorter med højere Kvalitet. Det er et Spørgsmaal, som man i mange andre Lande har arbejdet med i en lang Aarrække, og man har ogsaa paa dette Omraade opnaaet smukke Resultater.

Ingen af de danske Forædlingsvirksomheder kan selvstændigt magte denne Opgave, da det kræver indrettet særlige Mølleri- og Bagningslaboratorier.

Til Held for dansk Forædlingsvirksomhed har vi imidlertid et udmærket Hjælpe-Institut i det af Dansk Gæringsindustri startede og af Ingeniør *Holger Jørgensen* ledede Bagningslaboratorium, idet Forædlerne her kan faa deres nye Hvedelinier prøvede. Det er i Virkeligheden en fortræffelig Idé med et saadant Hjælpeinstitut, der kan tjene saavel de interesserede Erhvervsvirksomheder som Forsøgsarbejdet og Forædlingsvirksomheden.

Et andet Spørgsmaal, jeg vil nævne, er Frostresistens. Vort meget vekslende Klima med milde og haarde Vintre gør det nødvendigt, at vi ogsaa arbejder med dette Spørgsmaal og kun to af de danske Forædlingsanstalter: Sukkerfabrikkernes og Andelsselskabernes har installeret Fryseanlæg, saa de uanset Vintertemperaturen kan afprøve deres Materiale.

Et Par Forsøgsresultater kan vise, hvor stor Forskellen kan være paa de forskellige Sorter i saa Henseende.

Tabel XIV.

Frysningsforsøg med Hvedesorter. (Øtoftegaard 1927.)
Minimum Temperatur i Jord ÷ 14,6 ° C.
» » i Luft ÷ 15,1 ° C.

Sort	Antal Planter	Karakter for Haardførhed $^{30}/_{12}$	% overlevende Planter $^{24}/_{4}$ 28
Trifolium 14	383	2,7	11
Tystofte Smaahvede ...	405	3,3	20
Weibulls Standard	396	8,0	61
Pajbjerg's Ideal	395	6,7	66
Svaløf Panser	413	7,0	74
» Kronhvede	377	7,7	82
Minhardi fra Minnesota	292	8,7	100

I Tabel XIV er opført Resultatet af et Frysningsforsøg med forskellige Hvedesorter med meget forskellig Haardførhed.

Forskellen er, som vi ser, meget stor, men i haarde Vintre — som f. Eks. i indeværende Vinter — vil vi i Marken finde en lignende eller endnu større Forskel.

Tabel XV.

Frysningsforsøg med Alm. Rajgræs. (Otoftegaard 1927.)

Frysningsforsøg	Lundbæk	Øtofte	Victoria
A. Minimum i Jord ÷ 12,2 ° C. Minimum i Luft ÷ 14,2 ° C. pCt. overlevende 19. Maj ..	79	90	97
B. Minimum i Jord ÷ 14,5 ° C. Minimum i Luft ÷ 16,2 ° C. pCt. overlevende 19. Maj ..	19	44	83
C. Minimum i Jord ÷ 16,5 ° C. Minimum i Luft ÷ 17,7 ° C. pCt. overlevende 19. Maj ..	0	6	25
D. Minimum i Jord ÷ 18,5 ° C. Minimum i Luft ÷ 19,2 ° C. pCt. overlevende 19. Maj ..	0	0	4

I Tabel XV findes Resultater af et lignende Forsøg med tre Stammer af Alm. Rajgræs prøvet ved fire forskellige Temperaturer.

Tallene viser en meget tydelig Forskel i Haardforheden hos de forskellige Stammer.

De fleste danske Forædlingsvirksomheder kan heller ikke arbejde selvstændigt med dette Spørgsmaal, og det vilde derfor være af Betydning, om vi ogsaa paa dette Omraade havde et Hjælpe-Institut, hvor de kunde faa deres Materiale afprøvet. Maaske det nye Koleinstitut, der er oprettet under »Akademiet for de tekniske Videnskaber« vil kunne tjene som et saadant Hjælpe-Institut?

Et tredie meget omfattende Omraade, hvor dansk Forædlingsvirksomhed vil have vanskeligt ved at vinde med, er m. H. t. Sygdomsresistens.

Det er en meget omfattende Historie, da det drejer sig om forskellige Sygdomme paa forskellige Kulturplanter, og paa dette Omraade er vi langt tilbage her i Landet. Lad os blot tænke paa Rustsvampene eller blot paa en enkelt af disse f. Eks. Hvedens Gulrust. Her har vi ikke blot forskellige Hvedelinier med forskellig Resistens, men ogsaa forskellige Rustlinier, der angriber de for-

skellige Hvedelinier forskelligt. Arbejdet med Undersøgelse af Forædlingsmaterialets Rustresistens bliver derfor ret indviklet og kræver uddannede Specialister og Indretning af særlige Laboratorier og Drivhuse, hvor man behersker baade Temperatur og Luftfugtighed.

Paa dette Omraade har vi hidtil kun kunnet arbejde med almindelige Iagttagelser i Marken.

Med Hensyn til enkelte andre Sygdomme har vi haft et Arbejde i Gang f. Eks. Udvalg af kaalbrokresistente Kaalroestammer paa kaalbroksmittet Jord, og i de senere Aar har vi paa Øtoftegaard ogsaa taget Arbejdet op med at finde Rødkløverformer, der er resistente mod Kløverens Bægersvamp. Det er endnu i sin Begyndelse, men vi har dog konstateret en stor Forskel i Modstandsevnen, og i Tabel XVI er vist et Uddrag af Resultater fra et saadant Forsøg.

Tabel XVI.

Forsøg med kunstig Smitte med Bægersvamp paa Familier af Halvsildig Rødkløver. (Øtoftegaard 1939.)

Stamme eller Familie	Antal Planter før Smitte	Antal Planter efter Smitte	% overlevende Planter
22.	132	24	18,2
39.	327	14	4,3
40.	228	10	4,4
51.	83	5	6,0
52.	291	45	15,5
53.	189	21	11,1
54.	515	39	7,6
115.	323	25	7,7
134.	85	6	7,1
153.	203	1	0,5
154.	457	10	2,2
Tystofte I.	620	19	3,1
Øtofte I.	2072	33	1,6

Som man ser, er der ikke blandt det prøvede Materiale fundet tilnærmelsesvis immune Former; men da Forskellen har vist sig ret stor, er der vel Haab om ved fortsat Arbejde med de her overlevende Planter at frembringe

Stammer med betydelig højere Resistens end hidtil kendt.

Arbejdet kræver imidlertid Laboratorieforhold til Rendyrkning af Svampen paa kunstigt Næringssubstrat og særlig Smitteanordning, helst i Drivhus, for at man kan arbejde paa rationel Maade dermed.

Et fjerde Omraade, hvor dansk Forædlingsvirksomhed vil være handicappet, er Arbejdet med at frembringe nye Typer med fordoblet eller ændret Kromosomtal. Der er kun et Par danske Forædlingsanstalter nemlig Sukkerfabrikkernes og Andelsselskabernes henholdsvis paa Sofiehoj og Øtoftegaard, der saa smaat har begyndt at arbejde dermed. Man arbejder meget intensivt i de forskellige Lande paa dette Omraade.

Hos os har vi arbejdet med saavel Artskrydsning som med Colchicinbehandling og har ogsaa haft Resultater deraf. — Allerede i 1931 blev fremstillet en amphidiploid Bastard mellem Kaalroe og Turnips, og den er senere genfremstillet; men den viste sig at være uden Betydning. Senere er det ved Colchicinbehandling lykkedes at fremstille en Række forskellige tetraploide Planter f. Eks. af Fodersukkerroe, Gul Sennep, Sort Sennep, Rybs og en enkelt Alsikeplante.

Hvorvidt disse nye Plantetyper vil faa Betydning kan endnu ikke siges. Jeg mener ikke, at vi bør overvurdere Betydningen af et saadant Arbejde; men Forædlingsvirksomheden bør ogsaa være med paa dette Omraade for at udnytte de Muligheder, som ligger deri.

Jeg har her nævnt en Række Spørgsmaal — og der kunde nævnes flere — hvor dansk Forædlingsvirksomhed i dens nuværende Skikkelse vanskeligt kan være med til at føre Udviklingen frem, og man kan da spørge: Hvad kan vi gøre for at støtte Arbejdet paa disse Omraader?

Man kunde jo mene, at vi i Lighed med andre Lande burde oprette en Stats-Forædlingsanstalt og søge den udstyret med alle tænkelige Hjælpemidler og med de bedst uddannede Fagfolk og saa eventuelt likvidere det forholdsvis primitive, private Arbejde, der er i Gang.

Jeg er dog ikke af denne Opfattelse, idet Decentralisation ogsaa har sine Fordele. Den giver baade frisk Initiativ og Kappestrid. Vi bør derfor søge at støtte de bestaaende Virksomheder saaledes, at de bliver i Stand til at udnytte de tekniske og videnskabelige Hjælpemidler, som nu staar til Raadighed for Arbejdet.

Det, vi trænger til, er et Forsknings- og Hjælpeinstitut; et Institut for Forædlingsforskning og samtidig et Institut, der kan tjene de arbejdende Forædlingsvirksomheder med de Specialundersøgelser, som de ikke selv kan magte.

Der er Opgaver nok for et saadant Institut. Jeg har allerede nævnt nogle, og der kan nævnes flere. Der kan nævnes Specialundersøgelser vedrørende plantefysiologiske Spørgsmaal i Forbindelse med Planteforædling f. Eks. vedrørende Planternes Reaktion overfor Daglængden, Vernalisering, Planternes Forhold overfor Jordbundsreaktionen o. s. v.

Der tiltrænges Undersøgelser vedrørende Forædlingsmetodikken, især vedrørende Fremmedbefrugterne. Vi har planlagt saadanne Undersøgelser ved et Samarbejde indenfor Skandinavien, men de fleste Forædlingsvirksomheder savner saavel de fornødne Penge som Udrustning dertil. Det vilde netop være en Opgave for et saadant Institut.

Der vilde paa et saadant Institut ogsaa være et udmærket Lærested for unge Mænd, der senere kunde rykke ind i Arbejdet. De fleste af os, der for Tiden er i Arbejdet, har ikke faaet nogen speciel Uddannelse dertil, men har maattet bygge det op, som hver især bedst har kunnet det.

Der er for Tiden Spørgsmaal fremme om Optagning af nye Kulturer i Plantedyrkningen. Det vilde ogsaa være en Opgave for et saadant Institut at gøre Pionertjeneste ved at paabegynde Planteforædling med saadanne Planter og derved bane nye Veje for Planteproduktionen.

Man kan nu spørge: Hvorledes skal vi faa oprettet et saadant Institut?

Det forekommer mig, at »Akademiet for de tekniske Videnskaber« er det rette Forum at forelægge dette

Spørgsmaal, og jeg vil gerne udkaste den Tanke, om ikke Akademiet kunde formidle eller befordre Oprettelsen af et saadant Forsknings- og Hjælpe-Institut til Støtte for dansk Planteforædling. Der er jo ingen Tvivl om, at en saadan Sag ligger indenfor Akademiets Arbejdsomraade. Jeg tillader mig derfor at rette en Henstilling til Akademiraadet om at tage denne Tanke op til Overvejelse.

Det synes mig en god Løsning, om et saadant Institut kunde oprettes under Akademiet — maaske med Tilslutning til Landbohøjskolen.

Der maatte vel være saa mange Erhvervsvirksomheder i Landbrug, Havebrug og i Industrien, der var direkte eller indirekte interesserede i denne Sag, saa de vilde yde Støtte dertil, ligesom der vel ogsaa maatte kunne paaregnes Støtte fra Statens Side.

Der er for mig ingen Tvivl om, at der derved vilde udfyldes et Savn, og at et saadant Arbejde vilde kunne faa stor Betydning for dansk Erhvervsliv.

Landbrugsordninger i Sverige og Norge.

Af cand. polit. *Johs. Laursen.*

Denne Artikel, der er skrevet før Begivenhederne den 9. April, redegør for de Forhold, der var gældende indtil dette Tidspunkt, og behandler derfor ikke de Ændringer, der maatte være foretaget som Følge af de siden da indtrufne særlige Forhold.

Det sidste Tiaars kriseagtige Tilstande har nødvendiggjort Landbrugsordninger i de fleste Lande. Aarsagen er svigtende Rentabilitet; men Krisens Styrke og Retning har været forskellig og afhængig af Landbrugets Opbygning og Stilling i det enkelte Lands Økonomi. En Redegørelse for de vigtigste Ordninger i Sverige og Norge — de to Lande det for Danmark vil være mest nærliggende at sammenligne med — maa derfor ledsages af det Forbehold, at Forudsætninger og Vilkaar paa mange Punkter er forskellige, saa at en Ordning i eet Land ikke uden videre kan tages som Mønster i et andet.

De danske Støtteforanstaltninger skal ikke behandles særskilt; men det maa være naturligt som Indledning til Omtalen af Nabolandenes Forholdsregler at paapege nogle vigtige Forskelle, der maa præge Afgørelsen af, hvilke Foranstaltninger, det er muligt og hensigtsmæssigt at indføre i hvert enkelt Land.

Nogle Træk af de to Landes Landbrug i Sammenligning med Danmarks.

Produktionsretningen er noget forskellig, saaledes som det kan læses af følgende Tal for Bruttoudbyttets procentvise Fordeling i Regnskabsaaret 1936/37 ifølge de tre Landes Driftsbureauundersøgelser.

	Danmark	Sverige	Norge Østlandet	Norge Vestlandet
Fra Planteavlen	10,9	36,3	20,4	18,6
Fra Husdyrholdet	84,6	59,2	72,1	72,7
Fra andre Kilder	4,5	4,5	7,5	8,7
	100	100	100	100

Tallene dækker over adskillige lokale Forskelle. Saaledes har i 1936/37 de sydlige danske Øers Udbytte af Planteavlen været 29,4 pCt., heraf 15,4 pCt. af Handelsroer og 10,3 pCt. af Korn. Vest- og Midtjyllands Bruttoudbytte hidrører til Gengæld for 90 pCt.'s Vedkommende fra Husdyrholdet. I Sverige har tilsvarende de sydlige Hvede- og Sukkerroeomraader 45 pCt. af Bruttoudbyttet fra Planteavlen, heraf Korn 24 pCt. og Sukkerroer 15 pCt., medens til Gengæld Nordlandsomraaderne naar ned paa 7—10 pCt. Af norske Distrikter er i Tabellen kun medtaget Øst- og Vestlandet. I »Fjeldbygderne« var Planteavlens Andel kun 10 pCt., i »Nordland«, der dog kun var repræsenteret med fem Regnskaber, 13,4 pCt., i »Sørlandet« 16,4 pCt. og i »Trøndelag« 21,3 pCt., herunder Korn 13,2 pCt.

Hovedindtrykket af Tabellen vil iøvrigt være Danmarks Særstilling som Husdyrproduktionens Land. Tilsyneladende staar Norge Danmark nærmest i Retning af stor Husdyrproduktion. Det maa dog erindres, at den norske Produktion er betydeligt mere ekstensiv end den danske, i stor Udstrækning baseret paa naturlige Græsgange. Bl. a. spiller Faareavlen en langt større Rolle i Norge end i de to andre Lande. I Sverige er især den sydlige og til Dels den mellemste Del af Landet kornproducerende, i Norge navnlig Østlandet og Trøndelag.

Af en vis Interesse, naar Spørgsmaalet er om Støtteforanstaltningers Nødvendighed og Værdi, er det at faa klarlagt Selvforsyningsgraden i de paagældende Landbrug. Der er Forskel paa Modstandsevnen overfor daarlige Tider hos det moderne Handelsbrug, hvor Forbrugsvarerne i vid Udstrækning hjemkøbes og hos tidligere Tiders Bønderbrug, hvor største Delen af Forbruget kunde dækkes af hjemmeavlede Produkter, og hvor Produktionen til Gengæld ikke behøvede at være meget større end Egenforbruget.

I de norske Driftsundersøgelser findes nogle Beregninger over Selvforsyningens Omfang. Hovedresultatet bliver, at den samlede Selvforsyning varierer mellem 31,1 pCt. af Forbruget for Østlandet og 42,2 pCt. for Fjeldbygderne. Selvforsyningen stiger altsaa med Afsondretheden, og den er størst paa de smaa Brug. Den danske Beretning bringer en Undersøgelse, hvorefter ca. 30 pCt. af det samlede Vareforbrug udgøres af Bedriftens egne Produkter. Selv om de to Undersøgelser ikke er helt ensartede, kan man sikkert gaa ud fra, at Selvforsyningen er betydeligt mindre i det danske Landbrug. Sverige maa antages at indtage en Mellemstilling. De sydsvenske Egne vil ligge nær danske Forhold, medens afsondrede svenske Distrikter har Tilstande lignende de norske.

Denne Omstændighed i Forbindelse med en større Fremmedkapital, som beslaglægger faste Beløb til Forrentning uanset Produktpriserne, bevirker, at det danske Landbrug rammes haardest af Prisfald. Indenfor de enkelte Lande har Brugene med den største Grad af Selvforsyning det mindste Behov for Støtte. Da denne i Reglen kun ydes til den Del af Produktionen, der gaar til Salg, handles der altsaa for saa vidt i Overensstemmelse hermed.

De nævnte Forhold skulde snarest motivere flere Støtteindgreb i Danmark end i de to Nabolande; disse skulde bedre være i Stand til at staa en Krise igennem. Imidlertid har Modstandsevnen dog ikke været større, end at Hjælp

alligevel har været nødvendig, bl. a. fordi de anførte konjunkturdæmpende Momenter ikke gælder i lige høj Grad for alle Brug og alle Landsdele.

Naar de danske Forholdsregler mod Landbrugskrisen har været mindre vidtgaaende end Nabolandenes, skyldes det ikke mindre Behov, men mindre Mulighed for Gennemførelsen. Landbruget indtager en langt mere dominerende Stilling i dansk Erhvervsliv, hvorfor tilsvarende Støtte vilde blive langt mere kostbar. Endvidere maa paapeges den fundamentale Forskel, at Landbrugseksporten er en saa overvejende Del af den danske Landbrugsproduktion ligesom af den samlede danske Eksport, medens den af Nabolandene stort set kun benyttes i Reguleringsøjemed. De prishævende Foranstaltninger har derfor som Hovedregel maattet begrænses til den paa Hjemmemarkedet afsatte Del af Produktionen.

Politiske Forudsætninger.

Den politiske Baggrund for Landbrugslovgivningen i de to omhandlede Lande viser store Lighedspunkter. Baade i Sverige og Norge blev liberale Regeringer nogen Tid efter Krisens Begyndelse afløst af Arbejderregeringer med Landbrugerstøtte.

I Sverige sad fra 1930 Ministerierne Ekman og Hamrin af Partiet »De Frisindede«. Efter Valget i September 1932 fulgte den socialdemokratiske Regering *P. A. Hansson* med *P. E. Sköld* som Jordbrugsminister. Denne Regering blev i Reglen støttet af Bondeforbundet. »Kohandelen« mellem de to Partier i 1933 var Indledningen til den siden førte »Velfærdspolitik« mod Arbejdsløshed og Landbrugsvanskeligheder. I Foraaret 1936 opstod en forbigaaende Uenighed, der fremkaldte Ministeriets Afgang og Dannelsen af en Bondeforbundsregering med *A. Pehrsson-Bramstorp* som Stats- og Jordbrugsminister. Efter Valget i September dannedes derpaa en Koalitionsregering mellem de to Partier med P. A. Hansson som

Statsminister og Pehrsson-Bramstorp som Jordbrugsminister. Ogsaa i det af Krigsforholdene fremkaldte Samlingsministerium beklæder disse de to Poster.

I Norge vekslede Bondeparti- og Venstreregeringer de første Aar. Fra 1928—31 sad Venstreministeriet *Mowinckel*, afløst af Bondepartiministerierne *Kolstad* og *Hundseid*. Fra Marts 1933 til Marts 1935 sad atter et Ministerium Mowinckel, der netop faldt paa Landbrugsspørgsmaalet, idet den liberalistisk indstillede Landbrugsminister *H. Five* nægtede at gaa med til de Mindstekrav til en Landbrugspolitik, som Bondepartiet stillede. Derefter fulgte den nuværende Arbejderpartiregering *Nygaardsvold* med *H. Ystgaard* som Landbrugsminister. Denne Mindretalsregering har som Regel søgt parlamentarisk Støtte hos Bondepartiet, undertiden dog hos Venstre.

Love og Organisationer.

De svenske Lovbestemmelser omtales naturligt i Forbindelse med de enkelte Reguleringer. I Modsætning til de svenske grunder Hovedparten af de norske Regler om Støtte til Husdyrproduktionen sig paa kun to Love. Allerede i 1930 vedtoges »Omsætningsloven«, ifølge hvilken der oprettes et Omsætningsraad med den Opgave at fremme Omsætningen af Flæsk og Faarekød, Mælk, Smør, Ost og Æg. Flertallet af Raadets Medlemmer vælges af de store Landbrugsorganisationer. Midlerne tilvejebringes gennem Afgifter, som Regeringen efter Raadets Indstilling for indtil et Aar ad Gangen kan lægge paa Omsætningen af de nævnte Varer. Iøvrigt er Fremgangsmaaden den, at Beløbene stilles til Raadighed for Landsorganisationerne. Der fandtes kun undtagelsesvis egnede Organisationer, saa at de fleste først er dannet efter Omsætningsloven og paa dennes Foranledning. Bortset fra nogen lokal Forsyning har disse Organisationer Monopol paa Forsyning af det norske Marked og paa at opnaa Statsstotten saavel som paa Eksportbidragene.

Medens Omsætningsloven saaledes nærmest betyder en Opfordring til Producenterne til Dannelse af en Organisation til Varetagelse af deres Interesser, har »Midlertidig Lov om Kriseforanstaltninger til Støtte for Landbruget«, oprindelig af 29. Juni 1934, senere ændret og udvidet, mere ekstraordinær Karakter. Med Hjemmel i denne Lov opkræves Kraftfoderafgifter samt Margarineafgifter. De indkomne Beløb anvendes ligesom Omsætningslovens til Støtte for Landbruget; men Administrationen er i højere Grad undergivet Landbrugsministeriet.

De svenske Organisationer er som de norske for de flestes Vedkommende fremkaldt af Landbrugskrisen. Deres Dannelse er i høj Grad opmuntret af Statsmagten gennem Bestemmelser om, at Støtte først iværksættes, naar en Centralorganisation er oprettet. Eksempelvis skal Mælkeafgiften først opkræves, naar en Organisation, der repræsenterer mindst 60 pCt. af den ved Mejerierne indvejede Mælk, indstiller det. Dette Krav opfyldes af den straks i 1932 ved den første Mælkeregulerings Vedtagelse dannede »Svenska mejeriernas riksförening«. I »Svenska äggintressenters förening« understreges den statslige Karakter af, at Regeringen udnævner Formanden og et Bestyrelsesmedlem. Ordningernes Gennemførelse er dog ikke overladt til Producentorganisationerne alene; ved de forskellige Reguleringers Indførelse blev nedsat en Række statslige Nævn, Statens Kornnævn, Statens Mælkenævn o. s. v., der i 1935 gik op i Statens Jordbrugsnævn, som dog undertiden delegerer sine Beføjelser til Organisationerne.

Det kan næppe nægtes, at Nabolandene ved Dannelsen af de nye Organisationer i flere Henseender har overfløjet Danmark, saaledes med Hensyn til Tilslutningen, der oftest er meget stor. Endvidere er disse Organisationer mere centraliserede end de tilsvarende danske, og de er ad de nævnte Veje sat i Besiddelse af rigeligere Pengemidler at anvende f. Eks. i Propagandaøjemed.

Sveriges Kornordning.

Saavel i Sverige som i Norge var der længe før Landbrugskrisen ydet Støtte til den indenlandske Kornavl; men i begge Lande har Krisen givet Anledning til nye Forholdsregler, for en stor Del gennemført i Tilslutning til og som Udvidelse af tidligere Ordninger.

I Sverige daterer Toldbeskyttelsen for Korn sig fra 1888 og blev skærpet i Aarene efter; den var dette Lands Svar paa de oversøiske Leverancer af billigt Korn. Allerede inden den nuværende Krise, i 1926, blev hertil føjet en Ordning med Udførselsbeviser. Aarsagen var, at Tolden begyndte at blive mindre effektiv, efterhaanden som Sverige nærmede sig Selvforsyningsgrænsen for Korn. Derfor skulde Eksportører af uformalet Hvede og Rug hos Toldvæsenet kunne forlange et Bevis for Udførselen med Oplysning om, hvor stort et Beløb, der skulde have været betalt i Told, saafremt det havde været en Import, der havde foreligget. Dette Bevis kunde senere gælde som Betalingsmiddel for Told ved Indførsel eller faas indløst kontant, saafremt der fra anden Side blev importeret tilstrækkeligt. Naar Udnyttelse var mulig, var der altsaa i Virkeligheden Tale om en Eksportpræmie. Ideen til dette System stammer fra Tyskland.

Efter de nugældende Bestemmelser er det Regeringen, der afgør, om og i hvilket Omfang Udførselsbeviser skal udstedes. I lange Perioder har Udnyttelse ikke været mulig, fordi Verdensmarkedspriserne laa for langt under de svenske.

Formaalet med den netop omtalte Ordning var at skaffe Afløb fra det svenske Marked gennem Eksport. Formaalet med Indmalingstvangen, der nu sikkert er den vigtigste af Reguleringsbestemmelserne, er at skaffe garanteret indenlandsk Afsætning for svensk Korn. Ifølge den paagældende Forordning, oprindelig af 1930, fastsætter Regeringen, hvor stor en Procentdel svensk Korn, der til enhver Tid skal forlanges indmalet i Melet. Hertil svarer Indblandingstvangen, hvorefter Importører af

Rug- og Hvedemel skal indblande en saadan Mængde svensk Mel, at Indmalingsprocenten opfyldes. Denne har været stigende i Aarene, siden den blev indført, helt op til 100 (Hvede 1934/35), men synes nu i Reglen at ligge ved 90 eller nærmest lidt højere.

Allerede i 1930 var der mellem Staten og de største Møller truffet en Aftale, hvorved disse forpligtede sig til at aftage alle svenske Kornpartier, der blev dem tilbudt, til bestemte Minimumspriser. Aaret efter blev denne Ordning lovfæstet, hvorved der altsaa blev givet den svenske Korndyrker absolut Garanti for Afsætning til statsfastsatte Priser. Fra 1936 blev Systemet dog forladt som for risikabelt og kostbart, og i Stedet indførtes en Ordning med Støttekøb. Opgaven var herved kun at forhindre, at et eventuelt Overskud af Korn trykkede Priserne for stærkt. Naar Fare herfor opstod, skulde et statsligt Selskab opkøbe en begrænset Mængde til faste Priser. Paa den anden Side bestemmer Loven, at en Prisstigning udover en bestemt Grænse skal imødegaas ved Lagerrealisation eller Import. Paa Grund af ringe Høst fandt Ordningen ikke Anvendelse i 1936. Et Overskud i 1937 kunde eksporteres til bedre Priser end Støttekøbenes. I 1938 blev Støttekøb derimod iværksat, delvis til Beredskabslagre med Henblik paa en Krigssituation. Et saadant paa 100 000 Tons Brødkorn blev oprettet i 1936. Regeringen kan træffe Beslutning om Udvidelse. Lageret maa kun bruges, naar det skønnes nødvendigt af Hensyn til Folkeernæringen. Formaalet med disse Oplagringer er altsaa forskelligt fra de tidligere, hvor det prisregulerende Formaal var det eneste.

Dels for at bremse Avlen, dels for at skaffe Midler indførte man i 1934 en Hvedeafgift. Efter Regeringens Bestemmelse betales Afgiften af al formalet svensk eller udenlandsk Hvede til Fremstilling af Mel eller Gryn. Maksimum er 3 Øre pr. kg. Dens Provenu anvendes til Dækning af Tab ved Brødkornsreguleringen, bl. a. ogsaa til Beredskabslagringen.

Da Krisen først ramte den vegetabilske Produktion, blev Brødkornsstøtten sammen med Sukkersubventionen indført først. Disse Produktionsgrene var derfor forholdsvis gunstigt stillet, da den animalske Produktion kom i Vanskeligheder, og inden denne endnu var blevet hjulpet. Resultatet blev en Udvidelse af Brødkornsarealerne i de første Aar af Trediverne, saaledes voksede Hvedearealerne fra 262 000 ha i 1930 til 303 000 ha i 1933. I Forbindelse med gode Høstaar førte dette til Opkomsten af betydelige Lagre, som senere maatte realiseres enten gennem Eksport eller ved Salg til Foderbrug. Da Verdensmarkedspriserne laa lavt, maatte man i ikke ringe Omfang ty til den sidste Udvej, idet Kornet blev denatureret. En Del af Omkostningerne overførtes paa Importørerne gennem en Bestemmelse om, at Import af Majs kun maatte ske, naar Importøren havde denatureret en vis Mængde svensk Korn eller opkøbt saadant Korn. I 1936 var største Delen af de overskydende Lagre bortskaffet. Af det opstaaede Tab paa 81 Mill. Kr. kunde 28 Mill. dækkes af Hvedeafgiften, medens 53 Mill. blev anvist paa Finansloven. Der foreligger her en Undtagelse fra det senere hen i Sverige omhyggeligt fastholdte Princip ikke at bebyrde det ordinære Budget med Udgifter til Ordningernes Gennemførelse, men i Stedet at anvise en bestemt Indtægt til Dækning af hver enkelt Udgiftspost. I Reglen fremskaffes Midlerne gennem Afgifter i nøje Tilknytning til den paagældende Foranstaltning.

Importen af Brødkorn er under Reguleringen gaaet stærkt tilbage, af Hvede saaledes fra 175 800 Tons i 1930 til 50 400 Tons i 1937, af Rug fra 73 000 Tons til 2700 Tons i de samme Aar. Naar Importen overhovedet opretholdes, skyldes det ikke Umuligheden af at dyrke endnu disse Mængder Korn paa svensk Jord. Af Hensyn til Fremskaffelsen af det bedst mulige Mel er imidlertid stadig nogen Indblanding af udenlandsk Korn nødvendig, specielt i de Aar, hvor Kvaliteten af det svenske Korn er daarligst. Man anstiller dog Forsøg i den Hensigt at naa til at kunne overflødiggøre Import ogsaa i denne Henseende.

Sveriges Foderkornsordning.

Den omtalte betydelige Fremgang for Dyrkningen af Brødkorn var sket paa Bekostning af de Kornsorter, der væsentlig benyttes til Foder, idet det samlede Kornareal gik lidt tilbage. Dette Resultat af Støtten til Brødkornet var imidlertid ikke tilsigtet; Indførelsen af Foderstofreguleringen kan da tages som et Eksempel paa, at Støtte til een Produktionsgren — dersom denne ikke isoleret er nødlidende — hurtigt kræver Støtte ogsaa til andre. Formaalet maatte da blive dels at støtte den indenlandske Foderavl, dels at hindre en uønsket Produktionsforøgelse paa Basis af importeret, billigt Kraftfoder.

Indmalingsbestemmelser for Havre. Siden 1932 bestod en Aftale med Grynmøllerne om Indmaling af en vis Procentdel svensk Havre. Da Aftalen ikke blev fornyet, kom i 1933 den siden gældende Bestemmelse, hvorefter det paahviler enhver svensk Mølle ved Fremstillingen af Havreprodukter at anvende en vis Andel svensk Havre. Procenten har været meget stærkt svingende med Høstforholdene; den længste Tid har den ligget mellem 70 og 90; efter det daarlige Høstaar 1936 naaede den dog i Forsommeren 1937 helt ned i 10. Indførsel af Havregryn og Havremel tillades kun undtagelsesvis.

Importregulering. Siden December 1933 har Import af Havre, Byg, Klid og Majs krævet særlig Tilladelse, der dog for de to sidstnævntes Vedkommende normalt meddeles. Havre, indført til Foderbrug, skal denatureres ved Farvning. Regeringen er beføjet til at paalægge Afgifter indtil en vis Højde; i Reglen har Satserne været 2—4 Øre pr. kg. Oliekageskatten daterer sig fra 1933 og er kædet sammen med Mælkereguleringen, til hvis Gennemførelse den skulde bringe Midler. Formaalet var iøvrigt at begunstige de Mælkeproducenter, der baserede deres Produktion paa indenlandsk Foder samt at forhindre en Opgang i Mælkemængden, der vilde bringe Reguleringen i Fare. Afgiften rammer saavel den impor-

terede Vare, som den i Sverige — paa Grundlag af udenlandsk Raastof — producerede.

Aarene umiddelbart før Reguleringen bragte en enorm Opgang i Importen af Oliekager og Majs. Det svenske Landbrug udnyttede det lave Verdensprisniveau for Foderstoffer; det betalte sig at dyrke Brødkorn og importere Foder. Det var da naturligt delvis at foretage de ønskede Paavirkninger af Mælke- og Flæskeproduktionen via Raastofferne, først og fremmest henholdsvis Oliekagerne og Majsen.

Medens Hvedeafgiften udelukkende anvendes til Dækning af Tab ved Kornordningen, indkommer der gennem Foderafgifterne betydelige Beløb, som kan stilles til Raadighed for forskellige Formaal. I Overensstemmelse med det almindelige Princip, at de af en »Ordning« foraarsagede Udgifter saa vidt muligt skal dækkes af de i Forbindelse med vedkommende Ordning indkrævede Afgifter, benyttes Foderstofafgifterne først til Dækning af Fragtbidrag, der udbetales ved Forsendelse af Foderstoffer til de fjernere Dele af Landet. Endvidere anvendes der Midler til Støtte for Ægproduktionen, hvis Omkostninger Ordningen har forhøjet, medens endelig Hovedparten stilles til Raadighed for Mælkereguleringen.

Norges Kornordning.

Indgrebene i Kornforsyningen i Norge stammer fra Tiden under og lige efter Verdenskrigen. Under denne opstod der Vanskeligheder for Korntilførslerne til Landet, hvorfor man ønskede at fremme den indenlandske Produktion med Henblik paa en eventuel ny Krigssituation. Den gældende Lov, af 22. Juni 1928, giver S t a t e n M o n o p o l paa Import af Hvede, Rug og Havre samt Formalingsprodukter heraf. Eksport af disse Varer kræver særlig Tilladelse. Staten er forpligtet til at tilvejebringe saadanne Mængder norsk eller fremmed Korn, som er nødvendige til Dækning af Landets Behov. Det er et Princip, at Varerne skal sælges til samme Priser overalt i Landet; de leveres

derfor fragtfrit til enhver Jernbanestation, og for Videretransport til afsidesliggende Distrikter ydes der Godtgørelse. Udsalgspriserne fastsættes saaledes, at de dækker Omkostningerne samt muliggør Henlæggelser til nødvendige Fonds i Prisreguleringsøjemed. Loven bestemmer, at der skal findes saadanne Lagre af Kornvarer, at der med Hjælp af den indenlandske Avl altid er tilstrækkelige Forsyninger i Landet til eet Aars Behov med stærkt indskrænket Forbrug. De nævnte Opgaver er overdraget »Statens Kornforretning«, der traadte i Virksomhed fra 1. Juli 1929. Indkøbene foregaar gennem de udenlandske Eksportørers Agenter i Norge.

Støtten til den indenlandske Kornavl ydes ad forskellige Veje. For det første skal Staten til bestemte Overpriser købe alt norskavlet Hvede, Rug, Byg og Havre, som bliver den tilbudt, og som holder en vis Mindstekvalitet. Herfor skal betales den Pris, som svarer til Kornforretningens Udsalgspriser med Fradrag for Svind og Formalingsudgifter. Andre Udgifter, der har indvirket paa Udsalgsprisen, f. Eks. den faste Overpris paa det norske Korn og Fragt-, Lager- og Administrationsudgifter, skal altsaa ikke fradrages. Ifølge en Beregning foretaget af Statens Kornforretning har den faktisk udbetalte Overpris for norsk Korn i Forhold til samtidig gældende Importpriser i Gennemsnit for de første otte Aar af Kornforretningens Virksomhed andraget 4,90 Kr. pr. 100 kg. Det er imidlertid kun en mindre Del af det i Norge avlede Korn, der bliver solgt til Staten, i Budgetaaret 1937/38 75 000 Tons, heraf 36 000 Tons Hvede, 19 000 Tons Byg, 19 000 Tons Havre og kun godt 1000 Tons Rug.

Den beskrevne Ordning alene vilde derfor kun kunne støtte en begrænset Del af norsk Kornavl, hvorfor man endvidere har indført Korntrygden. I Henhold til Bestemmelser i Kornloven er der truffet Aftale med henimod 1000 Møller, hvorefter disse faar Adgang til at indkøbe Hvede, Rug, Byg og Havre direkte fra Dyrkerne paa de Vilkaar, som gælder ved Kornforretningens Køb af

norsk Korn. Møllen bliver holdt skadesløs, idet den fra Kornforretningen faar udbetalt et Beløb, »trygden«, svarende til den Overpris, Kornforretningen betaler ved direkte Køb. Denne trygd udbetales desuden — og dette er den mest praktiske af Støttebestemmelserne — til Korndyrkerne for de Kornpartier, som disse sender til Møllerne til Formaling til eget Brug. Trygdeudgifterne bæres af Kornforretningen og maa af denne udlignes paa Udsalgspriserne.

Til dette kommer, at der fra 1934 af Kriselovens Midler er udbetalt T i l l æ g til saavel Kornlovens Overpris som trygden. Tillægene varieres til Dels efter Verdenspriserne og har været aftagende. Ifølge Statens Kornforretnings Regnskab har i Aaret 1. Juli 1937—38 trygden andraget 8,4 Mill. Kr., Overprisen 4,2 Mill. Kr. Krisetillægene har i dette Aar beløbet sig til 3,1 Mill. Kr.

Som nævnt blev Støtten til Korndyrkningen især fremkaldt af Verdenskrigen. Det lykkedes i 1918 ved Hjælp af Tvangslov at bringe Høsten betydeligt i Vejret, men med paafølgende Tilbagegang i Tyverne. Den nuværende Kornordning synes derimod at have været Aarsag til en betydelig Fremgang for Hvededyrkningen, ligesom der i de sidste Aar spores Opgang for Byggen. Derimod er den beskedne Rugavl stagnerende eller nærmest lidt paa Retur, ligesom der er nogen Tilbagegang for Havren. Men trods den forholdsvis stærke Fremgang for Hveden — fra en T otalhøst paa 16 000 Tons i 1927 til 68 000 Tons i 1937 — er der dog langtfra Tale om, at Landet kan brødføde sig selv. Noget saadant tilsigtes da heller ikke med Foranstaltningerne; man ønsker imidlertid at opretholde en Reserve — med Mulighed for Udvidelse i paakommende Tilfælde. Endvidere støtter man ad denne Vej Landbruget som Erhverv.

Hvedeimporten var i 1937 paa 237 000 Tons, Rugimporten var paa 120 000 Tons mod en Hjemmeavl paa 11 000 Tons. Trods Stigningen i Hvedeproduktionen har Importen paa Grund af Forbrugsstigning maattet foroges i de senere

Aar. Modsat har paa Grund af Nedgang i Forbruget Importen af de tre andre Kornsorter kunnet nedbringes. Norge er nu nær Selvforsyningen med Byg og Havre.

Norges Kraftfoderregulering.

Medens der i det svenske System af Støtteforanstaltninger sondres mellem en Brødkornsordning og en Fodermiddelordning, har Norge sondret mellem en Kornordning, hvorunder Byg og Havre, der forudsættes egnet til Menneskeføde, men i Hovedsagen anvendes som Foder, og en Kraftfoderregulering. Denne har været et Stridens Tegn i Norge, og Debatten omkring Landbrugsordningerne har for en stor Del samlet sig om denne Regulering, der da ogsaa danner en Hjørnesten i hele Systemet.

Baggrunden var, at Norge i Løbet af 1920'erne var naaet til at blive selvforsynende med animalske Levnedsmidler og endog havde faaet nogen Eksport. Der opstod da Tvivl om det hensigtsmæssige i at fortsætte Overskudsproduktionen paa Basis af importeret billigt Kraftfoder, der bl. a. ogsaa trykkede Prisen paa det hjemmeavlede Foder.

Kraftfoderomsætningen kulminerede i 1931 med 489 000 Tons. Da der efter et Fald i det daarlige Aar 1932 til 406 000 Tons paany kom Opgang, fulgte den første Foranstaltning i Form af en Rationering af Kraftfoderforbruget, iværksat fra 1. Juli 1934. Herefter skulde den enkelte Landbrugers Forbrug nedsættes med 25 pCt. af Gennemsnitsforbruget af indkøbt Kraftfoder i Aarene 1932 og 1933. Dette System blev allerede efter et Aars Forløb afløst af den nuværende Ordning med Afgift paa »Topforbruget« af Kraftfoder.

Formaalet med Foranstaltningerne er et dobbelt, dels at begrænse Forbruget af Kraftfoder for dermed at bremse den animalske Produktion, som ikke grunder sig paa norsk Planteproduktion, dels at stimulere denne indenlandske Planteavl. Paa Grund af Nødvendigheden af et vist Kraftfoderforbrug af Hensyn til en rationel Udnyttelse af det hjemmeavlede Foder er det kun Forbruget over en bestemt Grænse, man ønsker at ramme. Af administra-

tive Grunde har Afgiften imidlertid maattet lægges paa alt Kraftfoder; men der er da indført »Frinormer«, bestemte Mængder Kraftfoder, i Forhold til Antal Husdyr, for hvilke de indbetalte Afgifter efter Reguleringsaarets Udløb bliver refunderet.

Af en indkrævet Afgiftssum i Budgetaaret 1936—37 paa 7,7 Mill. Kr. blev 4,9 Mill. Kr. tilbagebetalt til Forbrugerne eller medgik til Administrationsudgifter. Det resterende Beløb anvendes til forskellige prishævende Foranstaltninger for den animalske Produktion. Afgiftssatserne varieres noget fra Tid til anden, navnlig efter Husdyrproduktionens Størrelse og Prisudsigterne. Gennemgaaende beskattes de forskellige Varer med 2—4 Kr. pr. 100 kg.

Paa Grund af forstyrrende Forhold er det svært at fastslaa Afgiftens Indflydelse paa Forbruget, som den skulde begrænse. Resultatet synes nærmest at være, at den tidligere ret stærke aarlige Stigning er blevet bragt saa nogenlunde til Standsning. Naar Forbruget ikke i højere Grad er blevet hæmmet, maa dette skyldes Reglen om Frinormerne. I 1936/37 kunde saaledes $^2/_3$ af samtlige Brug klare sig med det paa denne Maade beskyttede Forbrug. En Del af disse maa vel antages med Forsæt at have bragt deres Forbrug netop ned til det afgiftsfri Kvantum; men en Del maa ogsaa antages tidligere at have haft et endnu mindre Forbrug, saa at Reguleringen for deres Vedkommende overhovedet ikke rummer nogen Tilskyndelse til Besparelse. Tværtimod kan de for Ordningens Midler iværksatte Prishævninger give disse Brug Anledning til Udvidelser, ligesom der under en Ordning af denne Karakter kan være Tilbøjelighed til at søge den tildelte Kvota udnyttet fuldt ud. Imidlertid kan det maaske antages, at de Brug, der ikke i Forvejen har haft et Forbrug i Nærheden af det af Frinormerne beskyttede, netop bør udvide for at opnaa den mest økonomiske Blanding af hjemmeavlet og indkøbt Foder. Den »fabriksmæssige« Produktion, drevet væsentlig paa Basis af importeret Kraftfoder, har Ordningen derimod haft Betingelser for at hæmme.

Sveriges Mælkeregulering.

Den svenske Mælkeregulering har som Baggrund Prisfaldet, der var naaet ogsaa til den animalske Produktion. Mælkeproduktionen tog hovedsagelig Sigte paa Hjemmemarkedet, dog i Forbindelse med nogen Eksport. Bestræbelserne maatte da rettes imod en Frigørelse af Hjemmemarkedet fra Verdensprisfaldet samt mod at fordele Tabet ved Eksporten, sammenlignet med Hjemmesalget, paa samtlige Producenter.

Den første Mælkeregulering i Sverige blev indført fra 30. Juni 1932 efter Mønster fra Norge. Der indførtes for det første en Landsafgift af 0,2 Øre pr. kg Mælk; Afgiften ramte ikke blot Konsummælk, men ogsaa Mælk til Produktion af Smør og Ost til Salg. Provenuet skulde anvendes til Støtte for Eksportmejerierne. Dernæst blev der indført en lokal Regulering. Indenfor bestemte Omraader skulde der af den stedlige Mejerisammenslutning opkræves en Afgift af 2 Øre pr. kg Mælk og til Mælk omregnet Fløde. Beløbet skulde benyttes til Udligning af Producentpriserne paa Konsummælken og Mælken, der gik til Produktion af Smør og Ost. En saadan Forholdsregel maatte anses for paakrævet for at forhindre et Sammenbrud af Markedet for Konsummælk; Priserne her var ikke faldet i samme Forhold som Smørpriserne, hvorfor det maatte forventes, at flere Producenter vilde optage Leverancen af Konsummælk.

Allerede ved Forordningen af 26. Juni 1933 afløses dette System af en enkelt L a n d s a f g i f t af baade Konsummælk og Produktmælk. Hovedbestemmelsen er, at der for at forbedre Afsætningsforholdene for Mælk og Mejeriprodukter, naar Regeringen bestemmer det, skal opkræves en Afgift af i Riget solgt Mælk og Fløde paa højst 3 Øre pr. kg Mælk. Saafremt Mælken leveres til et Mejeri, opkræves Afgiften her, ellers hos Producenten. Afgiften har varieret en Del; i første Halvaar 1939 var den saaledes 1 Øre, men fra 1. Juli blev den for det nye Regu-

leringsaar forhøjet til 2 Øre. En Række Bestemmelser tilsigter at fritage den Produktion, der foregaar paa helt smaa Brug til kun lokalt Salg, fra Afgiften. Endvidere fritages visse Landsdele.

Siden 1933 bestaar der Forbud mod Indførsel af Mælkeprodukter, medmindre Tilladelse gives af Jordbrugsnævnet. Betingelsen herfor er, at Importøren betaler det samme Beløb, som i Tilfælde af Eksport kunde være ydet som Tilskud til vedkommende Vare. Dette vil altsaa sige, at Indførsel kun tillades, naar Importøren bekoster Eksport af en tilsvarende Mængde. Systemet ligner Kornordningens. Medens det i dette Tilfælde nærmest drejede sig om en Eksportstøtte, finansieret med Toldindtægter, synes Hovedvægten, saa vidt Mælkereguleringen angaar, at ligge paa Importhindringen. Smørimport kan da ogsaa vanskeligt stille sig fordelagtig og forekommer kun i ringe Omfang (naar »Svenska mejeriernas riksförening«, der administrerer Mælkeordningen, ønsker det). Derimod forekommer der nogen Import af Ost, idet man ikke har ønsket at øge Osteproduktionen paa Bekostning af Smørproduktionen.

I nøje Sammenhæng med Mælkereguleringen staar Margarine- og Oliekageordningen. Den sidstnævnte er omtalt under Foderstofreguleringen. Margarineafgiften i Sverige (margarinaccisen) stammer fra 1933; den blev indført for at hindre, at Margarinen som Følge af Mælkeafgiften blev stillet gunstigere i Konkurrencen med Smørret. I Begyndelsen blev dens Provenu anvendt til Eksporttilskudene til Smør samt for en Del til Kortuddeling til ubemidlede. Fra 1935 indgaar Beløbet ubeskaaret i Prisreguleringsfondet.

Efter de nugældende Bestemmelser maa Afgiften højst udgøre 60 Øre pr. kg, hvortil for importeret Vare kommer Tolden, 15 Øre. Afgiften var det første Aar kun sat til 20 Øre, men er siden gentagende forhøjet, i 1939 for en Tid op til Maksimumsbeløbet. Af Hensyn til Hovedformaalet, at hindre Overgang til Margarineforbrug, er

Forhøjelserne iværksat parallelt med Smørprisens Stigninger. Det nævnte Formaal maa iøvrigt siges at være opnaaet, idet Margarinesalget kun er vokset med godt 15 pCt. fra 1934 til 1938, men Smørsalget med 30 pCt. Dette er nu ikke meget mindre end Margarinesalget. En Bemyndigelseslov om Tvangsindblanding af Smør i Margarinen er ikke blevet benyttet.

Saavel Mælkeafgiften, Margarineafgiften som endvidere Oliekageskatten overføres uafkortet til S. M. R., som heraf først bestrider Omkostningerne ved Smøreksporten og derefter udbetaler Resten som Tilskud til Produktmælken. Pristillæg til Eksporten betales for Smør samt til Smør omregnet Ost, kondenseret Mælk, Tørmælk og Fløde med Beløb svarende til Forskellen mellem Hjemmemarkedsprisen for runemærket Smør af Middelkvalitet og den opnaaede gennemsnitlige Nettoeksportpris. Endvidere udbetales for det saakaldte Landsmør, produceret paa afsides beliggende Brug til lokalt Salg, et Pristillæg af 25 Øre pr. kg.

Prisudjævningsbidrag udredes for Mælk og Fløde, hvoraf Mælkeafgift er betalt, og som er anvendt til Produktion af Smør, Ost eller andet Mejeriprodukt. Landet er herved inddelt i seks Prisudjævningsdistrikter; ved Fordelingen begunstiges den nordlige Del af Landet ved forskellige Forskudsbidrag. I 1937—38 var den samlede Udbetaling paa 56,5 Mill. Kr.

Da Bidrag kun udredes for Produktmælken, beror et Mejeris Fordel af Ordningen paa Forholdet mellem Produktmælk og Konsummælk. Producenterne i Nærheden af Byerne afstaar en Del af Prisen til Landbrug med mindre gunstig Beliggenhed og undgaar til Gengæld Konkurrencekamp. Der er med andre Ord ved Systemet dannet et Slags Kartel, hvor de enkelte Medlemmer faar tildelt de Opgaver, de har de bedste Betingelser for at løse, medens Udbyttet deles ligeligt.

I 1938 indbragte Mælkeafgiften ca. 50 Mill. Kr., Margarineafgiften 25 Mill. Kr., og Oliekageskatten 12 Mill.

Kr. Det er dog klart, at disse betydelige Summer ikke angiver Landbrugets Nettofordel af Foranstaltningerne. Oliekageskatten betyder saaledes en Belastning af et vigtigt Raastof, forsvarlig fordi Salgspriserne holdes oppe og netop gennemført for at hindre disses Udnyttelse til Produktionsudvidelse. En Del af Margarineafgiften betales af Landbrugerne i deres Egenskab af Konsumenter. Endelig indbetales Mælkeafgiften af Producenterne; men en Del heraf overvæltes paa Konsumenterne, man har anslaaet ca. Halvdelen. Mælkereguleringens Hovedbetydning for Producenterne ligger da i den indenlandske Prisforhøjelse, samt i Udligningen mellem Producenterne, saa at disse saa vidt muligt faar samme Udbytte af deres Mælkeproduktion uanset dennes Anvendelse.

De svenske Priser for Konsummælk i Detailhandelen er en Del lavere end de danske. Ifølge »Socialstyrelsen« var de saaledes i 1938 24 Øre pr. kg mod 20 Øre i 1932. Det skal da kun i Forbigaaende nævnes, at Sverige synes at være naaet ret langt frem imod Løsningen af det ogsaa i Danmark aktuelle Spørgsmaal om en Rationalisering af Mælkehandelen. Dette er først og fremmest sket derigennem, at i de større Byer et enkelt Selskab, som Regel organiseret paa Andelsbasis, er naaet frem til at beherske Salget. Derefter har det været muligt at nedbringe Forhandlingsomkostningerne ved Afløsning af Vognsalget med Salg fra Butikker og Indskrænkning af disses Antal.

Ogsaa Spørgsmaalet om Rationalisering af selve Mejeridriften vækker Interesse i Sverige. Der er gennem den stærke Centralorganisation foretaget en Del Sammenlægninger og Nedlæggelser af smaa Mejerier. I Rigsdagssamlingen 1939 fremsatte to Medlemmer af Bondeforbundet et Forslag, hvorefter den, der vil ny- til- eller ombygge et Mejeri, forinden skulde indhente Tilladelse hos en særlig Myndighed. En lignende Bestemmelse kendes fra Tyskland. Efter Forslaget skulde Overtrædelse straffes med Bøder samt med Nægtelse af Prisudjævningsbidrag fra

Mælkereguleringen. Det paagældende Udvalg kunde tillægge Rationaliseringsarbejdet stor Betydning, men fandt dog Forslaget for vidtgaaende.

Norges Mælkeregulering.

Den første Statsforanstaltning til Støtte for Mælkeproduktionen kom i Norge allerede ved Omsætningsloven af 1930, hvorved blandt andre Varer ogsaa al Mælk, som omsættes, blev paalagt en Afgift. Denne er dog temmelig lav, ¼ Øre pr. Liter og indbringer ca. 1,5 Mill. Kr. aarligt. Beløbet administreres af Omsætningsraadet og anvendes navnlig til Landsforbundets Virksomhed, til Markedsregulering, Reklame m. m.

Imidlertid var i Løbet af 1930 og 1931 største Parten af Landets Mejerier blevet sammensluttet i ialt 8 Mælkecentraler for Landets forskellige Distrikter; Centralerne blev igen samlet i »Norske Melkeproducenters Landsforbund«. Organisationen indførte for sine Medlemmer en Udjævningsafgift af al Mælk, som sælges til Konsum til Fordeling paa Produktmælken. Da denne Regulering under private Former havde faaet meget stor Tilslutning, blev Ordningen ved Lov af 1931 gjort obligatorisk. I Modsætning til, hvad der gælder efter den svenske Ordning, betales Afgiften altsaa kun af Konsummælken. Afgiftens Beløb varierer efter Priserne og er af forskellig Højde i de enkelte Centraler. Ca. en Trediedel af Mejeriernes Mælkemængde sælges til Konsum.

Omkring 1930 naaede Norge at blive Eksportør af Smør, hvorefter den høje Smørtold maatte blive uden Betydning for den indenlandske Prisdannelse; i 1934 har man iøvrigt indført Importforbud. Man er derefter for at holde Smørprisen oppe skredet til indgribende Markedsregulering, der foretages af det allerede i 1928 dannede »Norske Mejeriers Eksportlag« i Samarbejde med Landsforbundet. De anvendte Midler er Sæsonudjævning ved Hjælp af Lagring samt i Perioder Tvang for Leverandørerne til Hjemtagning af Smør. Endvidere benytter Militæret ifølge Stor-

tingsbeslutning Smør i Stedet for Margarine, ligesom Staten bevilger et Beløb til Nedsættelse af Prisen for Smør til Hospitaler, Børnehjem og Alderdomshjem.

Den vigtigste og mest interessante Regel er dog Bestemmelsen om Indblanding af Smør i Margarinen. Denne Fremgangsmaade blev ogsaa i mindre Omfang benyttet tidligere, men da efter Margarineindustriens Ønske og nærmest imod Mejeribrugets Vilje, da man frygtede en Vareforfalsknings Konsekvenser blandt Kunderne. Imidlertid fik ved Margarineloven af 1931 Regeringen Bemyndigelse til at paabyde en vis Smørindblanding i Margarinen. Indblandingsprocenten var fra først af kun 2,5, men blev hurtigt forhøjet, helt op til 20; gennemgaaende har den dog ligget omkring 10. Norge har herigennem skabt en meget elastisk Reguleringsbestemmelse, der til enhver Tid gør det muligt at finde Afsætning for Smørproduktionen.

Norge havde i 1930 en Smørproduktion paa 3 900 Tons, men en Margarineproduktion paa 47 000 Tons, hvori indgik 300 Tons Smør. I 1937 var Smørproduktionen naaet op paa 12 000 Tons, Margarineproduktionen var i dette Aar paa 54 000 Tons, men heri indgik nu 6 800 Tons Smør. Over Halvdelen af Smørproduktionen finder altsaa Afsætning i Margarineindustrien. Det er utvivlsomt Muligheden for at opnaa dette Resultat, der har foraarsaget, at Norge har valgt Indblandingssystemet, hvorimod denne Udvej ikke har været saa tiltrækkende for Sverige og Danmark, hvis Smørproduktion er langt større i Sammenligning med Margarineproduktionen.

Norge har dog ogsaa i Aarene efter 1931 haft et aarligt Eksportoverskud af Smør paa nogle faa Hundrede Tons. Eksporten har været benyttet i Udligningsøjemed navnlig for at undgaa alt for hyppige Forandringer i Indblandingsprocenten. Tabet dækkes af Omsætningslovens Midler eller ved Paaligning paa Centralerne.

Ved Kriseloven af 1934 blev der endvidere paalagt en Margarineafgift, der er sat i nøje Forbindelse

med Indblandingssystemet, idet den skal være 10 Øre pr. kg Margarine, naar Smørindblandingsprocenten er 10 og forhøjes eller nedsættes med 1 Øre for hver Gang denne Procent gaar 1 under eller over 10. Denne Afgifts Provenu anvendes i Forbindelse med Kraftfoderafgiftens til Tilskud til Produktmælken samt til det »Fjeld- og Gaardsmør«, der hjemmeproduceres i Egne, hvor der ikke er Adgang til at levere Mælken til et Mejeri. Kvaliteten af dette sidste er i de senere Aar stærkt forbedret, og dette Smør finder nu i ikke ringe Udstrækning Anvendelse i Margarinefabrikationen.

Mælkereguleringen adskiller sig principielt fra Kornordningen derved, at noget tilsvarende dennes Trygdeordning ikke kendes. I Norge var navnlig tidligere Hjemmeproduktion til eget Brug af en ikke ringe Betydning; men det maa formodes, at Reglen om, at Støtteforanstaltningerne kun kommer den omsatte Produktion til Gode, har foraarsaget Nedgang i Selvforsyningen og saaledes delvis er Forklaringen paa den stærke Opgang i den af Statistiken omfattede Produktion. Mælkeproduktionen voksede fra 428 000 Tons i 1930 til 636 000 Tons i 1937. Da saavel den direkte konsumerede Mængde som Osteproduktionen er omtrent uforandret, er største Delen af Stigningen medgaaet til den omtalte meget stærke Forøgelse af Smørproduktionen.

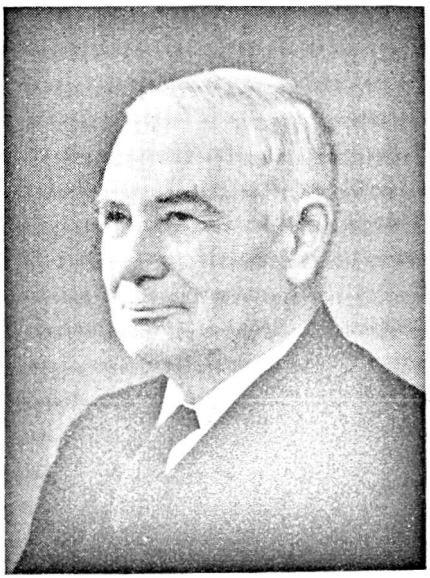
De norske Konsummælkepriser ligger noget højere end de svenske, hvilket dog skyldes højere Priser til Producenterne, ikke større Udgifter til Mellemhandelen, idet der ogsaa i Norge har været vellykkede Bestræbelser for at rationalisere denne. Endvidere bør det nævnes, at der siden 1934 aarligt har været givet Bevillinger paa Finansloven til et Laanefond for Mejerier. Dette yder lavt forrentede Laan til Rationalisering af Mejeridriften, ligesom der i visse Tilfælde tilstaas Statsgaranti for Laan til dette Formaal.

(Fortsættes.)

†

Klitinspektør V. Pinholt.

Født 23. November 1869 — Død 8. Maj 1940.

Klitinspektør *V. Pinholt.*

Pinholts Død kom ikke alene som en stor Overraskelse, men ogsaa som et Sorgens Budskab for hans mange Venner ud over det ganske Land, men særlig for Vennerne paa hans Hjemegn, hvor disse kan findes i alle Samfundslag, lige fra dem med kendte Navne i førende Stillinger til den jævneste Bonde og Husmand derude mellem Vesterhavets Klitter, hvor Pinholt øvede sit største Dagværk. Ja, ikke mindst blandt Smaafolk derude kunde han tælle sine sande Venner. Hans humane, frisindede og forstaaende Indstilling overfor dem, der, som man maaske ofte noget overfladisk udtrykker sig, lever paa Livets Skyggeside — en Indstilling, som var ham i Kødet baaren og ikke blot en Overfladefernis — skabte et eget Tillidsforhold, som kunde give sig baade smukke og rørende Udtryk.

Herude i Vejers nøgne Klitegne begyndte han som 25-aarig ung Mand sin Plantørgerning, og det var som »Plantør Pinholt«, han hurtigt vandt sig et Navn ogsaa ud over sin nærmeste Hjemkreds, og det var Plantør Pinholt, der vedblev at være Kendingsnavnet blandt den vestjydske Befolkning, ogsaa efter at han var bleven Vardekredsens Rigsdagsmand og senere Klitinspektør.

Skulde man se Pinholt i hans eget Milieu, dér hvor han rigtig var rodfæstet og følte sig hjemme, da skulde man besøge ham paa Plantørboligen i Vejers med den hyggelige, lune Have, som skærmede saa rart mod Vestenvinden, og hvor han var fortrolig med hvert Træ, og hvor hver Plet havde sin Historie at fortælle baade Pinholt og den, slog Følge med ham.

For den, der skriver disse Linier, hører saadanne Ture med Pinholt i Haven og Omegnen til de gode og værdifulde Minder.

Pinholt er født i Husby som Søn af Lærer *Jens Pinholt* og Hustru, *Thora Fr. Starck*, og han var saaledes fra Barnsben fortrolig med Vesterhavet og dets Klitegne. Han gik i Gartnerlære og tog allerede i 1888 som 19-aarig Gartnereksamen fra Vilvorde, hvorefter han særlig søgte Uddannelse ved Klitplantningen, og efter et Par Vintres Skoleophold paa Askov Højskole og Lyngby Landbrugsskole fik han 1894 Ansættelse som Plantør i Vejers Klitplantage, Oxby Sogn i det sydvestlige Jylland.

Og her »groede« det nu efterhaanden omkring ham i mere end een Betydning; thi det var ikke alene Klitplantningen, der havde hans Interesse. Ogsaa det vestjydske Landbrug, som vel nok i Halvfemserne var forholdsmæssigt mindre fremskredent end senere, fangede hans opmærksomme Blik.

Om det var det lille Landbrug, der var knyttet til Plantørboligen, eller det var Paavirkningen fra Lyngby Landboskole, der byggede Broen fra Klitplantagen over til Landbruget, er ikke let at udrede.

Nærmest var det vel hans varme Interesse for Menne-

sker — for Medmennesker og deres Kaar, der førte ham ind paa Arbejdet for landøkonomiske Forbedringer. Ved Begyndelsen af Aarhundredet ser vi ham som Formand for den stedlige Landboforening og derefter som Sjælen i Arbejdet for et Samvirke mellem de mange smaa Landboforeninger i Sydvestjylland, et Arbejde, der 1906 resulterede i Dannelsen af Ribe Amts vestre Landboforeninger, hvis selvskrevne Formand han blev og var, indtil han efter at være bleven Rigsdagsmand trak sig tilbage 1921.

Fra det hjemlige Landboforeningsarbejde gled Pinholt ind i Foreningen af jydske Landboforeningers Planteavlsudvalg — først som Medlem, siden som Udvalgets Formand, og derfra gik Vejen til Statens Planteavlsudvalg, hvis Formand han var fra 1919—25.

I en Aarrække var han Ribe Amts Repræsentant i Foreningen af jydske Landboforeningers Bestyrelse, men som naturligt var, blev det Arbejdet for Planteavlen, som havde hans særlige Interesse. Han var saaledes Medlem af Hede- og Grundforbedringskommissionen af 1919, var Formand for Dansk Andels Gødningsforretning fra 1916—26 og Medlem af Andelsudvalget 1917—26.

Men lagde det landøkonomiske Arbejde stærkt Beslag paa hans Tid, førte hans Almeninteresser ham ogsaa ind paa andre Baner. Valgt af sine Sognefæller som Formand for Ho-Oxby Sogneraad blev han tillige Formand for Ribe Amts Sogneraadsforening 1908—18, Amtsraadsmedlem 1916—22 samt Folketingsmand for Vardekredsen fra 1918. Paa Rigsdagen valgtes han ind i Folketingets Finansudvalg og var i Aarene 1927—29 dette Udvalgs Formand — en af de mest indflydelsesrige Stillinger paa Rigsdagen.

Plantøren fra Vejers blev 1919 Overklitfoged for Ribe Amt og 1926 Inspektør for hele Klitvæsenet. Han trak sig nu efterhaanden tilbage fra sine mange forskellige Tillidshverv for helt at ofre sin sidste Arbejdstid for den Klitegn, hvor han startede som ung, og han kunde i sine senere Aar fuldtud bevidne Sandheden i Ordsproget: »Gammel Kærlighed ruster ikke«.

I Tidsskrift for Landøkonomi er der Grund til med Tak at mindes den Tid, han var Medlem af Bestyrelsesraadet for Det kongelige danske Landhusholdningsselskab. Skønt han navnlig i sine yngre Dage ikke var stærkt traditionsbunden, havde han dog baade megen Pietetsfølelse og stor Respekt for det Arbejde, som i Fortid og Nutid er gjort i denne vor ældste landøkonomiske Forening.

Med Pinholts Bortgang er bleven en stor tom Plads. Vi er en lille Kreds af hans gamle Medarbejdere ved Arbejdet i Ribe Amts Landboforening, der med stor Taknemlighed mindes ham som den initiativrige, forstaaende og frisindede Fører og Chef, og vi siger ham Tak for gode Arbejdsaar og Arbejdskaar og vil sammen med hans øvrige store Vennekreds holde hans Minde i Ære.

J. C. Overgaard.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1939.

II.

Beretning fra Statskonsulent N. Tholstrup Pedersen.

I Aaret 1939 har jeg været paa Rejse i 235 Dage med ialt 228 Mejeribesøg samt 42 Bøtteudstillinger, hertil kommer saa Ugebedømmelserne i Aalborg, Statens Smørbedømmelser, 3 provinsielle Mejeriudstillinger og andre Udstillinger samt Mejeriskolernes Eksamen.

Mejeribesøgene har som sædvanlig været foranlediget af Vanskeligheder med Smørret, og hvad dertil hører, samt Mejeriombygninger eller Indkøb af nye Maskiner og Apparater eller Overgang til elektrisk Kraft. Endvidere har jeg godkendt adskillige Langtidspasteuriserings-Anlæg.

Ved Mejerigeneralforsamlinger har jeg holdt 26 Foredrag samt deltaget i et betydeligt Antal Møder med Mejeribestyrelser og Byggeudvalg.

Interessen for Syrningsanlæg er stadig meget levende, og ogsaa i Aar er en Række af Mejerier gaaet over til at syrne Hovedparten af Skummetmælken. Bliver det saadan ved, vil det ikke vare ret mange Aar, inden næsten alle Mejerier har Syrningsanlæg. — Surmælkskarrene sættes nu næsten altid ned i Perrongulvet. Jernkar, behandlet med en speciel Maling, er mest almindelig, men ogsaa støbte Jernbetonkar kan ses. Den indvendige Flisebeklædning er man gaaet bort fra, og i Stedet for anvender man nu en saakaldt »vandtæt Beton«, der efter Glatpudsning overfladebehandles med en kloreret Gummilak. Nævnte Lak er bestandig overfor Mælkesyre (men ikke overfor Fedt) og skal iøvrigt være meget let at reparere. — Ved stærkt svingende Mælkemængde er 3-Karsystemet særlig fordelagtigt.

Sødmælkskarrenes Plads har gennem Aarene givet Anledning til mange Overvejelser, og man har forsøgt næsten alle mulige Udveje for en hensigtsmæssig Plads til de store Beholdere. Den sidste Løsning: At sænke dem ned i Perrongulvet synes at være den bedste, bl. a. fordi Mælkens Temperatur ikke udsættes for store Svingninger.

Paa det maskinelle Omraade har Interessen for Anvendelse af elektrisk Trækkraft givet sig ret kraftige Udslag, navnlig i Aarets sidste Par Maaneder. — Den nye Krigssituation har nemlig fremkaldt en stigende Nervøsitet for indtrædende Kulmangel. For at gøre Modtræk herimod har man saa ment, at det var klogt, at Mejerierne anskaffer sig Elektromotor til Kærneælter, Vandpumpe og Kærnemælkspumpe. Adskillige Mejerikredse har endog Planer om helt at standse Dampmaskinen og gaa over til udelukkende elektrisk Kraft. Dampkedlen vil under saadanne Forhold blive i høj Grad aflastet, navnlig naar Mejeriet i Forvejen har Pladepasteur med indtil 80 pCt. Regenerativvirkning, og der kan ikke være Tvivl om, at Mejeriet saa kan klare sig med indenlandsk Brændsel, som Tørv og Træ. Udgifterne til Anskaffelse af 1, 2 eller 3 Elektromotorer har ikke været afskrækkende, derimod er det adskillige Steder en bekostelig Sag at faa Kraftledningen ført ind til Mejeriet.

Et Højspændingsværk med moderne Dampturbineanlæg skal kunne producere 1 K. W. T. paa 0,75—1 kg Kul, medens et Mejeri-Dampanlæg let kommer op paa 3 kg Kul pr. H. K. T., der kan saaledes ikke være Tvivl om, at Mejeriernes Elektrificering betyder en anselig Kulbesparelse, alt under den Forudsætning, at Mejeriets Forbrug af Varme til Pasteurisering og Rengøring dækkes af indenlandsk Brændsel.

III.

Beretning fra Statskonsulent Niels Balle.

De første Par Maaneder af Aaret 1939 blev i høj Grad beslaglagt af Undervisningsarbejde, Planlæggelse af Kursus, Udarbejdelse af Undervisningsskemaer, Fremskaffelse af Lærerkræfter og Undervisningsmateriale samt Undervisning. Tilslutningen til det ordinære Maskinkursus for Landmænd var saa stor, at det maatte doubleres, desuden blev der afholdt Motor- og Traktorkursus i Aarhus og Grenaa, ved hvilke jeg medvirkede. Undervisning og Eksamen paa Landbohøjskolen lagde ogsaa Beslag paa en væsentlig Del af de følgende to Maaneder.

Iøvrigt har der som sædvanlig været en Del Raadgivningsarbejde og Afleveringsprøver med Dieselmotorer paa Jævnstrømsværker rundt om i Landet. Som Regel er de anskaffede Motorer ret store, og ofte bruges nu direkte koblet Dobbeltdynamo for at undgaa den ellers anvendte Spændingsudligner.

Saavel Motorer som Dynamoer er nu altid af dansk Fabrikat.

Af Konsultationer har der ogsaa været mange i det forløbne Aar og af meget forskellig Art. Foruden de sædvanlige om Valg af Traktorer og Motorer har der været Spørgsmaal vedrørende Dampkraft, Vandkraft og Vindkraft, men særlig paa Forsommeren grasserede Spørgsmaal vedrørende Malkemaskinanlæg, Spørgsmaal som jeg jo desværre for en væsentlig Del maatte lade ubesvarede. Efter 3. September drejede Flertallet af Spørgsmaal sig om Oliemotorers Omdannelse til Gasmotorer med Trækuls- og Trægasgeneratorer. Fra Forsøg med Trægasgeneratorer, som jeg har foretaget paa Teknologisk Institut først i Tyverne, har jeg høstet en Del Erfaring paa dette Omraade, men da Generatorerne siden den Gang er undergaaet en meget stærk Udvikling, forsøgte jeg at skaffe Midler til Forsøg med moderne Generatorer særlig for smaa stationære Motorer og Traktorer. Dette lykkedes dog ikke, før Undervisningssæsonen begyndte, og Prøverne maatte opgives indtil videre. Af større Forsøg udført i Aarets Løb kan nævnes Forsøg med Indicering af en hurtiggaaende Dieselmotor (ca. 1000 Omdr.). Ved en særlig Anordning lykkedes det at faa gode Diagrammer trods den store Hastighed. Forsøg med henholdsvis Motorpetroleum og Belysningspetroleum til Traktorer viste, at der ingen Grund er til at foretrække det sidste for det første.

For »Ford Motor Company« foretoges en Del Forsøg med deres nyeste Traktortype, der har højere Kompression end den ældre Type, idet den er konstrueret for Petroleum med højt Oktantal. Prøverne viste en ikke helt ubetydelig større Hestekraft og bedre Økonomi i den ny end i den gamle Type, men i Beretningen om Prøverne fremhævedes Vanskeligheden for den almindelige Traktorejer ved at konstatere, om en given Olie har højt eller lavt Oktantal, og netop dette Forhold har, efter hvad jeg senere har hørt, givet Anledning til Vanskeligheder. Alle de nævnte Prøver er udført paa Teknologisk Institut. I Lighed med den Konsultation, der af Teknologisk Institut ydes Haandværket, er der forsøgt oprettet en Motorkonsultation for Fiskere, som jeg gennem Forhandlinger, Rejser og Møder har søgt at lægge Rammerne for. Det egentlige raadgivende Arbejde er dog overladt en særlig Konsulent.

Som meddelt i Tidsskrift for Landøkonomi, 8. Hæfte, aflagde jeg i Juni et baade lærerigt og interessant Besøg paa det tyske »Reichsnährstands-Ausstellung« i Leipzig.

Fra Udenrigsministeriet fik jeg sidst paa Sommeren Opfordring til at udarbejde en Artikel om mindre danske Dieselmotorer til Landbrug og Industri til Offentliggørelse i Ministeriets Blad »Danish Foreign Office Journal«. Artiklen blev først oversat og udsendt paa Engelsk og senere oversat til Tysk, Fransk og Spansk, men paa Grund af Krigen er den næppe udsendt.

Af andre skriftlige Arbejder kan nævnes en Artikel om Maskinundervisningen for Landmænd i Danmark til et tysk Blad samt forskellige Artikler til Tidsskrifter her i Landet.

For snart en halv Snes Aar siden udsendte jeg en Del Spørgeskemaer til Traktorejere, jeg modtog en Del Svar, og efter Bearbejdelsen af Stoffet fremkom der ikke saa faa værdifulde Oplysninger om de Erfaringer, der hidtil var gjort paa Traktorområdet. Da Udviklingen ikke mindst paa nævnte Felt er gaaet stærkt frem og for en Del gaaet fra Petroleumstraktorer mod Raaolietraktorer, fandt jeg det formaalstjenligt atter at udsende nogle Spørgeskemaer til Traktorejere, for derigennem at danne mig et Skøn over de gjorte Erfaringer. Svarene indløb i et betydeligt Antal, men Stoffet er endnu ikke bearbejdet. Det fremgaar dog af en foreløbig Gennemgang, at »Tilfredsheden« med Traktoren har langt mindre Udsving end ved den tidligere Enquete.

Som sædvanlig har jeg ogsaa i Aar været hjemsøgt af et betydeligt Antal Opfindere, hvis Frembringelse dog ved nærmere Eftersyn som Regel viser sig værdiløs. At bibringe dem Forstaaelse heraf er hverken noget let eller taknemmeligt Arbejde, men forhaabentlig er det nyttigt.

Litteratur.

Arbejdslønninger i Landbruget.

Den aarlige Oversigt over Landbrugets Lønningsforhold, som udarbejdes og offentliggøres af Det landøkonomiske Driftsbureau, foreligger nu og redegør for Arbejdslønningerne i Perioden Maj 1939—April 1940.

Undersøgelsen omfatter Arbejdslønnens Størrelse paa ialt 1590 Ejendomme, hvoraf 645 er beliggende paa Øerne og 945 i Jylland. Der er i Aar sket en Udvidelse af det benyttede Materiale (i Fjor omfattede Undersøgelsen 1461 Ejendomme), men det er dog fremdeles kun et lille Udsnit af de godt og vel 100 000 Landejendomme med 10 ha og derover, som Undersøgelsen i Virkeligheden repræsenterer. Denne Svaghed modvirkes dog derved, at det overvejende er de samme Ejendomme, der gennem Aarene har afgivet de paagældende Oplysninger om Arbejdslønnens Størrelse. De Forskydninger i Lønnens Størrelse, der paa denne Maade konstateres fra det ene Aar til det andet vil derfor med stor Tilnærmelse stemme overens med de virkelige Forhold, selv om et noget større (og mere uensartet) Materiale vilde ændre Gennemsnitstallet for Lønnens absolute Størrelse.

Det maa dog hertil bemærkes, at Oplysningerne for enkelte Grupper — navnlig for Daglejernes Vedkommende — bygger paa saa faa Opgivelser, at de anførte Gennemsnitstal maa tages med noget Forbehold.

For Fodermestre, der arbejder paa egen Kost, omfatter Tallene baade den kontante Løn og Værdien af eventuelle Naturalydelser (Fribolig, Mælk, Kartofler etc.), medens Værdien af det Arbejde, der eventuelt udføres af Fodermesterens Hustru eller øvrige Familie, ikke indgaar i Beregningen. For de øvrige Medhjælpere, der alle modtager Kost og Logi paa Arbejdsstedet, omfatter Tallene kun de kontante Lønninger.

Medhjælpere.

Af Oversigten over Antal Opgivelser vedrørende Medhjælperlønningerne synes det at fremgaa, at der i Jylland er sket en mindre Tilbagegang i Antallet af Piger og Fodermestre paa egen Kost. Navnlig i Jylland tager Pigerne ogsaa Del i Landbrugsarbejdet. I de vest- og midtjydske Amter er Antallet af Opgivelser for Udepiger

Medhjælperløn i Kroner for de forskellige Landsdele i Aaret 1939—40.

	Karle			Forkarle	Fodermestre		Piger, som deltager i Landbrugsarb.		Piger ved indvendig Gerning	
	Under 17 Aar	17—21 Aar	Over 21 Aar		Paa egen Kost	Paa Gaardens Kost	Under 18 Aar	Over 18 Aar	Under 18 Aar	Over 18 Aar
Sommeren 1939:										
Øerne	340	519	595	658	1125	675	248	300	229	317
Jylland	360	533	625	687	1017	645	248	315	223	294
Hele Landet	353	527	613	676	1075	658	248	312	226	305
Vinteren 1939—40:										
Øerne	257	355	412	448	1126	586	228	299	226	310
Jylland	223	312	376	406	1010	522	217	270	217	289
Hele Landet	236	329	391	422	1071	550	219	275	221	299
Hele Aaret 1939—40:										
Sjælland	606	898	1015	1129	2444	1263	467	622	466	640
Sydlige Øer	613	926	1041	1117	2490	1318	492	639	454	611
Fyn	575	816	968	1070	1938	1248	490	567	436	620
Øerne	597	874	1007	1106	2251	1261	476	599	455	627
Nordjylland	532	785	953	1045	1904	1111	438	542	411	530
Østjylland	588	833	976	1069	2013	1151	466	588	448	592
Vestjylland	593	885	1050	1126	2020	1167	472	610	462	629
Sønderjylland	648	899	1042	1155	2180	1262	503	605	442	590
Jylland	583	845	1001	1093	2027	1167	465	585	440	583
Hele Landet	589	856	1004	1098	2146	1208	467	587	447	604
Naar Lønningerne i 1930—31 sættes =	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1936/37	116	114	114	110	94	104	106	107	110	112
1937/38	124	126	128	124	100	118	112	113	118	120
1938/39	138	139	139	135	104	128	119	121	125	126
1939/40	147	150	149	145	108	135	124	124	128	131

endog større end for Piger, der udelukkende tager Del i husligt Arbejde.

Tabellen giver en Oversigt over de beregnede Gennemsnitslønninger for de forskellige Medhjælpergrupper i de forskellige Landsdele. Det fremgaar heraf, at Lønningerne gennemgaaende er lidt højere paa Øerne end i Jylland, højest paa de sydlige Øer og i Sønderjylland og lavest i det nordlige Jylland. For Karlenes Vedkommende synes dog Sommerlønnen at ligge højest i Jylland, mens den for Fodermestre og for Piger (bortset fra Udepiger over 18 Aar) er højest paa Øerne.

Samtlige Gennemsnitstal viser iøvrigt stort set samme indbyrdes Forhold som i tidligere Aar. Der er dog Grund til at bemærke Gennemsnitstallene for de to Grupper af Fodermestre, idet de udviser en Forskel paa 938 Kr. Denne Forskel repræsenterer ikke alene Værdien af Kost og Fribolig samt andre Naturalydelser, men er tillige Udtryk for det Forhold, at Gruppen paa egen Kost fortrinsvis omfatter gifte Fodermestre, der er beskæftiget paa større Gaarde, hvor Kravene til faglig Uddannelse er noget større end paa de mindre Brug.

Den almindelige Stigning, der gennem en Aarrække har fundet Sted i Landbrugets Arbejdslønninger, er fortsat ogsaa i 1939—40. Stigningen fra i Fjor androg ca. 7 pCt. For de fleste øvrige Grupper varierer Stigningen mellem 2 og 5 pCt. Tallene tyder paa, at Stigningen i Karlelønningerne først og fremmest skyldes højere Vinterløn, hvorimod Pigelønningernes Stigning fordeler sig ligeligt paa Vinter- og Sommerløn. Det fremgaar af Tabellens nederste Del, at Karlelønningerne ligger næsten 50 pCt. højere end i Basisaaret 1930—31.

D a g l e j e r e.

Ved Vurderingen af de anførte Tal for beregnet Gennemsnitsdagløn maa man erindre, at Oplysningerne om Gruppen: Løse Daglejere paa Gaardens Kost, bygger paa ca. dobbelt saa mange Opgivelser som de øvrige 3 Grup-

per tilsammen. Der er det bemærkelsesværdige ved Antallet af Opgivelser for Daglejere, at det ikke er steget i samme Omfang, som Undersøgelsesmaterialet er udvidet; for visse Gruppers Vedkommende er Opgivelsernes Antal endog mindre end i Fjor. Dette k a n betyde en Tilbagegang i Anvendelsen af Daglejere, men den virkelige Aarsag lader sig dog ikke afgøre af det foreliggende Materiale.

Dagløn i Kr. i Aarene 1938—39 og 1939—40.

	Sommer			Høst			Vinter		
	1938	1939	Forholdstal	1938	1939	Forholdstal	1938-39	1939-40	Forholdstal
Løse Daglejere paa Gaardens Kost	5,35	5,48	102	6,00	6,19	103	4,40	4,61	105
Faste Daglejere paa Gaardens Kost	4,58	4,84	106	5,14	5,58	109	3,82	4,03	105
Løse Daglejere paa egen Kost	6,29	6,79	108	7,21	7,63	106	5,76	5,92	103
Faste Daglejere paa egen Kost	5,58	5,79	104	6,44	6,71	104	5,12	5,35	104

Den gennemsnitlige Dagløn har for løse Daglejere paa Gaardens Kost været for hele Landet: Sommer 5,48 Kr., Høst 6,19 Kr. og Vinter 4,61 Kr. Ogsaa Daglønnen er større end i Fjor, men Stigningen knap saa udpræget som i de nærmest foregaaende Aar. Forskydningerne, der som Helhed er ret uensartede, varierer for de 3 sidst anførte Grupper fra 4—9 pCt., men er betydelig mindre for den store Gruppe af løse Daglejere paa Gaardens Kost, der i Vintertiden udviser en Stigning paa ca. 5 pCt., men kun 2—3 pCt. i Sommer og Høst.

Tallene omfatter ikke det saakaldte Ferietillæg. Da dette Tillæg nu andrager 4 pCt., men kun udbetaltes med 2 pCt. i Tiden 1. Juli 1938—31. Marts 1939, vil den faktiske Lønstigning i visse Tilfælde og specielt for faste Daglejere være lidt større, end de her anførte Tal angiver.

C. A. N.

Statens Redskabsprøver.

84. Beretning. Undersøgelser og Forsøg.

Den nylig udkomne Beretning fra Statens Redskabsudvalg redegør for en Del Spørgsmaal, hvortil der knytter sig en ikke ringe praktisk og økonomisk Interesse. Af disse skal her fremhæves:

Slidforsøg med forskellige Bildningsformer for Kværnsten 1938—39. Tidligere afholdte Arbejdsprøver med Kværne (80. Beretning) viste, at visse Kværnsten med nye Bildningsformer havde et mindre Kraftforbrug end Sten med den fra tidligere Prøver fremhævede Standardbildning. Det blev dog ikke ved disse Prøver afgjort, om de nye Bildningsformers mindre Kraftforbrug var opnaaet paa Bekostning af Slidbestandigheden, hvilket der imidlertid var Grund til at formode, fordi den nye Bildningsform formindskede den effektive Maleflade.

I de Slidforsøg, der omtales i 84. Beretning, indgik 4 forskellige Bildningsformer: 1 Bistraale til hver Hovedstraale, almindelig Standardbildning, gennemhugget Standardbildning samt en Bildning med 2 Bistraaler til hver Hovedstraale. Med Kværnsten af sidstnævnte Type opnaaedes ikke alene en Kraftbesparelse paa 6—10 pCt., sammenlignet med de gængse Standardbildninger, men de viste sig tillige at være fuldt saa holdbare som Følge af et mere ensartet Slid.

Beretningen redegør tillige for Bildningens rette Tidspunkt og siger herom, at »den økonomiske Grænse for Bildning er naaet, naar Stigningen i Kraftforbruget overstiger Bildningsudgiften, alt omregnet paa det Antal hkg, der formales inden Bildning«. Beregningsmaaden, der er noget simplere end foranstaaende lader formode, fremgaar af Tabeller i Beretningen, men fordrer, at man til enhver Tid kender det Antal hkg Korn, der er formalet siden sidste Bildning, samt det paagældende Kraftforbrug.

De nuværende Priser paa mekanisk Drivkraft gør det i høj Grad paakrævet, at Kværnenes Kraftforbrug holdes under Kontrol, saaledes at mangelfuld Bildning ikke bliver Aarsag til urimelige Formalingsudgifter.

Med Hensyn til Kraftforbruget har man ved disse Prøver endvidere konstateret, at en 600 mm Kværn arbejder mest økonomisk ved Behandling af 400 kg pr. Time, samt at det er formaalstjenligt gradvis at nedsætte Tilførslen af Malegods, efterhaanden som Bildningstidspunktet nærmer sig. En Bildningsdybde paa 6—7 mm maa efter de foretagne Undersøgelser anses for den mest ideelle.

Undersøgelser vedrørende elektriske Hegn 1939.

I Forsommeren 1939 opfordredes Fabrikanter af elektriske Hegn til at stille Apparater til Redskabsudvalgets Raadighed for en almindelig Undersøgelse. Et enkelt Apparat var imidlertid allerede i Eftersommeren 1938 modtaget til Nyhedsprøve, og med dette skaffede man sig en Del Erfaringer vedrørende bl. a. Maalemetoder, som kunde benyttes ved den forestaaende almindelige Prøve med elektriske Hegn.

5 forskellige Typer indgik i Sommeren 1939 i Undersøgelsen, hvis første Del omfattede Apparaternes praktiske Brug, Driftssikkerhed og øvrige Egenskaber. Som en Slags Kontrol paa Resultaterne af de foretagne Undersøgelser indhentedes Oplysninger fra Brugere af elektriske Hegn, idet man fortrinsvis søgte at faa Klarhed over de forskellige Typers Fordele og Mangler.

I Hovedsagen virker de forskellige Konstruktioner efter samme Princip. En Induktor, hvis primære Strømkreds staar i Forbindelse med et Batteri eller Akkumulator (lavspændt Strøm), sender en højspændt Strøm ud i den sekundære Strømkreds (Hegnstraaden), hver Gang Strømmen fra Strømkilden afbrydes af en magnetisk drevet Svingarm, der slaar mod en Kontaktfjeder.

Konstruktion, Driftssikkerhed og Strømstyrke varierer en Del for de forskellige Apparater; lignende Variationer kom til Udtryk i Udtalelser indhentet fra Ejendomme, der anvender elektrisk Hegn, men det store Flertal af Brugerne har været tilfredse med Hegnene. De Ulemper, der blev paapeget, har i mange Tilfælde kunnet føres tilbage til mangelfuld Opstilling af Hegnet, i visse Tilfælde ogsaa til en eller anden Fejl ved Apparatet. Erfaringerne gaar ud paa, at Dyrene maa lære Hegnet at kende, forinden de respekterer det fuldtud, og det anføres at være hensigtsmæssigt at føre Tilsyn med Dyrene i de første Dage.

Det elektriske Hegn byder paa adskillige Fordele, ikke mindst ved midlertidige Indhegninger til Efteraarsgræsning, Græsning efter Hoslæt, o. lign., og det sparer en Del Arbejde derved, at det hurtigt kan sættes op eller flyttes, hvilket betinger en bedre Udnyttelse af Græsmarkerne. Med Hensyn til Hegnenes Konstruktion foregaar der en stadig Udvikling, og det er derfor naturligt, at Statens Redskabsudvalg fortsætter Undersøgelserne, dels af nye fremkomne Typer og dels af tidligere prøvede Hegn, der i Mellemtiden er undergaaet Ændringer.

C. A. N.

Mindre Meddelelser.

Vejledninger vedrørende Bygning af Ajlebeholdere og Siloer.

Ved Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesmøde i Efteraaret 1939 fremdrog Gaardejer *Bertel Bjerre* Ønskeligheden af, at der blev ydet de mange, der byggede Ajlebeholdere i Henhold til den vedtagne Lov om Støtte hertil, en bedre Vejledning, end der hidtil havde kunnet gives. Han henstillede, at Landhusholdningsselskabet søgte udarbejdet en Vejledning til Brug for alle, der i kommende Foraar og Sommer skulde bygge Ajlebeholdere. Ved Drøftelserne af dette Forslag fremdroges fra forskellig Side tillige, at det maatte forventes, at der vilde blive endnu mere Brug for Vejledning vedrørende Silobygning, saafremt der, hvad man ventede, vilde komme en tilsvarende Lovgivning paa dette Omraade. — Sagen overlodes sluttelig til Præsidiets videre Foranstaltning.

Planer for Ajlebeholdere.

I November 1939 nedsattes derefter et »Udvalg vedrørende Byggeplaner og Byggematerialer for Ajlebeholdere (og Siloer)«. Udvalget kom til at bestaa af Civilingeniør, Dr. techn. *Erik V. Meyer*, Arkitekt *Marius Pedersen*, Civilingeniør, Professor ved Danmarks tekniske Højskole *E. Suenson*, Gaardejer *Bertel Bjerre*, Gaardejer *Karl Jensen*, Arkitekt, Lektor ved Danmarks tekniske Højskole *C. O. Gjerløv-Knudsen*, Arkitekt *Poul Gøtzsche* og Hofjægermester *Chr. Lüttichau*. Efter et indledende Møde i dette Udvalg nedsattes et snævrere Arbejdsudvalg, bestaaende af de tre førstnævnte, og den 17. Februar afgav dette Udvalg en Betænkning vedrørende Ajlebeholderne. Ved et Møde den 7. Marts 1940 tiltraadte det samlede Udvalg —

efter Gennemdroftelse af det forelagte Udkast — Betænkningen. Samtidig vedtoges, at der, saa snart de fornødne Midler kunde fremskaffes, skulde foretages en Række Beregninger og udarbejdes forskellige Planer og Skemaer i Tilknytning hertil.

Planer for Siloer.

Der var imidlertid indenfor Udvalget den Opfattelse, at endnu vigtigere end at faa færdiggjort Arbejdet vedrørende Ajlebeholderne vilde det være at faa gennemført et tilsvarende Arbejde for Siloernes Vedkommende, hvorfor man henstillede, at Arbejdsudvalget fortsatte med Udarbejdelse af en tilsvarende Betænkning for Silobyggeriets Vedkommende. Under det videre Arbejde ændredes Arbejdsudvalgets Sammensætning saaledes, at Civilingeniør, Entreprenør *P. Kerrn-Jespersen* og Forsøgsleder *V. Steensberg* indtraadte i Udvalget, medens Arkitekt Marius Pedersen udtraadte. Endvidere tiltraadtes det samlede Udvalg af dette Aars ledende Præsident, Godsejer, Dr. med. *K. A. Hasselbalch*, der samtidig fra Aarets Begyndelse har fungeret som Udvalgets Formand.

Resultatet af Arbejdsudvalgets Virksomhed forelagdes det samlede Udvalg ved et Møde den 24. Maj, og efter Gennemførelse af enkelte mindre Rettelser har det samlede Udvalg tiltraadt denne Vejledning med tilhørende Planer.

Til Vejledningen, der indeholder en Redegørelse for Fremgangsmaaden ved Bygning af forskellige Typer af Siloer, er knyttet detaillerede Planer og Tegninger for 6 forskellige Grundtyper, nemlig

Plan for en støbt Silo uden Bund
» » » Silo af Betonringe uden Bund
» » » » » Betonblokke » »
» » » » » Betonstave » »
» » » » » Mursten » »
» » » » » særlig Konstruktion med Bund (ved høj Grundvandstand m. v.)

Vejledningen indeholder foruden Anvisning paa Arbejdets praktiske Gennemførelse tillige Beregninger over de Materialemængder, der vil medgaa til de forskellige Standardtyper (Siloer af Diameter 2, 3, 4 og 5 Meter).

Vejledning saavel som Planer foreligger færdige omkring 1. Juni og kan gratis rekvireres hos Landhusholdningsselskabets Sekretariat af enhver, der har Interesse for denne Sag. Vejledningen vil tillige blive tilstillet samtlige Grundforbedringsudvalg Landet over og vil ligeledes kunne rekvireres hos disse.

Samtidig udsendes den allerede foreliggende Betænkning vedrørende Bygning af Ajlebeholdere, men til denne er endnu ikke knyttet tilsvarende Beregninger og Planer. Ved Henvendelse til Landhusholdningsselskabet vil ogsaa Planerne for Ajlebeholdere kunne faas gratis, saa snart de foreligger udarbejdet.

Landbrugets Prisforhold i April Maaned 1940.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -April	April Md.	Jan. -April	Marts Md.	April Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri)[1]	13,52	13,76	12,91	15,57	14,75	15,33
Smør, Notering	239	248	226	265	240	258
do., Afregningstal	243	251	232	272	252	266
Ost, 20 pCt.	91	90	90	110	112	109
Æg	113	91	85	111	116	77
Slagterisvin, 1.Kl., m. Kort (sl.V.)	175	176	176	182	168	177
do. uden Kort (do.)	123	120	125	100	85	65
Slagtekøer, Kbhv., 1. Kl. (lev.V.)	57	53	55	65	66	64
Stude og Kvier, Esbj., 1. Kl. (do.)	66	61	64	73	75	75
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk.	46	48	53	38	28	27
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk.[2]	424	425	425	405	400	397
Unge Heste, Odense, Kr. pr. Stk.	1126	1100	1100	1308	1400	1400
Hvede, Sælger	16,05	14,36	14,54	19,36	19,25	(19,68)
do., Køber	15,73	14,05	14,16	19,10	19,00	(19,43)
Rug, Sælger	16,83	14,62	14,81	[3]	[3]	[3]
do., Køber	16,50	14,27	14,40	[3]	[3]	[3]
Byg, 2/r, Sælger	13,77	11,79	11,66	[3]	[3]	[3]
do., Køber	13,43	11,49	11,38	[3]	[3]	[3]
Havre, Sælger	14,51	12,29	12,75	[3]	[3]	[3]
do., Køber	14,00	11,77	12,25	[3]	[3]	[3]
Hø	8,63	7,83	7,88	13,94	14,00	14,50
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	6,13	5,17	4,69	13,60	15,00	19,33
Runkelroefrø, VIII-St.	70	57	60	109	123	150
Kaalroefrø	59	55	55	96	113	135
Rødkløverfrø, sildig	291	228	215	386	400	390
Hvidkløverfrø	507	402	415	724	763	700
Hundegræsfrø	112	148	140	107	105	102
Alm. Rajgræsfrø	90	89	91	130	135	135
Ital. do.	73	58	65	132	135	135
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	18,43	15,02	15,06	25,55	25,69	26,25
Solsikkekager	18,76	15,76	15,56	25,69	—	27,25
Palmekager	15,78	13,51	13,13	20,50	20,75	(20,75)
Hvedeklid	13,48	10,88	10,81	[3]	[3]	[3]
Majs, La Plata	17,10	15,21	14,81	18,98	(17,85)	(18,70)
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	17,55	17,34	17,60	18,84	18,90	19,10
Kalksalpeter	17,03	16,79	17,05	18,29	18,35	18,55
Sv. Ammoniak	17,08	16,84	17,10	18,34	18,40	18,60
18 pCt. Superfosfat	6,68	6,78	6,80	9,11	9,75	9,75
40 » Kaligødning	14,38	13,83	13,95	17,38	17,50	17,50

[1]) Ekskl. Mælkeafgift.
[2]) Bestaaet Tuberkulinprøven.
[3]) Maksimalpris plus tilladte Omkostninger.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -April	April Md.	Jan. -April	Marts Md.	April Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	129	131	123	148	140	146
Smør, Notering	114	119	108	127	115	123
do., Afregningstal	116	120	111	130	121	127
Ost	160	158	158	193	196	191
Æg	96	77	72	94	98	65
Slagterisvin med Kort	180	181	181	188	173	182
do. med og uden Kort[1])	180	181	181	188	173	182
Slagtekøer (København)	98	91	95	112	114	110
Stude og Kvier (Esbjerg)	108	100	105	120	123	123
Unge Heste (Odense)	153	149	149	177	190	190
Hvede	116	104	105	140	139	142
Rug	141	123	124	—	—	—
Byg, 2/r.	107	92	91	—	—	—
Havre	120	102	106	—	—	—
Hø	126	114	115	203	204	211
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	163	138	125	363	400	515
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	126	102	103	174	175	179
Solsikkekager	146	122	121	199	—	212
Palmekager	139	119	115	180	182	182
Hvedeklid	121	98	97	—	—	—
Majs, La Plata	153	136	132	170	160	167
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	88	87	89	95	95	96
Kalksalpeter	88	87	88	95	95	96
18 pCt. Superfosfat	113	115	115	154	165	165
40 » Kaligødning	121	116	117	146	147	147
Vejet Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	119	123	114	134	125	131
Husdyrprodukter, ialt	131	130	126	142	135	136
Korn	118	102	103	156	155	158
Planteprodukter, ialt	121	105	105	179	183	200
Landbrugsprodukter, ialt	**130**	**128**	**124**	**145**	**138**	**141**
Kraftfoder	132	113	112	173	170	177
Kunstgødning	100	99	100	120	123	124
Markfrø	96	96	96	141	141	141
Vareindkøb, ialt	**122**	**108**	**108**	**159**	**157**	**162**

[1]) Forholdsmæssigt beregnet.

Mejeribruget i Danmark 1939.

Af Mejerilærer *H. M. Jensen.*

Trods Mund- og Klovesygens Hærgen i Malkekvægsbesætningerne gav det danske Mejeribrugs Stilling ved Udgangen af 1938 Haab om, at Opgangslinien, der karakteriserede den nærmest foregaaende Periode, ogsaa kunde følges i den kommende Tid. Som Aaret 1939 skred frem, blev dette Haab desværre skuffet, og ved Begyndelsen af 1940 synes Fremtidsudsigterne kun mørke og usikre.

Ganske vist fik Mund- og Klovesygen udraset; men næppe var dette sket, før fra September 1939 den Krigstilstand imellem vore nærmeste Nabolande indtraadte, der siden i stedse stigende Grad gennem sine økonomiske Virkninger truer med at bortrykke hele det Grundlag, hvorpaa dansk Næringsliv hviler. — Ikke mindst har Eksporterhvervene og i første Række Landbruget mærket Krigens Tryk. For Landbrugets Vedkommende er Vanskelighederne opstaaet som Følge af flere samvirkende Faktorer; thi baade de engelske Maksimalpriser paa Levnedsmidler, der indførtes straks efter Krigsudbruddet, de stærke Prisstigninger paa nødvendige Hjælpestoffer samt Ændringer i den hjemlige Pengepolitik, har gjort Stillingen ugunstig. Stærkest har disse Forhold virket overfor Mejeribruget, hvor især Smørproduktionen er truffet haardt. Smørprisen, som Aaret igennem støttedes ved Smørordningen af 6. Maj 1937, havde en rolig Tendens, og dens Gennemsnit laa lidt højere end Tilfældet var i 1938; men Opgangen var ikke nær i Stand til at følge den almindelige Prisstigning. Et Billede af Udviklingen fremkommer gennem Sammenligning mellem Smørpris og Kraftfoderpris. I Aarets første Kvartal kunde 1 kg Smør

saaledes betale 16,95 kg Bomuldsfrøkager, medens det i sidste Kvartal kun formaaede at indløse 9,71 kg af den paagældende Kagesort. Stærke Stigninger i Udgifterne til Brændsel og andre for Mejerierne nødvendige Raamaterialer har yderligere bidraget til at svække Stillingen, og de Forsøg paa at oprette det tabte, der med Loven af 10. November 1939 »Om Foranstaltninger til Udligning mellem Landbrugets Eksportpriser og Produktionsomkostninger« er gjort fra det Offentliges Side, har ikke ført til den ønskede Bedring i Landbrugets Økonomi.

Den Nedgang i Produktionens Størrelse, som fandt Sted i 1939, kan for Aarets sidste Maaneder ses paa Baggrund af de nævnte økonomiske Forhold. For de første maa Mund- og Klovesygens direkte og indirekte Virkninger tages i Betragtning; thi Sygdommens Udbredelse under Epizootiens Forløb var meget betydelig. Der regnes i Landbrugskredse med, at Halvdelen af Landets Besætninger har været angrebet, og da det fortrinsvis var de større, der ramtes, blev ca. tre Fjerdedele af den samlede Kvægbestand udsat for Sygdommen. For mange Landmænd blev de paaførte Tab alvorlige, og det var naturligt, at Staten gennem Lov af 15. Marts søgte at komme de daarligst stillede til Hjælp.

Som en Følge af Sygdommen blev Udsættelse af Kreaturer mange Steder en Nødvendighed; men alligevel viser de officielle Tællinger, at Landbruget har været i Stand til at holde Malkekoernes Antal oppe. Ja, benyttes Sommertællingerne som Maal, kan 1939 endog vise en Fremgang paa 0,31 pCt. i Forhold til 1938. Ved Udgangen af December 1939 var Antallet af Malkekøer dog kun 1 618 000 Stkr. mod 1 625 000 Stkr. den 31. December 1938. I denne Periode fremkommer altsaa en Nedgang paa 7000 Dyr eller 0,43 pCt.; men disse Svingninger er jo i Virkeligheden smaa og uden nogen Oplysning om de uheldige Forholds Indflydelse.

Anderledes bliver det Billede, Opgørelser over Mælkeproduktionen frembyder. Kontoret for Mejeri-Statistik

angiver i sine foreløbige Beregninger, at Danmarks samlede Mælkemængde er faldet med ca. 4 pCt. fra 5475 Mill. kg i 1938 til 5245 Mill. kg i 1939. Da Hjemmeforbruget hos Mælkeproducenterne anslaas til ca. 400 Mill. kg aarligt, bliver det Kvantum, der indvejes i Mejerivirksomhederne kun 4845 Mill. kg mod 5075 Mill. kg foregaaende Aar. Saavel Ostelavningen som Mælkekonserves-Industrien aftog i 1939 fuldt saa store Sødmælksmængder, og derfor bliver Aarets Resultat, at disse Driftsgrene er blevet opretholdt i fuldt Omfang, medens en ikke ubetydelig Nedgang har gjort sig gældende for den danske Smørproduktion. Samtidig med, at Produktionen er mindsket, har Hjemmeforbruget af Smør nærmest vist stigende Tendens, og da begge Forhold bidrager til at sænke Eksporten, er Følgen blevet, at Mejeriprodukternes samlede Udførselsværdi ligger ca. 5—6 Mill. Kr. lavere end i 1938.

Skønt Aarets økonomiske Vilkaar saaledes ikke har været opmuntrende, er et Arbejde som Kvægtuberkulosens Bekæmpelse fortsat for fuld Kraft, og smukke Resultater, der ogsaa kommer Mejeribruget til Gode, kan efterhaanden fremvises. Hvad derimod den leverede Mælks Beskaffenhed angaar, gentages Klagerne, som ofte har lydt i de senere Aar, og f. Eks. i Statskonsulent *Chr. Ibsens* Indberetning, der findes i Tidsskrift for Landøkonomi, Hæfte 2, 1940, gives Udtryk for Tvivl om, hvorvidt Kvalitetsbetalingen, som den i Almindelighed praktiseres paa Mejerierne, bringer de tilsigtede Resultater. Vel oplyser Aarets Mejeriudstillinger, at de fremstillede Produkter kan staa for Kritik; men Forholdet rummer alligevel en Fare, der vil vokse som Følge af den Ændring i Forholdene, Krigen medfører.

En Betingelse for Kvalitetens Opretholdelse vil det ogsaa være, at Mejeriernes tekniske Udstyr vedblivende kan bevares i god Stand. De høje Priser maa utvivlsomt medføre, at Ombygninger eller Nyanskaffelser saa vidt muligt udsættes, og hvor Udsættelsen kan foretages, uden at Anlæggets driftsmæssige Evne forringes væsentligt der-

ved, er det naturligt at se Tiden an. Det samme Synspunkt kan ogsaa anlægges overfor Mejeribrugets Centralisering, der nu i flere Aar har staaet i Diskussionens Tegn. En af Statsministeriets Raastofudvalg i denne Retning udskreven Konkurrences Resultater fremkom i Foraaret 1939; men selv om Udvalget senere lod et af de indsendte Projekter omarbejde, er ingen af disse endnu ført ud i Praksis, og bliver det vel næppe, før Forholdene stiller sig mere gunstigt for Sammenlægningsplanerne, end Tilfældet er i Øjeblikket. Heller ikke Rationaliseringen af Byernes Mælkeforsyning, der er det andet store Problem, Mejeribruget i den senere Tid har tumlet med, bragtes i 1939 til sin Afklaring, skønt Udvalg nedsatte saavel af Organisationerne som af Handelsministeriet stadig har arbejdet med Spørgsmaalets Løsning.

I foranstaaende Indledning er rent oversigtsmæssigt søgt fremhævet, hvad der karakteriserede Mejeribrugets Stilling i 1939. De nærmere Enkeltheder, som kan tjene til Uddybning af Billedet, er givet i en udførligere Omtale af Aarets Produktions- og Afsætningsforhold samt i en Oversigt over Mejeriernes Driftsøkonomi. De medtagne Oplysninger bygger her i Hovedsagen paa Materiale, der svarer til, hvad tidligere er anvendt ved Udarbejdelsen af Tidsskriftets Aarsoversigter, og Sammenligninger med disse skulde derigennem muliggøres.

Smørproduktionen.

Den Nedgang i Mælkemængden, som i Aaret 1939 fandt Anvendelse ved Smørfremstilling, medførte en Formindskelse af Produktionen med stærkt op mod 10 Mill. kg, idet den samlede Smørmængde, der oparbejdedes her i Landet, dalede fra ca. 188,6 Mill. kg i 1938 til ca. 178,7 Mill. kg i 1939. Nedgangen svarer til 5,2 pCt., og Produktionens Størrelse er hermed faldet saa stærkt, at de tre sidste Aars Fremgang er ophævet, og man skal tilbage til 1935 for at finde lavere Tal.

Af den producerede Smørmængde skulde Hjemmemarkedet ifølge Mejeriforeningernes Opgørelser have aftaget 17,1 pCt. mod 16,0 pCt. i 1938, hvilket svarer til ca. 30,6 Mill. kg eller 0,5 Mill. kg mere end i det foregaaende Aar. Denne Opgang skyldes vel dels den kraftige Propaganda for øget Anvendelse af Mejeriprodukter, dels den indtraadte Stigning i Margarinepriserne; men iøvrigt er Smørforbruget endnu meget uensartet indenfor de enkelte Husstande Landet over. — Med et Hjemmeforbrug som

Danmarks Ind- og Udførsel af Smør i Millioner kg.

Aar	Indførsel	Udførsel				Overskuds-udførsel	Værdi i Mill. Kr.
		I Dritler og Kasser	I Daaser	Flode	Ialt		
1914	9,66	101,40	2,22	5,56	109,17	99,51	212,00
1915	3,73	102,95	2,05	0,08	105,08	101,35	273,00
1916	0,22	94,01	1,85	0,25	96,11	95,89	296,00
1917	—	60,23	1,17	0,01	61,41	61,41	241,45
1918	—	14,11	0,47	—	14,58	14,58	61,04
1919	0,31	35,64	1,04	0,17	36,85	36,54	207,54
1920	0,05	73,18	1,68	0,27	75,13	75,08	480,89
1921	0,39	91,62	0,64	0,09	92,35	91,96	433,27
1922	1,25	94,60	0,90	0,02	95,52	94,27	363,23
1923	1,83	110,33	1,30	0,01	111,64	109,81	483,62
1924	3,85	122,11	1,28	0,10	123,49	119,64	625,04
1925	2,09	121,53	1,24	0,13	122,90	120,81	540,62
1926	2,32	131,39	1,11	—	132,50	130,18	400,03
1927	1,74	142,16	1,05	—	143,21	141,47	426,00
1928	1,51	146,73	1,01	—	147,74	146,23	458,40
1929	1,67	158,12	0,92	—	159,04	157,37	475,72
1930	2,57	168,19	0,80	—	168,99	166,42	413,89
1931	1,82	171,12	0,53	—	171,65	169,85	358,50
1932	0,98	157,47	0,33	0,70	158,50	157,52	290,78
1933	0,88	150,32	0,40	—	150,72	149,84	256,23
1934	0,83	149,45	0,37	—	149,82	148,99	251,11
1935	0,42	137,86	0,44	—	138,30	137,88	274,89
1936	0,18	145,68	0,53	—	146,21	146,03	311,25
1937	0,02	152,37	0,60	—	152,97	152,95	354,31
1938	—	157,48	0,57	—	158,05	158,05	375,12
1939	—	148,47	1,33	—	149,80	149,80	367,20

det foran angivne kommer den samlede Smøreksport for Aaret 1939 ned under 150 Mill. kg mod ca. 158 Mill. kg i 1938. Importen, der i en lang Aarrække var forsvindende, er med Smørordningens Indførelse saa godt som fuldstændig standset. Den udgjorde i 1939 kun 600 kg. Hele Indførselen fandt Sted i Maj Maaned, og Værdien angives i den officielle Statistik til 1000 Kr. Fra Statistiken er ogsaa Tallene til omstaaende Tabel, der viser saavel Smørindførsel som Udførsel gennem en Aarrække, hentet, og for alle Tallene, der er benyttet i Artiklen, gælder, at Offentliggørelse i Dagspressen ikke er tilladt.

I Tabellen skelnes kun mellem Smør i Daaser samt Smør i Kasser og Dritler. Den sidste Afsætningsform spiller jo, hvad Tallene viser, den altovervejende Rolle; men iøvrigt er det Kvantum Smør, der eksporteres i Daaser mere end fordoblet det sidste Aar, idet det udgjorde 1 332 000 kg mod 565 500 kg i 1938. Hvormeget af Smørret, der forlader Landet i Dritler, og hvilke Mængder, der sendes i Kasser (eller Pakker), fremgaar ikke af de Tal, som for Tiden er tilgængelige. Om Pakkesmørret har man kun hørt lidt i de senere Aar; men det er efterhaanden ret betydelige og vistnok stigende Mængder, som eksporteres. I det udførlige statistiske Værk: Danmarks Vareindførsel og -udførsel, der nu foreligger for 1938, angives, at der i dette Aar udførtes 2 848 300 kg Smør i Pakker, medens den tilsvarende Eksport i 1937 kun androg 2 265 800 kg.

Ligesom Tilfældet har været tidligere, blev de sæsonmæssige Svingninger i Smørproduktionen ogsaa i 1939 forholdsvis smaa. Den jævne Produktion gennem alle Aarets Maaneder maa utvivlsomt være af stor Betydning for dansk Mejeribrug, idet den giver Mulighed for Markedernes stadige Forsyning med friske Varer, hvor konkurrerende Lande maa gribe til Oplagring eller andre regulerende Foranstaltninger, naar det gælder at dække deres Kunders Behov. Hvorledes Eksporten, hvis Svingninger paa det nærmeste genspejler Produktionens, fordeler sig maanedsvis, fremgaar af Opstillingen:

Den maanedlige Smøreksport i 100 kg.

	1935	1936	1937	1938	1939
Januar	106 655	103 948	119 047	104 850	99 817
Februar	99 662	109 255	110 334	111 011	99 900
Marts	113 014	111 837	114 072	131 029	119 104
April	110 221	125 920	137 632	142 984	127 881
Maj	124 321	137 197	135 693	143 811	132 733
Juni	144 317	140 150	150 114	158 504	148 810
Juli	124 500	137 208	151 055	162 352	147 601
August	114 268	113 270	125 426	137 345	136 488
September	110 055	124 718	122 659	127 562	155 768
Oktober	110 605	129 284	116 541	130 235	105 031
November	107 432	103 490	112 644	111 382	112 876
December	113 596	120 514	128 482	119 400	112 048

Tabellens Tal oplyser, at den mindste Smørudførsel i 1939 fandt Sted i Januar Maaned, hvor Mængden kun udgjorde ca. 10 Mill. kg; men medens Eksporten plejer at naa sit Maksimum i Juni eller Juli, opnaaedes dette i 1939 ikke før med September, hvis Udførselsmængde laa ved ca. 15,6 Mill. kg. Forskellen mellem de to Maaneder, der danner Aarets Yderpunkter, bliver derved 5,6 Mill. kg eller en Ubetydelighed mindre end i 1938, hvor den var 5,7 Mill. kg. 1937 opviste kun 4,1 Mill. kg Forskel mellem højeste og laveste maanedlige Smøreksport.

Den altovervejende Part af det danske Eksportsmør finder stadig sin Afsætning i England og Tyskland med det første Land som Hovedaftageren. I Forholdet mellem de to Markeder bragte Aaret 1939 dog nogen Ændring, idet den engelske Andel i Danmarks Smøreksport faldt fra 75,8 pCt. det foregaaende Aar til 68,6 pCt. i det sidst afsluttede. Samtidig skete en omtrent tilsvarende Stigning i det til Tyskland udførte Kvantum, der gik op fra 23,1 pCt. i 1938 til 29,2 pCt. i 1939. De to Lande har altsaa tilsammen modtaget 97,8 pCt. af Smøreksporten, og paa de mindre saakaldte sekundære Markeder er afsat 2,2 pCt., hvilket er 1,1 pCt. mere end i 1938.

De sekundære Markeder udgøres af en lang Række Lande, dels europæiske, dels i fremmede Verdensdele.

Deres Antal kan opgives til omkring et halvt Hundrede; men som allerede de nævnte Procenttal antyder, er Eksportmængderne, disse Lande modtager, kun smaa.

Oversigt over den danske Smøreksports Fordeling i 100 kg.

	1935	1936	1937	1938	1939
Til Tyskland	250 023	342 772	346 673	364 212	437 267
» Storbritannien	1 093 269	1 097 267	1 157 375	1 193 753	1 028 080
» Belgien	13 636	6 187	9 373	6 375	4 888
» Frankrig	3 341	4 976	1 924	4 249	3 746
» Schweiz	399	2 384	2 640	1	2 326
» Foren. Stater	6 117	57	290	170	80
» Czekoslovakiet	4 036	98	880	2 220	2 270
» Andre Lande	7 825	3 060	4 544	9 490	19 400

Næst efter England og Tyskland optræder Belgien (og Luxemburg) som den største Køber af dansk Smør. Det har aftaget godt 0,3 pCt. af Eksporten i 1939 mod 0,4 pCt. i 1938; men forøvrigt er Belgien ikke det eneste Land i Oversigten over den danske Smøreksports Fordeling, hvis Tal viser Tilbagegang. Ogsaa Frankrig har modtaget en mindre Mængde. Czekoslovakiet har derimod holdt sig paa meget nær samme Stilling som i 1938, og Schweiz, der foregaaende Aar saa godt som helt svigtede, har i 1939 atter været Køber af omtrent samme Kvantum Smør som i Aarene 1936—1937, og knapt ¼ Mill. kg er afsat til dette Land. Af Tabellen fremgaar ogsaa, at Afsætningen til Samlegruppen »Andre Lande« næsten er fordoblet det sidste Aar. Dette Forhold maa aabenbart ses paa Baggrund af Stigningen i Eksporten af Smør i hermetisk Pakning. Det danske Daasesmør har efterhaanden fundet en Del Købere i Troperne. Hovedmængden afsættes i Vestindien og Sydamerika, hvor f. Eks. Venezuela i 1938 modtog 281 200 kg.

De sekundære Markeders Betydning er vel forholdsvis lille; men helt maa den ikke overses; thi hvor dansk Smør først har faaet Fodfæste, skulde det jo synes muligt at foretage yderligere Fremskridt og derigennem opnaa en

Aflastning af de to Hovedmarkeder. Oplysningerne, der for det sidste Aar kan fremskaffes om de samlede Tilførsler til disse, er iøvrigt højst ufuldstændige. For Englands Vedkommende foreligger kun en Oversigt over de første 8 Maaneder af Aaret 1939, og den maa tages med et vist Forbehold, idet Tallene jo er af noget sæsonmæssig Karakter. De bør næppe benyttes til direkte Sammenligning med foregaaende Aar; men hvis de kunde generaliseres, skulde Englands samlede Indførsel naa op paa ca. 9,8 Mill. cwt. eller overskride Mængden fra 1936, hvor Smørimporten satte Rekord. Dette er ikke helt sandsynligt; thi omregnes Tallene til 12 Maaneder vilde f. Eks. Danmarks Andel have været 108,8 Mill. kg og Hollands 51,1 Mill. kg, medens de virkelige Tal for disse to Lande kun naaede op paa henholdsvis 102,8 og 42,4 Mill. kg.

Storbritanniens Indførsel af Smør i cwts.

	1914	1935	1936	1937	1938	1939
Irland	—	488 476	468 272	319 957	326 604	
Syd Afrika	—	—	—	69 126	25 312	
Australien	433 802	2 113 650	1 694 222	1 491 937	1 797 875	
New Zealand	357 920	2 637 535	2 791 914	2 950 963	2 582 560	
A. britiske Lande	—	—	—	78 601	70 788	
Rusland	616 380	503 192	415 055	273 365	—	
Finland	—	115 707	159 761	157 872	209 714	
Estland	—	119 179	116 329	159 882	183 159	
Letland	—	192 500	196 396	216 880	339 899	
Litauen	—	180 499	210 842	204 540	228 111	
Sverige	270 138	184 385	149 443	204 490	300 277	
Danmark	1 749 072	2 186 350	2 170 542	2 256 490	2 365 291	2 023 780
Polen	—	—	—	105 395	199 073	
Holland	183 999	464 508	746 101	716 614	712 110	834 035
Argentina	55 704	69 354	142 528	129 652	89 876	
Andre Lande	316 906	353 285	490 638	80 602	77 862	
Ialt....	3 983 921	9 608 620	9 752 043	9 416 366	9 508 511	

Den foreløbige Oversigt over den engelske Smørindførsel i Aaret 1939's første 8 Maaneder angiver følgende Mængder, idet Talværdierne er 1000 cwt. De forskellige Landes Andel er tillige angivet i Procent, og til Sammen-

ligning er Procenttallene for hele Aaret 1938 medtaget i nedenstaaende Tabel:

Forskellige Landes Andel i Englands Smørindførsel.

	Mængde	% 1939	% 1938
Danmark	1 428	21,8	24,9
New Zealand	1 655	25,3	27,2
Australien	1 344	20,6	18,9
Argentina	53	0,8	0,9
Rusland	—	—	—
Irske Fristat	157	2,4	3,4
Finland	148	2,3	2,2
Sverige	155	2,4	3,2
Estland	147	2,2	1,9
Holland	671	10,3	7,5
Andre Lande	780	11,9	9,9
Smør ialt	6 538	100,0	100,0

Ogsaa vedrørende Tysklands Smørindførsel i 1939 er almindeligt tilgængelige Oplysninger sparsomme. I Beretningen over det internationale Marked for Mælk og Mejeriprodukter, der udgives fra Schweiz, anføres følgende Importmængder for Maanederne:

	1939	1938
Januar	6 710 Tons	8 955 Tons
Februar	6 308 »	7 521 «
Marts	7 004 »	6 284 »
April	6 931 »	5 946 »
Maj	7 435 »	6 619 »
Juni	7 507 »	7 798 »
Juli	8 202 »	8 855 »

Da Tallene siden 1. April 1939 tillige omfatter Indførslen til Østrig, Sudeterland og Memelland, er de af mindre Værdi som Sammenligningsmateriale, selv om de tyder paa større Import i det foregaaende Aar end i det sidste. Den danske Smørindførsel til Tyskland har, som det allerede er fremgaaet af Tabellen Side 384, i 1939 ligget over, hvad Tilfældet har været i den nærmest forudgaa-

ende Periode, ja, den overgaar endog den, som præsteredes i Rekordaaret 1929, hvor der af Tyskland importeredes 43,03 Mill. kg Smør fra Danmark.

Tysklands Indførsel af Smør i 1000 kg.

	1937	1938	1939
Danmark	34 273	36 531	43 727
Sverige	12 457	12 290	
Holland	12 153	12 527	10 574
Letland	6 560	6 230	
Finland	5 301	6 387	
Estland	4 852	5 320	
Litauen	—	3 703	
Andre Lande	11 238	9 302	
Ialt	86 834	92 290	

Værdien af den samlede Smorudførsel her fra Landet i 1939 er angivet i sidste Kolonne i Tabellen Side 381. Beløbet er fremkommet paa samme Maade, som de for tidligere Aar opførte, idet Overskudsudførselsmængderne er ganget med Notering + Overpris. Resultatet heraf er 367,20 Mill. Kr. eller 7,92 Mill. Kr. mindre end i 1938. Da Tallet som nævnt er beregnet, er det naturligt, at det kommer til at afvige fra den officielle Statistiks Værdiangivelse, efter hvilken Smøreksporten sidste Aar skulde have hjembragt 370,86 Mill. Kr. Sammen med, hvad Udførsel af Ost og Mælkekonserves har givet, naaede Mejeribruget i 1939 til for sine Eksportvarer at hente 400,95 Mill. Kr. hjem fra fremmede Lande; men Slagteriernes Produkter: Bacon, Svinefedt og Slagteriaffald samt Kødkonserves m. m. betaltes samtidig med 438,6 Mill. Kr. og er dermed stadig Landbrugets største Indtægtspost.

Naar der i 1939 gennem Smoreksporten er tilgaaet Landbruget færre Penge end foregaaende Aar, maa Aarsagen ene søges i den stærke Nedgang, Udførselsmængden var Genstand for; thi Smørpriserne har, som det allerede er nævnt, stillet sig gunstigere end i 1938. Et Billede af Prisudviklingen faas ved Iagttagelse af Københavns Smørno-

tering, der hver Uge fastsættes af Grosserer-Societetets og Mejeribrugets Noteringsudvalg i Fællesskab. Beregnes dens Gennemsnit, bliver det for Aaret 1939 pr. kg 239 Øre (238,66) mod 231 Øre (230,69) i 1938, hvilket er en Stigning paa 8 Øre pr. kg. Aarets laveste Smørnotering ansattes med 207 Øre pr. kg den 25. Maj samt den 1. Juni, og højeste Pris 286 Øre pr. kg noteredes den 21. og den 28. December. Forskellen mellem højeste og laveste Notering udgjorde efter dette 79 Øre, medens den i 1938 kun var 60 Øre pr. kg.

Maanedligt Gennemsnit af Københavns Smørnotering (Øre pr. kg).

	1935	1936	1937	1938	1939
Januar	204,00	208,00	193,50	235,00	253,75
Februar	197,50	229,00	209,00	224,00	265,00
Marts	171,75	214,00	219,50	211,00	248,20
April	159,50	174,20	196,40	218,50	225,50
Maj	148,40	175,75	187,25	229,00	216,75
Juni	164,50	199,00	197,00	218,40	216,20
Juli	169,50	218,20	210,80	219,00	226,75
August	187,00	225,50	225,00	230,25	219,20
September	225,00	220,50	243,80	243,00	240,00
Oktober	232,40	215,00	264,75	230,50	240,00
November	220,50	214,50	271,45	247,25	244,60
December	226,00	191,40	274,60	260,00	268,00
Gennemsnit	192,23	206,55	224,98	230,69	238,66

Imidlertid maa det erindres, at Noteringen er et, og den virkelige Pris, Mejerierne faar hjem for deres Varer, er noget andet, da opnaaet Overpris og Tilskud gennem Smørordningen maa tages i Betragtning. Dertil kommer yderligere, at Smørhandelen siden Krigens Begyndelse har været underkastet Forhold, som medfører, at heller ikke et frit Markeds Prisdannelse kan aflæses af Noteringens Tal.

I en Redegørelse fremsendt af Mejeriernes Propaganda-Udvalg finder man i »Landbrugsraadets Meddelelser« S. 29, 1940, Oplysninger om Smørprisens Udvikling gennem de sidste fire Maaneder af 1939, hvor de af Krigen frem-

kaldte Vanskeligheder har været gældende. Dansk Smør betaltes i England den 31. August 1939 med 114 sh. pr. cwt. fob, hvilket med den daværende Sterlingkurs 22,40 svarede til Noteringen 240 Kr. pr. 100 kg; men da Sterlingens Værdi allerede sidst i August var begyndt at svigte, ansattes Nationalbankens Kurser nominelt, og fra den 1. September besluttedes, at Kronen kun fulgte Sterling nedefter med 7¾ pCt. for derefter at ansættes i bestemt Værdiforhold til Dollar, saaledes at 5,18 Kr. = 1 Dollar. I denne Periode lykkedes det dog at fastholde Smørprisen paa 240 Kr. pr. 100 kg, idet de stigende Udgifter til Fragt og Krigsforsikring skubbedes over paa Aftagerne, hvilket medførte, at den engelske Købers Indkøbspris steg fra 136 sh. pr. cwt. (114 sh. fob) den 31. August til 154 sh. 4 d. pr. cwt. (126 sh. fob) den 21. September.

Fra den 23. September blev den engelske Smørimport centraliseret og samtidig overtog herhjemme Smøreksportudvalget hele Udførslen til England. Dette Udvalg traadte straks i Forhandling med de engelske Myndigheder for at faa Smørprisen hævet; men om den fra dansk Side ønskede Forhøjelse til 155 sh. pr. cwt. fob kunde ikke opnaas Enighed, hvorfor Forhandlingerne midlertidig blev afbrudt. Forinden fastsattes dog en à conto Betaling paa 121 sh. 6 d. pr. cwt. fob, hvilken med den da gældende Sterlingkurs lige kunde give Dækning for Noteringen 240, der ansattes i Ugerne 31. August til 2. November.

Efter Vedtagelsen af Loven af 10. November 1939 »Om Foranstaltninger til Udligning mellem Landbrugets Eksportpriser og Produktionsomkostninger« tildeltes af Statskassen et Valutatillæg paa 6 pCt. af Smøreksportværdien. Tillægget, der for Englandseksportens Vedkommende beregnedes efter en Sterlingkurs paa 20,70, kom til at udgøre ca. 15 Øre pr. kg Smør. Det inkluderedes første Gang i Noteringen ved Ansættelsen den 16. November og bragte derved denne til at stige fra 236 til 250 Kr. pr. 100 kg.

A conto Betalingen skulde gælde, indtil den endelige

Pris med tilbagevirkende Kraft til 23. September kunde fastsættes ved Genoptagelse af Forhandlingerne. Disse blev paabegyndt midt i November og var baade langvarige og besværlige, ligesom Resultaterne ikke blev tilfredsstillende for dansk Mejeribrug. Der opnaaedes nemlig kun en Prisstigning til 125 sh. pr. cwt. fob gældende fra 23. September til 31. Oktober, og fra 1. November og fremefter ansattes Prisen til 130 sh. 8 d. pr. cwt. fob. Aftalen skabte Betingelser for Forhøjelse af Københavns Smørnotering med 36 Øre pr. kg, og Forhøjelsen fandt Sted den 21. December, hvor Noteringen steg fra 250 til 286 Øre pr. kg; men i de 36 Øre var ogsaa indbefattet 15 Øre af det Beløb, som Efterbetalingen for allerede leveret Smør havde givet. En Nedgang, naar dette Beløb blev opbrugt, maatte derfor allerede fra Begyndelsen forudses, og den indtraf i Februar 1940.

Udover Beløbet, der kan aflæses i Noteringen, modtager Mejerierne Overpriser for deres Smør. Gennemsnitlig

Betalte Overpriser (Øre pr. kg).

Kvartal Nr.	1	2	3	4	Gn.snit
1935	6,19	6,05	6,37	7,55	6,54
1936	6,41	6,11	6,46	7,39	6,59
1937	6,48	6,17	6,49	7,51	6,67
1938	6,46	6,23	6,43	7,51	6,66
1939	6,53	6,42	6,50	6,43	6,47

har disse i 1939 været 6,47 Øre pr. kg eller 0,19 Øre mindre end i 1938. Til Notering samt Overpris maa yderligere lægges, hvad Smørordningen har indbragt, før den virkelige Smørpris fremkommer. Efter Opgivelse af Formanden for Fyns Mejeriforening i den paa Foreningens Repræsentantmøde den 19. Marts 1940 aflagte Beretning andrager dette Tillæg 4 Øre pr. kg, og Aarets virkelige Smørpris kommer dermed op paa ca. 250 Øre pr. kg mod ca. 244 Øre i 1938.

Forholdet mellem det engelske Markeds Priser paa det danske Smør og paa Smørret fra de oversøiske Lande kan

ikke sammenlignes for hele Aaret 1939, da England indførte Maksimalpriser midt i September. I nedenstaaende Oversigt over London-Noteringen for de seneste Aar gælder Tallene for 1939 derfor kun de første tre Kvartaler;

Gennemsnit af London-Noteringen for dansk og oversøisk Smør.

	1935	1936	1937	1938	1939
For dansk Smør	248	262	282	288	290
» new zealandsk Smør	200	221	244	259	263
» australsk Smør	197	220	242	254	253

men kan der dømmes paa Grundlag heraf, er den for Danmark uheldige Udvikling fortsat, og Forskellen mellem Prisen paa dansk og Priserne paa new zealandsk samt australsk Smør er yderligere formindsket.

Overprisens stadige Formindskelse har vel været en medvirkende Aarsag til, at Mejeriforeningernes Fællesorganisation ved sit Repræsentantmøde den 27. Juli 1939 besluttede at ofre ½ Mill. Kr. paa Propaganda i England, idet man haabede at sikre Stillingen og øge Afsætningen, selv om Beløbet, der tænkes ofret, ikke var mere end ca. en Femtedel af det, den australske og new zealandske Reklamekampagne kostede i 1937—38. Pengene, der skulde tages af Smørkontingentfonden, naaede ikke at blive anvendt før Krigens Udbrud, da Spørgsmaalet om Propaganda med den engelske Smørhandels Ændring bortfaldt af sig selv.

Hvor stor Betydning denne Ændring i Fremtiden vilde faa for dansk Smør, kunde en ved Aarsskiftet anlagt Betragtning over Stillingen give Ret til at spørge, og det var da som Svar muligt at pege paa det fordelagtige i, at Smørret her fra Landet nu ogsaa kom til Forbrugere, der ikke tidligere havde søgt dette Produkt; men som en Fare maatte samtidig nævnes, at Ordningen kunde komme til at virke sløvende paa Interessen for øget Kvalitetsfremgang. — Begivenhedernes Udvikling skulde imidlertid

hurtigt gøre alle Spekulationer over Spørgsmaalet omsonst.

Som nævnt i Indledningen har man i 1939 fra mejerimæssig Side besværet sig over den leverede Mælks bakteriologiske Beskaffenhed. Tillige kunde Mund- og Klovesygens Eftervirkning spores i unormal Mælk, hvilket heller ikke har lettet Opretholdelsen af Smørrets Kvalitet. For Aarets sidste Del gælder yderligere, at begyndende Vanskeligheder ved Fremskaffelse af tilstrækkeligt olieholdigt Foder har medført Tendens til større Sprødhed i Smørret, saaledes som det ogsaa huskes fra Perioden 1914—18. Trods disse Forhold har Smørrets Godhed alligevel kunnet opretholdes, hvilket Bedømmelserne, der er afholdt i Løbet af 1939, bærer Vidnesbyrd om. Som et talmæssigt Bevis herfor kan de »provinsielle« Udstillingers Gennemsnitskarakterer anføres. De var ved Udstillingen for

Jylland	Østlige Øer	Fyn
i 1939 11,13 Points	i 1939 10,93 Points	i 1939 11,01 Points
i 1937 11,10 Points	i 1938 10,98 Points	i 1938 11,12 Points

Osteproduktionen.

De vanskelige Vilkaar, Mejeribruget i 1939 har arbejdet under, udstrakte ikke Virkningerne til Osteproduktionen; thi dens Stilling i Aarets Løb maa nærmest betegnes som normal. Efter de vel nok lidt skønsmæssige Opgørelser, Mejeriforeningerne paa nuværende Tidspunkt benytter, anslaas Produktionens Størrelse til ca. 35 Mill. kg, hvilket meget nær svarer til den Mængde, Mejerierne fremstillede i 1938. Da der tillige regnes med, at baade Eksport og Hjemmesalg har været stigende, maa en Formindskelse af Lagerbeholdningerne have fundet Sted; men tilsyneladende har Mangel paa moden Ost i Omsætningen alligevel ikke gjort sig gældende.

Hjemmesalgets Fremgang er efter de nævnte Opgørelser ret anselig. Det angives, at Afsætningen her i Landet har

ligget mellem 25 og 26 Mill. kg, medens de tilsvarende Tal for 1938 var 23—24 Mill. kg, og hermed synes at være et Bevis for, at Interessen for Brug af Ost er i stadig og glædelig Udvikling. Resultaterne maa være Mejerierne en Opmuntring efter de Anstrengelser, der særligt i de senere Aar er gjort for Bedring af Produktionsforholdene. Hvor Ostelavningen virkelig spiller en Rolle, er Lagrene efterhaanden moderniserede, og det næste Skridt bliver nu utvivlsomt Indførelse af mekanisk Osterøring, der vil bidrage til at lette det meget Arbejde, Ostenes Fremstilling kræver.

Ostekvaliteten bedømt ved Udstillingerne har givet omtrent samme Billede som foregaaende Aar, omend de i 1939 opnaaede Talværdier har ligget en Ubetydelighed lavere. De egentlige raadgivende Udstillinger i Forbindelse med Forsøgsostningerne afholdtes som sædvanligt, hvorimod Benzinrestriktionerne efter Krigens Udbrud gjorde Lagerbedømmelsens fuldstændige Gennem-

Danmarks Ind- og Udførsel af Ost i 1000 kg.

Aar	Indførsel	Udførsel	Overskuds-udførsel	Kasein-udførsel
1921	246	12 541	12 295	8
1922	550	8 924	8 374	23
1923	331	5 458	5 127	85
1924	356	8 860	8 504	124
1925	387	8 520	8 133	83
1926	649	6 960	6 311	117
1927	501	5 282	4 781	189
1928	394	6 086	5 692	275
1929	294	6 583	6 289	400
1930	367	5 727	5 360	373
1931	276	4 274	3 998	39
1932	59	6 593	6 534	65
1933	36	10 078	10 042	36
1934	68	6 301	6 233	1 278
1935	105	6 663	6 558	419
1936	28	9 529	9 501	1 139
1937	23	9 375	9 352	1 997
1938	14	9 110	9 096	764
1939	10	9 590	9 580	734

førelse besværlig, hvilket maa beklages, da Sagkyndige anser denne Foranstaltning for at være den mest virksomme til Oste-Kvalitetens Forbedring.

Ligesom Afsætningen paa Hjemmemarkedet viser Osteeksporten som nævnt ogsaa Fremgang i 1939. Den opgives i den officielle Udførselsstatistik til 9 589 500 kg mod 9 110 000 kg i 1938. Værdien af den udførte Mængde androg i 1939 ialt 15 189 000 Kr. mod 13 931 000 Kr. foregaaende Aar, hvilket svarer til en Stigning i det Beløb, Osteeksporten har hjembragt, paa 1 258 000 Kr. Indførselen af Ost her til Landet har i 1939 fortsat sin Tilbagegang. Den er opgjort til 10 400 kg, som betaltes med 27 000 Kr. I 1938 indførtes 13 500 kg Ost til en Værdi af 43 000 Kr.

Osteeksportens Svingninger til Aarets forskellige Tider har ikke været store i 1939. De maanedlige Eksportmængder i 100 kg var følgende:

Januar	7 210
Februar	7 078
Marts	7 539
April	8 654
Maj	6 527
Juni	7 555
Juli	9 646
August	6 109
September	10 577
Oktober	8 436
November	8 774
December	7 790

Efter de anførte Tal ligger August Maaned lavest, September til Gengæld højest. Forskellen mellem de to Maaneders Udførsel androg 446 800 kg.

Den danske Ost finder ligesom Smørret sit Marked i et halvt Hundrede Lande spredt over hele Jorden; men den helt nøjagtige Oversigt over disse er endnu ikke offentliggjort for Aaret 1939. Med Undtagelse af de fire store Kunder, Tyskland, Storbritannien, Sverige og

U. S. A. er de derfor sammenfattede under Rubrikken »Andre Lande« i hosstaaende Opstilling:

Osteeksportens Fordeling i 100 kg.

	1935	1936	1937	1938	1939
Til Tyskland	39 822	52 562	49 137	50 954	53 871
» Storbritannien ..	5 242	14 993	10 855	10 375	11 620
» Sverige	2 338	3 550	2 522	2 530	4 885
» U. S. A.	10 282	12 834	22 283	18 724	18 198
» Andre Lande ...	8 947	11 351	8 949	8 521	7 321

Imellem disse »Andre Lande« indtager Ægypten, Algier, Tunis og Marokko samt Sydvestasien de mest fremtrædende Pladser, men iøvrigt synes denne Samlegruppes Andel i dansk Osteeksport at være nedadgaaende. Til Ostemarkedet i U. S. A., hvor dansk Roquefort og dansk Emmenthaler ellers har vundet godt Ry, var Tilførslen i 1939 ligeledes lidt mindre. Derimod kunde Opgang noteres i de til Tyskland, Storbritannien og Sverige leverede Mængder.

Ostepriserne, der opnaaedes i 1939, varierede ret stærkt. Igennem Aarets første 3 Kvartaler laa Priserne, som de fremgaar af en Oversigt beregnet efter Mælkeritidendes

Ostepriser i 1938 og 1939 (Øre pr. kg).

Maaned	pCt. Fedt i Ostens Tørstof					
	45		30		20	
	1938	1939	1938	1939	1938	1939
Januar	133	130	99	102	82	85
Februar	133	128	102	100	85	85
Marts	133	128	102	100	85	85
April	130	128	102	99	85	83
Maj	130	128	102	98	85	83
Juni	130	123	102	94	85	78
Juli	130	123	102	93	85	78
August	130	123	102	93	85	78
September	130	126	102	98	85	83
Oktober	130	135	102	103	85	88
November	130	140	102	108	85	91
December	130	148	102	113	85	94

ugentlige Opgivelser, noget lavere end i samme Tidsrum af 1938. I Løbet af sidste Kvartal 1939 indtraadte dog saadanne Stigninger, at Gennemsnitsprisen blev meget nær den samme som det foregaaende Aars.

Sammen med Osteproduktionen maa ogsaa Kaseinfremstillingen nævnes. Den har imidlertid fortsat Nedgangen, der paabegyndtes foregaaende Aar, saaledes at Eksporten er faldet fra 764 300 kg i 1938 til 733 800 kg i 1939. Udførselsværdien er dalet fra 899 000 Kr. til 803 000 Kr. Oversigter fra andre Lande oplyser, at Forholdet ikke er enestaaende for Danmark; men at Verdensproduktionen af Kasein sidste Aar var meget middelmaadig, selv om Handelen bedredes ved Krigens Begyndelse. Interessen for Kasein til Tekstilfremstilling synes at være aftagende i Udlandet; men det kan nævnes, at Dagbladene sidste Efteraar bragte Meddelelser om, at en dansk Metode til Produktion af Mælkeuld med Fordele frem for den italienske var under Udarbejdelse.

Mælkekonserves.

Indenfor Mejeribruget er det nærmest, som om man er lidt tilbøjelig til at ville overse den danske Mælkekonserves-Industri, og dog er den ikke betydningslos. Vel omsætter den ikke særlig store Mælkemængder; men Produkterne, der fremstilles, nyder almindelig Anerkendelse, og Pladsen som Nr. 2 indenfor Verdenseksporten, holdes stadig. En af Grundene til, at Oplysninger om Fabrikationen er ret sparsomme, hænger vel nok sammen med, at Fremstillingen udelukkende sker i private Virksomheder, og disse har ikke Interesse i Offentliggørelse af indvundne Resultater eller i at bringe særlige Meddelelser vedrørende Driften.

Efter den almindelige Produktionsstatistik for 1938 blev der ved Fremstilling af Mælkekonserves benyttet ialt 25,356 Mill. kg Sødmælk, 54,452 Mill. kg Skummetmælk og 1,510 Mill. kg Fløde samt 6,156 Mill. kg Sukker, og af disse Raamaterialer fremstilledes en Varemængde paa

ca. 28—29 Mill. kg. For Aaret 1939 foreligger tilsvarende Tal endnu ikke; men Produktionen har i hvert Fald næppe været mindre, da Udførselstallet for Mælkepulver kan opvise en anselig Stigning. Eksportværdien er ligeledes steget. Den opgives til 14 121 000 Kr. mod et Beløb af 13 053 000 Kr. i 1938.

Danmarks Udførsel af Mælkekonserves (i 100 kg).

	1935	1936	1937	1938	1939
Mælk og Fløde, kondenseret	184 433	167 756	166 889	175 237	173 009
Mælkepulver	986	2 356	4 031	3 291	6 320

Endnu er kun Tallene for den samlede Udførsel af Mælkekonserves i 1939 tilgængelige. Specialoplysninger findes for 1938 i Tabelværket »Danmarks Vareindførsel og -udførsel« og af disse fremgaar, hvor meget de forskellige Produkter, der gaar ind under Begrebet Mælkekonserves, betyder i Eksporten:

	1000 kg	Mill. Kr.
Fløde, kondenseret, hermetisk	1 440	2,29
Sødmælk sukret, kondenseret, hermetisk ..	5 123	3,81
Sødmælk usukret, kondenseret, hermetisk	3 365	2,35
Sødmælk, steril, ikke kond., herm.	158	0,09
Skummetmælk, kond., sukret og usukret, herm.	7 269	4,01
Mælk og Fløde, sukret, ikke hermetisk ..	165	0,08
Mælk og Fløde, usukret, ikke hermetisk ..	3	0,002
Tørmælk, hermetisk	290	0,39
Tørmælk, Mælkepulver af Sødmælk, ikke hermetisk	4	0,005
Tørmælk, Mælkepulver af Skummetmælk, ikke hermetisk	36	0,03

Mælkekonserves fra Danmark finder Købere i endnu flere Lande end dansk Smør og Ost, og selv om Udførselen ikke er særlig imponerende af Omfang, maa den betragtes med Interesse, fordi den giver Afsætningsmuligheder ikke alene for Mælk, men ogsaa for Sukker, hvilket i lige Grad kommer Landbruget til Gode.

Mejeriernes Driftsforhold.

Efter foranstaaende Omtale af Mejeribrugets Produktions- og Afsætningsforhold i 1939 skal gøres et Forsøg paa at belyse, hvorledes den almindelige Mejeridrift har formet sig i Aarets Løb. Som mange Gange før lader fire veldrevne Andelsmejerier igen deres Regnskaber tjene som Grundlag for Tidsskriftets Aarsoversigt, og herfor bringer Forfatteren de paagældende Virksomheders Ledere sin bedste Tak. Da Mejerierne er beliggende i forskellige Egne af Landet og har ulige store Mælkemængder samt forskellig Driftsform, vil et Uddrag af Regnskabsresultaterne utvivlsomt give et paalideligt Billede af Mejeribrugets Vilkaar i det forløbne Aar. Sammenligninger med foregaaende Aar muliggøres desuden gennem det ensartede Materiale.

Regnskabsudtog fra et fynsk Mejeri med Ostelavning.
(Regnskabsaaret gaar fra 1. Oktober 1938 til 30. September 1939).

Aar	Mælkemængde	Forbrug til 1 kg Smør
1914	4 377 500 kg	25,5 kg Mælk
1919	2 290 800 »	25,2 » »
1937	5 005 452 »	22,7 » »
1938	5 335 865 »	23,1 » »
1939	5 280 829 »	22,5 » »

Mejeriets Mælkemængde viser godt 1 pCt. Nedgang i Sammenligning med det nærmest foregaaende Aar. Nedgangen i Mælkemængden er fulgt af en Stigning i den gennemsnitlige Fedtprocent, der er gaaet op fra 3,77 til 3,82. Forbruget er dalet ikke mindre end 0,6 kg fra 23,1 til 22,5 kg.

Ligesom de foregaaende Aar er en Del Mælk solgt til Anvendelse andet Steds. Afregningen af denne foretages efter Notering for Skummetmælk + Smørpris + 7 Øres Overpris pr. 86 Fedtenheder. Ved Ostelavningen er i Aarets Løb brugt 298 640 kg Skummetmælk samt 360 131 Fedtenheder mindre end i 1938; men af Mejeriets særlige

Osteregnskab fremgaar alligevel et ret pænt Overskud, efter at Skummetmælk samt Smørfedt er betalt, og Lagerformindskelsen tages i Betragtning. Overskudet kan opfattes som et Udtryk for Osteproduktionens Stilling i Regnskabsaaret.

Osteregnskabet.

Indtægt.

Der er solgt Ost for	55 303,95 Kr.
» » » Valle for	5 273,28 »
Beholdning den 1. Oktober 1939	15 347,90 »
Ialt	75 925,13 Kr.

Udgift.

Brugt til Ost 669 200 kg Skummetmælk à 3,0 Øre	20 076,00 Kr.
» » » 865 029 Fedtenheder = 10 058 kg Smør	24 844,00 »
Omkostninger	5 273,28 »
Beholdning den 1. Oktober 1938	17 850,00 »
Fortjeneste	7 881,85 »
Ialt	75 925,13 Kr.

Af Mejeriets Regnskab fremgaar endvidere, at der opnaaedes en Smørpris paa 247 Øre pr. kg mod 248 Øre pr. kg i 1938. Nettoprisen pr. kg leveret Sødmælk har været 12,72 Øre, hvilket er 0,12 Øre pr. kg mere end Regnskabet for 1938 kan opvise.

Regnskabsudtog fra et stort jydsk Andelsmejeri med stor Ostelavning.

Regnskabsaaret gaar fra 1. Oktober 1938 til 30. September 1939.

Aar	Mælkemængde	Forbrug til 1 kg Smør
1914	5 674 838 kg	25,4 kg Mælk
1919	2 697 358 »	24,6 » »
1937	8 912 119 »	22,8 » »
1938	9 328 754 »	22,0 » »
1939	8 142 352 »	22,0 » »

Regnskabets Tal viser en betydelig Nedgang i Mælkemængden. Den er i Forhold til 1938 faldet med 12,7 pCt. og har ikke i adskillige Aar været saa lav. Fedtprocenten var i Gennemsnit 3,98, og Forbruget atter nede paa 22,0.

Den opnaaede Smørpris var 250,4 Øre, hvilket er 1,2 Øre mere, end hvad Gennemsnittet for Aaret 1938 androg, men alligevel har Mælkemængdens Fald nedsat Pengeomsætningen en Del. Regnskabets Indtægtsside viser følgende Tal:

Salg af 261 290 kg Smør	654 195,92 Kr.
» » 343 849 » Ost	400 574,70 »
» » Mælk, Valle og Fløde til Andelshaverne	162 537,21 »
Detailsalg af Mælk og Fløde	43 684,19 »
Andre Indtægter	2 051,35 »
Ialt	1 263 043,37 Kr.

Smørordningen har indbragt 14 431,51 Kr., hvilket Beløb har forhøjet Mejeriets Smørpris med ca. 5,2 Øre pr. kg.

Mejeriets samlede Driftsomkostninger har i 1939 andraget 139 685,74 Kr. eller 1715 Øre pr. 1000 kg Mælk, og nedenstaaende Oversigt viser, at Stigning har gjort sig

Oversigt over Driftsudgifterne.

Driftsudgifternes Fordeling	Ialt Kr.	Øre pr. 1000 kg Mælk				
		1939	1938	1937	1919	1914
Kørsel m. m.	40 833,00	501,4	359,2	360,8	1 030,0	243,8
Brændsel	14 793,21	181,7	151,5	175,7	599,4	83,0
Smørdritler og Mærkestaver samt anden Emballage	20 639,41	253,4	145,5	160,7	87,2	21,6
Salt, Løbe, Farve, Pergament m. m.	10 091,75	123,9	248,7	175,4	270,6	30,8
Olie	1 054,90	13,0	—	9,0	15,8	3,8
Kontorudgifter	1 502,90	18,5	11,7	9,5	32,2	11,0
Forskelligt	1 977,33	24,3	13,5	13,2	31,7	42,8
Inventarets Vedligehold.	11 016,87	135,3	114,6	95,8	240,2	38,6
Bygningernes »	2 898,61	35,6	30,6	11,3	26,2	5,6
Vognenes »	1 166,87	14,3	35,9	30,2	71,2	26,6
Lønninger	28 657,71	352,0	299,6	262,4	613,3	152,0
Renter og Skatter	5 053,18	62,1	57,9	22,7	275,8	105,2
Ialt	139 685,74	1 715,5	1 468,7	1 326,7	3 293,6	764,8

gældende paa saa godt som alle Udgiftsposter. Særlig iøjnefaldende er Opgangen for Kørsel; men herom meddeler Mejeribestyreren, at Mælkekørselen er blevet fordyret som Følge af, at Mælken er afhentet paa Ejendommen hos alle Leverandører med over 25 000 kg, medens de øvrige har faaet udbetalt Bærepenge. Forudbetalte Fragtbeløb for Eksportost er ligeledes gaaet ind paa Kontoen. Opgangen i Udgiften til Emballage skyldes for en væsentlig Del Anskaffelse af Eksportkasser til Ost.

Mejeriets Ostelavning er gaaet en Del tilbage paa Grund af Mælkemængdens Nedgang. Desuden er i 1939 kun anvendt 39,4 pCt. af den indvejede Mælk til Ost mod 40,3 pCt. det foregaaende Aar; men alligevel er Produktionen meget betydelig.

Osteregnskabet.

Indtægt.

Produktion af Ost	387 522,75	Kr.
Valle	18 572,36	»
Ialt	406 095,11	Kr.

Udgift.

Ostet af 3 206 550 kg Mælk med en Smørværdi af 99 679 kg	247 151,64	Kr.
Skummetmælksværdien, 3 106 871 kg à 3,86 Øre ..	119 943,47	»
Driftsudgifter	39 000,00	»
Ialt	406 095,11	Kr.

Leverandørerne har betalt Skummetmælken, de har taget hjem, med 3,06 Øre pr. kg. Afdrag og Nyanskaffelser iberegnet er opnaaet en Pris af 13,66 Øre pr. kg Sødmælk og udbetalt 13,41 Øre pr. kg, hvilket er 0,01 Øre mindre end i 1938.

Regnskabsudtog fra et stort vestjydsk Mejeri.

Regnskabsaaret gaar fra 1. Oktober 1938 til 30. September 1939. Medens Mælkemængden, som blev modtaget i 1938, laa 5,2 pCt. højere end i 1937, er der i sidste Regnskabsperiode kun modtaget 6 464 106 kg Mælk eller 7,4

pCt. mindre, end hvad der behandledes i den foregaaende. Den mindre Mælkemængde giver sig til Kende i Mejeriets Pengeregnskab, som fremviser følgende Tal:

Indtægt.

Salg af Smør	662 227,90 Kr.
» » Sødmælk	19 555,05 »
» » Fløde	14 584,27 »
» » Skummet- og Kærnemælk	125 676,31 »
Renter	1 978,58 »
Andre Indtægter	2 030,75 »
Ialt	826 052,86 Kr.

Mejeriets samlede Indtægter er 57 171,59 Kr. eller 6,4 pCt. lavere end i 1938. Om Aarsagen til, at Nedgangen i Omsætningen knap er blevet saa stor, som det maatte ventes efter den mindre Mælkemængde, ligger i højere Smørpris eller andre Forhold fremgaar ikke af Regnskabet. Derimod kan ses, at Smørordningen har indbragt 9903,55 Kr. i Aarets Løb.

Mejeriets samlede Driftsudgifter har været lidt lavere i 1939 end i 1938 nemlig 77 544,33 Kr. mod 78 104,69 Kr., omregnet paa Aarets Mælkemængde betyder Tallet alligevel en Stigning, som andrager 81,1 Øre pr. 1000 kg.

Oversigt over Driftsudgifterne.

Driftsudgifternes Fordeling	Ialt Kr.	Øre pr. 1000 kg Mælk		
		1939	1938	1937
Kørsel af Mælk o. a.	30 800,69	476,5	454,2	467,8
Lønninger	13 951,74	215,8	185,6	176,2
Brændsel	6 223,01	96,3	124,0	148,8
Emballage til Smør	14 003,32	216,6	202,8	190,0
Rengøringsmidler, Salt, Farve, Olie.	3 065,66	47,4	41,2	41,6
Vedligeholdelse af Inventar og Bygninger	3 401,68	52,6	51,2	53,2
Skatter, Forsikringer og Foreninger	2 515,17	38,9	31,2	32,4
Renter	2 251,90	34,8	6,0	12,0
Andre Udgifter	1 331,16	20,6	22,2	21,4
Ialt...	77 544,33	1 199,5	1 118,4	1 143,4

Regnskabsudtog fra et Andelsmejeri med stort Salg til en Kondenseringsfabrik.

Regnskabsaaret gaar fra 1. Oktober 1938 til 30. September 1939.

Mejeriets Regnskab viser ligesom de tre foran gennemgaaede nogen Nedgang i Aarets Mælkemængde. Nedgangen svarer til 2,1 pCt., idet der indvejedes 4 262 232 kg Sødmælk i 1939 mod 4 352 999 kg i 1938. Kondenseringsfabriken har i Regnskabsaaret aftaget lidt mindre Fløde og halvt saa megen Skummetmælk; men en Del mere Sødmælk end foregaaende Aar. Mængderne, der solgtes, var følgende:

101 409,8 kg	Fløde	à 89,80 Øre	pr. kg
749 175,0 »	Sødmælk	à 13,28 »	» »
113 515,0 »	Skummetmælk	à 3,10 »	» »

Efter Mejeribestyrerens Oplysning foregaar Afregningen fra Fabriken saaledes, at denne betaler Skummetmælken med Noteringen. Sødmælken betales med Smørnoteringen for 84 Fedtenheder + Skummetmælksnoteringen for det fulde Kvantum. Fløden afregnes med 12 Øre over Smørnoteringen for 84 Fedtenheder og med Skummetmælksnoteringen for Resten. Mejeriet har baade i 1938 og i 1939 faaet 33 pCt. af sin Indtægt gennem Mælkesalget.

Af Mejeriets Regnskab skal Hovedresultaterne for de to sidste Regnskabsaar anføres:

	1939	1938
Mejeriets Gennemsnitsfedtprocent	3,74	3,74
Smørrets Gennemsnitspris (Øre pr. kg) ..	250	250
Sødmælken er udbragt i Øre pr. kg	12,50	12,70
Andelshaverne har betalt den skummede Mælk med (Øre pr. kg)	3,05	3,2
Driftsudgifterne (Øre pr. 1000 kg)	1250	1260

Tallene viser, at den af Mejeriet opnaaede Smørpris har holdt sig uforandret i de to sidste Regnskabsperioder. Driftsudgifterne laa i 1939 10 Øre lavere pr. 1000 kg end i 1938.

Sammenholdes de gennemgaaede Regnskaber, vil det ses, at de har flere Hovedtræk fælles. Smørprisen har saaledes i 1939 kun adskilt sig lidt fra den, der opnaaedes foregaaende Aar, Skummetmælksværdien var lavere, og Driftsudgifterne, der er noget varierende fra Mejeri til Mejeri, havde nærmest stigende Tendens. Disse Faktorer tilsammen har medført, at Driftsresultatet, som det fremgaar af Prisen, Andelshaverne fik udbetalt for leveret Sødmælk, kun med Vanskelighed lod sig holde paa den Højde, der naaedes i 1938.

Det kan indvendes, at kun fire Mejeriers Regnskaber er et svagt Materiale til Bedømmelse af Aarets Mejeridrift; men de anførte Forhold vil i det væsentlige blive berigtiget ved Gennemgang af en Meddelelse, som i Januar 1940 udsendtes af Kontoret for Mejeri-Statistik. Meddelelsen indeholder en foreløbig Oversigt, der er beregnet paa Grundlag af Indberetninger fra 300 Mejerier, og den oplyser, at disse gennemsnitlig har faaet en lidt højere Pris for Smørret i 1939 end i 1938. Opgangen slugtes imidlertid næsten helt ved Driftsudgifternes Stigning, hvorfor Nettoudbyttet pr. kg Sødmælk er formindsket med det Fald i Skummetmælkens Værdi, som fandt Sted i Aarets Løb.

Landbrugsordninger i Sverige og Norge.

Af cand. polit. *Johs. Laursen.*

(Fortsat.)

Sveriges Regulering for Slagtedyr, Kød og Flæsk.

Den svenske »slaktdjursregleringen« stammer fra Slutningen af 1933 og er saaledes blandt de sidst indførte »Ordninger«. Dens Principper følger de sædvanlige Linier med Monopolisering af Hjemmemarkedet og Støtte til Eksport af Produktionsoverskudet.

I m p o r t kræver siden 1934 Tilladelse af Jordbrugsnævnet. Den forekommer kun i ringe Omfang til Afhjælpning af tilfældig Mangel. For visse Varer opkræves Importafgift; iøvrigt gælder det, at opnaaet Fortjeneste paa Importen skal indbetales til Prisreguleringsfondet.

E k s p o r t b e s t e m m e l s e r n e tager først og fremmest Sigte paa at sikre Udnyttelsen af Sveriges Kontingenter paa det engelske og tyske Marked. Sverige havde i Tyverne oparbejdet en Eksport af Bacon til England. Kontingenteringen i Efteraaret 1932 betød en Halvering og nødvendiggjorde straks Indførelsen af et Licenssystem. Der foretages en Udligning mellem de svenske Hjemmemarkedspriser og Englandsprisen, saaledes at opstaaet Overpris eller Tab henholdsvis indbetales og godtgøres som Pristillæg. Ved Reguleringens Indførelse havde Sverige ligesom Danmark Adgang til at eksportere 6 000 Kreaturer aarligt til Tyskland til lavere Told end den iøvrigt gældende, et Kontingent, der senere blev forhøjet noget. For Udnyttelsen af dette Kontingent samt tilfældig Eksport til sekundære Markeder har der været ydet Tilskud, væsentlig dog Fragtbidrag til Transporten i Sverige.

Kreatureksporten har i Reguleringsaarene omtrent været begrænset til Tysklandskontingentet. Flæskeeksporten gaar praktisk talt kun til Storbritannien, hvor Noteringen paa svensk Bacon ligger nogle faa Procent under Noteringen paa dansk. Eksporten har været dalende, den var saaledes i 1933 paa 21 000 Tons, men i 1937 kun paa 14 000 Tons. Der har ikke som i Danmark været Behov for en særlig Svinekortordning. En eventuel Merfortjeneste forlanges som ved anden Eksport indbetalt i Fællesfonden; der opstaar ikke nogen Særfortjeneste for den enkelte Producent ved Englandseksporten og dermed ingen Kamp om denne.

De indenlandske Foranstaltninger har tilsigtet en Udjævning af Tilførslerne til Markedet samt i nogen Grad Formindskelse af Udbudet. Destruktion af mindre værdifulde Dyr blev anvendt i Begyndelsen; allerede i 1934 var Statens Bidrag hertil dog kun 9 000 Kr. Medens Danmark udnyttede denne Foranstaltning i Kampen mod Kvægtuberkulosen, er det tilsvarende Arbejde i Sverige sat i Forbindelse med Mælkereguleringen, idet Mejerier, der ønsker at modtage Prisudjævningsbidrag, er forpligtet til at yde en Ekstrabetaling for Mælk fra tuberkelfri Besætninger. Udjævning over Sæsonerne har man gennemført ved Hjælp af Frysning af Kød og Flæsk. Endvidere har man foretaget Nedsmeltning af Flæsk (de mindst værdifulde Dele af Svinet, hvorved den øvrige Del stiger i Værdi). Til disse to Formaal er f. Eks. i 1937 ydet Bidrag paa henholdsvis 650 000 Kr. og 150 000 Kr.

I denne Sammenhæng kan erindres om Forbindelsen med Foderstofreguleringen, gennem hvilken det netop var Hensigten at opnaa Indflydelse paa den animalske Produktion. Da Udbudet af Kød næsten udelukkende fremkommer som et Biprodukt ved Mælkeproduktionen, er det dog kun via denne, Foderreguleringen kan faa Virkning paa Udbudet af Kød. For Flæskeproduktionen er derimod Majsfordyrelsen af selvstændig Betydning.

De nødvendige Pengemidler stammer først fra Import- og Eksportafgifter, hvortil kommer visse Beløb fra Foderstofafgifterne. Endvidere bestaar der Bemyndigelse for Regeringen til at opkræve en Slagteafgift af indtil 3 Kr. pr. Stk. for Kreaturer og Heste, indtil 2 Kr. for Svin og indtil 1 Kr. for mindre Dyr. Afgiften er temmelig upopulær og opkræves kun, naar de øvrige ovennævnte Midler ikke strækker til.

Norges Kød- og Flæskeregulering.

Produktionen af Kød og Flæsk falder ind under Omsætningsloven af 1930. I Overensstemmelse med dennes Principper blev i 1931 dannet en Landsorganisation af Slagterier og Enkeltproducenter, nu »Norges Kjøtt- og Fleskesentral«, der fik som Hovedopgave at drive markedsregulerende Virksomhed. Den vigtigste Støtte fra Statens Side ligger da i Tvangen for alle Producenter til at tiltræde Reguleringen. Iøvrigt hviler Centralens Virksomhed økonomisk i sig selv, dog faar den Tilskud af Omsætningsafgiften. Centralens Midler ved Markedsreguleringen er navnlig Nedsaltning af Flæsk samt nogen Eksport, især Flæskeeksporten til England. Til Trods for at Norge ikke forud for den engelske Kontingentering havde leveret Flæsk til England, lykkedes det for Landet, der netop paa dette Tidspunkt blev leveringsdygtigt at opnaa Tilladelse til Eksport indenfor »rimelige Grænser«. Fra 1. Marts 1934 blev fastsat en Kvota paa 400 cwt. pr. Uge, der senere er nedsat. Det drejer sig saaledes ikke om store Mængder, men Eksporten har dog ikke været uden Betydning som Aflastning af Hjemmemarkedet.

Nedsaltningen staar i intim Forbindelse med Uddelingen af »Billigflæsk« til ubemidlede. Til dette Formaal blev f. Eks. i 1937—38 ydet en Statsbevilling paa ¼ Mill. Kr., hvortil kom Tilskud af Omsætningsafgiften og Kraftfoderafgiften, saaledes at der ialt blev anvendt næsten 700 000 Kr. Det særegne ved den norske Ordning er, at

det udtrykkeligt er blevet betonet, at den skal tjene et Dobbeltformaal, nemlig foruden det sociale at skaffe de daarligst stillede et billigt Næringsmiddel tillige være et Redskab i Reguleringens Tjeneste. Ordningen administreres derfor af Kød- og Flæskecentralen. Der foretages da Saltning paa de Tider og Steder, hvor det af Markedshensyn er ønskeligt; dette saltede Flæsk uddeles derpaa senere til den reducerede Pris. Utvivlsomt har Centralen hermed faaet et virkningsfuldt Vaaben, naar det gælder at holde stabile og vel ogsaa højere Priser. Af denne Grund er Ordningen for Forbrugerne i det lange Løb muligt et tveægget Sværd. Prisreduktionen er dog stor. Sidste Halvaar 1937 betaltes Billigflæsket saaledes med 1,15 Kr. pr. kg, medens Detailprisen iøvrigt var godt 2,50 Kr. I 1937—38 blev uddelt 565 000 kg Billigflæsk samt 37 000 kg »Billigkød«.

Støtten til denne Produktionsgren ligger saaledes dels i Omsætningsafgiften, nærmest til selve Organiseringen, dels i Billigflæskordningen, der for Centralen saa at sige betyder en Kæmpeordre at ekspedere i nogen Grad efter Ønske, dels endelig i et Tilskud af Kraftfoderafgifterne, udtrykkeligt til Markedsregulering. De paagældende faktisk udbetalte Bidrag er aabenbart ikke noget Maal for de Fordele, der ved Reguleringen er tilført Producenterne. Beløbene er ikke bevilget til Fordeling blandt disse, men til Opretholdelse af en Organisation, der ved sin Kontrol over Markedet vil være i Stand til at udjævne alle tilfældige og lokale Prisforskelle, som tidligere kunde opstaa som Følge af et desorganiseret Marked. Bliver Monopolstillingen misbrugt, kan Staten trække sin Støtte tilbage, ligesom Centralen hører til de Sammenslutninger, der er undergivet Trustkontrollen.

Sveriges Ægregulering.

Støtten til den svenske Ægproduktion er gennemført som en Regulering af Udenrigshandelen. En Toldbeskyt-

telse blev indført i 1932, medens iøvrigt den nuværende Importregulering stammer fra 1934. Til Import kræves der en særlig Licens, som Landsorganisationen, »Sveriges äggintressenters förening« er bemyndiget til at meddele, ligesom til at opkræve en Importafgift paa indtil 50 Øre pr. kg. Importen tillades, naar de svenske Tilførsler lejlighedsvis er utilstrækkelige til Markedets Forsyning. Som Eksempel paa Importkontrollens Gennemførelse kan nævnes, at medens Afgiften ellers i 1938 var fastsat til 25 Øre pr. kg, var den i Tiden 1.—9. April nedsat til 5 Øre. Saa godt som hele Aarets Indførsel faldt derfor paa April Maaned.

Indtil 1933—34 var Ægpriserne ganske vist faldet; men det samme gjaldt Priserne paa Foderet, Majs, Klid m. m. Da disse Priser blev bragt i Vejret, blev det nødvendigt at give Kompensation, dersom man ikke vilde bringe Ægproduktionen i en højst ugunstig Stilling. Den valgte Fremgangsmaade blev foruden at reservere Hjemmemarkedet at udbetale Tilskud til Eksporten for herigennem at fremkalde en tilfredsstillende Udvikling paa Hjemmemarkedet.

Eksportordningen begyndte fra 1933 og er senere udbygget; den har øjensynlig Reguleringen af Baconeksporten til England til Forbillede. Tilladelse kræves i alle Tilfælde. Gevinst ved Eksporten udover »rimelig Handelsfortjeneste« skal indbetales. Ligger den opnaaede Eksportpris derimod under Hjemmeprisen, kan der udbetales Pristillæg op til 50, undtagelsesvis 60 Øre pr. kg, naar Eksport anses for ønskelig til Aflastning af Hjemmemarkedet. Denne betydelige Eksportpræmie har ført til en meget kraftig Stigning i Eksporten til baade England og Tyskland i Ordningsaarene.

Midlerne til Reguleringens Gennemførelse tages først af de nævnte Afgifter, derefter af Afgifterne paa Havre og Majs samt af Skatten paa Oliekager og Klid, af hvilke Ægproducenterne vil have betalt en Del.

Norges Ægregulering.

Den norske Ægregulering foretages efter delvis andre Principper, end de indenfor de øvrige Produktionsgrene anvendte. Producenternes Landsorganisation er Andelsselskabet »Norske Eggsentraler«, der blev stiftet i 1929, efter at Staten havde stillet en Bevilling paa 225 000 Kr. til Raadighed for Ægproduktionen paa Betingelse af, at en Organisation blev dannet. Selskabet behersker største Delen af sit Omraade, men har ikke faaet Monopol.

Æggene er optaget i Omsætningsloven; men dennes Adgang til at paalægge Produktionsafgifter har ikke været benyttet. Først da Kraftfoderafgiften blev indført i 1935, blev mere omfattende Foranstaltninger til Støtte for Ægproduktionen truffet. Hensigten var, at den Del af Kraftfoderafgifterne, som maatte antages at være betalt af Ægproducenterne, skulde stilles til Raadighed, hvilket Beløb har været fastsat til 400 000 Kr. aarligt. Da Organisationen ikke havde hele Omsætningen, ønskede man ikke at overlade den Administrationen, men et særligt Eksport- og Noteringsudvalg for Æg blev nedsat. Ægcentralerne udnævner tre Medlemmer, de private Grosserere ligeledes tre, medens Formanden vælges af Landbrugsministeriet og har den afgørende Myndighed.

Udvalgets Opgaver er angivet i Navnet; foruden at fastsætte Noteringen skal Udvalget af de bevilgede Midler udbetale Tilskud til Eksporten. Formaalet er at holde de indenlandske Priser oppe.

Organisationen har $^2/_3$ af Eksporten, medens Resten er fordelt paa en halv Snes private Eksportører, der ogsaa opnaar Tilskud — i Modsætning til hvad der gælder under Mælke- og Flæskeordningerne. I sidstnævnte Tilfælde blev Eksporten først paabegyndt omkring Tiden for Reguleringernes Indførelse; Ægeksport havde derimod fundet Sted siden 1924, hvorfor man ikke vilde nægte private Eksportører at fortsætte Leveringerne til maaske gamle Forbindelser; dog er Eksportørernes Antal blevet indskrænket.

Samtidig med Noteringsansættelsen bestemmes ogsaa Eksporttilskudets Beløb for den kommende Uge. Udvalget har det i sin Magt at stimulere Eksporten ved at sætte Tilskudet saa højt, at Noteringen naas og kan paa den anden Side lade Tilskudet bortfalde. Men den endelige Beregning følger først efter Ugens Slutning, naar Resultatet af Eksporten foreligger. Da den gennemsnitligt opnaaede Pris herved danner Udgangspunktet, har den Eksportør, der kan opnaa en bedre Pris, Mulighed for Gevinst.

Forskellen fra det svenske System er ikke stor. Blot fastsættes i Sverige Tilskudet paa Forhaand, medens det i Norge først endelig udregnes, naar Eksporten er foregaaet. Forskellen maa formodes at skyldes, at medens der i Sverige kræves Tilladelse til al Eksport, er dette ikke Tilfældet i Norge. I dette Land maa man da ved den nævnte Bestemmelse sikre sig imod, at Eksportørerne ved Spekulation modvirker Markedsreguleringens Hensigt. Endvidere har man ikke i Norge nogen Bestemmelse om, at eventuel Eksportgevinst skal indbetales. Ogsaa for Æggene gælder det, at Eksporten kun udgør nogle faa Procent af den samlede Produktion, hvorfor den har størst Betydning som Middel mod Overfyldning af det indenlandske Marked.

Sveriges Sukkerordning.

Den svenske Sukkerordning minder i høj Grad om den danske. Baggrunden er som for den danske det stærke Prisfald paa Verdensmarkedet i Slutningen af Tyverne. Ligesom i Danmark bevilgede Rigsdagen i 1930—31 et Tilskud til Udbetaling til Dyrkerne. I 1932 blev — samme Aar som i Danmark — den første egentlige Sukkerordning vedtaget. Herved tildeltes der Importmonopol til Sukkerfabrikkerne. Disse garanterede Dyrkerne visse Minimumspriser, ligesom deres Maksimumsudsalgspris blev fastsat. Enkelte Bestemmelser er i Aarenes Løb kommet til, saaledes fra 1934 Regler om Mindsteløn til Roe-

arbejderne og Regler om Indbetaling af en vis Afgift pr. ha Roejord til et »Statens Sukkernævn«. De fastsatte Priser er efterhaanden forhøjet noget, ligesom der er gennemført en Sammenslutning af Sukkerfabrikkerne til eet Selskab.

Sukkerroedyrkningen er lokaliseret til den sydlige Del af Landet. Det dyrkede Areal er i Reguleringsaarene gaaet betydeligt i Vejret, saaledes fra 37 000 ha i 1930 til 55 000 ha i 1937. Høstudbyttet er vokset jævnsides hermed, saa at Sukkerimporten har kunnet nedbringes fra 14 Mill. Kr.s Værdi i 1930 til under 1 Mill. i 1937. Udbyttet af Sukkerroerne er noget større pr. ha i Sverige end i Danmark, gennemsnitligt i 1933—37 365 hkg mod 343 hkg.

Norge har overhovedet ingen Sukkerroedyrkning, men maa indføre hele Forbruget af Sukker. Dette er mindre pr. Indbygger end i de to andre Lande, idet Prisen holdes væsentlig højere, i 1937 30,6 kg mod 44 kg i Sverige og 50,2 kg i Danmark.

Sveriges Kartoffelmelsordning.

Den svenske Kartoffelmelsordning er som den danske nærmest af lokal Betydning, idet Hovedparten af Fabrikskartoflerne dyrkes i Kristiansstads og Blekinge Len, lidt nordligere end Sukkerroeomraadet. Allerede fra 1927 arbejdede en Sammenslutning af Flertallet af Producenterne paa ved Hjælp af Produktionsbegrænsning at opnaa bedre Priser. Da Foreningen i 1932 mistede Kontrollen over Markedet paa Grund af udenforstaaendes Produktionsudvidelse, fulgte i 1933 Statens Indgriben, hvorefter der til Produktion af Kartoffelmel kræves Tilladelse af Statens Kartoffelmelsnævn. For at opnaa denne Tilladelse maa Fabriken gaa ind paa at betale Dyrkerne de af Regeringen fastsatte Priser. Ogsaa øvrige Vilkaar som dyrket Areal fastsættes ved Aftale mellem Foreningen og Nævnet. Formaalet er at afpasse Produktionen efter det indenlandske Forbrug og at sikre en saadan Pris, at Producenterne opnaar en rimelig Aflønning. Som i Dan-

mark er endvidere indført Bestemmelser, der skal fremme Anvendelsen af hjemmeavlede Kartofler i Spritfabrikerne.

Produktionen af Kartoffelmel har under Ordningen været 15—20 000 Tons aarligt, hvilket svarer til Forbruget, idet Indførslen er ringe, af op til 50 000 Kr.s Værdi, og Udførslen er endnu mindre.

Norge er selvforsynende paa dette Omraade; men Produktionen er ikke underkastet nogen speciel Ordning. Trustraadet fastsætter Mindstepriser til Fabriksdyrkerne.

Nogle Hovedlinier.

Det vigtigste Træk i de to Landes Landbrugspolitik i de senere Aar turde være Selvforsyningsbestræbelserne. Man har ønsket som Hovedregel at producere tilstrækkeligt til Hjemmemarkedets Forsyning, men heller ikke mere. Men det har vist sig vanskeligt eller umuligt at afpasse Produktion og Forbrug nøjagtigt efter hinanden blot ved Hjælp af Lagring og lignende Udligningsforanstaltninger med Henblik paa Hjemmemarkedet alene, hvorfor man har fundet det hensigtsmæssigt at opretholde Forbindelsen med Verdensmarkedet ved Import og Eksport, naar der lejlighedsvis har være Mangel eller Overskud.

Da det er lykkedes at hæve Hjemmepriserne op over Verdensmarkedets Niveau, har Eksporten kun kunnet foretages med Tab, som Importafgifterne kun delvis har kunnet dække. Selv om der ogsaa har kunnet knyttes ubehagelige Forestillinger til Tanken om saaledes at »betale« Udlandet for at modtage Produkterne, har man dog foretrukket denne Udvej frem for andre Foranstaltninger til at bringe et Overskud af Vejen, saasom Destruktion. Metoden har nødvendiggjort en Udligning, saa at Tabet ved Eksporten ikke har ramt den individuelle Producent. I Sverige er Udligningen hyppigst sket gennem Udbetaling af Pristillæg for Eksporten, i Norge derved, at Eksporten foretages af de store Centraler.

Der findes dog meget væsentlige Undtagelser fra dette

Billede i de store Træk. Selvforsyningen er ikke fuldstændig. Den gælder kun den animalske Produktion, medens navnlig Norge er ude af Stand til at avle tilstrækkeligt Brødkorn. Paa andre Omraader gaar man ud over Selvforsyningen og arbejder med konstant Eksport, selv om den uafbrudt kræver Tilskud. Det gælder f. Eks. Norges Eksport af Kød og Flæsk, og det gælder udpræget Sveriges Smøreksport. Grundene hertil kan være flere. Eksporten er dog yderst ude kun at betragte som en Sikkerhedsventil og samtidig en Reserve, medens Produktionen for Hjemmemarkedet er Hovedsagen. I givet Fald maa Eksporten vige. Endvidere maa nævnes Hensynet til at opretholde Produktionen. Sveriges Smøreksport har enkelte Aar været af en Størrelse, der ikke laa meget under Hjemmesalgets, hvorfor det vilde volde store Forskydninger, dersom Smørproduktionen skulde indskrænkes til i Gennemsnit at dække Forbruget. Man har anset det som Helhed fordelagtigt at bevare Produktionen og derpaa foretage en Udligning af Udbyttet af Hjemmesalg og Eksport mellem alle Producenter.

I Sverige har det ved Gennemførelsen af Aarenes Støttelove været opstillet som M a a l at hæve Prisniveauet for Landbrugsprodukter i et nærmere bestemt Forhold til Gennemsnitsprisniveauet Aarene 1925—29. I 1937 naaede man til at opstille netop dette Niveau som Retningslinie, men med et Svingrum af 15 pCt. over eller under. Det saaledes opstillede Maal for Støttepolitikken var, som det fremgaar af følgende Producentprisindex, beregnet af Jordbrugsnævnet, endnu ikke i 1938 fuldt ud naaet. Tilsvarende er anført den norske statistiske Aarbogs Index for Landbrugsvarer, hvor Aaret 1913 er lig 100. Heller ikke i Norge synes Priserne fra før Landbrugskrisen at være naaet.

	1925–29	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Sverige	100	83	74	68	66	72	82	86	92	96
	1928	1929								
Norge	163	151	143	123	114	111	115	124	131	151	152

Der er ikke i det sidste Par Aar indføjet mere principielle Ændringer i de to Landes Landbrugsordninger. I Hovedsagen havde disse med 1935/36 naaet den nuværende Udbygning. Dette er dog ikke ensbetydende med, at man har accepteret den hidtidige Udformning som den endelige. Tværtimod tog man saavel i Sverige som i Norge i Tiden før den nuværende Krig hele Spørgsmaalet om Statens Støttepolitik op til ny Overvejelse. Dog havde man i intet af Landene Planer om helt at forlade Indgrebene. I Sverige fik »Statens jordbruksutredning« af 1938 til Opgave at stille Forslag om ønskelige Ændringer til eventuel Ikrafttræden fra Reguleringsaarets Begyndelse 1. Juli 1940. De hidtidige Bestemmelser var gennemført lidt efter lidt, efterhaanden som de enkelte Produktionsgrene kom i Vanskeligheder. Man ønskede nu en samlet Lovgivningsplan.

Denne Del af Opgaven gik saaledes nærmest ud paa en Revision og Detailkritik især med Henblik paa Forholdet mellem de forskellige Ordninger. Ogsaa Planer om principielle Ændringer blev dog sat under Debat i Sverige. Man ønskede saaledes fra forskellig Side at gøre Ordningerne mere automatisk virkende, idet man erkendte, at det var en Mangel ved den hidtidige Ordning, at den, bl. a. paa Grund af de periodiske Fornyelser, vanskeligt kunde skaffe Ro om Erhvervet. Naar Hovedbestemmelserne var vedtaget for en lang Tid frem efter, skulde da Iværksættelsen og Omfanget være en nødvendig Følge af ydre Paavirkninger, Prisforandringer, Høstudbytte etc. Man vilde saa at sige engang for alle placere Landbruget i Landets Økonomi og derefter lade det bero herved. Kunde det lykkes at finde en Formel herfor, vilde man, paradoksalt nok, være vendt tilbage til en Art Liberalisme midt i Indgrebspolitikken.

Krigens Udbrud maatte nødvendigvis gribe forstyrrende ind i jordbruksutredningens Arbejde. Navnlig har man dog fortsat Arbejdet paa en Række Specialundersøgelser; men det er nu blevet bestemt, at disse skal overgives til »Statens

livsmedelskommission«. Denne har afløst Jordbrugsnævnet, hvorved det understreges, at Hensynet til Levnedsmiddelforsyningen under en Afspærringssituation, der allerede før Krigen spillede en væsentlig Rolle ved Udformningen af Sveriges Landbrugspolitik nu er trængt yderligere i Forgrunden.

Ogsaa i N o r g e kom i Foraaret 1939 en Del Utilfredshed med de gennemførte Foranstaltninger til Orde. Bondepartiet gik med sin Broderorganisation, »Norges Bondelag«, ind i en Kampagne for »jamstelling«, hvor man navnlig protesterede imod den bestaaende Forskel i Realløn for Landbrugs- og Byarbejde. Paa den anden Side viste der sig i Forbruger- og Arbejderkredse en Del Uvilje mod Prisforhøjelserne. Resultatet blev, at Stortinget med Arbejderparti- og Venstrestemmer vedtog Nedsættelsen af en Kommission med et lignende omfattende Mandat, som det, der er tildelt den svenske jordbruksutredning.

Væsentlige Ændringer i de før Krigen bestaaende Landbrugsordninger er ikke blevet indført. Bl. a. ogsaa for Landbrugsvarer er nedsat Prisnoteringsudvalg, hvilket i Praksis vil betyde, at Producenternes Adgang til at forhøje Priserne er indskrænket.

Verdensproduktionen af Æg og Fjerkræ.*)

Af Statskonsulent *W. A. Kock.*

Omtrent i ethvert Land saa godt som hele Verden over berettes der om tiltagende Interesse for Fjerkræavl, om stigende Forbrug af Æg og Fjerkræ, om Forbedringer og Fremgang med Hensyn til Produktionen og om forøget Brug af de tekniske Hjælpemidler, hvilket alt har bidraget til at muliggøre Frembringelsen af den store Verdensproduktion af Æg og Fjerkrækød. Af det tilgængelige righoldige Talmateriale fremgaar det tilfulde, hvilken Betydning Fjerkræavlen har hele Verden over, og hvilken fremskudt Stilling, Æg, Ægprodukter og Fjerkræ indtager indenfor Handelsverdenen, men endnu er der stadig Plads for store Fremskridt, saa Fremtidens Fjerkræavlere faar sikkert store Opgaver at løse.

Man regner med, at Ægomsætningen paa Verdensmarkedet, der i 1930 androg henved 393 Millioner Snese, i 1937 gik ned til omkring ved 264 Millioner Snese og nu antagelig beløber sig til henved 300 Millioner Snese, medens Verdensomsætningen af slagtet Fjerkræ ansættes til godt 60 Millioner kg. Storbritannien og Tyskland er de vigtigste Markeder for Æg og sammen med De forenede Stater de største Markeder for Ægprodukter, Kina dominerer Verdens Eksporthandel med tørrede Ægprodukter, medens Danmark og Holland hidtil har staaet som Hovedeksportørlandene af Æg i Skal med henved Halvdelen af de Æg, der udbydes paa Verdensmarkedet, og Ungarn, den irske Fristat og Bulgarien som de ledende fjerkræeksporterende Lande.

*) Efter Foredrag ved Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejdes Kursus i September 1939.

Om de forskellige Landes Ægforbrug foreligger der fra udenlandske Kilder en Del noget afvigende Oplysninger, der sikkert mere eller mindre hviler paa skønsmæssige Beregninger, og som viser den store Forskel, der er i Ægforbruget pr. Individ i de forskellige Lande. Saaledes anføres Ungarn og Kanada i disse Beregninger hver med ca. 250 Æg pr. Indbygger, den irske Fristat med 247, Nordirland med 240, De forenede Stater med 235, Belgien med 212, England med 159, Frankrig med 154, Holland med 150, Danmark med 130, Schweiz med 129, Norge med 120, Tyskland med 120, Italien med 119, Sverige med 108, Spanien med 96, Jugoslavien med 51 og Indien med kun henved 8 Æg pr. Indbygger, da Religionen forbyder Inderen at spise befrugtede Æg.

Af den europæiske Fjerkræbestand anslaar man, at de 87,8 pCt. er Høns, medens 1,2 pCt. er Kalkuner, 6,6 pCt. Gæs og 4,4 pCt. Ænder, og med Hensyn til Hønseantallet pr. ha i de forskellige Lande angives det ifølge udenlandsk Kilde, at for hver 100 ha er der i Holland 813 Høns, i Danmark 644, i Storbritannien 309, i Tyskland 187, i Frankrig 181, i Rumænien 174, i Polen 128, i Jugoslavien 72, i De forenede Stater 53 og i Kanada kun 5.

England og Irland.

Ser vi hen til Fjerkræavlen i de forskellige Lande, har der i England med sine fortrinlige Betingelser for Fjerkræavl gennem mange Aarhundreder været praktiseret en fremragende Avl af Fjerkræ rent sportslig set. Omkring den romerske Invasion afholdtes der saaledes Hanekampe, der henregnes til den ældste internationale Sport. Fra udbredt Sportsavl, hvor man ofte gik til Yderligheder, saa de økonomiske Egenskaber blev trængt i Baggrunden, blev Opmærksomheden efterhaanden koncentreret om den økonomiske Side af Sagen. Hos de engelske Landmænd var Fjerkræholdet længe meget forsømt, og Afsætningen af Fjerkræprodukterne manglede Organisation, hvilket

havde utilfredsstillende Priser til Følge, men nu anerkendes særlig Hønseholdets Betydning i høj Grad som et Bierhverv indenfor Landbruget, og meget er i vore Dage sat ind paa at ophjælpe Fjerkræavlen og Fjerkræprodukternes Kvalitet. I denne Forbindelse skal anføres, at medens Gennemsnitslægningen af Englands Høns i 1908 androg 75 og i 1925 100 Æg, var den i 1930 steget til henved 120 Æg pr. Høne.

I England har der altid været stor Interesse for Hønseridrift, og omkring en Snes Procent af de producerede Æg er Hønseriæg. Hold af Høner i Bure har vundet megen Indpas, og store Bedrifter, de saakaldte »Laying Battery Plants«, findes rundt om i Landet, og i den stærke Agitation fremhæves det, at Brugen af disse Batteribure gør det muligt at producere Æg i stor Mængde tæt ved Forbrugscentrene, at føre bedre Kontrol med Hønsenes Fodring og helt at udnytte Gødningen, der paa Tørrerier let kan behandles og pulveriseres, saa der kan bringes mere ud af den.

Fjerkrækødproduktionen har tidligere i Hovedsagen været koncentreret om den sydlige og sydøstlige Del af Landet, navnlig i Grevskaberne Surrey, Sussex og den vestlige Del af Kent, hvor Englands fineste Fjerkræ, der paa Markedet gaar under Betegnelsen *Surrey Fowls*, produceres, men nu er denne Fjerkræfedningsindustri ogsaa optaget i stor Udstrækning i andre Egne, hvor der findes Fjerkræproducenter, der endog sender op til et Par Tusinde Stykker Fjerkræ ugentlig paa Markedet. Mange af disse Producenter køber Raamaterialet, nemlig de daggamle Kyllinger, fra Rugerier, som kan levere det rette kødproducerende Materiale, hvori Sussexblodet gør sig meget stærkt gældende.

I en engelsk Beretning anføres det, at Værdien af Fjerkræindustrien i Det forenede Kongerige — hvortil der ifølge Landbrugsraadets Meddelelser i 1938 indførtes 166,2 Millioner Snese Æg og 22 631 Tons slagtet Fjerkræ — anslaas til at have en Værdi af omkring 26 Millioner £

aarlig, og at henved 60 pCt. af den engelske Nations Forbrug af disse vigtige Fødemidler maa anses for at være hjemmeproducerede. I 1934 angives Hjemmeproduktionen af Æg til omkring ved 240 Millioner Snese, men siden er Produktionen aftaget og laa i 1938 omkring ved 210 Millioner Snese. Med Hensyn til det stigende Forbrug af Æg viser Tallene, at det aarlige Gennemsnitsforbrug af Æg pr. Indbygger var i 1925 116 Æg, i 1928 135 Æg, i 1931 141 Æg, i 1936 158 Æg og i 1938 159 Æg.

Fjerkræbestanden er praktisk set fordoblet fra 1924 til 1934. Antallet af Høns og Kyllinger i Det forenede Kongerige paa Ejendomme over 1 acre opgives i 1913 til ca. 33 Mill. Stkr. og var ved Tællingen i Juni 1934, hvor Hønseantallet naaede sit højeste, steget til ca. 78,5 Mill. Stkr., hvorefter Antallet i Juni 1939 var faldet til 65,8 Mill. Stkr. Den stedfundne Forøgelse skyldes den stærke Agitation og lønnende Produktion, som har givet sig Udslag i Oprettelsen af flere Hønsehold, Hønserier, Rugerier og i en stærk intensiv Drift af Hønseholdet, ikke mindst i Lancashire, Englands største Fjerkræegn, ligesom ogsaa lave Foderpriser har haft sin Indflydelse. Hertil kan føjes, at det forøgede Forbrug, som bl. a. ogsaa sikkert er opstaaet ved, at mange mere og mere er gaaet bort fra almindeligt Kød til Fordel for lettere Føde som bl. a. Æg og Fjerkræ, har givet gode Udviklingsmuligheder for Fjerkræavlen. Desværre har den intensive Drift, det fugtige Klima, men sikkert navnlig den store ofte paa Kontrol skortende Spredning af Kyllinger fra de mange Rugerier bidraget meget til, at forskellige Fjerkræsygdomme, og da særlig Hønsetyfus, er blevet spredt og har taget stærk Overhaand. Sygdomsproblemet er saaledes derovre et alvorligt Spørgsmaal, der nu er Genstand for megen Opmærksomhed, saa meget mere, som udbredte Fjerkræsygdomme og i det hele taget mislykket Hønseridrift utvivlsomt har haft en ikke ringe Indflydelse paa den i de senere Aar stedfundne Nedgang i Hønsenes Antal, som efter sidste Tælling dog synes at være standset.

Der er i Det forenede Kongerige udrettet meget til Fjerkræavlens Forbedring, og store Beløb er stillet til Raadighed. Allerede i 1897 startedes den første Æglægningskonkurrence i Storbritannien, hvor der nu afholdes omkring et halvt Hundrede, og meget er bl. a. udrettet paa Fjerkræforsøgenes Omraade, ikke mindst ved *Harper Adams College* og *Cambridge University*. De mange County Councils har ansat en betydelig Stab af Fjerkræavlskonsulenter, de saakaldte County Instructors (hvoraf en stor Del er Kvinder), oprettet Avlscentre og optaget Demonstrations- og Forsøgsvirksomhed. For at danne et Bindeled mellem de mange Institutioner, Foreninger, Skoler samt andre Virksomheder, der beskæftigede sig med Fjerkræavlsspørgsmaalet, oprettedes i 1920 et *National Poultry Council* og senere dannedes et *National Institute of Poultry Husbandry* til Fremme af Forsøgsvirksomhed, Undervisning, navnlig med Henblik paa Uddannelsen af Fjerkræavlskonsulenter, o. s. v. Hertil kan føjes, at Interessen fra Statens Side for en Forbedring af Fjerkræprodukterne, særlig Æggene, daterer sig tilbage til omkring Slutningen af Tyverne, hvor vigtige Foranstaltninger til Fremme af den britiske Fjerkræindustri blev iværksatte. Gennem Markedsorganisationen *The National Mark Egg Scheme* søges Ægkvaliteten forbedret ved et Kontrol- og Mærkesystem; særlige Regler er fastsatte for Behandlingen og Pakningen af Æggene paa Pakkerierne, der sorterer under nævnte Organisation, og Opmærksomheden er stadigvæk rettet paa at forbedre Afsætningen af de hjemmeproducerede Æg. Hertil kan yderligere føjes, at Foranstaltninger til Fremme af den britiske Fjerkræindustri, som foreslaaet i »The Poultry Industry Bill«, er under Overvejelse og gaar ud paa at forbedre Fjerkræflokkene og Produkterne, organisere Afsætningen af dem samt yde de fornødne Tilskud. Til at organisere Arbejdet tænkes nedsat en Kommission med raadgivende Udvalg henholdsvis for Avlen og Produktionen. For at bekæmpe Fjerkræsygdomme er man inde paa, at Handelen med Rugeæg, Kyllinger og Avlsdyr bør kontrolleres, saaledes at der kan udstedes Forbud ikke alene mod Salg fra sygdomsbefængte, men ogsaa fra saadanne Besætninger, hvor Avlsmaterialet er ringe. Det er Hensigten at indføre et Registreringssystem, omfattende alle, der er interesserede i Omsætning af Produkterne og Avlen, og om ønskelig give Bemyndigelse til at regulere Importen.

Irland, der i saa stor Udstrækning er et Landbrugsland, væsentlig bestaaende af Smaabrug, afgiver paa Grund af sit milde Klima, de beskyttende Hegn og de store Græsarealer, hvor Hønsene færdes frit og overnatter, for en stor Del i flyttelige Huse, særlig gunstige Betingelser for

Fjerkræavl med saavel Æg- som Kødproduktion for Øje. Baade i Fristaten og Nordirland driver saa godt som enhver Jordbruger, Landarbejder, Handlende eller Haandværker paa Landet Fjerkræavl, og medens Irland indtil 1921 ikke kunde tilfredsstille sit Hjemmeforbrug af Æg, har det nu en betydelig Eksport. I Nordirland, der udgør henved 1/6 af Irlands samlede Areal, fandtes der 1. Januar 1939 godt 6 Mill. Stkr. Fjerkræ og i den irske Fristat (Eire) ved Tællingen 1. Juni 1938 godt 19½ Mill. Stkr. Fjerkræ. I begge Dele af Irland gøres der meget for at forbedre Fjerkræavlen og Produkternes Kvalitet gennem Kursus, Forsøg, Æglægningskonkurrencer og en stor Stab af Konsulenter, mest Kvinder.

I Nordirland, hvor der af Ministeriet afholdes en stor Æglægningskonkurrence i Stormont, undervises i Fjerkræavl og afholdes korte Kursus, virker i Amterne 11 kvindelige Fjerkræavlskonsulenter, der rejser fra Landbrug til Landbrug for at give Vejledning, holde Foredrag og tilse Avlscentre.

»The Marketing of Eggs Act«, vedtaget i 1936, har været til stor Gavn for Kvalitetsforbedringen af de nordirske Æg. Administrationen er henlagt under Ministeriet, og et af dette nedsat Udvalg ansætter hver Uge Priserne, der maa betales til Producenterne for prima og sekunda Æg, hvorved hver Producent faar Betaling for de af ham leverede Æg i Henhold til Kvaliteten. For sekunda Æg, herunder snavsede, opnaas praktisk set kun halv Pris, og de stemples »Sekunda«. Der kræves Autorisation for at handle med Æg, som er underkastet Statskontrol. Paa Pakkerierne gennemgaar Æggene en nøje Behandling og haandlyses alle, og af største Betydning har det været, at der ved Hjælp af Konsulenter er iværksat et omfattende Oplysningsarbejde, som gaar ud paa at retlede de Producenter, der leverer daarlige Æg.

Naar Ægsamleren én eller to Gange ugentlig besøger en Producent og har anbragt de fra ham modtagne Æg i Samlerkassens Paprammer, udfærdiger Ægsamleren tre Modtagelsesbeviser, hvorpaa anføres Producentens Navn, Vægten af de leverede Æg og Datoen. Det ene Bevis bliver i Samlerens Bog, det andet faar Producenten, og det tredie anbringes i Samlerkassen, idet det vikles om det sidste af de leverede Æg, hvorefter et afpasset Papmellemstykke lægges over Æggene, der saaledes, naar de ankommer til Pakkeriet, kan identificeres, og Samleren er atter klar til at modtage Æggene fra den næste Leverandør.

Paa Pakkeriet tages hver Producents Æg op af Samlerkassen for sig og haandlyses, de sekunda og kassable Æg sættes paa Bakker for sig, det medfølgende Bevis svøbes om det først paa Bakken lagte Æg, og dernæst følger Resten. Paa Beviset noteres, hvormange prima, sekunda og kasserede Æg Producenten eventuelt har leveret, og Fradrag foretages. Naar Ægsamleren næste Gang besøger Producenten, har han Afregningen og Pengene med, som denne maa kvittere for paa en Liste. En lignende Fremgangsmaade finder Sted for de til Købmænd leverede Æg. Gennem en Stab af Inspektører og Kontrollører føres nøje Kontrol med Æggene, der særlig havner i Skotland og Nordengland og har et særdeles godt Renommé.

Tyskland.

Tyskland, hvor der til Ophjælpning af Fjerkræavlen ydes en betydelig Støtte, er Storimportør af Æg og Fjerkræ, idet dette Land aftager 33 pCt. af Verdens Import af Æg og 54 pCt. af Verdens Import af Slagtefjerkræ. Til Sammenligning tjener, at England aftager henved 55 pCt. af Æggene og 34 pCt. af det slagtede Fjerkræ. Nævnte to Lande har saaledes sidste Aar aftaget 88 pCt. af den samlede Verdensimport af Æg og er Hovedimportørerne af slagtet Fjerkræ.

Ifølge tysk Opgivelse anslaas Hjemmeproduktionen af Æg til 6,4 Milliarder Stkr. og Importen af Æg i 1938 til 1,6 Milliarder Stkr., og for Fjerkrækødet gælder det, at der nu aarlig i Tyskland forbruges henved 100 Mill. kg Fjerkrækød, af hvilke henved 70 Mill. kg er af egen Produktion. Man regner med, at hver Indbygger forbruger ca. 1½ kg Fjerkrækød og gennemsnitlig henved 120 Æg aarlig mod 138 i 1930 og 106 i 1913.

Medens Fjerkræbestanden i 1912 var ca. 72 Mill. Stkr., var den i 1938 ca. 97 Mill. Stkr., hvoraf de 88,5 Mill. var Høns og de 5,9 Mill. var Gæs.

Der er i Tyskland gennemgaaende gode Betingelser for Fjerkræavl, og Maalet, man har stillet sig, er en Forøgelse af Æg- og Fjerkræproduktionen gennem en Forbedring af Fjerkræavlen særlig indenfor Tysklands mange mindre og mellemstore Landbrug. Omtrent 80 pCt. af Fjer-

kræet findes indenfor Landbedrifterne, og paa henved 95 pCt. af alle Landbrugsejendomme fra 0,5 til 100 ha holdes Høns. For Hønseridrift er der for Tiden ingen gunstige Forhold i Tyskland.

Særlig i de senere Aar er der udrettet meget for at reformere Ægomsætningen og ophjælpe Fjerkræavlen. Kontrollen med denne er lagt i Hænderne paa *Reichsverband Deutscher Kleintierzüchter*, der har været en vigtig Faktor i den foretagne Reorganisation af Tysklands Fjerkræavl. Paa særlige Forsøgs- og Undervisningsanstalter er udrettet et godt Arbejde, og navnlig er der paa Fjerkræfodringens Omraade foretaget værdifulde Forsøg.

I de senere Aar er Konsulentstaben lidt efter lidt blevet udvidet endog meget betydeligt, saa der nu efter Opgivelserne ialt findes henved 230 Konsulenter i Fjerkræavl i Tysklands forskellige Egne, hvor de kører ud til Fjerkræholderne. Da Arbejdet for at ophjælpe Hjemmeproduktionen i første Række gaar ud paa at forbedre Gennemsnitslægningen, der fra i en Aarrække at have været ca. 90 Æg sidste Aar er forøget til ca. 93 Æg pr. Høne, ydes der i stor Udstrækning Tilskud til Anskaffelsen af Høns og Kyllinger fra de anerkendte Avlsbesætninger og til, at almindelige Haner kan ombyttes med avlsmæssigt gode Avlshaner. I 1938 blev der givet Tilskud til Anskaffelsen af henved 5½ Mill. Kyllinger, ligesom man er inde paa at yde Tilskud til Fornyelse eller Forbedring af Hønsehuse, til Anskaffelsen af lukkede Fodringe af forskellig Farve for at modarbejde Hold af gamle Høns og til Oprettelsen af Fællesstationer for Opdræt af Kyllinger i Landkommunerne. Gennem en speciel Fjerkræsundhedstjeneste føres der streng Kontrol med Hønsetyfus, Hønselammelse, Kokcidiose o. s. v.

Rusland.

Indtil Verdenskrigen og Revolutionen lagde den paa Verdensmarkedet dominerende russiske Ægeksport øde, havde Fjerkræavlen i Rusland og Sibirien gennem en lang Aarrække været Genstand for en stærk Udvikling. Rusland var paa de Tider Englands største Ægleverandør, idet det leverede over Halvdelen af Englands Ægimport, samt tillige en betydelig Eksportør af Fjerkrækød. Fra 1909 til 1913, hvor der antagelig var omkring 200 Mill. Høns i Rusland, udgjorde Eksporten af Æg, hvoraf ca. 40 pCt. kom fra Ukraine, 165 til 170 Mill. Snese

aarlig. Ifølge den af Landbrugsinstitutet i Rom udgivne Beretning »L'Aviculture dans le Monde« har Fjerkræavlen til omkring 1928 været koncentreret om Landbruget; Hønseantallet steg og Æggene fik igen Betydning som Eksportvare, idet der i 1927—28 eksporteredes henved 62 Mill. Snese, men efter at man gik over til at praktisere Tvangskollektiviseringen, gik det, skønt der af Sovjetregeringen for at bringe Fjerkræavlen paa Fode igen bl. a. oprettedes store Hønserier og indførtes meget Avlsfjerkræ ogsaa fra Danmark, stadig ned ad Bakke med Antallet af Fjerkræ og dermed Ægeksporten, saaledes at Rusland, efter hvad Statsraad *Koefoed* oplyser, endog i 1938 har maattet importere Æg.

De baltiske og nordiske Lande.

Af Randstaterne havde Estland i 1938 næsten 2 Mill. Stkr. Fjerkræ, og Gennemsnitslægningen ansattes til 108 Æg pr. Høne aarlig, Letland i 1939 4,7 Mill. Stkr. Fjerkræ og Lithauen uden Vilnaomraadet godt 4½ Mill. Høns foruden en Mængde Gæs, idet der næppe findes et Bondebrug, hvor der ikke er et halvt Hundrede Gæs.

Endelig skal endnu nævnes, at man anslaar, at der er henved 4 Mill. Høns i Finland, et lignende Antal findes i Norge, hvor Gennemsnitslægningen opgives til 128 Æg pr. Høne aarlig, og hvor en stor Stab af Vandrelærere i Fjerkræavl berejser Landet. I Sverige, hvor der udrettes meget for at fremme Fjerkræavlen, findes henved en halv Snes Mill. Høns.

I Danmark, hvor der i Juli 1938 fandtes 27,9 Mill. Høns og Kyllinger i Landkommunerne*), og hvor der gennemgaaende er gode Betingelser og megen Interesse for Fjerkræavl, særlig Hønseavl, har Eksporten af Æg i en Række

*) Ifølge Tællingen i 1939 fandtes der herhjemme 32,4 Mill. Høns og Kyllinger i Landkommunerne og godt 1 Million i Byerne. Vor Eksport af Æg beløb sig til 146,2 Mill. Kr. og Eksporten af Fjerkræ androg 5,8 Mill. Kr.

af Aar udgjort Landbrugets trediestørste Udførselsartikel, og hertil kommer, at Hjemmeforbruget af Æg og slagtet Fjerkræ er dækket af egen Produktion. Siden 1933 har Danmark staaet som den største Eksportør af Æg til Verdensmarkedet, og for Æggenes Vedkommende androg Eksporten i 1938 139,1 Mill. Kr., og for Slagtefjerkræet 5,2 Mill. Kr.*)

Fra forskellig Side er der udrettet et betydeligt Arbejde for at forbedre Fjerkræavlen og Æggenes Kvalitet, og jeg skal i saa Henseende henvise til mit den 22. Februar 1939 i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab afholdte Foredrag om: Nyere Retningslinier for Arbejdet for Fjerkræavlen her i Landet«, hvori jeg har gjort nærmere Rede for den rige Udvikling, vor Fjerkræavl har været Genstand for baade avls- og produktionsmæssig set (se Tidsskr. f. Landøkonomi Hæfte 8, 1939).

Holland.

Mellem de ægproducerende Lande indtager Holland en meget fremskreden Plads. Fra en upaaagtet Produktion danner Æg en væsentlig Eksportartikel, men ogsaa Frembringelsen af Slagtefjerkræ, særlig Kyllinger, er i visse Egne Genstand for megen Interesse. Den aarlige Produktion af Æg i Holland androg 1938 omkring 2000 Mill. Stkr., og Eksportværdien af Æg beløb sig i Aarene 1929, 1935, 1936, 1937 og 1938 til henholdsvis 70, 22, 25, 34 og 40 Mill. Gylden, og der er fortsat stærk Opgang i Eksporten.

Hovedproduktionen af Æg og Fjerkræ kommer fra de almindelige Landbrugsbedrifter og de mange smaa Brug paa omkring et Par ha og derover, og som egner sig godt for en intensiv drevet Fjerkræavl med ringe Driftsomkostninger. Saavel paa de frugttræbeplantede Arealer som paa Stubmarkerne, ja selv paa de lavtliggende fugtige Arealer ses store Mængder Høns og Kyllinger. Særlig Limburg og Gelderland hører til Hollands bedste ægpro-

*) Se Fodnoten Side 425.

ducerende Egne og er Produktionsstederne for de bekendte mørkebrune Æg, som navnlig lægges af *Barnevelder* og *Welsummerracen*, der begge bærer Navn efter hollandske Byer, hvor de er tiltrukne. Da det imidlertid synes at skorte noget paa disse Landracers Haardførhed og Produktionsevne, er mange nu gaaet over til at holde *Rhode Islands* og *Italienere*, der antagelig udgør ca. 79 pCt. af de i Holland holdte Høns.

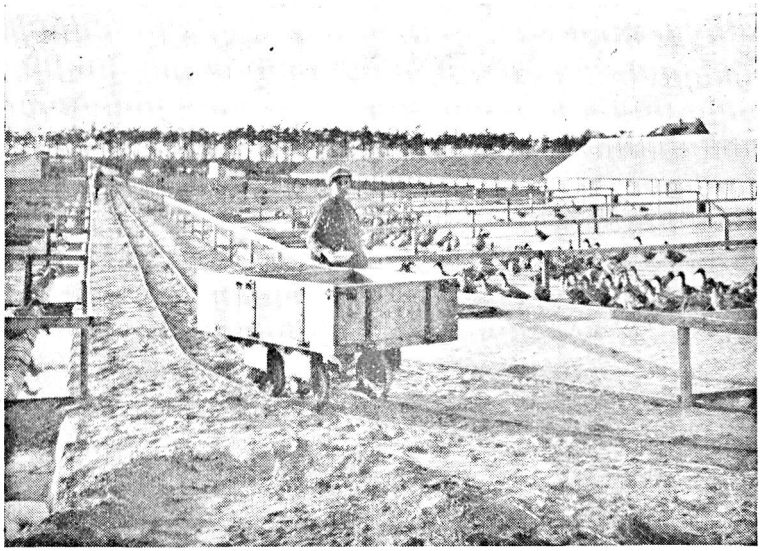

Fig. 1. Fra Jansens store Anderi nær Zuidersøen.

I Egnen nær Zuidersøen findes en Del store Anderier udelukkende lagt an paa Ægproduktion, hvoraf det største hos *A. Jansen*, Ermelo, omfatter ca. 20 000 Ænder af *Khaki Campbellracen*. Der fodres hovedsagelig med billigt Korn, Fiskefoder og Grønt; Foderet transporteres i Tipvogne gennem de lange Afdelingshuse, og i de relativt smaa Løbegaarde er indlagt rindende Vand. Der kontrolleres 1000 Ungænder aarlig og gennemføres en planmæssig Avl. Ænderne udsættes som toaarige, og Æggene finder Anvendelse til Bageribrug og i teknisk Øjemed.

Efter at Holland, der indtil 1907 var et ægimporterende Land, indtraadte i de ægeksporterende Landes Række, har der kunnet spores stor Fremgang med Æggenes Kvalitet. Der findes en Form for Andelssystem paa Æggenes Omraade; i de forskellige Egne er oprettet Samlestationer, hvorfra Æggene ofte ad Kanalvej sendes til Omsætningsstedet, ligesom Æg og Fjerkræ sælges til omrejsende Opkøbere, Handlende og i stor Udstrækning som Udslag af gammel Sædvane paa de i adskillige Byer afholdte ofte store ugentlige Æg- og Fjerkræmarkeder, der er karakteristiske for Holland og iøvrigt ogsaa for Belgien. Særlig kendt er Ægmarkederne

Fig. 2. Fra Fjerkræmarkedet i Barneveld.

og Ægauktionerne i Roermond, Epe, Zwolle og Barneveld, der er blevet Knudepunktet for en stor Hønseindustri. Man regner med, at Hedelandsbyen Barneveld, hvor man tidligere lagde Vægt paa at drive Faare- og Biavl, har Hollands største Æg- og Fjerkræmarked, hvor Producenterne sælger Fjerkræet levende til Engroshandlerne, der har anselige Federier, og til Kyllingefederne fra Volendam og Landsmeer, hvor der ogsaa holdes mange Høns og Ænder udelukkende for Æglægning. I Højsæsonen omsættes ofte 100 000 Stkr. Fjerkræ paa en Torvedag. Hovedaftagerne er Tyskland og England, og der eksporteres baade Høns og Kyllinger, hvoraf mange er af den fintkødede, velkødsatte Landrace *Noord-Hollandsche Blauwen*, der fedes i Federier.

Paa Markedsdagene vil man i Barnevelds snævre Gader se en Mængde Landboere, mest Kvinder, der ofte paa Cykle bringer deres Æg og Fjerkræ til Torvs. Paa Ægmarkedet, hvor Sælgerne sidder rækkevis, foretager Æghandlerne deres Opkøb og udsteder samtidig en Købeseddel til Sælgeren, der bringer Æggene til Æghandlerens Bod bag Markedshallen, hvor de betales. Her tages Stikprøver af de leverede Æg, som lyses, ofte i Hallens store Æglysningsmaskine ved, at de sættes paa Rammer, der anbringes i en bevægelig, rund Skive, som drejes ind i Lysningsrummet. Paa Pakkerierne behandles og pakkes Æggene og afgaar til Hjemmemarkedet, til Tyskland eller med de hurtiggaaende Kanalbaade til England.

Siden 1930 har der været gennemført Statskontrol med Eksporten af Æg, der ved Udførselen skal være forsynet med den hollandske Statskontrols Mærke som Garanti for Kvaliteten, og da det havde vist sig, at en Del af Rugerierne indkøbte Æg til Rugning af ringe Beskaffenhed, optog Landbrugsministeriet i 1933 for at forbedre Hønseavlen en vidtrækkende Kontrol med Rugerierne, der har en betydelig Omsætning af daggamle Kyllinger. Rugerikontrollen, som man fra hollandsk Side hævder har været til megen Gavn og givet gode Resultater, er som Kvalitetskontrollen med Handelsæggene lagt ind under Rigskonsulenten i Fjerkræavl, der desuden er Leder af Statsfjerkræforsøgsstationen og Æglægningskonkurrencen ved Beekbergen. Saavel alle Rugerierne og Kontrollørerne som Kontrollen med Avlsarbejdet sorterer under en Inspektør. Der findes i Holland 12—13 000 Rugerier, der for at kunne sælge Kyllinger skal være officielt anerkendte, og deres Rugemaskiner skal være indregistrerede af Rugerikontrollen. Foruden 5 Fjerkræavlskonsulenter er der af Ministeriet ansat en Snes Kontrollører, der har en Stab af lokale Tilsynsførende under sig, hvis Opgave det er at inspicere Rugerierne og det anvendte Avlsmateriale hos Rugerierne eller deres Leverandører af Rugeæg samt paase, at den enkelte Rugerivirksomhed ikke lægger flere Æg i Maskinerne end tilladt af Centralledelsen ifølge udsendt Meddelelse. Der maa kun ruges fra 1. Januar til 7. Maj for ikke at faa frembragt sene Kyllinger. Mini-

mumsvægten af Rugeæggene er sat til 57 g, idet man gør gældende, at Anvendelsen af for smaa Rugeæg tit resulterer i for smaa og svagelige Kyllinger; samtidig gøres opmærksom paa, at Æg over 62 g er for store. Undtaget fra Reglerne er Rugning ved Høner og Udrugning af Kyllinger beregnet til Slagtebrug, men der skal søges om Tilladelse hertil.

Indenfor det iværksatte Avlsarbejde, som Kontrollen og Tilsynet omfatter, skelnes mellem de Hønsebesætninger, der er anerkendte som Avlscentre og udfører et maalbevidst Avlsarbejde, og de saakaldte Rugeriflokke, som faar Rugeæg fra Avlscentrene, saa de stadig kan have gode Besætninger at levere Rugeæg af til Rugerierne. I 1938 leverede Avlscentrene og Rugeriflokkene ca. 89 pCt. af de i Holland anvendte Rugeæg.

Ifølge Statistiken fandtes der i Holland, hvor Fjerkræet tælles i Maj, i 1934: 34,5, i 1935: 28,5 og i 1936: 27,8 Mill. Høns og Kyllinger, heraf 14 Mill. Høner. Ægudførslen var i 1936 760 Mill. Æg og Hjemmeforbruget ca. 1100 Mill. Æg. I 1937 fandtes 27,7 Mill. Høns og Kyllinger, deraf 13,7 Mill. Høner. Ægudførselen var 918 Mill. Æg og Hjemmeforbruget ca. 1100 Mill. I 1938 fandtes 29,6 Mill. Høns og Kyllinger, heraf 14 Mill. Høner. Ægudførselen var 1082 Mill. Æg og Hjemmeforbruget ca. 1100 Mill. Æg. I 1939 fandtes der i Holland 32,8 Mill. Høns og Kyllinger.

I 1938 var der saaledes i Holland 3½ Mill. æglæggende Høner mindre end i 1934, skønt Produktionen er forøget med næsten 300 Mill. Æg, hvilket er et Udtryk for, at Forøgelsen af Produktionen ligger i en Forbedring af Hønsenes Gennemsnitslægning eller med andre Ord: Det er lykkedes at faa produceret flere Æg med færre Høner.

Hvad de øvrige Arbejder til Fjerkræavlens Fremme angaar er der Grund til at anføre, at adskillige Landboforeninger og provinsielle Fjerkræavlerforeninger paa en virksom Maade har taget sig af Sagen. Sygt og dødt Fjerkræ undersøges gratis paa Statens Seruminstitut i Rotterdam, og i 1921 blev den første Verdensfjerkrækongres afholdt i Haag.

(Fortsættes.)

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1939.

IV.

Beretning fra Statskonsulent Th. J. Brask.

Med Hensyn til Rejsedage frembyder 1939 ikke nogen væsentlig Ændring i Forhold til sine Forgængere, idet jeg har været borte fra mit Hjem i 271 Dage. Derimod har mit Arbejde i Aarets sidste 4 Maaneder i nogen Grad ændret Karakter paa Grund af de Benzinrestriktioner, som Krigssituationen foraarsagede. Foruden Fastsættelse af en mindre Benzinration blev det mig i Skrivelse af 15. September betydet, at Landbrugsministeriet ønskede Automobilkørsel indskrænket til det absolut nødvendige, og da jeg ikke har modtaget yderligere Direktiver desangaaende, har jeg selv maattet skønne herover. Resultatet maatte nødvendigvis blive, at jeg kunde naa færre Mejeribesøg, da Mejerierne jo er saaledes beliggende, at de fleste ikke kan naas uden Køretøj, ligesom det er umuligt at besøge saa mange i samme Tid pr. Tog som pr. Automobil.

Ialt har jeg aflagt 135 Mejeribesøg, og heraf falder de 110 før og kun 25 efter 1. September. Mejeribesøgene har været foraarsaget af mange forskellige Aarsager. I 82 Tilfælde har jeg kontrolleret Reduktaseprotokollerne, og i 23 Tilfælde har Besøget været foraarsaget af, at der ved Statens Smørbedømmelser var paavist Skimmel i vedkommende Mejeris Smør. I 16 Tilfælde foraarsagedes Besøget af, at vedkommende Mejeri var i Lurmærkevanskeligheder, og i alle Tilfælde lykkedes det at opnaa saa god Fremgang i Smørkvaliteten, at Retten til at benytte Lurmærket bevaredes. Iøvrigt har jeg ved Mejeribesøgene beskæftiget mig med Planlægning af Ombygning eller Anskaffelse af nye Maskiner eller Apparater, Besigtigelse og Godkendelse af Anlæg for Langtidspasteurisering af Mælk eller Planlæggelse af Spildevandsrensning. Dette sidste volder Besvær mange Steder, og det er ikke altid, at Foranstaltninger kan udsættes med Henvisning til, at Forsøgsmejeriet arbejder med Spørgsmaalet, og at man bør vente med at lave et Renseanlæg, til der foreligger Resultater af det anlagte Forsøg. Der er efterhaanden anlagt Renseanlæg ved mange Mejerier; men selv om der er opnaaet Formindskelse af de tilstedeværende Ulemper, er det kun et meget lille Tal af de udførte Anlæg, der giver

helt tilfredsstillende Resultater. Aarsagerne hertil kan være forskellige, men i mange Tilfælde skyldes det paa Ostemejerierne, at man lader Valle løbe i Kloaken. Man skulde synes — rent bortset fra Ulemperne ved Spildevandets Rensning — at et saadant Spild af Værdier kunde undgaas. Selv om Svineholdet er formindsket, maa Vallen nok kunne finde Anvendelse alligevel. Hvis man vænner Kvæget og Hestene til at drikke Valle, vil man derigennem finde en rentabel Anvendelse, og den Valle, der ikke kan bruges paa anden Maade, vil gennem sin konserverende Virkning paa Staldgødningen kunne gøre god Nytte ved at hældes paa Møddingen i Stedet for at gøre stor Skade ved at løbe i Kloaken.

Mange Mejerier har installeret Pladeapparater til Opvarmning og Afkøling af Mælk og Fløde, og siden man saa at sige helt er gaaet over til at fremstille disse Apparater af rustfrit Staal, saa de kan rengøres udelukkende ved Hjælp af Kemikalier, har man i dem et udmærket Hjælpemiddel til at nedbringe Brændselsforbruget, ligesom de gennem deres store Regenerativvirkning gør god Nytte ved at formindske Vandforbruget, hvor man ønsker at afkøle Skummetmælken. Dette Forhold har særlig Betydning, hvor man har Syrning af Skummetmælk, og denne Arbejdsmaade har ogsaa i afvigte Aar vunden større Udbredelse. Pladeapparaterne har ogsaa særlig Betydning, hvor man benytter elektrisk Drivkraft helt eller delvis, da man kun ved Hjælp af disse Apparater opnaar den Dampbesparelse, som skal til for at gøre den elektriske Drivkraft saa dampbesparende, som den ifølge sin Natur kan blive.

Som en Nyhed, der i 1939 har begyndt at trænge ind paa Mejerierne, skal nævnes Kærner af rustfrit Staal. Disse Kærner fremstilles nu af forskellige Fabriker, og den først fremkomne er fra Maj 1938 grundig gennemprøvet af Forsøgsmejeriet, hvorved der ifølge Mejeriets 22. Beretning er opnaaet udmærkede Resultater. Det ser imidlertid ud til, at det ude i Praksis kniber noget med at opnaa tilsvarende gode Resultater, som de Forsøgsmejeriet kan fremvise. Naa, det kan maaske komme, og Staalkærnerne har i hvert Fald i hygiejnisk Henseende saa store Fortrin, at man maa ønske dem den størst mulige Udbredelse. Der er dog en Del, der tyder paa, at man i hvert Fald i Vintertiden maa kunne beherske Temperaturen i Kærnerummet for at faa de rigtige Resultater, navnlig med Hensyn til Smørrets Konsistens, frem. Dette vil igen sige, at man maa have et særligt Kærnerum og ikke, som Tilfældet er mange Steder nu, kan have Kærnen staaende i Skummelokalet.

Foruden de foran nævnte Mejeribesøg har jeg 2 Gange deltaget i Ostelagerbedømmelse paa godt 40 Mejerier i Odense Amt og i Sydøstjylland, og jeg finder Anledning til at nære den Opfattelse, at denne Bedømmelsesform er et godt Middel til at fremme Ostekvaliteten og da især Ensartetheden.

Mit Arbejde med Bøtteudstillingerne er blevet væsentlig forøget ved min midlertidige Overtagelse af en Del af det østjydske Distrikt, idet jeg derved har faaet tildelt yderligere 3 Udstillingskredse. Ialt har jeg været Dommer ved 53 Bøtteudstillinger. Disse Udstillinger virker stadig som betydelige Samlingssteder for Fagets Interesser. Der er gennemgaaende stort Besøg ikke alene af Mejeribestyrerne, men ogsaa af disses Medhjælpere, der efterhaanden har forstaaet, at her er faglig set noget at hente. I flere Kredse har de unge Lejlighed til at deltage i Smørrets Bedømmelse, hvilket selvsagt øger Interessen og Udbyttet. I mange Tilfælde holder jeg efter Bedømmelsen et kort Foredrag som Indledning til en almindelig Drøftelse af de Spørgsmaal, der er af særlig Interesse i det paagældende Øjeblik. Af andre Dommerhverv skal jeg nævne, at jeg 8 Gange har deltaget i Statens Smørbedømmelser, og jeg har været Dommer ved de provinsielle Mejeriudstillinger i Aarhus, København og Odense, ligesom jeg i saa stor Udstrækning, som Tiden har tilladt, har deltaget i de ugentlige Holdbarhedsbedømmelser hos Smøreksportørerne. Disse Bedømmelser virker som en levende Samvittighed, der hver Uge melder sig med Bud om den øjeblikkelige Stilling og derigennem foraarsager, at Interessen holdes oppe med det Resultat, at Smørrets Kvalitet stadig søges forbedret eller dog opretholdt. Ialt har jeg deltaget i 194 saadanne Bedømmelser hos 18 forskellige Eksportører i Aarhus, Esbjerg, Horsens, Odense og Vejle.

For Markeds-Regulerings-Udvalget har jeg 10 Gange hos forskellige Eksportører foretaget Undersøgelse af Smør, der skulde overtages af Udvalget til Opbevaring i Kølehus.

Som Ostedommer har jeg foruden ved de foran nævnte Ostelagerbedømmelser virket ved Forsøgsosteudstillingerne i Slagelse og Odense samt ved forskellige Lejligheder, hvor der udstilles Ost ved Bøtteudstillingerne.

Jeg har deltaget i en Række Møder, dels mere lokale og dels landsomfattende som Delegeretmøder i forskellige Landbo- eller Mejeriorganisationer, dels en Række Udvalgsmøder i Statens Mejeriudvalg, 40. jydske Mejeriudstilling og Udvalget for Konsulentmødets Tilrettelæggelse. Desuden skal nævnes Konsulentmødet og Forsøgslaboratoriets Efteraarsmøde samt et Møde i Statens Smørbedømmelser til Fremme af Smørdommernes »Ensretning«. Et lignende Formaal havde en interskandinavisk Smørbedømmelse, hvor der bedømtes Smør fra Danmark, Finland, Norge og Sverige af Dommere fra alle fire Lande.

Som sædvanlig har jeg været Fællescensor ved Eksamen for Mejerister paa Mejeriskolerne. »Osteloven« har krævet 4 Møder.

I Dagene fra 28. August til 3. September deltog jeg sammen med mine Kolleger efter Indbydelse i en meget interessant Tur gennem

Sverige, hvor vi under Direktør *Söderlunds* og Overkonsulent *Bergmanns* Ledelse fik et Indtryk ikke alene af Sveriges Storrelse og Naturskønhed, men især af det meget omfattende og dygtige Arbejde, der gøres for Udviklingen af det svenske Mejeribrug. Vi blev overalt overordentlig elskværdig modtaget og stiftede Bekendskab med det svenske Mejeribrugs faglige Kapaciteter og ledende Organisationsmænd.

Min Korrespondance pr. Brev og Telefon har været af sædvanligt Omfang.

V.

Beretning fra Statskonsulent Johs. Jensen.

Aaret 1939 gav 278 Rejsedage eller omtrent det samme Antal som Aaret forud. De fordeler sig mellem Mejeribesøg, Ugebedømmelser, Udstillinger, Møder og andre Forhold.

Af Mejeribesøg har jeg aflagt 138, og de fleste heraf gælder Besøg i Anledning af Ombygning eller Anskaffelsen af nye Maskiner o. lign. Det er særlig Overgangen fra 3-Apparat Systemet og de gamle Regenerativapparater til Pladeapparaterne i Forbindelse med Skummetmælkens Syrning paa Mejerierne, der er Tale om. Denne Udvikling har staaet paa siden Pladeapparatets Indførelse her i Landet i 1929, men har været stærkt forceret i de senere Aar. Aarsagen hertil er foruden Landmændenes almindelige Tilfredshed med den syrnede Skummetmælk, at man i stedse videre Kredse bliver i Stand til at faa Elektricitet til Mejerierne til en antagelig Pris, saa man fuldtud kan faa Fordel af Pladeapparaternes brændselsbesparende Egenskaber.

Forholdet er jo dette, at dersom Mejeriet ikke kan aflaste Dampmaskinens Kraftforbrug, vil man ved Benyttelsen af Pladeapparater med Skummetmælksregenerativ næsten altid faa for megen Spildedamp, der enten gaar i Luften eller bruges til Opvarmning af et større Kvantum Vand, end der er Brug for til Rengøringen. Det er nemlig en Betingelse for den bedste Varmeøkonomi, at der er Balance i Varmeproduktionen og Varmeforbruget. Kan man faa denne Balance i Stand ved helt eller delvis at gaa over til en anden Kraftkilde end Dampmaskinen, da kan der ved Overgangen til Brugen af Pladeapparater opnaas ret betydelige Besparelser.

Til Mælkens Opvarmning i 3-Apparat Systemet bruges 22 kg Kul pr. 1000 kg Mælk, medens man ved Brugen af et Pladeapparat med 70 pCt. Regenerativvirkning kun bruger 7 kg Kul. Besparelsen er saaledes 15 kg Kul pr. 1000 kg Mælk eller ca. 50 Tons paa et middelstort Smørmejeri. Disse Tal er i god Overensstemmelse med Praksis, idet den gennemsnitlige Besparelse i Brændselsudgifterne for et saadant Mejeri med en Kulpris paa 40 Kr. pr. Ton ligger

paa 1500 Kr. aarlig. Med de stigende Brændselspriser i Aarets sidste Maaneder er dette Spørgsmaal blevet endnu mere aktuelt, og der er da ogsaa mange Mejerier (i Sønderjylland alene 13), der ved Efteraarsgeneralforsamlingerne, trods den foreliggende Krigssituation, vedtog at anskaffe Pladeapparater — i de fleste Tilfælde i Forbindelse med Skummetmælkens Syrning. Paa andre Mejerier, hvor man havde Pladeapparater eller Regenerativapparater, har man ved i større Udstrækning at gaa over til elektrisk Drivkraft med Held forsøgt at forbedre Brændselsøkonomien.

I det hele taget vinder Elektriciteten stadig stærkere ind paa Mejerierne, idet Elektricitetsforsyningerne nu mere end tidligere er inde paa at levere Strøm til større og regelmæssige Aftagere til en billigere Pris. I den nuværende Situation er Fordelen for Mejerierne indlysende, idet der i Almindelighed næppe er nogen Fare for, at Elektricitetsprisen vil stige i samme Forhold som Priserne paa Brændslet.

Paa Sønderjyllands Højspændingsværk er Forholdet dette, at Brændselsudgifterne i det sidste Regnskabsaar har været 0,9 Øre pr. k.W.h. Regner man med en Kulpris franco Mejeri i denne Periode paa 40 Kr. pr. Ton, saa vil det sige, at for hver Gang Kullene stiger med 40 Kr., behøver Elektricitetsprisen kun at stige med 0,9 Øre. Nu er det ganske vist kun de færreste Steder, man er saa gunstig stillet, som indenfor dette Højspændingsværks Omraade, men noget lignende vil dog ogsaa gøre sig gældende andre Steder. Med den Brændselssituation, vi har haft i Vinter, og som vi maaske kommer til at regne med kortere eller længere Tid endnu, vilde det have betydet uhyre meget for vort Land, dersom Elektrificeringen havde været fuldtud gennemført fra nogle faa fuldtud moderne Højspændingsværker, der i Samarbejde kunde udnytte Maskinernes Kapacitet til det yderste og samtidig give den størst mulige Sikkerhed for en regelmæssig Strømlevering.

Indtil videre maa vi imidlertid nøjes med de forhaandenværende Forhold, og Gennemførelsen af Mejeriernes Elektrificering kan derfor kun finde Sted i det Tempo og den Udstrækning, som Landets rationelle Elektrificering betinger.

Smørbedømmelserne har som i tidligere Aar optaget en stor Del af min Tid. 75 Dage har delvis været optaget af de ugentlige Lagerbedømmelser i Esbjerg, Vojens, Haderslev, Sønderborg, Tønder og Skive. Jeg har deltaget i 52 Bøtteudstillinger indenfor de 9 Mejeristforeningskredse, der i Samarbejde med de lokale Mejeriforeninger leder disse Udstillinger. 11 Gange har jeg været Dommer ved Statens Smørbedømmelser i København, og 12 Gange har jeg inspiceret Kølehussmør i Esbjerg for Markeds-Reguleringss-Udvalget. Disse Undersøgelser af Smørret, før det stilles i Kølehus og i flere Tilfælde, efter at det har staaet der i flere Maaneder,

har givet forskellige værdifulde Fingerpeg, som Markeds-Regulerings-Udvalget og hvem der ellers ønsker at hengemme Smør kan drage Nytte af. For det første har Bedømmelserne bekræftet, at ethvert Indhold af Metalsalte (Kobber, Jern o. s. v.) i særlig Grad er farligt for Kølehussmørret, som da ofte bliver oljet. Smør, som ved Hensætningen fandtes at være af fineste Kvalitet (12—13 Points) var efter et Par Maaneders Henstand i Kølehus ved $\div 7°$ til $\div 15°$ oljet. Ved nærmere Undersøgelse viste det sig, at enten var Fortinningen paa vedkommende Mejeri ikke i Orden, eller det var Vandrensningen, der havde været mangelfuld.

Endvidere blev det konstateret, at Smør fra Egne, hvor man til visse Tider om Sommeren paa Grund af Fodringsforholdene har Vanskeligheder i Produktionen, selv om Smørret ved Hensætningen var absolut førsteklasses, ikke egnede sig til Kølehusbrug, da det blev oljet eller fisket. Det er sandsynligvis et stort Lecitinindhold, som her gør sig gældende. Endelig kan nævnes, at Fejl som Lysolsmag og anden fremmed Smag ikke fortager sig ved Henstand.

Jeg har i Aarets Løb deltaget i et meget stort Antal Møder indenfor Mejeribrugets og Landbrugets Organisationer. Som Medlem af Statens Mejeriudvalg, det jydske Udstillingsudvalg, og som Sekretær for Sønderjydsk Mejeriforening og for det jydske Mejeriudvalg har jeg været optaget af 25 Møder. Som Medlem af et Underudvalg under Statsministeriets Produktions- og Raastofudvalg og som Medlem af en Bedømmelseskomité, nedsat i Anledning af den af Udvalget udskrevne Konkurrence om et moderne Mejeriprojekt, har jeg været med til 12 Møder. I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes, at Arbejdet for en Sammenlægning af mindre Mejerier til større Enheder har givet Anledning til et ikke ringe Hjemmearbejde og til Møder i forskellige Mejerikredse, hvor Spørgsmaalet har været drøftet. Trods misforstaaet Modstand fra forskellige Sider, arbejder denne Tanke sig langsomt frem i Erkendelse af den økonomiske Nødvendighed af dens Gennemførelse.

I Dagene fra 27. August til 1. September deltog jeg efter Indbydelse fra »De svenska Smörprovningar« sammen med mine Kolleger i en Tur i Sverige. Med stor Gæstfrihed viste man os rundt i Landet, hvor vi foruden at faa Indblik i den svenske Statskontrol og Konsulentvirksomhed samt Mejeribrugets Organisationsforhold fik Lejlighed til at se et ikke ringe Antal af Sveriges mest moderne Mejerier, hvoraf de fleste er opstaaet ved en Sammenlægning af et større eller mindre Antal smaa Mejerier. Som Hovedindtryk fra denne Rejse kan siges, at det svenske Mejeribrug med stærk Støtte — baade økonomisk saavel som organisationsmæssig — fra Statens Side arbejder maalbevidst paa en kvalitetsmæssig og økonomisk Forbedring. Man bygger godt, men efter danske Forhold noget dyrt,

og man er efter min Mening gaaet videre med Sammenlægningsplanerne i Mejeribruget, end praktiske Forhold tillader og Økonomien betinger. Dog er der næppe nogen, der vil benægte, at dansk Mejeribrug i Dag har noget at lære i Sverige.

Dette gælder ogsaa med Hensyn til Konsulentspørgsmaalet. Med en Konsulentstab bestaaende af en Overkonsulent og 14 lokale Konsulenter, er disse helt anderledes end hos os i Stand til at efterkomme de Krav, Mejerierne stiller til dem. Dette kan vi Konsulenter her i Landet ikke. Vi maa alt for ofte paa Grund af manglende Tid lade Opgaver ligge, som vi gerne vilde og skulde have løst.

Jeg vil haabe, at dansk Mejeribrug paa dette Omraade i en meget nær Fremtid vil drage Lære af Sverige saavel som andre Mejerilandes Ordning af dette Spørgsmaal.

Litteratur.

Arbejdsprøver med Vaskemaskiner, Vridemaskiner, Tørrecentrifuger og Tøjruller.

Beretning fra Statens Husholdningsraad i Samarbejde med Statens Redskabsudvalg.

Et godt Arbejdsredskab er under alle Forhold en uvurderlig Hjælp, baade med Hensyn til at spare Kræfter for det Menneske, som skal udføre Arbejdet, og med Hensyn til Tid. Og selv om vi jo ikke mere vasker og skyller Tøj ved Bybrønden eller i Vandløb, som man gør det endnu den Dag i Dag i Sydeuropa, saa er en Vaskedag alligevel en af de stadig tilbagevendende strenge Arbejdsdage, som de fleste Husmødre og Husassistenter sætter i en særlig Rubrik — netop fordi de kræver saa mange flere Kræfter end de fleste andre Arbejdsdage i Husholdningen.

I mange Byhjem gaar man mere og mere bort fra Hjemmevask, og sender de store Stykker Tøj paa Vaskeri, medmindre der i Bygningen, hvor man bor, findes moderne Vaskerimaskiner, som er lette at betjene og gør en Vaskedag til en Afveksling fra det daglige, og ikke en Dag med et særligt stort Slid.

Det er derfor naturligt, at de Anmodninger, som Statens Husholdningsraad i 1937 modtog om at lade udføre Forsøg med Vaskemaskiner m. m., kom fra Landbokvindernes Organisationer.

Den Beretning, som nu foreligger fra Statens Husholdningsraad, er udarbejdet i Samraad med Statens Redskabsudvalg, og Arbejdet er paabegyndt efter Opfordring af Foreningen af jydske Landboforeningers Husholdningsudvalg og Husholdningsudvalget i De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift.

Naar det gælder at vælge et Arbejdsredskab, det være sig stort eller lille — billigt eller dyrt — stilles man ofte overfor Valget mellem flere Redskaber, anvendelige til det samme Formaal, men højst forskellige i deres praktiske Anvendelse. En Vejledning i Valg af det rette Redskab kan det ofte være vanskelig at faa, og man vil derfor med Glæde gøre Brug af en Erfaring, som den Beretningen fra Statens Husholdningsraad indeholder, ikke mindst naar det drejer sig om saa dyre Redskaber som Vaskemaskiner, Vridemaskiner, Tørrecentrifuger og Tøjruller.

I Maj 1939 paabegyndtes de egentlige Forsøg med Afprøvning af Maskinerne paa Statens Forsøgsgaard »Trollesminde« ved Hillerød, med Husholdningslærerinde Frøken *Inger Dam Mikkelsen* som Forsøgsleder og Fru *Ida Frederiksen,* Hillerød, som Medhjælp. Der er ialt foretaget 200 Enkeltprøver med Vaskemaskinerne, og dertil er anvendt 3 200 Prøvestykker, som dels før dels efter Vasken har været undersøgt for Smuds, en Undersøgelse, som foregaar i et særligt Maaleapparat, og der har været udført 42 000 saadanne Enkeltmaalinger.

Der var fra 14 Firmaer modtaget 16 Vaskemaskiner og Vaskeredskaber, samt 4 Tørrecentrifuger, 1 Haandvridemaskine og 3 Tøjruller. 3 af Vaskemaskinerne var kombineret med Vridemaskine.

Det er ikke muligt — og heller ikke Formaalet med saadanne Forsøg at blive i Stand til at pille et enkelt Redskab ud og fastslaa: dette er det bedste. Formaalet er at skaffe Husmødrene en Oversigt over hvilke Redskaber, der passer bedst til det enkelte Formaal. Til den store eller den lille Vask, til det meget smudsige Arbejdstøj, f. Eks. Mejeritøj, eller til det mindre smudsige Tøj.

Forsøgene omfatter: Fyldningsgrad af Maskinerne — Vasketid og Vaskeevne — Temperaturfald i Luden under Vask — Sammenfiltring af Tøjet under Vask — Maskinernes Slid paa Tøjet — Vaskemaskinernes Brug til Skylning — Elektricitetsforbrug — Iagttagelser over Maskinernes Konstruktion og Betjening — samt Forsøg med Tørrecentrifuger, Vridemaskiner og Tøjruller. Endvidere findes i Beretningen en Beskrivelse af Maskinerne og disses Vaskeprincip og en dertil knyttet Bedømmelse af de enkelte Maskiner, deres Fordele eller Mangler, Anvendelighed til større eller mindre Husholdninger, til kraftig eller mindre kraftig Vask o. s. v.

For enhver Husmoder, som staar overfor at skulle anskaffe en ny Vaskemaskine, vil det være en stor Hjælp at raadføre sig med Statens Husholdningsraads Beretning, men ogsaa Arkitekter og Bygningshaandværkere, som ofte bliver raadspurgt om disse Ting, vil med Udbytte kunne studere eller henvise til den oversigtige og let læste Beretning.

Beretningen, der er udarbejdet af Frk. *Dam Mikkelsen* og Forsøgleder *Knud Hansen,* er paa 70 Sider i almindeligt Bogformat. Den faas ved Henvendelse til Statens Husholdningsraad*).

Mary Jensen.

---

*) Prisen er sat til 3,25 Kr., medens Prisen for tilsvarende Beretninger fra Statens Redskabsudvalg ikke plejer at overstige 1 Kr. Der er imidlertid i »Faglige Meddelelser fra Statens Husholdningsraad«, Februarnummeret, givet et Resumé, som faas for 25 Øre ved Henvendelse til Statens Husholdningsraad, Nørregade 11, København K.

Red.

Oversigt over Regnskabsresultaterne i De danske Kontrolforeninger 1938—39.

De danske Kontrolforeningers Landsudvalg har udsendt sin aarlige Oversigt over de vigtigste Hovedresultater vedrørende Kontrolforeningsarbejdet her i Landet. I koncentreret Form gør Udvalgets Sekretær, Konsulent *Tage Andersen*, tillige Rede for en Del af de Spørgsmaal, der indirekte staar i Forbindelse med Kontrolforeningsarbejdet, f. Eks. Kreaturbestandens Størrelse, Forhold vedrørende Produktion, Afsætning, Foderforbrug o. lign.

Af Oversigtens Hovedresultater kan anføres:

Middeltal pr. Ko.

	kg Mælk	pCt. Fedt	kg Smør	F. E.
1937—38	3813	3,92	167,2	3121
1938—39	3666	3,92	160,7	3050
Forskel	147	—	6,5	71

Der har været en Nedgang i Ydelsen paa 147 kg Mælk, svarende til 6,5 kg Smør. Nedgangen falder sammen med et formindsket Foderforbrug, men dens Aarsag maa først og fremmest søges i den Mund- og Klovesygeepizooti, der hærgede de danske Kvægbesætninger i 1938—39. Der haves ingen Opgørelse over Sygdommens Udbredelse blandt kontrollerede Besætninger for Landet som Helhed, men paa Øerne drejer det sig om 70—75 pCt. af Besætningerne, d. v. s. 80—82 pCt. af de kontrollerede Køer.

Arbejdet er blevet udvidet en Del i det forløbne Aar, idet der kan noteres en Stigning i Antallet af Foreninger paa 58 og en Stigning i Foreningernes Medlemstal paa godt 5 000. Det kontrollerede Koantal er forøget med ca. 31 750, og de kontrollerede Køers Antal udgør nu 47,7 pCt. af den samlede Kobestand mod 46,0 pCt. Aaret før.

Det største Antal kontrollerede Køer i Forhold til den samlede Kobestand findes paa Samsø, hvor de udgør 66,2 pCt., medens Minimum findes i Tønder Amt, hvor Kontrolleringen kun omfatter 19,6 pCt. af Bestanden.

Medlemstallet pr. Forening er fremdeles stigende og andrager nu 36,6 mod 34,9 i 1937—38, hvilket for saa vidt er en glædelig Fremgang, men man maa ikke glemme, at det er ensbetydende med en sjældnere Kontrollering og dermed en mindre effektiv Kontrol. Udvidelsen af Arbejdet skulde nødigt følges af en Forringelse af dets Værdi.

I Afsnittet om »de højeste Ydelser« findes anført, at 26 Besætninger havde haft over 300 kg Smør i Gennemsnit pr. Ko. I 1937—38 var det tilsvarende Tal 50. — Det er naturligvis først og fremmest mindre Besætninger, der opnaar denne høje Gennemsnitsydelse. En Undtagelse herfra danner dog Tune Landboskole, der med en Besætning paa 21,8 Aarskøer opnaaede 303 kg Smør pr. Ko. Den gennemsnitlige Størrelse af de øvrige Besætninger med 300 kg Smør og derover var 4,1 Aarskøer.

I Forbindelse hermed kan nævnes, at Ydelser paa 400 kg Smør og derover er præsteret af 63 Køer mod 111 i 1937—38. Den højestydende Ko, der naaede 506 kg Smør, var af jydsk Race.

C. A. N.

Udkomne Bøger.

Beretning angaaende Undersøgelser over Hvidkaal-Stammer. Udført af Statens Husholdningsraad i Samarbejde med Fællesudvalget for Prøvedyrkning af Køkkenurter og Statens Vitaminlaboratorium. Udgivet af Statens Husholdningsraad. 28 Sider. (Kbhvn. 1940).

Det danske Landbrugs Historie. 25. Hæfte. Afsnittet, K. Hansen: Planteavlen, Side 161—208. Udgivet paa Foranledning af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab med Bistand af fagkyndige Medarbejdere. Ved K. Hansen. Statskonsulent. G. E. C. Gads Forlag. (Kbhvn. 1940).

Drænrørs Materialekvalitet. Af Distriktsbestyrer ved Hedeselskabet Aage Nielsen. Nykøbing F. Særtryk af Hedeselskabets Tidsskrift. 44 Sider. (Viborg 1940).

Danmarks Vareindførsel og -udførsel i Aaret 1938. Danmarks Statistik. Statistisk Tabelværk, Femte Række, Litra D, Nr. 59. Udgivet af Det statistiske Departement. 210 Sider. Gyldendalske Boghandel. — Nordisk Forlag. (Kbhvn. 1940).

Forsøgsresultater (Hovedtabeller) fra lokale Svineforsøgsstationer i Danmark 1. September 1938 til 31. August 1939. V. Udgivet af Landsudvalget for Svineavlens Ledelse. (Slagelse 1940).

Beretning om Arbejdsprøver med Vaskemaskiner, Vridemaskiner, Tørrecentrifuger og Tøjruller. Udført af Statens Husholdningsraad i Samarbejde med Statens Redskabsudvalg. Ved Husholdningslærerinde Inger Dam Mikkelsen og Forsøgsleder Knud Hansen. Tysk og engelsk Resumé. Udgivet af Statens Husholdningsraad. 69 Sider. (Kbhvn. 1940).

Danish economic policy, 1931—1938. The repercussion of modern commercial policies on economic conditions in Denmark. Af H. P. Gøtrik. 74 Sider. (Kbhvn.).

Elite-Stambog over Heste af jydsk Race. XIV. Bind. Hopper Nr. 13606—13961 — Hingste Nr. 1947—1978. Udarbejdet af Aug. Kjær, Statskonsulent. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Udvalg for Stambogsføring for Heste af jydsk Race. 87 + 310 Sider. Ill. (Aarhus 1940.)

Register-Stambog over Kvæg af Rød dansk Malkerace. XVII. Tyre: 17628—18510 — Køer og Kvier: 2528—2544. Udarbejdet af Konsulent M. Nielsen. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Udvalg for Stambogsføring og Registrering af rødt dansk Malkekvæg. 63 + 392 Sider. (Kbhvn. 1940).

De samvirkende danske Landboforeningers Svinestambog XXVII. Svin af Landrace og Yorkshirerace. Forfattet af K. M. Jensen, ledende Konsulent i Svineavl. Udgivet af De samvirkende danske Andelsslagterier. 63 + 283 Sider. Ill. (Odense 1940).

6. Beretning om Afkomsundersøgelser over Orner af dansk Landrace. Af Johs. Jespersen og M. P. Osterlund Madsen. Udgivet af De samvirkende danske Andelssvineslagterier. 139 Sider. (Kbhvn. 1940).

Stambog over Køer af Rød dansk Malkerace. XX. Bind. Nr. 9924—10661. Udarbejdet af de provinsielle Fælleslandboforeninger ved Konsulenterne N. Bonde, E. Jensen, C. P. Knudsen, Johs. Larsen og A. Wulff Pedersen. Samlet og udgivet af De samvirkende danske Landboforeninger ved Kostambogsudvalgets Sekretær. 30 + 946 Sider. Ill. (Odense 1940).

Stambog over Tyre af Rød dansk Malkerace XLIV. Stbg. Nr. 3069—3182. Udarbejdet af de provinsielle Fælleslandboforeninger ved disses Konsulenter (se foran). Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Stambogs- og Registreringsudvalg for rødt dansk Malkekvæg. 22 + 232 Sider. Ill. (Odense 1940).

Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur: 289. Meddelelse. Sortrust paa Kornarter. (Vejledning). — 292. Meddelelse: Forsøg med forskellige Kvælstofgødninger 1922—38. — 297. Meddelelse: Forsøg med Sødlupin og Gul Lupin 1935—1938. — 301. Meddelelse: Om Derris og Derrispræparater til Bekæmpelse af Skadedyr. (Vejledning). — 303. Meddelelse: Forsøg med Læggedybde til Kartofler 1936—1939.

Landbo- og Husmandsforeningernes Forsøgsvirksomhed i Planteavl. 10. Meddelelse: Bekæmpelse af Frøukrudt i Vaarsæd.

Mindre Meddelelser.

En Haandbog om Kartoflens Sygdomme.

I Begyndelsen af Juli Maaned udsender Landhusholdningsselskabet en Bog om Kartoflens Sygdomme. Bogens Tilblivelse skyldes en Henvendelse til Landhusholdningsselskabet fra Forstander *E. Gram* og fra *De Danske Spritfabrikker* om, hvorvidt Selskabet kunde tænkes at ville interessere sig for Udgivelsen af en saadan Haandbog. Selskabet erklærede sig villig hertil, saafremt den fornødne økonomiske Basis for Udgivelsen kunde tilvejebringes. Der nedsattes et Redaktionsudvalg, bestaaende af Forstander *E. Gram*, Forsøgsleder *Thøger Frederiksen*, Forstander *Ejnar Knudsen* og Direktør *O. Bachmann Olesen*, og samtidig modtoges fra De Danske Spritfabrikker Tilsagn om et betydeligt Tilskud til Udgivelsen, saaledes at Prisen kunde holdes tilstrækkeligt lavt til at sikre Bogen almen Udbredelse.

Bogen beskriver ca. 60 forskellige Kartoffelsygdomme og Skadedyrsangreb og forklarer Behandlingsmaaden. Bogen, der er udarbejdet af Forstander E. Gram, omfatter 60 Tekstsider, hvortil kommer 6 Billedsider og 24 Helsides Farvetavler i Seksfarvetryk. Disse Illustrationer viser omkring et halvt Hundrede forskellige Kartoffelsygdomme eller Skadedyrsangreb, d. v. s. alle de, der i Almindelighed maa antages at have økonomisk Betydning for Kartoffelavlen.

Bogen er i Kommission paa C. A. Reitzels Forlag og faas gennem alle Boglader til en Pris af Kr. 3,00 pr. Stk. Foreninger og andre kan faa Bogen til en Pris af Kr. 2,40 pr. Stk. ved Køb af mindst 50 Ekspl. samtidig.

Medlemmer af Landhusholdningsselskabet faar tilsendt Rekvisitionskort og vil efter Indsendelse af dette faa tilstillet et Frieksemplar.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab

modtager til 1. November 1940 Lærlinge i følgende Retninger:

1. Landvæsenslærlinge paa større Gaarde. Disse Lærlinge tjener under Landhusholdningsselskabet i 3 Aar paa veldrevne større Gaarde i forskellige Egne af Landet, i Reglen skiftevis paa Øerne og i Jylland.

2. Landvæsenslærlinge paa veldrevne Bondergaarde. Disse Lærlinge tjener 2 Aar under Selskabet paa 2 forskellige Læresteder.

3. Foderlærlinge. Disse Lærlinge uddannes paa to større Gaarde og tjener 3 Aar under Selskabet, 2 Aar paa første Lærested og 1 Aar paa andet.

Selskabet anvender en Del af sine betydelige Legatmidler til Støtte for flinke Lærlinge, der ønsker et Landbrugsskoleophold efter endt Læretid.

Uddannelsen af Lærlinge under Landhusholdningsselskabet staar aaben for unge Mænd af alle Samfundsklasser. Nærmere Oplysning om Løn og andre Betingelser faas ved Henvendelse til Selskabets Kontor. Foruden Løn faar Lærlingene Kost og Logi. De skal føre Dagbog, og de veludtjente Lærlinge vil faa et Lærebrev fra Selskabet.

De unge Mænd, der ønsker at antages i nogen af de her omhandlede Lærlingepladser fra 1. November 1940, maa, hvis de er Sønner af Ikke-Landmænd, være fyldt 18 Aar (medmindre deres forudgaaende Uddannelse ved Landbruget skønnes at tale for Nedskrivning af denne Aldersgrænse) og ellers mindst 17 Aar. De maa indsende selvskrevet Andragende til Landhusholdningsselskabet helst inden 15. August 1940, ledsaget af følgende Oplysninger:

a) Fødested, Fødselsaar og -dag, nuværende Adresse samt Faders (eller Moders) Navn, Stilling og Bopæl.
b) Vidnesbyrd fra Stedets Præst eller Skolelærer om Opførsel, Sædelighed og Skolekundskaber.
c) Attest fra en Læge om Legemsbygning og Sundhedstilstand.
d) Anbefalinger fra tidligere Husbonder og Vidnesbyrd om, at Ansøgeren er arbejdsvant, og at han, hvis han vil være Landvæsenslær-

ling, tidligere har faaet Uddannelse ved Landvæsenet og kan udføre Karlearbejde.
For saa vidt Ansøgeren er under 18 Aar, maa hans Faders eller Værges Indvilligelse medfølge.

Købmand Jørgen Sørensen og Hustru, Cecilie Sørensen, født Langes Legat.

Af dette Legat vil der i September Maaned i Aar blive uddelt nogle faa Portioner til unge lærvillige Mennesker, der opholder sig paa Landet eller i Stationsbyerne, til videre Uddannelse i deres Fag, ligegyldigt om det er Landmænd, Handlende, Haandværkere — Mænd eller Kvinder.

Ansøgning skrives paa Skema, der faas i *Det kgl. danske Landhusholdningsselskab*, Rolighedsvej 26, København V., og maa være tilbagesendt til Selskabet inden den 1. August d. A.

Elektriske Hegn.

Statens Redskabsudvalg fortsætter i indeværende Sæson Undersøgelserne med elektriske Hegn og henstiller til Fabrikanter og Hovedforhandlere af Apparater, som endnu ikke har været prøvet, at indsende disse til Afprøvning paa nærmere fastsatte Betingelser, hvorom faas Oplysning ved Henvendelse til Udvalgets Kontor, Torvet 6, Hillerød.

Oplysning om elektrisk Hegning og om hidtil prøvede Apparater faas samme Sted.

Landbrugets Prisforhold i Maj Maaned 1940.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -Maj	Maj Md.	Jan. -Maj	April Md.	Maj Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri)[1]	13,52	13,53	12,61	15,56	15,33	15,55
Smør, Notering	239	242	217	265	258	264
do., Afregningstal	243	246	225	272	266	271
Ost, 20 pCt.	91	90	90	109	109	105
Æg	113	91	95	109	77	100
Slagterisvin, 1.Kl., m. Kort (sl.V.)	175	173	160	182	177	182
do. uden Kort (do.)	123	121	125	92	65	60
Slagtekøer, Kbhv., 1. Kl. (lev.V.)	57	54	56	64	64	61
Stude og Kvier, Esbj., 1. Kl. (do.)	66	62	67	74	75	77
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk.	46	49	54	34	27	18
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk.[2]	424	425	425	400	397	381
Unge Heste, Odense, Kr. pr. Stk.	1126	1100	1100	1326	1400	1400
Hvede, Sælger	16,05	14,47	14,90	—	(19,68)	[3]
do., Køber	15,73	14,17	14,65	—	(19,43)	[3]
Rug, Sælger	16,83	14,75	15,30	[3]	[3]	[3]
do., Køber	16,50	14,42	15,02	[3]	[3]	[3]
Byg, 2/r, Sælger	13,77	11,85	12,10	[3]	[3]	[3]
do., Køber	13,43	11,53	11,66	[3]	[3]	[3]
Havre, Sælger	14,51	12,48	13,26	[3]	[3]	[3]
do., Køber	14,00	11,97	12,76	[3]	[3]	[3]
Hø	8,63	7,87	8,00	—	14,50	—
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	6,13	5,04	4,50	—	19,33	—
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	18,43	15,04	15,15	25,74	26,25	(26,50)
Solsikkekager	18,76	15,81	16,00	—	27,25	—
Palmekager	15,78	13,41	13,00	—	(20,75)	—
Hvedeklid	13,48	10,96	11,30	[3]	[3]	[3]
Majs, La Plata	17,10	15,21	15,25	18,92	(18,70)	(18,70)
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	17,55	17,39	17,60	18,89	19,10	19,10
Kalksalpeter	17,03	16,84	17,05	18,34	18,55	18,55
Sv. Ammoniak	17,08	16,89	17,10	18,39	18,60	18,60
18 pCt. Superfosfat	6,68	6,78	6,80	9,24	9,75	9,75
40 » Kaligødning	14,38	13,85	13,95	17,40	17,50	17,50

[1]) Ekskl. Mælkeafgift.
[2]) Bestaaet Tuberkulinprøven.
[3]) Maksimalpris plus tilladte Omkostninger.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -Maj	Maj Md.	Jan. -Maj	April Md.	Maj Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	129	129	120	148	146	148
Smør, Notering	114	116	104	127	123	126
do., Afregningstal	116	118	108	130	127	130
Ost	160	158	158	191	191	184
Æg	96	77	81	92	65	85
Slagterisvin med Kort	180	178	165	188	182	188
do. med og uden Kort[1])	180	178	165	188	182	188
Slagtekøer (København)	98	93	97	110	110	105
Stude og Kvier (Esbjerg)	108	102	110	121	123	126
Unge Heste (Odense)	153	149	149	180	190	190
Hvede	116	105	108	–	142	–
Rug	141	124	128	–	–	–
Byg, 2/r.	107	92	94	–	–	–
Havre	120	103	110	–	–	–
Hø	126	115	116	–	211	–
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	163	134	120	–	515	–
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	126	102	103	175	179	181
Solsikkekager	146	123	124	–	212	–
Palmekager	139	118	114	–	182	–
Hvedeklid	121	98	101	–	–	–
Majs, La Plata	153	136	136	169	167	167
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	88	87	89	95	96	96
Kalksalpeter	88	87	88	95	96	96
18 pCt. Superfosfat	113	115	115	156	165	165
40 » Kaligødning	121	116	117	146	147	147
Vejet Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	119	120	111	134	131	134
Husdyrprodukter, ialt	131	128	121	142	136	140
Korn	118	103	107	157	158	162
Planteprodukter, ialt	121	106	107	184	200	203
Landbrugsprodukter, ialt	**130**	**127**	**120**	**145**	**141**	**144**
Kraftfoder	132	113	114	174	177	179
Kunstgødning	100	99	100	120	124	124
Markfrø	96	96	96	141	141	141
Vareindkøb, ialt	**122**	**109**	**110**	**160**	**162**	**164**

[1]) Forholdsmæssigt beregnet.

Planteavlen 1939.

Af Konsulent *H. Land Jensen.*

Til Trods for at 1939 som Helhed gav ret gunstige Vilkaar for Landbrugets Planteavl, vil Aaret dog i nogen Grad blive erindret som et Ulighedens Aar. Vækstbetingelserne og Produktionsmulighederne skiftede stærkt fra Foraar til Sommer og igen til Efteraar, og ikke mindst gjorde Uligheden sig gældende fra Egn til Egn og mellem Landsdelene. — 1939 blev et Krigsaar. Krigsudbruddet i September mærkedes vel ikke meget lige straks indenfor den hjemlige Landbrugsproduktion, men inden Aarets Slutning gjorde ændrede Produktions- og Forsyningsforhold sig dog ret stærkt gældende og blev bestemmende for særlige Dispositioner, der maatte træffes til Videreførelse af Planteproduktionen.

Tabel 1. Temperatur og Nedbør 1939.
(Efter Meteorologisk Institut.)

	Temperatur C°		Nedbør mm	
	1939	Normal	1939	Normal
Januar	1,4	0,1	78	44
Februar	3,2	÷0,1	25	34
Marts	1,9	1,6	31	41
April	6,5	5,5	39	40
Maj	10,6	10,7	20	42
Juni	15,3	14,2	32	47
Juli	16,5	16,0	92	64
August	17,9	15,3	80	80
September	13,9	12,3	47	57
Oktober	5,9	8,1	52	66
November	5,4	4,1	70	53
December	0,6	1,6	44	58
			610	626

Vinteren 1938—39 var mild og tildels nedbørsrig. Det fremgaar af Tabel 1, at Temperaturen i Januar og Februar laa væsentligt over Normalen. Fra Efteraaret var Jorden stærkt vandfyldt, og Nedbøren i Januar, der nærmede sig det dobbelte af Normalen, gav Anledning til en Del Oversvømmelser, der flere Steder generede de overvintrende Afgrøder. I Februar indtraadte en nedbørsfattig Periode, der fortsatte i Foraar og Forsommer. Temperaturen var i Marts omkring Normalen, i April en Del over, men Maj var ret kølig. I Juni indtraf varme Perioder, men Mangel paa Nedbør hindrede paa dette Tidspunkt Afgrøderne i at drage fuld Nytte af Sommervarmen. I Juli faldt der de fleste Steder rigelig Nedbør, der sammen med gunstige Temperaturforhold skabte særdeles frodige Vækstvilkaar. August havde betydeligt over normal Temperatur, og med normal Nedbør var Vækstkaarene fortsat gode. I September og Oktober gjorde Mangel paa Nedbør sig periodevis stærkt gældende, Oktober havde tilmed betydeligt under normal Temperatur. November havde fugtigt og mildt Vejr, i Slutningen af December begyndte Vintervejr at gøre sig gældende.

Som saa ofte før er de maanedlige Gennemsnitsobservationer et mangelfuldt Udtryk for de forskellige Egnes Vejrforhold og Vækstvilkaar. Den tørre Forsommer gjorde sig gældende overalt, men i meget forskellig Grad. De fleste Steder faldt der rigelig Regn sidst i Juni og først i Juli, men i det sydlige Midtjylland og Vestjylland holdt Tørken sig længere og var mere udpræget end de fleste andre Steder i Landet.

Landbrugsarealets Benyttelse. Til Belysning af Arealbenyttelsen anføres i Tabel 2 efter Det statistiske Departement*) en Oversigt over Landbrugsarealets Fordeling paa Landbrugets Hovedafgrøder og sammen-

*) I det følgende er, hvor intet andet er nævnt, Arealtal og Høsttal ligeledes hentet fra Det statistiske Departements Publikationer.

Tabel 2. Arealanvendelsen i 1000 ha, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939	% Fremgang fra 1932/36 til 1939	Forholdstal 1939
Korn	1318,6	1326,1	1354,3	1352,7	+2,6	42,4
Roer	443,5	435,7	444,4	447,8	+1,0	14,0
Kartofler	74,8	80,7	79,3	68,2	÷8,8	2,1
Græs og Grønfoder	1262,7	1273,0	1259,7	1245,5	÷1,4	39,0
Andre Afgrød. og Brak	82,2	86,3	75,2	80,8	÷1,7	2,5
Landbrugsareal	3181,8	3201,8	3212,9	3195,0	+0,41	100,0

lignet med de nærmest foregaaende Aar samt Femaaret 1932/36. Det ses, at Kornarealet udgør 42,4 pCt., Roearealet 14,0 pCt., Kartoffelarealet 2,1 pCt., Græs- og Grønfoderarealet 39,0 pCt., medens andre Afgrøder og Brak kun lægger Beslag paa 2,5 pCt. af Landbrugsarealet, der i 1939 er opgjort til 3195,0 Tusind ha. Nedgangen i samlet Landbrugsareal fra 1938 til 1939 skyldes, ihvertfald delvis, visse Usikkerhedsmomenter ved Tællingen 1939. Af Forskydninger siden 1939 bemærkedes en Tilbagegang i Kartoffelarealet paa ikke mindre end 11,1 Tusind ha. Græs- og Grønfoderarealet viser ligeledes Tilbagegang, medens Korn- og Rodfrugtarealerne er ret uforandrede sammenlignet med 1938. Udviklingen i Retning af større Kornareal, som kunde spores i tidligere Aar, synes at være standset. I det store og hele tyder Arealopgørelsen paa, at man endnu i 1939 bevarede den Stabilitet i Arealbenyttelsen, som har kendetegnet dansk Landbrug i en lang Aarrække, og hvis Hovedlinie er et vist fast Balanceforhold mellem Korn, Rodfrugter og Græs.

K o r n a f g r ø d e r n e. Arealfordelingen mellem Arterne anføres i Tabel 3. Fremgangen i Hvedearealet, som for en Del Aar siden var fremtrædende, synes at være standset. Der er dog endnu 16 pCt. større Areal i 1939 end i 1932/36. Rugarealet er siden 1938 gaaet meget betydeligt tilbage, hvilket paa Baggrund af Krigssituatio-

Tabel 3. Kornareal i 1000 ha, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939	% Fremgang fra 1932/36 til 1939	Forholdstal 1939
Hvede	112,9	129,2	131,5	131,0	+16,0	9,7
Rug	141,2	139,2	145,1	135,2	÷ 4,2	10,0
Byg 2 rd.	342,7	365,4	393,5	410,3	+19,7	30,3
Byg 6 rd.	7,1	3,2	3,9	3,6	÷49,3	0,3
Hvid el. gul Havre .	353,5	357,5	357,0	355,1	+ 0,5	26,3
Graa el. sort Havre .	27,9	18,7	17,8	15,3	÷45,2	1,1
Blandsæd	329,6	309,2	301,9	299,2	÷ 9,2	22,1
Bælgsæd	3,7	3,7	3,6	3,0	÷18,9	0,2
Kornareal	1318,6	1326,1	1354,3	1352,7	+ 2,6	100,0

nen maa beklages stærkt. Ingen vidste i Efteraaret 1938, da der skulde tages Bestemmelse om Rugarealernes Størrelse paa de enkelte Ejendomme, at den Høst, der forberedtes, skulde danne Grundlag for Befolkningens Ernæring under en Afspærringssituation, hvor de sædvanlige supplerende Tilførsler udefra ikke kunde paaregnes. At man skulde opleve en kraftig Tilbagegang i Rugarealet efter den stærke Fremgang fra 1937 til 1938 maa dog set fra et rent dyrkningsøkonomisk Synspunkt overraske en Del. Den voksende Forstaaelse af Rugens stabiliserende Betydning for Kornavlen og for Sædfølgen (og paa de lette Jorder som direkte Middel mod Sandflugt!) har ikke fundet tilstrækkelig Tilslutning i Praksis. Arealet med 2rd. Byg fortsatte i 1939 sin stærke Fremgang, 6 rd. Byg ses at være reduceret til helt betydningsløse Arealer. Havrearealerne er nærmest uforandret, Graahavren er atter reduceret. Blandsædarealet, der blev en Del indskrænket i tidligere Aar, var omtrent uændret i 1939, Bælgsæd har ogsaa i dette Aar været af helt underordnet Betydning, ja der er endog Tale om en Tilbagegang. Det bliver ikke let paa dette Grundlag at udvide Avlen til noget væsentligt, Afspærringssituationen opfordrer jo ellers til at tage ogsaa denne Mulighed for Stabilisering af Proteinforsyningen i Betragtning.

Den forholdsvis milde Vinter og de ret smaa Nedbørs-

mængder i Februar—Marts gav igen i 1939 gode Muligheder for at paabegynde Foraarsarbejdet tidligt. Paa Øerne og delvis ogsaa i Jylland var der allerede først i Marts gode Muligheder for Kornsaaning, og det var ikke smaa Arealer, der blev tilsaaet paa dette meget tidlige Tidspunkt. Indtrædende Frost omkring Midten af Maaneden og senere en Nedbørsperiode standsede dog adskillige Steder Saaningen, der vel kun gennemførtes uden Afbrydelse paa de sydlige Øer og langs Kysterne, hvor Frosten gjorde sig mindre stærkt gældende. For store Dele af Jylland gennemførtes den afsluttende Vaarsædsaaning først et Stykke ind i April. Paa mange Ejendomme havde man Mulighed for direkte at sammenligne tidligt saaet Korn med senere Saaning, og i Almindelighed faldt Sammenligningen som i tidligere Aar ud til Fordel for den tidlige Saaning.

Vintersæden overvintrede jævnt godt. Sneskimmel, fremkaldt i December af pludseligt Snelæg over Afgrøder, der endnu var i Vækst, udtyndede en Del Marker noget, men Buskningen i Foraarstiden udbedrede for en Del Skaden. — For saavel Vintersæd som Vaarsæd gjorde Foraarskulden sig gældende, saa Markerne saa ikke særlig godt ud paa Overgangen fra Foraar til Sommer. I Slutningen af Maj begyndte Manglen paa Nedbør at mærkes, og i Løbet af Juni hemmedes Væksten stærkt af Tørke de fleste Steder. I Nordjylland, paa Djursland og Strækninger af Nordvestsjælland gjorde Regnmanglen sig dog mindre gældende, men til Gengæld ramtes det sydlige Midt- og Vestjylland meget haardt, saa Kornafgrøderne her kun naaede en kummerlig Udvikling. Høstudsigterne var derfor yderst forskellige fra Egn til Egn, og selv om Juliregnen bevirkede en Udjævning, var Skaden dog adskillige Steder uoprettelig.

Det frodige Vejr i de sidste Uger forud for Høst udløste en særdeles kraftig Genvækst af grønne Rodskud, der ikke naaede at sætte Kærne, men som var til adskilligt Besvær under Bjærgningen. Byget og lidet tørrende Vejr

Tabel 4. Høstudbytte i Mill. hkg Kærne, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939
Hvede	3,3	3,7	4,6	4,1
Rug	2,5	2,5	2,8	2,4
Byg	9,9	11,0	13,6	12,3
Havre	9,8	10,3	11,5	10,0
Blandsæd	7,8	7,5	8,0	6,8
Korn ialt (uden Bælgsæd)	33,3	35,0	40,5	35,6

vanskeliggjorde Mejning og Indkørsel, og Kvaliteten af de indbjærgede Afgrøder var langt fra god overalt.

Kornhøstens Størrelse fremgaar af Tabel 4. Det samlede Udbytte af Kornarterne blev 35,6 Mill. hkg, hvilket omtrent svarer til Middelhøst. Femaaret 1932/36 gav et aarligt Gennemsnitsudbytte paa 33,3 Mill. hkg, men der maa tages Hensyn til, at et stigende Udbytte er „normalt" under danske Forhold og har været det i en lang Aarrække. Endelig maa det erindres, at Kornarealet siden 1932/36 er udvidet med 2,6 pCt. — Naar Kornhøsten i 1939, trods ondartet Tørkeskade paa visse Egne, dog naaede normal Størrelse, maa det skyldes, at andre Egne har haft over normalt Udbytte. Dette gælder det nordlige Jylland og vel ogsaa betydelige Strækninger paa Øerne. — Hvedehøsten var god, Rughøsten derimod utilfredsstillende, hvilket hænger sammen med, at Rugen er stærkt repræsenteret paa de mest tørkeramte Egne. Bygudbyttet var en Del over Middel, hvorimod Havren kun gav en ret lille Høst, hvilket ogsaa for denne Arts Vedkommende hænger sammen med forholdsvis stor Udbredelse i Tørkeomraadet i Jylland, navnlig gør dette Forhold sig stærkt gældende i Forbindelse med den ringe Høst af Blandsæd.

Rodfrugter. Arealtallene i Tabel 5 fortæller om et forholdsvis konstant Rodfrugtareal i de senere Aar. For de enkelte Arter er der dog betydelige Forskydninger. Bestræbelsen for at skaffe Roefoderet frem i mere koncentreret Stand har paany givet Fodersukkerroerne

Tabel 5. Roeareal i 1000 ha, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939	% Fremgang fra 1932/36 til 1939	Forholdstal 1939
Runkelroer	149,2	143,9	147,9	139,9	÷ 6,2	31,3
Fodersukkerroer	9,2	17,2	29,8	43,1	+368,5	9,6
Kaalroer	207,8	197,4	188,8	189,6	÷ 8,8	42,3
Turnips	25,8	16,5	14,1	11,7	÷ 54,7	2,6
Gulerødder	4,6	4,1	4,3	4,6	—	1,0
Sukkerroer til Foder	6,2	16,2	21,1	20,0	+222,6	4,5
Sukkerroer til Fabrik	40,1	40,0	38,0	38,3	÷ 4,5	8,6
Cikorierødder	0,5	0,4	0,4	0,6	+ 20,0	0,1
Roeareal	443,4	435,7	444,4	447,8	+ 1,0	100,0

en meget betydelig Fremgang, idet man i 1939 var naaet op paa et Areal af 43 Tusind ha, eller ca. 5 Gange saa stort Areal som i Gennemsnit af Femaaret 1932/36. Til Afbalancering er det i 1939 navnlig Runkelroearealet, der er blevet indskrænket, tidligere var det Kaalroerne, det gik ud over, men Arealet med disse Roer har holdt sig uforandret fra 1938 til 1939. Arealet med Sukkerroer til Foderbrug, der var under stærk Udvikling i en Aarrække, er ikke blevet udvidet i 1939, tværtimod er der Tale om en lille Tilbagegang. Det ser ud til, at Vejen mod mere tørstofrige Foderroer nu gaar over Fodersukkerroer i Stedet for de egentlige højprocentige Roer. Det maa beklages, at man ikke i langt højere Grad betjener sig af Dyrkningen af Sukkerroerne, som udbyttemæssigt og fodringsmæssigt har Fortrinet. Paa de udstrakte Sandjordsarealer i Midt-, Vest- og Nordjylland kan man udmærket være tjent med at dyrke disse Roer. Men ellers er det kun rimeligt, at den store Fremgang falder paa Fodersukkerroerne, hvoraf de senere Aar har bragt værdifulde Stammer. Paa de lermuldede Jorder raader man endnu ikke over en tilfredsstillende Arbejdsteknik for Optagning og Rengøring af Sukkerroer. En Overgang fra de gamle Roetyper paa 11—13 pCt. Tørstof til Fodersukkerroer med 16—18 pCt. er et stort Fremskridt, og man kan jo altid gaa videre. Maalet maa være

snarest muligt at faa afløst Runkelroerne og forøvrigt ogsaa en væsentlig Del af Kaalroerne, især paa Egne, hvor disse sidstnævnte er usikre paa Grund af de senere Aars hyppige Topsygdomme.

Roerne saaedes tidligt, og Gennemspiringen og den senere Udvikling i Udtyndings- og Renhakningsperioden forløb uden større Vanskeligheder. Angreb af Skadedyr o. l. i Forsommertiden gjorde sig ikke stærkt gældende. Regnen i Slutningen af Juli sammen med gunstige Temperaturforhold udløste en særdeles kraftig Vækst, der fortsatte i August. Paa dette Tidspunkt var Udsigterne for en stor Roehøst meget lovende. En Tørkeperiode i September hemmede imidlertid Væksten, navnlig gik det ud over Kaalroerne, der samtidig blev stærkt angrebet af forskellige Sygdomme, navnlig Krusesyge og dens Følgesygdom Bakteriose. Disse Sygdomme gjorde sig, saavidt det skønnes, ogsaa gældende i vestjydske og nordjydske Egne, hvor man tidligere i mindre Grad har regnet med dem som virkelige Vanskeligheder for Kaalroeavlen. Det kølige og barske Vejr i Oktober ødelagde for en stor Del Roetoppen, saa en mere intensiv Udnyttelse til Foder, som mange var indstillet paa paa Grund af den truende Proteinmangel, vanskeligt lod sig praktisere. — Roernes Sammenkørsel og Nedkuling forløb under jævnt gode Forhold. Holdbarheden viste sig i Almindelighed at være god ogsaa for Kaalroernes Vedkommende, idet Bakterioseangrebet var standset inden Optagningen. En betydelig Del af Roebeholdningerne led dog Skade paa Grund af den ualmindelig haarde Frostvinter.

Høstudbyttet findes opgjort i Tabel 6. Det ses, at hele Landets samlede Avl af Foderroer i 1939 er opgjort til 244 Mill. hkg, hvilket er en Del over Høsttallene for 1938 og 1937. Under Hensyn til de foran omtalte Arealforskydninger vil det fremgaa af Oversigten, at Udbyttet af de forskellige Roearter har været meget tilfredsstillende. Det maa dog nævnes, at de af *J. C. Lunden* foretagne

Beregninger over Tørstofindholdet og Foderværdien viser, at Runkelroerne havde ½—1½ pCt. over normalt Tørstofindhold, men Kaalroerne ½—1 pCt. under. Alt taget i Betragtning har Aaret 1939 været mere gunstigt for Bederoerne end for Kaalroerne.

Tabel 6. Høstudbytte i Mill. hkg Roer, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939
Runkelroer	95,9	88,5	90,5	88,7
Fodersukkerroer		9,0	15,2	23,3
Sukkerroer til Foder	—	6,4	8,4	8,5
Kaalroer	122,3	112,3	114,8	117,0
Turnips	12,0	6,9	6,4	5,4
Gulerødder	1,5	1,3	1,3	1,4
Foderroer ialt	—	224,4	236,6	244,3
Sukkerroer til Fabrik	—	15,0	13,6	16,0
Cikorierødder	—	0,1	0,1	0,1

Sukkerroer til Fabriksbrug lagde i 1939 Beslag paa 38,3 Tusind ha (Tabel 5) eller omtrent samme Areal som de nærmest foregaaende Aar. Paa Grundlag af Meddelelser fra A/S De danske Sukkerfabrikker kan anføres følgende Oplysninger om Produktionen i 1939 og de nærmest følgende Aar:

	1935	1936	1937	1938	1939
hkg Roer pr. ha	353	340	370	331	405
Sukkerindhold pCt.	16,8	17,6	17,4	15,8	16,7
Betaling pr. hkg Roer	220	220	240	247	250

Det fremgaar heraf, at 1939 har givet et godt Avlsresultat, idet Roeudbyttet ligger væsentligt over de foregaaende Aars Udbytte, og Sukkerprocenten er omkring det normale. Man har ikke tidligere været oppe paa saa stort et Roeudbytte pr. ha. Betalingen pr. hkg Roer er steget en Del, og for 1939 er der Mulighed for Efterbetaling udover de anførte 250 Øre. — Efter Statistisk Departement er Aarets samlede Sukkerhøst opgjort til 239,7 Mill. kg Sukker mod 182,6 Mill. kg i 1938 paa samme Areal. Udbyttet af Sukker pr. ha er beregnet til 6300 kg

mod 4800 i 1938 og 6000 i 1937, der ligeledes var et særdeles godt Sukkeraar.

K a r t o f l e r. Som det fremgaar af Tabel 2 blev Kartoffelarealet stærkt formindsket i 1939. Arealet omfattede i dette Aar 68,2 Tusind ha mod 79,3 Tusind ha 1938. Formindskelsen andrager ikke mindre end 14 pCt. og maa sikkert forklares som en Reaktion overfor de lave Priser, der betaltes for Kartofler af Høst 1938.

Kartoflerne udvikledes ret langsomt i det tørre kølige Foraar, men de voksede meget stærkt til i Juli—August. Paa dette Tidspunkt saa Avlen meget lovende ud. Skimmelen gjorde sig stærkt gældende fra Midten af August. Angrebet varierede i Styrke fra Egn til Egn efter Temperatur- og Nedbørsforholdene, og Skaden var betydelig paa de mest modtagelige Sorter, eller hvor Sprøjtning ikke var gennemført med tilstrækkelig Omhu. Optagning skete under jævnt gode Forhold, og Kvaliteten var gennemgaaende tilfredsstillende, idet Angreb af Skurv og Skimmel var mindre udbredt end tidligere Aar. Smælderlarverne gjorde stedvis en Del Fortræd, dette Skadedyr kan være meget generende i Forbindelse med Avl af Spise- og Læggekartofler.

Høstudbyttet for hele Landet opgives saaledes:

	1932/36	1937	1938	1939
Mill. hkg Kartofler	13,0	13,2	14,3	12,0

Der er altsaa ikke naaet nogen stor Kartoffelhøst i 1939, men tages Nedgangen i Areal i Betragtning, maa Udbyttet dog betegnes som middel. Tørstofindholdet var ret lavt og nærmest lavere paa Øerne end i Jylland.

Afsætningen af Kartofler til Spritfabrikkerne blev for Aaret 1939 386 Tusind hkg mod 375 Tusind hkg 1938. Kartoffelmelsfabrikkerne aftog 728 Tusind hkg, hvilket er en Del mere end sædvanligt, idet det normerede Aarsforbrug er 600 Tusind hkg. Afsætningen til Eksport androg i Tiden fra 1. April 1939 til 1. April 1940 ialt 346 Tusind hkg mod 205 Tusind Aaret før. Af Eksportkvantaet

Tabel 7. Eksporten af Læggekartofler, 1000 hkg.

	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40
Up to date	40,1	126,0	105,3	114,8
King Edward	3,1	19,1	2,9	4,9
Royal Kidney	3,9	7,5	11,2	5,7
Svaløf Birgitta	0,3	15,4	0,6	5,3
Alma	0,1	14,9	24,1	37,9
Majestic	—	1,5	2,4	2,2
Andre	2,3	6,7	4,7	7,8
	49,8	191,1	151,2	178,6

1939/40, altsaa efter Høst 1939, udgjorde 167 Tusind hkg alm. Handelskartofler, og Resten, 179 Tusind hkg, er eksporteret under Betegnelsen Læggekartofler og er vel ogsaa for Størsteparten anvendt hertil. Landbrugsministeriets Tilsyn med smitsomme Plantesygdomme, der har meddelt forannævnte Tal for Eksportmængder, specificerer Læggekartoffeleksporten for Sorter som anført i Tabel 7. Det fremgaar af denne Oversigt, at Up to date fremdeles er Hovedsorten i denne Eksport, men Alma arbejder sig fremad, hvorimod King Edward og Royal Kidney, der i enkelte Aar har været afsat i ret betydelige Mængder, nærmest er i Tilbagegang. Læggekartoflerne, der tidligere navnlig gik til Sydamerika og Middelhavslandene, har i 1939/40 været afsat i meget store Mængder til Schweiz, der i dette Aar aftog 78,8 Tusind hkg, derefter følger Argentina med 54,0 Tusind hkg, Uruguay med 43,6 Tusind hkg, Resten er fordelt paa en Række Lande.

Salget af Kartofler af Høsten 1939 paa Hjemmemarkedet skete til stigende Priser, idet Sæsonen blev indledet med Priser paa 5—7 Kr. pr. hkg til Avler, men i Løbet af Efteraaret og Vinteren steg Prisen helt op til 12—15 Kr. eller endnu højere hen mod Foraaret. Det var den ualmindelig haarde Frostvinter, der vanskeliggjorde Leveringen og iøvrigt medførte betydelige Ødelæggelser af Beholdningerne, saa der ved Sæsonens Slutning indtraadte ligefrem Kartoffelmangel.

Tabel 8. Græs- og Grønfoderareal i 1000 ha, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939	% Fremgang fra 1932/36 til 1939	Forholdstal 1939
Indenfor Omdriften						
Grønfoder	12,0	8,5	8,5	7,7	÷35,8	0,6
Lucerne	13,0	18,1	18,5	19,4	+49,2	1,6
Kløver og Græs til						
Høslæt	261,3	279,1	226,6	237,7	÷ 9,0	19,1
Græsning	442,0	405,2	467,5	462,1	+ 4,3	37,1
Ialt i Omdriften	728,3	710,9	721,1	726,9	÷ 0,2	58,4
Udenfor Omdriften						
Var. Græs til						
Høslæt	36,1	40,0	29,5	33,0	÷ 8,6	2,6
Græsning	174,8	179,8	177,7	186,3	+ 6,2	14,9
Eng o. l. Arealer til						
Høslæt	100,6	95,8	88,5	81,8	÷12,4	6,6
Græsning	113,3	123,4	129,4	124,1	+ 8,7	10,0
Fælled, Strandmarker						
o. l.	109,5	123,1	113,5	93,4	÷15,0	7,5
Ialt udenfor Omdrift.	534,3	562,1	538,6	518,6	÷ 2,9	41,6
Ialt Græs og Grønfoder	1262,6	1273,0	1259,7	1245,5	÷ 1,4	100,0

Græs og Grønfoder. Af Tabel 8 fremgaar, at der er sket væsentlige Forskydninger i Græsdyrkningen indenfor og udenfor Omdriften. En lille Fremgang for Græsarealet i Omdriften, som indledtes i 1938 efter et kraftigt Fald i foregaaende Aar, er fortsat i 1939. Denne Forskydning, der altsaa endnu er uden større reel Betydning arealmæssigt set, falder sammen med en ret udbredt Opfattelse gaaende ud paa, at en Del varige Græsarealer, der var udlagt paa Bekostning af Sædskiftegræsmarker, igen bør afløses af saadanne kortvarige Udlæg. Den varige Hvidkløvergræstype hører saa afgjort hjemme paa lave, nogenlunde fugtighedssikre Arealer, og saadanne findes i stor Udstrækning navnlig i Jylland, men hvor man er henvist til Græsudlæg paa Højbundsjord, vil den kortvarige Type, hvor Rødkløver er bærende Bælgplante, være at foretrække, og den Slags Græsmarker hører naturligt hjemme i Sædomløbet. — Iøvrigt frem-

gaar det af Oversigten, at Lucernearealet, der var under stærk Udvikling i Aarene indtil 1937, ikke er udvidet væsentligt det sidste Par Aar, man er endnu ikke naaet videre end til 19 Tusind ha, hvilket skulde synes at være alt for lidt i Betragtning af de meget store Fordele, Lucernen byder i tørre Aar. — Det bemærkes ,at det ogsaa i 1939 var et ret lille Areal af Kløver og Græs indenfor Omdriften, der blev benyttet til Høslæt. I den tørre Forsommer var der Brug for Arealerne til Afgræsning. Det samme gør sig gældende for Arealerne udenfor Omdriften, hvor saavel det varige Græs som Engarealerne i forholdsvis stor Udstrækning maatte anvendes til Græsning. Arealerne, der er betegnet Fælled, Strandmarker o. lign. er anført med mindre Tal end sædvanligt, men efter Statistisk Departements Meddelelser bør der ikke lægges nogen egentlig Vægt paa denne Forskydning, idet man ved Tællingen 1939 har haft vanskeligt ved at skelne mellem de nævnte Arealer og Moser m. v., som ikke regnes med til Landbrugsarealet. Af den nævnte Grund vil Forskydningen nedad i det samlede Areal for Græs og Grønfoder være at betragte som usikker.

Vækstbetingelserne var ingenlunde gode for Græsmarkerne i Foraaret. Vejret var køligt, og Manglen paa Nedbør gjorde sig ret snart gældende. I April og Maj blev det derfor ikke til ret meget med Græsvæksten, og da man naaede ind i Juni, og Varmen begyndte at gøre sig gældende, var Manglen paa Nedbør blevet den begrænsende Faktor. Høhøsten blev derfor meget lille, selv om der kunde suppleres ved Bjærgning af en ret stor anden Slæt, Betingelserne herfor var i Slutningen af Juli og i August de fleste Steder god. I den egentlige Høbjærgningsperiode i Slutningen af Juni og først i Juli var der forøvrigt Vanskeligheder nok med at faa Høet tørt, og det viste sig atter, at Bjærgning paa Rytter havde meget store Fortrin. — Selv om Græsningen var meget sparsom i Foraar og Forsommer, blev Sommeren 1939 dog ikke saa ringe en Græsningssommer, naar alt tages i Betragtning.

I Juli og August og tildels i September var der mere end rigeligt af Græs, og de Steder, hvor Siloer var til Raadighed, benyttede man Lejligheden til at bjærge Overskudet som Ensilage, men desværre var det endnu i 1939 Undtagelsen, at man var i Stand til at gennemføre Ensilering i større Udstrækning. Under den truende Mangel paa Tilførsel af Kraftfoder var man indstillet paa at udnytte Græsningen stærkt i Efteraarstiden, men Kulden i Oktober standsede Væksten og drev Køerne fra Marken trods alle gode Forsætter.

Tabel 9. Høstudbytte af Hø og Græsning, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939
Agerhø, Mill. hkg	14,3	16,9	12,1	11,6
Enghø, Mill. hkg	5,3	5,6	4,4	4,0
Hø ialt, Mill. hkg	19,6	22,5	16,5	15,6
Græsning, Mill. Afgrødeenheder	27,1	27,6	28,7	28,6

Af Tabel 9 fremgaar det, at Høstudbyttet for saavel Agerhø som Enghø i 1939 blev det laveste, der er konstateret i en Aarrække. Derimod naaede man for Græsningen, maalt i Afgrødeenheder, op paa meget nær samme Udbytte som 1938 og en Del over 1937 samt Femaaret 1932/36.

Tabel 10. Høstudbytte i Mill. Afgrødeenheder, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939
Kærne	31,0	32,7	37,9	33,3
Halm	9,2	9,4	11,3	9,3
Kornafgrøder ialt	40,2	42,1	49,2	42,6
Roer og Kartofler	30,6	32,5	31,9	33,8
Grønfoder, Hø og Græsning	35,0	36,6	35,3	34,8
Høsten ialt	105,8	111,2	116,4	111,2

Det samlede Høstudbytte fremgaar af Tabel 10. Hovedafgrøderne er her maalt i Afgrødeenheder (svarende til 100 kg Byg eller 100 F. E.). Det ses, at den samlede Kornavl for Kærne og Halm omtrent har været som i 1937, væsentligt under 1938, men en Del højere end Fem-

aaret 1932/36. For Roer og Kartofler naaedes i 1939 højere Tal end de 2 foregaaende Aar. Udbyttet var paa Højde med Avlen af disse Afgrøder i 1936, der gav den hidtil største Rodfrugthøst. For Grønfoder og Græsning blev det samlede Tal for 1939 lidt lavere end nærmest foregaaende Aar, for alle Afgrøder under et naaedes 111,2 Mill. Afgrødeenheder, hvilket maa betegnes som en jævn Middelhøst. Det fremgaar af Oversigten, at Aaret 1939 ikke kunde maale sig med 1938, navnlig ikke hvad Kornafgrøder angaar, derimod var Rodfrugtudbyttet højere.

Tabel 11. Frøavlsarealer i 100 ha, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939	% Fremgang fra 1932/36 til 1939	Forholdstal 1939
Runkelroer og Fodersukkerroer	19,2	14,0	12,3	16,3	÷ 15,1	4,0
Kaalroer og Turnips	16,8	13,9	13,8	14,5	÷ 13,7	3,5
Sukkerroer	11,6	6,8	4,3	2,9	÷ 75,0	0,7
Rødkløver, tidlig	14,3	27,7	23,9	31,7	+121,7	7,7
Rødkløver, sildig	22,8	43,6	33,3	28,6	+ 25,4	7,0
Hvidkløver	26,6	37,1	29,6	27,1	+ 1,9	6,6
Andre Græsmarksbælgpl.	9,5	12,4	11,8	12,6	+ 32,6	3,1
Bælgpl. og Græsser i Bland.	4,2	3,5	2,7	3,6	÷ 14,3	0,9
Græsser	169,7	207,6	175,9	229,0	+ 35,0	55,9
Andet Mark- samt Havefrø	23,9	30,2	33,0	43,6	+ 82,4	10,6
Ialt Frøareal	318,6	396,8	340,6	409,9	+ 28,7	100,0

Frøavlen. Arealet udvidedes paany i 1939 og passerede atter de 40 000 ha (Tabel 11). Fremgangen faldt særlig paa Rodfrugter og tidlig Rødkløver, hvorimod sildig Rødkløver og Hvidkløver gik en Del tilbage. Græsfrøarealet udvidedes betydeligt.

Vækstbetingelserne var ret forskellige for de enkelte Frøsorter. I ikke faa Tilfælde bar Markerne Præg af mindre gode Udlægsbetingelser i 1938, men navnlig øvede det kolde, tørre Foraar Indflydelse paa Udviklingen. Avlen af Roefrø blev dog gennemgaaende tilfredsstillende, Græsmarksbælgplanterne gav derimod meget forskel-

ligt Udbytte, Hvidkløver var saaledes i en Del Tilfælde totalt mislykket, og som Helhed blev Høsten af denne Art meget lille, idet Forsommertørken og den paafølgende frodige Periode gav meget uens Udvikling og gennemgaaende daarlige Modningsbetingelser. Rødkløver derimod gav et jævnt godt Udbytte. For Græsserne opnaaedes ligeledes ret tilfredsstillende Udbytte, dog varierende stærkt efter Arterne.

Der foreligger endnu ikke endelig Opgørelse over Frøhøstens Størrelse 1939. Der henvises til senere Redegørelse i „Tidsskrift for Planteavl", „Tidsskrift for Frøavl" samt „Dansk Frøavl".

Andre Afgrøder. I Arealstatistikken samles en Række Afgrøder under Betegnelsen „Andre Høstarealer". Det drejer sig om Boghvede, Hør, Spergel, Kommen o. l., endvidere Havesager i Marken m. v. Disse Arealer opgøres for 1939 til ialt 8,4 Tusind ha. Det bemærkes dog, at man ved Optællingen har overført Arealet for Havesager i Marken fra 1938. Arealerne er som Helhed uforandrede fra de nærmest foregaaende Aar. Tallet 8,4 Tusind ha viser, at disse Afgrøder er uden egentlig Betydning for det almindelige Landbrug, tilsammen har de i 1939 kun lagt Beslag paa 0,3 pCt. af det samlede Landbrugsareal. For enkelte Landbrug, hvor denne specielle Avl af Handelsafgrøder er taget op, kan Sagen derimod have stor Betydning, og iøvrigt har den senere Tids Udvikling henimod ringere Forsyningsbetingelser vist, at det nu vilde være en Fordel, om en Del af de nævnte Afgrøder havde været taget stærkere i Brug, end Tilfældet er. Ingen kan dog bebrejdes noget i denne Forbindelse. Som Helhed har Afgrøderne faaet den Placering, som de økonomiske Muligheder har berettiget dem til, og endelig er det jo saadan, at for adskillige af de under Gruppen hørende Afgrøder, hvoraf enkelte har været stærkt omtalt i Pressen, kun skal dyrkes i meget ringe Omfang, inden Landets Behov er dækket.

Selv om Diskussionen om Spindplanter og Olieplanter først rigtig tog Fart, efter at der var disponeret over Landbrugsarealerne i 1939, var man dog fra flere Sider opmærksom paa, at der muligvis her laa en Chance, og at det vilde være heldigt for Landet, om man i Tide indstillede sig paa Dyrkning af disse Afgrøder, hvoraf navnlig skal nævnes Spindhør og Oliehør. Spindhørren har i de seneste Aar faaet en forholdsvis god økonomisk Placering, hvilket har medført, at man dels fra Forsøgsvirksomhedens Side og dels ogsaa gennem Dyrkning i Praksis, har indhentet gode Erfaringer. Selve Arealet var dog i 1939 ikke naaet videre end til ca. 500 ha. Ogsaa for Oliehør foreligger der ret gode forsøgsmæssige Dyrkningsresultater, og enkelte gennemførte i 1939 en praktisk Avl i større Stil og med godt Resultat.

Det vil fremgaa af foranstaaende, at Avl af Planteprodukter til direkte industriel Udnyttelse her i Landet kun er af ganske ringe Omfang, naar bortses fra Levnedsmiddel- og Gæringsindustrierne. Det er muligt, at Fremtiden vil bringe en Ændring i dette Forhold, og naturligvis vil man fra Landbrugets Side støtte en Udvikling i den Retning, saa snart en naturlig Basis herfor er tilstede, og Avlen økonomisk set er bærende.

Brakarealerne omfattede i 1939 tilsammen 31,4 Tusind ha, hvoraf 14,4 Tusind ha er Helbrak og 17,0 Tusind ha Halvbrak. Det samlede Brakareal var i 1938 32,5 Tusind ha, og gaar man Aarene tilbage, vil det ses, at Brakarealet er jævnt reduceret. I 1929 var Arealet 66 Tusind ha. Der har saaledes i den forløbne 10-Aarsperiode været Tale om en Halvering. Det er vel ikke sandsynligt, at denne Udvikling fortsætter, idet man i Virkeligheden kan sige, at Brakning nu er uden væsentlig Betydning. For saa vidt kan det være en Tilfredsstillelse at konstatere, at man i dansk Landbrug har fulgt Parolen, at Jorden skal bære Afgrøde hvert Aar. Forsøgsmæssige Undersøgelser tyder afgjort paa, at Brakken som almindelig Kulturforan-

staltning ikke har den Betydning, som man var tilbøjelig til at tillægge den i ældre Tider. Der sker i hvert Fald det ved Brakning, navnlig Helbrak, at Jorden tappes for en Del af sit Næringsindhold paa Grund af Omsætning med paafølgende Udvaskning. — Men der er ogsaa en anden Side ved Brakspørgsmaalet, som skal nævnes: Ukrudtsbekæmpelsen. Selv om der vel i Almindelighed er sket en Udvikling til det bedre paa dette Omraade, er der endnu langt igen, og de allersidste Aar synes ikke at have forbedret Stillingen. Der kan nævnes et og andet til Undskyldning, saaledes Vanskelighederne ved at skaffe Arbejdskraft og endvidere de tørre Aar, hvor Afgrøderne stedvis har svigtet og derved har givet for god Plads for Ukrudtet. Heldigvis ser det ud til, at man har saa gode Midler ihænde i Ukrudtsbekæmpelsen, saa Brak ikke skulde være nødvendig til Opnaaelse af rene Marker; det gælder bare om at faa Landbruget til at udnytte Forsøgenes Anvisninger.

Tabel 12. Forbruget af Kunstgødning, hele Landet.

	Forbrug i 1000 t pr. 1. Juli			
	1935/36	1936/37	1937/38	1938/39
18 % Superfosfat	363,0	360,2	385,2	387,7
40 % Kaligødning	81,1	87,9	104,0	111,6
Kalksalpeter	102,1	109,6	116,3	118,2
Chilesalpeter	39,3	41,7	56,7	62,5
Natronsalpeter	5,9	6,0	9,9	9,1
Sv. Ammoniak	39,6	42,5	42,4	39,4
Kalkkvælstof	2,1	2,5	2,8	2,9
Nitrophoska	1,2	1,4	1,7	1,9

Forbruget af Kunstgødning belyses af Oversigterne i Tabel 12 og Tabel 13. Denne Statistik er udarbejdet af Gødningsfirmaerne og svarer til Forbrugsaar, idet Deling efter Landbrugets Indkøb er sket pr. 1. Juli. Det ses, at Superfosfatforbruget 1938/39 har været omtrent som for 1937/38. Der synes at være indtraadt en Standsning i det stigende Forbrug for denne Gødning, derimod er Kaliforbruget atter steget væsentligt, og for Sal-

petergødningerne ses ligeledes et øget Forbrug, hvorimod Sv. Ammoniak er gaaet lidt tilbage. Kalkkvælstof, der i alt væsentligt anvendes til Ukrudtsbekæmpelse, er ligeledes anvendt i uforandrede Mængder. Imidlertid kunde man have anvendt betydeligt mere, saafremt Landet havde været forsynet hermed, da Ukrudtsbekæmpelsen skulde iværksættes. Det vil være heldigt, om man ad Aare vil være i Stand til fuldt ud at dække Behovet paa dette Omraade, der synes glædeligvis at være stigende Interesse for Anvendelse af kemiske Midler til Bekæmpelse af korsblomstret Ukrudt, og blandt Midlerne indtager Kalkkvælstof en fremtrædende Stilling.

Tabel 13. Egnenes forholdsvise Kunstgødningsforbrug 1938/39.

	kg pr. ha			Forholdstal for rene Næringsstoffer		
	15½% Kvælstofgødn.	Superfosfat	Kaligødn.	Kvælstof	Fosfors.	Kali
Sjælland	99	86	28	100	100	73
Bornholm	82	120	32	100	170	101
Lolland-Falster ...	176	184	45	100	121	67
Fyn	102	95	30	100	108	77
Østl. Jylland	79	124	33	100	182	109
Nordl. —	59	134	32	100	262	138
Vestl. —	57	136	41	100	279	186
Sydl. —	60	112	40	100	218	173
Hele Landet	78	121	35	100	180	115

Oversigten i Tabel 13 over de enkelte Egnes forholdsvise Forbrug af Kvælstof,- Fosforsyre- og Kaligødning har betydelig Interesse. Øerne er foran i Kvælstofforbrug. Naar Lolland-Falster her indtager en Særstilling, maa en Del af Forklaringen skyldes de store Sukkerroearealer, som har et betydeligt Kvælstofbehov. Lavest ligger Jylland, og navnlig synes man at holde igen med Kvælstofanvendelsen paa de lettere Jorder, der er mest udbredt i Nord-, Vest- og Sydjylland. Det er vel ikke umuligt, at den økonomiske Grænse for disse Arealer ligger lidt lavere end for de bedre og mere dyrkningssikre Jorder, men saa stor en Forskel, som Tallene giver Udtryk for, er der dog sikkert ikke Tale om, de lette Jorder træn-

ger i høj Grad til Kvælstof. Man kan ikke frigøre sig for en Mistanke i Retning af, at man paa visse Strækninger i Jylland i lovlig høj Grad er tilbøjelige til at flotte sig noget med Superfosfat paa Kvælstofgødningens og muligvis ogsaa paa Kaligødningens Bekostning. Fortsat og udvidet Forsøgsarbejde vil alene kunne bringe det nødvendige Korrektiv paa dette Omraade.

Tabel 14. Priser paa Planteavlsprodukter, Kr. pr. 100 kg.
(Efter Det landøkonomiske Driftsbureau, 1. Juli—30. Juni.)

	1935/36	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40
Hvede, Sælger	13,67	19,46	18,22	14,57	(18,72)
Byg 2rd. —	12,26	17,54	17,46	12,27	(18,00)
Havre —	13,10	16,25	16,20	12,42	(18,32)
Havrehalm	2,64	3,75	3,01	2,87	3,86
Kartofler (Sælgers St. Sj.)	6,95	7,80	5,72	5,02	10,55
Sukkerroer	2,20	2,20	2,40	2,38	2,50
Runkelroefrø	100,00	50,00	52,00	58,00	80,00
Kaalroefrø	38,00	54,00	50,00	46,00	80,00
Hundegræsfrø	45,00	70,00	84,00	92,00	88,00
Indekstal for Planteprodukter (1909/14 = 100)	101	127	116	106	149
Indekstal for Husdyrprodukter (1909/14 = 100)	117	118	129	129	138

Til Oplysning om Prisforholdene anføres i Tabel 14 efter Det landøkonomiske Driftsbureau Gennemsnitsnoteringer for Aaret 1939/40 (1. Juli—30. Juni) samt de nærmest foregaaende Aar. Pristallene for 1939/40 dækker saa nogenlunde Afsætningsperioden for Høst 1939, og det ses, at der er sket væsentlige Prisstigninger paa forskellige Omraader, navnlig er Kornpriserne gaaet stærkt op. Naar Tallene herfor anføres i Parentes, er det Udtryk for, at Omsætning og Prisdannelse ikke har formet sig frit. Meget snart efter Krigsudbruddet i September indførtes Maksimalpriser, der laa væsentligt over de tidligere fastsatte Minimalpriser. Grundet paa Kornknaphed, navnlig efter at Tilførsel udefra var standset ved Begivenhederne den 9. April 1940, viste det sig henimod

Høstaarets Slutning vanskeligt i det frie Marked at købe Korn til Maksimalpriser. I det hele taget gik det saadan, at de i Kornloven anviste Veje for Fordeling og Omsætning af Landets Kornreserver ikke slog til overfor de af Krigsforholdene fremkaldte tildels uforudsete Vanskeligheder. Kræfter, der virker i Retning af fri Omsætning og Prisdannelse, gjorde sig efterhaanden stærkt gældende, — ogsaa af den Grund er de i Tabel 14 for 1939/40 anførte Kornpriser kun et delvis rigtigt Udtryk for, hvad der er opnaaet ved Kornsalg. — Halmpriser og Kartoffelpriser ses at være steget stærkt, det er Prisforskydningerne i Høstaarets sidste Kvartaler, der gør sig gældende. Ligeledes er Prisstigningen udpræget for Roefrø, derimod er der Tale om et lille Fald for Hundegræsfrø. Indextallet med 1909/14 = 100 bliver for Planteprodukter 149, men for Husdyrprodukter kun 138. I Betragtning af de to Indextals Stilling i de foregaaende Aar, maa der konstateres en Udvikling til Fordel for Planteproduktionen. Navnlig er Stillingen bedret i Sammenligning med 1938—39.

I Forbindelse med Omtalen af Mulighederne for Afsætning er det af Interesse, at der ogsaa for Aaret 1939 (Kalenderaaret) har været Tale om en betydelig Eksport af Planteavlsprodukter, saaledes som det fremgaar af Tabel 15 (Statistisk Departement). Afsætningen af Byg, der væsentligst anvendes som Maltbyg, er dog gaaet adskilligt tilbage. Kartoffeleksporten er tidligere omtalt. Afsætningen af Græsfrø og Roefrø ligger over de to foregaaende Aars, og navnlig er de hjembragte Beløb væsentligt større.

Tabel 15. Udførsel af Planteavlsprodukter.

	1937		1938		1939	
	Mill. kg	Mill. Kr.	Mill. kg	Mill. Kr.	Mill. kg	Mill. Kr.
Byg	141,1	17,1	106,6	16,0	87,3	10,9
Andet Korn	39,2	7,8	14,0	2,4	6,2	1,1
Kartofler	58,9	6,0	20,0	1,9	34,6	3,4
Græsfrø	9,0	7,6	11,4	8,9	11,9	13,1
Roefrø	1,8	1,2	1,8	1,1	3,6	2,7

Direkte Afsætning af Planteprodukter, hvad enten der tænkes paa Hjemmemarkedet eller Salg til Eksport, kan i en Række Enkelttilfælde være af stor Betydning, men som Helhed er det en forholdsvis ringe Part af Landets samlede Høst, der omsættes paa denne Maade. Foretages en Vurdering af den samlede Høst i Afgrødeenheder, vil Afsætningen af Korn til Mel og Gryn m. v., Sukkerroer til Sukker, Kartofler til Konsum og Melfremstilling og endelig særlige Afgrøder til industriel Forarbejdelse ialt kun andrage omkring en Tiendedel af Høstudbyttet — de ni Tiendedele er man henvist til at anvende til Opfodring paa Husdyrene. Saadan har det været i en lang Aarrække, og 1939 dannede ingen Undtagelse i den Henseende.

Hvordan Udviklingen fremtidig vil forme sig, er det ikke Opgaven her at vurdere. Det maa haabes, at de Vanskeligheder for Opretholdelse af normale Produktionsforhold indenfor Landbruget, som gør sig stærkt gældende for Tiden, maa kunne overvindes, og at det vil vise sig, naar Udviklingen igen bærer fremad, at den værdifulde Del af Landbrugets Produktionsapparat, som er opbygget gennem ihærdigt og maalbevidst Arbejde i de mange Enkeltbedrifter og i fælles Virke, maa være bevaret, saa Grundlaget for Genrejsning og nye Fremskridt er til Stede.

Verdensproduktionen af Æg og Fjerkræ.

Af Statskonsulent *W. A. Kock.*

(Fortsat.)

Belgien.

Indenfor Belgiens mange Smaabrug indtager Fjerkræet en fremskreden Plads. Interessen er ikke alene samlet om Ægproduktion, men ogsaa i stor Udstrækning om Fedning af Fjerkræ, særlig i det nordvestlige Belgien i Omegnen af Malines. Fjerkræfederne møder op paa de sær-

Fig. 3. Typisk belgisk Fjerkræfederi.

lige Kyllingemarkeder og køber 4 à 5 Maaneder gamle Kyllinger, der overvejende er af den udprægede Federace *Coucou de Malines*. Ved en paa Federierne foretagen rationel Fedning frembringes de paa Verdensmarkedet velkendte *Brysseler Poularder*.

Efter Verdenskrigen optog man i Belgien med stor Kraft Produktion af Æg, saa det efterhaanden lykkedes

Fig. 4. Belgisk Kyllingeopdrætter paa Vej til Markedet.

for Belgien fra et ægimporterende Land at rangere mellem de større ægeksporterende Lande samtidig med, at det indenlandske Forbrug forøgedes stærkt. Belgien, der i 1914 havde 12 Mill. Høns og under Krigen gik ned til 4 Mill., kom snart op paa omtrent det dobbelte Antal og i 1931 paa 23 Mill. Høns. Gennemsnitslægningen, der i 1914 var 70 à 80 Æg pr. Høne, anslaas nu til 120 Æg pr. Høne. I Aarene før 1936 aftog det spanske Marked en betydelig Del af de belgiske Æg, men iøvrigt har Belgiens Ægeksport i de senere Aar været aftagende. I 1937 eksporteredes 10 509 000 Snese Æg, hvoraf Tyskland var den største Aftager, og i 1938 6 828 000 Snese.

Frankrig.

I Frankrig er der fortrinlige Betingelser og godt Klima for Fjerkræavlen, der gennemgaaende drives efter mere gammeldags Metoder, dog har man særlig i de senere Aar iværksat forskellige Foranstaltninger til Avlens Fremme.

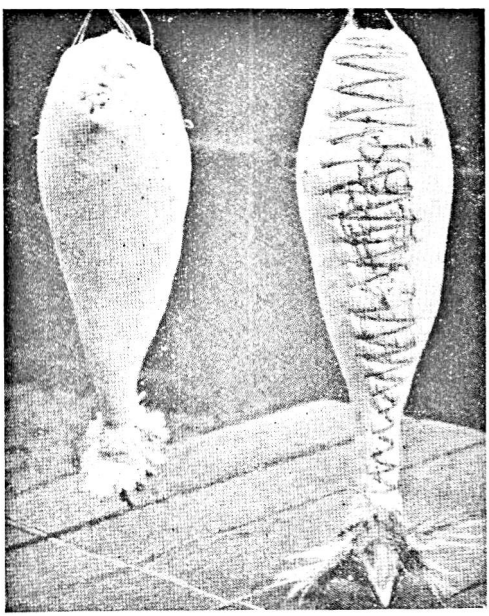

Fig. 5. La Bresse Poularder, indsyede i Lærred for derved at opnaa en kompakt Form.

Foruden Ægproduktionen danner Fedning af Fjerkræ en vigtig Biindtægt for de mange Smaabrug, og verdenskendte er de fortrinlige, godt betalte *Chapons de Bresse.* Det er mest Kvinderne, der passer Fjerkræet og ofte ved Siden af Beboelsen har Fedebure, hvor det til Fedning indsatte Fjerkræ nøje passes og fodres. Foruden de almindelige Hønseracer ses overalt lokale Landracer, blandt hvilke *la Bresse, Faverolles* og *Houdans* indtager Førerpladsen. I 1930 fandtes der henved 60 Mill. Stkr. Fjerkræ

i Frankrig. Ogsaa Ande-, Gaase- og Kalkunavl drives i stor Udstrækning, og Produktion af store, kødfulde Dueunger af Landrace giver en ikke ringe Biindtægt.

Schweiz.

I Schweiz, hvor Betingelserne ikke er særlig gunstige for Fjerkræavl, idet bl. a. Foderet er dyrt, er der paa Grund af det store Fremmedbesøg et betydeligt Æg- og Fjerkræforbrug, men skønt der gøres en Del for at fremme Produktionen, og Antallet af Fjerkræ ogsaa er forøget til omkring ved 5 Mill. Stkr., maa Schweiz indføre ca. 1/3 af sit Æg- og henved Halvdelen af sit Fjerkræforbrug.

Syd- og østeuropæiske Lande.

I de fleste syd- og østeuropæiske Lande er Fjerkræavlen ret upaaagtet. I Spanien er der i flere Egne ideelle Betingelser og godt Klima for Fjerkræavl, som dog ikke udnyttes, idet gamle Metoder gennemgaaende anvendes. Ved en Del af de almindelige Landbrug, ja selv ved de mange Smaabrug ses saa godt som ikke Fjerkræ. Spanien havde inden de urolige Forhold henved 26 Mill. Høns. Over Halvdelen af det Fjerkræ, der forbrugtes, maatte indføres, ligesom Landet har haft en meget stor Ægimport, der i 1936 androg omkring ved 30 Mill. Snese; det har saaledes været det trediestørste ægimporterende Land i Europa. Overalt forbruges store Mængder af Æg og Fjerkræ, der af Producenterne sælges paa lokale Markeder eller til Opkøberne, og i Butikkerne kan man ligesom i Frankrig og Italien nøjes med at købe en halv Høne, et Laar eller et Bryst- og Vingestykke; ogsaa Indvoldene og Kammene er der Rift om. Det er mit Indtryk, at Spanien har store Muligheder for en Forøgelse af Æg- og Fjerkræproduktionen.

Italien, der ligeledes har gode Forhold for Fjerkræavl, har en betydelig Produktion og stort Forbrug af Æg og Fjerkræ. Omend der i de senere Aar er udrettet en Del

for at ophjælpe Fjerkræavlen, lader Pasningen og Plejen ofte meget tilbage at ønske. Æggene, der tit fremkommer snavsede og daarligt behandlede, opkøbes saavel som Fjerkræet almindeligvis af Smaahandlende. Hovedvægten lægges paa at fremme og forbedre Fjerkræavlen indenfor Landbrugene, ikke mindst hos de mange smaa Forpagtere, der har dannet sig en vigtig Biindtægt gennem Salg af Æg, Opdræt af Kapuner, Poularder og de meget yndede Perlehøns. Der holdes gennemgaaende Italienerhøns og italienske Landracer, og Gennemsnitslægningen af Italiens Høns ansættes til ca. 100 Æg pr. Høne. I Norditalien er det ofte Skik og Brug at lade Fjerkræet overnatte i flyttelige Straahytter, anbragte paa Markerne mellem Vinstokkene, i andre Egne holdes Hønsene i smaa Bure, og i de fattige Kvarterer, bl. a. i Neapel og Palermo, er det almindeligt, at der uden for Beboelseshuset anbringes et simpelt Tremmebur til et Par Høns, som man køber af omrejsende Hønsekræmmere, der transporterer Hønsene sammenbundne ved Benene i Bundter. Hønsene, der faar alt spiseligt Affald, overnatter i Burene og lukkes om Morgenen ud i de smalle Gyder.

I intet Land, Belgien undtaget, ses saa mange Duer som i Norditalien, hvor de holdes ved omtrent enhver Landejendom, ofte i et over Laden anbragt Duetaarn. Duerne er af store, kødfulde, godt ynglende Landracer, de saakaldte Piacentiner- og Romagnoliduer, som man sikkert burde forsøge med herhjemme, hvor Duerne gennemgaaende er af en for ringe Kødkvalitet. De italienske Dueunger sælges til Opkøbere fra de store Duefederier, navnlig nær Milano, hvortil Duerne transporteres i særlige Banevogne.

Endvidere er der af stærkt æg- og fjerkræproducerende Lande Grund til at nævne Polen med sine mange Gæs og henved 60 Mill. Stkr. Fjerkræ, der navnlig holdes indenfor Smaabrugene, men trods de gode Betingelser og det af Fjerkræavlerforeninger, Andelsselskaber og Konsulenter udrettede Arbejde er Ægkvaliteten gennemgaa-

ende daarlig, og smaa Æg fremkommer i stor Mængde. Ogsaa i Czekoslovakiet med sine 30—35 Mill. Stkr. Fjerkræ spillede Produktionen af Æg og Fjerkræ, hvoraf Hovedmængden stammede fra de smaa Brug, en ikke ringe Rolle. I Ungarn med sine 53,7 Mill. Stkr. Fjerkræ, deraf 41,5 Mill. Høns og Kyllinger, findes henved 95 pCt. af Fjerkræet ved Smaabrugene. Den ungarnske Fjerkræeksport beløb sig i 1937 til ca. 77 Mill. Kr., og Ungarn er den største Leverandør af slagtet Fjerkræ særlig Høns og Kalkuner til England, hvortil det i 1938 leverede ca. 39 pCt. af dettes Indførsel af Slagtefjerkræ. Ogsaa i Rumænien, hvor det meste Fjerkræ holdes ved de mindre Brug, er der udmærkede Betingelser for Fjerkræavl, og man regner med, at der findes henved 37 Mill. Høns foruden en Mængde andet Fjerkræ, særlig Ænder. I Bulgarien er der i de senere Aar oprettet Forsøgsstationer, Mønsterhønserier og som i Ungarn statslige Rugerier, og Midlerne skaffes til Veje gennem et Fond, som Eksportørerne maa yde Støtte. Næsten enhver af Bulgariens godt 700 000 Smaabrugere holder Fjerkræ, og i 1934 opgives det, at der fandtes godt 12 Mill. Høns i Landet. I Jugoslavien regner man med et Hønseantal af 16,5 Mill. Stkr., i Grækenland med henved 9 Mill. Stkr. Fjerkræ og en Gennemsnitslægning af 80 Æg pr. Høne, og i Tyrkiet med godt 7 Mill. Høns.

De forenede Stater.

Vender vi os til De forenede Stater i Nordamerika, der ikke alene er det anførende, men ogsaa det store Produktionsland paa Fjerkræavlens Omraade, fremgaar det, at den samlede Æg- og Fjerkræproduktion udviser en langt større Værdi end i noget andet Land i Verden. Fra et upaaagtet Stade er Fjerkræavlen i det sidste halve Aarhundrede vokset op til at være af overordentlig stor nationaløkonomisk Betydning, og man faar Indtryk af, hvilken Kæmpeproduktion af Fjerkræ og Æg, det drejer sig om, naar det anføres, at »the Billion Dollar Poultry Industry

of the United States of America«, som det hedder i Agitationen, i Værdi overskrider flere af de andre Produktionsgrene indenfor Landbruget, og at Amerika er et Land, hvor antagelig henved 25 pCt. af Verdens Æg og Fjerkræ bliver produceret. Hvor vigtig en Del af denne store fjerkræforbrugende Nations Føde, Fjerkræprodukterne er, ses af, at den aarlige Værdi af Æg- og Fjerkræproduktionen i adskillige Aar har overskredet Værdien af Hvede- og Bomuldshøsten, Kvæg og Svin, og kun været overgaaet af Mejeri- og Majsproduktionen. I Tidsrummet fra 1926—35 anslaar man, at Æggenes Værdi har andraget 570 Mill. Dollars aarlig, og man er kommet til det Resultat, at Nationens Høns tilsammen lægger 1172 Æg hvert Sekund i Døgnet, og dersom alle Æggene produceret i et Aar i De forenede Stater blev pakkede, vilde det blive til over 100 Mill. Kasser.

Antallet af Høns og Kyllinger over 3 Maaneder androg den 1. Januar 1939 412,6 Mill. Stkr. Indenfor Landbrugene fandtes der i 1928 henved 475 Mill. og 1. Januar 1937 387,3 Mill. Høns og Kyllinger, og i Løbet af sidstnævnte Aar opdrættedes henved 650 Mill. Kyllinger, hvoraf ca. 384 Mill. blev tilført Markedet. Ogsaa Fjerkrægødningen, der mere og mere udnyttes, betyder aarlig store Værdier i et Land som Amerika med sine mange større og mindre Fjerkræflokke, og endelig kan anføres, at en ikke ringe Mængde Æg, bl. a. de ubefrugtede og mislykkede Æg fra Rugerierne, anvendes i industrielle Øjemed.

Indenfor Amerikas Fjerkræavl specialiserer man sig almindeligvis, og særlig ved Landbrugene, navnlig de blandede Farme, spiller Fjerkræavlen en betydelig Rolle. Det berettes saaledes, at der efter sidste Opgørelse fandtes Fjerkræ ved 5 833 000 Landbrug eller ved 85,6 pCt. af samtlige Landbrug i Amerika, og at Gennemsnitslægningen af Landbrugshønseflokkene ansættes til 106 Æg pr. Høne. I de nordcentrale Stater, hvor der paa Farmene findes omkring 180 Mill. Høns og Kyllinger, samt i de midtvestlige Stater holdes mest Fjerkræ, og man regner

med, at omtrent Halvdelen af de Æg, der produceres, stammer fra de store Kornbælteareale, hvor Foderet er billigt. Forholdene er gennemgaaende gode for Fjerkræavl, omend de klimatiske Forhold er vidt forskellige indenfor et saa stort Landomraade, hvor f. Eks. alene Iowa, der med sine 27 Mill. Høns og Kyllinger er den største æg- og fjerkræproducerende Stat i Unionen, er saa stor som Irland og Skotland tilsammen.

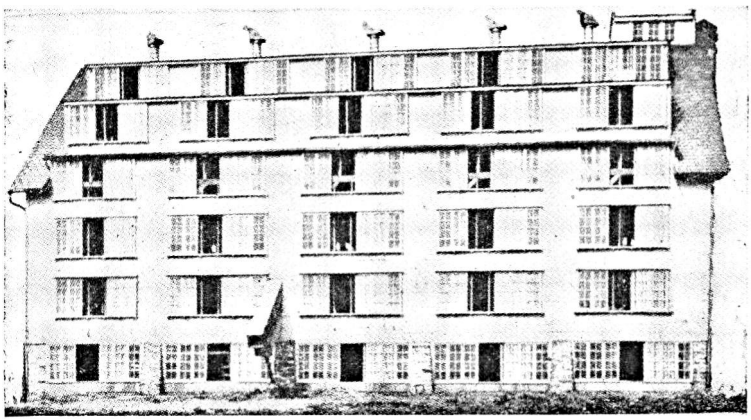

Fig. 6. Seksetages Hønsehus til Indendørshønseridrift.

Om Stordrift paa Hønseholdets Omraade i Amerika har mange været tilbøjelige til at antage, at denne dannede Grundlaget for Hønseavlen derovre. Dette er imidlertid langt fra Tilfældet, idet kun henved 2 pCt. af den samlede Æg- og Fjerkræproduktion i Staterne stammer fra de saakaldte kommercielle Ægfarme, der særlig er dominerende nærved de tætbefolkede Byer, de store Industricentre i Atlanterhavs- og Stillehavsstaterne, og hvoraf flere er paa 10 000 til 20 000 Høns og derover. Velkendt er saaledes Hønsebyen Petaluma i Kalifornien, der paa New York Marked er kendt for sin Produktion af ubefrugtede Handelsæg.

Intensiv Hønseridrift gennemføres mange Steder, og ofte ses gamle Bygninger indrettede til Hundredevis af

Høns, eller der opføres Hønsehuse paa op til 6 Etager, delt i Afdelinger, hver rummende et Par Hundrede Unghøner. Disse holdes til Stadighed inden Døre og forceres i deres etaarige Levetid frem til den størst mulige Æglægning. Desuden findes der ofte store Bedrifter, hvor Hønerne til Stadighed i det Hønnekeaar, de almindeligvis kun faar Lov at leve, holdes hver for sig i de i særlige

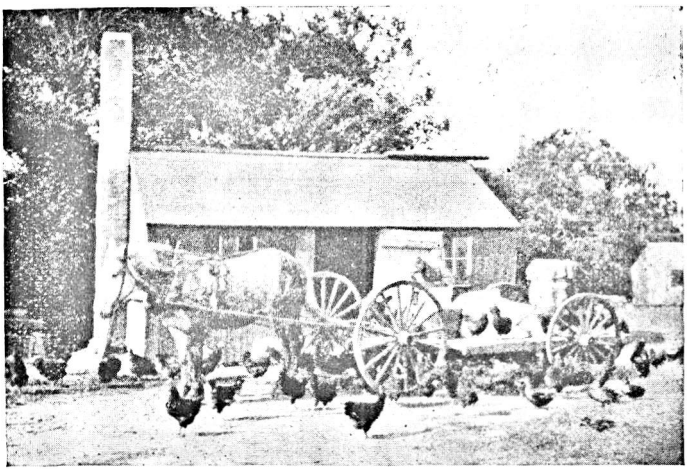

Fig. 7. Paa de store Hønserier anvendes meget lave Vogne til Transport af Foder, Vand, Æg o. s. v.

Bygninger anbragte Metalbure, de saakaldte Æglægningsbatteribure, som dog maa betegnes som en utiltalende og unaturlig Maade at holde Høns paa. Foruden disse kommercielle Hønserier findes der mange Avlshønserier, hvorfra der spredes store Mængder af Avlsmateriale og gøres et omfattende Avlsarbejde, der ofte ledes af ansete Avlsledere.

Et af de vanskeligste Problemer for den amerikanske Fjerkræavler er den Mangel paa Stabilitet i Priser paa Foder og Fjerkræprodukter, der gør sig gældende og som er fremkaldt ved de uregelmæssige Tilførsler af Æg og Fjerkræ, og hertil kan føjes, at Stordriften med de mange

Høns og Kyllinger, ofte holdt paa en relativ lille Plads, i Forbindelse med den kæmpemæssige Rugning og Spredning af daggamle Kyllinger har en ikke ringe Andel i, at flere farlige Fjerkræsygdomme har vundet Fodfæste, omend der fra offentlig Side er store Arbejder i Anvendelse for at bekæmpe dem.

Racefjerkræavlen synes i Amerika at have større Udbredelse end i noget andet Land. Det meste og bedste Avlsarbejde er foretaget med de hvide Italienere, der ogsaa er mest udbredte, særlig indenfor de store Hønserier. Der kan iøvrigt spores en voksende Interesse for Frembringelsen af mere tunge og kødrige, men dog rigtlæggende Høner selv indenfor de lette Racer, ved at der i Avlen tages Hensyn til, at Individerne ved Siden af høj Æglægning ogsaa besidder god Kødfylde eller, om man vil, en vis Kødtype. Det er et Problem, som sikkert i Fremtiden mere og mere vil komme til at staa paa Dagsordenen og maaske er Grunden til, at en Del Hønseholdere derovre nu sværger til en Race, som benævnes *Lamona*, der er en stor, kødrig, stærkt italienerpræget, hvid Høne med røde Øreskiver. Som en Nyhed kan nævnes de smukke, røde Italienere, der i Farve er lig røde Rhode Islands. De brune Italienere, der derovre forekommer i to Farvevarieteter, er ogsaa Genstand for Interesse, og det kan i denne Forbindelse nævnes, at Afkommet efter importerede brune Italienere fra Danmark er faldet godt ud. Næstefter Italienerne hører røde *Rhode Islands*, hvide *Wyandotter*, sorte *Jersey* samt hvide og tværstribede *Plymouth Rocks*, inden for hvilke sidste man skelner mellem mørke og lyse, til de mest holdte Racer. I Staten New Hampshire er tiltrukket en Rhode Island-lignende, gullig-brun Hønserace, der gennem en lang Aarrække har været meget udbredt blandt denne Stats mange Hønseholdere. Den kaldes rød *New Hampshire*, betegnes som »The Business Fowl of America« og besidder lignende Egenskaber som de øvrige mellemsvære, amerikanske Hønseracer, som den er paa Størrelse med.

Der er i Aarenes Løb rent teknisk set udført store Forbedringer. Jeg behøver blot at nævne, hvilken Betydning det har haft for andre fjerkræinteresserede Lande, at man derovre fik Idéen til Anvendelsen af Fritfoder, kunstig Lys samt til Indretning af Hønsehuse med forenet Læskur og Soverum, og at man allerede i 1889 konstruerede den første Kontrolrede og derved dannede Grundlaget for Optagelsen af den planmæssige Avl, som senere fik en saa stor Betydning for Hønseavlens gode og sunde Udvikling Verden over.

For Hønsehusenes Vedkommende gælder det, at man mere og mere er gaaet over til at bygge dem dybere og ventilere dem bedre, ligesom man flere Steder i den kolde Aarstid er inde paa at anvende kunstig Varme for at tørre Luften i Husene og i den varme Tid afkøle denne ved Hjælp af elektrisk drevne Ventilatorer. Vinduerne anbringes gennemgaaende noget højere oppe i Husenes Forside end tidligere, og Størrelsen af Vinduerne er ogsaa indskrænket noget. I stor Udstrækning anvendes Blikhuse til Fjerkræet, man er gaaet noget bort fra de lange, kunstigt opvarmede Afdelingskyllingehuse til Fordel for letflyttelige Kolonikyllingehuse med kunstige Mødre. Den billige Elektricitet gøres der ofte megen Brug af, og paa Fjerkræudstillingen i Cleveland viste en elektrisk dreven Hønsefarm, at elektrisk Strøm med Fordel kan anvendes til adskilligt indenfor den moderne Hønseavl.

Indenfor kunstig Rugning og Opdræt har der fundet en mægtig Udvikling Sted, særlig i den sidste Menneskealder. I 1934 fandtes der 11 838 Rugerier i Staterne med en samlet Rugekapacitet af 287 Mill. Æg, og i 1939 anslaas det, at samtlige Rugerier har produceret henved 700 Mill. daggamle Kyllinger, antagelig ved færre Rugerier end i 1934, og at Hønseholderne har købt over Halvdelen af deres Kyllinger fra Rugerierne, hvoraf en Del sælger kønssor-

Fig. 8. Dagens Høst af Kyllinger udtaget fra Rugeriets store Skabsrugemaskiner.

terede Kyllinger. Forsendelse af Kyllinger over længere Strækninger sker for en stor Del med Flyvemaskine. Der findes i Amerika Rugerier, der kan udruge mellem 1 og 2 Mill. Æg, og de største Skabsrugemaskineanlæg har Plads til 78 000 Æg ad Gangen og er ofte indrettede, saa at man kan gaa ind i dem. I Sæsonen opnaas ofte et Udrugningsresultat paa 70 til 75 pCt. af befrugtede Æg, og Forbedringer er indført bl. a. med Hensyn til Fugtighedsmaaling, Kølesystem og Anbringelsen af Støvfiltre. Ægsorteringsmaskiner anvendes ofte ved Sorteringen af Rugeæggene, og ved Hjælp af forbedrede Æglysere kan Æggenes Befrugtning konstateres paa et tidligt Tidspunkt efter Rugningens Begyndelse.

Store Virksomheder er udelukkende lagt an paa Produktion af Slagtekyllinger hele Aaret, og ikke mindst paa Long Island finder et betydeligt Opdræt af disse »Squab Broilers« Sted. De mange Kyllingehuse, der er forsynet med elektrisk Lys, rummer ofte henved en halv Snes Tusinde Kyllinger, der sælges levende eller slagtede til Byerne. Indtil 10 Ugers Alderen opholder Kyllingerne sig paa de langs Husenes Forside anbragte Platforme forsynet med Staaltraadsnetbund, hvorved Kyllingerne lettere holdes fri for Forkølelse, Luftrørsorm og Coccidiose, der er meget udbredt indenfor de amerikanske Fjerkræflokke. For at sætte god Kødpaalægning anvendes meget et Tilskud af Soyabønnemel og Bomuldsfrømel, og uden et passende Tilskud Levertran eller Sardinolie vilde det næppe være muligt med tilfredsstillende Resultat at opdrætte de store Mængder Slagtekyllinger i Batteribure eller i almindelige Kyllingehuse, hvori der ikke saa sjældent findes specielt Glas, der tillader de ultraviolette Straaler at trænge igennem.

Af det øvrige Fjerkræ betragtedes Kalkunen allerede fra gammel Tid som en for Nybyggerne vigtig Fugl, og vilde Kalkuner, som der i visse Egne forekom mange af, var et vigtigt Maal for Jagten. Særlig ved Juletid og i November ved den aarlige »Thankgiving Festival«, hvor det er gammel Skik at servere Kalkuner, forbruges en stor Mængde unge Kalkuner, der i gamle Dage i store Flokke blev drevne til Markedet. Kalkunavl drives navn-

lig i Mississippidalene og i andre sydlige Stater, der netop byder paa de Betingelser, som en lønnende Kalkunavl kræver, nemlig billig Kornforsyning, mildt og tørt Klima, rigeligt Solskin og store, højtbeliggende, grøntbevoksede Landstrækninger, men desværre har Sygdommen *Blackhead* i mange Egne bragt Avlerne store Tab. Den førende Stat for Opdræt og Produktion af Kalkuner er Texas, der med sine henved 3¼ Million Kalkuner er kendt som Kalkunstaten. I henved 25 Aar har Kalkunproduktionen i Texas repræsenteret en Værdi af henved en halv Snes Millioner Dollars aarlig.

Det er navnlig, efter at man i stor Udstrækning, endog i særlige Rugemaskiner, kom ind paa at udruge Kalkunæg og opdrætte Kalkunkyllinger kunstigt, hvilket tidligere ansaas for umuligt, at Kalkunavlen tog et mægtigt Opsving. Medens Antallet af Kalkuner i 1922 androg 17 Mill., er dette i 1938 steget til 26,3 og har endda i 1936 andraget 28 Mill., og man regner med, at Værdien af Amerikas Kalkunproduktion i 1938 androg næsten 70 Mill. Dollars. Prisen for Kalkuner har undergaaet store Svingninger lige fra 15 Cents pr. lbs. levende Vægt og op til det dobbelte. De fleste Kalkuner stammer fra mindre Flokke, der holdes ved Landbrugene, og selv Indianerne i Reservationen Nevada er interesseret i denne Avl. En Masseproduktion finder ogsaa Sted omend i mindre Udstrækning, idet man kan træffe hele Kalkunranches, hvoraf en af de største, der paa visse Tider af Aaret har henved 40 000 Kalkuner, sidste Aar forventede at naa en Produktion af 60 000 Stkr. Foruden et stort Rugeægsalg omsættes Tusindvis af daggamle Kalkunkyllinger til 50 à 60 Cents Stykket i Januar og Februar Maaned, og jeg kan i denne Forbindelse anføre, at en enkelt Rugeriejer, som jeg mødte derovre, hvert Aar udrugede flere Kalkunkyllinger, end vi har Kalkuner i Danmark. De bronzefarvede Kalkuner er mest udbredte, men de hvide Kalkuner fra Staten Maryland indtager Førerpladsen kvalitetsmæssig set.

Ved Kalkunopdrættet lægges megen Vægt paa at anvende Huse med Platforme, indtil Kyllingerne er et Par Maaneder gamle, derefter at skifte Løbeplads saa ofte som muligt og at faa Kalkunerne i Lægning i Januar, saa Kyllingerne kan udruges tidligt. Det gælder endvidere om at have Kalkunerne slagtefærdige i 6 til 7 Maaneders Alderen, der er den mest fordelagtige Tid, da Tilvæksten derefter er for lille, ligesom man søger frembragt en Kalkuntype, der, som Markedet kræver, er af Mellemstørrelsen og besidder et bredt, velafrundet, rigelig kødsat Brystparti, god Ryg og fyldige Sider, saa Kroppene bliver mere plumpe og afrundede. Det rigelige, hvide Kalkunbrystkød, der let kan skæres i store Skiver og derved er meget økonomisk at benytte til Paalæg, finder Anvendelse i stor Udstrækning til de saa yndede Kyllingesandwiches, og det mørke Kalkunkød erstatter mere og mere Kød af Kyllinger i Kyllingesalat, som der forbruges betydelige Mængder af. Af nyere Dato i Amerika er røgede Kyllinger, som der sælges mange af i Kineserkvartererne, og røgede Kalkuner, som var paa Menuen, da Præsidenten og Mrs. Roosevelt modtog Kongen og Dronningen af England.

I Amerika findes henved 12 Mill. Ænder, og særlig Massachusetts og Long Island er velkendt for sine store Anderier. Henved 60 pCt. af den samlede Andeproduktion kommer fra Long Island, der ikke alene er det ældste, men ogsaa det mest interessante Andedistrikt, som med sine henved 100 Anderier producerer op mod 4½ Million Ællinger aarlig, hvoraf de fleste er udruget fra Februar til hen i Maj. Paa indskrænket Plads holdes store Flokke udelukkende af hvid Pekingrace, og der findes Anderier, som ved Hjælp af kunstig Rugning og Opdræt, billig, formaalstjenlig Fodring og hurtig Omsætning aarlig leverer fra 50 000 til op mod 350 000 Ællinger, der i den slagtefærdige Alder, 10 à 12 Uger, vejer 5—6 lbs. Foruden Avlsænderne faar i Modsætning til andre Steder i Amerika ogsaa Ællingerne paa Long Island Adgang til Svømmevand. Ved Sygdom opstaar ofte store Tab, og eksempelvis kan nævnes, at henved 30 000 Ællinger døde i et enkelt Anderi i Løbet af knapt 14 Dage. Ligesom Tilfældet er andre Steder i Staterne finder der paa Long Island fra de Bedrifter, der er beliggende nær Landevejene, og hvor store Skilte er sat op, f. Eks. i Form af

en kæmpemæssig And, et ikke ringe Salg af Ællinger og Kyllinger Sted til Bilister. De fleste slagtede »Long Island Ducklings« køres pr. Lastbil om Natten til New York Marked. For Aar tilbage har nogle Sendinger endog fundet Vej til Danmark.

Ogsaa paa Duernes Omraade finder der en Stordrift Sted, hvilket har givet sig Udslag i Oprettelsen af Duefarme, hvor der almindeligvis holdes de store King-duer eller Show Homers, som er kødfulde, haardføre Racer, hvis Unger er slagtefærdige i 3½—4½ Ugers Alderen.

Den aarlige Værdi af Produktionen af Duer, Ænder og Gæs anslaas til henved en Snes Millioner Dollars.

I Amerika er man i høj Grad inde paa en Standardisering af Fjerkræprodukterne, og for at kontrollere Kvaliteten er der ansat en Stab af Inspektører. Millioner af Dollars er sat i moderne indrettede Æg- og Fjerkræpakkerier, hvor Tusinder af Folk, mest Kvinder, beskæftiges. Æggene og Fjerkræet indsamles af Opkøbere eller gennem Andelsforeninger — eller Landmændene og andre Producenter bringer deres Æg og Fjerkræ til de lokale Samlingsstationer, der staar i Forbindelse med Pakkerierne. Drejer Forsendelsen sig om lange Afstande, sendes det levende Fjerkræ i særlige af Kompagnier ejede Jernbanevogne, i hvis Midte der findes et Rum til Passeren, som fodrer og vander Fjerkræet undervejs. Ankommet til Pakkeriet faar Fjerkræet et Mælkefoder, og det bedre og unge Fjerkræ indsættes almindeligvis til en kortere Fedning i særlige Metalbure. Ofte drejer det sig om store Federier, og megen Vægt lægges paa et godt Opvarmnings- og Ventilationssystem, og at der er en passende Fugtighedsgrad i Federibygningerne, hvor der fodres ved kunstigt Lys i den mørke Aarstid. Swift & Co. og Armour & Co. og mange andre store Slagterifirmaer har særlige og meget betydelige Afdelinger for slagtet Fjerkræ med store Pakke- og Kølerum og gør meget ud af disse omfattende Virksomheder..

Paa de mange og ofte store Ægpakkerier behandles, sorteres og pakkes Æggene i Standardkasser, og de arbejdsbesparende Ægsorteringsmaskiner anvendes i stor Udstrækning. Snavsede Æg renses sine Steder ved Hjælp af en Metalbørstemaskine eller anden Ægrensningsmaskine, men efter min Formening uden helt tilfredsstillende Resultat. Ofte i Forbindelse med Pakkerierne findes store Virksomheder, hvor mange Kvinder er beskæftigede med at knække Æggene og skille Hviden fra Blommen, der almindeligvis hver for sig hældes paa Beholdere og i frosset Stand bl. a. sælges til Bageribrug og til Konditorer som »Canned Eggs«, ligesom en Del finder Anvendelse i Teknikens Tjeneste. Man regner med, at omkring ved 8 pCt. af Ægtilførselen bringes paa Markedet i frossen eller tørret Stand.

Den moderne Fjerkræindustri benytter Maskiner i stor Udstrækning ogsaa indenfor Fjerkræslagterierne, hvor der ofte er installeret særlige Anlæg i Lighed med dem, vi kender fra vore store, hjemlige Fjerkræslagterier. Almindeligvis ophænges Fjerkræet ved Benene i Staaltraadsbøjler fæstnet til et løbende Baand, hvorefter det slagtes. I et Par Anlæg, jeg saa, blev Fjerkræet bedøvet ved elektrisk Strøm og ført over en Slagtemaskine, hvorefter Kroppene passerede en Blodrende, hvor Blodet løb af dem for derefter at føres ind i Halvskolderen. De store, lange og grovere Fjer fjernes, og Kroppene, om de skal voksbehandles, føres derefter videre paa Transportbaandet ind i et Tørrerum med hed Luft, hvor Fugtigheden ved Hjælp af elektrisk drevne Vifter fjernes, saa de tilbageværende Fjer og Dunene tørres. Kroppene er nu rede til at neddyppes i Voksbeholderen, der indeholder en Blanding af kogende Bivoks, Parafin, Gummi og andre Bestanddele. Nedsænkningen af Kroppene i Voksblandingen, der har en Varmegrad af henved 55 ° C., sker ofte automatisk 1 à 2 Gange og varer kun et Sekund hver Gang. Da Hovederne ligesom Benene er anbragt i Bøjler, kommer de ikke i Forbindelse med Voksmassen. Kroppene føres derefter videre og oversprøjtes med Isvand eller gives et Koldtvandsbad, hvorefter Voksdækket, der omslutter disse, efter nogle faa Minutters Forløb størkner. Over nedadhvælvede, galvaniserede Metalafskallingsborde, forsynede med Huller, hvorigennem det afpillede Voks kan falde ned i Staaltraadsbeholdere, sker Voksaftagningen af Kroppene, hvilken almindeligvis foretages af Kvinder, hvoraf nogle fjerner Voksen paa bestemte Steder af Kroppene,

medens andre gør dem færdige. Med det aftagne Voks fjernes Fjer, Stabbe, Snavs, Haar og Skæl, og Kroppene faar et smukkere og renere Udseende, faar ikke Afsmag eller Lugt af Voksen, holder sig bedre, ligesom Rifter paa Kroppene lettere undgaas, end hvor almindelig Haandplukning anvendes. Efter Voksbehandlingen maa enkelte tilbageblevne Stabbe fjernes med Kniv.

I Amerika voksbehandler man al Slags Fjerkræ, og man regner med, at der ved Voksmetoden spares Tid og henved 30 pCt. af Plukningsomkostningerne. Vokstabet anslaas til knapt 1 kg for hver behandlede 100 Kroppe. Ved en særlig Fremgangsmaade smeltes det benyttede Voks og renses for Fjer, Snavs o. s. v., hvorefter Voksen igen kan benyttes.

I de store Fjerkræslagterier og Pakkerier, hvor Fjerene er et vigtigt Biprodukt, der kunstig tørres og renses, bliver en Del af Fjerkrækroppene aabnet og dyrlægeefterset. Hovederne, Benene og Tarmene fjernes, og Indmaden anbringes i den rensede Bughule. Derefter transporteres Kroppene, der forinden er sorterede efter Størrelse, Hudfarve, Alder, Kvalitet og Køn, pr. Transportbaand ind i Kølerummene, ligesom en Del indsættes til Hurtigfrysning, omsvøbes med Cellophan og pakkes i Kartoner.

At det er et stort Forbrug af Æg og Fjerkræ, der finder Sted, ikke mindst i New York fremgaar, naar det anføres, at der aarlig tilføres Markedet i New York City, der er det største for levende Fjerkræ i Verden, over 139 Mill. lbs. levende Fjerkræ, 158 Mill. lbs. slagtet Fjerkræ og 6 850 000 Kasser Æg. En stor Del af Tilførslen kommer helt ude fra de fjerne Stater, og interessant er det om Aftenen oppe fra den lange Highway langs New Yorks Dokker at se, hvilke umaadelige Mængder Fjerkræprodukter, der tilføres Markedet og som skal være fremme i Løbet af Natten og tidlig Morgen, thi allerede Kl. 10 er Ægbørsen i fuldt Sving.

Med Hensyn til de Arbejder, der fra offentlig Side er iværksatte for at forbedre og fremme Fjerkræavlen, har den Udvikling, der siden 1885 er sket indenfor Fjerkræforsøgene, Undervisningen og andre Opgaver, været saa rig, at Amerika her staar som det anførende Land. Et

stort Forbedringsarbejde er optaget efter en bestemt Plan ved Hjælp af en Stab af specielt uddannede Konsulenter, Forsøgsledere og Inspektører, som inspicerer Fjerkræflokkene og Rugerierne, udvælger Avlsdyr, afholder Kursus og giver Opdrætterne Vejledning paa saavel Avlens som paa Produktionens Omraade. I denne Forbindelse kan bl. a. anføres, at i 240 Indianerskoler undervises i

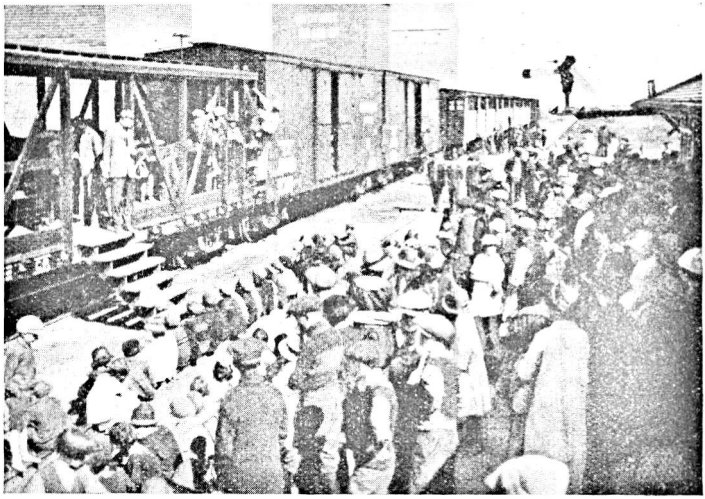

Fig. 9. Fra det udsendte Demonstrationstog holdes bl. a. Fjerkræavlsforedrag, ledsaget af praktiske Demonstrationer.

Fjerkræavl, og af de mange Drenge og Piger, der er Medlemmer af »de 4 H-Klubber«, deltog i 1937 henved 132 000 i de iværksatte Ungdomsarbejder omfattende Pasning af Fjerkræ.

Betydelig økonomisk Støtte ydes til Kursus, Forsøg, Æglægningskonkurrencer, Konsulentvirksomhed, Udsendelse af Demonstrationstog, Undervisning o. s. v. Foruden de i Staterne oprettede Landbrugsskoler, hvortil der er knyttet større eller mindre Afdelinger for Undervisning og Forsøgsvirksomhed for Fjerkræavl, findes der en Forsøgsfarm, der er oprettet af United States Depart-

ment of Agriculture, som iøvrigt har en særlig Afdeling for Fjerkræavl. Denne, Verdens største Forsøgsfarm, der ligger ved Beltsville i Maryland, omfatter 11 000 acres Land og har sin meget betydelige Fjerkræafdeling, bl. a. omfattende et Par Hundrede Huse og 4 Laboratoriebygninger, hvor forskellige Problemer søges løst ikke alene paa Avlens, men ogsaa paa Produktionens og Fjerkræsygdommenes Omraade, der er et meget stort Felt i Amerika.

Sikkert intet andet Land har som Amerika forstaaet at organisere Fjerkræmøder, og det var derfor med store Forventninger, at man imødesaa Afholdelsen af den 7. Verdensfjerkrækongres med den tilhørende Udstilling i Cleveland i 1939. Det blev den største Kongres og Udstilling paa Fjerkræavlens Omraade, der hidtil har været afholdt i Verden, og man fik et Indtryk af, hvilken Interesse denne Begivenhed affødte, naar det anføres, at i de Dage, Kongressen og Udstillingen varede, gik ikke mindre end 780 000 Personer gennem Tælleapparaterne. Foruden Demonstrationsudstillinger fra forskellige Lande og fra alle Staterne fandtes der en stor international Fjerkræudstilling, og paa Kongressen blev der af Fagets mest fremragende Dyrkere afholdt adskillige Foredrag, der forelaa trykt i en 551 Sider stor Beretning.

Kanada.

I Kanada, dette mægtige Landbrugsland med dets højst forskellige, dog ofte kolde Klima, rigelige Kornforsyning og billige Jord, er der i de sidste 25 Aar sket store Fremskridt paa Fjerkræavlens Omraade. For mange Landmænd ikke mindst i den ledende Landbrugsprovins Ontario og i Prærieprovinserne, hvor der produceres mange Æg, danner Fjerkræavlen et vigtigt Bierhverv, og man regner med, at henved 90 pCt. af Ægproduktionen stammer fra de mange Landbrugshønseflokke. De største Hønserier findes paa Prince Edward Island og ude paa de huggede Skovarealer i British Columbia, hvor der er de bedste

klimatiske Forhold og findes nogle af Verdens maaske allerbedste hvide Italienerhøns.

Der gøres meget for at fremme Avlen og Produkternes Kvalitet i de forskellige Provinser, der hver har en eller flere Fjerkræforsøgsstationer. Mest kendt i saa Henseende er Ontario Agricultural College og Dominions Forsøgsstation i Ottawa, hvor der findes en særlig Fjerkræ-

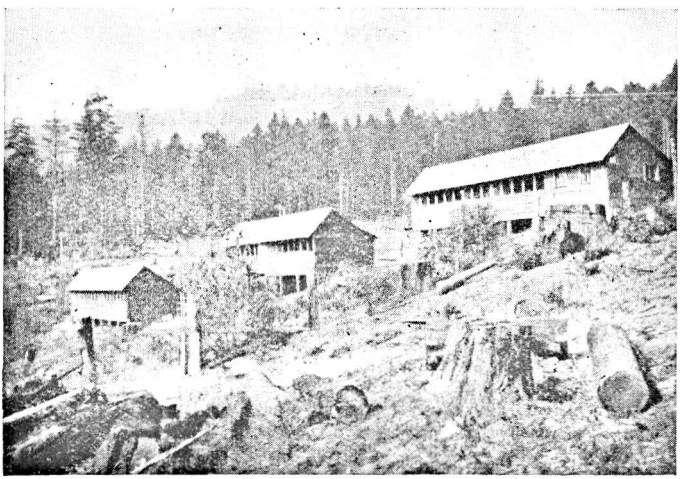

Fig. 10. Et af de mange Hønserier i British Colombias stærkt udtyndede Skovstrækninger.

afdeling med Underafdelinger i det vidtstrakte Land. I Forbindelse med Æglægningskonkurrencerne er der i alle Kanadas Provinser iværksat et af Ministeriet ledet Arbejde, kaldet »Record of Performance«, som gaar ud paa at danne gode Hønsebesætninger og registrere fremragende Avlsdyr. Den tilsynsførende, der kommer uanmeldt, opholder sig et Par Dage hos den paagældende Opdrætter, hvor han kontrollerer og passer hans Høns.

Kanadierne sysler for Tiden med at frembringe en ny rigtlæggende, kodrig Høne, der besidder 7 Egenskaber, nemlig hurtig Befjedring, hvidt Kød, god Brystfylde, god Læggeevne, hvidskallede Æg, god Type og hvide Fjer,

og den er frembragt af tværstribede Plymouth Rocks, hvide Italienere, Cornish Kamphøns og lyse Sussex.

I December 1938 var der ialt 40,8 Mill. Høns og Kyllinger i Kanada mod 39,6 Mill. i 1937, hvor der fandt en betydelig Eksport Sted af levende Fjerkræ til De forenede Stater; af det slagtede Fjerkræ aftog England for ca. 330 000 Dollars. Hjemmeforbruget af Fjerkræ anslaas i 1938 til ca. 8 kg pr. Indbygger. Henved 99 pCt. af Kanadas Ægproduktion finder Afsætning paa Hjemmemarkedet. De store Afstande, den spredte Bebyggelse, de ofte daarlige Vejforhold og dyre Transporter vanskeliggør tit at faa Æggene, der paa Pakkerierne klassificeres i Standardtyper, frem i bedst mulig Stand.

Argentina.

I Argentina med sit velegnede Klima og gode Betingelser for Fjerkræavl er der særlig blandt de mange Forpagtere og Ejere af mindre Landbrug tiltagende Interesse for denne Avl, men endnu ligger Forholdet saaledes, at den hjemlige Produktion særlig paa visse Tider af Aaret ikke kan tilfredsstille Forbruget, endskønt der antagelig findes henved 47 Mill. Stk. Fjerkræ i Argentina, hvoraf de 37 Millioner betegnes som Høns og Kyllinger og omtrent 6 Millioner som Duer.

Australien og New Zealand.

I Australien og New Zealand, hvor de fleste Høns, der holdes, er hvide Italienere, er der udmærkede Forhold for Fjerkræavl, og der har i en Række Aar været udrettet en Del for at forbedre denne og da særlig Produkterne, der fremkommer omhyggeligt behandlede og pakkede. Fjerkræforsøgsstationer har virket i mange Aar, og megen Vægt er lagt paa Afholdelse af Æglægningskonkurrencer, indenfor hvilke der i Australien er opnaaet nogle af de højeste Æglægningsrekorder for hvide Italienere. I 1937 fandtes der i Australien, bortset fra Kalku-

ner og Svømmefugle, ca. 15,5 Mill. Stkr. Fjerkræ. I 1936—37 udførtes ca. 16,5 Mill. Dusin Æg, medens Eksporten af Fjerkræ kun var ubetydelig.

Afrika.

I Ægypten med sit udmærkede Klima for Fjerkræavl er denne Avl af meget gammel Dato. Fjerkræet, der mest passes af Kvinderne efter gamle Metoder, findes overvejende indenfor de smaa Brug, hvor det danner en ikke uvæsentlig Indtægt. Man anslaar, at der aarlig udruges henved 75 Millioner Kyllinger ofte i gamle Rugeovne, og omrejsende Kyllingesælgere fra Rugerierne sælger Kyllinger i Landsbyerne, ofte paa Kredit til Bomuldshøsten er solgt, eller tager andet Fjerkræ i Bytte for Kyllingerne, der opdrættes ved Ovnen i Familiens Opholdsrum. I Sydafrika er der ligeledes udrettet meget for at fremme Fjerkræavlen, og store Muligheder er dér tilstede for denne Avl.

Asien.

Kina er et ledende ægeksporterende Land, men omend Tilførslerne paa Grund af Krigen i Kina nu er betydelig mindre end tidligere, har Forsyningen fra Kina i 1938 dog udgjort 85 pCt. af Verdenshandelen med Æg uden Skal, og hertil kan føjes, at den kinesiske Eksport af Æg i Skal siden 1932 har ligget omkring 33 Millioner Dusin aarlig. En betydelig Del af de kinesiske Æg er Andeæg, og til Fremstilling af tørrede Æg og frosne Æg i Blikdaaser er der ofte ved Flodbredderne oprettet store Pakkerier og Fabrikker, der er i Gang i den køligere Aarstid og som for Størstedelen er i Hænderne paa Udlændinge.

I kinesiske Landbrug og Landsbyer holder saa godt som alle nogle Høns, idet Fjerkræ er en meget almindelig Spise i Kina. Der fodres almindeligvis med Bønner, og Fjerkræet mærkes paa Ryggen med forskellig Farve, saa Ejerne let kan kende dem. Meget Fjerkræ kapuneres af

omrejsende Folk, og Kyllingerne holdes i Bambuskurve, der anbringes langs Grøfter eller i de snævre Gyder og om Natten i Beboelseshuset. Æggene, der som Hønsene gennemgaaende er smaa og af daarlig Kvalitet, og som mest kommer fra det sydlige Kina, maa ofte ligesom det opkøbte Fjerkræ bæres lange Afstande i Kurve for at naa Samlingsstationerne eller Torvet, og Producenterne opnaar ofte kun en efter europæiske Forhold yderst lav Pris, undertiden kun 1 Cent pr. Dusin Æg.

Kineserne har fra ældgammel Tid særlig i Egnen omkring Canton været Andeopdrættere i stor Stil og hele Aaret opkøbt Æg til Udrugning i ofte primitive Rugeovne. Ællingerne, der straks sælges til Andeholderne, skaffer sig megen Føde ved Floder og Søbredder og fodres desuden med hakkede Flodkrebs, opblandet med kogte Ris. Ved et givet Signal fra Ejeren, der vogter Ællingerne fra Flodbaaden, ser man Ællingerne ved Solnedgang vende hjem for at overnatte i tarvelige Bambushytter paa Flodbredden eller paa Flodprammene, hvor ogsaa Ænderne søger hen og lægger Æg. Naar Opkøberne har faaet samlet en Flok, ofte paa henved et Par Tusinde slagtestore Ællinger, drives de ved Hjælp af lange Kæppe ad Floderne til Pakkeriet, en lang Rejse, der undertiden kan strække sig over mange Uger, og hvor Ællingerne hver Aften ledes op paa Flodbredderne for at fodres og overnatte.

I Japan, der fra gammel Tid er kendt for sine Haner, der kan have en Halelængde af op til 4½ Meter eller er meget langtrukne og kraftige Galere, var rationel Fjerkræavl næsten ukendt, indtil man i 1927 fra offentlig Side optog en Plan for at fremme Fjerkræavlen gennem Spredning af godt Avlsmateriale, særlig af de mange Landracer, og gennem en Forbedring af Ægproduktionen, der i 1932 ansattes til 3559 Mill. Æg. Samme Aar ansloges Gennemsnitsæglægningen af Japans Høns til 123 Æg pr. Høne, Antallet af Fjerkræholdere til 3,3 Millioner og Antallet af Fjerkræ, der i 1912 var 20 Mill. Stkr., til 54 Mill. Stkr., deraf 29 Mill. Høns.

(Sluttet.)

Undersøgelser vedrørende Yverbetændelse hos Kvæget fremkaldt af Streptokokker med særlig Henblik paa Bekæmpelsen.

Forord.

Nærværende Arbejde har sine Forudsætninger i Undersøgelser, der tidligere er offentliggjort af den ene af os (Bendixen) i 1933 og 1934 (1 og 2). Gennem disse Arbejder var det vist, at Pattebeskadigelser maatte anses for at være en Faktor af Betydning for Streptokokinfektionernes Opstaaen. Det maatte derfor forekomme mig (Bendixen) at være af Betydning at faa disse Erfaringer uddybet samt at faa gennemført Forsøg paa Bekæmpelse af Streptokokyverbetændelser under Hensyntagen til de Faktorer, der gør sig gældende med Hensyn til at fremkalde Pattebeskadigelser.

Ud fra dette Grundlag ansøgte den ene af os (Bendixen) i 1935 om Understøttelse af Godsejer Viktor A. Goldschmidts Legat, der bestyres af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. Paa Grundlag af den da givne Bevilling har Arbejdet været gennemført.

Omtrent siden Arbejdets Start i 1935 har den anden af os (Livoni Hansen) været Medarbejder ved disse Forsøg, hvoraf vi i det følgende i Fællesskab vil give en Fremstilling af de ud mod Praksis vendende Hovedpunkter.

H. C. Bendixen og *P. Livoni Hansen.*

Dyrenes Modstandsevne mod Infektion.

I Arbejdet fra 1933 havde systematiske klinisk-kulturelle Undersøgelser af Yvere og Mælk fra de enkelte Kirtler i en stor Besætning med ca. 150 Malkekøer vist, at der var en paafaldende Sammenhæng mellem paaviselige Spor af Beskadigelser af Pattespids og Streptokokinfektion. Disse Iagttagelser er i Arbejdet fra 1934 yderligere udbygget gennem eksperimentelle Undersøgelser paa Køer. Her havde man Lejlighed til at konstatere, at Streptokokkerne regelmæssigt voksede op i Cisternen, naar Kanalen var beskadiget, men ikke naar Kanalen var intakt. Det Indtryk havde fæstnet sig, at alle de Faktorer, der bidrager til at svække den Barriere, som den normale intakte Pattekanal viser sig at være, spiller en afgørende Rolle ved Yverbetændelsernes Opstaaen og derigennem ogsaa kræver den største Opmærksomhed ved Foranstaltninger, som maa sættes i Værk ved Sygdommens Bekæmpelse. Naturligvis havde man længe vidst, at traadte Kopatter hyppigt medførte Yverbetændelser, men det gjorde et stærkt Indtryk, at det talmæssigt kunde betyde saa meget, som det havde vist sig i den paagældende Besætning.

Det blev et Hovedsynspunkt i Overvejelserne, at Forholdsregler tjenende til at bevare eller styrke Yverets Modstandsevne regnet fra Pattespids til selve det mælkedannende Kirtelvæv mod denne sædvanligvis l o k a l e Mælkekirtelinfektion maatte være af stor Betydning.

Medens man saaledes kan hæfte sig ved de forskelligartede Forhold, der medvirker til at nedbryde eller bevare selve Organets naturlige Modstandsevne, maa det ogsaa fremhæves, at Faktorer, der i Almindelighed paavirker den dyriske Organisme i ugunstig Retning, vil kunne tænkes at nedsætte Modstandsevnen mod Yversygdomme. Paa dette Punkt er Summen af positivt dokumenteret Viden dog yderst mangelfuld. Det meste af, hvad der her fremføres, er Gisninger. Det vil ikke forekomme usandsynligt, om Ernæringsforhold vil kunne gøre sig uheldigt

gældende. Vi har saaledes ved flere Lejligheder diskuteret en eventuel Betydning af Mangel paa A-Vitamin i Foderet, hvilket jo ofte i Vintertiden gør sig latent gældende i Praksis. Arvelige Forhold har ogsaa været fremført som mulig betydende Faktor. Visse Sygdomme, f. Eks. Mund- og Klovesyge, kan nedsætte Modstandsevnen over for Bakterieangreb, hvilket utvivlsomt ogsaa spiller en Rolle for Forløbet af Yverinfektioner. Som ved saa mange andre infektiøse Lidelser har man ogsaa ved S-yverbetændelser*) forsøgt ved Vakcination at bibringe Køer en høj specifik Modstandsevne, Immunitet, mod Streptokokyverbetændelser. Disse Forsøg er som Helhed faldet daarlig ud.

Beskyttelse mod Infektion.

Den Opfattelse har længe været hævdet fra forskellig Side, at Streptokokyverbetændelse bør betragtes som en smitsom Sygdom, der kan bekæmpes ved Isolationsforanstaltning paa lignende Maade som Tuberkulose og Brucellose. I Aaret 1933 offentliggjorde de engelske Forskere *Minett, Stableforth* og *Edwards* (3) deres Erfaringer fra en Besætning med 53 Køer, der helt fornyedes ved eget Tillæg. I denne Besætning havde der oprindelig været 10 streptokokinficerede Køer. Disse var isolerede, og Besætningen havde i 1934 været fri for de paagældende Streptokokker i 3½ Aar. Det var første Gang, at dette var vist. Samtidig havde man anvendt en ny Metodik til Sondring mellem forskellige Former af Yverstreptokokker. Det viste sig, at det var en bestemt Form, de saakaldte „Gruppe I"-Streptokokker, man var blevet kvit i Besætningen. Helt fri for S-infektioner havde Besætningen imidlertid ikke været i den 3½-aarige Periode. Man traf navnlig to andre S-typer „very many times". I et Arbejde fra 1939 meddeler Minett (6) om fortsatte

*) S-yverbetændelser = Streptokokyverbetændelser. Lignende Forkortelser vil af og til blive foretaget i det efterfølgende.

Undersøgelser, hvoraf fremgaar betydelige Vanskeligheder med at opnaa et Resultat i en anden Besætning svarende til det i 1933 omtalte.

Arbejdet med paa Grundlag af Isolationsprincippet at rense Besætninger fik dog gennem de engelske Undersøgelser en betydelig Støtte. Her hjemme er der rundt om af praktiserende Dyrlæger gjort en Del for at rense Besætninger ved Isolation. I 1937 har *Folmer Nielsen* (4) meddelt om Arbejdet paa „Sophienborg". I 1939 har *M. Christiansen* (5) meddelt Resultater opnaaede paa Grundlag af Isolationsprincippet paa en Gaard med ca. 200 Køer, og hvor Arbejdet paabegyndtes i Efteraaret 1935. Ved Isolationsforanstaltninger var det lykkedes at indskrænke Streptokokinfektionernes Antal. Navnlig bemærkes det, at en bestemt β-hæmolyserende Streptokokform iøvrigt med *Streptococ. agalactiae's* karakteristiske Egenskaber havde været meget dominerende i Besætningen, og at den efter Isolationen i Hovedsagen holdt sig til den isolerede S-afdeling.

R. B. Little meddelte i Sommeren 1939 den ene af os (Bendixen), at han havde været i Stand til at holde en Besætning fri for S-infektioner igennem 2—3 Aar, men Staldhygiejnen maatte i denne Gaard ogsaa anses for at være ekstraordinær god, og det drejede sig om en mindre Besætning.

Nu er det klart, at alene en Fjernelse af alle s-inficerede Dyr vil betyde en stærk Formindskelse af den Spredning af S. til Køernes Patter, som finder Sted under det daglige Malkearbejde, og deraf følger Formindskelse af Smittemuligheder, saaledes at Isolationen vil kunne virke som en gunstig Indflydelse over for Streptokokinfektioner i den nærmest følgende Periode. Spørgsmaalet som i særlig Grad interesserer er imidlertid, om Milieuet i Stalden er af en saadan Art, at de s-fri Dyr kan leve der i en Slags „stabil Ligevægtstilstand" med Omgivelserne, eller om det ikke vil være saaledes, at Milieuet betinger, at en saadan s-fri Besætning overladt til sig selv efter Aars

Forløb atter vil udvikle sig hen mod et lignende Niveau, som det man startede med før Isoleringen. Dette er det af stor Betydning at have Klarhed over.

I de sidste 10—12 Aar er Kendskabet til Streptokokkernes biologiske og systematiske Forhold udviklet betydeligt. I en Oversigtsartikel 1937 findes en Omtale af denne Udvikling (7), hvoraf i Korthed et Par Hovedpunkter skal berøres. Ved Hjælp af Præcipitationsmetoden er det muligt at uddifferentiere en Række forskellige Grupper af Streptokokker.

Gruppe A (Lancefield) er særligt sygdomsfremkaldende hæmolytiske Streptokokker hos Mennesker, hvor de f. Eks. kan være Aarsag til Angina, Mellemørebetændelser, Skarlagensfeber, Barselfeber, bulne Fingre m. m. I sjældne Tilfælde er de fundne ved Yverinfektioner hos Kvæg, næsten altid i Forbindelse med Mælkeepidemier. Der er paavist over 30 serologiske Typer inden for Gruppen.

Gruppe B (Lancefield) er særlige Kvægstreptokokker, og det store Flertal af de herhen hørende undersøgte Stammer er isolerede fra Mælk, og de kan regnes at stamme fra Yveret. Strep. agalactiae er det gamle Navn paa disse. Minett og Medarbejdere har uafhængigt af *Lancefield* i deres Arbejder over Yverbetændelser paa Grundlag af kulturelt biologiske Karakteristika kaldt dem Gruppe I, og de anses nu for at være de egentlige ondartede Yverstreptokokker. Det var denne Gruppe, som det lykkedes dem at holde den ovennævnte Besætning fri for i 3½ Aar. Det er ogsaa denne Gruppes Streptokokker, der volder de største Skader her i Landet. Efter de Erfaringer, som hidtil foreligger, maa man sikkert regne med, at der inden for Gruppen findes flere Typer, der optræder uafhængigt af hinanden og ikke alle spiller lige stor Rolle, men som det, indtil videre, er vanskeligt tilstrækkelig eksakt at karakterisere indbyrdes (Stableforth, 1932 og 1937). (15 og 16).

Gruppe C (Lancefield) omfatter en Række forskellige

vigtige sygdomsfremkaldende Streptokokker hos Dyrene. Her kan nævnes Kværkestreptokokken (C e), der udgør en Undergruppe. I Undergruppen C a har vi vigtige hæmolytiske Streptokokker, der ikke helt sjældent findes ved Yverbetændelser, men iøvrigt ogsaa ved andre Betændelsesprocesser hos Kvæget samt hos andre Dyr. Minett's og Medarbejderes Gruppe II Mastitisstreptokokker synes at høre til Gruppe C (Lancefield), skønt de ikke er β-hæmolytiske. *Diernhofer* (12) har i 1932 givet denne Gruppe Navnet *Streptococcus dysgalactiae,* der anvendes en Del i Litteraturen. I Undergruppen C h er samlet hæmolytiske Stammer, der er sygdomsfremkaldende hos Mennesker. Ogsaa disse kan af og til findes i Koens Yver, hvilket vi selv har erfaret under vort Arbejde.

Ved denne Lejlighed skal der ikke gaas i Detailler med Systematik, men gennem det anførte blot fremhæves, at en saadan Gruppeinddeling findes, og at Arbejdet paa dette Grundlag fortsættes rundt om i Verden. Der er karakteriseret endnu et Antal Grupper, men de er af underordnet Interesse i Forbindelse med Yversygdomme. Det vil imidlertid af det følgende fremgaa, at vi i en hel Række Tilfælde har fundet S., der er betegnet som „atypiske". Dette betyder kun, at de paagældende S. ikke har kunnet henføres til nogen af de forannævnte Grupper. Et stort Antal af Stammerne er identiske med den af Edwards 1932 (14) beskrevne Gruppe III, der af Diernhofer (13) er betegnet som *Streptococcus uberis.* Men derudover findes der i Materialet en Del forskellige Stammer, hvoraf et større Antal viser kulturel biologisk Overensstemmelse med *Streptococcus lactis* og nogle med fæcale Streptokokker.

Studiet af Streptokokkernes systematiske Forhold har ikke alene Betydning for vort Kendskab til Yversygdomme og andre Husdyrsygdomme, men ogsaa for Mælkehygiejnen og for Relationer til Sygdomme hos Mennesket spiller Studier paa dette Omraade en betydelig Rolle.

Behandling af inficerede Køer.

I Tyverne og Begyndelsen af indeværende Tiaar fremkom forskellige Meddelelser vedrørende Behandling af Yverbetændelser med Rivanol, Entozon og Trypaflavin.

Seeleman (8) har foreslaaet at anvende Behandling med Rivanol eller Entozon som Hjælpemiddel ved en systematisk Bekæmpelse af Streptokokyverbetændelser. *Steck* slog i 1934 (9) til Lyd for Anvendelse af Trypaflavin. Det fremhævedes, at disse Behandlingsmetoder kunde anvendes som et vigtigt Led i Bekæmpelsesarbejdet, idet det skulde lykkes at helbrede et stort Antal af de forefundne Streptokokinfektioner. Steck angav 1935, at han ved Hjælp af Trypaflavinet fik 67 pCt. af de behandlede Kirtler streptokokfri. Senere har han efter Ændring af Metodiken forøget dette Tal til 75 pCt. (1938) (10). Meget snart gik man i Schweiz et Skridt videre, idet man i Kanton Bern 1936 indførte et midlertidigt statsunderstøttet Bekæmpelsessystem, hvor Grundlaget var Bortsalg eller Isolation af de daarligste Køer og Behandling af de lettere angrebne. Arbejdet efter disse Linier var baseret paa bakteriologiske Undersøgelser af Enkeltkirtelprøver af samtlige Køer i Besætningerne paa 2 dertil autoriserede Laboratorier. De praktiserende Dyrlæger skulde saa foretage Behandlinger og Isolation vejledet af de foretagne bakteriologiske Undersøgelser samt under Hensyntagen til Forholdene i Besætningen. Arbejdet efter disse Linier fortsættes og udbygges ifølge Stecks seneste Angivelser i 1939 stadig (11). Diernhofer, Wien, omtaler 1936 (12) sine Behandlingsresultater med Trypaflavin som meget gunstige.

I de senere Aar er der fremkommet talrige Arbejder vedrørende Anvendelse af Sulfanilamid eller Derivater deraf til Helbredelse af Yverinfektioner. Som Helhed lyder Resultaterne ugunstige. Selvom man maa udsætte den endelige Bedømmelse af Præparatets Anvendelighed ved Yverinfektioner i al Almindelighed, synes der ikke Grund

til at nære stor Optimisme. Forsøg, som vi selv har haft Lejlighed til at gennemføre, peger i denne Retning. Sandsynligvis vil det være et velegnet Middel over for de Yverbetændelser, der forløber med Forstyrrelse af Dyrets Almenbefindende, f. Eks. under Tegn paa en Blodforgiftning, og hvor Dyrets Liv staar paa Spil; men det er jo ikke de almindelige.

Egne Undersøgelser.

De Undersøgelser, som i det følgende skal omtales, er hovedsagelig gennemført i 3 større Besætninger, men derudover er der foretaget Undersøgelser i et Antal større og mindre Besætninger, som Afdelingen paa forskellig Maade er kommet i Forbindelse med.

Da det vilde være af særlig Interesse at kunne faa Lejlighed til at følge Aargange af Kvier fra deres Start ved 1. Kælvning og op gennem Aarene, blev Undersøgelserne i de 3 Besætninger indstillede paa at skulle strække sig over en Aarrække.

Der er foretaget systematisk kliniske Undersøgelser af Køerne, samt udtaget Mælkeprøver af de enkelte Kirtler af samtlige Køer til kulturel bakteriologisk Undersøgelse 2—3 eller 4 Gange om Aaret, alt efter som det er fundet paakrævet. Fra inficerede Kirtler er Streptokokkerne rendyrket og gjort til Genstand for indgaaende Undersøgelse til Bestemmelse af deres systematiske Stilling. Denne Side af Arbejdet vil ikke blive omtalt her. For at antyde Omfanget af dette Arbejde skal det nævnes, at over 3000 Streptokokstammer hidtil er isolerede og nærmere undersøgt.

Undersøgelserne har saaledes for en væsentlig Del beskæftiget sig med en Kortlægning af S-infektionerne inden for de enkelte Besætninger.

En anden væsentlig Side af Arbejdet har drejet sig om Forsøg paa at bekæmpe S-infektionerne og dermed Yverbetændelserne.

Hele det betydningsfulde, men komplicerede Problem, som Milieuets Indflydelse er, har kun delvis kunnet belyses. Alene dette at skaffe fuld Oplysning om pattebeskadigende Faktorers Betydning frembyder betydelige Vanskeligheder, idet det næsten vil kræve en daglig Undersøgelse af Køerne for at følge med i alt, hvad der sker med dem. Dette har vi slet ikke kunnet gennemføre, men har maattet nøjes med at notere, hvad vi har set ved vore periodiske Undersøgelser i Forbindelse med, hvad Fodermestre og eventuelt Ejer har opnoteret af Hændelser i Tiden mellem to Undersøgelser. Det har dog Gang paa Gang vist sig at være mangelfulde Oplysninger, som vi paa den Maade har faaet, idet man ofte har glemt at notere baade det ene og det andet Tilfælde, f. Eks. af Opstikning, som vi ved vor efterfølgende Undersøgelse har kunnet konstatere Sporene af. Dette gør sig i særlig Grad gældende for Besætning A's Vedkommende. De senere i Tabellerne foretagne Bemærkninger om Pattebeskadigelser af forskellig Art repræsenterer derfor et Minimum bestaaende af sikkert noterede Tilfælde. De virkeligt indtrufne Tilfælde vil ligge noget højere. Man maa navnlig holde sig klart, at lette Tilfælde med forbigaaende og ikke særlig generende Vanskeligheder ved Udmalkningen ofte ikke bemærkes som noget særligt af Malkeren.

Isolationsforanstaltninger har under Arbejdet været anvendt i det Omfang, som det har været muligt, men, som det vil ses, i noget forskellig Udstrækning.

Endelig har vi i ret omfattende Grad anvendt Behandling af s-inficerede Kirtler med Trypaflavinudskylninger. Der er i det væsentlige anvendt en Teknik, der, hvad selve Opløsningens Styrke angaar, er i Overensstemmelse med Diernhofers. Udskylninger er foretaget i Laktationsperiode og Goldperiode. Den sidste Del af Goldperioden og den første Tid efter Kælvningen har vi undgaaet Behandling.

Signaturer: S.: Streptokokker; HF.: højre Forkirtel, VF.: venstre Forkirtel; HB.: højre Bagkirtel, VB.: venstre

Bagkirtel; = betyder, at Patten er blevet traadt; △ betyder, at Patten har været stukket op; □ betyder, at der har været paavist Saar paa Pattespidsen, uden at det sikkert har kunnet afgøres, hvorledes det er opstaaet. Det kan være ved „Traad" eller anden Vold, eller det kan have drejet sig om den Lidelse, som kaldes „falske Kokopper".

Besætning A.

I Sommeren 1935 henvendte Dyrlæge *Birch*, Ø. Kippinge, sig vedrørende en større Besætning, hvor man havde Besværligheder med Yverbetændelser. Besætningens voksne Dyr var det foregaaende Aar saa godt som alle faldet for Tuberkulinprøven, og man havde saa taget over tvært og solgt alle Malkekøer og købt tuberkulosefri Dyr ind i Stedet. Der var indsat en Del ældre Køer, men navnlig var der indkøbt højt drægtige Kvier, og man agtede at fortsætte dermed, indtil Besætningen naaede op paa fuldt Antal Malkekøer, ca. 120 Stkr.

Det lykkedes i Løbet af August—September 1935 at faa hele Besætningen undersøgt ved bakteriologisk kulturel Gennemgang af Enkeltkirtelprøver af alle Malkekøer. Fig. 1 giver en Oversigt over Hyppigheden af S-infektionernes Forekomst.

De indkøbte ældre Køer var, som det ses, for Hovedpartens Vedkommende s-inficerede, og en paafaldende høj Procentdel af dem havde Ar efter Traad og Opstikninger o. lign. paa en eller flere Kirtler. Et vist Antal af disse Køer solgtes i Løbet af Vinteren; Antallet suppleredes efterhaanden op med drægtige Kvier. Besætningen var i Efteraaret 1937 naaet op paa ca. 100 Malkekøer og blev herefter i Hovedsagen rekruteret ved eget Tillæg, saaledes at Antallet de senere Aar har ligget omkring 120. Enkelte Indkøb af Kvier har dog fundet Sted.

Siden Efteraaret 1935 har de s-inficerede Dyr været samlede i Rækker i den ene Ende af Stalden, og efter Aftale er de til Stadighed blevet malket sidst og saa vidt muligt af særlige Malkere. Om Sommeren har man endvidere saa

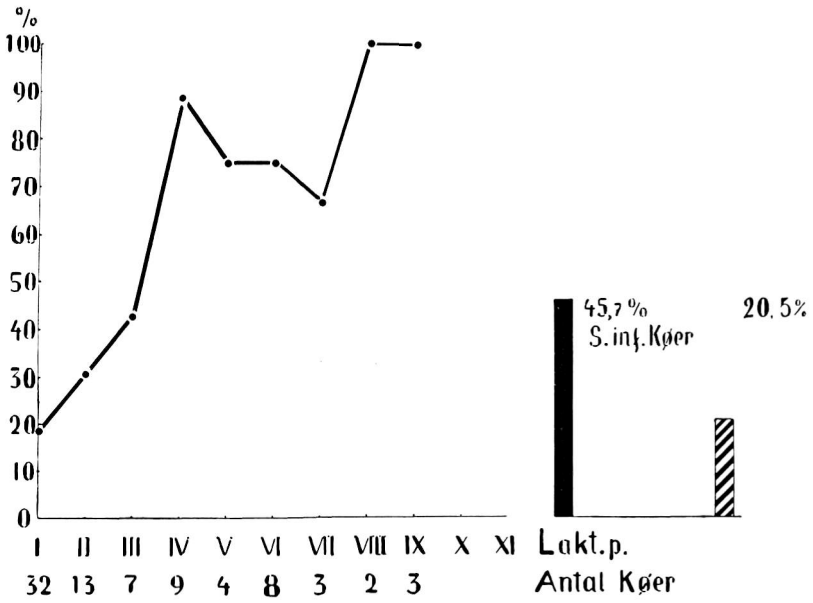

Fig. 1. Oversigt over Yverstreptokokkernes Udbredelse i Besætningen paa Gaard A. 81 Køer. Sept. 1935. Romertallene langs Abscissen anyder Laktationsperioder og de almindelige Tal herunder angiver Antallet af Køer i de enkelte Laktationsperioder. Langs Ordinaten er afsat Procenten af Køer, der har S-infektion i Yveret. Fordelingen af S-inficerede Køer viser sig at være typisk, idet forholdsvis mange unge er fri, mens de fleste ældre er inficerede.
Søjlen til venstre giver Gennemsnitsprocenten af S-inficerede Køer og Søjlen til højre Gennemsnitsprocenten af S-inficerede Yverfjerdedele. I de følgende Fig. til og med Fig. 11 er Angivelserne langs Abscisse og Ordinat ganske tilsvarende Fig. 1. Fig. 10 dog undtagen.

vidt muligt gennemført, at de s-inficerede Dyr har gaaet i Folde for sig selv.

Haandmalkning har været anvendt indtil Vinteren 1939—40, da Malkemaskine indførtes. De hygiejniske Forhold vedrørende Malkearbejdet og Staldforhold ligger paa det sædvanlige Niveau, der gælder for Besætninger, der leverer Mælk til København. Stalden er en forholdsvis ny Tværstald, der udgør et samlet Rum, hvor alle Malkekøerne staar. Køernes Stadeplads har den sædvanlige Bredde paa 90—100 cm, uden Adskillelse mellem de enkelte Køer.

Besætningen er blevet undersøgt 3 Gange om Aaret, nemlig lige før Udbindingen om Foraaret, ved Indbindingstid om Efteraaret og Midvinter. De sidste 2 Aar er den dog kun undersøgt paa de 2 førstnævnte Aarstider. Uden for disse Tidspunkter er der foretaget Undersøgelser af Grupper af Køer, bl. a. i Anledning af Behandlinger.

I Tabel 1 vil man finde en Oversigt over Antallet af indsatte Køer i de Aar, som Undersøgelsen har strakt sig over. Endvidere er der gjort Rede for Antallet af de udgaaede Dyr. Rubriceringen af Dyrene i Aarsagskategorierne: Overløbning, Kastning, daarlig Ydelse, Yverbetændelse er foretaget af Ejeren og Fodermesteren paa Grundlag af den avlsmæssige Bedømmelse af Dyrene. Som det ses, har Udsætterprocenten været meget høj, og den kraftigst virkende Aarsag hertil har været Ufrugtbarhed eller Overløbning, mens Yverbetændelser mellem de siden 1935 indsatte Køer indtager en meget beskeden Plads. De Køer, der fandtes paa Gaarden forud for September 1935, da Undersøgelserne startede, har ydet det største Kontingent, nemlig 20 til Gruppen, der er udsat med Bemærkningen: Yverbetændelse. Det var hovedsagelig Køer, som ved den første Undersøgelse fandtes syge, men som kun forholdsvis langsomt blev solgt, hvilket stod i Forbindelse med den høje Udsætterprocent p. Gr. a. Overløbning og deraf følgende Vanskelighed for hurtigt Bortsalg.

Af 169 indsatte Kvier havde 12 Stkr. S-infektion i en Kirtel ved den første Undersøgelse efter Kælvningen. I 6 Tilfælde kunde Infektionen føres tilbage til Beskadigelse i den paagældende Kirtels Pattespids.

Fig. 2 giver en Oversigt over Undersøgelsen i April 1936. Da det viste sig, at der i den forløbne Vinter var opstaaet en Del Nyinfektioner hos tidligere s-fri Dyr, besluttedes det at anstille Behandlingsforsøg paa inficerede Køer. Der var paa dette Tidspunkt 44 Køer med 1 eller flere s-inficerede Kirtler (se Fig. 2). 15 Køer, der hovedsagelig var ældre, havde meget betydelige sygelige Forandringer og samtidig 3 eller 4 Kirtler inficerede, hvorfor

Tabel 1. Besætning A. Oversigt ov

Kvieaargang	Indsat		Udgaaet	
	Antal	Antal m. S. v. 1. Undersøgelse	Regnskabsaar	Antal
1-10-35— 30-9-36	40	4 Deraf 3 med Patte-spidsbeskadigelse	1-10-35—30-9-36	1
			36—37	10
			37—38	5
			38—39	0
			39—40	7
			Ialt	23
1-10-36— 30-9-37	52	5 Deraf 2 med Patte-spidsbeskadigelse	36—37	8
			37—38	3
			38—39	9
			39—40	6
			Ialt	26
1-10-37— 30-9-38	46	2 Deraf 1 med Patte-spidsbeskadigelse	37—38	1
			38—39	8
			39—40	5
			Ialt	14
1-10-38— 30-9-39	31	1 Deraf 0 med Patte-spidsbeskadigelse	38—39	0
			39—40	5
			Ialt	5
Sum	169	12 Deraf 6 med Patte-spidsbeskadigelse		68
Køer indg. før 1-10-35—	84		35—36	11
			36—37	26
			37—38	10
			38—39	14
			39—40	5
			Ialt	66
	253			134

sættelser i de enkelte Kvieaargange.

Aarsag til at Køerne er udgaaet					Endnu tilstede December 1939
Overløbning	Kastning	Daarlig Ydelse	Diverse Sygd. Dødsfald	Yverbet.	
1	0	0	0	0	17
8	1	0	0	1	
4	0	0	0	1	
0	0	0	0	0	
4	0	1	1	1	
17	1	1	1	3	
2	2	1	2	1	26
1	0	0	0	2	
7	0	0	1	1	
6	0	0	0	0	
16	2	1	3	4	
0	0	1	0	0	32
6	0	1	1	0	
3	1	0	0	1	
9	1	2	1	1	
0	0	0	0	0	26
5	0	0	0	0	
5	0	0	0	0	
47	4	4	5	8	101
1	2	0	0	8	16
11	6	0	2	7	
5	0	0	2	3	
10	1	1	0	2	
4	0	1	0	0	
31	9	2	4	20	
78	13	6	9	28	117

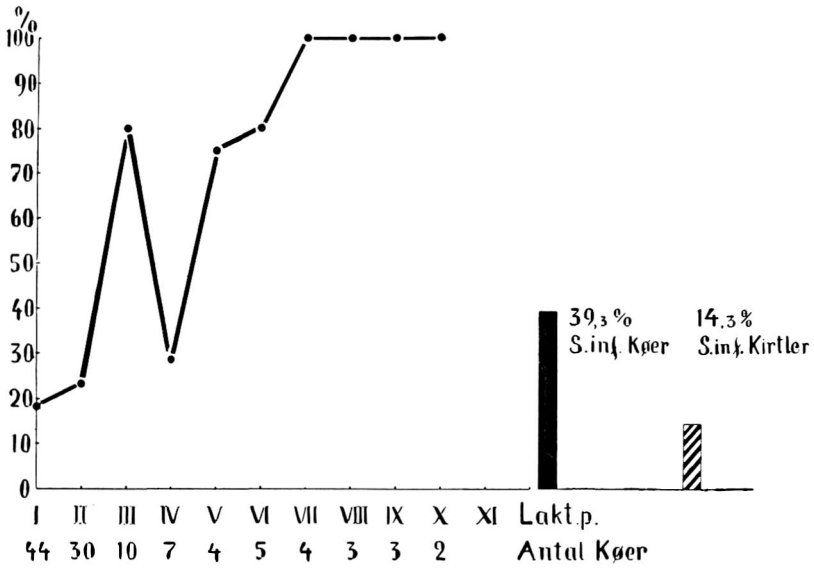

Fig. 2. Oversigt over Yverstreptokokkernes Udbredelse i Besætningen paa Gaard A. 112 Køer. April 1936.

vi afstod fra Behandling af dem og paany raadede til snarest mulig Bortsalg. I Løbet af Maj—Juni Maaned blev der behandlet 20 Kirtler paa ialt 13 s-inficerede Køer, medens 16 Køer med 22 inficerede Kirtler forblev ubehandlede. I Tabel 2 er der givet en Oversigt over dette Forsøg. Flertallet af Kirtlerne er behandlede med en enkelt Udskylning, medens 6 har faaet 2 Udskylninger, da de ved Kontrolundersøgelser ca. 14 Dage senere ikke var blevet fri for S.

Det viste sig, at inficerede Kirtler, hvor der forud var betydelige Betændelsesforandringer navnlig af kronisk Natur, reagerede forholdsvis stærkest over for Behandlingen, saaledes at man ved den foretagne Udskylning nærmest stimulerede Kirtlen i Retning af en hurtigere Goldning. Da det samtidigt viste sig nødvendigt at foretage 2 Udskylninger paa 6 Kirtler af denne Type, medførte det, at 5 Kirtler var tørre efter 2—3 Maaneders Forløb. Dette forekommer ikke overraskende, idet største Delen af det

Tabel 2. Behandlingsforsøg Maj—Juni 1936.

Behandlede Køer og Kirtler

Antal Køer s-infic.	Antal infic. Kirtler	Kontrol efter ca. 14 Dage Antal af behdl. Kirtler		Kontrol efter ca. 4 Maaneder				
				Antal Kirtler			Antal Køer	
		s-fri	ikke s-fri	s-fri	ikke s-fri	tørre	s-fri	ikke s-fri
13	20	14	6	10	5	5	9	4
Ikke behandlede Køer og Kirtler								
16	22	—	—	4	16	2	2	14

mælkedannende Væv i saadanne Tilfælde i Forvejen maa anses for at være ødelagt. En Regeneration af Kirtelvæv i større Omfang i syge Kirtler, hvor der allerede er foregaaet en betydelig Nydannelse af Bindevæv, kan næppe ventes. Det maa betragtes som en Fordel at faa dem helt tørre saa hurtigt som muligt. De klinisk normale s-inficerede Kirtler reagerede, hvad Sekretionsforstyrrelser angaar, kun i ringe Grad over for Behandling, selv naar den gentoges efter 14 Dages Forløb. Det har ved vore fortsatte Behandlingsforsøg vist sig, at det er blandt denne Gruppe af Kirtler, man har de bedste Resultater. Men inden for denne Kategori ved man da ogsaa, at et vist Antal Kirtler vil rense sig uden Behandling, og uden at Kirtlen ødelægges. Imidlertid stimulerede man ved Behandlingen Kirtlerne til at rense sig hurtigt og i langt højere Procenttal af Tilfældene end, hvis man overlader dem til sig selv. Imellem disse to Ydergrupper af s-inficerede Kirtler findes imidlertid en Variation af Grader af mastitiske Forandringer, dels akute, dels kroniske med ringe indurative Forandringer, hvor vi har fundet, at en Behandling navnlig hos yngre Dyr vil medføre, at S. forsvinder, og Kirtlen senere vil blive normal. Det kræver derfor en Del Erfaring at skønne over, hvilke Kirtler man paa Forhaand bør opgive, og hvilke der giver Udsigt til et gunstigt Resultat ved Behandling.

Resultaterne af det nævnte Forsøg opmuntrede til Fortsættelse med disse Behandlinger. Samtidig undersøgtes enkelte indkøbte Dyr, der var opstaldet paa Højskolen, hvor det viste sig, at de trypaflavinbehandlede Kirtler var mindre tilbøjelige til efter nogen Tids Forløb igen at komme til at udskille S. end tilsvarende entozonbehandlede Kirtler. Denne Iagttagelse har bidraget til, at vi i den følgende Tid udelukkende har anvendt Trypaflavin i vort Arbejde.

Naar der i de følgende Aar ved Undersøgelserne paavistes S-infektioner hos de i den „s-fri" Afdeling værende Køer, blev de paagældende Kirtler behandlet. Indtil Forsommeren 1939 behandledes 101 Køer paa 158 Kirtler. 103 Kirtler blev varigt s-fri (65,2 pCt.). 11 Kirtler blev tilsyneladende fri et Stykke Tid, men husede nogle Maaneder senere atter S. 44 Kirtler (27,8 pCt.) blev ikke fri for S. ved Behandlingen. Ved Udtrykket „varigt s-fri" forstaas, at der ikke kunde dyrkes S. fra Kirtlens Mælk flere Maaneder efter Behandlingen. Hos nogle af disse Kirtler er der i de følgende Aar igen dukket S. op. Ofte har det drejet sig om S. hørende til en anden Gruppe end den oprindeligt tilstedeværende. Saadanne Kirtler er da atter behandlede og i mange Tilfælde atter blevet fri.

Fig. 3 viser S-infektionernes Udbredelse i September 1938, en Maaneds Tid før Besætningen fik Mund- og Klovesyge. Ved Sammenligning med Opgørelsen i Foraaret 1936 er Infektionsprocenten nu meget lav. Mund- og Klovesygen medførte imidlertid en stærk Forøgelse af S-infektioner, hvilket Fig. 4 viser. Der iagttoges et Antal akute Yverbetændelser, der imidlertid som Helhed viste en godartet Tendens, saa Udsættelser som Følge af Yverbetændelser var ubetydelige. Behandlinger gennemførtes i Vinteren og Foraaret 1939, og Fig. 5 giver en Oversigt over Udbredelsen af S-infektioner i Efteraaret 1939 blandt 114 Køer. Desværre er 15 Goldkøer, som paa det Tidspunkt, da denne Undersøgelse fandt Sted, gik i Indhegning langt borte fra Gaarden, ikke blevet undersøgt ved denne Lej-

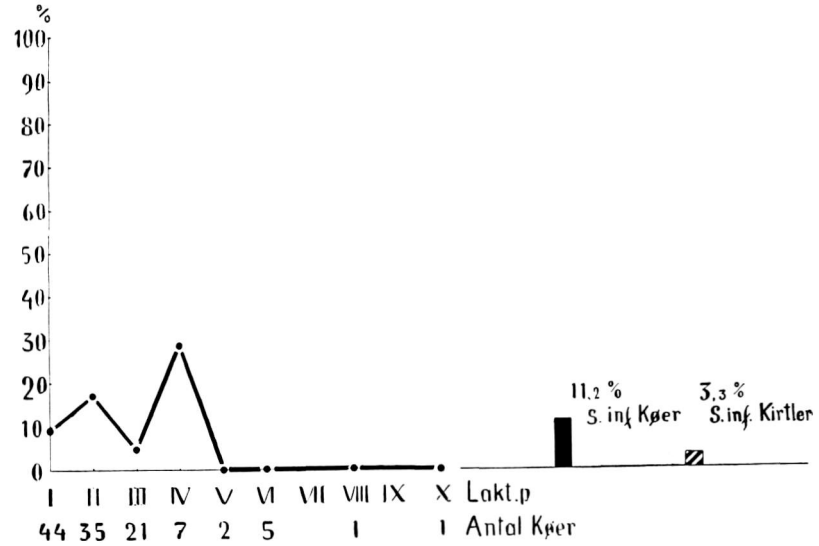

Fig. 3. Oversigt over Yverstreptokokkernes Udbredelse i den „S-fri" Afdeling paa Gaard A., 116 Køer, ved Undersøgelsen i September-Oktober 1938 kort før Udbruddet af M-K-syge.

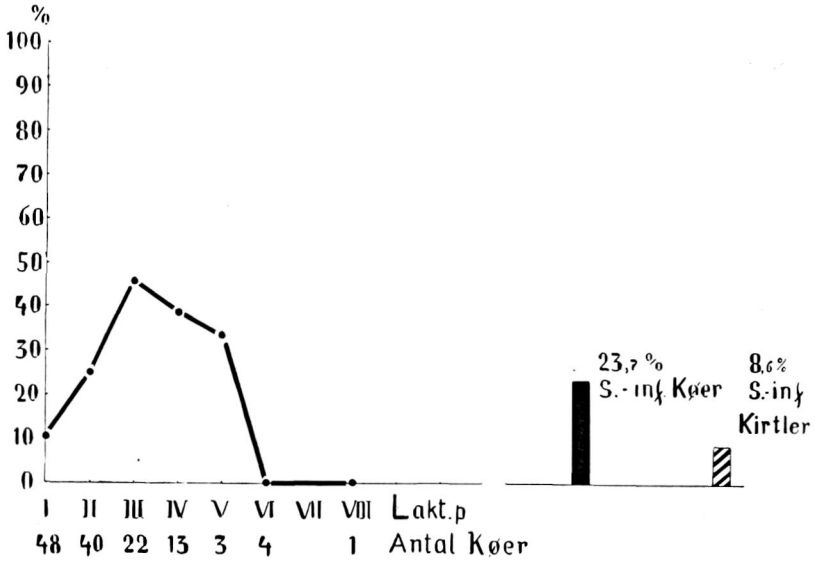

Fig. 4. Oversigt over Yverstreptokokkernes Udbredelse i den „S-fri" Afdeling (131 Køer) paa Gaard A. i Febr.-Marts 1939 ca. 3½ Maaned efter Mund- og Klovesygen.

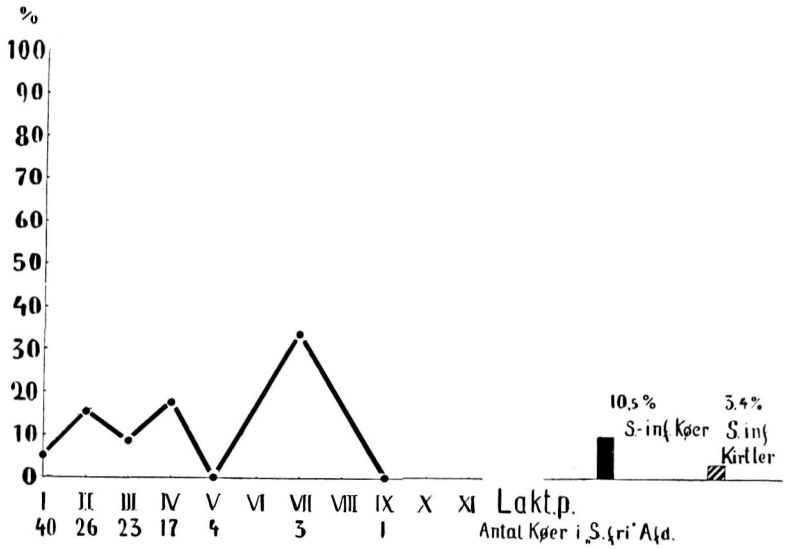

Fig. 5. Oversigt over Yverstreptokokkernes Udbredelse i den „S-fri" Afdeling paa Gaard A. i September 1939. Undersøgelsen er desværre mangelfuld derved, at den kun omfatter 114 af de i Besætningen værende 129 Køer. (Se Teksten).

lighed, hvorved Oversigten er ufuldstændig, idet den burde have omfattet alle 129 Køer.

Fra den i Efteraaret 1936 etablerede „s-fri" Afdeling er der i Regnskabsaaret 1936—37 overført 20 ubehandlede Køer til den s-inficerede Afdeling. Sommeren 1938 overførtes 3 Køer til S-afdelingen, mens 5 solgtes. Efter Mund- og Klovesygen solgtes 4 Køer med Yverbetændelse. Endelig er 62 Stkr. solgt uden S-infektion. Disse Tal mener vi peger paa, at det ved Hjælp af Behandlingerne er lykkedes at dæmme op for Udviklingen af Nyinfektioner og navnlig disses videre Udvikling til kliniske Yverbetændelser af den sædvanlige Type.

Det har hovedsagelig været Gruppe I Streptokokker, der er paavist. De har i de fleste Tilfælde ikke været hæmolyserende. Af og til er der dog fundet nogle Stammer med svag Hæmolyse. I en enkelt Kirtel er fundet β-hæmolytiske C a (Lancefield) Streptokokker, og med til-

tagende Hyppighed navnlig efter Mund- og Klovesygen er Gruppe II Streptokokker, optraadt. De saakaldte atypiske Stammers Forekomst har ikke været nogen Sjældenhed. Kirtler husende disse er sædvanligt ikke blevet behandlet, idet de oftest renser sig selv, i enkelte Tilfælde er dog paavist saadanne Infektioner, der varede halve og hele Aar, og hvor der ogsaa konstateredes katarrhalske Forandringer, men for Situationen i Besætningen som Helhed har de ingen Rolle spillet.

I to Kirtler hos 2 forskellige Køer er der med Aars Mellemrum isoleret Streptokokker, der i serologiske og kulturelle Forhold har svaret til Gruppe C h i Lancefields System.

(Fortsættes.)

Litteratur.

Priser paa nogle af de vigtigste Landbrugsprodukter og Produktionsmidler i Tidsrummet 1. Juli 1939—30. Juni 1940.

56. Meddelelse fra Det landøkonomiske Driftsbureau.

Som direkte Følge af Krigen blev vor oversøiske Samhandel udsat for svære Forstyrrelser; Tilførsel af de nødvendige Produktionsmidler blev baade vanskeliggjort og fordyret, saavel paa Grund af højere Priser som de stigende Transportomkostninger. Hertil kom saa den Prisstigning, som skete i Forbindelse med Sterlingkursens Fald.

For Eksportprodukterne kunde der ikke — i hvert Fald i Begyndelsen — opnaas en Prisstigning, der betød noget som Modvægt mod Raavarernes Fordyrelse, fordi de engelske Maksimalpriser og de gældende tyske Handelsaftaler forhindrede en saadan Prisstigning. Tid efter anden blev Satserne dog hævet noget. Det bevilgede Statstilskud (Udligningsloven af 10. November 1939 og 1. Februar 1940), der indgaar i de i Meddelelsen anførte Priser, har været med til at bøde paa det Misforhold, der var opstaaet mellem Landbrugets Eksportpriser og Produktionsomkostninger, men dog langt fra tilstrækkeligt til fuld Udligning. Sammenlignet med forrige Aar kan Stigningen i Landbrugets Produktpriser anslaas til ca. 11 pCt., men stærkt varierende for de forskellige Produkter. Den gennemsnitlige Stigning for Planteavlsprodukter har været over 40 pCt. For Husdyrbrugsprodukterne, der indbringer henimod 90 pCt. af Landbrugets samlede Salgsindtægt, har Stigningen kun været ca. 7 pCt.

Efterfølgende Tabel gengiver i Uddrag de vigtigste Produkters og Produktionsmidlers Priser og Indekstal.

	Kr. pr. 100 kg			Forholdstal for 1939—40	
	1939 —40	1938 —39	1909 —14	1909—14 = 100	1938—39 = 100
Smør: Notering	253	238	209	121	106
do. Afregningstal	258	243	209	123	106
Flæsk, 1. Kl. med Kort	180	172	97	186	105
do. med og uden Kort[1])	180	171	97	186	105
Æg	122	113	118	103	108
Slagtekøer, 1. Kl. lev. Vægt	54	47	(55)	98	115
Smaagrise, Kr. pr. Stk.	38	40	—	—	95
Kælvekøer, 1. Kl., Kr. pr. Stk.	410	418	—	—	98
Unge Heste, Kr. pr. Stk.	1246	1100	737	169	113
Indekstal for Husdyrprod.	138	129	100	138	107
Hvede, Sælger	(18,72)	14,57	13,82	135	128
Byg, 2rd. do.	(18,00)	12,27	12,88	140	147
Kartofler, Sælgers St. Sjæll.	10,55	5,02	—	—	210
Sukkerroer	2,50	2,47	2,02	124	101
Indekstal for Planteprod.	149	106	100	149	141
Indekstal for Landbrugsprodukter ialt	140	126	100	140	111
Indekstal for:					
Foderstoffer	163	116	100	163	141
Kunstgødning	111	97	100	111	114
Bygningsomkostn. m. v.	247	205	100	247	120
Inventarværdien paa en Bondegaard	217	188	100	217	115

[1]) Forholdsmæssigt beregnet.

Af Oversigten over Husdyrbrugsprodukternes Prisforhold fremgaar det, at kun Prisen for Kælvekøer og Smaagrise er mindre end i Fjor. Hestene derimod er steget med 13 pCt., Eksportkreaturer med 18—20 pCt., medens Smør og Flæsk, som er de mest betydende Salgsprodukter, kun har haft en Prisopgang paa 5—6 pCt.

For Planteprodukternes Priser gælder, at Kornpriserne i Begyndelsen af Perioden laa lavt. Efteraarsmaanederne bragte en kraftig Stigning, der efterhaanden naaede de

fastsatte Maksimalpriser. For Byg og Havre blev Stigningen størst, nemlig ca. 45 pCt.

Frøpriserne varierer som sædvanlig stærkere end de øvrige Produktpriser. Prisen for Rajgræs er steget med over 80 pCt., men som Helhed er Fremgangen paa godt 35 pCt. for de vigtigste Sorter taget under et. Særlig stærk har Prisstigningen været for Kartofler paa Grund af den haarde Frostvinter. Prisen naaede saaledes i April Kvartal et Gennemsnit af 19,33 Kr. pr. 100 kg (Sælgers St., Sjælland) mod et Aarsgennemsnit af 10,55 Kr. og for foregaaende Aar 5,02 Kr.

Medens Kunstgødning udviser en i Forhold til Planteprodukterne moderat Stigning paa ca. 14 pCt., er Foderstofferne steget med ca. 40 pCt., og Forskydningen i Foderstofpriserne har saaledes været langt stærkere end for Husdyrbrugsprodukterne, hvis Stigning kun udgør ca. 7 pCt.

For de øvrige Produktionsmidler: Redskaber, Maskiner m. v. andrager Stigningen 15—30 pCt.

C. A. N.

2 Beretninger om Forsøg med Kartofler.

Beretning Nr. V om Forsøgsarbejdet paa De Danske Spritfabrikkers Forsøgsgaarde.

Der findes nu en Række gode danske Kartoffelsorter, der i Sortsforsøgene kan kappes med de bedste udenlandske. Det gælder saaledes Tylstrup Odin, samt Frederikshøjsorterne Nr. 26/30, 45/30 og 46/30. Flere af de danske Sorter har gennem en Aarrække med Hensyn til Udbytte ligget fuldt paa Højde med f. Eks. Alpha og Brennragis. Forsøgene i 1939 danner her dog en Undtagelse, idet Brennragis — i den sprøjtede saavel som den usprøjtede Afdeling — afgjort har opnaaet det største Udbytte af samtlige prøvede Sorter.

Aarsagen hertil maa først og fremmest søges i, at Skimmelangrebene var særlig stærke i 1939, hvorfor Brennragis i Kraft af sin større Modstandsevne har vist et meget gunstigt Resultat. Hvor stærkt Skimmelangrebene har sat ind i 1939 frem-

gaar bl. a. af Sprøjtningsforsøgene med Deodara. Merudbyttet for Sprøjtning af denne ellers ret modstandsdygtige Sort blev 16,7 hkg Tørstof pr. ha eller 19 pCt. Det gennemsnitlige Merudbytte for Sprøjtning af Deodara i 14 paa hinanden følgende Aar har været 9 pCt., modsvarende 22 hkg Knolde pr. ha, og disses Værdi er større end samtlige Udgifter ved Optagningen af Kartoflerne paa dette Areal. I 1939 har Sprøjtningen altsaa medført et Merudbytte, hvis Værdi efter samme Maalestok omtrentlig modsvarer Værdien af Udsæd + Optagningsomkostninger.

Ogsaa Opbevaringsforsøgene er blevet fortsat og suppleret med Prøver af syge Kartofler, der var lagt i Kule sammen med sunde Kartofler under gode Opbevaringsbetingelser. De syge Kartofler var angrebet af Kartoffelskimmel, men iøvrigt tørre og rene. Om Foraaret var disse Prøver fuldstændig raadne, d. v. s. 100 pCt. Svind, medens de sunde Kartoflers Svindprocent kun var 3,64. Det fremgaar indirekte af disse Forsøg, at Virkningen af Sprøjtning er større, end de egentlige Sprøjtningsforsøg viser, idet Sprøjtningen — samtidig med at forøge Udbyttet i Marken — er med til at nedsætte Opbevaringssvindet.

Forsøgene har tillige omfattet Kvalitetsbestemmelser i Spisekartofler i delvis umoden og moden Tilstand. Der anlagdes bl. a. 3 Gødningsforsøg, der gennemførtes paa den Maade, at Kartoffeltoppene dræbtes den 21. August eller den 15. August (i en Afdeling paa Frederikshøj blev Toppen dog dræbt allerede den 3. August) paa Halvdelen af Forsøgsarealet. Prøven viste, at Kartofler fra Parceller, hvor Toppen var dræbt den 3. August, viste mindre Tilbøjelighed til Udkogning og Revning end Kartofler fra de ubehandlede Parceller.

Foruden Kartoffelforsøgene er der paa Selskabets Gaarde udført forskellige andre Forsøg og Prøvedyrkninger, bl. a. med Majs. I forskellige Egne med Klimaforhold omtrent som de danske har man taget Majsdyrkningen op, og der er ogsaa herhjemme fremstillet Majssorter, der skulde have Mulighed for at naa fuld Modenhed under normale Vejrforhold. Forsøgene kunde ikke alle gennemføres, og de opnaaede Resultater er usikre, hvilket ikke alene skyldes Vejrforholdene (Kulde og Blæst), men ogsaa Skadedyrs Angreb. Visse Ting tyder dog paa, at Majsdyrkning vil kunne gennemføres i visse Egne her i Landet, naar den rette Sort er fundet. Tilbage staar saa Spørgsmaalet, om den betinger et større Udbytte end den Afgrøde, der maa vige Pladsen. Det maa fremtidige Forsøg afgøre.

De danske Kartoffelmelsfabrikkers Forsøgs- og Fremavlsvirksomhed.

Andels-Kartoffelmelsfabrikkerne gennemfører et omfattende Forsøgsarbejde til Støtte for Avlens Tilrettelæggelse; det gælder saaledes Sortsforsøg, Optagningstider samt Udbringningstider for Kaligødning. Selve Forsøgsarbejdet udføres under Ledelse af de lokale Landboforeningers Planteavlskonsulenter, medens Resultaterne samles og revideres paa Planteavlskontoret i Skanderborg.

Sortsforsøgene har i 1939 været gennemført i et Antal af 23, fordelt inden for de forskellige Fabrikkers Omraade. Resultaterne viser i det store og hele Overensstemmelse med de tidligere Aars Forsøg, og Tylstrup Odin klarer sig fremdeles godt, især ved de senere Optagninger. Deodara, Richters Imperator og Odin er i Øjeblikket de betydningsfuldeste blandt de Sorter, der anvendes til Stivelsesfabrikation.

Der har i 1939 været 67,3 ha med Fremavl af Læggekartofler. Fra de fleste Fremavlere er der sendt Prøver til Kontroldyrkning i Kontrolmarken ved Brande, hvor de paagældende Prøver bliver kontrolleret under Væksten, idet der særlig lægges Vægt paa, at Tilfælde af Sortbensyge, Bladrullesyge og stærk Mosaiksyge samt Indblanding af fremmede Sorter bliver udpeget.

Baade hos Fremavlerne og i Kontrolmarken har Bladrullesygen været mere udbredt end i tidligere Aar. Der har i en enkelt Prøve været en Angrebsprocent paa 6. Samme Angrebsprocent har ogsaa Mosaiksygen naaet i et enkelt Tilfælde. Af de 46 Prøver i Kontrolmarken fandtes iøvrigt 4 med Indblandinger, 6 med Sortbensyge, 32 med Mosaiksyge og 28 med Bladrullesyge.

Da de paagældende Prøver er indsendt fra de Egne af Landet, hvor Kartoffeldyrkningen har naaet en betragtelig Størrelse og formodentlig ogsaa gennemføres mere rationelt end i de øvrige Dele af Landet, er de opgivne Tal af betydelig Interesse, fordi de siger noget om, hvor hyppigt de nævnte Sygdomme optræder i k o n t r o l l e r e d e F r e m a v l s k a r t o f l e r. Hvorledes vil de tilsvarende Tal saa ikke være i den almindelige Kartoffelavl Landet over?

I Slutningen af Beretningen omtaler Konsulent *A. P. Aidt* et Forslag til Kartoffelhus. Takket være sidste Vinters vanskelige Opbevaringsforhold har frostfrie og iøvrigt praktiske Kartoffelkældere og -huse faaet ganske særlig Interesse for de Kartoffelavlere, der maa opbevare deres Afgrøde til lejlighedsvis Levering Vinteren igennem.

C. A. N.

Landbrugets Prisforhold i Juni Maaned 1940.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -Juni	Juni Md.	Jan. -Juni	Maj Md.	Juni Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri)[1]	13,52	13,38	12,62	15,56	15,55	15,55
Smør, Notering	239	238	216	265	264	264
do., Afregningstal	243	242	225	272	271	271
Ost, 20 pCt.	91	89	86	109	105	105
Æg	113	90	82	110	100	112
Slagterisvin, 1.Kl., m. Kort (sl.V.)	175	171	162	182	182	182
do. uden Kort (do.)	123	122	125	87	60	60
Slagtekøer, Kbhv., 1. Kl. (lev.V.)	57	54	56	64	61	64
Stude og Kvier, Esbj., 1. Kl. (do.)	66	63	67	75	77	81
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk.	46	49	47	31	18	19
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk.[2]	424	425	425	398	381	390
Unge Heste, Odense, Kr. pr. Stk.	1126	1100	1100	1341	1400	1413
Hvede, Sælger	16,05	14,58	15,13	[3]	[3]	[3]
do., Køber	15,73	14,29	14,85	[3]	[3]	[3]
Rug, Sælger	16,83	14,92	15,75	[3]	[3]	[3]
do., Køber	16,50	14,60	15,50	[3]	[3]	[3]
Byg, 2/r, Sælger	13,77	11,82	11,66	[3]	[3]	[3]
do., Køber	13,43	11,51	11,41	[3]	[3]	[3]
Havre, Sælger	14,51	12,57	13,03	[3]	[3]	[3]
do., Køber	14,00	12,06	12,53	[3]	[3]	[3]
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	18,43	15,08	15,25	—	(26,50)	—
Solsikkekager	18,76	15,80	15,75	—	—	—
Palmekager	15,78	13,34	13,00	—	—	—
Hvedeklid	13,48	11,16	12,13	—	[3]	[3]
Majs, La Plata	17,10	15,14	14,75	—	(18,70)	—
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	17,55	17,43	17,60	18,93	19,10	19,10
Kalksalpeter	17,03	16,88	17,05	18,38	18,55	18,55
Sv. Ammoniak	17,08	16,93	17,10	18,43	18,60	18,60
18 pCt. Superfosfat	6,68	6,78	6,80	9,33	9,75	9,75
40 » Kaligødning	14,38	13,87	13,95	17,42	17,50	17,50

[1]) Ekskl. Mælkeafgift.
[2]) Bestaaet Tuberkulinprøven.
[3]) Maksimalpris plus tilladte Omkostninger.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -Juni	Juni Md.	Jan. -Juni	Maj Md.	Juni Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	129	127	120	148	148	148
Smør, Notering	114	114	103	127	126	126
do., Afregningstal	116	116	108	130	130	130
Ost	160	156	151	191	184	184
Æg	96	76	69	93	85	95
Slagterisvin med Kort	180	176	167	188	188	188
do. med og uden Kort[1])	180	176	167	188	188	188
Slagtekøer (København)	98	93	97	110	105	110
Stude og Kvier (Esbjerg)	108	103	110	123	126	133
Unge Heste (Odense)	153	149	149	182	190	192
Hvede	116	105	109	—	—	—
Rug	141	125	132	—	—	—
Byg, 2/r.	107	92	91	—	—	—
Havre	120	104	108	—	—	—
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	126	103	104	—	181	—
Solsikkekager	146	123	122	—	—	—
Palmekager	139	117	114	—	—	—
Hvedeklid	121	100	109	—	—	—
Majs, La Plata	153	135	132	—	167	—
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	88	88	89	95	96	96
Kalksalpeter	88	87	88	95	96	96
18 pCt. Superfosfat	113	115	115	158	165	165
40 » Kaligødning	121	116	117	146	147	147
Vejet Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	119	118	110	134	134	134
Husdyrprodukter, ialt	131	127	120	142	140	142
Korn	118	104	106	158	162	162
Planteprodukter, ialt	121	106	107	187	203	203
Landbrugsprodukter, ialt	**130**	**125**	**119**	**145**	**144**	**146**
Kraftfoder	132	113	114	175	179	179
Kunstgødning	100	99	100	121	124	124
Markfrø	96	96	96	141	141	141
Vareindkøb, ialt	**122**	**109**	**110**	**160**	**164**	**164**

[1]) Forholdsmæssigt beregnet.

Husdyrbruget 1939.

Af *Halfdan Jørgensen.*

1939 blev det sidste af en Række Aar, hvor dansk Husdyrbrug vel havde haft store Vanskeligheder at arbejde under — ikke mindst havde vanskelige internationale Samhandelsforhold gjort sig gældende — men hvor Produktionens Størrelse dog i det store og hele blev hævdet, og hvor Hovedparten af den store Produktion i Henhold til de trufne Aftaler blev afsat til vore to store tætbefolkede Nabolande mod Vest og mod Syd. I disse to Industrilande havde man igennem et Par Menneskealdre haft god Brug for vor stigende Eksport af forædlede Landbrugsprodukter. — Sikkert kunde man under rolige og fredelige Forhold have forudset endnu en Række Aar, hvor denne Udvikling blev fortsat. —

Men da det Opgør, der længe havde truet mellem disse vore to store Kunder (og Leverandører), i September 1939 slog ud i lys Lue og indledte en ny Verdenskrig, da anede danske Landmænd, at uanset om Danmark kunde holdes uden for Vaabnenes Opgør eller ej, saa vilde en Hovedlinie i vor Produktion og Eksport blive brudt, som den blev det i 1914.

Dette indledtes med, at der i Aarets sidste fire Maaneder foregik en stærk Stigning i Prisen paa Landbrugets Produktionsmidler, en Stigning, der slet ikke fulgtes af en tilsvarende Stigning for de producerede Salgsvarer.

Engrospristallets Stigning illustrerer tydeligt denne Udvikling:

Engrospristal.
(1935 = 100.)

	Animalske Levnedsmidler	Foder-stoffer
Januar 1939	118	112
August —	120	107
September —	123	157
Oktober —	123	173
November —	129	166
December —	132	167
Aaret 1939	121	127
Aaret 1938	117	118

En Forringelse af Produktionsøkonomien var altsaa indtraadt; men disse af Krigen foraarsagede uheldige Prisforskydninger formaaede dog ikke i kendelig Grad at paavirke Produktionens Størrelse for Aaret 1939 — ej heller Eksportens Størrelse. Derimod kastede Krigen paa anden Maade sin sorte Skygge over dansk Landbrugseksport — idet adskillige danske Skibe krigsforliste i Aarets sidste Maaneder. Mange brave Søfolk satte Livet til, og værdifulde Varelaster gik tabt.

Hvad de indenlandske Forhold angaar, da havde Husdyrbruget i 1939 gennemgaaende gode Kaar. En ret god Høst af Grovfoder og en særdeles god Kornhøst var bjærget i 1938. Græsningsforholdene var ganske vist i Foraaret og først paa Sommeren 1939 ret daarlige, men Midsommer og Eftersommer trak Udbyttet op paa Middel. Hø blev der kun lidt af, men Roerne blev særdeles gode[1]). Kraftfoderpriserne var det meste af Aaret taalelige, hvilket har sin store Betydning for en økonomisk Udnyttelse af Grovfoderet. Desværre havde Mund- og Klovesygen i Maanederne forud for Aarsskiftet hærget mange Besætninger slemt, og adskillige Steder havde den endnu ikke sluppet sit haarde Tag.

Ifølge Veterinærdirektoratets Opgørelse var i Tiden fra 1. Juli 1938 til Udgangen af Juni 1939 105 000 Besætninger (eller 54 pCt.) angrebet af Sygdommen; i knap

[1]) Om Høstudbyttet, se *Planteavlen 1939*, T. f. L. Side 449.

Halvdelen af disse Besætninger fik ogsaa Svinene Mund- og Klovesyge. Imidlertid var det fortrinsvis de smaa Besætninger, der gik fri, idet ca. 1,3 Mill. Stk. stort Kvæg var angrebet, hvilket svarer til omtrent 75 pCt. af Bestanden. Knap 17 pCt. af de angrebne Stk. Kvæg blev serumbehandlet og gennemgaaende med godt Resultat. Ialt døde over 30 000 Stk. Kvæg af Sygdommen, heraf dog over Halvdelen Spædekalve. I Henhold til Loven af 15. Marts 1939 er af Statens Midler udbetalt mellem 6 og 7 Mill. Kr. i Erstatninger. Dette Plaster dækker imidlertid langtfra Saaret, og de indirekte Tab paa Grund af Følgesygdomme af forskellig Art og nedstemt Mælkeydelse er mange Gange større. Saaledes konstateredes allerede, medens de paagældende Besætninger var under offentligt Tilsyn, for over 10 pCt. af de angrebne Dyr ondartede Følgesygdomme, oftest Yverbetændelse og Kastning. Ved det offentlige Tilsyns Ophør laa de angrebne Besætningers Mælkeydelse ca. 20 pCt. under Ydelsen før Angrebet.

Saadanne Tal taler for sig selv; men trods alt maa det siges, at vi ved Begyndelsen af 1939 stod med en stor og god Husdyrbestand, som vilde være i Stand til at omsætte de forhaandenværende Fodermængder. Produktionsapparatet var altsaa nogenlunde i Orden, og det blev brugt efter bedste Evne.

Husdyrbestanden.

Som normalt foretoges der en Tælling af Husdyrene midt i Juli Maaned. Hovedresultaterne gengives i det følgende:

Heste.

(1000 Stk.)	Landkommunerne 1939	1938
Hingste 3 Aar og derover	4	4
Vallakker 3 Aar og derover	203	202
Hopper 3 Aar og derover	225	221
Plage 1—3 Aar	92	88
Føl under 1 Aar	53	50
Heste ialt	577	565

Der er altsaa sammenlignet med Aaret før en samlet Stigning paa 12 000 Stk. Stigningen falder navnlig paa Hopper, Føl og Plage. Antallet af Hopper bedækkede før 15. Juli androg 90 500, hvilket var 2300 flere end i 1938. Endvidere blev Hestebestanden i Byerne opgjort til 17 000 Stk. mod 19 000 i 1933.

Hornkvæg.

(1000 Stk.)	Landkommunerne 1939	1938
Tyre 1 Aar og derover	68	63
Stude 1 Aar og derover	79	80
Køer og Kvier, som har kælvet	1604	1599
Kvier over 1 Aar	653	610
Kalve under 1 Aar	854	834
Hornkvæg ialt	3258	3186

Det ses, at Bestanden er forøget med godt 70 000 Stk.; denne Stigning falder navnlig paa Kvier over 1 Aar, men Kvier, som endnu ikke har kælvet. Dette Faktum tyder paa, at en vis Optimisme med Hensyn til Kvægbrugets økonomiske Fremtid har gjort sig gældende, hvilket ogsaa er i Overensstemmelse med, at der gennemgaaende i 1939 har været livlig Handel med Kælvekvier, som solgtes til gode Priser. Kalvebestanden er ogsaa steget noget. Ligeledes viser Tyrene Fremgang, medens Bestanden af Køer og Stude er ret uforandret.

Svin.

(1000 Stk.)	Landkommunerne 30/12-39	15/7-39	11/2-39	16/7-38
Avlsorner	17	18	18	16
Første Gang drægtige Søer	80	76	109	54
Andre drægtige Søer	162	171	145	156
Diegivende Søer	95	99	77	83
Goldsøer, ikke udsat til Slagtning	21	27	19	23
Udsættersøer til Slagtning	12	10	9	10
Søer ialt	370	383	359	326
Pattegrise hos Søerne	804	841	648	696
Fravænnede Grise under 35 kg	749	771	618	712
Svin paa 35—60 kg	657	641	571	668
Fedesvin paa 60 kg og derover	537	473	505	424
Svin ialt	3134	3127	2719	2842

Foruden Hovedtællingerne i Juli har der været Svinetælling i ca. 1/5 af Landkommunerne med 6 Ugers Mellemrum, saa der ialt er foretaget 9 Tællinger i 1939. Foranstaaende gengives Resultaterne for Aarets første og sidste Tælling samt Juli-Tællingerne for 1938 og 1939. Det fremgaar heraf, at den samlede Bestand i Aarets Løb er forøget betydeligt. Stigningen andrager over 400 000 Stk.; den er særlig stor for Pattegrise og Ungsvin, men omfatter iøvrigt alle Grupper med Undtagelse af Orner og drægtige Gylte. — Ogsaa her tyder Tallene paa Forhaabninger om øgede Afsætningsmuligheder til lønnende Priser. Udviklingen naaede iøvrigt sit Højdepunkt ved Tællingen den 18. November, hvor Bestanden var 3 230 000 Svin. Herefter kommer et Omslag i modsat Retning.

Mindre Kreaturer.
(1000 Stk.)

	Hele Landet		
	1939	1933	1929
Faar og Lam	147	179	193
Geder og Kid	9	—	21
Kaniner	335	—	194

Det maa forekomme mærkeligt, at Faareholdet, trods en energisk Agitation og en organiseret Indsats for Anskaffelse af gode Avlsdyr og Forbedring af Produktionen, har været i Tilbagegang. I 1937 var Antal Faar og Lam 187 000, altsaa dog omtrent paa Højde med Bestanden i 1929, men fra 1937 til 1939 viser Statistikken en kendelig Tilbagegang paa 40 000 Stk.

Sikkert med Urette synes danske Landmænd at regne Faarehold for en extensiv Driftsform, der ikke „er Ulejlighed værd". Faktisk har vi adskillige Steder betydelige Arealer, hvor Faareholdet i langt stærkere Grad end nu kunde bidrage til en god økonomisk Udnyttelse.

Hvad angaar Kaninbestanden, er den heller ikke stor, men er dog i afvigte Tiaar omtrent fordoblet. Visse Muligheder for Eksport har stimuleret Interessen. Iøvrigt kan et fornuftigt anlagt Kaninhold paa god Maade

bidrage til en billig Kødforsyning for den paagældende Familie. Ernæringsmæssigt kan Kaninkød nærmest sammenlignes med Slagtefjerkræ, og under høje Kornpriser er det en produktionsmæssig Fordel, at Kaniner i langt højere Grad end Slagtefjerkræ kan opfodres med Grovfoder, ofte endog „gratis" Grovfoder (Affald og Ukrudt).

Siden 1929 er Antallet af Geder og Kid formindsket til noget under Halvdelen. Man er øjensynligt ogsaa tilbøjelig til at overse denne Mulighed for „billig Mælk" til Forsyning af adskillige Smaahusholdninger.

Fjerkræ.
(1000 Stk.)

	Landkommunerne 1939	Landkommunerne 1938	Hele Landet 1933
Haner over ½ Aar	190	173	337
Høner over ½ Aar	13 520	11 958	12 325
Kyllinger under ½ Aar	18 667	15 732	13 963
Høns ialt	32 377	27 863	26 625

	Hele Landet		
Ænder	895	—	1 050
Gæs	393	—	450
Kalkuner	100	—	116

Den samlede Hønsebestand er i Sammenligning med 1938 forøget kraftigt; Fremgangen andrager godt 4½ Mill. Stk., og Stigningen omfatter alle Grupper. Derimod er Antallet af Gæs, Ænder og Kalkuner formindsket lidt i Forhold til 1933.

For en Fuldstændigheds Skyld skal endvidere anføres, at 32 000 Ejendomme i Landkommunerne holdt Bier i 1939. Antallet af Bier ser Statistisk Departement sig dog ikke i Stand til at opgive! — men Antal Bifamilier var 151 000 mod 109 000 i 1935 og 91 000 i 1929.

Endvidere opgør Veterinærdirektoratet Pelsdyrholdet ved Begyndelsen af 1939 til at omfatte 343 Pelsdyrhold med tilsammen 4430 Sølvræve, 45 Blaaræve, 48 røde Ræve, 68 andre Ræve, 1376 Mink (Nertz), 58 Bæver-

rotter (Nutria), 602 Ildere, 29 Maare, 11 Vaskebjørne og 14 Fritter — som man ser, en ikke stor men alsidig Bestand, der tyder paa, at Pelsdyrfolkene ikke er bange for at sætte noget ind paa at prøve nye Veje.

Produktionens Størrelse.

Som tidligere nævnt var Produktionen af Husdyrbrugsvarer i 1939 paa Højde med Produktionen i de foregaaende Aar. Sammenlignet med 1938 var der en mindre Stigning, naar disse Varer tages under et. Statistisk Departement har for de sidste fem Aar foretaget en Opgørelse, som gengives nedenstaaende:

Størrelsen af den animalske Landbrugsproduktion.

	1939[1]) Mill. kg	1938 Mill. kg	1937 Mill. kg	1936 Mill. kg	1935 Mill. kg
Mælk[2])	5 300,0	5 450,0	5 300,0	5 275,0	5 120,0
Okse- og Kalvekød ..	174,3	160,0	174,4	164,9	153,1
Svinekød og Flæsk ..	312,5	294,6	325,1	316,6	311,2
Æg	134,5	124,4	125,2	115,1	101,2
Smør	182,9	189,4	183,4	179,9	173,0
Ost	—	35,7	30,7	33,2	29,0

[1]) Foreløbige Tal. [2]) Opgjort for Mejeriaar, d. v. s. Perioden fra Oktober til September.

Disse Tal omfatter h e l e P r o d u k t i o n e n, saa godt som disse Tal nu kan fremskaffes. For Mælkens Vedkommende beregnes Tallene efter Mejeriernes og Kondenseringsfabrikkernes Indvejninger med Tillæg af direkte Salg og Hjemmeforbrug hos Producenterne. For Kød og Flæsk indbefattes ogsaa hjemmeslagtede samt destruerede Dyr. Paa samme Maade omfatter Tallene Ægopkøbene med Tillæg af beregnet Hjemmeforbrug.

Det ses, at Mælke- og Smørproduktionen i 1939 var lidt mindre end i Aaret før, hvorimod der er Stigning for Kød, Flæsk og Æg. Osteproduktionen i 1939, der ikke er angivet, skønnes at ligge paa Højde med Tallet for 1938 (specielt for Mejeribrugsprodukter henvises iøvrigt til Tidsskr. f. Landøk. 1940, Side 377, hvor en udførlig Artikel oplyser om Mejeribruget i 1939).

Den maanedlige Produktion kan bedst overses og sammenlignes med forrige Aar, naar de absolutte Tal omregnes til Indekstal:

Produktionsindeks for animalske Landbrugsvarer.
(1935 = 100.)

	Mælk	Kød	Flæsk	Æg	Indeks for den animalske Produktion i alt
1938:					
Januar	95	101	93	110	96
Februar	96	106	101	128	102
Marts	103	112	86	168	103
April	113	125	109	168	118
Maj	128	115	88	174	115
Juni	133	97	96	153	117
Juli	120	98	84	136	105
August	109	111	97	118	106
September	99	115	100	114	102
Oktober	94	122	89	72	93
November	88	113	87	85	90
December	86	78	88	107	88
Aaret 1938	105	108	93	128	103
1939:					
Januar	88	107	97	126	97
Februar	92	143	98	152	105
Marts	98	118	101	170	108
April	108	118	95	186	112
Maj	125	121	85	198	116
Juni	127	92	106	164	118
Juli	118	99	87	144	106
August	111	114	103	137	110
September	101	135	89	126	102
Oktober	90	137	94	70	94
November	85	136	105	74	97
December	87	110	112	133	103
Aaret 1939	102	119	98	140	106

Naar Indekstallene ogsaa for de sidste fire Maaneder af 1939 gennemgaaende viser Stigning i Forhold til 1938, saa maa det dog tages i Betragtning, at Mund- og Klovesygens Hærgen i Kvæg- og Svinebesætningerne havde gjort sig stærkt gældende i Slutningen af 1938. Taget

under et har den fremstillede Mængde af de vigtigste Husdyrprodukter altsaa i 1939 ligget omtrent 3 pCt. højere end Aaret før. Efteraarets Ufredstider med Nervøsitet paa Varemarkedet og uheldige Prisforskydninger naaede altsaa ikke i Kalenderaaret at gøre sig stærkt gældende.

Eksport og Priser.

Som sædvanlig afsattes Hovedparten af Husdyrprodukterne til Udlandet. Omfanget af den samlede Eksport var følgende:

Samlet Udførsel.

	1939	1938
Smør, Mill. kg	149,8	158,0
Ost —	9,6	9,1
Æg, Mill. Snese	85,7	77,9
Slagtet Fjerkræ, Mill. kg	3,1	3,0
Bacon og Flæsk —	189,6	178,5
Levende Svin, 1000 Stk.	137,1	113,9
Svinefedt, Mill. kg	8,7	10,5
Slagtet Hornkvæg, 1000 Stk.	78,3	65,7
Levende Hornkvæg —	163,3	134,0
Slagteriaffald, Mill. kg	24,9	20,2
Heste, 1000 Stk.	15,5	14,4

Til Sammenligning med disse Eksporttal kan anføres, at det aarlige indenlandske Forbrug af Smør normalt (da Margarine var til fri Raadighed) anslaas til ca. 30 Mill. kg, Flæsk (incl. Hjemmeslagtning) 100 Mill. kg og Æg 28 Mill. kg. Tal af denne Størrelsesorden vil ogsaa fremkomme, hvis man sammenholder ovenstaaende Eksporttal med Produktionstallene Side 527.

Udførselsværdien for Landbrugsprodukter ialt beløb sig i 1939 til 1167 Mill. Kr. mod 1115 i 1938. I disse Tal indgaar ganske vist mindre Beløb for Planteprodukter (godt 30 Mill. Kr.), men ellers udgør Beløbene Betaling for Husdyrbrugsprodukter.

Majsimporten var i 1939 kun halvt saa stor som Aaret før, 142 Mill. kg mod 295 Mill. kg. Oliekageindførselen var ogsaa væsentlig nedbragt, 719 Mill. kg mod 767 Mill. kg. Paa samme Maade med Indførselen af andre Foder-

midler. Disse Forhold gav sig Udslag i, at Værdien af de importerede „Raavarer til Landbruget" (heri dog ogsaa indbefattet Kunstgødning og Frø) kun udgjorde 204 Mill. Kr. mod 259 Mill. Kr. i 1938. Denne Besparelse paa 55 Mill. Kr. sammen med den førnævnte Mer-Eksportindtægt paa 52 Mill. Kr. forøgede Værdien af Landbrugets Overskudsudførsel med 107 Mill. Kr. sammenlignet med 1938. „Landbrugets Handelsbalance" udviste saaledes i 1939 et Udførselsoverskud paa 963 Mill. Kr. mod 856 Mill. Kr. i 1938.

De største Enkeltposter paa Indtægtssiden var: Bacon og levende Svin 419 Mill. Kr., Smør 371, Æg 146 samt Kød og Kvæg 84 Mill. Kr. — Dertil kommer betydelige Beløb for Fedt, Slagteriaffald, Ost, Fløde, Konserves samt Huder og Skind. Ved Siden af denne betydelige Eksportindtægt fra Kvæg- og Svinehold betyder Hesteeksporten mindre; denne har dog hjembragt 13,8 Mill. Kr. mod 11,7 i 1938. Af de 15 487 eksporterede Heste var de 10 057 Brugsheste. Disse gik overvejende til Tyskland; dog udførtes ogsaa en Del til Schweiz og nogle faa til England.

De tyske Hesteopkøb var som i de foregaaende Aar centraliseret og foretoges af en autoriseret Indkøbskommission. Der købtes fortrinsvis gode 4- og 5-Aars Handelsheste baade af svære og lette Racer. Hestene blev gennemgaaende betalt med ret gode Priser, og Eksporten har selvfølgelig derigennem stimuleret Avlsarbejdet (se iøvrigt de af Statskonsulenterne i Hesteavl i Tidsskrift for Landøkonomi offentliggjorte Oversigter). Følgende Tabel viser, hvor de til Tyskland eksporterede Heste er indkøbt, og de betalte Gennemsnitspriser:

De tyske Hesteindkøb 1939.

	Svære Handelsheste		Lette Heste	
	Antal	Gennemsnitspris	Antal	Gennemsnitspris
Jylland	6108	1169	339	1134
Fyn	1062	1201	153	1143
Sjælland	839	1198	251	1171
Lolland-Falster	14	1145	2	1025
Bornholm	4	1013	4	1008
Hele Landet	8027	1176	749	1147

Jylland har leveret Hovedparten af Hestene, Fyn har opnaaet den største Gennemsnitspris for svære Heste, og Sjælland fik den højeste Pris for lette Heste. Saaledes er der dog nogen Retfærdighed til, vil Frederiksborgmændene sige! — Iøvrigt varierede Priserne paa lette Heste fra 900 til 1500 Kr., og for svære fra 900 til 1610 Kr. pr. Hest. At de leverede Heste gennemgaaende har været gode og reelle fremgaar deraf, at der kun i faa (0,73 pCt.) Tilfælde er reklameret over Fejl.

I Tallet for ialt eksporterede Heste er ogsaa medregnet 5430 Slagteheste, der afsattes til Holland, Belgien og Frankrig.

Eksportens Fordeling paa Aftagerlande har ikke været offentliggjort i saa vid Udstrækning som normalt. Dog foreligger Tallene indtil Midten af Oktober, og den procentiske Fordeling ændrede sig næppe stort igennem Aarets sidste Par Maaneder. Vore Aftaler med de to store krigsførende Kunder gik jo nemlig ud paa, at vi ogsaa efter Krigsudbruddet skulde fordele Eksporten normalt til de to Parter.

Af Flæsket gik 99 pCt. til England. Levende Svin sendtes udelukkende til Tyskland; ligeledes tog Tyskland den alt overvejende Part af Kød og Kvæg samt Fedt og Slagteriaffald. Smør, Ost og Æg fordeltes i de første 10½ Maaned af Aaret som følger: (Tallene for 1938 gælder den tilsvarende Periode).

Procentisk Fordeling.

	England	Tyskland	Andre Lande
Smør 1939	70	28	2
- 1938	76	23	1
Ost 1939	12	56	32
- 1938	11	56	33
Æg 1939	68	28	4
- 1938	74	25	1

Hovedparten af Ost til „Andre Lande" gik til U. S. A. baade i 1939 og de nærmest foregaaende Aar.

Noteringerne for de tre vigtigste Eksportartikler afveg i Gennemsnit ikke væsentlig fra foregaaende Aar; dog vil det bemærkes, at Smørprisen var lidt højere, Ægprisen lidt lavere end Priserne i 1938:

Officielle Noteringer.

	Smør		Flæsk[1])		Æg	
	1939 Kr. pr. 100 kg	1938 Kr. pr. 100 kg	1939 Kr. pr. kg	1938 Kr. pr. kg	1939 Kr. pr. kg	1938 Kr. pr. kg
Januar	254	235	1,70	1,72	1,12	1,24
Februar	265	224	1,76	1,76	0,88	1,14
Marts	248	211	1,80	1,80	0,76	0,72
April	226	218	1,70	1,90	0,85	0,78
Maj	217	229	1,60	1,78	0,94	1,00
Juni	216	218	1,64	1,74	0,72	1,04
Juli	227	219	1,74	1,83	0,93	1,21
August	219	230	1,77	1,76	1,20	1,25
September	240	243	1,68	1,74	1,26	1,44
Oktober	240	230	1,68	1,71	1,32	1,54
November	245	247	1,80	1,58	1,90	1,46
December	268	260	1,92	1,70	1,42	1,24
Gennemsnit	239	231	1,74	1,75	1,12	1,17

[1]) 1. Klasses Svin med Kort.

En mærkbar Stigning i Noteringerne i Aarets sidste Maaneder er karakteristisk. De Tilskud, som Udligningsloven af 10. November 1939[2]) sikrede Eksportvarerne som en delvis Kompensation for den førte, over for Landbruget uretfærdige Valutapolitik, er indbefattet i ovennævnte Noteringer. Tilskudet beløb sig fra Lovens Ikrafttræden til Aarets Udgang til 16 Øre pr. kg Smør, 10 Øre pr. kg Flæsk og 9 Øre pr. kg Æg.

Som det før er nævnt, steg Priserne paa Foderstoffer i Aarets sidste Maaneder desværre med anderledes Hast.

[2]) Se denne Aargangs Nytaarsartikel, navnlig Side 27 til 30.

Prisudviklingen vil fremgaa af følgende Oversigt, hvor henholdsvis Smør-, Flæske- og Ægpris er sat i Forhold til Priserne paa Oliekager og Majs:

	Smør/Bomuldsfrøkager	Flæsk/Majs	Æg/Majs
1. Kvartal 1939 . . .	16,95	11,35	—
2. — — . . .	14,55	11,00	—
3. — — . . .	12,44	10,42	—
4. — — . . .	9,71	8,38	—
Hele Aaret 1939 . .	12,83	10,12	6,55
— 1938 . .	14,87	10,55	7,13
— 1937 . .	12,74	11,48	7,45

Prisforholdene har for alle tre Produkter forskudt sig i ugunstig Retning, men værst er det for Smørproduktionen; idet 1 kg Smør i Aarets første Kvartal kostede omtrent 17 Gange saa meget som 1 kg Oliekager, hvorimod Smørprisen i sidste Kvartal var mindre end 10 Gange Kraftfoderprisen. Kødpriserne var stigende igennem 1939; Gennemsnitspriserne kom saaledes til at ligge noget højere end Aaret før. Eksempelvis noteredes unge Slagtekøer til 55 Øre pr. kg mod 48 Øre pr. kg i 1938.

I Henhold til Kødordning og Tuberkulosebekæmpelseslovgivning er i 1939 nedslagtet godt 60 000 Kreaturer eller lidt mindre end Aaret før. Af disse kasseredes og destrueredes knap Halvdelen, medens Resten kunde anvendes til Konsum eller industriel Oparbejdning.

Om de mange ny Lovbestemmelser og „Bekendtgørelser", som i Aarets Løb mere eller mindre direkte har øvet Indflydelse paa Husdyrbrugsproduktionen, skal der ikke skrives i denne Artikel; disse Ting er udførligt omtalt i denne Aargangs Hæfte 1: Landbruget i 1939. Sammesteds findes der grafiske Fremstillinger over Eksportmængdernes Fordeling over Aaret, ligeledes over Prisudviklingen for nogle af de vigtigste Varer.

Avlsarbejdet.

Dansk Husdyrbrug er sammenlignet med de fleste Landes ret intensivt drevet. Vi forlanger meget af vore Dyr —; derfor maa vi ogsaa betjene os af det bedste Avlsmateriale, som kan fremskaffes — og vi maa derefter yde Dyrene den bedst mulige Fodring, Pasning og Pleje for at opnaa det eftertragtede Resultat.

Som Støtte for vort Arbejde med at faa udpeget og udnyttet de gode Dyr indenfor de forskellige Grene af Husdyrbruget er vi saa heldige at have en lang Række af gennem Menneskealdre velprøvede Organisationer. Disses solide Virke satte ogsaa i 1939 sit Spor over Arbejdsmarken. Men glædeligt ogsaa, at der nu og da findes ny Veje, som viser sig at være farbare. Det vil føre for vidt her at gaa i Enkeltheder eller forsøge at give en fuldstændig Oversigt over disse Avlsforanstaltninger; men nogle skal kort nævnes:

Kontrolforeningerne begynder Regnskabsaaret pr. 1. Oktober, saa det sidst afsluttede Aar omfatter de sidste tre Maaneder af 1938 samt de første ni Maaneder af 1939. Beretningsaaret viser Fremgang saavel for Antal Foreninger, 1758 mod 1700, som Medlemmer og kontrollerede Dyr. Dog, endnu bliver kun ca. 48 pCt. af Landets Køer kontrolleret, hvilket jo i og for sig er et beskæmmende lavt Tal, naar man betænker, at virkelig rationelt Avlsarbejde er udelukket, hvor Kontroltallene savnes — og at Kontrolleringen er et lige saa nødvendigt Grundlag for Gennemførelsen af en rationel Fodring. Længst er man fremme paa Fyn, hvor de kontrollerede Køer udgør 69 pCt. af Bestanden.

Da antagelig over 80 pCt. af de kontrollerede Køer maatte gennemstaa Mund- og Klovesygens Kvaler i Regnskabsaaret 1938—39, maatte der noteres en Ydelsesnedgang sammenlignet med Aaret før. Hovedtallene var følgende:

De kontrollerede Køers Ydelse.

		kg Mælk	pCt. Fedt	kg Smør	kg Smørfedt	F. E.
Fyn	1938—39	3962	4,07	180,6	161,3	3218
Bornholm	„	3848	4,02	173,2	154,6	3086
Sjælland	„	3630	3,97	161,2	144,1	3070
Jylland	„	3622	3,85	155,8	139,5	3014
Lolland-Falster	„	3413	3,95	150,8	135,0	2912
Hele Landet	1938—39	3666	3,92	160,7	143,6	3050
Hele Landet	1937—38	3813	3,92	167,2	149,5	3121
Hele Landet	1936—37	3727	3,93	163,8	146,4	3085

En Tilbagegang paa 6,5 kg Smør pr. Aarsko er ikke uvæsentlig; men i Betragtning af Forholdene kan den heller ikke siges at være foruroligende. Af det samlede Foder var følgende Kraftfoder:

Sjælland	832	F. E.	eller 27,1	pCt.
Fyn	832	„	„ 25,9	„
Bornholm	701	„	„ 22,7	„
Lolland-Falster	674	„	„ 23,1	„
Jylland	631	„	„ 20,9	„

Disse store Tal er ikke ændret meget fra Aaret før; de vil derimod nødtvungent blive ændret for Aaret, der følger! —

26 Besætninger havde over 300 kg Smør pr. Ko i Gennemsnit. 63 Køer ydede over 400 kg Smør; 2 Køer gav over 500 kg Smør, idet en rød Ko hos *Rs. Bonnesen,* Nybølle, Fyn, gav 10 401 kg Mælk, 4,32 pCt. Fedt, 504 kg Smør og 449,2 kg Smørfedt. For en sortbroget jydsk Ko hos *Kr. Sørensen,* Hurup, Jylland, var de tilsvarende Tal: 8386, 5,34, 506 og 448,2. — Der kan vindes baade paa sort og rødt!

Kvægavlsforeningerne (Tyreholdsforeninger) har fortsat Arbejdet paa vanlig Vis. Der kan siges i 1939 at have været særdeles stor Interesse for Anskaffelse af gode Avlstyre, hvis Pris ofte overstiger Enkeltmands Evne. Denne Interesse har da ogsaa resulteret i Oprettelse af over 100 nye Foreninger.

Hele Landet	Antal Foreninger	Antal Medlemmer	Antal Tyre
1939	1539	38 300	2273
1938	1435	34 700	2073

Foruden disse almindelige Kvægavlsforeninger kommer saa de Foreninger, som anvender kunstig Sædoverføring. En Samvirksomhed, der i 1939 omfattede 20 saadanne Eliteforeninger, varetager nu Foreningernes Fællesinteresser. Denne Form for Kvægavlsforeninger omfatter som oftest de gode Avlsbesætninger indenfor et større Omraade. I Regelen ejer en Forening 3 til 4 Tyre af meget fin Afstamning; men enkelte Foreninger har helt op til 6 Tyre og 2500 indtegnede Køer. Denne forholdsvis ny Arbejdsform har selvfølgelig haft sine Begyndervanskeligheder; men gennemgaaende har Arbejdet vist gode Resultater, og man kan ikke komme uden om de afgjorte Fordele, som Metoden byder med Hensyn til at udnytte enkelte særlig gode Avlsdyr meget stærkt. Dertil kommer, at de under Foreningerne ansatte Dyrlæger har Lejlighed til regelmæssige Tilsyn af de paagældende Besætninger samt til at foretage systematiske Drægtighedsundersøgelser og Behandling mod Ufrugtbarhed. Her er et stort og tildels forsømt Felt, der tilfulde er dygtige Folks Arbejde værd.

Dyrskuerne gennemførtes i 1939 i normalt Omfang og indenfor de sædvanlige Rammer. Dette gælder baade de mange smaa Lokalskuer, og de store Landsdelsskuer. Der sporedes en Tendens til Sammenlægning af Smaaskuer, saa deres Antal bliver lidt mindre, men det enkelte Skues Omfang til Gengæld noget større. En Ændring i nævnte Retning vilde muligvis flere Steder være paa sin Plads, idet det faglige Udbytte, som Udstillere og Besøgende kan høste paa Dyrskuepladsen, herved vilde øges. Om de store Landsdelsskuer kan vel med større Ret siges, at de i denne Henseende er lige lovlig store, saa det kan knibe for saavel Dommere som Dyrskuegæster paa forsvarlig Vis at naa igennem de lange Rækker.

Det jydske Ungskue holdtes i 1939 som i det foregaaende Aar i Brønderslev, og det blev igen meget vellykkede Dage. Det sjællandske Fællesskue, som ellers igennem en Aarrække har ligget fast i Ringsted, flyttedes i 1939 til København. Man havde under de store Dage ved Landbrugsudstillingen 1938[1]) forelsket sig i Pladsen paa Bellahøj. Skuet fik da ogsaa det smukkeste Forløb, og Københavnerne viste det om ikke sagkyndig saa dog velvillig Interesse! — I Midt- og Vestsjælland forekommer dog nogen Utilfredshed over Flytningen, der skal gælde for en Aarrække.

Dyrskuereglerne var i 1939 i det væsentlige uændrede; men Bestræbelserne for at faa gennemført helt ensartede Regler for hele Landet fortsattes.

— Dyrskuer er alt. Her mødes Hestemænd, baade svære og lette, med Kvægmænd, saavel røde som sortbrogede, og Hønsefolk. — Her møder Dyrene lige fra de gamle anerkendte Kongepræmiedyr til den pure Ungdom og Smaakravl som Høns og Kaniner — og Centerejerne har hele Svinebesætningen med! Det vil derfor være utilraadeligt her at begynde at nævne Tal for Fremstillinger og Præmieringer.

Afkomsbedømmelserne omfatter jo kun de ældre Avlsdyr, der er naaet saa langt, at det ikke mere er Udseendet, det kommer an paa, men selve Resultatet, Afkommet, der skal staas til Regnskab for.

I 1939 afkomspræmieredes under Fælleslandboforeningerne 82 Hingste, 470 Tyre og 4 Orner. Hingstene fordelte sig med 52 Jyder, 17 Belgiere, 11 Frederiksborgere, 1 Oldenborger og 1 Nordbak.[2])

De præmierede Tyres Fordeling efter Landsdele og Racer ses af følgende Oversigt:

[1]) Landbrugsraadet har i 1939 udgivet en stor, smukt ill. Beretning om denne Udstilling.

[2]) Endvidere er af de paagældende Avlsretningers Organisationer i Jylland bedømt 6 Frederiksborghingste, 5 af svært Halvblod og 7 belgiske Hingste.

Afkomsbedømte Tyre 1939.

	1. Kl. 1. Gr.	1. Kl. 2. Gr.	2. Kl. 1. Gr.	2. Kl. 2. Gr.	lavere	Ialt
Røde Tyre:						
Sjælland	2	23	42	14	2	83
Bornholm	1	1	7	5	0	14
Fyn	5	19	43	55	4	126
Lolland-Falster	0	8	11	5	0	24
Jylland	3	16	51	50	8	128
Røde Tyre ialt	11	67	154	129	14	375
Sortbr. jydske ialt	4	15	24	17	1	61
Korthorns ialt	7	6	15	4	0	32
Hollændere ialt	0	0	1	0	0	1
Jersey ialt	0	1	0	0	0	1
Alle Racer tilsammen	22	89	194	150	15	470

Det er et betydeligt Antal Tyre, der saaledes faar Anerkendelse for deres Indsats i Avlen, og Tallet er stigende. Derimod var det i høj Grad at ønske, om et betydeligt større Antal Hingste deltog i Afkomsbedømmelserne. Det samme gælder forøvrigt Ornerne, men her har vi dog ad anden Vej gode Oplysninger om de enkelte Orners Præstationer, nemlig igennem Beretningerne fra Forsøgsstationerne.

Afkomsundersøgelser for Tyre er ogsaa fortsat efter de sædvanlige Retningslinier, idet man bearbejder det igennem Kontrolforeningerne indsendte Talmateriale. Naar Undersøgelsen er foretaget, har man en Sammenstilling af Ydelsestallene for Tyrens Døtre og disses Mødre. Det er klart, at der kun bliver faa Tyre med virkelig stor Fremgang baade for Mælkemængde og Fedtprocent; Matadorer vil altid være faa, og det synes vanskeligt at faa baade i Pose og Sæk; men der er ogsaa i 1939 mange Tyre med pæne Resultater fra Afkomsundersøgelserne.

Stambogsføringen fortsattes i 1939 efter tidligere Praksis. De løbende Serier af Stambøger, omfattende alle de forskellige Husdyrgrene og Avlsretninger, er fortsat, saa det i Stambøgerne forekommende værdifulde

Materiale til Belysning af Avlsproblemerne og de enkelte Avlsdyrs Værd stadig er suppleret og forøget. — Ja, Tal for Ydelser og Præstationer har meget at sige i moderne Husdyravl. Den kyndige kan bygge meget paa Tallene. Han glemmer heller ikke, at det er et vidt forgrenet og meget betydeligt Arbejde, der ligger til Grund for Tallene og deres Bearbejdning — et Arbejde, der først igennem Offentliggørelsen i Stambøger og andre Steder kan være til Gavn for Avlsarbejdet i Almindelighed.

Svineavlscentrene repræsenterer Elitebesætningerne for vore to Svineracer. I 1939 anerkendtes 249 Centre for Landrace og 13 for Yorkshirerace. Yorkshirecentrene har igennem de senere Aar været i talmæssig Tilbagegang. Af de tilbageværende 13 findes de 8 paa Fyn, 3 i Sønderjylland og 2 paa Sjælland. For saa vidt kan man sige, at denne Udvikling er i god Overensstemmelse med *P. A. Mørkebergs* Plan for Avlsarbejdet (se Tidsskr. f. Landøk. 1896), idet han foreslog Yorkshirecentrene oprettet som en midlertidig Foranstaltning, der skulde inddrages, naar Tiden var til det. Mørkeberg skriver bl. a.:

„Bestræbelserne bør derfor foreløbig gaa ud paa saavel at udvikle Landracen som at bevare den rene Yorkshirerace og at benytte enkelt Krydsning mellem disse, indtil Landracen i sig selv bliver saa god, at den tilfredsstiller Fordringerne saavel fra Landbrugets som Markedets Side, først da er Tidspunktet kommet, da der bør erklæres „rent Land"."

Det Tidspunkt er nu kommet, da Landracen er i Besiddelse af lige saa god Brugs- og Slagteværdi som Yorkshireracen. Men noget andet er, at Yorkshiresvinene igennem denne Aarrække har vundet Borgerret i Landet og vundet mange Tilhængere. Derfor er der ingen Begrundelse for at skride til en Nedlæggelse af Centrene og saaledes formene dem, der foretrækker Yorkshiresvin, at arbejde med denne Race.

Kontrol- og Forsøgsstationer for Svin. De fem faste Forsøgsstationer, som modtager Grise fra de statsanerkendte Avlscentre til Fodrings- og Slagtekontrol (Afkomsundersøgelser for Ophavet), har fortsat deres Arbejde som i foregaaende Aar. I Regnskabsaaret, der slutter 31. August 1939, har 2696 Grise af Landrace og 248 af Yorkshirerace været til Kontrol paa disse Forsøgsstationer; Tallene var for Aaret før henholdsvis 3004 og 224; Nedgangen skyldes Mund- og Klovesygen. De undersøgte Svin har vist gode Resultater. Nedenstaaende gengives nogle Hovedresultater for 1938—39 sammenstillet med det tilsvarende Resultat 12 Aar tidligere:

Sammenligning af Landracesvin og Yorkshiresvin.

	1926—27		1938—39	
	Landrace	Yorkshire-race	Landrace	Yorkshire-race
Antal Forsøgsgrise	2160	420	2696	248
Udsætterprocent	7,2	4,2	5,8	4,0
F. E. pr. kg Tilvækst	3,44	3,45	3,24	3,20
pCt. Eksportflæsk	59,5	60,7	60,5	61,0
Tykkelse i cm af				
Rygflæsk	4,05	3,84	3,48	3,45
Bug	3,06	3,18	3,30	3,20
Kroplængde i cm	88,9	88,7	93,7	92,6
Points (0—15) ved Bedømmelse af				
Fasthed	12,7	13,5	13,1	13,3
Bov	12,2	12,5	12,6	11,5
Rygfl. Fordeling	—	—	12,7	12,4
Bug	12,0	12,5	13,0	12,7
Skinker	12,3	12,7	12,3	12,0
Finhed	12,5	13,2	13,0	12,9
Kødfylde	12,4	13,0	12,7	13,2
Bacontype	12,2	12,7	12,6	12,2
pCt. Svin i Klasse				
I for tynde	50	64	6	15
letfede			76	69
II mellemfede	28	24	15	14
III fede	22	12	3	2

Det ses, at denne Aarrække har givet god Fremgang for Landracen, der nu paa de fleste Punkter overgaar

Yorkshireracen. Skulde en enkelt Talrække illustrere den stedfundne Udvikling, maatte det være Karakteren for Type, der kan opfattes som en Hovedkarakter, der indbefatter de væsentligste Baconegenskaber under et. Racernes Gennemsnitstal har her i Løbet af denne Aarrække faaet omvendt Placering. Før var Yorkshiren foran, nu omvendt. — Men lad os ikke glemme, at Forsøgenes Hovedopgave ikke er at fremskaffe Gennemsnitstal for Racerne; Hovedopgaven er til Vejledning for Svineavlerne at paavise Afkomsresultaterne for de enkelte Avlsdyr, saa de virkelig gode kan udpeges og udnyttes — og de slette kan uskadeliggøres. Her maa der henvises til den aarlige Beretnings mange Enkeltresultater og de med Mellemrum udgivne Afkomsundersøgelser for Orner; de sidste er samlede Bearbejdelser over dette store Talmateriale.

Glemmes maa det heller ikke, at der paa 17 Lokale Forsøgsstationer, spredt ud over hele Landet, udførtes et tilsvarende Arbejde som det, der gennemføres paa „de faste Forsøgsstationer"; der arbejdes efter ganske samme Regler, og de fremskaffede Tal tillægges samme Gyldighed — men medens de faste Forsøgsstationer kun modtager Svin fra Avlscentrene, saa modtager de lokale Forsøgsstationer Grisene fra en videre Kreds, nemlig fra Besætninger, hvis Søer er kaaret af Landbo- og Husmandsforeningernes Kaaringsudvalg. Disse Besætninger repræsenterer da et værdifuldt Mellemled mellem Eliteavlen paa Centrene og den almindelige Brugsavl, og altsaa et Mellemled med kontrolleret Fremavl.

Kontrolstationen for Høns paa Favrholm har som foregaaende Aar foretaget Kontrol med Hønernes Læggeevne. Der modtages Hønneker i Hold paa 8 Stk. efter samme Hane, og disse Unghøner kontrolleres igennem 11½ Maaned. Konkurrencen er stor baade imellem de deltagende Avlscentre og imellem de deltagende Racer.

I Tidsrummet fra 15. Oktober 1938 til 1. Oktober 1939 opnaaedes efterfølgende smukke Gennemsnitstal:

Kontrollægning paa Favrholm 1939 (11½ Maaned).

Race	Antal Hold	Antal Æg	deraf før 1. Apr.	Ægvægt i Gram	F. E. pr. kg Æg
Hvide Italienere	33	214	90	59,4	3,05
Brune Italienere	20	206	87	58,1	3,24
Ancona	1	233	115	58,1	2,76
Let Race	54	212	89	58,9	3,11
Rhode Island	12	200	92	59,1	3,49
Sussex	5	186	91	58,5	3,75
Wyandotter	3	205	93	59,2	3,32
Barnevelder	1	195	96	59,3	3,58
Plymouth Rocks	1	174	74	61,8	3,67
Svær Race	22	196	91	59,1	3,53
Samtlige Hold	76	207	90	59,0	—

En Sammenligning af Racerne som saadan er selvfølgelig kun forsvarlig for de Racer, der er ret talrigt repræsenteret. Unghønernes Gennemsnitsvægt var for lette Racer 1,92 kg, for svære Racer 2,66 kg.

Det højstydende Hold har i Gennemsnit pr. Høne givet 246 Æg à 58,6 g svarende til 14,4 kg Æg. De to højstydende Enkeltdyr har hver givet 290 Æg i 11½ Maaned. 16 Høner har hver givet over 16 kg Æg i samme Tidsrum.

Dette er høje Tal, men Fodringen, Pasning og Pleje er selvfølgelig ogsaa gennemført efter alle Kunstens Regler. Til Forskel fra de kontrollerede Svin, der maa lade Livet for Sagen (Slagtebedømmelsen), kan disse kontrollerede Høner efter overstaaet Eksamen sendes tilbage til Ejerne og saaledes faa Lejlighed til at gøre sig gældende i Avlen.

Foruden de foran nævnte er der en Række Forhold, som har gjort deres Indflydelse gældende overfor Husdyrbruget i 1939. Saaledes bør nævnes det store Arbejde, som sorterer under Forsøgslaboratoriet og i sine mange forskelligartede Grene omfatter Spørgsmaal

lige fra Fodring af Heste og Køer til Kontrol med Foderblandinger og Bekæmpelse af Fluer samt Undersøgelser af Smaagrisenes Blod —! Mange Beretninger er udsendt i Aarenes Løb, og i 1939 suppleredes de med følgende: 183. Beretn.: Hestenes Fodring paa store og mellemstore Bøndergaarde, 184. Beretn.: Carotinbestemmelse ved Hjælp af Pulfrich-Fotometer, 185. Beretn.: Sammenlignende Forsøg med Svin af forskellig Afstamning, 186. Beretn.: Søernes Foderbehov. Svinenes Vedligeholdelses- og Produktionsfoder. Pattegrisenes Levedygtighed og Vækstevne, og endelig 187. Beretn.: Forsøg med kunstig Sædoverføring.

Ligeledes kan nævnes Redskabsudvalgets Beretning om Resultaterne af Forsøg med elektriske Hegn (i 84. Beretn.).

At Avlsforeningerne for de mindre Husdyr fra Faar og Geder til Fjerkræ, Kaniner, Pelsdyr og Bier som sædvanlig paa energisk Vis har organiseret og støttet Arbejdet paa hver sit specielle Omraade, nævnes kun for en Fuldstændigheds Skyld. Arbejdet her har ogsaa i 1939 sat sine Frugter. — Og godt, at dansk Husdyrbrug har mange Strenge at spille paa, og at saa mange danske Landmænd ikke alene faar Tid til at lede Avl og Brug af de større Husdyr, men ogsaa har Lyst og Interesse for samt Kendskab til andre Felter paa Husdyrbrugets Omraade. I en produktionsmæssig og økonomisk trang Tid har vi Brug for at faa nyttet alle Muligheder.

Det var med bange Anelser, at danske Husdyrbrugere gik ind til 1940. Hvad vilde den nærmeste Fremtid bringe? — Næppe mange Fremskridt og Lyspunkter; sandsynligvis mange Tilbageskridt og mørke Punkter. Men — om store Vanskeligheder skulde sætte ind, da stod man, om ikke økonomisk saa fagligt, vel rustet til at møde dem — og helt uden Erfaring med Henblik paa en os udefra paatvungen Produktionsindskrænkning var man jo heller ikke! — Gyldne Tider for Landbruget ventede

vist ingen, og mange havde endnu fra Aarene efter den forrige Verdenskrig smertelige Erfaringer om, hvad „saakaldt gyldne Tider" reelt var værd! — Det koster, naar et stærkt indskrænket og forringet Produktionsapparat igen skal sættes i Gang.

Lad os da haabe, at de Indskrænkninger og Omlægninger, som Fremtiden nødvendigvis maa bringe, ikke maa tilføje Husdyrbrugerens kostbare Besætninger med samt det forskellige Tilbehør alt for mange haarde Knæk, som det senere vil holde haardt at forvinde —. Og lad os ønske, at den nuværende Ufredstid snart maatte vige for en fredeligere og lykkeligere Tid for Verdens Folkeslag, saa at det ærlige Arbejde, hvor det end øves, igen maa faa sin velfortjente Løn.

Undersøgelser vedrørende Yverbetændelse hos Kvæget fremkaldt af Streptokokker med særlig Henblik paa Bekæmpelsen.

Af *H. C. Bendixen* og *P. Livoni Hansen.*

(Fortsat.)

Besætning B.

I Sommeren 1935 henvendte Dyrlæge *Rich. Møller,* Høng, sig vedrørende en Besætning i hans Praksis, der hærgedes meget slemt af Yverbetændelser. Situationen var tillige den, at Ejeren nu vilde oprette en Bangsk Afsondring for at oparbejde en tuberkulosefri Besætning, idet saa godt som alle voksne Køer var faldet for Tuberkulinprøven. I den reaktionsfri Afdeling stod i Efteraaret 1935 et Antal Kalve og Kvier, samt 8 første Kalvs Køer og 1 anden Kalvs Ko.

Ved den første Gennemgang i Oktober fandtes disse s-fri med Undtagelse af een (Nr. 86), der samtidig faldt for Tuberkulinprøven og overgik til reagerende Afdeling. Nr. 86 var inficeret med atypiske Streptokokker. Der fandtes hermed en lille tilsyneladende s-fri Stamme af unge Malkekøer, som det vilde være af Interesse at følge gen-

Signaturer for de efterfølgende Tabeller.

S: Streptokokker; HF: højre Forkirtel; VF: venstre Forkirtel; HB: højre Bagkirtel; VB: venstre Bagkirtel; = betyder, at Patten er blevet traadt; △ betyder, at Patten har været stukket op; □ betyder, at der har været paavist Saar paa Pattespidsen, uden at det sikkert har kunnet afgøres, hvorledes det er opstaaet. Det kan være „Traad" eller anden Vold, eller det kan have drejet sig om den Lidelse, som kaldes „falske Kokopper".

Tabel 3. Besætning B. Aargang 1934—

Nr.	Dato for 1. Kælvning	Observerede Pattebeskadigelser	Yverinfektion Yverbetændelse[1])	S-Gruppe
18	26- 2-35	0	S HF, VB 12-8-36 S VF 16-2-38 *S HF, VF, HB, VB 17-12-38*	I I I
49	6- 4-35	△ alle 4 Patter 23-5-35	VF Akut Mastit. Apr. 1937 S paavises ikke S HB 16-2-38 S VB 13-6-38 *S HF 3-12-38*	 I I I
68	29- 5-34	0	0	—
75	10- 3-35	0	S VF 20-3-36 S VB 26-4-37 S HF, S VB 16-2-38 *S HF, VB 3-12-38* *Pyogenesmastitis VF*	I Atyp. (III) I HF: Atyp. (III) VB: I
77	22- 3-35	HF, HB delvis sammenvoksede	S HF 19-10-36 *S VB 3-12-38* S HF, HB, VB 12-10-39	Ca II I
86	29-11-34	0	S VF 25-10-35	Atyp.
90		0	0	—
93	-35	0	0	—
84		VB Pattekanal tyk, stiv Jan. 37 □ HB 9-1-40	S VB Akut Mastit. 4-1-37 *S VF, HB 3-12-38* S VF, HB 9-1-40 S HF 22-1-40	II VF: Atyp. HB: I I I

[1]) De i denne og følgende Tabeller kursiverede Angivelser om S-Infektion og Yverbetændelse refer

ıtus ved Udgangen af 1939.

Behandling	Resultat	Solgt	Bemærkninger
+ HF + VF + HF, HB, VB	VB fri spontant HF fri VF fri VF tør Jan. 1939 HF, VB ikke fri HB bliver fri HF bliver tør		Koen topattet efter M.-K.syge
+ HB	HB ikke fri, tør	Febr. 1939	Yveret totalt ødelagt med Pyogenesmastit efter M.-K.syge
)	—	Juni 1936	Overløber
+ VF + VB + HF + VB + HF, VB	VF fri VB fri HF fri VB fri HF, VB ikke fri VF tør		Trepattet. Forhærdelse i de endnu fungerende Kirtler
+ HF + VB	HF fri VB fri	solgt	Stadige Sekretionsforstyrrelser og Tilbagevenden af S. efter M.-K.syge
		overgaaet til S-Afd. 1935	+ Tb. Nov. 1935
)	—		+ Tb. Sept. 1937
)	—		Normal
+ VB + VF + HB + VF + HB	VB tør VF fri HB fri VF ikke fri HB fri		

'und ved den første Undersøgelse, efter at Besætningen havde gennemgaaet M.- og K.-syge.

Tabel 4. Besætning B. Aargang 1935

Nr.	Dato for 1. Kælvning	Observerede Patte-beskadigelser	Yverinfektion Yverbetændelse	S-Gruppe
10	25-10-35	0	S HF, VF 23-6-39 Ingen kliniske Forandr.	HF Atyp. VF Atyp. (III)
12	2-12-35	☐ VB	S VB 26-6-36	I
13	19-12-35	0	S VF 10-3-36 *S VF 24-1-39* *S HF 23-6-39* *S VB 10-2-39*	I I I I
16	31-12-35	0	*S HF, VF 3-12-38*	I
21	2- 3-36	0	0	—
24	27- 6-36	0	S HF, VB 26-9-39	I
80	10- 9-36	0	0	—

nem Aarene og ligeledes se, hvordan det opvoksende Tillæg vilde udvikle sig. Kostalden var gammel med Stadeplads varierende omkring 90 cm's Bredde.

Ved en kulturel Gennemgang af Enkeltkirtelprøver af de ældre Køer i den reagerende Afdeling viste det sig, at disse var stærkt inficerede med Streptokokker, idet 32 af 47 Køer havde S. Af 79 s-inficerede Kirtler husede 67 β-hæmolytiske S. hørende til Gruppe I. Desuden fandtes ikke-hæmolytiske Gruppe I Streptokokker, samt enkelte afvigende Former.

Hvorledes Udviklingen efter Isolationens Oprettelse har været i den tuberkulosefri Afdeling vil i Hovedtrækkene

tus ved Udgangen af 1939.

ehandling	Resultat	Solgt	Bemærkninger
0	—		Normal
+ VB	VB fri		Normal
0 + VF + HF + VB	VF fri spontant VF fri HF fri VB ikke fri		Jan. 1939 et noget forhærdet knudret Yver
+ HF + VF	HF fri VF fri		Normal
0	—		Normal
+ HF + VB	HF fri VB fri		Normal
0	—		+ Tb. Sept. 1937

fremgaa af Tabel 3, 4, 5, 6 og 7, hvor de enkelte Aarganges Kvier er samlede, og Detailler vedrørende iagttagne Pattebeskadigelser, Opstikninger, Yverbetændelser, Streptokokker ved kulturel Undersøgelse, Streptokokgrupper eller Typer, Behandling og Resultat af Behandling findes angivne, idet Status for den enkelte Ko findes opgjort ved den sidste Undersøgelse i December 1939—Januar 1940.

Som det ses af Tabel 3 konstateredes der i Løbet af det følgende Aar S-infektion i 1 Kirtel hos 2 forskellige Køer (Nr. 18 og 75), der iøvrigt ingen kliniske Tegn paa Yverbetændelse viste. De isolerede S. viste sig at være ikkehæmolytiske Gruppe I. I de to Aar, der yderligere gik, til

Besætningen fik Mund- og Klovesyge, saas gentagne S. i Kirtler hos flere af Dyrene (Nr. 49, 77 og 84). Gruppe II fandtes saaledes første Gang i Januar 1937. 2 Køer (Nr. 86 og 90) udgik p. Gr. a. + Tuberkulinreaktion. 1 Ko (Nr. 68) udgik p. Gr. a. Overløbning. 1 Ko (Nr. 93) viste sig fri for S. ved alle Undersøgelser. 1 Ko (Nr. 49), der blev opstukket paa alle 4 Patter i Maj 1935, viste til Stadighed cellerig Mælk og fik akut Mastitis 1937. S. paavistes første Gang i 1938. Koen fik senere Pyogenesmastitis, og Yveret blev totalt ødelagt under Mund- og Klovesygen i November 1938. 1 Ko (Nr. 18) behandledes paa 2 Kirtler og syntes fri for S. Under Mund- og Klovesygen blev alle 4 Kirtler inficeret, og senere blev Koen 2-pattet med de 2 andre Kirtler s-inficerede. 1 Ko (Nr. 75) behandledes efterhaanden paa 3 Kirtler, som blev fri, men under Mund- og Klovesygen fik Koen Yverbetændelse, hvorefter 1 Kirtel blev tør og de 3 andre stærkt medtagne. 1 Ko (Nr. 77) behandledes paa en Kirtel, som blev fri, men under Mund- og Klovesygen blev 3 andre Kirtler smittede og Yveret stærkt ødelagt. 1 Ko (Nr. 84) fik akut Yverbetændelse i 1 Kirtel i Januar 1937 (Gruppe II). Koen var derefter trepattet. S-infektion fandtes i 2 andre Kirtler efter Mund- og Klovesygen. Disse behandledes, og Koen blev tilsyneladende rask. Imidlertid dukkede ny Infektion op i Januar 1940.

Blandt Køerne i Aargangen 1935—36 (7 Stk.) (Tabel 4) ses en lignende Udvikling, idet en Kirtel hos Nr. 12 og en hos Nr. 13 fandtes inficerede i Løbet af Aaret 1936. Der var dog ingen Tegn paa klinisk Yverbetændelse, og Streptokokkerne forsvandt i Tilslutning til Behandling. Mund- og Klovesyge gav imidlertid ogsaa her Anledning til S-infektion i talrige Kirtler. Ved Opgørelsen efter Undersøgelsen i December 1939 og Januar 1940 ses det, at 1 Ko (Nr. 80) er udgaaet p. Gr. a. positiv Tuberkulinreaktion, 1 Ko (Nr. 21) har været s-fri ved alle Undersøgelser, 1 Ko (Nr. 12) har faaet Saar paa Pattespids ledsaget af S-infektion i 1936. Efter Behandling var den senere fri. 1 Ko (Nr. 13) var s-inficeret i Marts 1936, men senere fri.

Paany inficeret og Yverbetændelse i Tilslutning til Mund- og Klovesyge. Yveret forandredes ret stærkt, og trods gentagen Behandling fik man stadig Vækst fra en enkelt Kirtel. 1 Ko (Nr. 16) inficeredes ligeledes i Tilslutning til Mund- og Klovesygen, men blev efter Behandling fri og normal. Det samme er Tilfældet med Ko Nr. 24, der inficeredes i Løbet af 1939. Fra Ko Nr. 10 dyrkedes i Juni 1939 atypiske Streptokokker fra 2 Kirtler, uden at der nogensinde iagttoges kliniske Forandringer. Sædvanlig foretager vi ingen Behandling af saadanne Kirtler, idet vi har fundet, at disse atypiske S. sjældent volder større Skade i Mælkekirtlen, og sædvanligt forsvinder de af sig selv efter nogen Tid.

Tabel 5 giver Oversigt over Kvieaargangen 1936—37 omfattende ialt 18 Kvier. Det ses straks, at denne Aargang klarer sig forholdsvis daarligt i Løbet af det første Regnskabsaar, idet der opstikkes Patter paa 4 Kvier, 3 angives at være traadt paa en eller flere Patter, og en har haft Pattespidssaar (Traad ?). Disse Pattespidsbeskadigelser ledsages saa godt som alle af S-infektion, og hos enkelte kommer hurtigt en Pyogenesmastitis, hvor Kirtlen totalt ødelægges. Denne uheldige Udvikling maa, saa vidt det kan skønnes, tilskrives to Forhold. For det første var Pladsforholdene i Vinteren 1936—37 sikkert noget trange i Staldafdelingen for tuberkulosefri Dyr p. Gr. a. stærk Tilgang af unge Dyr. For det andet, og herpaa maa man i dette Tilfælde sikkert lægge Hovedvægten, viste det sig, at den ny Fodermester passede sit Arbejde daarligt. Naar man kom i Stalden, var Patter og Yvere meget snavsede. Som det ses, fandtes det paafaldende hyppigt nødvendigt at stikke Patter op. Forsommeren prægedes af et ret stærkt Angreb af „falske Kokopper", og det var tydeligt, at de saarede Patter blev meget mangelfuldt behandlede. Forsøgtes Vejledning og Tilrettevisning, blev det meget ilde optaget. Efter ca. ½ Aars Forløb kom der en ny Fodermester, og Forholdene bedredes. Efter gennemført Behandling af inficerede Kirtler og total Goldning af

Tabel 5. Besætning B. Aargang 1936—3

	Dato for 1. Kælvning	Observerede Pattebeskadigelser	Yverinfektion Yverbetændelser	S-Gruppe
3 Stk.	—	0	0	—
Nr. 52	8- 6-37	= HF 1-7-37	S HF 5-7-37 S VB 29-9-37 S VB 16-2-38 S HB 26-9-39	I Atyp. (III) II I
56	11- 8-37	0	S HF, VF 23-6-39	Atyp.
57	11- 6-37	△ VB c. 15-6-37 △ HF Aug. 1937	S VB 23-6-37 S HB 5-7-37 S HF 19-8-37 her udvikles Pyogenesmastitis	I I
58	22- 6-37	0	0	—
60	17- 7-37	0	S HF 16-2-38	I
61	5- 8-37	△ HF, VF 9-8-37	*S VF 3-12-38* S HF 24-1-39	I II
72	7- 8-37	△ alle 4 Patter 1-10-37	VB Akut Pyog.mastit 13-10-37 S HF Mastit } 13-10-37 S VF Mastit S HB Mastit	 II II II
5	9-11-36	□ HB 9-11-36	HB Pyogenesmastit.	
25	18- 2-37	= HB 13-4-38	S HB 16-4-38 *S VF 3-12-38* *S VB 3-12-38*	I II II
26	17- 3-37	0	HB Pyogenesmastit. Aug. 1937	—
28	17- 4-37	0	0	—
30	9- 5-37	0	S HB VB 23-6-37 *HB Pyog.mastit. 17-12-38* S HF 3-12-38 Mastit	I I
38	18- 7-37	= HB 12-10-37 = VF 16-2-38	S HB senere Pyog.mastit *S VF 3-12-38* *S HF 3-12-38* S HF 9-1-40	II II Atyp. I
47	26- 6-37	△ alle 4 Patter 5-8-37	S VF 19-8-37 S HF 13-6-38 *S HB 3-12-38* S HF 23-6-39 S VF 23-6-39 S VB 23-6-39	— I I I I I
50	5- 6-37	0	S HB 5-7-37 S VF 23-6-39 S VB 14-8-39	I I Atyp.

ıtus ved Udgangen af 1939.

Behandling	Resultat	Solgt	Bemærkning
0	—		Normale
++ HF + VB	HF fri, men Svind VB fri HB fri spontant		Trepattet
0	VF fri spontant		Normal
+ VB + HB	VB fri HB fri HF tør		+ Tb. overfl. t. S-Afd.
0	—	Død Juni 37	Slugt Efterbyrd
+ HF	HF fri		Normal
++ VF ++ HF	VF fri noget Svind HF fri		Normal
0 0 0	— — — —	Solgt	Ødelagt Yver Overfl. t. S-Afd. 14-10-37
	HB tør		Trepattet
+ HB + VF + VB	HB tør VF fri VB fri		Trepattet
	HB tør		Trepattet
	—	11-1-38	Daarlig Ydelse
+ HB + VB	HB fri VB fri HB tør HF tør	Febr. 1939	Yverbetændelse
+ VF + HF	HB tør VF fri HF fri		Trepattet
HF HB HF VF VB	VF fri spontant HF fri HB tør HF fri VF fri VB fri	Okt. 1939	Ødelagt Yver
HB VF	HB fri VF fri VB fri spontant		Normal

Tabel 6. Besætning B. Aargang 1937—

Nr.	Dato for 1. Kælvning	Observerede Pattebeskadigelser	Yverinfektion Yverlidelser	S-Gruppe
4	28-2-38	0	0	—
8	13-3-38	0	0	—
11	14-3-38	0	*S HF 3-12-38*	II
15	15-3-39	△ alle 4 Patter i Maj 38.	S VF, HB, VB 13-6-38 *S HF* *S VF* 3-12-38 *S HB* S HB 9-1-40	I I II I atyp.
17	18-3-38	HB — Skillevæg	S HB 16-4-38	II
20	1-4-38	△ alle 4 Patter 8-6-38	S HF, S VF, S HB, S VB } 13-6-38 *HF, HB Pyogenesmast. 3-12-38* *S VF, VB 3-12-38*	I, I, I, I II
29	23-4-38	0	S HB 13-6-38	II
36	17-3-38	△ alle 4 Patter i Maj 1938	S HF, S VF, S HB, S VB } 13-6-38 *S VF Pyogenesmast. 3-12-38* S HB 3-12-38	I, I, I, I I I
37	4-5-38		S VB 3-12-38	II
58	9-5-38	□ VB Juni 1938	S VB akut Mastit	—
62	26-7-38	0	*S VF 3-12-38*	I
81	5-4-38	= VF Sept. 1938	S og Mastit i 2 overtallige Kirtl. 16-4-38 S VF & Mastit 4-10-38 *S VB 3-12-39*	 — I
89	16-4-38		*S HB 3-12-38* *S VB 3-12-38* *S VF 17-12-38*	I I II
91	10-6-38	HB revet i Pigtraad	0	

atus ved Udgangen af 1939.

Behandling	Resultat	Solgt	Bemærkning
0	—		Normal
0	—		Normal
+ HF	HF fri		Normal
+ VF, + HB, + VB ++ HF + VF + HB	VF, HB, VB fri HF fri VF fri HB fri		
HB goldet	HB tør		Trepattet
+ HF + VF + HB + VB	HF VF HB VB } fri Jan. 39 stinkende Sekr. i alle Kirtler	Febr. 1939	Ødelagt Yver
+ HB	HB fri		+ Tb. Okt. 1938
    + VF + HB	HF fri spontant VF fri spontant HB fri spontant VB fri spontant VF tør HB fri		Trepattet
+ VB	VB fri		Normal
)	VB tør		Trepattet
+ VF	VF fri		Normal
goldede +++ VB	tørre VF & VB tør	Dec. 1939	Topattet
++ HB + VB + VF	HB fri VB Pyogenesmast. tør VF fri		Trepattet
HB goldet			Trepattet

Tabel 7. Besætning B. Aargang 1938—3

Nr.	Dato for 1. Kælvning	Observerede Pattebeskadigelser	Yverinfektioner Yverbetændelser	S-Gruppe
22	20- 6-39	0	0	—
46	21- 7-39	0	0	—
48	16- 7-39	0	0	—
63	13- 7-39	0	0	—
64	8- 7-39	0	0	—
65	30- 6-39	0	0	—
66	26- 6-39	0	0	—
68	26- 6-39	0	0	—
83	1- 7-39	0	S VF Mastit 26-9-39	I
86	7- 4-39	0	0	—
87	15- 3-39	0	0	—
88	11-11-38	0	0	—
94	2-11-38	0	0	—
95	22-10-38	0	0	—
96	4-10-38	☐ VF 9-1-40	0	—
92	5-11-38	☐ HF, VF Nov. 38	0	—

stærkt ødelagte Kirtler kunde det dog konstateres, at Nyinfektioner næsten var ophørt blandt denne Gruppe af Køer. Under Mund- og Klovesygen i November 1938 led flere af Dyrene betydeligt af Yverbetændelse. Herefter behandledes et større Antal inficerede Kirtler, som senere viste sig fri for S. Imidlertid var i Aarenes Løb saa mange Kirtler ødelagt, at Opgørelsen af Aargangen ved Slutnin-

tatus ved Udgangen af 1939.

Behandling	Resultat	Solgt	Bemærkninger
0	—		Normal
0	—		Normal
0	—		Normal
0	—		Normal
0	—		Normal
0	—		Normal
0	—		Normal
0	—		Normal
+ VF	VF fri; lidt Svind		
0	—		Normal
0	—		Normal
0	—		Normal
0	—		Normal
0	—		Normal
0	—		Normal
0	—		Normal

gen af 1939 gav følgende Resultat: Af de oprindelige 18 Køer har de 3 været fri for S. ved alle Dyrkninger. 1 var udgaaet p. Gr. a. daarlig Ydelse, 1 var død af tilfældig Sygdom, 1 (Nr. 57) var opstukket, s-inficeret, trepattet og overflyttet til Tuberkuloseafdelingen. 4 (Nr. 56, 60, 50 og 61) stod med tilsyneladende normalt Yver. De havde paa et Tidspunkt været s-inficerede, men var igen blevet

fri efter Behandling. 3 (Nr. 72, 30 og 47) var solgt p. Gr. a. ødelagte Yvere, hvilket for de 2's Vedkommende startede i Tilslutning til Pattespidsbeskadigelser. 5 (Nr. 52, 5, 25, 26 og 38) var trepattede, hvilket i de 4 Tilfælde kunde dateres tilbage til Pattespidsbeskadigelse. Flere af de malkende Kirtler har paa et Tidspunkt i Undersøgelsesperioden vist sig inficerede med S., men er senere efter Behandling fri.

Kvieaargangen 1937—38, der findes i Tabel 6, omfatter 14 Stkr. Blandt disse foretoges Opstikninger paa 3 Køer (Nr. 15, 20 og 36). 3 andre (Nr. 58, 81 og 91) fik i 1. Laktationsperiode en Pattespids beskadiget, mens 1 Ko (Nr. 17) ved Kælvningen havde Skillevægsdannelse. Disse 4 Dyr blev trepattede i første Laktationsperiode. Yverbetændelse eller dog S-infektion, om end med manglende kliniske Symptomer, konstateredes i Flertallet af de nævnte, beskadigede Kirtler. 2 af de opstukne Køer blev fri for S-infektion efter Behandling, medens 1 Kvie (Nr. 36) rensede sig spontant. I Løbet af Observationstiden paavistes S-infektion i en Kirtel hos Ko Nr. 11, 29 og 32. Efter Behandling fandtes disse Kirtler atter fri. Mund- og Klovesyge forvoldte, som det ses, adskillige S-infektioner samt Yverbetændelser. Ved Opgørelsen ved Udgangen af 1939 fandtes 2 Køer, hvor der ingensinde var paavist S. 3 (Nr. 11, 37 og 62) var normale efter at have været behandlet paa hver en Kirtel. 1 (Nr. 15) havde været behandlet paa flere Kirtler, men syntes stadig normal. 5 (Nr. 17, 36, 58, 89 og 91) var trepattede. 1 (Nr. 81) var topattet. 1 (Nr. 20) var solgt med ødelagt Yver. 1 (Nr. 29) havde været behandlet paa en Kirtel og blev s-fri, men overførtes senere p. Gr. a. positiv Tuberkulinreaktion til den tuberkuløse Afdeling.

Tabel 7 giver en Oversigt over Aargangen 1938—39, ialt 16 Kvier. Disse Dyr er indtil videre sluppet for større Uheld. Kun hos et enkelt Dyr er der i en Kirtel paavist S-infektion. Efter Behandling var denne Kirtel fri. Ved Udgangen af 1939 syntes disse Dyr at være i Orden.

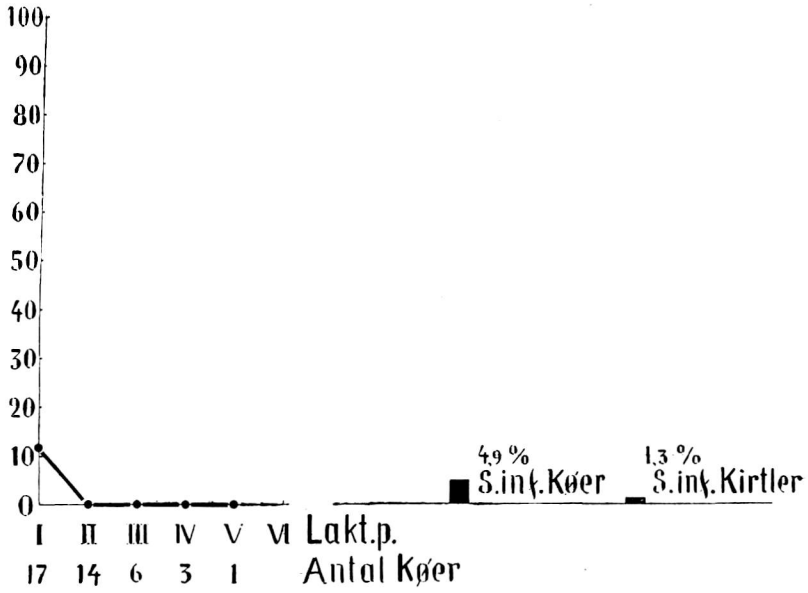

Fig. 6. Oversigt over Yverstreptokokkernes Udbredelse i den „S-fri" Afdeling paa Gaard B., 41 Køer, i Oktober 1938 kort før M-K-sygens Udbrud.

Som det vil være fremgaaet af det foregaaende, er der i Aarenes Løb opstaaet et betydeligt Antal Yverlidelser blandt de indsatte Kvier. Ialt er der fra 1. Oktober 1934 til 31. September 1939 indsat 64 Kælvekvier. Deraf er 2 udgaaet p. Gr. a. Overløbning og daarlig Ydelse, 5 er faldet for Tuberkulinprøven, og 7 er udsat med ødelagt Yver. Hovedaarsagen til dette maa tilskrives Mund- og Klovesygen i November 1938. Dernæst de talrige Pattespidsbeskadigelser, idet flere af de udsatte Køer kan datere deres første Angreb tilbage til Perioden efter et saadant Tilfælde.

Fig. 6 giver en Oversigt over S-infektionernes Udbredelse i Afdelingen i Oktober 1938 kort før Mund- og Klovesygens Udbrud, hvor Besætningen var saa godt som fri for disse Infektioner. I Fig. 7 ser man den betydelige

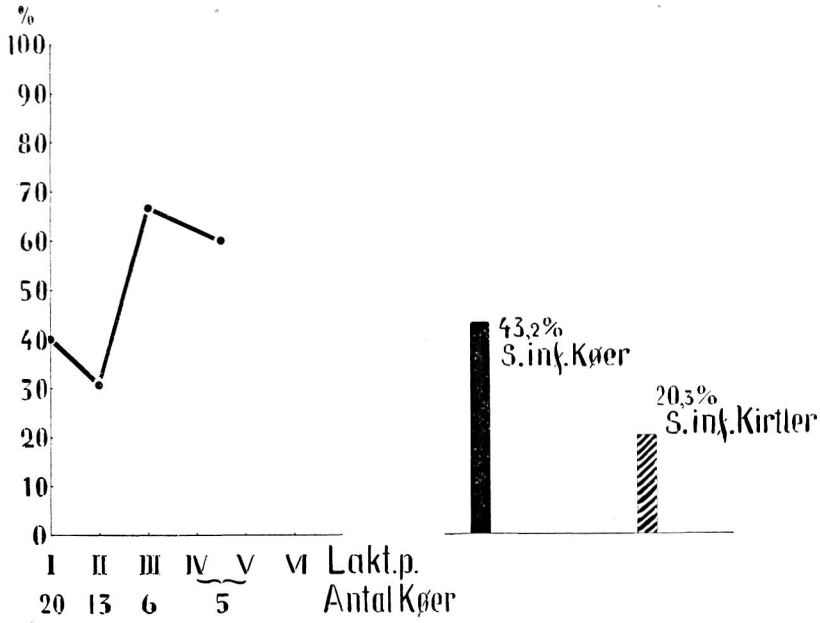

Fig. 7. Oversigt over Yverstreptokokkernes Udbredelse i den „S-fri" Afdeling i Besætning B, 44 Køer, i December 1938, ca. 1 Maaned efter M-K-sygen. Det fremgaar heraf, at der i Sygdomsperioden er opstaaet et betydeligt Antal Nyinfektioner.

Stigning i Antallet af inficerede Køer, ca. 2 Maaneder senere, da Mund- og Klovesygen var overstaaet. Fig. 8 viser paa tilsvarende Maade S-infektionernes Udbredelse et Aar senere (Januar 1940). Det ses, at Antallet af inficerede Køer er gaaet tilbage, hvilket tildels skyldes Indsættelse af 1. Kalvs Kvier, samt Bortsalg af nogle Køer med ødelagte Yvere, men de foretagne Behandlinger har ogsaa i væsentlig Grad bidraget til Bedring af Forholdet. Som det ses, er Procenttallet af s-inficerede Kirtler gaaet stærkt ned, hvilket særlig skyldes, at en væsentlig Del af de nu inficerede Køer kun har givet Vækst af S. fra en enkelt Kirtel. Navnlig Køerne i 3., 4. og 5. Laktationsperiode viste sig efter Mund- og Klovesygen at have et Flertal af Kirtler inficeret. Ved Behandling af saadanne

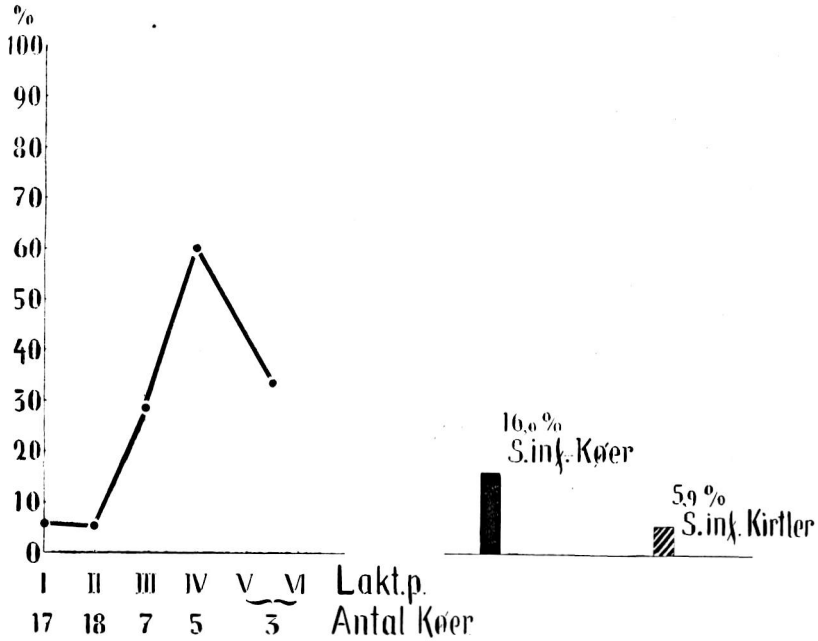

Fig. 8. Oversigt over Yverstreptokokkernes Udbredelse i Januar 1940 i den „S-fri" Afdeling i Besætning B, 50 Køer.

Køer med 3 eller 4 angrebne Kirtler viser det sig forholdsvis ofte, at de ikke lader sig rense helt for S., idet 1 eller 2 Kirtler forbliver inficerede. De yngre Dyr, hvis Yvere gennemgaaende kun havde enkelte Kirtler inficerede, blev i større Antal helt s-fri efter Behandling. Dette er et Forhold, som vi almindeligt har fundet gældende.

De Streptokokker, der isoleredes fra de enkelte Kirtler, viste sig, som det ogsaa fremgaar af Tabel 3—7, i de fleste Tilfælde at være ikke-hæmolytiske Gruppe I. Ret ofte navnlig efter Mund- og Klovesygen fandtes Gruppe II. Endelig fandtes af og til atypiske S. Disse sidste har gennemgaaende kun foraarsaget godartede Infektioner, der har stor Tendens til at forsvinde af sig selv. Derfor har vi i Lighed med, hvad Tilfældet var i Besætning A, sædvanlig undladt Behandling, naar saadanne forefandtes.

Som tidligere berørt fandtes en β-hæmolytisk Gruppe I S. meget udbredt i den tuberkuløse Afdeling, der udgjorde Stammen af den oprindelige Besætning. Det synes at have været denne S-form, der optraadte særlig hærgende i Besætningen Aaret forud for Undersøgelsernes Begyndelse. Desuden fandtes der ogsaa i den tuberkuløse Afdeling ikke-hæmolytiske Gruppe I.

Det er af Interesse at se, at de β-hæmolytiske Gruppe I S. ikke en eneste Gang har optraadt blandt de unge Køer i den fri Afdeling. Dette tyder paa, at den gældende Isolation paa dette Punkt har været effektiv nok. Naar det ikke er gaaet paa samme Maade med ikke-hæmolytiske Gruppe I samt Gruppe II, giver det Anledning til at overveje, om disse Streptokokker skulde kunne findes paa andre Slimhinder end Yverets og maaske hos andre Dyrearter end Kvæget eventuelt hos Mennesket, saaledes at de ved den til Mælkekirtlen indskrænkede Undersøgelse undgaar Opmærksomheden. Der synes i hvert Fald at være endnu ukendte Forhold ved disse S-formers Forekomst, som har medført, at den foretagne Isolation ikke har været tilstrækkelig virksom.

Besætning C.

I Sommeren 1936 kom der Henvendelse fra Ejeren af Gaard C i Anledning af Mastitisforholdene, der gennem en lang Aarrække havde været meget vanskelige og efterhaanden havde udviklet sig saaledes, at op mod Halvdelen af Koantallet var udelukket fra Leverancen af Konsummælk (Børnemælk). Der fandtes ca. 180 Malkekøer. Mange Køer var til Stadighed udsatte, medens et stort Antal vandrede frem og tilbage mellem den fra Leverancen udsatte og den godkendte Afdeling fra den ene Dyrlægeundersøgelse til den anden. Besætningen bestod af Køer af Rød Dansk Malkerace. Der anvendtes Haandmalkning.

I Løbet af September og Oktober 1936 blev der gennemført en kulturel Undersøgelse af Mælken fra de enkelte

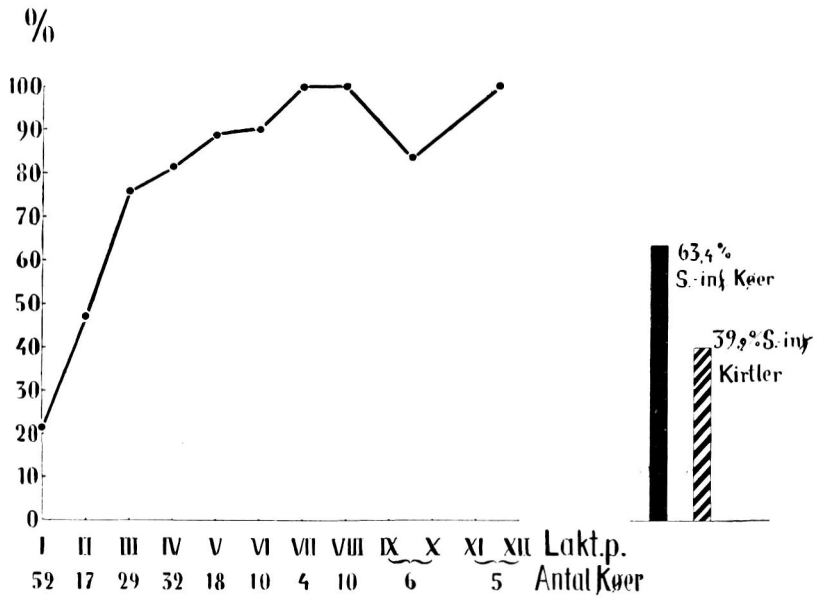

Fig. 9. Oversigt over Yverstreptokokkernes Udbredelse i Besætning C ved den første Undersøgelse i September-Oktober 1936. Fig. angiver som i de tidligere Fig. Procentantallet af inficerede Køer.

Kirtler af alle Køerne. Fig. 9 og 10 viser Hovedresultatet af denne Gennemgang, hvoraf fremgaar, at 63,4 pCt. af 183 Køer husede S. Opgørelserne i Fig. 9 og 10 viser tilsammen, at det drejer sig om en meget massivt inficeret Besætning. Gennem de senere Aar var Besætningen væsentlig fornyet ved Indsættelse af Malkekøer og Kælvekvier fra en anden Gaard. I Efteraaret 1936 indgik saaledes et stort Antal drægtige Kvier, hvilke for en Del ogsaa hidrørte fra nævnte Gaard.

For at faa et fast Grundlag for Arbejdet til videre Undersøgelser blev det aftalt og ordnet saaledes, at alle de Køer, som var fundet s-fri, samledes i en af Gaardens 4 Malkekvægstalde. 1. Kalvs Køerne og Kælvekvierne samledes for det store Flertals Vedkommende i den for denne Aldersgruppe sædvanlige Stald, kaldet Kviestalden, me-

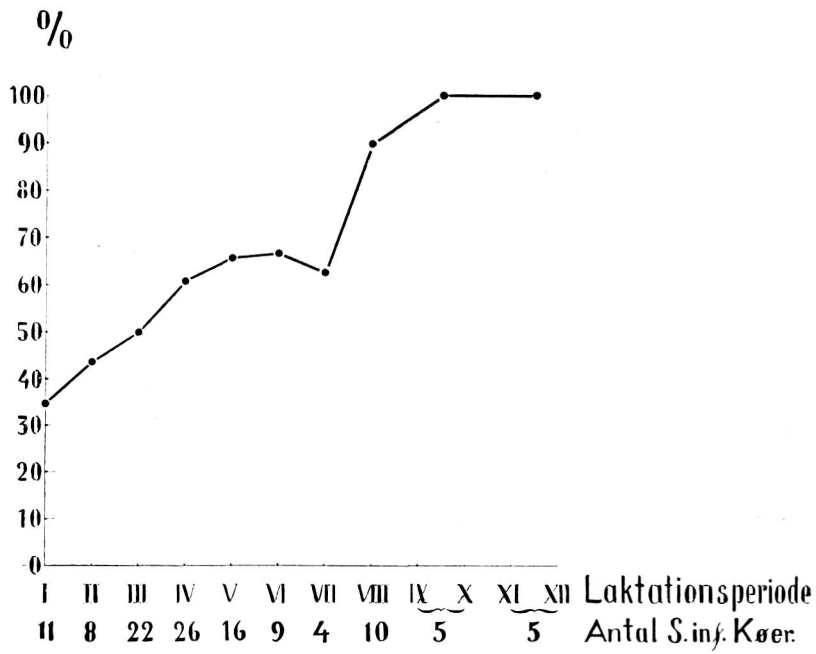

Fig. 10. Oversigt over Procentantal s-inficerede Kirtler blandt Kirtlerne hos de Køer, hvor der er fundet Yverstreptokokker. Fordelingen i Laktationsperioderne er typisk, men Tallene i denne Fig. i Forbindelse med dem i Fig. 9 viser, at man i Besætning C har med en meget massiv Udbredelse at gøre.

dens de s-inficerede Dyr samledes i den største af Staldene i den følgende Vinter. Et forholdsvis stort Antal, navnlig af gamle Køer med fremtrædende Yverforandringer samt Infektioner i et Flertal af Kirtler, og som maatte anses for ganske haabløse, blev solgt. Der oprettedes saaledes en Isolation, der gennemførtes i fuld Udstrækning gennem det følgende halvandet Aar. Den kan dog ikke betegnes som saa kategorisk som den, der kræves ved Tuberkulose.

I Sommeren 1938 kunde Isolationen ikke fuldt ud gennemføres paa Græs, men i Vinteren 1938—39 var den atter gennemført paa Stald. Sommeren 1939 var Isolationen ophævet, og i Vinteren 1939—40 var der, til Trods for, at

Tabel 8. Oversigt over Streptokokinfektioner, Yverbetændelser og Pattespidsbeskadigelser hos 4 Aargange af 1. Kalvs Køer i Besætning C.

Aargang	Ialt Antal Kvier	Kvier med Pattebeskadigelser			Mastitis- og S-Kvier uden observerede Pattebeskadigelser		Ialt S-Kvier		Tidspunkt for Status ca. Dec.
		Antal	%	% med Mastit. el. S.	Antal	%	Antal	%	
1935-36	16	4	25	100	2	12,5	6	37,5	1936
1936-37	56	13	23,2	92,3	6[1])	10,7	19	33,9	1937
1937-38	22	4	18,2	100	3[2])	13,6	7	31,8	1938
1938-39*)	46	1	2,2	100	10[3])	21,7	11	23,9	1939

*) Mund- og Klovesyge Nov.-Dec. 1938.
1) Hos 1 Kvie atypiske S.
2) Hos 2 Kvier atypiske S.
3) Hos 1 Kvie atypiske S.

der stadig fandtes 28 af de gamle S-Køer i Besætningen, ingen Isolation.

Gennem Aarene har de unge endnu ikke udvoksede 1. Kalvs Køer staaet i den tidligere nævnte Kviestald, hvor det ved Opmaaling viste sig, at Stadebredden kun var 78—85 cm pr. Dyr. Største Parten af Køerne fra Aargangene 1935—36 og 1936—37 har paa lignende Maade som deres Forgængere tilbragt den første Vinter som Malkekøer i denne Stald. Ved Gennemgang af Tabel 8 og 9 bemærkes et paafaldende stort Antal Pattebeskadigelser hos disse Køer, medens de endnu var ganske unge. En Sammenligning af flere Aargange af Køer vil, hvad dette Forhold angaar, være af Interesse. Derfor er der i Tabel 8 givet en Oversigt over Antallet af iagttagne Pattebeskadigelser og opstaaede S-infektioner og Yverbetændelser hos 4 Aargange af 1. Kalvs Kvier. Som det ses, er Procenttallet af paaviselige Beskadigelser højt hos Aargangene 1935—36 og 1936—37. Ved Undersøgelserne i

Vinteren 1936—37 havde vi faaet et levende Indtryk af den Trængsel, der raadede i Rækkerne i Kviestalden, og dermed en naturlig Forklaring paa talrige af de iagttagne Beskadigelser. Det var derfor naturligt i Løbet af den følgende Sommer at søge dette Forhold ændret. Da den største af Gaardens Stalde — en Langstald — havde en Stadebredde paa ca. 90—95 cm for voksne Dyr, og da dette maatte anses for at være for lidt til de store Køer, blev der i Sommeren 1937 gennemført en Ændring i denne Stald, saaledes at Stadernes Bredde blev paa 120 cm, og i Halvdelen af Stalden blev der endvidere ved Hjælp af en Jernbøjle lavet en Adskillelse mellem hver Ko. Aargangene 1937—38 og 1938—39 har for største Partens Vedkommende staaet i den saaledes omdannede Stald, medens den oprindelige Kviestald herefter er blevet brugt til nyindkøbte Jerseykøer, der imidlertid ikke er indgaaet i det her omhandlede Arbejde. Følgen af denne Pladsforbedring for de unge Køer giver sig Udtryk i en meget betydelig Nedgang i Pattespidsbeskadigelser hos disse (se Tabel 8). Det fremgaar endvidere af denne Tabel, at meget nær 100 pCt. af Pattespidsbeskadigelserne følges af S-infektioner. I nogle Tilfælde har der ogsaa hurtigt udviklet sig en akut Yverbetændelse, hvor Pyogenesbakterier har domineret, og paa det Tidspunkt, da Dyrkning har fundet Sted, har S. ikke kunnet paavises, maaske fordi et overvældende Antal Pyogenesbakterier har hindret S. i at udvikle sig i Kulturerne. Af Tabellerne vil det ses, at Kvier med beskadigede Patter som Helhed i Lighed med, hvad der ogsaa almindeligt var Tilfældet i de andre Besætninger, har haft en krank Skæbne. De har derigennem paadraget sig en betydelig Invaliditet, og Flertallet forsvinder i en ung Alder. I Tabel 8 er endvidere anført Antallet af Kvier med S-infektion, hvor ingen Pattespidsbeskadigelser har været iagttaget. I de 3 første Aargange ligger de betydeligt under dem, der paavises i Tilslutning til Beskadigelser. Aargangen 1938—39 viser en paafaldende høj Infektionsprocent hos Dyr uden obser-

verede Beskadigelser. (10 Stkr. af 46 eller 21,7 pCt.). Dette staar antagelig i Forbindelse med, at Besætningen i dette Aar gennemgik Mund- og Klovesyge. Desværre var det os ikke muligt at gennemføre en Undersøgelse af Dyrene i selve M.-K.-Sygdomsperioden, saa der er ingen Notater vedrørende Patteblærers Forekomst hos de enkelte Dyr. Det er derfor ikke muligt at angive noget sikkert om, hvad der er hændt med de enkelte Dyr i denne betydningsfulde Periode. Da Besætningen var blevet vakcineret mod Mund- og Klovesyge kort før Sygdomsudbruddet, der konstateredes den 13. November 1938, var Sygdomsforløbet som Helhed mildt, men der har dog været enkelte haardt angrebne Dyr og endog Dødsfald i Tilslutning hertil. Blandt Besætningens øvrige Køer noteredes som Helhed et forholdsvis stort Antal latente Nyinfektioner ved Undersøgelsen ca. 2 Maaneder efter Sygdommen, ligesom flere alvorlige Yverbetændelser kunde henføres til Mund- og Klovesygeudbruddet.

Af Aargangen 1935—36's 16 Køer (Tabel 9) blev 6 (Nr. 189, 202, 180, 27, 42 og 80) i Oktober 1936 overført til S-afdelingen, medens 2 maatte overføres i Marts 1937 (Nr. 145 og 201). Af dem fandtes endnu i December 1939 2 Stkr. (Nr. 189 og 202) i Besætningen som trepattede. 4 andre (Nr. 145, 180, 201 og 27) solgtes p. Gr. a. stadige eller langvarige Perioder med Sekretionsforstyrrelser. 2 (Nr. 42 og 80) havde ret stabile Yvere, men solgtes allerede i 1937 p. Gr. a. Overløbning. Af Dyrene, som forblev i den s-fri Afdeling, solgtes 3 (Nr. 173, 190 og 5) p .Gr. a. Overløbning. Hos den ene har S. ikke været paavist. Hos den anden fandtes forbigaaende atypiske S. Den tredie (Nr. 173) husede Januar 1939 (efter Mund- og Klovesygen) S., Gruppe I, i en Kirtel, uden at det dog havde givet Anledning til kendelig Sekretionsforstyrrelse. Der blev ikke Anledning til at behandle denne. De 4 tilbageværende Køer (Nr. 1, 21, 203 og 204) i den s-fri Afdeling har paa et vist Tidspunkt haft S. i en Kirtel, som for de 3's Vedkommende (Nr. 21, 203 og 204) blev fri efter Behandling

Tabel 9. Besætning C. Aargang 1935—3

Nr.	Dato for 1. Kælvning	Observerede Pattebeskadigelser	Yverinfektioner Yverbetændelser	S-Gruppe
1	20- 1-36	0	S VF Nov. 39	atypisk
21	7- 4-36	□ HB 9-6-37	S HB 2-7-38	I
203	26- 9-36	0	Kolimastit i HB 26-9-36 S VB 25-10-37	I
204	29- 9-36	0	S HF 8-11-37	I
189	22- 9-36	△ HF	S HF 22-10-36 *S VF, HB 4-2-39*	I —
202	26- 9-36	△ VB 26-9-36 = VF Nov. 36	S VB 9-10-36 S VF 1-12-36 *S HB 4-2-39*	I I —

Køer, som er solgt, slagtet eller døde før December 1939.

5	1- 3-36	VB ufuldst. Skillev.	*Ingen S*, af og til lidt Sekretionsf. VB og Blod i VB og HB	—
141	31- 5-36	0	S VB 9-4-38. Af og til Sekretionsforst.	I
145	25- 4-36	0	S HF 15-3-37 *S VF, VB 10-1-39*	I I
173	23- 4-36	0	*S VF 17-1-39*	I
180	20- 9-36	= VB Okt. 36	S VB 22-10-36	—
201	25- 9-36	= HF 18-1-37	Akut Mastit HF	—
190	24- 9-36	0	S HB 9-4-38	atypisk
27	22- 4-36	△ VF	S VF Okt. 36	—
42	27- 4-36	0	S HF, HB 2-10-36	—
80	26-10-35	0	S VB 2-10-36	—

[1]) Notaterne vedrørende Udsættelser gælder Perioder, hvor Køerne paa Grund af Sekretforandringer el lerende Dyrlæges ugentlige Undersøgelser.

atus ved Udgangen af 1939.

Behandling	Resultat	Udsættelser[1]) Antal Uger	Solgt	Bemærkninger
0	Sekretionsforst.	3		Normalt Yver
+ HB	Fri	0		Normalt Yver
+ VB	Fri	19		Yver og Mælk synes nu ganske normal
+ HF	Fri	2		Yver og Mælk synes nu ganske normal
+ HF	Ikke fri HF Svind	Stadig udsat		Trepattet. S-Afd. Oktober 1936
+ VB	Ikke fri VB tør	Stadig udsat		Trepattet. S-Afd. Oktober 1936
0	—	4	Jan. 1939	Overløber
+ VB	Fri	28	Dec. 1938	Mastitis, Trepattet, tør HB
0 0	Fri HF Sekretionsforst.	23	Febr. 1939	Trepattet. S-Afd. 15-3-37 tør HB
0		0	Apr. 1939	Normalt Yver
0	Sekretionsforst.	Stadig udsat	Juli 1937	Mastitis. S-Afd. Oktober 1936
0	HF tør	15	Maj 1938	Trepattet. S-Afd. Marts 1937
0	—	1	Maj 1938	Normalt Yver
+ VF	Fri kort Tid	Stadig udsat	Juli 1937	Mastitis. S-Afd. Oktober 1936
0	—	9	Marts 1937	Overløber. S-Afd. Oktober 1936
0	—	1	Okt. 1937	Overløber. S-Afd. Oktober 1936

[1]) gte mastitiske Forandringer har været udsat fra Mælkeleverance i Tilslutning til den mælkekontrol-

Tabel 10. Besætning C. Aargang 1936—3

	Dato for 1. Kælvning	Observerede Pattebeskadigelser	Yverinfektioner Yverbetændelser	S-Gruppe
15 Stk.		0	0	—
Nr. 12	22-10-36	□ VB	Akut Mastitis VB	—
„ 15	22-10-36	□ HB Nov. 1937	S HF 22-10-36 S HB 19-11-37 S VB 22-11-39	— I I
„ 205	9-10-36	□ HF Juni 1937 □ VB Juni 1937	S HF 3-11-37 S HF 2-7-38 S HB 2-7-38	I atypisk I
„ 212	3-11-36	△ HF 4-11-36 △ VB 4-11-36	S VB 6-11-36 S HF & VF 5-2-38	— —
„ 46	4-12-36	0	S HB 25-10-37 *S VF 17-2-39* S VB 9-11-39	I — —
„ 53	13-12-36	0	S HF & VF 16-5-39	I
„ 57	27-12-36	0	Akut Mastitis HB Maj 1938	—
„ 72	9- 1-37	0	S VF 2-7-38 S VF 14-6-39	I I
„ 213	20-11-36	0	S HF, HB 8-7-38 S VF 14-6-39	HF: atypisk HB: I I
„ 214	20-11-36	Ar HB Juni 1937 = VF 1938	*S HF, HB 17-2-39* S VF, VB 16-5-39	HF: atypisk HB: I begge atypisk (VB: III)
„ 216	8-12-36	0	S HB, VB 17-10-39	I
„ 217	24-12-36	= VF 22-3-37	S VF 2-4-37 S VB 20-3-37	I
„ 86	16-5- 37	□ HB 23-12-37	S HB 30-12-37	I
„ 111	6- 8-37	□ HF 17-1-39	S VF 8-11-37 HF Pyogenesmastit Maj 1939	I
„ 136	19- 9-37	0	Kolimastit VB 19-9-37 S HB 9-11-39	 I
„ 206	9-10-36	0	S HF,VF, HB,VB i Oktbr. 1939	I
Oversigt over de Køer, som er solgt, slagtet eller døde før December 1939.				
Nr. 30	6-11-36	0	S HB 20-3-37 S HF 2-4-37	I I
„ 207	3-10-36	0	S VB 25-10-37	atypisk (III)

tatus ved Udgangen af 1939.

Behandling	Resultat	Udsættelser Antal Uger	Solgt	Bemærkninger
0	—	Gennemsnit 3		Normale
0	VB tør	22		Trepattet — S er ikke paavist
0 + HB 0	Fri "	33		
+ HF + HF + HB	Fri t. Juli 38 Fri "	31		Normal Novb. 1939
0		18		Fra Nov. 1937 til Dec. 39 kun udsat 2 Uger. S' Afd. Nov. 36 Men Yveret fast
+ HB 0 0	HB tør — —	11		Trepat. S i VF & VB S' Afd. Nov. 37
+ HF og VF	Fri	10		Normal
0	HB tør	5		Koen trepattet. S er ingensinde paavist
+ +	Fri t. 14-6-39 atter fri	5		Normal
+ HF, HB + VF	Fri "	2		Normal
+ HB	S. stadig tilstede	39		Overf. t. S' Afd. efter svær Mund- & Kloves. i Nov. 38
0	—	7		
+ VB	VB fri i kort Tid	6		S' Afd. 30-4-37
+ HB	Fri	2		Normal
+ VF	VF fri HF tør	10		Trepattet
0	—	3		
	—	2		
+ HB	HB ikke fri	ca. 7	Juli 1937	Overløbning — S' Afd. 30-8-37
+ VB	VB tør	29	Maj 1938	Trepattet

(Tabellen fortsættes næste Side.)

Tabel 10 (fortsat).

	Dato for 1. Kælvning	Observerede Pattebeskadigelser	Yverinfektioner Yverbetændelser	S-Gruppe
Nr. 208	7-10-36	0	0	—
„ 209	15-10-36	0	0	—
„ 210	19-10-36	= HB Novb. 1936 = VB Novb. 1937	HB akut Mastit VB Pyogenesmastit	
„ 211	28-10-36	△ VB v. Kælvn. VF tør og atrofisk v. Kælvn.	S VB 6-11-36	I
„ 37	1-12-36	Ar HB 2-6-37	0	—
„ 43	28-12-36	0	0	—
„ 45	1-12-36	0	S VB 1-12-36 VF Pyogenesmastit. 30-12-37 S HF & HB 8-7-38	II I
„ 49	10-12-36	0	HF Kolimastit 28-12-36 S VB	 II
„ 54	26-12-36	= VF Marts 1937	S VF 15-3-37 VB Pyogenesmastit	II
„ 69	31-12-36	0	*S VB 17-1-39*	I
„ 76	9- 1-37	= VF 24-4-37	S VF 30-4-37 VB Pyogenesmastit	—
„ 77	12- 1-37	0	0	—
„ 78	16- 1-37	0	0	—
„ 215	3-12-36	0	0	—
„ 81	3-12-37	□ VB v. Kælvn.	S VB 12-2-37	I
„ 82	9- 4-37	0	HB & VF Mastit ved Kælvn. *S HF 17-1-39*	 I
„ 90	1- 6-37	0	0	
„ 219	6- 4-37	△ HF 18-5-37 △ VF 18-5-37	S HF 2-6-37 *S VF 10-1-39*	I I
„ 100	4- 8-37	= VB 22-2-38	S VB 9-4-38	I
„ 113	27- 7-37	0	0	—
„ 118	4- 9-37	0	0	—
„ 129	15- 9-37	0	0	—
„ 139	25- 9-37	△ HB 29-3-38 △ VB 29-3-38	HB Mastit-S VB Mastit-S	— —

Behandling	Resultat	Udsættelser Antal Uger	Solgt	Bemærkninger
0	—	32	Febr. 1939	I længere Perioder Sekr.-forandring, S ikke paavist
0	—	1	+ Tb. Maj 1937	
0	HB tør	11	22-2-38	Topattet. S' Afd. Nov. 1937
+ VB	VB ikke fri	Konst. udsat	27-7-37	S' Afd. 6-11-36
0	—	0	27-7-37	Overløber
0	—	0	16-2-37	Overløber
0 0	— VF tør	32	24-10-38	S' Afd. 1-12-36
0	stadig Sekret-forandring	Konst. udsat	30-3-37	S' Afd. 28-12-36
+ VF	ikke fri VB tør	20	Slagtet 9-9-37	S' Afd. 26-4-37
0	—	6	19-4-39	Overløber
0 0	VF tør VB tør	14	16-11-37	S' Afd. 30-4-37
0	—	0	Slagtet 17-12-37	Lamhed af Bagpart
0	—	20	Død 23-6-38	Stivkrampe
0	—	3	16-2-38	Overløber
+ VB	Ikke fri	19	27-7-37	S' Afd. 12-2-37
0 0	HB tør —	13	Febr. 1939	Trepattet
0	—	2	Febr. 1939	Overløber
+ HF	Fri	11	Febr. 1939	Mastitis
+ VB	Fri	19	18-4-39	Kastning
0	—	0	16-2-38	Overløber
0	—	0	25-10-38	Overløber
0	—	1	25-10-38	Overløber
0 0	HB næsten tør VB tør	9	3-5-38	Mastitis

uden at efterlade sig Spor. Nr. 203 havde en akut Kolimastitis ved sin første Kælvning, hvilken endte med fuldstændig Helbredelse, men det medførte Udsættelse i en ret lang Periode p. Gr. a. ændret Sekret. Ko Nr. 1 havde i Efteraaret atypiske S. i en Kirtel, hvilket medførte Udsættelse i 3 Uger.

Denne ved Begyndelsen af Undersøgelserne saa stærkt medtagne Aargang har, som det ses, ogsaa udviklet sig forholdsvis ugunstigt i de følgende Aar.

Tabel 10 giver en Oversigt over Aargang 1936—37, der omfatter 56 Køer, hvoraf 15 Stkr. gik Tiden igennem til December 1939, uden at der iagttoges S. hos nogen af dem. Enkelte har i Perioder været udsat for forbigaaende Sekretionsforstyrrelser, f. Eks. Blod i Mælken, og andre p. Gr. a. for ringe Ydelse i Slutningen af Laktationsperioden. Den gennemsnitlige Udsættelse fra Leverance har været 3 Uger.

I Løbet af Vinteren 1936—37 maatte 8 Køer (Nr. 45, 49, 54, 76, 81, 211, 212 og 217) overføres til S-Afdelingen. De 6 (Nr. 54, 76, 81, 211, 212 og 217) var inficerede i Tilslutning til Pattespidsbeskadigelser. I Løbet af Sommeren og Efteraaret 1937 overgik endvidere Nr. 30, 46 og 210 til S-Afdelingen. Deraf var Nr. 210 inficeret i Tilslutning til Pattespidsbeskadigelser. Endelig overførtes efter Mund- og Klovesygen i 1938 Nr. 214 til S-Afdelingen, ogsaa den havde tidligere været udsat for Beskadigelse. Af disse Køer er Nr. 81, 76, 54, 49, 45, 211, 210 og 30 solgt. De fleste i 1937.

10 Køer er udgaaet med normale Yvere, uden at S. nogensinde er paavist (Nr. 37, 43, 77, 78, 90, 113, 118, 129, 215 og 209). Aarsagen angives i 7 Tilfælde at være Overløbning, 1 Tilfælde + Tuberkulinreaktion, og 2 Dyr er døde eller slagtede p. Gr. a. tilfældig Sygdom.

1 Ko (Nr. 208) er solgt efter lange Perioder med Sekretionsforstyrrelser, uden at S. nogensinde er paavist.

3 Køer (Nr. 100, 139 og 219), der erhvervede Pattebeskadigelser, fik S-infektion og senere Mastitis, hvorpaa

de solgtes. Hos den ene (Nr. 100) var Kastning medvirkende Aarsag. Nr. 100 og 219 behandledes paa de inficerede Kirtler og blev tilsyneladende fri, men Sekretionsforstyrrelsen holdt sig dog i lang Tid. Efter Mund- og Klovesygen udgik Nr. 219 med Betegnelsen Mastitis.

Nr. 82, der havde Yverbetændelse ved første Kælvning, blev trepattet. Den havde en ret lang Periode med Sekretionsforstyrrelse i Tilslutning hertil. Efter Mund- og Klovesygen fandtes S. i HF., hvorpaa den udsattes.

Nr. 69 viste sig inficeret efter Mund- og Klovesyge og havde Sekretionsforstyrrelse, men udsattes med Betegnelsen: Overløber.

Nr. 207 havde Infektion med atypiske S.; behandledes, men S. forsvandt ikke; den solgtes som trepattet.

10 Køer (Nr. 15, 205, 53, 73, 213, 216, 86, 111, 136 og 206), der endnu findes i Besætningen ved Udgangen af 1939, fik S-infektion paa et eller andet Tidspunkt i Undersøgelsesperioden. 4 af dem (Nr. 15, 205, 86 og 111) tildels i Tilslutning til Pattespidsbeskadigelse. Nr. 205, 53, 72, 213 og 86 behandledes og viste sig senere fri og med normale Yvere. Enkelte af dem havde dog en ret lang Periode af Udsættelser. Nr. 15 fortsatte med Sekretionsforstyrrelse, og den saavel som Nr. 216, 136 og 206 viste sig at have Nyinfektion af andre Kirtler ved Udgangen af 1939. Disse Infektioner var af en saadan Art, at de sandsynligvis vilde reagere gunstigt ved en Behandling. Nr. 111, 57 og 12 ender som trepattede som Følge af akut Mastitis. S. er ikke paavist hos dem alle, men de paagældende Yverbetændelser har udviklet sig som karakteristiske „Pyogenesmastiter". Hos de to (Nr. 111 og 12) er de opstaaet i Tilslutning til Pattespidsbeskadigelser.

Tabel 11 giver en Oversigt over Aargangen 1937—38, der omfatter 22 Køer. Af disse havde der ved Udgangen af 1939 ikke været paavist S. hos 12 Stkr. Gennemsnitlig havde hver af disse Køer været udsat fra Leverance i 1,7 Uge. Ca. Halvdelen af Ugeantallet var begrundet med Blod i Mælken. Den anden Halvdel skyldtes forbigaaende

Tabel 11. Besætning C. Aargang 1937—3

	Dato for 1. Kælvning	Observerede Pattebeskadigelser	Yverinfektioner Yverbetændelser	S-Gruppe
12 Stk.	Mellem 1-10-37 og 30- 9-38	0	0	—
Nr. 166	26- 3-38	0	S HF, VF og VB Okt. 39	I
„ 170	30- 3-38	= HF 26-7-38	*S HF og HB 10-1-39*	I
„ 180	4- 9-38	0	S VB 9-5-39 *S HB 10-1-39*	I Atyp.
„ 181	11- 9-38	Ar HB Maj 39 efter Opstikning	*S HF 10-1-39*	Atyp.(III)
„ 131	16-10-37	HB tør v. Kælvn. □ HF 16-10-37	HF Pyogenesmastit.	—
„ 132	7-12-37	□ VF 7-12-37	S VF 23-12-37	I
„ 134	18- 4-38	0	0	—
„ 142	11-11-37	0	0	—
„ 157	13- 3-38	0	HB akut Mastitis ved Kælvningen - S	—
„ 179	24- 5-38	□ HB 21-6-38	S HB, akut Mastit.	I

Sekretionsforstyrrelse. 2 Køer (Nr. 134 og 142) solgtes p. Gr. a. Overløbning og Kastning, mens der intet havde været at bemærke ved Yverne. 2 Kvier (Nr. 131 og 157) havde, da de kælvede første Gang, akut Mastitis og blev med det samme trepattede. Nr. 131 fik kort efter i Tilslutning til en Pattebeskadigelse Pyogenesmastitis i en anden Kirtel og blev topattet, hvorefter den snart udsattes, medens Nr. 157 døde, idet den ikke havde været rask

tatus ved Udgangen af 1939.

Behandling	Resultat	Udsættelser Antal Uger	Solgt	Bemærkninger
0	—	gennemsnitlig 1,7		½ Blod i Mælken ½ Sekretionsf.
0	—	1		Normalt Yver
0 HF + HB	HF fri HB ikke fri	ca. 17		Inficeret efter M.-K.syge
+ VB	VB ikke fri HB fri spontant	35		Tilsynel. normal Novb. 39
0	HF fri, men Sekretionsf.	36		Knudret Yver
0	HF tør	7	Febr. 1938	Topattet
+ VF	VF fri, stadig Sekretionsf.	Stadig udsat	Maj 1938	Mastitis
0	—	0	April 1938	Kastet „Stenkalv"
0	—	0	Dec. 1938	Overløber
0	HB tør	4	Død Febr. 39	M.-K.syge
0	HB tør	26	1939	Mastitis

efter Mund- og Klovesygen. Nr. 132 og 179 fik deres første Infektion i Tilslutning til Pattebeskadigelse, hvilket førte til langvarige Sekretionsforstyrrelser og til Slut til Salg. 2 Kvier (Nr. 170 og 181) fik Pattebeskadigelse, men undgik dengang tilsyneladende at faa S-infektion. Disse 2 Køer saavel som Nr. 180 syntes at have erhvervet deres S-infektion under Mund- og Klovesyge, idet de var inficerede ved første Undersøgelse derefter, og den følgende

Tabel 12. Besætning C. Aargang 1938—

	Dato for 1. Kælvning	Observerede Pattebeskadigelser	Yverinfektioner Yverbetændelser	S-Gruppe
34 Stk.		0	0	—
Nr. 4	23-10-38	0	*S VB 10-1-39*	I
„ 7	27-10-38	0	VB akut Mastit v. Kælvning. — Ingen S. paavist	—
„ 18	19-11-38	0	S HB 27-10-39	I
„ 27	30-11-38	0	S VF 10-1-39	II
„ 36	14-12-38	0	S HB 17-1-39	atypisk (III)
„ 41	5- 1-39	0	S VF 16-5-39	II
„ 59	27- 4-39	0	S VF 27-10-39	I
„ 63	17- 5-39	0	S VB 9-11-39	I
„ 68	14- 6-39	0	S HB Mastit ved Kælvning	I
„ 71	17- 6-39	0	VF tør ved Kælvning	—
Køer, som er solgt, slagtet eller døde før Udgangen af 1939.				
„ 20	20-11-38	VF Pattefistel VB tør v. Kælvning	S VF og HB 10-1-39	VF: I HB: II
„ 30	1-12-38	0	HB akut Pyogenesmastit under M-K-syge	

Tid karakteriseredes af Udsættelse i lange Perioder. Nr. 166 viste sig fri til Efteraaret 1939, hvor den var inficeret, men med tilsyneladende normalt Yver.

Af Tabel 12 fremgaar, at af 46 indgaaede Kvier var der fra de 34 ved Slutningen af 1939 ikke paavist S., og disse Dyr maatte betegnes som normale. De havde gennemsnitlig været udsat fra Leverance i 0,4 Uger. Der noteredes

atus ved Udgangen af 1939.

Behandling	Resultat	Udsættelser Antal Uger	Solgt	Bemærkninger
0	—	Gennemsnit 0,4		Normale
+ VB	Fri	3		Normalt Yver
0	VB tør	2		Trepattet
0	—	4		Tilsynel. normalt Yver
+ VF	Fri	8		Tilsynel. normalt Yver
0	HB Fri spontant	1		Nov. 39, Normalt Yver
+ VF	Fri	6		Nov. 39, normalt Sekret
0	—	2		VF vandet Mælk Nov. 39
0	—	0		Nov. 39, tilsynel. normal
0	HB næsten tør	Stadig udsat		Trepattet
0		0		Trepattet
0	—	13	Febr 1939	Topattet
0	HB tør	Stadig udsat	Marts 1939	Mastitis

ingen Pattebeskadigelser i denne Aargang ud over en Pattefistel, der maaske var „medfødt". Denne Ko (Nr. 20) havde en anden Kirtel, der nærmest var „tør" ved Kælvningen. Begge de omhandlede Kirtler var s-inficerede, og Koen solgtes snart. En anden Ko (Nr. 30) fik Pyogenesmastitis under Mund- og Klovesygen, og den solgtes ligeledes. 1 Ko (Nr. 71) var ved Kælvningen tør paa en Kirtel,

og en anden (Nr. 7) havde ved Kælvningen Mastitis i en Kirtel, der hurtig blev tør, uden at S. paavistes, men da de 3 andre Kirtler i den følgende Tid viste sig at være i Orden, staar de stadig i Besætningen trods Trepattethed. 1 Ko (Nr. 68) havde Mastitis ved Kælvningen med S-infektion, hvilket efterfulgtes af Svind af Kirtlen og Trepattethed. 3 Kvier (Nr. 4, 27 og 36) havde hver en Kirtel inficeret ved Undersøgelsen efter Mund- og Klovesyge. De behandledes, og Yverne var senere normale. 1 Ko (Nr. 41) havde i Maj 1939 S-infektion. Den behandledes og viste sig senere fri og normal. Endelig viste 3 Køer (Nr. 18, 59 og 62) sig i Efteraaret 1939 s-inficerede. De syntes at høre til dem, hvor man kan vente et gunstigt Resultat af Behandlingen.

Efter supplerende Undersøgelser i Løbet af Efteraaret 1936 af et mindre Antal Køer, der ved den første Gennemgang maatte betegnes som tvivlsomme, og efter Fjernelse af dem, som herved fandtes inficerede, samledes de ældre s-fri Køer som omtalt i en særlig Stald, og det var saa Planen, at de ny Kvieaargange efterhaanden skulde indgaa i denne Afdeling. I April 1937 maatte 2 af de ældre Køer overføres til S-Afdelingen. Af Aargangen 1935—36 blev straks ved Begyndelsen i Oktober 1936 6 Stkr. overført i S-Afdelingen. Senere maatte endnu 2 af denne Aargang overføres. I Vinteren 1936—37 maatte ligeledes overføres 8 Kvier af Aargangen 1936—37. Hertil kom 1 i Sommeren 1937, 2 i Efteraaret 1937 og 1 efter Mund- og Klovesygen i 1938. Af Aargangen 1937—38 blev ingen overført til S-Afdelingen, og det samme gjaldt Aargangen 1938—39.

En Oversigt over Tilgang og Afgang fra den s-fri Afdeling findes i Tabel 13. De 2 Poster, der har betinget den stærke Afgang, er Yverlidelser og Overløbning. De med Betegnelsen O v e r l ø b n i n g udsatte Køer har med Undtagelse af 2 ikke haft S-infektion før Salget. 1 havde haft S-infektion, men var fri efter Behandling. 1 Ko viste sig at have en latent S-infektion kort før Salget. Den

Tabel 13. Oversigt over Tilgang og Afgang fra Afdelingen af „s-fri" Køer i Tiden fra Oktober 1936 til Slutningen af December 1939.

Gruppe af Køer	Tilgang Antal	Overf. til S.-Afd.	Solgte, slagtede eller døde Køer			Tilstede i Afdelingen Decbr. 1939
			Yverlidelser	Overløbn., Kastning, Ringe Ydelse	Div. Sygdomme og Dødsfald, Alder	
Ældre s-fri Køer Okt. 1936	31	2	6	10	2	11
Aarg. 1935—36	16	8	1	3	0	4
„ 1936—37	56	12	5	9	3	27
„ 1937—38	22	0	3	2	1	16
„ 1938—39	46	0	2	0	0	44
	171	22	17	24	6	102

naaede ikke at blive behandlet. Netop i Undersøgelsesperioden var der en overordentlig fremtrædende Ufrugtbarhed i Besætningen, hvilket ogsaa havde Betydning for de Dispositioner, der blev truffet for flere af de under Betegnelsen: Yverlidelse, solgte Køer, idet en Del af disse havde klinisk normale Yvere og næppe var blevet solgt, hvis de ikke samtidig havde vist meget lang Tids Overløbning. Af de 22 Køer, som overførtes til S-Afdelingen, var der observeret Pattespidsbeskadigelser i Tilslutning til Infektion hos 15. Ved Slutningen af 1939 var der endnu 6 af de 22 Køer tilbage i Besætningen, og deraf havde 5 haft Pattespidsbeskadigelser.

Tabel 14 giver en Oversigt over Tidspunktet for Bortsalg af de i Tabel 13 omhandlede Dyr, der var overført til S-Afdelingen, samt over dem, der udgik direkte fra den s-fri Afdeling med Betegnelsen Yverlidelse.

Ved Undersøgelsen i September—Oktober 1936 af den oprindelige Besætning fandtes et meget stort Antal af de s-inficerede Kirtler at huse β-hæmolyserende Gruppe I-

Tabel 14. Oversigt over Tidspunktet, hvor s-inficerede Køer, der oprindeligt startede i den s-fri Afdeling, er bortsolgt eller paa anden Maade udgaaet af Besætningen.

		Antal ialt	Antal med obs. Pattebeskad.	Udgaaet i Regnskabsaaret			
				1936—37	1937—38	1938—39	Tilstede ved Slutningen af 1939
Ældre Køer	De til S-Afd. overførte Køer	2	2	2	0	0	0
	De direkte fra s-fri Afdeling udgaaede Køer	6	1	0	3	3	—
Aargang 1935—36	De til S-Afd. overførte Køer	8	5	3	2	1	2
	De direkte fra s-fri Afdeling udgaaede Køer	1	0	0	0	1	—
Aargang 1936—37	De til S-Afd. overførte Køer	12	8	5	2	1	4
	De direkte fra s-fri Afdeling udgaaede Køer	5	2	0	2	3	—
Aargang 1937—38	De til S-Afd. overførte Køer	0	—	—	—	—	—
	De direkte fra s-fri Afdeling udgaaede Køer	3	2 (3)	0	2	1	—
Aargang 1938—39	De til S-Afd. overførte Køer	0	—	—	—	—	—
	De direkte fra s-fri Afdeling udgaaede Køer	2	1	0	0	2	—

Streptokokker. Ved nærmere Undersøgelse viste det sig at være en Type af Gruppe I, der overordentlig meget lignede tilsvarende β-hæmolyserende S., som var fundet i Besætning B. Desuden fandtes i Besætningen et Antal

Køer inficerede med ikke hæmolyserende Gruppe I-S., samt enkelte Gruppe II og nogle atypiske Stammer.

Under den fortsatte Undersøgelse af Besætningen har det vist sig, at vi, med Undtagelse af en enkelt Ko (Nr. 68), der fandtes inficeret i Juni 1937 i Tilslutning til nogle dybtgaaende Saardannelser paa Patterne, ikke har stødt paa de β-hæmolyserende S. af den paagældende Type inden for den s-fri Afdeling før ved Undersøgelsen i Oktober—November 1939, da der viste sig 7 af de oprindelige s-fri Køer nyinficerede hermed. Denne Genopdukken, maa vi antage, staar i Forbindelse med, at de to Afdelinger af Køer har været blandet sammen den foregaaende Sommer og fortsat ogsaa var det om Vinteren. Vi har derfor Grund til at antage, at Isolationsforanstaltningerne, mens de var opretholdte, maa have været tilstrækkelige til at hindre, at denne, som vi har Grund til at formode, mere smitsomme og aktive S-form atter bredte sig i Besætningen.

Paa lignende Maade, som i de to andre Besætninger, er det efterhaanden gaaet med de ikke-hæmolyserende Gruppe I-Streptokokker, der er dukket op hos en Række Køer. Det samme gjaldt Gruppe II og de atypiske S.

I Efteraaret og Vinteren 1936—37 blev et Antal af Køerne i den nyoprettede S-Afdeling forsøgsvis behandlede paa samme Maade som i de andre Besætninger. Det drejede sig i Hovedsagen om Køer, der maatte antages at have ret gamle Infektioner, og de var i de fleste Tilfælde inficeret med de nævnte β-hæmolyserende S. Som Helhed havde vi ret utilfredsstillende Resultater med disse Køer. En Del af Køerne viste sig tilsyneladende fri for S. ved de første Kontrolundersøgelser, men en Maaned eller to efter Behandlingen fandtes atter S. i Mælken fra et forholdsvis stort Antal af de behandlede Kirtler. I den efterfølgende Tid har Behandlingen derfor i det væsentlige været indskrænket til nyinficerede Køer i den s-fri Afdeling. I den forløbne Tid indtil Foraaret 1939 har 55 Køer været behandlet paa ialt 74 Kirtler, 43 af disse viste

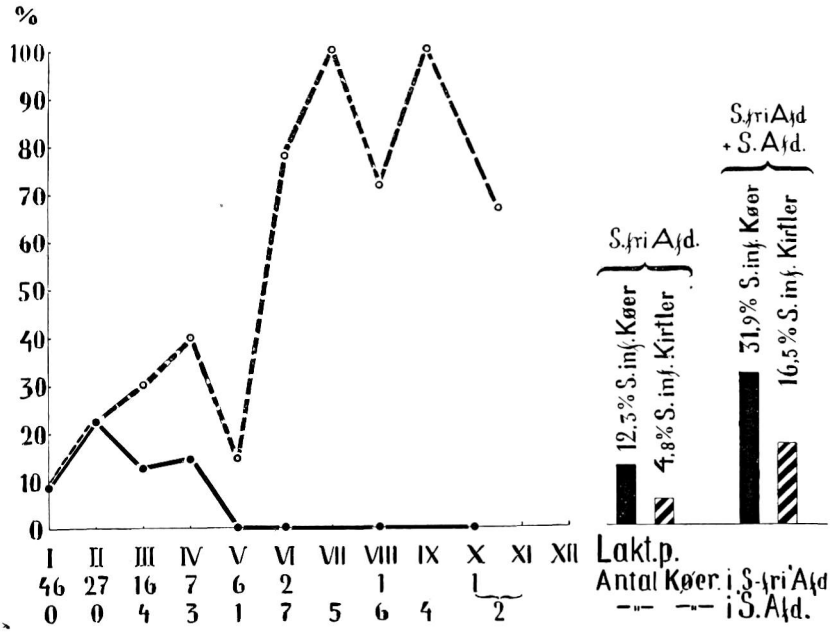

Fig. 11. Oversigt over Udbredelsen af Yverstreptokokker blandt Køerne i Besætning C ved Undersøgelsen i Oktober-November 1939. Den fuldt optrukne Kurve angiver Procenten af s-inficerede Dyr i den tidligere „S-fri" Afdeling. Den — — — Kurve angiver Procenttallene, naar Dyrene fra den tidligere S-Afdeling lægges til den „S-fri" Afdeling.

sig senere varigt fri og normale (58,1 pCt.); 7 Kirtler blev fri, men ikke normale (9,5 pCt.); 23 blev ikke fri, eller de blev tørre (31,1 pCt.); 1 Kirtel er ikke blevet kontrolleret efter Behandlingen. Procenttallet af Kirtler, der ikke blev fri for S. eller forblev tørre efter Behandlingen, ligger relativt højt i denne Besætning; dette staar i Forbindelse med, at et forholdsvis stort Antal af de behandlede Kirtler har været saadanne, hvor Lidelsen indledtes med en Pattespidslæsion. Som Helhed stiller saadanne Kirtler en daarligere Prognose end dem, hvor Vævsforandringer i Patten ikke kan paavises.

Paa Basis af Undersøgelsen i Oktober—November 1939 giver Fig. 11 en Oversigt over S-infektionernes Udbredelse i Besætningen, hvoraf fremgaar, at de fra S-Afde-

lingen hidrørende Køer stadig huser S. Hos dem, hvor S. ikke er paavist, staar det i Forbindelse med, at den oprindelige s-inficerede Kirtel efterhaanden er blevet tør og derfor ikke har kunnet give Sekret til Undersøgelse. Sammenlignes Tallet af s-inficerede Dyr blandt de unge Aargange, er Procenten væsentlig lavere end i 1936; men lige saa lidt her som i de andre Besætninger er man naaet til at befri Dyrene for s-inficerede Kirtler. Samtidig med Nedgangen i Procentantallet af inficerede Dyr er Kvaliteten af de forefundne Kirtelforandringer mindre udtalte, saa der er en meget væsentlig Forskel at notere mellem den kliniske Tilstand, der fandtes ved Undersøgelsen i Efteraaret 1936 og den, der noteredes i 1939.

(Fortsættes.)

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1939.

VI.

Beretning fra Statskonsulent Aug. Kjær.

Den forøgede Interesse, som gennem nogle Aar har givet sig til Kende for Hesteavlen, viste en stigende Tendens i 1939, hvilket selvfølgelig ikke undlod at øve nogen Indvirkning paa mit Arbejde i Aarets Løb. Vel var 1939 ikke kendetegnet ved to saa store Begivenheder som Landbrugsudstillingen paa Bellahøj og Jubilæumskaaringerne for Hingste af jydsk Race i 1938, men desuagtet har der paa forskellig Maade været lagt fuldt Beslag paa min Arbejdskraft, selvom det ikke skete til en saadan Yderlighed som Aaret forud, som ogsaa nok kunde betegnes som for meget af det gode.

Som sædvanlig har jeg i Februar og Marts Maaned været stærkt optaget af Kaaringerne for Hingste og Hopper af jydsk Race. Som i tidligere Aar er disse Hingstekaaringer afholdt rundt om i alle Landsdele undtagen Bornholm, og Tilslutningen har været god, hvilket gælder saavel Hingste som interesseret Publikum. Der er afholdt Hingstekaaringer paa 11 Pladser i Jylland samt paa Fyn, Sjælland og Lolland-Falster, og der kaaredes ialt 70 3-aarige og 28 4-aarige.

Hvad Hoppekaaringerne angaar har jeg i Aarets Løb ledet 15 saadanne, og Tilslutningen til disse har været større end nogensinde tidligere under min Virksomhed som Statskonsulent. Der afholdes aarligt et betydeligt større Antal Hoppekaaringer for Heste af jydsk Race rundt i Landet, end jeg er i Stand til at lede eller overvære, hvorfor der her i Jylland i hvert Amt er valgt et fast Kaaringsmedlem, der træder til, naar jeg eller min Suppleant, Konsulenten for de jydske Hesteavlsforeninger, er forhindret. Paa Fyn og Lolland-Falster foretages Kaaringen af et samlet Udvalg for hver af Landsdelene.

At saa mange forskellige Dommerhold maa medføre nogen Variation med Hensyn til Krav og Retning er nærliggende, og for at faa den størst mulige Ensartethed under de givne Forhold fra Plads til Plads indenfor Kaaringerne, blev der i 1939 for første Gang afholdt en saakaldt Standard-Kaaring, hvortil samtlige faste Kaaringsmedlemmer var indbudt, ligesom man havde henstillet til Hesteavlsforeningerne saa vidt muligt at lade deres lokale Kaaringsdommere overvære Standard-Kaaringen. Denne fandt Sted i Hobro, og der

mødte 50 Hopper, der var af ret forskellig Kvalitet, for at Udpegningen kunde være des mere belærende. Jeg ledede Kaaringen bistaaet af to af de faste Kaaringsmedlemmer og gjorde bagefter Rede for dens Resultat. Ved denne Kaaring blev der forsøgsvis anvendt Points, saaledes at 10, 9, 8 svarede til Kaaring i 1. Klasse og 7, 6, 5 til 2. Klasse, medens lavere Pointstal betød Kassation. Selvom de givne Points ikke blev offentliggjort, var Resultatet dog af en saadan Art, at man besluttede sig til herefter at gennemføre Points-Systemet, hvilket ogsaa har fundet Sted ved Hoppekaaringerne i 1940.

I Lighed med tidligere Aar har jeg overværet et ret stort Antal Dyrskuer rundt omkring i Landet, foruden at jeg overværede de provinsielle Fællesskuer paa Sjælland, Fyn og Jylland. Ved Ungskuet i Brønderslev holdt jeg tillige Foredrag og karakteriserede en Del af de fremstillede Dyr.

Som Aarene er gaaet, har Landboforeningerne i stigende Grad ønsket ved deres Dyrskuer til Belæring for de Besøgende at faa afgivet en nærmere Karakteristik af de præmierede Dyr. I Sommerens Løb modtog jeg Opfordringer til at foretage en saadan Karakteristik ved adskillige Landboforeningers Dyrskuer, men desværre tillod min Tid ikke at imødekomme alle. Ligesom de foregaaende Aar har jeg ved adskillige Dyrskuer ikke alene søgt at vejlede Dommerne, men ogsaa det store Publikum, en Opgave, som jeg maa formene ikke er af ringe Betydning, og som jeg skal tilføje, at jeg har haft megen Glæde af.

Som tidligere har jeg været Medlem af det Udvalg, der bedømmer Afstamningen af de til det jydske Ungskue og de jydske Hingstekaaringer anmeldte Hingste. Da det ikke er noget ringe Antal Hingste, der i de senere Aar har været anmeldt, og der kræves et ret indgaaende Studium af hver enkelt Hingsts Ophav, dettes Avlsværdi o. s. v., har jeg i adskillige Dage forud for den endelige Afstamningsbedømmelse været nødt til at foretage indgaaende Undersøgelser herover. Det har ikke været noget ubetydeligt Arbejde, men skal Afstamningsbedømmelsen være relativ rigtig, maa der fremskaffes de bedst mulige Oplysninger, for at Dommen kan være retfærdig.

Ogsaa i 1939 har jeg deltaget i en Række Møder og Forhandlinger, saaledes det aarlige Møde for Statskonsulenter i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, Udvalgsmøde for Tilrettelægning af Konsulentmøderne, ligesom jeg har deltaget i disse og ledet Husdyrbrugssektions- samt et Fællessektionsmøde den første Dag. Desuden har jeg deltaget i Foreningen af jydske Landboforeningers Delegeretmøde samt Møder i Foreningens Husdyrbrugsudvalg, i Bestyrelses- og Repræsentant-Møder indenfor provinsielle Sammenslutninger af Hesteavlsforeninger for Heste af jydsk Race, ført Forhandlinger med Landbrugsraadet, og desuden har jeg bistaaet Organisationer og Private med Raad og Daad, hvor noget saadant har været ønsket.

Desuden har jeg været Medlem af det Udvalg, der af Hesteavlsorganisationerne var nedsat til at fremkomme med Forslag angaaende Hesteavlens Ledelse til eventuel Indføjelse i Husdyrloven. Ud-

valgets overvejende Flertal fremsatte Forslag om tvungen Kaaring for Hingste, hvilket Forslag jeg ikke kunde tiltræde, men afgav et Mindretalsforslag, der gik ud paa, at der gennem Hingste-Holderne skulde opkræves en Afgift af hver bedækket Hoppe. Det indkomne Beløb skulde administreres af et dertil nedsat Udvalg og anvendes sammen med Statens Tilskud til Præmier, Tilskud til Hesteavlsforeninger o. s. v. Med andre Ord til Støtte for den gode Avl, hvilket ikke mindst vilde være af Betydning, naar Konjunkturerne gik Hesteavlen imod, og hvor det netop gjaldt om at støtte den Avl, der ikke alene er den bærende, men ogsaa den kvalitetsfremmende. At en Afgift af hver bedækket Hoppe sikkert vil være en Hemsko paa Benyttelsen af daarligt Avlsmateriale, anser jeg for givet, ligesom jeg maa formene, at mit Forslag rummede Muligheder for at dæmme op for en evt. Overproduktion.

Jeg har i Aarets Løb været borte fra mit Hjem i tjenstlige Anliggender i 118 Dage, ligesom jeg har holdt 37 Foredrag.

Selvom der saaledes i 1939 har været lagt mindre Beslag paa mig til udendørs Virksomhed end i 1938, hvor jeg, helt eller delvis, var borte fra mit Hjem i 143 Dage og holdt 42 Foredrag, saa har til Gengæld Hjemmearbejdet været betydeligt større.

Som sædvanlig har jeg haft en Del Brevveksling med Institutioner og Private, og desuden har Stambogsføringen for Heste af jydsk Race beslaglagt al den Tid, der ellers var til Raadighed, idet Tilslutningen til Stambogsføringen ogsaa i 1939 viste en ret betydelig Stigning fra Aaret forud.

Men ikke endt med denne talmæssige Forøgelse af Materialet; selve Arbejdet forøges uforholdsmæssigt som Følge af, at et stigende Antal af Anmeldelserne ikke er bilagt med fornødne Oplysninger om Afstamningen, hvorfor disse skal søges suppleret, eventuelt berigtigede, ligesom en effektiv Kontrol af Oplysningerne saa vidt muligt maa gennemføres, før Optagelse kan ske.

I Aarets Løb er der fra mit Kontor udsendt over 6 000 Postforsendelser, en Del mindre end i 1939, hvilket skyldes, at Udsendelsen af Spørgekort til de i Stambogen optagne Dyrs Ejere først foregik efter Nytaar 1940, men Arbejdet med og Tilrettelægningen af Udsendelsen foregik i 1939.

Desuden er der udsendt Bind X af den almindelige Stambog, omfattende 1 000 Hopper og 115 Hingste, samt Bind XIII af Elite-Stambogen, foruden at Arbejdet paa XIV Bind af denne sidste har været videreført, saaledes at dette kunde udkomme i Marts 1940.

Da det Arbejde, der foran er skitseret, i høj Grad har lagt Beslag paa min Arbejdsevne, er der kun blevet ringe Tid til yderligere skriftlig Virksomhed, men jeg har dog i Aarets Løb skrevet enkelte Artikler til Tidsskrifter og lign.

Ogsaa i 1939 indhentede jeg Landbrugsministeriets Tilladelse til at anvise Hopper til fremragende Hingste i Henhold til Husdyrlovens § 7, og paa Grundlag af den modtagne Bemyndigelse udsendte jeg i en Række Landbrugsblade i Marts 1939 Meddelelse herom. Der indkom Anmodning om Anvisningsskemaer til 120 Hopper, og der

anvistes heraf: 12 til Hertug, Nr. 940, 11 til Billeskov, E.-Stbg. Nr. 1972, 9 til Hof, E.-Stbg. Nr. 1857, 9 til Himmerlands Eg, E.-Stbg. Nr. 1908, 9 til Tampen, E.-Stbg. Nr. 1941, 9 til Flybo, Nr. 936, 6 til Klitgaard, Nr. 932, 5 til Vestjyden, Nr. 779, 3 til Knag, Nr. 862, og 2 til Fremad, E.-Stbg. Nr. 1886.

At Anvisningen efter Husdyrlovens § 7 er en betydningsfuld Faktor til Avlens Fremme, anser jeg for givet. Derfor maa jeg denne Gang, som tidligere, udtrykke min Glæde over den Tilslutning, som jydske Opdrættere giver denne Sag, men paa Baggrund af, at adskillige Hesteavlsforeninger gik ind paa at tage et større Antal anviste, fremmede Hopper end de i Loven stipulerede 8 Stykker, er der al Grund for mig til at takke Foreningernes Formænd for den Imødekommenhed, de viste Sagen.

I Dagene fra 7. til 12. Juli foretog jeg en Rejse til Brüssel for som Landbrugsministeriets Repræsentant at overvære det store Hesteskue, som „Societé Royale le Cheval de Trait Belge" lod afholde. Som sædvanlig blev jeg modtaget med særdeles Elskværdighed af Selskabets Ledelse, som jeg derfor skylder min hjerteligste Tak. Da Skuet ikke alene var stort, og Kvaliteten af de fremstillede Heste var fuldt paa Højde med foregaaende Aars Skuer, var Turen yderst belærende for mig.

VII.

Beretning fra Statskonsulent W. A. Kock.

Som anført i Beretningen, jeg aflagde i Januar Maaned ved Statens Fjerkræudvalgs sidste Aarsmøde, der i Lighed med tidligere Aar havde vundet meget stor Tilslutning, ikke mindst indenfor de praktiske Fjerkræavleres Kreds, er det planmæssige Avlsarbejde i god Fremgang, og Opdrætterne er nu mere inde paa at frede om og udnytte de gode Avlshaner. Fjerkræbesætningerne er efterhaanden blevet bedre og Interessen større; der gennemføres en nøjere Pasning og Udsortering af Flokkene og en mere formaalstjenlig Fodring, og Opdrættet er gennemgaaende tidligere tillagt, bedre og større, hvilket har haft en hurtigere Omsætning af vor Hønsebestand til Følge. Endskønt der saaledes paa disse for vor Fjerkræavl saa væsentlige Omraader i Aarenes Løb er opnaaet gode Resultater, vil der, hvorledes Vilkaarene for vor Fjerkræavl end maatte forme sig i Fremtiden, sikkert vedblivende være Plads for Iværksættelsen af Arbejder til dennes Forbedring, og dette gælder ikke mindst paa Oplysningens som paa den planmæssige Avls og Forsøgenes Omraade.

De afholdte Konkurrencer mellem hele Hønsehold og Afkomsundersøgelserne har i det forløbne Aar haft god Tilslutning, og der er for mig ingen Tvivl om, at disse ledende Avlsarbejder, der er fortsat efter de samme Retningslinier som i de foregaaende Aar, er den vigtigste Opgave til Hønseavlens Forbedring. Det er derfor glædeligt, at der til Konkurrencer mellem hele Hønsehold gennem Husdyrloven

nu raades over et forøget Tilskud, jfr. Paragraffen i denne Lov angaaende Foranstaltninger vedrørende Husdyravl og Husdyrbrug.

Interessen for den af Statens Fjerkræudvalg foretagne Kaaring af Haner, hvis Afkom, saavidt Pladsforholdene tillader det, prøves paa Kontrolstationen for Høns paa Favrholm, er i stadig Fremgang, og en Del Haner sælges i Aarenes Løb paa Vilkaar. Den af Statens Fjerkræudvalg udgivne og af Konsulent *J. Løvendahl Jensen* udarbejdede „Officiel Hanestambog", hvis Grundlag er nævnte Afkomsundersøgelser, der foretages under Forsøgslaboratoriets Kontrol og i Samarbejde med Danmarks Fjerkræavlerforening og Fællesudvalget for Fjerkræavlen, er udvidet, og et godt og omfattende Arbejde udføres herigennem til selve Avlens Fremme. Hertil kan føjes, at der gennem Fællesudvalget for Fjerkræavlen som sædvanlig i det forløbne Aar er spredt et stort Antal Rugeæg fra de anerkendte Avlscentre til Fremavlere, ligesom Udvalget efter Indstilling fra Ledelsen af Statens Fjerkræudvalg eller af lokale Hønseavlskonkurrencer har ydet Tilskud til Spredning af avlsmæssig set fremragende Unghaner, der er Sønner, Sønnesønner eller Dattersønner af en af de i „Officiel Hanestambog" optagne Haner. Jeg nævner dette, fordi der netop nu er Grund til at anskaffe sig de bedst mulige Avlshaner, da det under de vanskelige Foderforhold mere end nogensinde gælder om at drive Hønseholdet økonomisk og efter en bestemt Plan. Som Forholdene nu ligger, kan der næppe ventes større Avlsdyrsalg, man bør derfor kun holde en lille Flok af de allerbedste Hanekyllinger, udtynde Flokken i Tide og lade Udtyndingen tillige omfatte alt, hvad der er ringe indenfor Flokkene af Hønekyllinger og Høns. Iøvrigt vil det være værd at overveje, om der ikke for mange Hønseholdere vilde være Fordel forbunden ved at henkoge noget Fjerkræ til Brug i Husholdningen.

Den paatænkte Kontrol med det Avlsmateriale, hvorfra de af Rugerierne anvendte Æg hidrører, har beskæftiget mig meget og bl. a. givet Anledning til en Del Forhandlinger, Møder og Udarbejdelser af Forslag. Det af Landbrugsministeriet nedsatte Udvalg, der repræsenterede de i Sagen interesserede Organisationer, gik enstemmig ind for Tanken, der imidlertid paa Grund af Tidernes Ugunst er stillet i Bero, hvad der dog ikke er ensbetydende med Sagens Opgivelse, idet man ikke kommer udenom, at man her har et Middel i Hænde til en gennemgribende Forbedring af Landets Hønseavl.

Mine Formandshverv i Statens Fjerkræudvalg og Statens Ægudvalg, der beskæftiger sig med Opgaver af vidtrækkende Betydning for en Forbedring henholdsvis af Avlen og Produktionen, lægger stadig megen Beslag paa min Tid. Det af Statens Ægudvalg iværksatte og stærkt tiltrængte Arbejde ude blandt Ægproducenterne vinder selv under de nuværende vanskelige Forhold godt Indpas. Husbesøgene, der foretages af Udvalgets 4 Konsulenter, giver ikke alene Anledning til at søge indført Forbedringer af Æggenes Kvalitet, men ogsaa af selve Hønseholdet, og det skal i denne Forbindelse anføres, at Udvalget bl. a. gennem Ægsamlere, Købmænd og Brugsforeninger i Aarets Løb til Støtte for nævnte Arbejde har udsendt Pjecer om

saa aktuelle Emner som den rigtige Ægstørrelse, Tilrettelæggelsen af Hønsenes Fodring under de nuværende Forhold og Hønsehusets Betydning for Produktion af prima Æg. I sidstnævnte Pjece er der ikke mindst lagt Vægt paa Ventilationen af Hønsehuset, der ofte lader meget tilbage at ønske, og som er af vidtrækkende Betydning for Hønsenes Sundhed og Æggenes Kvalitet. Da det gælder om, at saadanne oplysende Pjecer praktisk set kan naa ud til alle Landets Hønseholdere, er Pjecerne trykt i fra 300 000 til 320 000 Eksemplarer hver.

Det ligger nær, at det under disse for vort Fjerkræhold saa vanskelige Forhold vil være af største Betydning med Henblik paa Fremtiden at bevare saa mange som mulig af de gode Avlsfjerkræbesætninger, der har kostet Aars Arbejde at frembringe, og da først og fremmest de under Tilsyn staaende, avlsmæssig set fremragende Hønsebesætninger. Af en ikke ringe Betydning har det derfor været, at Landbrugsministeriet gennem Statens Kornkontor stillede et Kvantum Foderkorn og Fritfoderblanding til Raadighed, der gennem Statens Fjerkræudvalg fordeltes til de under Tilsyn værende Hønsebesætninger. Maalet maa iøvrigt være, naar normale Forhold atter indtræffer, gennem Udnyttelsen af de tekniske Hjælpemidler og det gode Avlsmateriale saa hurtig som mulig at bringe Hønseholdet op paa en efter Forholdene passende Størrelse. Ikke mindst i de af Krigen berørte Lande er det gaaet mere eller mindre ud over Fjerkræet, og det kan i denne Forbindelse anføres, at man efter forrige Krigs Afslutning anslog, at Æg- og Fjerkræproduktionen i Europa var nede paa henved 40 pCt. af, hvad den var før Krigen.

Efter hvad man kan skønne, ser det ud til, at der er lagt færre Kyllinger til i Aar end sidste Aar, og at der har været en stigende Interesse for at faa tillagt Gæslinger, som mange Steder opdrættes i Bure langs Grøftekanter og lignende Steder. For Gæssenes, Ændernes og Kalkunernes Vedkommende udviser den sidste Tælling iøvrigt Tilbagegang. I Tider som disse, hvor Foderet er dyrt og vanskeligt at skaffe til Veje, ligger det nær at opfordre til at anvende Affaldsstoffer i størst mulig Udstrækning til Fjerkræet. Der bør saaledes bl. a. udnyttes tørrede Rønne- og Tjørnebær, valset Bog, knuste Agern, dog ikke i overdreven Mængde, da Æggeblommerne ellers let vil faa mørke Pletter, og Hestekastanier, der tørres og ved Opfodringen koges for at udtrække den bitre Smag og fjerne Skallen, endvidere kogte Smaafisk og forskelligt Slagteriaffald og tørrede Brændenælder. I det hele taget gælder det om at anvende Grøntfoder i størst mulig Udstrækning, det være sig frisk, ensileret eller tørret, ligesom der bl. a. vil være god Grund til at studere Forsøgslaboratoriets 188. Beretning om Forsøg med Skummetmælk og kogte Kartofler til æglæggende Høner.

Min Virksomhed har som tidligere Aar givet Anledning til Affattelsen af en Del skriftlige Arbejder og Udtalelser i tilstillede Sager særlig fra Landbrugsministeriet. I Anledning af, at Fællesudvalget for Fjerkræavlen forrige Aar havde bestaaet i 25 Aar, fik jeg til Opgave at udarbejde et Jubilæumsskrift omhandlende de af Udvalget i de

forløbne Aar optagne Arbejder til Avlens Fremme, endvidere har jeg skrevet Artikler til Salmonsens Leksikon, og til Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejdes Kursus paa Landbohøjskolen har jeg udarbejdet et større Foredrag, der senere er optaget i Tidsskrift for Landøkonomi, og hvori jeg har gjort Rede for Fjerkræavlens Standpunkt i de forskellige Lande op til Aaret 1939. I Lighed med tidligere Aar har jeg revideret Regnskaberne, der indsendes til Landbrugsministeriet vedrørende Tilskud til Konkurrencer mellem hele Hønsehold og til Udtagelse og Undersøgelse af Blodprøver for Hønsetyfus og i stor Udstrækning deltaget i Møder og Forhandlinger samt Ægskøn. Jeg har som sædvanlig ledet Statens Fjerkræudvalgs Aarsmøde, haft Lejlighed til at medvirke ved Korn- og Fritfoderfordelingen til de under Tilsyn staaende, avlsmæssig set fremragende Avlsfjerkræbesætninger, hvilket har medført mange Forhandlinger, været tilkaldt ved et Møde om Petroleumsforsyningen til Rugemaskiner og kunstige Mødre, været til Stede ved den afsluttende Besigtigelse af de Ægforsvindingsreder, der var anmeldt til den af Danmarks Fjerkræavlerforening foranstaltede Prøve, deltaget i Bedømmelsen af hele Hønsehold i Statens Fjerkræudvalgs Konkurrence og i Fordelingen af Rugeæg til Fremavlere samt foretaget Tilsynsrejser og afholdt Foredrag i lignende Udstrækning som tidligere Aar.

Efter Landbrugsministeriets Bestemmelse deltog jeg som officiel Delegeret i Verdensfjerkrækongressen i Cleveland sidste Sommer, hvilket jeg har gjort Rede for i Foredrag, og hvor jeg havde Lejlighed til at sætte mig ind i forskellige Forhold paa Fjerkræavlens og Ægproduktionens Omraade.

Udkomne Bøger.

Stambog over Heste af belgisk Race. Bind VII. Hingste Nr. 416—488. Hopper Nr. 1990—2441. Udarbejdet af Holger Hansen, Konsulent. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Udvalg for Stambogsføring over Heste af belgisk Race. 79 + 142 Sider. Ill. (Odense 1940).

Stambog over Kvæg af jydsk Race. Bind XXXXIX. Register-Stambog 14 — Tyre Nr. 4461—4630. *Elite-Stambog 11* — Køer Nr. 3067—3196. Udarbejdet af Nic. Bonde, Konsulent. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeninger ved Stambogsudvalget for Kvæg af jydsk Race. 35 + 147 og 23 + 264 Sider. Ill. (Aarhus 1940).

Forsøg med Gødskning og Sandbelægning til Agerkultur paa Højmose 1923—1938. Ved N. Abildgaard og Ejnar Knudsen. 38 Sider. — *Om Derris og nogle Forsøg med Derrispræparater til Bekæmpelse af Skadedyr.* Ved Prosper Bovien og Chr. Stapel. 44 Sider. — *Sortsforsøg med Kepaløg (Rødløg) 1935—38.* Ved Hakon Sørensen. 12 Sider. — *Forsøg med Læggedybde til Kartofler 1936—39.* Ved Ejnar Knudsen. 13 Sider. 338.—341. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur. Gyldendalske Boghandel — Nordisk Forlag (Kbhvn. 1940).

Handelsberetning for Aaret 1939. Udgivet af Grosserer-Societetets Komite. 472 Sider. (Kbhvn. 1940).

Provinshandelskammeret. 39. Aarsberetning (1939—40). 114 Sider. (Odense 1940).

Beretning om Statens Ægudvalgs Virksomhed 1939—40. 16 Sider. (Kbhvn. 1940).

Skadedyr i Korn og Mel og deres Bekæmpelse. Af Hans Wichmand. Udgivet af Teknologisk Instituts Skadedyrlaboratorium. 23 Sider. Ill. (Kbhvn. 1940).

Kartoflens Sygdomme i Billeder og Tekst. Udarbejdet af et Redaktionsudvalg ved Forstander, cand. mag. E. Gram. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 120 Sider. Ill. C. A. Reitzels Forlag. (Kbhvn. 1940).

Danmarks Mejeri-Statistik 1940. Danmarks Mejeri-Drifts-Statistik, 43. Aarsberetning (Regnskaber for 1939). Danmarks Smørpris-Statistik, 37. Aarsberetning (1. April 1939—31. Marts 1940). Udgivet af Udvalget for Mejeri-Statistik. Udarbejdet af Kontoret for Mejeri-Statistik, Aarhus, ved L. P. Frederiksen. 74 + 154 Sider. (Odense 1940).

Beretning om Undersøgelser af dansk Hvede af Høsten 1938. Hvedeudvalgets 10. Beretning. Ved Holger Jørgensen, Civilingeniør. Udført for „Hvedeudvalget" med Støtte af Aktieselskabet Dansk Gærings-Industris Studiefond. 16 Sider + Tabeller. (Kbhvn. 1940).

Beretning fra Bestyrelsen for Tuborgfondet med Regnskab for Aaret 1939. 24 Sider. (Kbhvn. 1940).

Bladlusene og deres Betydning som Virusspredere paa Beder og Kartofler. Af Sv. G. Larson. 49 Sider. Særtryk af Tidsskrift for Planteavl. 45. Bind. G. B. — N. F. (Kbhvn. 1940).

Husmand og Inderste. Studier over sjællandske Landboforhold i Perioden 1660—1800. Af Fridlev Skrubbeltrang. 400 Sider. (Kbhvn. 1940).

Økonomisk Vejleder for Kød-Industrien. Udarbejdet og støttet paa praktiske Erfaringer fra 1886 til 1935. Af H. F. Schneekloth. 2. Udgave. 254 Sider. (Kbhvn.).

Husdyrbrug. Vejledning for Elever i den landbrugsfaglige Aftenskole. Hæfte 3. Af Halfdan Jørgensen. 4. Udgave. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 83 Sider. fh. August Bangs Forlag, Ejvind Christensen. (Kbhvn. 1940).

Mindre Meddelelser.

Fodermesterkursus paa Dalum Landbrugsskole 9.—13. September 1940.

Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde afholder i Dagene Mandag den 9. September—Fredag den 13. September paa Dalum Landbrugsskole et Kursus for Fodermestre.

Kursuset vil — ligesom de tilsvarende paa Ladelund og Tune — blive tilrettelagt fortrinsvis efter Deltagere, for hvem Fodermestergerningen er en Livsstilling. Andre Interesserede vil dog ogsaa kunne deltage.

Foruden Forstander *Johs. Petersen-Dalum* og Skolens Lærere vil som Foredragsholdere medvirke bl. a. Gaardejer *Niels Eriksen*, Kørbitzdal, Konsulent *Frits O. Jensen*, Hornslet, Gaardejer, Landbrugslærer *Kr. Kristensen*, Rødding, Forstander *L. Lauridsen*, Graasten, Konsulent *A. Wulff Pedersen*, Odense, Forstander *Th. Rosenstand*, Korinth, Forsøgslederne *V. Steensberg* og *H. Wenzel Eskedal*, Forsøgslaboratoriet, og Dyrlæge *B. Voss*, Rynkeby.

Blandt Emner, der vil blive behandlet ved Kursuset, kan nævnes: Fodringens Tilrettelæggelse og Gennemførelse under de nuværende Forhold, Fodring, Pleje og Pasning af en Avlsbesætning, Kostaldens Indretning, Afkomsbedømmelser og Afkomsundersøgelser, Udpegning af de bedste Avlstyre, Nyere Forsøg og Erfaringer vedrørende Maskinmalkning, Kvægavlsprincipper, Kvægholdets Økonomi, Ufrugtbarhedsproblemer i vort Kvæghold, Opdræt, Nye Anvendelser for Mælk, Grovfoderanvendelse i vort Svinehold, Faareavl og Faarenes Fodring og Pleje.

Udgifterne ved Kursuset vil blive afholdt af Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde, saaledes at Kursusdeltagerne kun betaler Kost og Logi med 25 Kr.

Deltagerne ventes til Skolen Søndag Aften den 8. September, saaledes at Kursuset kan begynde Mandag den 9. September Kl. 8½. Kursuset afsluttes Fredag Aften.

Indmeldelse maa fremsendes til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, Rolighedsvej 26, København V., helst inden 1. September og i alt Fald senest 5. September.

Udførlig Kursusplan med Oplysninger om Tog- og Rutebilforbindelser m. v. faas samme Sted.

Efteraarskursus for Landbrugslærere og Konsulenter samt for Husholdningskonsulenter og Husholdningslærerinder

ventes afholdt paa Landbohøjskolen i Midten af Oktober Maaned. Nærmere Meddelelse om Kursusemner m. v. vil fremkomme dels i Tidsskrift for Landøkonomis Hefte 10 (1. Oktober) 1940, dels gennem Meddelelser til Landbrugspressen.

Mindeskrift om Forstander Niels Bredkjær.

Foreningen „Tune Elever" har for kort Tid siden udsendt et Mindeskrift om Tune Landbrugsskoles afdøde Forstander Niels Bredkjær. En Række kendte Personligheder med nær Tilknytning til Bredkjærs mangeaarige Virksomhed har i korte Indlæg skildret Bredkjærs Ungdoms- og Manddomsaar. Som en Ramme om de mange Erindringsord, skrevet til selve Mindeskriftet, er tillige indføjet Uddrag af Nekrologer om Bredkjær og et udførligt Referat af Talerne ved Begravelsen.

Med dette Skridt har „Tune Elever" flettet den smukkeste Mindekrans om Forstander Bredkjærs Livsgerning. For enhver, der har kendt Bredkjær, vil det kalde mange Erindringer om hans særprægede Personlighed til Live, og for Eftertiden vil det yderligere fastslaa, at Bredkjær magtede den svære Opgave, der var stillet ham: at løfte Arven efter Tunes „store gamle Mænd".

Husdyrbrugets Tilrettelægning paa Basis af Danmarks Høst 1940.

Landbrugsraadet har nu ladet den Redegørelse over „Husdyrproduktionens Tilrettelægning paa Basis af Danmarks Høst 1940", som fornylig offentliggjordes og udførligt omtaltes i de fleste Dag- og Landbrugsblade, fremstille som Særtryk af Landbrugsraadets Meddelelser.

Enhver, der ønsker det, kan faa Særtrykket tilsendt mod Indsendelse af 30 Øre i Frimærker til Landbrugsraadet, Axelborg, København V.

Denne Betænkning, der blev afgivet af et Udvalg

bestaaende af Forstander *Johs. Petersen-Dalum,* Forstander *J. C. Overgaard,* Professor *L. Hansen Larsen,* Professor *Johs. Jespersen,* Sekretær *J. K. Haugaard* og Kontorchef *K. Skovgaard,* omhandler som bekendt Danmarks samlede Høstudbytte og Husdyrholdets Tilrettelægning i Forhold dertil. Naar det anføres, at det er Danmarks Høst 1940, er dette ganske vist ikke helt korrekt, idet man — grundet paa Tidspunktet for Beregningernes Gennemførelse — er gaaet ud fra en Gennemsnitshøst og ikke fra den mindre (Korn)Høst, som formentlig vil være til Raadighed netop i Aar.

Beregningerne, der i det store og hele er gennemført paa lignende Maade som i de af Landhusholdningsselskabets drifts- og erhvervsøkonomiske Udvalg for nogle Aar siden udgivne Betænkninger, vil utvivlsomt være en god Vejledning for, hvilke og hvor store Nedskæringer Danmarks Husdyrhold kommer ud for i den nærmeste Fremtid. For den enkelte Landmand maa Værdien nærmest ligge i at kunne drage Sammenligninger mellem den gennemsnitlige Besætningsreduktion og den Nedskæring, som vil være nødvendig for hans Bedrift. Landbrugets Vejledere vil dog muligvis være mere taknemmelige for Beregningerne end de praktiske Landmænd, thi for de førstnævnte repræsenterer de et virkelig godt Udgangspunkt for de Raad og Vejledninger, de ved Efteraarets og Vinterens Fagmøder skal give Landmændene.

Da Landhusholdningsselskabets drifts- og erhvervsøkonomiske Udvalg udarbejdede sine Opgørelser, drejede det sig om eventuelle frivillige Indskrænkninger i Produktionen under urentable Prisforhold, hvorfor generelle Synspunkter dengang bedre kunde anvendes. Som Landet nu ligger, maa det forventes, at den mulige Produktion kan foregaa paa helt rentabel Basis, hvorfor selvfølgelig ingen vil tænke paa at indskrænke mere end absolut nødvendigt. Det, der vil blive normgivende for den enkelte Landmand, vil ikke blive Gennemsnitsberegninger, men vil alene være de Fodermængder, der staar

til netop h a n s Raadighed. Hovedopgaven for ham vil være at skabe — og holde — et fornuftigt Forhold mellem Fodermængde og Husdyrhold. Naar hver enkelt af de 200 000 Landmænd hver for sig har truffet Foranstaltninger til at faa Regnestykket til at gaa op for d e r e s e g e t Vedkommende, skulde Facit af de manges Arbejde kunne ventes at falde nogenlunde sammen med Udvalgets Forudberegninger.

Høstudsigterne pr. 15. August 1940.

Statistisk Departement har den 22. ds. offentliggjort en Oversigt over den Vurdering af Høstudsigterne, som 227 Sagkyndige paa Øerne og i Jylland med regelmæssige Mellemrum foretager.

For Kornafgrødernes Vedkommende bedømmes Udsigterne for alle Afgrøder undtagen Hvede temmelig nøje som i Fjor. For Hvedens Vedkommende var Forholdstallene (i Forhold til Normalhøst) i Fjor 96, i Aar kun 66.

For Rodfrugternes Vedkommende er Afvigelserne fra i Fjor alle i nedadgaaende Retning. Størst for Kaalroerne, der i Fjor ansattes til 100, i Aar kun til 88. For de øvrige Afgrøders Vedkommende ligger Tallene derimellem, idet Kartofler dog ikke vurderes ringere end i Fjor.

Hvad endelig angaar Græsningen, ligger denne væsentlig lavere i Aar end i Fjor, for hele Landet omtrent i Forholdet 95—75.

Oprettelse af et Salgskontor for Faar.

Da den kommende Tid antagelig vil vise en stærk stigende Interesse for Faareavl og en deraf følgende Efterspørgsel efter saavel Avlsdyr som almindelige Brugsdyr har L a n d s f o r e n i n g e n F a a r e a v l e n s F r e m m e for at lette Omsætningen, oprettet en Salgsafdeling.

Enhver Køber af Faar eller Lam vil mod Indsendelse af Svarporto til L a n d s f o r e n i n g e n F a a r e a v l e n s F r e m m e, Hornslet, kunne faa tilsendt Tilbud indeholdende Navn og Adresse paa Sælgeren, samt Oplysninger om de paagældende Dyrs Afstamning, Pris og lignende.

Landbrugets Prisforhold i Juli Maaned 1940.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -Juli	Juli Md.	Jan. -Juli	Juni Md.	Juli Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri)[1]	13,52	13,32	12,96	15,87	15,55	17,75
Smør, Notering	239	236	227	273	264	324
do., Afregningstal	243	241	233	279	271	324
Ost, 20 pCt.	91	89	85	110	105	120
Æg	113	90	92	111	112	122
Slagterisvin, 1.Kl., m. Kort (sl.V.)	175	171	174	182	182	182
do. uden Kort (do.)	123	122	125	88	60	96
Slagtekøer, Kbhv., 1. Kl. (lev.V.)	57	54	56	65	64	67
Stude og Kvier, Esbj., 1. Kl. (do.)	66	63	65	77	81	88
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk.	46	48	46	30	19	20
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk.[2]	424	425	425	395	390	375
Unge Heste, Odense, Kr. pr. Stk.	1126	1100	1100	1356	1413	1450
Hvede, Sælger	16,05	14,72	15,58	[3]	[3]	[3]
do., Køber	15,73	14,42	15,26	[3]	[3]	[3]
Rug, Sælger	16,83	15,06	15,94	[3]	[3]	[3]
do., Køber	16,50	14,75	15,63	[3]	[3]	[3]
Byg, 2/r, Sælger	13,77	11,83	11,90	[3]	[3]	[3]
do., Køber	13,43	11,52	11,61	[3]	[3]	[3]
Havre, Sælger	14,51	12,65	13,14	[3]	[3]	[3]
do., Køber	14,00	12,14	12,64	[3]	[3]	[3]
Hø	8,63	7,90	8,00	—	—	—
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	18,43	15,13	15,44	—	—	—
Solsikkekager	18,76	15,79	15,75	—	—	—
Palmekager	15,78	13,32	13,19	—	—	—
Hvedeklid	13,48	11,21	11,50	—	—	—
Majs, La Plata	17,10	14,99	14,13	—	—	—
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	17,55	17,45	17,60	18,95	19,10	19,10
Kalksalpeter	17,03	16,90	17,05	18,40	18,55	18,55
Sv. Ammoniak	17,08	16,95	17,10	18,45	18,60	18,60
18 pCt. Superfosfat	6,68	6,79	6,80	9,39	9,75	9,75
40 » Kaligødning	14,38	13,88	13,95	17,43	17,50	17,50

[1]) Ekskl. Mælkeafgift.
[2]) Bestaaet Tuberkulinprøven.
[3]) Maksimalpris plus tilladte Omkostninger.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -Juli	Juli Md.	Jan. -Juli	Juni Md.	Juli Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	129	127	123	151	148	169
Smør, Notering	114	113	109	131	126	155
do., Afregningstal	116	115	111	133	130	155
Ost	160	156	149	193	184	211
Æg	96	76	78	94	95	103
Slagterisvin med Kort	180	176	179	188	188	188
do. med og uden Kort[1])	180	176	179	188	188	188
Slagtekøer (København)	98	93	97	112	110	116
Stude og Kvier (Esbjerg)	108	103	107	126	133	144
Unge Heste (Odense)	153	149	149	184	192	197
Hvede	116	107	113	—	—	—
Rug	141	126	134	—	—	—
Byg, 2/r.	107	92	92	—	—	—
Havre	120	105	109	—	—	—
Hø	126	115	116	—	—	—
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	126	103	105	—	—	—
Solsikkekager	146	123	122	—	—	—
Palmekager	139	117	116	—	—	—
Hvedeklid	121	101	103	—	—	—
Majs, La Plata	153	134	126	—	—	—
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	88	88	89	95	96	96
Kalksalpeter	88	88	88	95	96	96
18 pCt. Superfosfat	113	115	115	159	165	165
40 » Kaligødning	121	116	117	146	147	147
Vejet Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	119	118	114	137	134	158
Husdyrprodukter, ialt	131	126	126	144	142	155
Korn	118	104	109	158	162	162
Planteprodukter, ialt	121	107	108	190	203	203
Landbrugsprodukter, ialt	**130**	**125**	**125**	**147**	**(146)**	**(158)**
Kraftfoder	132	113	114	176	179	179
Kunstgødning	100	99	100	121	124	124
Markfrø	96	96	96	141	141	141
Vareindkøb, ialt	**122**	**109**	**110**	**161**	**(164)**	**(164)**

[1]) Forholdsmæssigt beregnet.

Elfelt

HS. MAJESTÆT KONG CHRISTIAN X

1870 26. SEPTEMBER 1940

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab har i sit 171-aarige Arbejde til Stadighed kunnet glæde sig ved som sin Beskytter at turde regne Danmarks Konge.

Vi seer i denne Omstændighed et styrkende Symbol: som Kongen staar udenfor Erhvervs- og Klassepolitik, er det vort Selskabs Opgave uden Gruppehensyn igennem Forskning, Oplysning og Opmuntring at fremme dansk Landbrugs almene Vel.

Dette giver os Beføjelse og Trang til ved vor Konges 70 Aars Fødselsdag at bringe Hans Majestæt vor varme Lykønskning og taknemmelige Hyldest.

Sjældent har vist nogen dansk Konge, som Christian X paa denne Dag, staaet for sit Folk som et Enhedstegn, og det i Kraft af Hjærtevarme, Væsensjævnhed og Sindets ranke Holdning.

I disse Tider, da den danske Mand med Beklemthed og bøjet Hoved seer ind i en uvis Fremtid, bør han fatte Haab og rejse sit Hoved ved at se op til Kongen. Med et Taan fra een af de mange indtagende, „kongelige" Historier, der genopfriskes i disse Dage, tør han afvise al Beklagelse med et: „Ja, men min Far har en god Stilling!" Og det baade i international Vurdering og — hvad der giver den indre Styrke — i sit Folks Kærlighed.

K. A. Hasselbalch.
Tedende Præsident.

Landvinding med særligt Henblik paa vore Marskarealer.*)

Af Forstander *C. J. Tind-Christensen.*

Ved Udarbejdelsen af dette Foredrag er det faldet naturligt for mig at repetere en Del af, hvad der findes i Litteraturen, og bl. a. i Tidsskrift for Landøkonomi findes ikke saa helt lidt af Artikler og Foredrag og Meddelelser vedrørende Udtørringer, Inddæmninger, Vandstandsreguleringer, Kultiveringsarbejder m. v., hvor Formaalet har været dels Indvinding af helt ny Landbrugsjord, dels Sikring og Forbedring af i Forvejen benyttet Jord. Navnlig i

Perioden 1850erne til 1870erne

findes der en Række betydningsfulde Artikler og Beretninger om de talrige og i mange Tilfælde store Arbejder af den Art, der blev bragt til Udførelse i disse Aar. Som et Udgangspunkt skal jeg nævne et Foredrag i 1857 af Botanikeren *Chr. Vaupel:* Om Græsgangene i den hollandske Marsk, hvor han udførlig beskriver hollandske Marskomraader og drager Sammenligning med tilsvarende nordvesttyske og danske. Holland var allerede paa det Tidspunkt langt fremme med Inddigning og kunstig Udtørring. Alene i Perioden 1608—1640 blev ikke mindre end 26 Vandarealer bl. a. det berømte Beemsterland forvandlede til Græsland. Vaupel priser de hollandske Marskgræsgange, fremhæver Græssets Blødhed og Glans, som han mener oftest mangler hos os, medens Arterne ikke er saa forskellige. Han gør den sikkert rigtige An-

*) Foredrag ved Konsulentmødet i København 1940.

skuelse gældende, at Antallet af Arter er ringe i den gode Marsk, men tiltager i den daarligere paa samme Maade, som Arterne er talrigere i Skove paa Sandjord end paa Lerjord, idet de gode Arter paa den gode Jord fortrænger de daarlige.

Af andre Beskrivelser skal nævnes Sognelæge *Bjering*, Marstal, der i 1860 og 1862 omtaler et af ham foretaget Inddæmningsarbejde og Udpumpning af Graastensnoret paa Ærø, hvor han gør interessante Iagttagelser over Plantebestandens Indvandring paa den udtørrede Søbund.

Af større Betydning blev Udtørringen af Sjørring Sø i Thy, et stort og vanskeligt Arbejde, der i Hovedsagen udførtes af Kaptajn *Jagd* i Aarene 1858—1864, og hvorved den tidligere Søbund med en Vanddybde af 2—6 m tørlagdes med et Omraade af ca. 1600 Tdr. Ld. Beskrivelserne af de store Vanskeligheder, ikke alene af teknisk Art, men ogsaa i høj Grad af menneskelig Modstand fra Lodsejere, ja endog af Øvrigheden, er en hel Roman. Dyndjorden i Sjørring Sø viste imidlertid, som Kaptajn Jagd havde forudset, stor Frugtbarhed. De først tilsaaede 200 Tdr. Ld. gav saaledes i 1863 900 Læs Hø foruden Græsning til en Mængde Kreaturer. Paa de udtørrede Arealer byggedes flere Gaarde, hvoraf Rosvang og Egebæksande er de største og mest kendte.

Udtørringen af Sjørring Sø blev efterfulgt af en Mængde andre Udtørringsarbejder. Under Ledelse af *P. B. Feilberg* udtørredes fra 1866—69 Näsbygaard Sø i Skaane, der ogsaa viste sig som særdeles frugtbar Dyndjord. I Aarene 1873—87 ledede P. B. Feilberg Udtørringen og Kultiveringen af ca. 1100 Tdr. Ld. i Søborg Sø i Nordsjælland, hvor der ganske vist omtrent 100 Aar tidligere var udført en Udtørring, men meget ufuldstændig, saa Arealet havde henligget nærmest som Sump. Arealet, der her er Tørvebund, blev nu fortræffelig afvandet og kultiveret. Feilberg var en indsigtsfuld Tekniker, der grundlagde sine Planer paa virkelige Beregninger og Forundersøgelser, der fik Betydning for mange andre. I et

instruktivt Foredrag: Om Tørlægningsarbejder, gør han ved et Møde i 1874 Rede for en Række Forundersøgelser af stor Betydning for saadanne Arbejders rette Udførelse. Han kommer ogsaa her ind paa kunstig Afvanding og beskriver udførligt en Række af saadanne Arbejder i Holland, bl. a. Haarlemmer Meerpolder, der ligger 4 à 5 m under normal Vandstand, men inddigedes og udpumpedes af den hollandske Stat i 1839—52, hvorved tørlagdes ca. 18 500 ha meget frugtbar Jord, der nu hører til noget af Hollands stærkest benyttede og tættest bebyggede. Han slutter sit Foredrag saaledes: „Lad Vandafledning og Maskinkraft altid være indrettet saaledes, at Arealet kan holdes tørt i det tidlige Foraar til 2 à 3 Fods Dybde til ethvert Punkt. Derved sikres den hensigtsmæssige Benyttelse Sommeren igennem, hvad enten man ved Sædavl vil holde denne Dybde eller ved Græs kan ønske at hæve den." I den interessante Diskussion efter Foredraget gør Civilingeniør *Hannemann* i Tilslutning hertil stærkt gældende, at man ofte ved kunstig Afvanding er for sparsommelig med Maskinkraft. „Mange har saaledes store Forestillinger om Vindkraft, men der er mange Dage med Vindstille. Selv om en stor Vindmølle kan male meget Vand ud en Stormdag, saa udretter den kun lidt i Sammenligning med en god Dampmaskine. Og sluttelig er det ikke nok, at man kan gaa tørskoet, men Grundvandet skal sænkes til en vis Dybde, jo større jo mere bindende Jorden er."

Jeg citerer disse Udtalelser, fordi de er Anvisninger, som, hvis man havde fulgt dem, vilde have sparet for mange Skuffelser i Aarene siden. Feilberg gaar stærkt imod den høje Vintervandstand. Det er tydeligt, at han har været i Holland, hvor man hylder Princippet: hellere en høj Vandstand om Sommeren, hvor Planterne har Brug for Vand, end om Vinteren, hvor Jorden let forsumper. Men endnu den Dag i Dag maa mange Vandløbssager slaas med den høje Vintervandstands Tilhængere i vore Vandløb. Og stadig ser man ufuldkomne kunstige

Afvandinger med Vindmøller som Drivkraft, indtil Møllen en Stormdag blæser ned, og Ejeren opgiver det hele, kørt træt af Skuffelser og Reparationsudgifter. Ejerne af den allerede i 1848 delvis udtørrede Fiil Sø, omfattende ca. 2000 ha, udtrykte for nylig, at de efter aarelange Skuffelser med fri Afstrømning, Vindkraft m. v. nu først endelig ved elektrisk Drivkraft havde faaet den Stabilitet i Pumpearbejdet, der er nødvendig for virkelig at afvande og udnytte det fortrinlige Areal til gode Afgrøder. Mangfoldige af de i den her omhandlede Periode udførte Tørlægningsarbejder har gjort dyrekøbte Erfaringer i samme Retning. Det gælder bl. a. Udtørringen af Kolindsund, Lammefjorden, Rødby Fjord, der ogsaa tilhører denne Periode, men først senere, tildels først i den nyeste Tid er blevet nogenlunde tilfredsstillende.

Som et afsluttende Resumé over denne Periode holdt *P. B. Feilberg* atter i 1878 et Foredrag i Selskabet, hvor han opstiller en Balance mellem Havets Nedbrydning af vore Kyster, navnlig langs Jyllands Vestkyst, som han anslaar til 2 à 300 Tdr. Ld. aarlig, og den Indvinding af Land, der ved Inddæmning af Vige og Fjorde har fundet Sted, som han ialt for Perioden 1857—77 anslaar til ca. 50 000 Tdr. Ld. eller 2500 Tdr. Ld. om Aaret. Udtørring af Søer anslaar han for det samme Tidsrum til ca. 20 000 Tdr. Ld. Alt ialt saaledes ved Inddæmning og Udtørring af Vandarealer en Landvinding paa ca. 70 000 Tdr. Ld. med en Bekostning, som han anslaar til 27 Mill. Kr. eller ca. 300 Kr. pr. Td. Ld. Men desværre var mange af disse Arbejder langt fra gjort færdige, hvad ogsaa Feilberg gør opmærksom paa, og som Helhed maa det vist siges, at dette stærkt forcerede Udtørringsarbejde i Perioden 1857—77 økonomisk var af tvivlsom Natur. *J. C. la Cour* udtrykker i sin Aarsberetning 1877, at Interessen nu er ved at tabe sig for nye Arbejder af den Art, hvoraf mange har været iværksat med saadan Letsindighed, at flere er gaaet til Grunde, medens andre henslæber et kummerligt Liv, højlig trykket af for høje Anlægsudgifter, men tilføjer han:

„Paa de bedste af disse Foretagender udføres der nu Kultiveringsarbejder, der vil give solid Erfaring til en forstandigere og ædrueligere Tørlægning af de endnu disponible Havvige og Indsøer."

Med langt større Sikkerhed kan man fastslaa en økonomisk Gevinst af de i samme Periode foretagne Vandløbsreguleringer og udførte Dræningsarbejder. Paa det første Omraade giver en Artikel af Landinspektør *L. Bentzon:* Om Vandløbsreguleringer m. v. i Tidsskriftet 1877, en første, fortrinlig Orientering, der danner Grundlag for saadanne Arbejders Tilrettelæggelse og Udførelse. Det er de sjællandske Amter, der her gaar i Spidsen og i Aarene 1854—74 regulerer 41 løb. Mil Vandløb, der forkortes med 5 Mil, hvorved 27 000 Tdr. Ld. vandlidende Arealer faar Vandspejlet sænket til ca. 4 Fod under Overfladen. L. Bentzon opgør Nettogevinsten herved til 7½ Mill. Kr., og i 1876 anslaar P. B. Feilberg, at der ialt er drænet 7—800 000 Tdr. Ld., og at der aarlig drænes ca. 75 000 Tdr. Ld., saa Dræningen efter hans Mening nogenlunde skulde være tilendebragt i Løbet af de følgende 20 Aar. Dette har som bekendt ikke holdt Stik. Jeg skal herom henvise til bl. a. et Foredrag i Selskabet i Februar 1939 af *Niels Basse* om: Grundforbedring og Opdyrkningsarbejder (se Tidsskr. f. Landøk., Hæfte 5, 1939).

Marskdannelse.

Ved den nævnte Gennemgang af Tidsskrift for Landøkonomi navnlig i sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede har jeg allerede omtalt enkelte Forhold vedrørende Marsken, men det er dog meget spredt, hvad der findes herom. Opfattelsen af den egentlige Marskdannelse har varieret meget i Tidens Løb. Prof. *Forchhammer* har i 1865 i et Foredrag været inde herpaa, og Kammerraad *Grove* ligeledes i et i 1868 afholdt Foredrag. Begge indeholder interessante og rigtige Opfattelser, der gaar stærkt imod mange af den Tids Misforstaaelser paa dette Omraade, men i

andre Henseender maa de, som saa mange andre, opfattes som forældede Teorier, der har maattet vige for nye. Jeg skal her navnlig henvise til Prof., Dr. phil. *Niels Nielsens* Arbejder i den allernyeste Tid, hvor han med Udgangspunkt fra Skallingen-Laboratoriet har iværksat en Række Maalinger og Undersøgelser til Belysning af Marskdannelse. Prof. Nielsens Anskuelser gaar i Korthed ud paa, at den væsentligste Del af Tilslikningen og en dermed indledet Marskdannelse skyldes Aflejring af andet Sted paa vore Kyster nedbrudt Materiale. En Betingelse er derfor, at der i Forbindelse med Ebbe og Flod er flade Kyststrækninger, hvor Vandet kan komme i Ro, og at der med Vandet medføres opslemmet Materiale, men Marskdannelsen bliver dernæst først rigtig til noget, naar en Strandeng-Vegetation vinder Fodfæste, idet Slikkrebs, Sandorme, Muslinger m. v. ikke nær tillægges den Betydning, man tidligere har tillagt dem. Ny Marskdannelse har derfor kun Muligheder paa ret begrænsede Omraader. Prof. Niels Nielsen mener, at der for Tiden kun sker en naturlig Marskdannelse paa et Omraade af ca. 1000 ha mellem Hobugten og Rigsgrænsen.

Der ligger dog en betydningsfuld og forsømt Opgave i baade at sikre de nuværende Arealer og ved Slikgaarde og Dæmninger at opfange Slikken og derved fremme Marskdannelsen, hvor der er Grundlag derfor. I Holland og Tyskland har man gennem lang Tid arbejdet systematisk hermed og opnaaet store Resultater. Hos os har der ogsaa været gjort en Del, og navnlig ved den saakaldte Grøbling gøres der af Digelaget paa Forlandet ved Højer og andre Steder af særlige Indvindingsselskaber et nogenlunde systematisk Indvindingsarbejde. Men det er dog altsammen kun smaat og spredt, og ofte nedbrydes det indvundne og mere til af Stormfloderne. Som bekendt har man nu i Rigsdagen vedtaget at bygge en Færdselsdæmning gennem Vadehavet og over til Romø, som man stiller store Forventninger til ogsaa med Hensyn til forøget Tilslikning. Jeg skal ikke komme nærmere ind herpaa, om

der f. Eks. er det fornødne Materiale hertil. Men forhaabentlig vil det betyde, at vi kommer ind paa en bedre Sikring af Kysten og Bygning af Slikgaarde, hvor Mulighederne for Tilslikning er, ligesom det meget maa haabes, at Prof. Niels Nielsens Undersøgelser maa blive fortsat og udvidet til en virkelig Belysning af hele Forholdet.

Nævnes skal i denne Forbindelse nogle Forsøg med Plantning af et særligt Græs, *Spartina Townsendi*, der vokser vildt enkelte Steder ved den engelske og franske Kanalkyst. Spartinagræsset kræver Saltvand og kan vokse i Vand til en vis Dybde. Hvor Forholdene da iøvrigt er gunstige for det, har det stor Evne til at brede sig, opfange Slikken og derved bidrage til at hæve Bunden. I hollandske Marskegne er det taget i Brug i ret stor Udstrækning, og her hjemme har Prof. *C. A. Jørgensen* interesseret sig meget derfor og fik for nogle Aar siden i Forbindelse med Statens Marskforsøg indkøbt nogle Tusinde Planter, der forsøgsvis blev plantet ud forskellige Steder, og der findes nu flere vellykkede Plantninger f. Eks. ved Hobugten, paa Fanø og enkelte Steder i Ribe, Ballum og Højer Marsken, saa der er Materiale nok til, at ny Plantninger kan videreføres af Digelagene og andre interesserede.

Men endnu maa nævnes, at Kræfter af helt anden Art i høj Grad har været medvirkende ved vore Marskarealers Niveauændringer, idet der i Tidernes Løb er sket gentagne Hævninger og Sænkninger af Landet. Man finder saaledes under Marsken i stor Udstrækning Tørvedannelser, der tydeligt viser, at de en Gang har ligget over Havets Overflade og langt højere end nu. I Ballum Marsken har *Hugo Mathiesen* og *V. Nordmann* i 1932 og 1933 ved Udgravninger i et gammelt Verf paavist, at der efter en Sænkning i Bronzealderen er fulgt en Hævning, der atter i det 13. Aarhundrede er fulgt af en Sænkning og mindst én Hævning siden, saa denne Marsk nu ligger ca. 2 m over Normal Nul ligesom den største Del af Ribe Marsken, hvor *Axel Jessen* har paavist en antagelig fra Middelalderen indledet Hævningsperiode.

Stormfloder og Inddigning af Marsken.

Hvor Marskdannelse finder Sted, indfinder der sig en karakteristisk Vegetation, først Bændeltangen, dernæst den lille Salturt, Kvælderen, og efterhaanden, hvor Bunden hæves noget, det betydningsfulde Strand Sødgræs (Andelgræsset, Andelengen), den lille botniske Siv (Harrilengen), Rød Svingel (Svingelbæltet), en Del Urter som Strandtrehage, Strandvejbred, Strandasters og en Del andre Græsser som Eng Byg, Strandkvik, Krybhvene, Kamgræs, Alm. Rajgræs, Eng Rapgræs m. fl., men ogsaa Jordbærkløver, Bugtet Kløver, ja endog Hvidkløver kan optræde ret talrigt i Svingelbæltet. Bygget op paa den Maade fremtræder Marsken som grønne Strandenge, der kan give et ganske godt Udbytte af baade Hø og Græsning, men Risikoen for, at en Stormflod en Dag kan tage baade Hø eller Kreaturer, er der, og adskillige Gange er store Stormfloder gaaet langt videre, naar Havet rigtig har rejst sig under Storm og Uvejr og sendt meterhøje Bølger langt ind over de daglige Grænser med Død og Ødelæggelse i sit Følge. De store Stormflodsulykker er Tragedien i Marskens Historie med frygtelige Katastrofer, hvor Mennesker og Dyr er omkomne, Gaarde og Huse, Møller og Kirker er jævnet med Jorden og store Landstrækninger skyllet bort. Jeg maa herom henvise til de talrige Stormflodsberetninger (se bl. a. *C. Fogh* i Slesvigske Provinsial Efterretninger, 2. Bind 1862, og *M. H. Nielsen* i Sønderjydske Aarbøger 1900 og 1901).

Saa langt Historien gaar tilbage, har Marskbeboerne ført deres Kamp mod Havet, men først den nyere Tids tekniske Hjælpemidler har muliggjort at bygge et virkeligt Værn i Form af mægtige Digeanlæg. Ældst er Inddigningen i Holland, det mest udprægede Marskland, hvor ca. $^1/_3$ af Landbrugsarealet er Marsk. Uhyre store Tab har Holland i tidligere Tider lidt til Havet, men er nu godt paa Vej til at genvinde det tabte. Stadig indvinder og befæster de nyt Land. Et mægtigt Projekt er Indvindingen af en stor Del af Zuidersøen, som man vedtog i den hol-

landske Rigsdag i 1918, og som gaar ud paa at tørlægge ikke mindre end 2000 km² (Fyn er til Sammenligning ca. 3000 km²). Forarbejderne gik i Gang 1922, men Arbejdet tog først rigtig Fart fra 1926. Foreløbig har man indvundet et saa betydeligt Omraade, at der er opført derpaa 3 Landsbyer med Kirker, Skoler, Veje, Vandforsyning og en Befolkning paa ca. 4000 Mennesker. Arbejdet er blevet meget dyrere end beregnet, 3600 hollandske Gylden pr. ha, men skal dog efter Dr. *Hissink* forrente sig med 2 pCt.

Ogsaa i den nordvesttyske Marsk er store Inddigninger foretaget, og ved ihærdigt Arbejde fravrister man stadig Havet nyt Land og indretter nye Koge, hvoraf en Række i den slesvig-holstenske Marsk er taget i Brug i de seneste Aar.

I vort hjemlige, egentlige Marskomraade i Sydvestjylland og langs Sønderjyllands Vestkyst gaar Inddigningen længst tilbage, til det 15. Aarhundrede i Tønder-Højermarsken, men er derefter foretaget i flere Afdelinger, de saakaldte Kog, hvoraf Navne som Højer Kog, Rudbøl Kog, Møgeltønder Kog, Udbjerg Kog, Gammel og Ny Frederiks Kog m. fl. betegner særskilte Omraader. Det nuværende Havdige ved Højer er opført i 1860erne, og de ældre indenfor liggende Diger er derved blevet „sovende" og anvendes som Veje. Vort næststørste Marskomraade, Ribe Marsken, er inddiget i 1912—13, den nordligste Del dog først i 1927—28. Endvidere er Ballum-Skærbæk Marsken inddiget i Krigsaarene 1914—18 og endelig Rejsby Marsken efter Genforeningen i 1923—24. Ogsaa paa Romø og Mandø er udført store Digeanlæg, den sidste har i 1938 faaet et stort nyt Dige og har derved faaet sit beskyttede Omraade gjort 3½ Gange større.

Omkostninger er i Reglen betalt af Staten med $^2/_3$, medens Lodsejerne forrenter og afdrager Resten som en Digeskat. Ved den sidste Inddigning paa Mandø er dog anvendt den Fremgangsmaade, at Beboerne har betalt deres Andel ved at afstaa ca. $^1/_3$ af det indvundne Areal til Statens Jordlovsudvalg.

Ogsaa danske Digearbejder er af ret imponerende Omfang, idet der er opført ca. 115 km Diger, hvoraf ca. 70 km er 6—7 m høje Havdiger, og det samlede beskyttede Areal udgør ca. 25 000 ha, hvoraf langt den største Del er Marskjord.

Statens Vandbygningsvæsen har øverste Tilsyn med al Digebygning, men ellers administreres hvert Digelag af en Dige- eller Kogsbestyrelse, hvis Formand i visse Tilfælde har den fornemme Titel af „Diggreve".

Afvandingen.

Ved hollandske Inddigningsarbejder er det almindeligt, at der samtidig foretages fornødne Afvandingsanlæg, ofte i Forbindelse med Pumpeanlæg. Dette har desværre ikke været Tilfældet hos os. Fremfor en Forbedring har Inddigningen endog i visse Henseender forringet Afvandingen, og det tør siges, at naar de til Inddigningen knyttede Forventninger om en bedre og mere alsidig Udnyttelse i alt for ringe Grad hidtil er sket Fyldest, skyldes det i meget væsentlig Grad en forsømt og mangelfuld Afvanding, som i Virkeligheden stærkt har medvirket til en karakteristisk Tilbagegang i Marskens naturlige Frugtbarhed.

Gang paa Gang har der været Planer fremme om bedre Afvanding, men indtil de seneste Aar er disse strandet, idet Lodsejerne er veget tilbage for de store Udgifter. Det drejer sig nemlig om Regulering af meget store Vandmasser, idet Arealerne jo altid er beliggende om den nederste Del af store Vandløb, der medfører Vandet fra et stort Opland. Ribe Aa har saaledes Tilstrømning fra 80—90 000 ha, og det er forstaaeligt, at det kan være uoverkommeligt for Lodsejerne at bortskaffe saa store Vandmængder. Vor Vandløbslovgivning har her visse Mangler, som man maa haabe paa, at den forestaaende Revision maa afhjælpe.

Paa særlig Maade er det dog lykkedes at faa gennem-

ført flere betydningsfulde Afvandingsarbejder. Det gælder en Regulering af Ribe Vesteraa, der er gennemført ved, at Staten, Amt og Kommune har ydet særlige Tilskud. Paa tilsvarende Maade er en Regulering af Varde Aa gennemført, ligesom en Regulering af den nederste Del af Kongeaaen er under Arbejde. Men det største og mest fuldkomne Arbejde, der er udført, er Afvandingen af Tønder-Højer Marsken, der er gennemført i Henhold til særlig Lov, hvorefter Staten ligesom ved Digebygning har betalt de $^2/_3$ af Omkostningerne, medens Lodsejerne skal forrente og afdrage Resten. Det drejer sig her om en baade stor og fuldkommen Plan, der er udarbejdet af Ing. *Ulrik Pedersen*. Terrænhøjden i dette Omraade varierer fra ÷ 0,25 til + 1,8 m, og navnlig af de ældst inddigede Arealer er flere saa lave, at de hidtil har staaet under Vand en stor Del af Aaret. Det har derfor været nødvendigt at gennemføre en kunstig Afvanding, og dertil er bygget 4 elektrisk drevne Pumpestationer, der pumper Vandet over i de med 2—3 m høje Diger inddæmmede Hovedvandløb, og Arealerne kan nu til enhver Tid afvandes til ca. 1¼ m Dybde. Der er til dette Anlæg opført 80 km Diger, medens der af Afvandingskanaler er bygget ca. 260 km. Vandstanden i Kanalerne reguleres mellem Kote ÷ 1 og ÷ 1,5. 700 Hestekræfter kan tages i Brug og udpumpe Vandet fra det ca. 11 000 ha store Omraade. Anlægsudgifterne har andraget 6,2 Mill. Kr. Det hele er automatisk indrettet, saa Pumperne gaar i Gang, naar Vandet stiger over en vis Højde, og hele Betjeningen kan derved besørges af en enkelt Mand. Anlæget blev taget i Brug i Foraaret 1931 og fik sin første store Prøve under de kolossale Regnskyl og den uhyre Vandtilstrømning i Juli Maaned dette Aar. De 4 Pumpestationer udpumpede da 1 Mill. Kubikm. Vand i Døgnet, gennem en Uge gik Pumperne for fuld Drøn og klarede i alt væsentligt Situationen, medens der i de øvrige Marskomraader og mange andre Steder skete store Beskadigelser.

Endnu er meget tilbage med Hensyn til Hovedvand-

løbene i Marsken, men de nævnte Arbejder er dog et betydeligt Fremskridt, der paa de Steder giver Grundlag for en langt bedre Detailafvanding end tidligere, i Tønder-Højer Marsken næsten til Fuldkommenhed. Hvor Grundlaget fortsat er fri Afstrømning, vil der kunne opstaa periodiske Vanskeligheder med for høj Vandstand, men i Reglen vil saadanne Perioder dog være langt kortere end forud for Aareguleringen.

Ved selve Detailafvandingen har Dræning paa den noget lettere Marsk vist god Virkning og maa da absolut foretrækkes, men paa den meget svære og tætte, dybe Klægjord har Dræning vist for daarlig Virkning, idet Jorden i visse Lag er saa tæt, at den hindrer Vandet i at trænge ned til Drænledningerne. Under saadanne Forhold maa man da anvende aabne Afløbsrender, Grøbling af Græsarealer og ved Pløjning kuple Agrene og uddybe og oprense Agerfurerne. Godt udført virker saadan overfladelig Afvanding ret tilfredsstillende, men kræver en hel Del Vedligeholdelsesarbejde. Af stor Betydning er, at alle Fordybninger udjævnes. Den saakaldte Plovdræning har været forsøgt, men er oftest blevet opgivet paa Grund af for kort Varighed.

Afhjælpning af Kalktrang.

Efter alt at dømme maa foruden mangelfuld Afvanding en væsentlig Aarsag til den iøjnefaldende Tilbagegang i store Dele af Marsken tilskrives, at Arealerne efterhaanden er blevet kalktrængende. Ved en af Statens Marskforsøg i 1924 foretaget orienterende Kalktrangsundersøgelse af hele det egentlige Marskomraade viste kun ganske enkelte Omraader, f. Eks. Ny Frederikskog saa høje Reaktionstal 7—8, at de umiddelbart maatte anses som ikke kalktrængende, medens 50—55 pCt. havde Reaktionstal mellem 6 og 7 og 40—50 pCt. mellem 5 og 6 og maatte betragtes som muligt eller sikkert kalktrængende. Omfattende Markforsøg i Aarene siden har bekræftet dette, idet Arealer med saa høj Reaktion som 6,8 har vist

tydelig gavnlig Virkning af Kalktilførsel, saa mindst 90 pCt. af vore Marskarealer herefter maatte anses som kalktrængende.

Paa Grundlag af disse Undersøgelser og Forsøg er i de senere Aar udført store Merglingsarbejder. I Ribe Marsken blev saaledes i 1930—31 med Mergelbane udkørt ca. 100 000 Kubikm. Mergel paa ca. 3000 ha, og siden er baade her og i de øvrige Marskomraader fortsat, saa dette betydningsfulde Arbejde er stærkt fremskredet. Omsætningen er derved igen kommen i Gang i disse Arealer, der paa Grund af Kalkmangel var ligesom gaaet i Baglaas. Karakteristisk i saa Henseende er, at medens Arealerne forud gav store Udslag for Tilførsel af baade Kvælstof og Fosforsyre, ja endog i nogen Grad for Kali, saa viser de efter Merglingen saa godt som ingen Kalivirkning og en meget mindre Fosforsyrevirkning, saa kun Kvælstoftilførsel er af større Betydning. Samtidig har Kalktilførselen (Merglingen) vist en saa stor Udbytteforøgelse, navnlig hvor den ved Pløjning og Bearbejdning er blevet indblandet i Jorden, at en Tilførsel af 40 Kubikm. Mergel (ca. 20 000 kg kulsur Kalk) pr. ha har betalt sig i Løbet af faa Aar. Af stor Betydning er en gavnlig fysisk Virkning paa den svære, bindende Jord, der efter Merglingen er blevet lettere at bearbejde, har faaet sin Evne til at optage og gennemtrænges af Vand forøget, saa den bliver tidligere bekvem om Foraaret og ikke saa let slemmer til og danner Skorpe.

Den landøkonomiske Udnyttelse.

I Holland, hvor Marsklandbruget staar meget højt, skelner man mellem navnlig to Hoveddriftsformer: 1) Græslandbrug, der særlig findes paa den svære Marsk, der da udelukkende udnyttes til Afgræsning og Hø i Forbindelse med Kvægavl, Malkekøer og Opdræt. Selv om det i Reglen er Naturgræsgange, er de fortrinlige takket være god Afvanding, Mergling, Gødskning og hensigtsmæssig Benyttelse. Kreaturerne ernæres ude paa

Græs om Sommeren Dag og Nat, og om Vinteren er Hovedfoderet Hø sammen med Græsensilage, og Kraftfoderforbruget er kun ringe. 2) A g e r m æ s s i g D y r k n i n g, der findes i udstrakt Grad paa den lettere Klæg, hvor Husdyrholdet da spiller en underordnet Rolle, i Reglen kun paa ¼ af Arealet, der ligger hen som varigt Græs, medens ¾ dyrkes udelukkende med Salgsafgrøder, Korn, Handelsplanter, Frøavl, Havebrug. Alt sælges direkte. Korn og Frø til Korn- og Frøhandelen, Halm til Kartonfabrikker, Sukkerroer til Sukkerfabrikkerne, Kartofler til Fabrik, til Konsum eller i visse Egne som Læggekartofler, Hør til Linnedvæverier, Kommen til Eksport o. s. v. Det er meget højtstaaende Landbrug, ikke store, 20—40 ha, men Arealerne er gennemdrænet, og der lægges stor Vægt paa god Jordbehandling, paa Ukrudtsbekæmpelse, Bekæmpelse af Plantesygdomme og paa, at hver Tomme Jord udnyttes.

Uhyre meget er der for os at lære i Holland, ikke mindst med Hensyn til en bedre gennemført Grundforbedring og en omhyggeligere Jordudnyttelse.

I vore Marskomraader er den traditionelle Driftsform Græsmarksdrift med Kreaturfedning, Studefedning som Formaal, foruden en Del Høbjærgning. Typisk Studedrift findes endnu, med Køer kun til Husbehov, men de senere Aar har ikke ladet Marskbondens Sans for Realiteter upaavirket. Adskillige har faaet Ploven i Gang og dyrker en Del Korn, og flere er med forstandig Omtanke begyndt at ændre deres Bedrift ved en Forøgelse af Malkekøer og Svinehold. Men der er store Vanskeligheder. Baade paa den ene og den anden Maade er Marskbonden ikke indstillet paa moderne Landbrug. Hans Bygninger egner sig ikke dertil, og megen Jord har slet ingen Bygninger, men ejes af Folk, der boer andet Sted, som ofte slet ikke er Landmænd, men efter gammel Sæd og Skik har anbragt Kapital i Jord og lejer denne ud. Amt, Kommuner, Stiftelser og Legater ejer paa samme Maade megen Jord. Jordfordelingen er i Reglen meget uheldig, splittet i

Smaastykker ofte over et stort Omraade. Som Eksempel kan nævnes en typisk Marskgaard med sine Arealer paa 29 forskellige Steder og i 4 forskellige Sogne. Det vil tage Tid at modernisere Marsklandbruget. Utvivlsomt er den rigtige gamle Marskbonde imod det. Der har gennem Tiderne været et Skel mellem Marskbønder og Geestbønder, mellem Studefederen og Plovbonden. Men paa flere Maader er der dog nu ved at være et Grundlag, som det gælder om at samle de forskellige Kræfter om, og hvor der ikke mindst maa kaldes paa Ungdommen.

Først og fremmest er dette Grundlag skabt, hvor de omtalte Afvandingsarbejder er gennemført, men i 1878 afslutter P. B. Feilberg et Foredrag i Landhusholdningsselskabet med at sige, at den næste Opgave for saadanne Arealer vil være den heldigste Benyttelse, hvor der er en vid Mark for Fremskridt, og han siger endvidere, at almindelige Regler herfor næppe kan opstilles. Kunsten vil være at individualisere — at finde, hvad der egner sig for hvert givet Sted, hver given Jordbund, bestaaende Arbejds- og Produktionsforhold. Jeg vil gerne gøre disse Ord til mine, naar jeg nu skal meddele nogle af de Resultater, som vi ved Statens Marskforsøg siden 1925 har indvundet. Jeg har allerede nævnt en Del om Mergling og Gødskning og skal ikke gaa i Enkeltheder, men henvise til aflagte Beretninger bl. a. til 273. og 286. Beretning i Tidsskrift for Planteavl og til 329. Beretning om 8 Aars Gødningsforsøg i Agerkultur. Af den sidste fremgaar, at vi i en 4 Marks Drift med Hvede, Roer, Byg og Kløver-Græs, uden Staldgødning og med meget moderate Kunstgødningsmængder, i Gennemsnit har avlet 4400 F. E. pr. ha paa vor Forsøgsgaard ved Ribe og 6600 F. E. paa Forsøgsgaarden ved Højer. De to Arealer repræsenterer, ved Ribe den meget svære Klægjord med vanskelige Afvandings- og Bearbejdningsforhold, ved Højer den noget lettere Klæg, der er bedre afvandet og lettere at bearbejde. De nævnte Tal viser ved Ribe et Udbytte, der i hvert Fald svarer til almindelig god Agermark, medens Ud-

byttet ved Højer har været 1½ Gang større. Før Afvandingen i Højer Marsken var det det rene Lotterispil en Gang imellem at faa en nogenlunde Havreafgrøde og en Umulighed at dyrke Vintersæd. Efter Afvandingen har baade Havre og ikke mindst[1]) Hvede været dyrket med Sikkerhed. I Gennemsnit af en Aarrække har vi høstet et Kærneudbytte paa 50 hkg pr. ha af disse Afgrøder. Af Byg har vi maattet nøjes med noget mindre, men da vi lægger mere og mere Vægt paa Vintersæd, der baade med Hensyn til Udbytte, Jordbearbejdning og Ukrudtsbekæmpelse har vist Fordele, er vi i de senere Aar kommet ind paa at dyrke en Del Vinterbyg med godt Resultat. En Afgrøde som Hestebønner dyrker vi en Del af. Men ogsaa Roer har navnlig ved Højer givet særdeles gode Afgrøder, i vore Artsforsøg med Roer har saaledes Sukkerroer givet 150 hkg Tørstof pr. ha foruden Top, Runkelroer 140 og Kaalroer 120 hkg. Naar jeg hertil føjer, at vi af Kløver-Græs i 1. Brugsaar i Gennemsnit af 8 Aar og saa godt som uden Gødningsvirkning har høstet 10 000 kg Hø pr. ha ved Ribe og 15 000 kg ved Højer, at vi af Hør, Frøavlsafgrøder som Rødkløver, Alsike, Runkelroer m. v. og af Havesager har avlet meget gode Afgrøder, haaber jeg, man vil give mig Ret i, at det er Jord, der virkelig betyder Landvinding, og som der kan og bør drives Landbrug paa.

Bebyggelse og Kolonisation.

Mange spørger da ogsaa, hvorfor den Jord ikke i langt større Udstrækning benyttes til Oprettelse af nye Landbrug? Marsken er jo tyndt bebygget, de tre nordligste Omraader saa godt som ubebygget. I Tønder—Højer Mar-

[1]) Først efter dette Foredrag har kunnet overses, at den usædvanlig strenge Vinter 1939—40 delvis har ødelagt Hvedearealerne og Vinterbyg i Marsken, medens Rugarealerne har klaret sig godt, men det har jo ogsaa været Tilfældet paa god almindelig Agermark og maa betragtes som Undtagelse.

sken findes derimod en gammel spredt Bebyggelse, hvor de smukke gamle Marskgaarde med deres lave Mure og høje Tage troner i ensom Majestæt paa de opkastede Verfer, paa en Gang Billedet af en sammentrængt Forsvarsstilling mod Storm og Uvejr og paa suveræn Beherskelse af Omgivelserne. Der er allerede peget paa Vanskeligheder i Tradition, i mangelfuld Udskiftning, i Mangel paa Veje, der kan befærdes ogsaa om Vinteren. Mangel paa Drikkevand føles maaske mindre af den stedlige Befolkning, men er en alvorlig Mangel for Tilflyttere. I det sydlige Omraade kommer hertil den nationale Forskel. Kampen om Jorden vil altid være et Problem i Grænseegne. Men at der maa og skal ske en Udvikling til en bedre Udnyttelse af denne værdifulde Jord er givet. Ploven er ogsaa, som sagt, kommet i Gang. Kravet om bedre Veje trænger sig stærkere og stærkere paa. Bedre Veje formindsker Afstanden. Af Betydning for dette vigtige Arbejde er, at det ved Revision af Grundforbedringsloven i 1937 lykkedes at faa en Bestemmelse om, at der kan ydes Tilskud til Istandsættelse af Veje, der har Betydning for Arealers Kultivering. Paa det Grundlag er af 4 Kommuner projekteret Istandsættelse af 50 km Marskveje i Ribe Marsken; en af Kommunerne er allerede færdig med Arbejderne, en anden stærkt i Gang dermed, og de to sidste forbereder Arbejdet. Ogsaa i de øvrige Marskomraader er udført betydningsfulde Vejarbejder, og Planer er fremme om nye. Planer om at føre Drikkevand ud i Tønder—Højer Marsken er ved at tage fastere Form. Alt dette vil være af stor Betydning for en Udstykning og Oprettelse af nye Landbrug, som det Maal der maa stiles mod, thi mere end nogen anden Jord kræver Marskjord sin Dyrker paa Stedet, kræver en gennemført og omhyggelig Jordbehandling til rette Tid. Ved en saadan Udstykning vil det være naturligt i første Linie, at der sker en Deling af bestaaende Marsklandbrug, der oftest har mere Jord, end de har Bygninger til, en Udstykning til nye Landbrug for Børn i Slægten. Men

der er Plads for mange flere; jordbundsmæssigt vil dansk Landboungdom ikke mange Steder finde bedre Forhold, og til dem, der maaske er bange for, at Afvandingsafgifterne vil komme til at tynge for haardt, skal jeg sige, at disse paa vor Gaard har ligget mellem 10 og 20 Kr. aarlig pr. ha, men det er dog virkelig ogsaa noget værd, at Jorden derved i væsentlig Grad er sikret imod at blive hverken for vaad eller for tør, og at den i Sammenligning med den meste anden Jord vil kræve smaa Gødningsudgifter.

Det er derfor glædeligt, at Statens Jordlovsudvalg har begyndt at interessere sig for Marsken. En Maade at fremskaffe Jord paa, og som jeg synes maa kunne tjene alle Parter, var, om i hvert Fald en Del af Afvandingsgælden til Staten kunne afløses ved Afstaaelse af Jord. Det vilde lette Forholdene for de nuværende Jordejere, afpasse Jord og Bygninger bedre til hinanden i de bestaaende Landbrug og give Grundlag for en Række nye Landbrug. Netop sønderjydsk Jordlovgivning har Betingelser for at sætte ind i Marsken, thi her maa de nye Landbrug ikke være helt smaa, men have en Størrelse paa mindst 12—15 ha, saa de kan bære den fornødne Trækkraft af mindst et Par svære Heste. Og til Afhjælpning af den ikke mindst i Marsken daarlige Jordfordeling har man ogsaa en særlig sønderjydsk Lovgivning og Jordfordelingskommission.

Et virksomt Samarbejde mellem dem, der har Jord, og Jordlovsudvalg, Jordfordelingskommission og de mange andre Bestræbelser, der arbejder med Vejspørgsmaal, Drikkevandsforsyning m. v. og saa den Ungdom, der skal stifte Hjem, det er det, der skal til for at befolke Marsken med nye, gode Landbrug og befordre Marsklandbrugets Udvikling.

Nye Indvindingsmuligheder.

Selv om der endnu i vort egentlige Marskomraade er meget, der skal gøres, inden Arealerne fuldt ud kan udnyttes, saa er der ved de skildrede Foranstaltninger skabt

et Grundlag for fortsat Udvikling og indvundet Erfaringer af Betydning herfor.

Anderledes ligger Forholdet i Omraader af lignende jordbundsmæssig Beskaffenhed omkring de talrige Bugter og Fjorde langs Jyllands øvrige Vestkyst, omkring Limfjorden som ogsaa flere Steder omkring østjydske Fjorde og paa Øerne. Store Arealer af marsklignende Beskaffenhed, Klægjorder, ofte humusblandede eller sandblandede, ligger her hen udsatte for Oversvømmelse, men vilde den Dag, de er beskyttet og afvandet, for en meget stor Part være fortrinlig Dyrkningsjord. Det gælder saaledes Arealer omkring Hobugten, meget store Arealer omkring Ringkøbing Fjord, Stadil Fjord, Nissum Fjord m. fl. Alene omkring Ringkøbing Fjord opgør en Kommissionsbetænkning af 21. December 1915 de i Afløbsforholdenes Forbedring interesserede Arealer til ca. 20 000 ha. Som bekendt har dette omtumlede Spørgsmaal fundet sin foreløbige Løsning ved Bygningen af de store Sluseanlæg ved Hvide Sande, der blev aabnet i 1931 og nu endelig synes at opfylde Formaalet at kunne regulere Vandstanden i Fjorden indenfor visse tilsigtede Grænser, hvilket har gjort Forholdene meget mere overskuelige, men langt fra tilfredsstiller Afvandingen af de tilstødende Arealer, hvad ogsaa Kommissionen forudsaa ved at stille Forslag om, at Lodsejerne skulde kunne faa Tilskud til Inddigning og Pumpeanlæg. Hidtil er i saa Henseende saa godt som intet gjort, men i Befolkningens delte Syn paa Betimeligheden heraf er der sket en Ændring, og der er i Dag langt flere Tilhængere af en rationel Afvanding, saa Arealerne kan tages ind til virkelig Kultivering og Dyrkning. De Betænkeligheder, der stadig er, er af overvejende økonomisk Natur, at vedkommende ikke mener at magte Opgaven, ikke har disponibel Kapital dertil og ikke kan eller tør paatage sig Laan i Ejendommen eller anden Gældsstiftelse i den Anledning. I Jydsk Landbrug, Nr. 31, Aargang 1938, har jeg i en Artikel paapeget, at det i slige Tilfælde utvivlsomt vilde

lette Sagen, hvis Jordejerne som foran anført kunde betale deres Udgiftspart helt eller delvis ved at afstaa en Del af Jorden, som de oftest har rigeligt af, og som de ved de langt større Udnyttelsesmuligheder efter Afvandingen derfor vil kunne undvære en Del af, og jeg har haft den Tilfredsstillelse, at dette Forslag har vakt Interesse hos adskillige Lodsejere, ligesom man i Landbrugsministeriet og Statens Jordlovsudvalg har tilkendegivet Forstaaelse heraf, idet min Tanke er den, at den afstaaede Jord skulde samles til Anvendelse til nye Landbrug, og at det da faldt naturligt, at Statens Jordlovsudvalg i visse Tilfælde overtog den. I saa Henseende vilde det have Betydning, om den i de sønderjydske Landsdele og i Marskegnene i Ribe Amt eksisterende foreløbige Lovgivning til Fremme af bedre Jordfordeling ikke alene blev forlænget, men udvidedes til ogsaa at gælde det øvrige Land, hvor der mange Steder trænges til en bedre Jordfordeling, som det vil være naturligt og rigtigt at faa gennemført sammen med Grundforbedringer af den Art, der her tænkes paa.

Tænkes disse Tanker realiseret ved Afstaaelse af en passende Del af Arealerne som Lodsejernes Part i de nødvendige Grundforbedringsarbejder, vilde de her omhandlede lave Arealer give Jord til Tusinder af nye Landbrug. At Sagen ogsaa har Interesse beskæftigelsesmæssigt, er lige til, og sammenlignet med mange af de Millionprojekter, der er fremme i saa Henseende, men som økonomisk oftest skal ses paa langt Sigt, vil slige Afvandingsarbejder ikke alene give Arbejde i stor Udstrækning med Digebygning, Afvandingskanaler, Dræning, Vejanlæg og Opførelse af Bygninger med videre, men dernæst Beskæftigelse og Udnyttelse til Frugtbargørelse af den indskudte Kapital i umiddelbar Fortsættelse heraf ved, at den nye Jord straks kan tages ind til fuldt Brug.

Der er sket megen Landvinding i vort Land gennem Tiderne. Hovedparten af de jydske Heder er taget ind til Dyrkning og har givet Grundlag for mange nye Hjem.

Store Mosestrækninger er i de senere Aar kultiveret, og der er stadig Interesse og ofres meget paa fortsat Kultivering af Heder og Moser, et Arbejde der langt fra skal undervurderes; men ikke desto mindre er det min Opfattelse, at det samfundsmæssigt set var endnu vigtigere at faa Gang i vore lave Arealer af den Beskaffenhed, som her omtalt som Jord af meget større Dyrkningsværdi. Sammenlignet med Forholdene i Perioden 1857—1877 staar vi baade med Hensyn til tekniske og landbrugsmæssige Hjælpemidler og Erfaringer langt bedre udrustet og derved med Muligheder for at undgaa Fejl og Misgreb ved slige Arbejder end dengang, saadan som J. C. la Cour udtrykte det i 1877. Det er derfor mit Haab ogsaa ved dette Foredrag at medvirke til, at de store, lave Arealer af god Jord, der foreløbig ligger hen i Dvale, maa udløses heraf ved det fornødne Sammenspil mellem de Faktorer af Jordejere, Teknikere, landbrugsinteresserede Organisationer og Institutioner, der hertil er fornødent.

Bro mellem Land og By.

Ungdommens praktiske Forsøg paa at bringe By og Land i Forbindelse.

Af Redaktør *Jens A. Petersen.*

Arbejdstjenestens Idé er ældgammel og har atter og atter i Historien været virkeliggjort i højst forskellige Former, særligt i Tider, hvor Naturkatastrofer eller Krige har bragt stor Elendighed ind over Landene og nødvendiggjort en stor samlet Indsats for paany at komme paa Fode. Næppe nogensinde har Behovet for en almindelig Folketjeneste været saa aktuel som i vore Dage. Folketjenestens Idé har da ogsaa fundet Vej til Virkeligheden i en lang Række moderne Stater.

Før end noget andet Sted slog Tanken for Alvor igennem i Bulgarien. Det var de kaotiske Tilstande efter Verdenskrigen 1914—18, der i dette Land nødvendiggjorde Foranstaltningen. Obligatorisk Arbejdstjeneste indførtes ved en Lov af 1920 og tog navnlig Sigte paa Udførelsen af forskellige offentlige Arbejder i Helhedens, Folkets og Rigets Interesse. Arbejdstjenestens ideelle og pædagogiske Motiver traadte derimod i anden Række.

Der er i Bulgarien to Arter af Arbejdstjenesten: En almindelig Arbejdstjeneste for alle Mænd, der er blevet fritaget for Værnepligt af en eller anden Grund, samt en Art Arbejdstjeneste paa 10 Dage om Aaret, obligatorisk for alle Mænd mellem 20 og 40 Aar.

Næsten lige saa tidligt trængte Tanken igennem i Schweiz. Den ydre Anledning hertil var en Række Naturkatastrofer (Bjergskred, Oversvømmelser o. lign.), som indtraf omkring 1920. De schweiziske Arbejdslejre er skabt paa frivilligt Grundlag og paa privat Initiativ,

en stor Del af Lejrenes Deltagere er Studenter o. lign. Den pædagogiske Side af Arbejdstjenesten er i de senere Aar traadt mere og mere i Forgrunden.

Tidligt tog ogsaa Tyskland Ideen op. En lang Række frivillige Arbejdslejre fremvoksede her i Løbet af 1920'erne, udelukkende paa privat Initiativ. I 1932 traadte Staten til, og efter en Periode af Halv-Frivillighed indførtes i 1936 ved Rigs-Arbejdstjeneste-Loven den obligatoriske Arbejdstjeneste. Den tyske Arbejdstjeneste lægger Hovedvægten paa det folkeopdragende. Arbejdstjenesten opfattes som „Ærestjeneste" for det tyske Folk. Den tyske Arbejdstjeneste omfatter ogsaa Kvinderne.

England gav omkring 1932 Tanken Indpas. De første engelske Arbejdslejre var udelukkende bestemt for Arbejdsløse. Snart traadte imidlertid ogsaa af ideelle Grunde Folk fra andre Samfundslag — ikke mindst Studerende — til, og en omfattende Organisation til den almindelige Arbejdstjenestes Gennemførelse grundlagdes. Dens Navn er „International Voluntary Service for Peace in Great Britain". Den engelske Arbejdstjeneste har, eller har haft, en udpræget pacifistisk Karakter.

Lige i Modsætning hertil har den i Polen gennemførte Arbejdstjeneste, der opstod omtrent samtidig med den engelske, været ret stærkt militaristisk betonet. Den polske Arbejdstjeneste var frivillig og strakte sig over et Tidsrum af ikke mindre end to Aar. Lejrene sorterede under Krigsministeriet, men Tjenestens pædagogiske Karakter indtog dog Forgrundspladsen.

Tidligt kom Norge med i denne Udvikling. Her fremsatte en Idealist ved Navn *Erling Winsnes* i 1920'erne med stor Dygtighed Tanken i flere Bøger. Ideen slog an og gav Stødet til Oprettelsen af flere frivillige Lejre. Betydeligst er „Norske Riksdugnad", som bygger paa Frivillighed. Tjenestens Varighed indskrænkes normalt til Sommermaanederne. Hertil kommer saa i Forsommeren 1940 den stærkt udvidede Arbejdstjeneste, paabegyndt efter Krigsbegivenhedernes Afslutning i Norge.

Ogsaa i Sverige har man indført forskellige Former for frivillig Arbejdstjeneste, fortrinsvis som Middel mod Arbejdsløsheden. Faglig Uddannelse er et Led i den svenske Arbejdstjeneste, der i den seneste Tid er kommet til at omfatte direkte Afhjælpning af Arbejdermangelen i det svenske Landbrug.

Af andre Lande, der har ført Arbejdstjeneste-Tanken ud i Livet, skal nævnes Holland, De forenede Stater og Japan m. fl.

Arbejdstjenesten er virkeliggjort paa meget forskellig Vis i de nævnte Lande, men hver af de enkelte Udformninger har føjet nye og interessante Træk til denne Nutidsidés Fysiognomi.

Herhjemme har „Dansk Folketjeneste" gennem de sidste tre Aar søgt at skabe en helt igennem dansk Form for Samfundstjeneste (eller Arbejdstjeneste om man vil). Det er sket gennem to sideløbende Organisationer „Studenter-Høsthjælpen" og „Unge Pigers Landhjælp", sammensluttet under „Dansk Folketjeneste".

Her har man helt forladt Spørgsmaalet Lejre og har i Stedet tilsigtet at faa Byungdommen ud paa egnede Landbrug. Det sker paa den Maade, at man gennem en lokal Landmand (Tillidsmand) skaffer Forbindelse med tre til seks mindre Landbohjem, der vil modtage de Unge som Hjælpere ude og inde i Høstens Tid. En saadan Gruppe ledes af en af Deltagerne, der er udpeget til at være Gruppeleder. Landbo-Tillidsmanden og Deltager-Gruppelederen staar i Kontakt med „Dansk Folketjeneste" i København.

Selv om det hedder „Studenter-Høsthjælpen", saa tager man dog ogsaa alle andre interesserede Unge fra Byerne med i dette Arbejde og gør det med Glæde. „Unge Pigers Landhjælp" holder sig heller ikke helt til de alleryngste, idet der har været Deltagere med, der har været over 40 Aar.

Selv om der er en Komité som øverste Myndighed i Arbejdet, saa er dog de efterhaanden flere Hundrede Til-

lidsmænd og -kvinder Landet over det allervigtigste, fordi hele Arbejdet i Praksis bygges paa deres Meninger og Kendskab til de lokale Forhold. Det er Konsulenter, Præster og Landmænd m. fl., der med stor Interesse og ofte med megen Ulejlighed har taget sig af denne vigtige Side af „Dansk Folketjeneste"s Arbejde.

Komiteen bestaar for Tiden af: Gaardejer *Poul Andersen* (Højer), Gaardejer *Jens Astrup* (Skjern), Forfatteren *Chr. Demuth*, stud. jur. *Birger Abrahamson*, stud. theol. *Haakon Falcke*, Professor, Dr. phil. *Knud Fabricius*, Universitetssekretær *P. V. Fønss*, Højesteretssagfører *Leif Gamborg*, Landbrugslærer *Th. Glad*, Tune Landboskole, Proprietær *J. Axel Hansen* (Kogsbøllegaard), Lektor, cand. mag. *Olaf Chr. Holst*, Sekretær, cand. polit. *Niels Hoff*, stud. mag. *Jens Kjellerup*, stud. jur. *Ib Lindgreen*, Redaktør *Jens A. Petersen*, Lektor, Dr. jur. *C. Popp-Madsen*, Gaardejer *Hans Schmidt (Kollund)*, stud. jur. *Jørgen Wernberg*, Statshusmand *Albert Wormsdorff* og Professor, Dr. med. *Svend Lomholt*.

Om „Dansk Folketjeneste"s Formaal kan iøvrigt gengives følgende fra det officielt udsendte Program:

- *at yde Hjælp ved Bjærgningen af Høsten m. v. til Gaardmands- og Husmandsfamilier, der i Høsttiden er overbelastet med Arbejde,*
- *at give By-Ungdommen (Studenter og andre) Kendskab til Bonde- og Landarbejderstandens Kaar og til legemligt Arbejde,*
- *at bidrage til at bygge Bro og skabe Forstaaelse mellem Land og By.*

Der er Mulighed for Deltagelse i Tiden 15. Juli—15. September. Man maa indenfor dette Tidsrum binde sig for mindst 14 Dages Tjeneste og helst mere. Deltagerne faar under Arbejdet Kost og Logi, men modtager iøvrigt ingen Betaling for Arbejdet, da dette paa ingen Maade kan eller skal sidestilles med den regulære Landarbejders Virksomhed. Høsthjælpen maa ikke under nogen Omstændigheder være en Konkurrence til Folk, der skal

leve af Arbejdet ved Landbruget. Det bliver derfor paa Forhaand paaset, at Hjælperen ikke træder i Stedet for lønnet Arbejdskraft. Derfor vil man i Almindelighed foretrække at placere Hjælperne paa mindre Landbrug, hvor man erfaringsmæssigt ikke anvender lejet Arbejdskraft, og hvor Hjælperen i vid Udstrækning kan aflaste Kvinders og Børns Arbejde i den travle Tid — ogsaa af Hensyn til Hjælperens Indblik i Landmandens daglige Liv vil mindre Ejendomme være at foretrække. Af nationale Grunde henlægges en betydelig Del af Høsthjælpen til Sønderjylland.

Men hvorledes har da de to-tre Aars Arbejde formet sig? Og hvilke Resultater kan opvises? Her vil vi lade Deltagerne selv fortælle:

H. S. (Sønderjylland):

— — — — Manden, vi havde i Aar, var vi meget glade ved, og ikke mindre, da vi lærte ham at kende og blev klar over, at han var udgaaet fra rene Fagforeningskredse. Det var godt gjort af ham at bryde overtværs og tage hertil... Det er i det hele for mig noget af Hovedsagen, at vi derigennem — ved Siden af det praktiske Arbejde, som de kan hjælpe os med, kan faa en bedre Forstaaelse imellem Land og By. Gang paa Gang har jeg erfaret, at naar vi blot kan faa Folk i Kontakt med hinanden, er der slet ikke saa store Svælg, men saa forstaar de meget godt hinanden.

Dernæst, jeg mener, at denne Form er meget bedre for de Unge end at komme i en Arbejdslejr. (Jeg er ikke Modstander af dette, tværtimod, mange af vore Unge kunde have godt af at komme ud og lære „Haandarbejdets Velsignelse", som en Tysker kaldte det.) Men jeg mener, at denne Form er bedre og mere dansk end den anden. Jeg kan bedst sige det ved at citere nogle Linjer af et Brev, vi fik fra vor Høsthjælper, efter at han var rejst hjem herfra:

> *„Jeg ved ikke, hvor meget Gavn De har haft af mig, men for mig har Udbyttet været stort. I de tre Uger oplevede jeg et Stykke Danmark, som før var lukket Land for*

mig, og jeg vil gerne have Lov at sige Tak — — — — at jeg lærte paa een Gang Sønderjylland og Bondens Verden at kende. Naar man som jeg er opvokset i københavnske Arbejderkredse, saa er ens Forestillinger om Landboens Virke og Vilkaar naturligvis noget ufuldstændige ... Der var een Ting, det glædede mig meget at opleve, det var det Arbejdsfællesskab, Bedriftsfællesskab, der raadede hos Dem og paa de andre Gaarde dernede. Der har I bevaret noget værdifuldt, som er gaaet tabt for Industriarbejderen, og som i hvert Fald delvis maa vindes tilbage, hvis Klassestaten skal overvindes ...

— — — — De kan nok forstaa, at vi blev glad ved det Brev, for der staar det hele ...

Fotograf K. N.:

— — — — De første Dage var man lidt uvant med de nye Forhold, men da det var overstaaet gik det Slag i Slag. En So fik Grise, og her fik jeg Lejlighed til at vise mine Evner som „Jordemor", Hø blev kørt i Hus, her fik jeg Lejlighed til at lære at haandtere en Fork, tilmed fik de sarte Hænder en let Rødmen, det første Tilløb til haard Hud. Jordens Arbejde, det grove Slid og den haarde Hud i Næverne hører uløseligt

sammen. Ofte gik jeg tidligt i Seng. Hvor var det herligt at strække Lemmerne og slappe af. Men tit gik jeg ogsaa over til Naboen, hvor en Kollega var ansat. Her sad Bonden, Gaardens Karle og saa os Bogorme og hyggede os. Her gik Døningerne højt, snart var det Storpolitik, og snart var det Historier og munter Tale, der svirrede i Luften. Kaffen var altid Begyndelsen til Slutningen. Naar den var drukket, var det Sengetid. Et Par Gange tog jeg ogsaa ind til Højer, og her gik jeg mig en Tur i de stille Gader . . . hvilken Forandring var det ikke for mig, der var vant til Storbyens Virvar. Senere, naar jeg gik hjemad, og Natten havde sænket sig over den uendelige flade Marskegn, da kunde man trække Vejret, dybt sugende den dugmættede Luft til sig . . . og saa Stjernerne, disse Tusinder af Diamanter, som vi Mennesker ved noget om og dog intet.

Stud. jur. J. W., København:

— — — — Afrejsens Dag var inde, og nu kan jeg vel nok afsløre, at det ikke var uden bange Anelser og en vis Usikkerhed, at jeg begav mig ud paa det Eventyr, som jeg med Overbevisningens Glød og Sikkerhed havde raadet mange til. Allerede om Aftenen var jeg ved at vænne mig til de nye Forhold: den venlige og forekommende Modtagelse man fik og det, at jeg straks var dus med alle var vel særlig Skyld deri. Som Faktorer, der virkede i modsat Retning, vil jeg særlig nævne Sproget, der var en til Tider vanskelig forstaaelig Dialekt, men efter en Ugestid var man vant til den, og det i den Grad, at jeg selv var begyndt at tale sønderjydsk til Hestene.

Med Hensyn til Arbejdets Art var der selvfølgelig Grænser for, hvad jeg blev sat til, saaledes kørte jeg ikke Selvbinder eller Traktor, men iøvrigt deltog jeg paa lige Fod med de andre i de tre Uger, jeg var der.

Værdien af „Studenter-Høsthjælpen"s Arbejde kan selvfølgelig variere efter de forskellige Studenter, men i det hele kan det vistnok siges, at det er en Del mere værd end Kost og Logis (og det er jo ogsaa Meningen). Hvad angaar den formodede Konkurrence til Landarbejderne kan jeg heldigvis sige, at Problemet i Bov Sogn var faldet bort derved, at Kommunen allerede havde sørget for at redde Landarbejderne fra Studenter-Høsthjælpens „paagaaende, usociale og ublu Løntrykkeri" ved at tage ca. 190 af Sognets 200 Landarbejdere til det mere indbringende Vejarbejde, saaledes at det derved var næsten udelukket at faa ekstra Arbejdskraft til Høsten.

Forholdet til Gaardens Folk var som allerede nævnt absolut

kammeratligt, og et Træk der slog mig meget var, at paa alle Gaarde, hvor jeg kom, var der et stærkt Fællesskab og aldeles ingen Standsforskel mellem Ejeren og Folkene. Alle var dus, spiste ved samme Bord og tilbragte Aftenen i samme Stue.

En medvirkende Aarsag af stor Betydning for „Studenter-Høsthjælpen"s Succes anser jeg Gruppesystemet for at være, idet dette paa een Gang i sig indebærer Mulighed for Udvikling af Kammeratskabet mellem Studenter-Høsthjælperne indbyrdes og samtidig tillader en bedre Kontakt mellem Landbefolkningen og Studenterne end Systemet med Arbejdslejre — som benyttes i Sverige — gør det!

Gaardejer P. A. (Sønderjylland):

— Intet er mig kærere, end at aflægge et Vidnesbyrd om de Erfaringer, jeg har høstet ved Studenternes Høsthjælp. Her paa Gaarden var to unge Studenter beskæftiget i Høsten, og de tog fat paa Arbejdet med Liv og Lyst. Forbavsende hurtigt blev de fortrolige med Landbrugets og Landlivets Forhold, og efterhaanden udviklede der sig et Interessefællesskab og et godt Forhold til alle Sider til stor Glæde for os allesammen her paa Gaarden. Studenterne blev Familiens skattede Medlemmer, Medhjælpernes gode Kammerater og — Dyrenes Venner.

— — — — Jeg vil gerne rette en kraftig Appel til de unge Studenter og Studiner: Gaa ud i Studenternes Høsthjælp, ud til danske Bønder og lær deres Arbejdsvilkaar at kende, og de vil sikkert tage imod jer med aabne Hjerter og værdsætte det Offer, I ønsker at bringe til gensidig Forstaaelse og gensidig Berigelse . . .

Gaardejer Poul A. (Sønderjylland):

— — — — Skal „Studenter-Høsthjælpen" have nogen Betydning, skal Arbejdsgiveren ikke opfatte Hjælperne som en Slags arbejdende Feriegæster, der maa bestille noget, naar det passer dem, men de skal gøre Turen med fra Morgen til Aften. Paa den anden Side maa Bonden saa selvfølgelig ikke forlange Urimeligheder af Studenterne, men jeg formoder, at de fleste Bønder igennem deres Tid som Arbejdsgivere har Blik for, hvad der kan forlanges af en Mand og forstaar, at en Student, der lige kommer fra Lærebøgerne, naturligvis ikke magter det samme som en arbejdstrænet Karl, ligesom det rent praktiske Greb paa Redskaber, døde Materialer (saasom Kornneg, Sække m. v.) og praktisk Greb paa Omgang med Dyr naturligvis heller ikke kan være tilstede.

Vi naaede her paa —gaard i det Tidsrum, vi havde disse

Hjælpere, at faa en Masse Korn høstet og bjærget i Hus, og jeg kan ærligt sige, at havde vi ikke faaet den Hjælp, var det blevet katastrofalt for Gaarden, idet den ene af mine Karle blev indkaldt til Beredskabsstyrken den 2. September og jeg selv den 3. September, netop den Dag det sidste Neg kom i Hus.

Selv om Arbejdstempoet er haardt, er der dog altid Lejlighed til at drøfte Tidens Problemer, og hernede i vor Landsdel at tale med vore Hjælpere om Forholdene her. Mange af de Fordomme, som en Bybo maaske møder med i sit Syn paa Landboen, kan tages fra ham, naar han lever med paa en Gaard, og den unge Landmand, der har en medfødt Skyhed og Respekt for alt, hvad der smager af „studert", kan maaske opdage, at disse Bymennesker ikke er saa forskellige fra dem selv.

A. M. V. (Sønderjylland):

— — — — Jeg var meget glad for den unge Mand, som jeg havde. Vi kunde meget godt sammen, og vi kunde tale med hverandre baade om Byboernes og Landboernes Forhold. Jeg tror, at de fleste Byboere ikke rigtig er klar over en Bondes Arbejde og de Besværligheder, en Krisetid giver ham . . . send endelig saa mange som muligt til Sønderjylland, for at saa mange som muligt personligt kan lære vort danske Sindelag at kende. Min unge Medhjælper troede, at vi her til daglig gik og kævledes med Tyskerne, men han blev hurtigt omvendt . . .

E. M. (Sønderjylland):

— — — — Jeg fik det Indtryk, at han faldt godt sammen med vore Unge. Der var „Frit Slag" imellem dem, og han fandt sig hurtigt tilrette i det jydske Lune. En Bondegaard er jo et lille Samfund for sig, Høsten er den travle Tid, og det ligger som oftest i Luften, at det gaar lettest, naar det gaar med godt Humør. En Mands Arbejde bliver kritiseret paa staaende Fod, og der maa Studenten ofte staa for Skud, men naar det saa er saadan, at hvad han savner i Haandelag, det har han i Viden, ja, saa varer det ikke længe, før begge Dele smitter paa Parterne, og Forbindelsen er sluttet, og saadan gik det os i Sommer.

En kvindelig Student, Frk. K. B.:

I tre Uger, fra den 7. til den 27. August, opholdt jeg mig som Høsthjælper hos Gaardejer T. i Haderslev Amt. Folkene var meget dygtige og hurtige, men i Betragtning af Gaardens Størrelse var der en alt for lille Arbejdskraft. T. maatte selv passe Fodermestergerningen sammen med sin Søn paa 11 Aar.

I Huset havde Fru T. kun Hjælp af sin 14-aarige Datter. Paa denne Gaard var der absolut Brug for et Par Høsthjælpere. Selv om det maaske nok var muligt at faa fat i et Par Arbejdsmænd, var dette udelukket af økonomiske Grunde. T. tog derfor med Glæde mod Studenternes gratis Hjælp.

Jeg er vant til Husgerning hjemme, saa denne Side af Høsthjælpen klarede jeg udmærket. Fru T. var de første Dage meget forundret over, at jeg virkelig kunne bestille noget. Hun betroede mig, at hun aldrig havde turdet haabe, at en Studine kunde skrabe Kartofler, endsige lave en virkelig velsmagende Sovs. I et Par Dage overlod hun mig alene Madlavningen, og jeg var stolt, da den vellykkede Middag stod paa Bordet.

Efter ca. ½ Times Hvil efter Middag kom en af Karlene og hamrede paa mit Vindue, at nu skulde vi i Marken. Her ude fik jeg Lov at prøve lidt af hvert. De første Dage skulde vi „høste for", det vil sige høste Kornet langs Markhegnet. Dette foregaar med Leen, da Selvbinderen ikke kan tage dette Korn. Karlene brugte Leerne, medens jeg bandt Negene.

Til Trods for de økonomiske Vanskeligheder var T. altid i straalende Humør. Hans Kone var ogsaa altid glad og tilfreds. Hun ejede Sønderjydernes pragtfulde Sangglæde, og hun sang altid med en ren og kraftig Stemme til Arbejdet. Den samme Skik holdt Karlene i Ære. Ligegyldigt hvilket Arbejde de var i Lag med, hørte man deres friske livsglade Sang.

Maaltiderne spiste vi alle ved samme Bord, dog ikke af samme Fad, hvilket jeg var blevet forberedt paa. Det er selvfølgelig det eneste rigtige, at Familien og Folkene spiser sammen, især paa en Gaard som denne, hvor det er absolut nødvendigt, at Familien arbejder i nøje Forbindelse med Karlene.

Men jeg lærte ogsaa andre Skikke. Maaske Ubetydeligheder isoleret, men de bidrog alle til at give mig et klart Billede af en sønderjydsk Bondes Liv. For mig var hver Dag en Kæde af Oplevelser.

Det rent materielle Arbejde, som den anden Høstmedhjælper og jeg ydede hos T., har afgjort haft stor Betydning for ham i Aar. Jeg tror næppe, at Høsten havde givet føleligt Overskud, hvis T. skulde have betalt for Arbejdskraft. Uden ekstra Arbejdskraft havde det heller ikke gaaet.

For mit Vedkommende var det en herlig Fornemmelse hver Aften at gaa i Seng, træt i hver en Muskel. Det er en hel anden og sikkert mange Gange sundere Søvn end den, der følger efter en lang Dags anspændt Hjernearbejde. Jeg betragter absolut disse tre Uger som en Ferie, selv om jeg bestilte meget fra Morgen til Aften. Det er Ferie for en Student at komme bort fra Bøgerne og ud at bruge sine Kræfter.

Studine I. W., Aarhus Universitet:

— — — — Jeg havde mange morsomme Oplevelser sammen med Gaardens Folk og andre af Egnens Beboere, særlig vil jeg fremhæve en Fest i Ungdomsforeningen i Nabosognet. Det begyndte om Eftermiddagen med Friluftsmøde, Foredrag af Lærer Kiilerich, Borris, derefter indkvarteredes vi hos de forskellige Deltagere til Aftensmad, og siden festedes der i Forsamlingshuset. Nu har jeg ikke selv Kendskab til Højskoleforhold, men jeg vil mene, at Højskoler og Ungdomsskoler har øvet stor Indflydelse paa den Kreds af Unge, der her var samlede, og det i disse Skolers bedste Betydning. De var naturlige og frejdige, interesserede i Dagens aktuelle Problemer og ikke Spor „fjalede" — hvad jeg ærligt talt altid har anset vestjydske Bønder for — det kierkegaardske Tungsind, hans Slægt stammer jo fra denne Egn — traf jeg slet ikke noget af, tværtimod, hvadenten det drejede sig om Gaardmænd, smaa

Husmandsfolk, Degne, eller hvem jeg ellers traf sammen med, tog de alle Tingene med en ligevægtig Gemytlighed, og var altid parat til at faa det bedst mulige ud af enhver Situation.

S. A. M.:

Flugten fra Landet er et af de Problemer, der er af stor vital Interesse for den danske Landboungdom. Hvorfor vil Landboungdommen saa til Byen? — For den bedre Arbejdstid næppe! Thi hellere arbejde fra Daggry til Kvæld i frisk Luft og hertil faa god sund Føde end 8 Timers Helvede paa en larmende, beskidt Fabrik med maaske noget større Løn, større Udgifter og større Chancer for intet Arbejde at faa.

Hvad saa med Byboernes Flugt fra Byen? Feriebørn, Studenter o. lign. Hvorfor skal de ud, og hvorfor vil de ud i deres Ferier — ja der findes jo ogsaa Byfolk, der bliver derude paa Landet.

Disse og flere andre Spørgsmaal trænger til Klaring. Derfor kunde man — som en klog Gaardejer paa Skjern-Egnen sagde til os fire Studenter-Høsthjælpere — kalde Høsthjælpen for en Studiekreds for Studenter og Bønder eller, som vi selv siger, mellem Haandens og Aandens Arbejdere. — — — — Jeg gjorde ogsaa mit Ophold langt — 5 Uger —, i hvilken Tid jeg gjorde mange Studier i Bondens Tanker og Meninger.

Under de mange Samtaler, jeg har ført med Egnens Folk, har jeg lært, at bondefødt ikke er det samme som at være dum, naiv og uden Interesse for andet end Jord. Jeg har ogsaa lært, at Byboen kan lære en hel Del Gæstfrihed og Hjælpsomhed af Landboerne — man møder der, omend Manden sidder haardt i det, Smil og aabne Arme, hvor man end kommer i Jylland.

stud. med. L.:

Naar jeg i Aar tog paa Høstarbejde, var Grunden vel i første Linje den at komme til at opleve noget, der laa helt udenfor min akademiske Hverdag, at bryde en Breche i den Mur, som Fagstudiet truer med at rejse mellem os og andre Kredse i vort Samfund.

Men dertil kom naturligt en Sympati for Tanken om at bygge Bro mellem Land og By, en Sympati, der langtfra bunder i nogle Taageteorier om „Blut und Boden", men udfra den Opfattelse, at i et Land som vort, hvor Afstande og Forskelle i Indtægter og Dannelse er saa

smaa, er det ganske meningsløst, at vi staar saa fremmede overfor hinanden, som vi gør. For mig var Bondens Verden i Realiteten saa fremmed som Eskimoens i Grønland!

Derfor meldte jeg mig — og jeg nærede paa Forhaand ingen Illusioner om, at mit Arbejde skulde kunne afhjælpe nogen Mangel, dog var jeg parat til at lade det komme an paa en Prøve, hvormeget jeg evnede.

Jeg ønskede at komme til Sønderjylland, fordi denne Landsdel hidtil kun havde eksisteret som et Lærebogskapitel i min Bevidsthed. Nu var der en Lejlighed til at lære den at kende paa nært Hold.

Jeg kom til at arbejde hos Gaardejer H. S. Hans Gaard ligger paa et Højdedrag midt i det smukke, stærkt bakkede Landskab, hvor Flensborgfjorden skærer sig ind som en blank Kniv. Fra mit Vindue i Kvisten havde jeg en vidunderlig Udsigt over en stor Frugthave ud til Fjorden og kunde se langt ind i „det tredie Rige", hvor Flensborg By om Natten med alle Lys tændte lyste som en stor Ildorm.

Vi var mange Mand i Arbejde: Forkarl, Andenkarl, Fodermester og „Knægt" og paa Kvindesiden foruden Konen, en Datter og to Piger — og saa jeg „æ Doktorknejt", som de sagde.

Arbejdet i Marken var selvfølgelig det væsentligste, og de første fjorten Dage lærte jeg Begrebet „at skokke" til Gavns at kende. Jeg skokkede og skokkede, Mark op og Mark ned, som det syntes, uden Ende, og senere da det viste sig, at de voldsomme Regnskyl havde faaet det til at spire i Hobene, var vi ude igen og skokkede det hele om. At skokke er hverken svært eller indviklet, og da jeg havde set mine første Skokke falde sammen som Korthuse og forstaaet hvorfor, gik Arbejdet let og halvvejs pr. Refleks, medens jeg sludrede med Karlene eller tænkte paa alt mellem Himmel og Jord, som man gør, naar man ikke er tvunget til at koncentrere sig. Jeg skal dog ærligt indrømme, at i det stærkt bakkede Terræn var det alt andet end let for mig at faa Skokkene til at staa i

reglementerede lige Linjer. I den Henseende var Tyskerne ovre paa den anden Side Fjorden mine Overmænd, deres Skokke stod som Paraderegimenter, medens mine ofte slog smaa muntre Sving.

For mig, der til daglig har min Gang paa Hospitaler, Laboratorier og Sektionsstuer, var det en egen befriende Følelse at arbejde her saa mange af Døgnets Timer i aabent Land. Jeg oplevede denne Egn i skiftende Stemninger og Belysninger, og den blev mig kær som en Arbejdskammerat, som jeg hver Morgen glædede mig over at mødes med.

Trods dette var det en kærkommen Afveksling, naar vi fik et Job hjemme paa Gaarden. Og H. S. var aldrig i Forlegenhed for at hitte paa, hvad vi skulde tage os for. Den allerførste Morgen fik jeg Ordre til at hjælpe med at rense Kostalden. Der var ikke Tale om nogen almindelig Mugning. Der havde været Kvægtuberkulose, og derfor skulde Stalden gøres bakteriefri. Og vi slap ikke saa let fra det som Herkules, da han rensede Augiasstalden ved at lede en Flod igennem. Vi begyndte med skuffejernslignende Redskaber at hakke, skrabe og pirke det Lag af Møg væk, der dækkede Stensætningen. Derefter tog vi fat paa at skrubbe alt Træværk med Sæbe og Soda, saa Splinter og Skidt røg om os. I Bryggerset stod Grubekedlen, dyb som en Bjergsø, fyldt med skoldhedt Vand. Et Par Dage senere sprøjtede vi med Lysol, og endelig skulde det hele kalkes og males. Dette „praktiske Kursus" i Desinficering tog alt i alt en Uges Tid — men saa kunde man ogsaa uden Betænkelighed have anvendt Stalden til Operationssal.

Jeg var sjældent ledig udenfor Fyraften og vilde ogsaa have følt det som en Slags Degradering, om der var blevet gjort Forskel paa mig og Karlene i den Henseende. Dog følte jeg mig aldrig overanstrengt eller udkørt. For Arbejdets Rytme var i inderste Forstand fysiologisk, der var ingen Akkord eller sjælløs Maskine, der lænkede en til et forceret, stakaandet Tempo. Var Arbejdet større,

end det kunde naas indenfor den normale Tid, saa fortsatte vi hellere en Timestid længere, end vi strøg vore smaa Pibehvil. — Selvfølgelig skete det ofte i den travle Tid, hvor vi kørte ind og læssede af, at alle Kræfter maatte lægges i, og jeg skal ærligt indrømme, at jeg i saadanne Øjeblikke, hvor Forkarlen gav Tempoet an, stundom følte, at jeg var uhyggelig nær ved „den røde Streg". — Men saligt var Hvilet bagefter, naar jeg med sveddryppende Lemmer gnaskede et Kæmpeæble eller en Haandfuld Mirabeller i mig.

„Mad er Mandens Kraft", siger et gammelt Ord, og det var ogsaa Levereglen paa Gaarden her. Som Mediciner var jeg naturligvis levende interesseret i Kosten og de hygiejniske Forhold i det hele taget. Jeg blev glædelig overrasket. Selv en saa krævende Dame som Dr. Johanne Christiansen vilde sikkert kunne anerkende den som fuldgyldig baade kvantitativt som kvalitativt.

Tager vi alle, store som smaa, Maaltider med, saa kunde det ske, at vi samledes ikke mindre end 6—7 Gange om et langt dækket Bord i Borgestuen. Dr. Christiansens Krav om S O S-Frokost (Sild — Ost — Smør) og K K K-Middag (Kaal — Kød — Kartofler) var fuldt honoreret. Og der gik jo ikke en Dag uden, at der var Grøntsager som Puré, Suppe eller Stuvning paa Bordet. Der var Oceaner af Mælk. Jeg begyndte om Morgenen med en stor Skaal Tykmælk og labbede siden Dagen igennem Mælk i mig som en anden Kat. Rødgrøden er et helt Kapitel for sig. Vi fik den serveret to Gange hver Dag, som Andenret ved Middagen og Kl. 21,30 som Punktum for Dagen. 2 à 3 Fade blev sat til Livs i hver Omgang. Naar man derfor kom ud i Køkkenet den Dag, Pigerne kogte Rødgrød, havde man Indtryk af, at alt Køkkengeraad med blot Anelse af Dybdedimensioner var blevet fyldt med Grødmassen.

Mere end noget andet havde jeg før Afrejsen været optaget af, hvordan tre Ugers Samvær med disse nye Mennesker vilde komme til at forme sig. Bønder og Søn-

derjyder var lige fremmede Væsener for mig. Jeg kendte dem højest som litterære Figurer og det i ofte mindre smigrende Udgaver. Som en Ven spøgende sagde til mig: „Sønderjyder, de skal være værre at omgaas end Psykopater — men det hører jo med til Professionen".

Jeg ved nu noget andet! Der er over Sønderjyderne noget af det samme, som kendetegner Mennesker, hvis Liv har været Skæbner. Deres hele Karakter er præget af Standpunkter og med den skærpede Pointering som en Tilværelse som Grænsefolk mellem to Verdener, Norden og Germanien, giver. Det stejle og for mange stødende kommer sikkert heraf. Men af samme Grund er de frie Mennesker. Gammelmandsfrygt, nedarvede Fordomme og snæver Partiegoisme spiller, tror jeg, mindre Rolle her end andre Steder i Landet. „Vi har kun een Front, den nationale!" som Gaardejer S. sagde til mig.

Sønderjyderne er mistænksomt afventende overfor Folk nordfra, der kommer for at gøre „national Gerning". Og

er det kun Præk, Manden kommer med, er de snart færdige med ham.

Saaledes varede det ogsaa nogle Dage inden S. og jeg kom rigtig i Snak sammen. Dels var han en meget optaget Mand, og dels vilde han antagelig finde ud af, hvad jeg var for en Karl. Jeg ventede roligt, for jeg vidste, at vi nok skulde finde hinanden, naar Lejligheden kom. Og det blev ogsaa mange Aftener, vi talte os varme i Diskussion om de Spørgsmaal, der er brændende i Tiden. Jeg lærte ham at kende som en Mand, der ikke blot i det ydre var en Skikkelse af Format (Han er garderhøj med Herkulesmaal og dertil stort Fuldskæg.). En uafhængig Natur, staaende i Traditionen, men aarvaagen for det nye. Derfor kunde vi, skønt med Udgangspunkt i to forskellige Lejre, ofte mødes i vore Synspunkter.

Med Folkene kom jeg med det samme paa kammeratlig Fod. I en lang Arbejdsdag finder man hurtigt hinanden, og det ligefremme „du" skaber en Kontakt, som det ellers tager Tid at naa frem til. Naar vi skokkede, gravede Kartofler op eller laa i Negdyngerne med Lommemaden, en Pølsemad og en Ostemad, indpakket i en Side af „Flensborg Avis", fortalte vi Oplevelser og udvekslede Meninger. Vor egen — Ungdommens — Fremtid var naturligvis tit paa Tale. Og jeg fik et tydeligt Indtryk af, hvordan den for Landboungdommen i mange Maader laa usikker og fuld af Vanskeligheder. Skæbnen som Statshusmand synes langtfra at være attraaet. At de samtidig bebrejder Byernes Arbejdsløse, at de ikke vilde ud paa Landet, forekom mig derfor i nogen Grad inkonsekvent.

— — Jeg husker fra Fyraftenstimerne en Ekspedition Lørdag Nat til Flensborg med tre Karle — og en hel anden Stemning var der over en Aften, hvor vi gik Arm i Arm, Piger og Karle, fra Krusaa Station og hjem til Gaarden. Vi var i Sanghjørnet, og den ene Højskolesang afløste den anden. De friske Stemmer lød saa smukt her, hvor natlig Stilhed hvilede overalt. Kun Kornstakkene stod derinde paa Markerne i Mørket og raslede svagt med

Aks og Straa. Høstmaanen var højt paa Himlen midt i et tindrende Snevejr af Stjerner, og Fjorden derude lyste som flydende Sølv . . .

Jeg maatte desværre rejse før Høstgildet, der først blev holdt i September. Det var i en underlig vemodsblandet Stemning, jeg tog Afsked med den Kreds, jeg nu i tre Uger havde hørt til. Kun 21 Dage havde jeg været der, og dog føltes det som hele min Tilværelse fra Barndom til nu var levet paa denne Gaard og paa disse Marker.

I „Nordpilen" paa Vej til Aarhus forsøgte jeg for mig selv at fæstne et Resultat af det hele „Eksperiment". Ikke saadan, at jeg følte Trang til nationaløkonomiske eller erhvervspolitiske Konklusioner. Mit Kendskab til højst tre Gaarde gav mig selvfølgelig ingen Ret dertil. Nej, men jeg havde haft Lejlighed til at være rigtigt indenfor i en Tilværelse, som i Dag leves af Hundredtusinder Mennesker i mit Land, længe nok til at overbevise mig om den Sundhed og de oprindelige, menneskelige Værdier der findes, men ogsaa til at forstaa Alvoren i de Problemer, der er Landbrugets og især Landboungdommens. At tilbagegive denne Ungdom Troen paa og Muligheden for en Indsats og en Fremtid i deres eget Erhverv synes mig en af de største Opgaver for os, der skal bygge Fremtidens Danmark!

Jeg havde som Akademiker haft den Glæde at opleve, at vi herhjemme kan tale og diskutere som Ligemænd over Bord med Landets Folk, saaledes som jeg tidligere havde erfaret, at vi kan med Byens Arbejdere. Et fornemmere Kendetegn paa sand demokratisk Kultur finder jeg intetsteds. Og den personlige Forbindelse, der nu var skabt mellem mit Hjem paa det yderste Nørrebro i Storbyens Grænse og H. S.' Gaard dernede ved Landegrænsen faar ogsaa sin Betydning i en større Sammenhæng. For det er ved at opdage hinanden som Mennesker, at vi finder Vej til et nyt Fællesskab og en ny Folkepolitik!

Hvilket Udbytte H. S. har haft af mig som Arbejdskraft, skal jeg ikke bedømme. Lad mig blot anføre en lille Epi-

sode, der tildrog sig en Søndag Eftermiddag, da jeg kom hjem fra et Bad i Fjorden og traf fine Fremmede i Storstuen, Stiftamtmand R e f s l u n d - T h o m s e n og Frue paa Besøg, S. præsenterede mig som — „Student fra København paa Høstarbejde". Senere — efter nogle vurderende Blikke — siger Amtmanden med en behersket Mands hele Ro: „Kan saadan en Student bestille noget?" Jeg tror, jeg smilede, medens jeg saa ned paa mine Hænder, hvor den haarde Hud allerede sad som smaa Puder paa alle Slidsteder. Men H. S. svarede straks: „Jo, han arbejder med i alt li'som de andre Karle, der gøres ingen Forskel!" Det var som ved en Eksamen at have faaet Karakteren: Bestaaet! Og S. kunde i det Øjeblik have faaet mig til at skokke en Tidselmark, om det skulde være — skønt Tidsler er mine Dødsfjender! — — —

Den Del af „Dansk Folketjeneste", der omfatter de unge Piger „Unge Pigers Landhjælp", begyndte i 1939 med, at 6 unge Piger fra Byen brugte deres 6 Ugers Sommerferie til at lære Danmark at kende i n d e f r a ved at leve med i Livet paa Landet, hvor Husmoderen paa en Gaard nok kan trænge til et Par ekstra Hænder i den travle Tid.

Der var nogen Skepsis om Foretagendet — ikke mindst fra Landets Side, hvor man maa regne med Haandkraft og Kropsarbejde, hvorfor enkelte syntes, at disse unge, studerende Piger nok kun vilde blive til Besvær. De modige fortjener Tak, fordi de turde binde an med og bære over med de unge By-Pigers manglende praktiske Erfaring.

Det vigtigste af alt var tilstede: gensidig Tro og Tillid, Ønsket om og Viljen til at forstaa hinanden og endelig Hjertelag, Husrum og Haandkraft. Dette første Aars Forsøg skete i Egnen omkring Horsens.

I Sønderjylland og Vestjylland havde tre unge Piger indenfor „Studenter-Høsthjælpen" samme Aar prøvet det samme. De to Grupper, der begyndte uafhængigt af hin-

anden og uden at ane hinandens Eksistens, fandt hurtigt sammen i Arbejdet for det samme Maal: Brobygning mellem Land og By. Og de 9 Piger i 1939 blev saa til omkring 150 i 1940.

Der meldte sig i Aar unge Piger fra Aalborg, Viborg, Randers, Aarhus, Kolding, Højer, Horsens, Odense, Korsør, Helsingør og København, og det var Gymnasieelever, Realister, Kontorassistenter, Syersker, Lærerinder og Studerende. De blev saa spredt ud over det meste af Landet i Løbet af Sommeren. De første tog af Sted den 24. Juni, de sidste i Begyndelsen af August. De fleste var ude i 4—6 Uger, en enkelt er blevet paa Landet, foreløbig for Vinteren. Mange har allerede aftalt at komme igen til næste Sommer for at yde en Haandsrækning i den travle Tid i Mark og Have, i Stue og Køkken.

Nævnes maa ogsaa Journalist *Bene Larsens* Forsøg i Sommeren 1940. Hun valgte at kombinere den frivillige Hjælp hos Landhusmødrene med en kulturel Opdragelse. Hun havde ca. et Dusin unge By-Piger i sin Gruppe, der boede paa en Højskole, og de delte Dagen mellem praktisk Husgerning og Foredrag, Sang m. m. paa Højskolen .. et saare interessant Forsøg, der i begrænset Omfang sikkert kan løse gode folkeopdragende Opgaver, bl. a. fordi de unge By-Piger derved føres ind i det grundtvigske, folkelige Fællesskab.

Nina og *Arne Sørensens* Arbejdslejre maa — for Fuldstændighedens Skyld ogsaa nævnes her — men de synes at stile mod andre Maal, idet der her er et politisk Motiv, som helt og afgjort er bandlyst i de øvrige og langt mere omfattende Forsøg med „Dansk Folketjeneste".

Alt dette er jo meget godt — vil sikkert mange Landmænd sige — men det kan jo nu alligevel ikke betyde saa overmaade meget for Landbruget, at nogle Hundrede Unge kommer ud i den travle Tid for at tage et Nap med.

Det er rigtigt! Arbejdsmæssigt kan Ungdommens frivil-

lige Indsats gennem „Dansk Folketjeneste" Landet over ikke betyde saa grumme meget. Der er jo ca. 200 000 Landbrug i Danmark, og saa kan enhver sige sig selv, at nogle Hundrede Unge kan ikke komme til at spille nogen væsentlig Rolle ved Bjærgningen af Landets Høst, men for den enkelte Landmand og ikke mindst for den mindre Landbruger betyder det alligevel noget, idet en ekstra Hjælper i den travle Høsttid kan aflaste Kvinder og Børn, saa Kvinderne bedre kan samle sig om Hjemmets Opgaver: Børnenes Pasning, Haven, Syltningen o. s. v. — og hertil kommer saa yderligere den Hjælp indendørs som „Dansk Folketjeneste" gennem „Unge Pigers Landhjælp" har tilbudt Landbohjemmene.

Men af større Betydning end den rent arbejdsmæssige er ogsaa den Folkesamling, den Forstaaelsens Aand, som Folketjenesten giver og gerne vil give Udtryk for. I de vanskelige Tider, vi lever i, er det dobbelt betydningsfuldt, at der bygges Bro mellem Land og By, at der skabes Forstaaelse mellem Haandens og Aandens Arbejdere, mellem Byens Ungdom og Landets Ungdom, mellem Folk af alle Kredse, Erhverv og Samfundslag i vort Land!

For Studenterne betyder den gennem Folketjenesten skabte Oplevelse af Landbrugets Problemer uhyre meget. Vi kender sikkert alle Eksempler paa, hvorledes unge Præster, unge Læger eller unge Sagførere har staaet famlende og raadvilde, naar de efter deres Embedseksaminer er kommet ud i en Landsby eller en Stationsby. Er det indfødte Byfolk fra København eller en anden af vore større Byer, der kun kender Landet, som det ser ud fra et Kupévindue eller fra en hurtigkørende Bil, varer det Aar inden de forstaar den Befolkning, de skal virke iblandt, forstaar denne Befolknings Levevilkaar, Tankesæt, de for Byfolk fremmede Problemer og Synspunkter af økonomisk eller aandelig Art. Mangen ung, velmenende Præst kan tale med om, hvor brydsomt hans Gerning er blevet, fordi han ikke kendte noget til den Befolkning, han kom til, og for hvem han vedblev at være en Fremmed.

Jeg husker en ung Student, der blev Journalistelev ved et af vore større Provinsblade. Han skulde referere et Landbrugsmøde, og Taleren fortalte om Høets Betydning i Vinterfoderplanen. Da den unge Student afleverede Referatet til mig, forekom i dette Referat en mærkelig Sætning: „Det er af stor Betydning at have meget og godt B j e r g h ø". — Selv om det var paa Skamlingsbanke-Egnen, studsede jeg, og det gik saa op for mig, at der var Tale om g o d t b j æ r g e t Hø. — Den Student havde ikke været med i „Dansk Folketjeneste", og det havde den Dommer nok heller ikke, der under den berømte Kolindsund-Sag for nogle Aar siden ikke kunde forstaa, hvorfor der krævedes Erstatning for ødelagt E n g s v i n d e l, indtil en mere kyndig oplyste ham om, at der var Tale om E n g s v i n g e l.

Ja, det var et Par morsomme Eksempler paa, hvor lidt en Student kender til vort Hovederhverv — og fra de senere Dage kan nævnes den Debat, der føres om bedre Boliger paa Landet. Mange af de — absolut velmenende — Akademikere, der deltager i denne Debat i Fagblade og Dagspresse, blotter en vidunderlig Uvidenhed om de allermest elementære Problemer paa Landet. Studenten kommer meget let i sin Studietid udenfor det egentlige Liv. Hans Studier er meget krævende og sluger ham helt. Det er absolut ikke uden Grund, at man taler om „Fagidioti" i Studenterkredse. Hvad er da bedre end at føre dem midt ind i det virkelige Liv med dets Kampe og mangeartede Problemer, naar dette kan gøres i Ferietiden samtidig med, at Ferietidens egentlige Formaal: Hjernehvile, frisk Luft, regelmæssig og sund Levevis fuldtud kan opfyldes.

Ganske vist tjener Studenten ikke noget ved Arbejdet paa Landet — men da det hidtil er lykkedes for os gennem økonomiske Tilskud fra interesserede Organisationer og Enkeltpersoner at skaffe Rejsepenge til Deltagerne, saa koster det heller ikke noget, og billigere kan en Ferie paa Landet næppe blive . . .

Men det er jo Arbejde og ikke Ferie! Paa sin Vis ja!

Det kan ikke siges for ofte, at Landmændene ikke maa betragte Studenten som en Feriegæst, der kan arbejde lidt, naar han vil og ellers lade være. For Studenten skal lære at vurdere Hændernes Arbejde, han skal lære at svede, og han skal lære, hvad Hvile og Søvn er, naar hvert Lem er træt af sundt og nyttigt Kropsarbejde. Trods Arbejdet vil Høsttiden dog virke som en Ferie for ham, fordi Arbejdets Art og Arbejdets Tyngdepunkt er helt nyt, og selv Sveden og de værkende Muskler i Arme, Ryg og Ben virker som en Rekreation.

Vi er meget taknemmelige mod alle de Landbohjem, der i disse første Aar, hvor Erfaringerne til at bygge videre paa skal indvindes, har interesseret sig for dette nye folkelige Arbejde, som vi vist har Lov til at sige er i N. F. S. Grundtvigs Aand. Naturligvis er der begaaet Fejl — muligvis ogsaa mange — men op gennem alle Fejl rager dog Bevidstheden om, at vi alle, Studenterne og anden Byungdom, Landmændene og „Dansk Folketjeneste"s Ledelse har arbejdet til Gavn for vort Fædreland og vort Folk ved at skabe Forstaaelse og bygge Bro, hvor mange før har været beskæftiget med at grave Grøfter. —

Og vi beder danske Landmænd om venlig Interesse og Forstaaelse for dette Arbejde. „Dansk Folketjeneste" vil gerne gøre s i n Indsats for Fællesskab og Samhørighed i det danske Folk. Til dette Arbejde kalder vi paa alle!

Undersøgelser vedrørende Yverbetændelse hos Kvæget fremkaldt af Streptokokker med særlig Henblik paa Bekæmpelsen.

Af *H. C. Bendixen* og *P. Livoni Hansen.*

(Fortsat.)

Diskussion.

De Iagttagelser, der er gjort i 2 isolerede Afdelinger (Gaard B og C), der bedømt ud fra kulturel-bakteriologisk Undersøgelse af aseptisk tagne Enkeltkirtelprøver ved Afdelingernes Oprettelse skulde være s-fri, viser, at man ved Isolationsforanstaltninger alene næppe vil naa Maalet: den for Streptokokyverbetændelser fri Besætning i samme Forstand, som naar man taler om den tuberkulosefri Besætning eller den kastningsfri Besætning.

Ved den nævnte Isolation opnaaedes det, at en β-hæmolyserende Form for Gruppe I S., der i de gamle Besætninger havde en stærk Udbredelse, og som havde virket meget ødelæggende, ikke senere i et Tidsrum paa godt 4 Aar optraadte i den ene Besætnings s-fri Afdeling (B) og i den anden (C) kun med et enkelt Tilfælde ca. et halvt Aar efter Isolationens Oprettelse. Der forløb da ca. 2½ Aar i denne Besætning, før ganske lignende S. igen optraadte hos 7 Køer, idet der da var gaaet ca. 5—6 Maaneder, hvor Isolationen mellem de gamle S-køer og de s-fri havde været hævet. Dette Forhold viser, at man paa Steder, hvor denne antagelig forholdsvis stærkt smitsomme og skadelige S-form findes, vil kunne skaffe sig fri for den ved Isolation. Det samme vil, saa vidt vi kan skønne ud fra Erfaringer i andre Besætninger, ogsaa være Tilfældet ved visse andre Typer af S. hørende til Gruppe I.

Hermed er Problemet om Bekæmpelse af S-Yverbetæn-

delser dog ikke løst, idet vi med Mellemrum ser Nyinfektioner dukke op i de s-fri Afdelinger. I et meget stort Antal Tilfælde og da oftest de alvorligst forløbne er de opstaaet i Tilslutning til voldelig Beskadigelse af Pattespidser. I mange Tilfælde har en Beskadigelse imidlertid ikke kunnet paavises. Dette hidrører for en Del fra mangelfulde Oplysninger fra Personalets Side. En Del af den Slags Beskadigelser, som det kommer an paa, vil næppe bemærkes af enhver Malker. Imidlertid synes vort Materiale at vise, at Nyinfektioner uden samtidig Paavisning af Pattespidsbeskadigelser er hyppigere hos Køer i 3.—4. eller senere Laktationsperioder end i 1. eller 2. Dette kunde maaske tyde paa, at visse ikke direkte synlige eller følelige Forandringer i Pattekanaler efterhaanden gør sig gældende.

De S., der saaledes er optraadt som sporadiske Infektioner, men dog, efterhaanden som de paagældende Afdelinger er blevet større og Køerne ældre, med et ret anseligt Antal Tilfælde, har navnlig været ikke-hæmolytiske Gruppe I. Disse S.'s Optræden er, saa vidt det kan ses, ud over Sammenhængen med beskadigede Pattespidser ret uberegnelige, og det er et vigtigt Spørgsmaal at faa klaret, hvorfra de hidrører, og hvorledes de naar op i Mælkekirtlens Udførselsgange. I en Artikel fra 1939 (17) kommer *Steck* ind paa dette Problem, idet han underkaster S-mastiternes Diagnosticering en nærmere Diskussion i Tilslutning til de Erfaringer, man i Schweiz har gjort under de senere Aars Bekæmpelsesarbejde. Det har ogsaa vist sig her, at Besætninger, hvor Bekæmpelsen var ført til Ende, og som man mente var fri for S-infektioner, atter kunde udvise ny Tilfælde. Dette skyldes, mener Steck, at S-infektioner i Yveret er langt mere udbredte, end man hidtil tænkte. Det skulde dreje sig om svage Infektioner med ganske faa Bakterier pr. cm^3 Mælk, og de skulde sædvanligvis ikke opdages ved den udøvede Diagnostik. Dette skulde med andre Ord betyde, at S-infektioner er væsentlig stærkere udbredt i Stalden, end den

sædvanlige Kulturteknik afslører. Steck sondrer mellem svage Infektioner med mindre end 10 Kolonier pr. 0,5 cm^3 Mælk og mere massive Infektioner med mere end 10 Kolonier pr. 0,5 cm^3. De sidstnævnte lader han altid behandle. Ved de førstnævnte venter han en Maaned, og hvis Infektionen stadig er tilstede, behandler han. Denne Adskillelse mellem de to Kategorier af Infektioner er af rent praktisk Art, idet det indenfor begge drejer sig om de samme Former af S., men de ganske svage Infektioner forsvinder efter Steck's Erfaring ofte sporløst.

Tendensen til, at latente S-infektioner forsvinder af sig selv, har vi ogsaa ofte iagttaget, men vi finder imidlertid med den af os anvendte Dyrkningsteknik, at i det store Flertal af Tilfælde er de paaviste s-inficerede Kirtler særdeles stabile. S. forbliver der sædvanlig Maaned efter Maaned. Da dette maa anses for en risikabel Tilstand for den paagældende Mælkekirtel, har vi saa systematisk som muligt ved Behandling søgt at fjerne S., inden Yveret for stærkt forandredes. Under vort Arbejde har vi hele Tiden holdt os klart, at vi ikke kunde stole paa Dyrkningsteknikken i den Grad, at den gav 100 pCt. rigtige Resultater. I en Del Tilfælde af negativt S-fund, navnlig hos ældre Køer, har vi alligevel fundet S. ved at gentage Undersøgelsen, men efter at Undersøgelsen saaledes var gentaget, og navnlig efter at Køer med klinisk mistænkelige Yvere, samt saadanne med Sekretionsforstyrrelser var ekstra undersøgt, har vi virkelig kunnet konstatere stabile Forhold, og først naar vi kom igen efter nogen Tid, fandtes der nye S-infektioner. Vi er derfor ikke tilbøjelige til at tro, at ret mange af de Yvere, som vi saaledes har fundet s-fri, alligevel skulde huse S. paa det givne Tidspunkt trods normalt Yver og negativt Bakteriefund. Det er efter vor Opfattelse ikke usandsynligt, at man skal søge Kilden til mange af de ikke-hæmolytiske Gruppe I Infektioner uden for Koens Yver. Hvis Kvæg, maaske kun et Faatal, kan huse disse S. paa andre Slimhinder gennem længere Perioder eller Mennesker paa deres, saa havde

man en Forklaring paa mangt og meget. Foreliggende Undersøgelser taler imod denne Antagelse, men den burde dog maaske underkastes en fornyet Prøvelse.

Hvad der er sagt om de ikke-hæmolytiske Gruppe I gælder i Princippet ogsaa de andre Grupper af S., som træffes i Yveret. Gruppe II, som er den, der i Hyppighed kommer næst efter foregaaende, viste sig f. Eks. i Besætning B første Gang i en enkelt Kirtel, efter at Isolationen havde varet over 1 Aar. Senere fandtes enkelte Kirtler. I de 2 andre Besætninger forholdt det sig paa lignende Maade. Men efter at alle tre Besætninger havde haft Mund- og Klovesyge, var de paafaldende hyppigt forekommende. Om dens Forekomst eller ikke Forekomst uden for Yveret vides saa godt som intet. Om Gruppe C a (Lancefield) ved man, at den ikke er sjælden ved Betændelsesprocesser hos forskellige Dyr i forskellige Organer ogsaa hos Kvæget. Dens sporadiske Optræden ved Mastitis maa derfor ses paa denne Baggrund. De atypiske S. findes antagelig ogsaa almindeligt uden for Yveret.

Hvad enten man nu gennem bedre Kendskab til S.'s Forekomst eller ej faar forøgede Muligheder for at udbygge Isolationen, saa staar dog de forebyggende Forholdsregler stadig i forreste Linie. De foreliggende Iagttagelser støtter afgørende det Synspunkt, som i 1933 og 1934 fremhævedes af den ene af os (Bendixen), at en grundlæggende Forholdsregel maa være gode Pladsforhold for Køerne i Stalden og helst tillige Adskillelse mellem hver Ko, saa de enkelte Dyr i Rækken ikke kan komme til at fortrædige hinanden. Dette faar forøget Aktualitet, jo større Dyrene er, og jo højere Ydelsen ligger. I den Henseende har man i Besætning C delvis gennemført Pladsforbedring og Adskillelse, medens Forholdene i de to andre Besætninger ikke har været saaledes, at det lod sig gennemføre.

I nogle større Besætninger, hvor vi i Aarenes Løb har haft Lejlighed til at anstille Undersøgelser, har man indrettet bedre Pladsforhold og Adskillelse og er godt tilfreds

dermed af flere Grunde. Det hindrer, at Køerne træder hinanden. Køer med hængende Yvere vil ikke saa ofte træde sig selv, som naar de ligger paa for snæver Plads. Dette, at Koen har et godt Leje, virker utvivlsomt i det lange Løb ind paa dens Konstitution. Alt for ofte ser man, at hver 3. eller 4. Ko i Rækkerne maa staa op, fordi der simpelthen ikke er Plads til at ligge. Dette kan i Sygdomsperioder komme til at virke overordentlig skadelig, f. Eks. under en Mund- og Klovesygeperiode, hvor de syge Dyr maa have mest mulig Hvile og Ro. Gode Pladsforhold vil befordre Renlighed i Stalden og have stor Indflydelse paa Malkearbejdet, der vil blive et mere tiltalende og renligt Arbejde.

I mindre Besætninger vil man ofte iagttage, at en Forbedring af Pladsforholdene alene vil medføre, at Yverlidelserne forsvinder i den Grad, at det ikke føles som en

Fig. 12. En Stald med Jerseykøer (Dyrlæge Rich. Møller, Høng). Stadepladserne har en Bredde paa 96—98 cm og en Længde paa 152 cm. Afstanden fra Spiltovets bageste Stolpe til Gødningsrendens Kant er 58 cm. Spiltovets Højde er 81 cm.

Svøbe. Blandt det Antal af mindre Besætninger, som vi har haft Lejlighed til at undersøge, skal omtales 3, hvor man har indført Adskillelse mellem de enkelte Dyr.

Den første Besætning, der bestaar af Jerseykøer, tilhører Dyrlæge *Rich. Møller,* Høng. Stalden blev her lavet om med større Stader i 1934, efter at man en Vintermorgen kom og fandt 4 Kvier med traadte Patter. I en Dyrlægepraksis saa vel som i Fodermestrenes daglige Praksis hører det til de mest triste, men ogsaa hyppigst forekommende Arbejder at reparere paa den Slags Patter. Modellen til den gennemførte Stadeindretning skal iøvrigt stamme fra *P. Boserup,* Saltofte, der lod sin Stald omdanne paa lignende Maade allerede i 1928. Fig. 12 og 13 giver en Oversigt over Stalden efter Omlavningen. I Januar 1937 havde vi Lejlighed til at undersøge Enkeltkirtelprøver samt foretage klinisk Undersøgelse af alle

Fig. 13. Samme Stald som Fig. 12. Man bemærker Spiltovets Højde i Forhold til Koen og endvidere, hvorledes Hjørnet af Spiltovet netop møder Koen paa det Sted, hvor den er tykkest. Koen kan ikke komme til at dreje sig om over sine Naboer.

de 11 Køer. Hos en Ko (Nr. 24) fandtes ikke-hæmolytiske Gruppe I S. Denne Ko bar Ar i 2 Pattespidser efter Pattetraad fra før Staldens Omdannelse og havde kroniske mastitiske Forandringer. Hos en anden (Nr. 4) fandtes atypiske S. Nr. 24 solgtes snart efter. Besætningen blev derpaa undersøgt i Oktober 1937, Juli 1938, April og Oktober 1939. Der blev ved disse senere Undersøgelser ikke paavist Gruppe I S. hos nogen af Køerne. Hos 4 forskellige Køer paavistes atypiske S., som dog kun i enkelte Tilfælde har givet Anledning til paaviselige forbigaaende Sekretionsforstyrrelser.

En anden mindre Besætning *(R. Rasmussen,* Solbjerg), der bestod af meget store og højt ydende Køer af R. D. M., undersøgtes i Januar 1937, Oktober 1937, Juli 1938, April 1939 og Oktober 1939. Ved den første Undersøgelse stod Køerne i en meget gammel Stald, som Ejeren imidlertid selv havde lavet om saaledes, at der i Rækken, hvor 12 Køer tidligere havde haft Plads, nu kun var 9; endvidere var der lavet en Adskillelse (se Fig. 14). Ejeren var meget glad ved denne Forandring, idet han nu var blevet Herre over Pattebeskadigelserne. Ved Undersøgelsen i Januar 1937 fandtes hos en tilsyneladende normal Goldko (Nr. 52) Gruppe I S., medens de øvrige var s-fri. I Oktober 1937 var denne Ko s-fri og vedblev tilsyneladende med at være det. Dog opstod der under Mund- og Klovesygen i 1938 Betændelse i en Kirtel, hvilket medførte Trepattethed. I Oktober 1937 fandtes en Kvie (Nr. 60), som 2 Maaneder tidligere havde faaet sin første Kalv, inficeret med Gruppe II. Den solgtes snart, da den paagældende Kirtel var blevet ødelagt. I April 1939 fandtes Gruppe I hos Ko Nr. 50. Koen var tilsyneladende normal, og S. var forsvundet fra den paagældende Kirtel i Oktober, men da var der atypiske S. i en anden Kirtel. I Sommeren 1937 byggede Ejeren en ny Stald med Adskillelse mellem de enkelte Køer. Under Mund- og Klovesygen opstod der foruden den nævnte Yverbetændelse enkelte andre, der imidlertid forløb let.

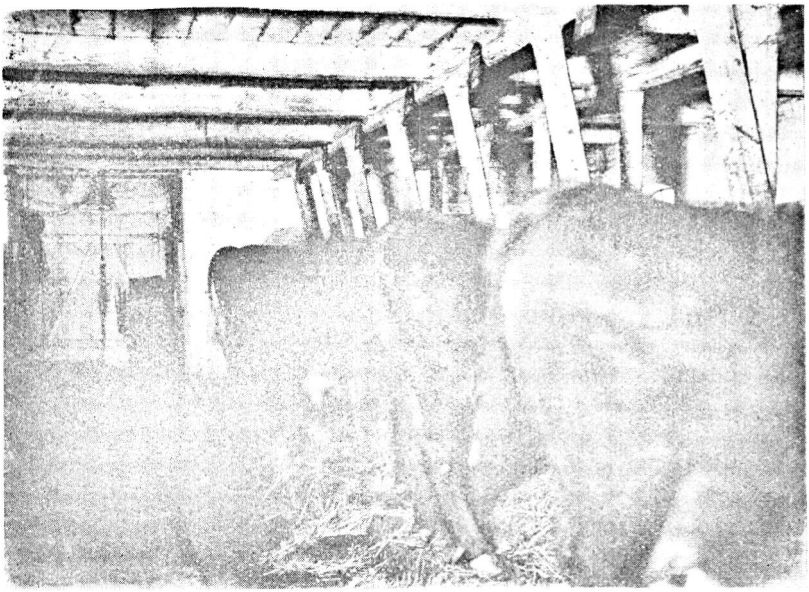

Fig. 14. En gammel Stald, hvor der tidligere i Rækken stod 12 Køer med sædvanlig Stadeplads (ca. 95 cm), men hvor Ejeren nu har indrettet til 9 Køer og med Adskillelse mellem hver Ko. Spiltovets bageste Stolpe gaar til Loftet, hvilket jo i høj Grad præger Staldens Udseende og Udsynet over Køerne.

Fra en tredie Besætning med Køer af R. D. M. kom der Henvendelse i Sommeren 1937, idet Dyrlæge *Teilman,* Birkerød, der havde Mælkekontrollen paa Stedet, paa Ejeren, Prof. *le Maires,* Vegne anmodede om en Undersøgelse. Denne fandt Sted i August 1937. Der fandtes da ialt 11 Køer i Besætningen, hvoraf de 6 bar Spor af Pattespidsbeskadigelser. 4 af disse skyldtes Traad og 2 Pigtraadslæsioner. Der var 7 Køer, som havde S. i en eller flere Kirtler, og deraf var det hos de 4 Køer netop i beskadigede Kirtler, og det drejede sig hos disse i alle Tilfælde om ikke-hæmolytiske Gruppe I S. Hos en af de andre Køer var det ligeledes Gruppe I, medens det hos de to sidste var atypiske. 3 af Køerne med Pattebeskadigelse og S. solgtes ret hurtigt. En fjerde forblev et Aars Tid, hvorpaa den solgtes. Det drejede sig her om en gam-

mel Stald af den sædvanlige Type med ca. 88—95 cm Stadebredde og uden Adskillelse mellem Køerne. Ejeren besluttede nu at forandre Stalden, saa Køerne fik bedre Plads og saaledes, at der blev Adskillelse mellem de enkelte Dyr. Fig. 15, 16 og 17 giver et Indtryk af Stalden efter denne Omlavning. I November 1938 og Juni 1939 er Besætningen paany blevet undersøgt. Før Mund- og Klovesygen i Efteraaret 1938 fandtes 2 Køer med ikkehæmolytiske Gruppe I S. og en med atypiske. Det maa fremhæves, at Lederen af Gaardens Drift har faaet Oplysninger om Udfaldet af den første Undersøgelse i 1937 og sikkert paa det Grundlag har disponeret over nogle af de inficerede og invalide Køer, der hurtigt solgtes. Men iøvrigt bestemtes det, at Bestyreren skulde disponere ud fra sine sædvanlige avlsmæssige og økonomiske Principper, idet det var ønskeligt at se, hvorledes den bedre Plads

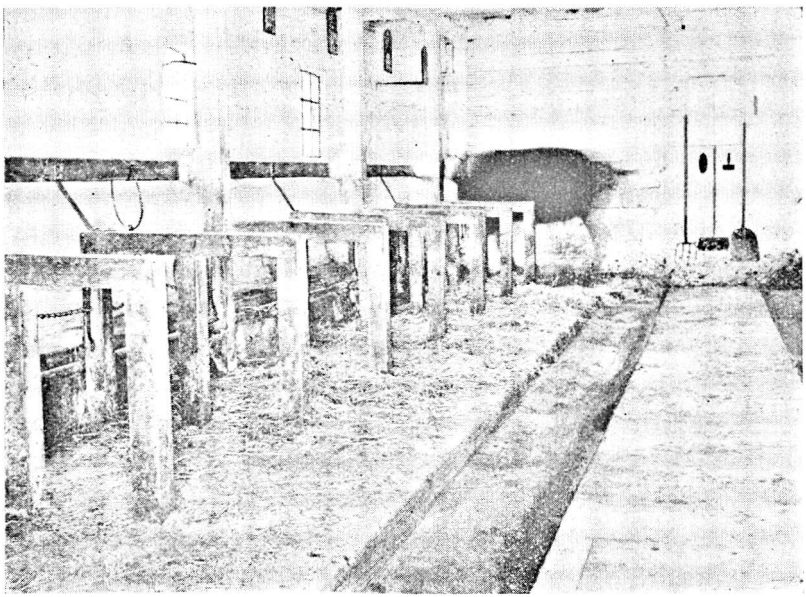

Fig. 15. Oversigt efter Omlavningen af Stalden, hvor Stade- eller Baasebredden til den enkelte Ko er 125 cm og Længden af Stadet fra Krybbekant til Gødningsrende 165 cm. Afstanden fra den bageste Stolpe til Kanten af Gødningsrenden er 60 cm.

Fig. 16. Interiør fra Stalden under Malkningen.

for Køerne i sig selv vilde virke. Gaarden fik saaledes ingen Meddelelse om Udfaldet af de senere Undersøgelser, og der er ikke foretaget Behandlinger. Der viste sig at være ubetinget Tilfredshed med Omdannelsen. Man var sluppet for de forholdsvis hyppige Pattetraad, og der var meget faa Sekretionsforstyrrelser.

I Efteraaret 1938 angrebes Besætningen haardt af Mund- og Klovesyge. Flere af Køerne var længe om at blive raske paa Grund af vedvarende Fordøjelsesforstyrrelse, og en enkelt af disse døde. Der optraadte i Tilslutning til Mund- og Klovesygen en Del Yverbetændelser, men de var paa et Par enkelte nær af godartet Natur. Desværre var det umuligt at faa gennemført en Undersøgelse hurtigt efter, at Sygdommen var overstaaet. I Juni 1939 fandtes 3 Køer med latent Infektion med ikke-hæmolytiske Gruppe I S.; 1 Ko havde latent Gruppe II S., og 2 havde atypiske S.

Erfaringerne fra disse 3 Besætninger i Forbindelse med

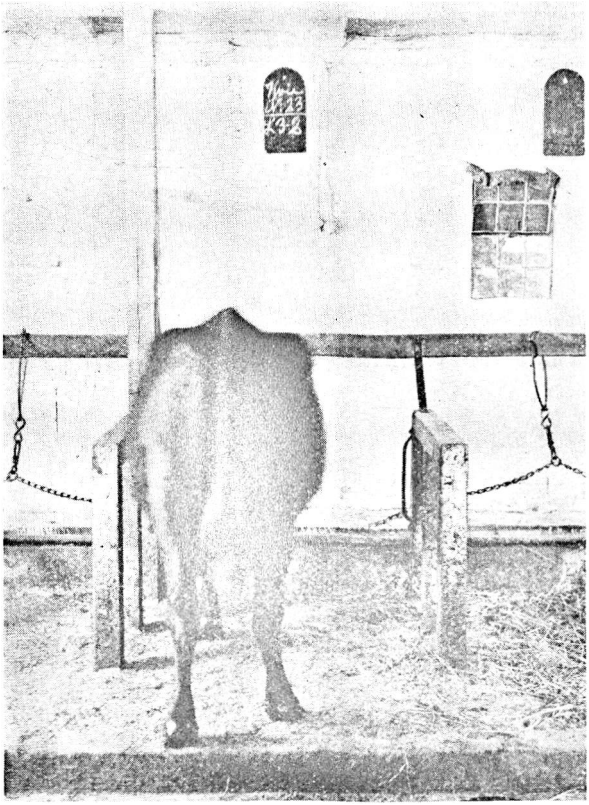

Fig. 17. En af Besætningens 1. Kalvs Kvier i Baasen paa 125 cm's Bredde. I Rækken, hvor der før stod 12 Køer, staar nu 9 velplaceret. I Almindelighed maa man dog anse en Baasebredde paa 120 cm for tilstrækkelig.

det øvrige meddelte viser efter vor Opfattelse med yderligere Styrke den Betydning, som gode Pladsforhold har for Yverbetændelsesproblemet. Vi mener derfor sikkert at kunne hævde, at Grundlaget for en rationel Bekæmpelse af Yverbetændelser i en Besætning maa være at skaffe Køerne gode og sikre Pladsforhold. Selve Pladsen, hvor Køerne staar Vinteren igennem, er et centralt Problem. Hertil slutter sig saa alle de andre Ting i Stalden, der tjener til at sikre Lunhed, god Luft, Renhed, hensigtsmæssige Arbejdsforhold m. m.

Der kan naturligvis være mange Maader at lave en Spærring mellem de enkelte Køer paa, idet man vil være tilbøjelig til at bruge Materiale, der passer med andre Materialer i den paagældende Stald og til Staldens Indretning iøvrigt. Fig. 18, 19 og 20 viser en Ordning fra en Herregaardsstald (Torbenfeldt). Der er her kun 110 cm Stadebredde. Køerne staar godt, og der er tilstrækkelig Plads for Malkearbejdet. Paa Grund af de snævre „Spiltove" er der dog noget kneben Plads til at komme op paa Siden af Køerne, f. Eks. ved Striglearbejdet. Den knebne Plads gør sig dog særlig gældende ved ekstraordinære Lejligheder, som f. Eks. Tuberkulinprøvning, Vakcination f. Eks. mod Mund- og Klovesyge og lignende, hvor der skal arbejdes paa ganske bestemte Steder af Dyrets Forpart. Til Køer af R. D. M. maa 120 cm's Stadebredde foretrækkes. Det er ikke Formaalet her at anbefale visse Typer af Adskillelse frem for andre. Der er

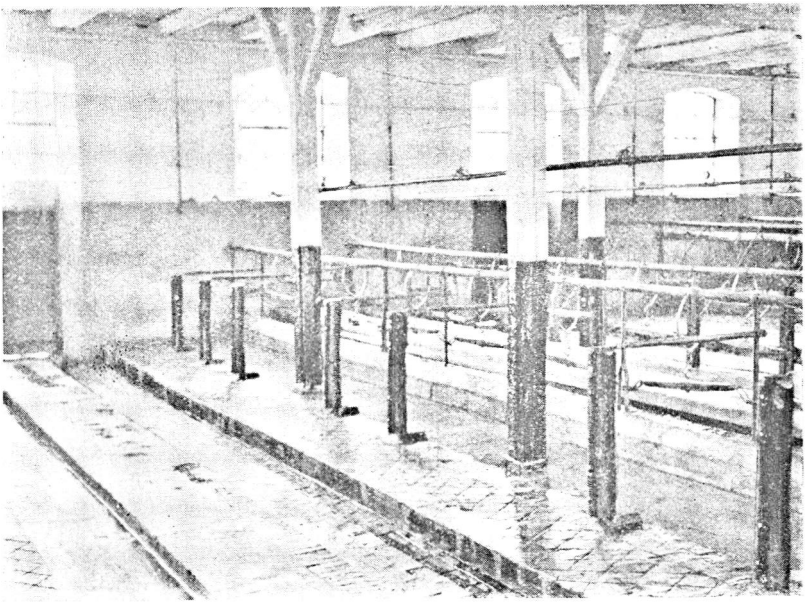

Fig. 18 viser en Ordning, hvor en rund Granstolpe er fastgjort i Gulvet samt ved en Jernbøjle til Jernværket foran Koen.

Fig. 19 viser, at der trods kun 110 cm's Stadebredde er Plads til Anbringelse af Malkemaskiner under Malkningen.

dog maaske Anledning til at fremhæve, at Adskillelse ved Hjælp af Træstolper bidrager til at skabe mere „Luft" mellem Dyrene, hvilket formentlig vil være en Fordel.

Et Forhold, som er meget vanskeligt at gøre tilgængelig for Undersøgelse, er den Indflydelse, som Malkearbejdets Udførelse har paa Yverbetændelsers Udvikling i den enkelte Besætning. Erfaringer fra Praksis viser imidlertid, at en betydelig Vægt maa lægges herpaa. Jo højere Ydelse, jo større „Slid" vil der være paa det malkende Organ. Malkningen af Kvier med de smaa „utrænede" Patter og de mange andre Ting, der knytter sig til det rent manuelle Arbejde, vil være af Betydning i det lange Løb. Men hertil kommer saa den daglige Renlighed under Arbejdet, hvortil foruden den personlige Renlighed ogsaa hører Renholdelse af Yver og Patter. Den hensigtsmæssige Behandling af Patternes Hud, naar den bliver Sæde for Saardannelser, eller af selve Pattevæggen, hvis den

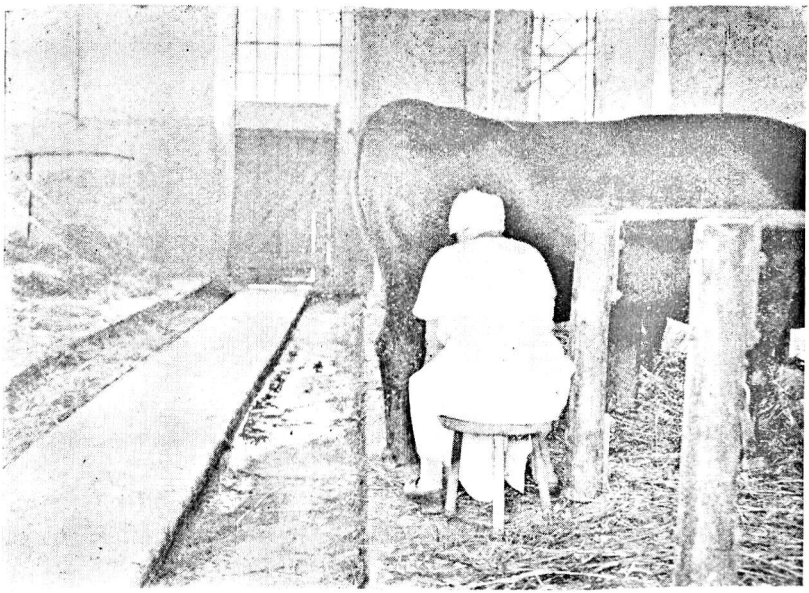

Fig. 20 viser Pladsforholdene for Haandmalkning.

paa en eller anden Maade beskadiges, burde ligge enhver Malker i Blodet. Overgang fra Haandmalkning til Maskinmalkning forøger Problemets Betydning.

Selv om Spørgsmaalet om Malkepersonalets Uddannelse ikke hører til de Forhold, der har været gjort til Genstand for Undersøgelse i nærværende Arbejde, udgør det dog saa vigtigt et Led i et Arbejde paa Yversygdommenes Bekæmpelse, at det skal omtales. Det er naturligvis af Betydning, at den rent haandværksmæssige Del af Arbejdet læres bedst muligt. Hvis hertil knyttedes Undervisning i Yverets Sundhedspleje, hvori kunde være indbefattet Behandling af almindeligt forekommende Pattesaar og andre Beskadigelser, og hvis der endvidere tilknyttedes en Undervisning om rationel Behandling af Malkeredskaber samt renlig Produktion af Mælk, vilde der være et solidt Grundlag for Aflæggelse af en Prøve, f. Eks. for en dertil særlig nedsat Bedømmelseskomité. Gennemgang af Prøven med godt Resultat vilde være

værdigt til Diplomudstedelse. Alene dette, at der er en eller maaske i større Besætninger to ansvarlige Personer, der straks efter hver Malkning gaar Patter og Yver efter og behandler, hvad der er at behandle, vil utvivlsomt være af Betydning.

Staldforholdene i Forbindelse med de personelle Forhold, hvilket ogsaa kan betegnes som Staldhygiejnen i videste Forstand, er Faktorer der i Aarenes Løb afgørende sætter deres Præg paa Yvernes Sundhedstilstand i en Besætning. Naar disse grundlæggende Faktorer er i Orden, vil man i mindre Besætninger, som vi har set, ofte af sig selv komme ind i taalelige og for Ejeren tilfredsstillende Forhold. I de store Besætninger kompliceres Forholdene paa forskellig Maade, men ogsaa her har vi haft Lejlighed til at konstatere Værdien af forbedrede Pladsforhold. Man skaffer sig herigennem det solidest mulige Grundlag for videre Arbejde, dels med Isolationsforanstaltninger, hvis de skulde findes nødvendige, dels med Behandling af de inficerede Dyr.

Staar man over for en Besætning, hvor det findes nødvendigt at foretage Isolation af s-inficerede Køer, kan man efter vor Opfattelse ikke undlade at foretage Dyrkning fra aseptisk tagne Mælkeprøver. Vi har altid anvendt isolerede Prøver fra de enkelte Kirtler, da vi herved mener at faa et bedre Grundlag til Bedømmelse af den paagældende Ko end gennem Blandingsprøve, og ganske nødvendigt er det at have Enkeltprøverne, hvis man senere agter at foretage Behandling af inficerede Kirtler. Den kulturelle Undersøgelse kan dog ikke alene danne Grundlaget for Bedømmelsen; den maa suppleres med klinisk Undersøgelse. En indgaaende klinisk Undersøgelse af Yvere og Patter i Forbindelse med en fysisk-kemisk Undersøgelse af Sekretet giver nødvendige Oplysninger om de enkelte Yveres Sundhedstilstand. Endvidere bemærker man sig Dyrenes Alder og Forhistorie. Paa dette Grundlag vil man med ret stor Sikkerhed kunne foretage Sondringen mellem de s-fri og de andre. Ved den første

Gennemgang findes i Reglen nogle Dyr, hvor det er tvivlsomt, hvilken Gruppe de skal i. Disse Dyr gennemgaas da paany, før Afgørelsen træffes. En betydningsfuld Orientering og Hjælp faar man endvidere ved en nærmere Bestemmelse af de fundne S.

Det maa dog paapeges, at der vil kunne være Anledning til noget forskellig Fremgangsmaade i forskellige Besætninger. Ved den første Gennemgang af en Besætning vil man kunne frasortere de Dyr, der ved den kliniske Undersøgelse viser sig at have udprægede kroniske mastitiske Forandringer og dermed indskrænke den kulturelle Undersøgelse til alle de tilsyneladende sunde samt til den Gruppe af Dyr, som man maatte finde egnet til Behandling. Derved lettes Arbejdet ved den første Gennemgang en Del. Ved det fortsatte Arbejde vil gentagne indgaaende kliniske Undersøgelser være en god Støtte for Bekæmpelsesarbejdet, idet de vil være vejledende med Hensyn til, om noget særligt er under Udvikling. Der maa under et Bekæmpelsesarbejde af denne Natur efter vor Opfattelse være den nærmest mulige Tilknytning mellem Praksis og Undersøgelserne paa Laboratoriet.

Undersøgelsen af de Køer, der i første Omgang findes s-fri saa vel som af dem, der karakteriseres som tvivlsomme, maa ret hurtigt gentages. Senere hen vil man kunne nøjes med færre bakteriologiske Undersøgelser, maaske 2 Gange om Aaret. Paa dette Punkt kan der indtil videre ikke gives faste Regler, idet Erfaringen fra flere Besætninger vil være nødvendig. Sandsynligvis vil det variere meget fra Besætning til Besætning, idet disses Størrelse samt andre lokale Forhold vil spille ind.

Naar Sorteringen er gennemført, vil man blandt de s-inficerede Køer finde et Antal, som skønnes egnede for Behandling. Dette Skøn maa for en væsentlig Del hvile paa Erfaringen, idet en Del Køer med S-infektion paa Forhaand maa anses for uegnede til Behandling. Som Hovedtræk af den Linie vi nu følger ved Skøn over Behandling eller ikke Behandling kan angives, at vi sædvanligt af-

staar fra Behandling af Køer, der viser sig inficerede i 3 eller flere Kirtler, eller som viser fremtrædende kliniske Forandringer af Yveret navnlig af kronisk Natur. Der kan være Tale om at golde en saadan allerede ødelagt Kirtel hos Køer, hvor de andre Kirtler tilsyneladende er i Orden, men en saadan Fremgangsmaade gaar jo kun ud paa at fremskynde det totale Svind af den angrebne Kirtel. I Hovedsagen vil det vise sig at være ældre Køer, der gaar i denne Kategori. Hos de unge Dyr vil der sædvanlig være et forholdsvis stort Antal, der skønnes egnede for Behandling. Efter Behandling og Efterkontrollering af, om de paagældende Yvere har renset sig for deres S-infektion, har vi derpaa ladet disse gaa i Gruppe med de s-fri. Alle andre Forhold lige synes Udsigten til et gunstigt Resultat af en Udskylning at være større hos yngre Dyr end hos ældre, hvilket formentlig staar i Forbindelse med, at vi hos de førstnævnte i højere Grad har med forholdsvis nyligt opstaaede Infektioner at gøre.

Saa vidt det kan ses, vil Procenten af rettidigt behandlede Kirtler, der med den nuværende Metodik bliver s-fri, komme til at ligge over 70, naar man arbejder i en Afdeling, der er under stadig Kontrol, medens Resultatet vil være mere varierende ved de Behandlinger, der finder Sted i Tilslutning til en første eller mere tilfældig Gennemgang af en Besætning.

Det er muligt, at den fremtidige Udvikling vil ændre den her anvendte Behandlingsmetode, ligesom det vilde være et Fremskridt, om Midlerne til en sikker Diagnose kunde simplificeres. Men ogsaa med den nuværende Teknik vil det, saafremt der etableres det rette Samarbejde mellem Laboratorium og Praksis, være muligt at yde hærgede Kvægbesætninger en virksom Hjælp ved en Sanering. En Ting bør man imidlertid holde sig klart, at selv med den mest ideelle og effektive Behandlingsmetode til Raadighed vil de omtalte forebyggende Foranstaltninger fuldtud bevare deres Betydning.

Foranstaaende Artikel er en udvidet Gengivelse af et Foredrag, som Professor H. C. Bendixen holdt i Landhusholdningsselskabet den 21. Februar 1940. Foredraget efterfulgtes af følgende Forhandling:

Proprietær *P. Boserup,* Saltofte, vilde gerne — som en af dem, der gennem en lang Aarrække forgæves har kæmpet mod Yverlidelser i sin Besætning — takke Professorerne ved Landbohøjskolen for deres utrættelige Arbejde med disse Sygdomme og henstillede til Landhusholdningsselskabet fortsat at yde Støtte til dette Arbejde.

Taleren vilde navnlig slaa til Lyd for de rigtige Stalddimensioner, idet disse øver stor Indflydelse i Almindelighed og maaske navnlig med Hensyn til Yverlidelserne. Hvor tit skal en Besætning undersøges, for at man kan regne med, at den er under virkelig Kontrol, og hvor meget vil en laboratoriemæssig Streptokokundersøgelse koste?

Foredragsholderen saa sig ikke i Stand til paa staaende Fod at sige, hvad Prisen for en saadan Undersøgelse vilde være, men vilde dog mene, at den kunde gennemføres til en ret rimelig Pris, hvis Arbejdet dermed blev organiseret. Hvor ofte Undersøgelse var nødvendig, for at den kunde kaldes effektiv, vilde afhænge af Forholdene i hvert enkelt Tilfælde. De Besætninger, der omfattes af de i Foredraget omhandlede Undersøgelser, har været systematisk kontrolleret 3—4 Gange om Aaret, hvortil saa kommer de mere tilfældige Undersøgelser i Tilslutning til Behandling m. m.

Godsejer, Dr. med. *K. A. Hasselbalch* spurgte, om der var Mulighed for, at Landbohøjskolen kunde foretage de nævnte laboratoriemæssige Undersøgelser i al Almindelighed.

Foredragsholderen besvarede Spørgsmaalet benægtende med Henvisning til, at de Afdelinger, der i saa Henseende kunde komme i Betragtning, ikke — hverken med Hensyn til Pladsforholdene eller den fornødne Medhjælp — for Øjeblikket er indstillet paa saadanne Undersøgelser i større Udstrækning.

Inspektør *K. Lassen,* Trollesminde, vilde gerne have oplyst, hvor ofte den af Foredragsholderen nævnte Udskylning skulde

foretages, og om den kan foretages uden Dyrlægens Hjælp. Kan en Kirtel komme sig, naar den først er angrebet?

Foredragsholderen udtalte som Svar herpaa, at man kun bør anvende Udskylning i Forbindelse med systematiske Undersøgelser. Man skal i Almindelighed kun foretage en enkelt Udskylning; hvis en Ko ikke skulde reagere over for dette, kan der foretages en anden og tredie Udskylning. Med Hensyn til Helbredelsen kommer man undertiden ud for dette, at en Ko, efter at have været angrebet, kan vise sig rask et Aar eller mere, for derpaa atter at vise Tegn paa Infektion, men denne Gang i en anden Kirtel.

Dr. *Hasselbalch* udtalte som sin Mening, at der — bl. a. af økonomiske Grunde — næppe kunde blive Tale om et Malkeundervisningsinstitut, saaledes som Foredragsholderen havde berørt det i Slutningen af sit Foredrag. Selv om Formaalet er nok saa godt, vil det med den Betaling, der kan ydes for Malkearbejdet, blive for ringe Tilslutning af praktiske Malkere. Hvorledes stiller det sig med Malkemaskiner og Yverlidelserne?

Foredragsholderen vilde gerne fremhæve, at der laa en betydningsfuld Opgave for Landhusholdningsselskabet eller hvem, der vil tage den op, i at søge Uddannelsen af Malkere yderligere udviklet. Jeg er godt klar over, at der her røres ved et ikke ringe socialt Problem. Det drejer sig ogsaa om i Almindelighed at gøre Malkearbejdet mere tiltalende, end det nu som oftest er. Hvad der i den Henseende kan gøres med Rimelighed, vil sikkert i det lange Løb vise sig fordelagtigt. Den Nødhjælp, man nu griber til, nemlig Indførelse af Malkemaskiner, kan antagelig ikke betragtes som et Fremskridt, hvis man vil bruge Køernes Sundhedstilstand som Maalestok. Gode Typer af Malkemaskiner kan virke tilfredsstillende. Men der foreligger Meddelelser om uheldigt indstillede eller som Helhed mindre gode Typer, hvor Resultaterne er ugunstige. Malkemaskiner vil i det hele taget kunne virke som særdeles intensive Smittespredere, hvis der ikke passes tilstrækkeligt paa; f. Eks. under Mund- og Klovesygeperioder kan dette Forhold være fremtrædende. I Almindelighed vil der dog kun blive Tale om Infektion, naar Patterne er beskadigede. Amerikanske

Forskere mener dog at have konstateret, at normale Patter ved en bestemt Malkemetode kan give en Opsugning, som i givet Fald kan medføre Infektion. Hvor stor praktisk Betydning dette har, kan der dog for nærværende ikke siges noget bestemt om.

Da ikke flere ønskede Ordet, takkede den ledende Præsident, Godsejer, Dr. med. K. A. Hasselbalch, Foredragsholderen for det interessante Foredrag og for de Undersøgelser, som han havde iværksat.

Litteratur.

1. *Bendixen, H. C.:* Medlemsblad f. Den danske Dyrlægeforening. *16,* 1933, S. 473, 507 og 537.
2. *Bendixen, H. C.:* Ebenda. *17,* 1934, S. 480, 495 og 527.
3. *Minett, F. C., Stableforth, A. W. & Edwards, S. J.:* Journ. of Comp. Pathology and Therapeutics, *46,* 1933, S. 131.
4. *Nielsen, F.:* Maanedsskr. f. Dyrlæger. 1937—38, S. 417.
5. *Christiansen, M.:* Beretning fra 5. nordiske Veterinærmøde, København 1939, S. 336.
6. *Minett, F. C.:* Journ. of Comp. Pathology and Therapeutics, *52,* 1939, S. 266.
7. *Bendixen, H. C.:* Medlemsblad f. Den danske Dyrlægeforening, *20,* 1937. 519, 539.
8. *Seelemann, M.:* Die Streptokokkeninfektion des Euters. Hannover: Schaper 1932.
9. *Steck, W.:* Schweizer Archiv f. Tierheilkunde, 1934, S. 504.
10. *Steck, W.:* Schweizer Archiv f. Tierheilkunde, 1937, S. 11.
11. *Steck, W.:* Tilgung des gelben Galtes, Ein System der, 1939, Paul Haupt, Bern-Leipzig 1939.
12. *Diernhofer, K.:* Stang & Wirth — Tierheilkunde u. Tierzucht, 1936.
13. *Diernhofer, K.:* Milchwirtschaftl. Forsch. *13,* 1932, S. 368.
14. *Edwards, S. J.:* Journ. of Comp. Pathology and Therapeutics. *45,* 1932, S. 43.
15. *Stableforth, A. W.:* Journ. of Comp. Pathology and Therapeutics. *45,* 1932, S. 185.
16. *Stableforth, A. W.:* Journ. of Pathology and Bacteriology. *45,* 1937, S. 263.
17. *Steck, W.:* Schweizer Archiv f. Tierheilkunde, 1939, S. 179 og 232.

Litteratur.

Vort Landbrugs Skadedyr.

Sofie Rostrup: Vort Landbrugs Skadedyr. 5. Udgave ved Prosper Bovien og Mathias Thomsen. Fh. August Bangs Forlag (Ejvind Christensen).

Paa Landbrugszoologiens Omraade har Danmark ydet en Indsats, som har fundet international Anerkendelse. Da forrige Udgave af Vort Landbrugs Skadedyr udkom, omarbejdet af Fru *Rostrup* og Professor *M. Thomsen* og rigt illustreret, vakte det en saadan Interesse i Tyskland, at man lod Værket oversætte, saaledes at det kunde blive tilgængeligt for en større Kreds. Æren herfor maa vel i første Række tilskrives Fru Rostrup, hvis utrættelige Arbejde med Udforskningen af Skadedyrenes Levevis og Bestræbelserne paa at finde Midler til deres Bekæmpelse har været af uvurderlig Betydning for det danske Landbrug.

I Aaret 1900 udsendte Fru Rostrup første Udgave af sin Bog om „Vort Landbrugs Skadedyr". Det var ikke alene det videnskabelige Værk om Skadedyrene, deres Biologi og Bekæmpelse, der hermed kom til at foreligge, men Fru Rostrup havde ved sit nære Samarbejde med praktiske Landmænd og gennem sin Raadgiver-Virksomhed fundet en saadan Udtryksform, at ogsaa Landbrugets Praktikere kunde „følge med", selv naar Spørgsmaalene førte ind paa Videnskabens særlige Baner.

Denne videnskabeligt korrekte, men alligevel jævne Udtryksmaade har været bibeholdt i de følgende Udgaver, og det er glædeligt at se, at Lektor *Prosper Bovien* og Professor *Mathias Thomsen,* der har revideret Værket og indføjet en Række nye Afsnit i den nu foreliggende 5. Udgave, har formaaet at bevare og videreføre den Linie, som Fru Rostrup i sin Tid angav.

Der er gaaet 12 Aar, siden sidste Udgave af „Vort Landbrugs Skadedyr" udkom, og den stærke Udvikling, der siden da er sket paa Landbrugszoologiens Omraade, præger den nye Udgave. Forskning og Undersøgelser bringer stadig nye Ting for Dagen eller ændrer hidtidige Opfattelser vedrørende forskellige Skadedyrs Levevis og Bekæmpelse. Alt dette nye er paa en udmærket Maade føjet ind; visse Afsnit er blot ført à jour, medens andre helt har maattet omarbejdes. I andre Tilfælde har man fundet det hensigtsmæssigt at medtage Beskrivelse af Skadedyr, der ikke har været omtalt i de tidligere Udgaver.

De almindelige zoologiske Afsnit af Bogen er fortrinsvis revideret af Professor Thomsen, medens Lektor Bovien har Ansvaret for Bearbejdelsen af Afsnittene om de enkelte Skadedyr saavel som for det nye Kapitel om Bekæmpelsesmidlerne.

Der er dog et Punkt, hvor man kunde ønske gennemført en Ændring — eller rettere — Tilføjelse, og dette gælder Navnene paa visse, ganske vist mindre udbredte, Skadedyr, som kun nævnes ved deres latinske Navn.

Vor højeste Sagkundskab paa Landbrugszoologiens Omraade maa uden større Vanskelighed kunne give de paagældende Dyr et d a n s k Navn, der saa vidt muligt karakteriserer selve Skadedyret eller dets Angreb. Vi har tilstrækkeligt udmærkede Navne-Forbilleder, f. Eks.: Hvedemyg, Havreaal, Kløversnudebille o. s. v. Navnlig det praktiske Landbrug, for hvilket alt dette fremragende Forskningsarbejde i Virkeligheden gøres, vilde sætte Pris paa at kunne bruge en dansk Betegnelse for de Skadedyr, hvis Angreb de skal værge sig imod og bekæmpe.

Baade med Hensyn til Tekst og Illustrationer betegner „Vort Landbrugs Skadedyr" noget ud over det almindelige. Ikke alene som Lærebog vil den være værdifuld, men ogsaa mange praktiske Landmænd vil kunne drage Nytte af den som Haandbog, dels for at kunne bestemme Angrebets Art og dels for at gøre sig klart, hvilke Bekæmpelsesmidler der skal bringes i Anvendelse. Til Støtte for en saadan Brug af Bogen findes der bag i denne en Nøgle til Bestemmelse af Skadedyrene, ordnet efter deres Værtplanter.

C. A. N.

Mindre Meddelelser.

Efteraarskursus.

Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde afholder i Dagene 14.—16. Oktober d. A. paa Landbohøjskolen 2 Kursus:

Kursus for Landbrugslærere og Konsulenter.

Kursus omfatter Landbrugets Bygningsspørgsmaal, og der vil blive afholdt Foredrag bl. a. af Arkitekt *Knud Brücker*, Ingeniør *Jørn Høgsbro*, Afdelingsingeniør *O. Juel Jørgensen*, Entreprenør, Civilingeniør *P. Kerrn-Jespersen*, Arkitekt *H. E. Langkilde*, Professor *L. Hansen Larsen*, Fuldmægtig *J. Ridder* og Docent *H. Rosenstand Schacht*.

I Tilknytning til Kursus vil blive afholdt en Ekskursion.

Kursus for Husholdningslærerinder og Husholdningskonsulenter.

Kursus vil komme til at omfatte Spørgsmaal vedrørende Arbejdsredskaber og Arbejdsmetoder i Husholdningen samt Boligens Indretning, Opvarmning m. m. Som Foredragsholdere ved Kursus vil bl. a. medvirke Frk. *H. Wenche Nissen*, Husholdningsseminariet, Stabekk, Norge, Husholdningskonsulent Frk. *Karen Boe*, Entreprenør, Civilingeniør *P. Kerrn-Jespersen*, Arkitekt *Axel G. Jørgensen*, Afdelingsingeniør *O. Juel Jørgensen*, Arkitekt *H. E. Langkilde* og Lærer ved Teknologisk Institut, Snedkermester *Th. Topp*.

En fuldstændig Kursusplan vil kunne faas ved Henvendelse til Samvirksomhedens Sekretariat, Roligheds vej 26, København V.

Indmeldelse til Kursus bedes indsendt senest 10. Oktober.

Uddelingen af Præmier vedrørende Landbrugets Binæringer.

Af Midler af Redaktør *J. Pedersen-Bjergaards Legat* uddeler Det kgl. danske Landhusholdningsselskab forskellige Præmier for fremragende Virksomhed paa Landbrugsbinæringernes Omraade.

Blandt de Ydelser, der særlig vil komme i Betragtning ved Præmieuddelingen, kan nævnes:

1) En kort og klar Skildring af Virksomheden og de opnaaede økonomiske Resultater med Hovedvægten lagt paa Fjerkræavl som væsentlig Indtægtskilde og med Fremhævelse af, hvad man særlig mener at skylde sine hidtil opnaaede Resultater.
2) Den for Dagen lagte Omtanke og Ordenssans.
3) Børns og unge Familiemedlemmers Opdragelse til Deltagelse i Arbejdet.
4) Sans for god Oplysning i Almindelighed og hjemlig Hygge.

Ansøgninger bør til Vejledning for Bedømmelsesudvalget være ledsaget af Vidnesbyrd fra sagkyndig Side.

Ansøgninger om at komme i Betragtning ved Uddeling af Præmierne eller Indstillinger dertil kan indsendes paa almindeligt Brevpapir (Skema benyttes ikke) til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, Rolighedsvej 26, København V., inden 1. November d. A.

Fodermesterkursuset paa Dalum Landbrugsskole.

Som meddelt i sidste Nr. af Tidsskrift for Landøkonomi havde Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde indbudt til et Fodermesterkursus paa Dalum Landbrugsskole i Dagene 9.—13. September.

Kursuset havde faaet usædvanlig stor Tilslutning, idet der deltog 112 Fodermestre og andre interesserede fra alle Egne af Landet. Der holdtes en Række Foredrag om aktuelle Emner vedrørende Kvægets Fodring, Avl og Pasning, om dets Ufrugtbarhed o. lign. Spørgsmaal, som Fodermestrene stilles overfor i deres daglige Arbejde.

Det store Deltagerantal og den livlige Diskussion, der fulgte efter Foredragene, viste, at der gennem de behandlede Emner var rørt ved aktuelle Spørgsmaal, og at der inden for Fodermestrenes Kreds er en betydelig Interesse for de af Samvirksomheden arrangerede Fodermesterkursus.

I Tilslutning til Kursuset var der tilrettelagt et Besøg paa Kørbitzdal ved Ringe, hvor baade Besætning og Bygninger blev beset, hvorefter Deltagerne overværede en Demonstration af Tekniken ved den kunstige Sædoverføring.

Prøve med Sukkerroeoptagere.

Prøven med Roeoptagere til Fodersukkerroer, der har fundet Sted i Efteraarssæsonerne 1938 og 1939, og hvorom der i nærmeste Fremtid udsendes en foreløbig Beretning, vil under Hensyn til den fortsatte Udvikling paa dette Omraade blive fortsat i indeværende Efteraar, og der er Adgang for nye og ikke tidligere prøvede Maskiner og Redskaber til at deltage i Prøven. Der foretages ligeledes Prøve med Aftopningsredskaber. Anmeldelse om Maskiner og Redskaber til Prøven maa snarest indsendes til Statens Redskabsudvalg, Torvet 6, Hillerød.

Statens Redskabsudvalg.

Udkomne Bøger.

Beretning om Driftsundersøgelser i Landbrug med Græsmarksdrift. Udarbejdet af Konsulent Kr. Hasle Nielsen, Skanderborg. 72 Sider. (Aarhus 1940).

Vort Landbrugs Skadedyr. Af Sofie Rostrup. Femte reviderede Udgave ved Prosper Bovien og Mathias Thomsen. Ill. 400 Sider. Fh. August Bangs Forlag, Ejvind Christensen. (Kbhvn. 1940).

25. Beretning fra Statens Forsøgsmejeri. Løbe- og Syrekasein. 39 Sider. I Kommission hos fh. August Bangs Forlag (Ejvind Christensen. (Kbhvn. 1940).

De for Svineslagteriernes Økonomi vigtigste Svinesygdomme og deres Bekæmpelse. Af Will. W. Petersen, Dr. med. veter., Overdyrlæge ved Statskontrollen. Udgivet af De danske Andels- og Privatslagterier i Danmark, ved Andelsslagteriernes Fælleskontor, Axelborg. Ill. 75 Sider. (Kbhvn. 1940).

Statistisk Aarbog 1940. Danmarks Statistik. Udgivet af Det statistiske Departement. 306 Sider. (Kbhvn. 1940).

Landbrugets Prisforhold i August Maaned 1940.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -Aug.	Aug. Md.	Jan. -Aug.	Juli Md.	Aug. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri)[1]	13,52	13,25	12,72	16,17	17,75	18,25
Smør, Notering	239	235	223	280	324	324
do., Afregningstal	243	240	230	285	324	324
Ost, 20 pCt.	91	88	85	112	120	127
Æg	113	94	120	113	122	128
Slagterisvin, 1.Kl., m. Kort (sl.V.)	175	172	177	183	182	185
do. uden Kort (do.)	123	123	125	87	96	80
Slagtekøer, Kbhv., 1. Kl. (lev.V.)	57	55	60	66	67	76
Stude og Kvier, Esbj., 1. Kl. (do.)	66	64	66	78	88	89
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk.	46	49	49	29	20	22
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk.[2]	424	425	425	394	375	390
Unge Heste, Odense, Kr. pr. Stk.	1126	1100	1100	1368	1450	1450
Hvede, Sælger	16,05	14,76	15,00	—	—	28,00[3]
do., Køber	15,73	14,46	14,67	—	—	—
Rug, Sælger	16,83	15,02	14,70	—	—	29,00[3]
do., Køber	16,50	14,71	14,45	—	—	—
Byg, 2/r, Sælger	13,77	11,86	12,10	—	—	25,00[3]
do., Køber	13,43	11,56	11,85	—	—	—
Havre, Sælger	14,51	12,67	12,81	—	—	25,00[3]
do., Køber	14,00	12,17	12,31	—	—	—
Runkelroefrø. VIII-St.	70	60	80	118	—	150
Kaalroefrø	59	55	—	133	—	263
Rødkløverfrø, sildig	291	228	—	384	—	380
Hvidkløverfrø	507	408	450	673	—	495
Hundegræsfrø	112	126	88	100	—	75
Alm. Rajgræsfrø	90	89	85	128	—	119
Ital. do.	73	66	75	129	—	119
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	18,43	15,17	15,45	—	—	—
Solsikkekager	18,76	15,76	15,55	—	—	—
Palmekager	15,78	13,29	13,10	—	—	—
Hvedeklid	13,48	11,23	11,35	—	—	—
Majs, La Plata	17,10	14,93	14,50	—	—	—
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	17,55	17,28	16,10	18,97	19,10	19,10
Kalksalpeter	17,03	16,74	15,60	18,42	18,55	18,55
Sv. Ammoniak	17,08	16,79	15,65	18,47	18,60	18,60
18 pCt. Superfosfat	6,68	6,73	6,30	9,43	9,75	9,75
40 » Kaligødning	14,38	13,70	12,45	17,44	17,50	17,50

[1]) Ekskl. Mælkeafgift.
[2]) Bestaaet Tuberkulinprøven.
[3]) Maksimalpris for Korn af Høst 1940.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -Aug.	Aug. Md.	Jan. -Aug.	Juli Md.	Aug. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	129	126	121	154	169	174
Smør, Notering	114	112	107	134	155	155
do., Afregningstal	116	115	110	136	155	155
Ost	160	154	149	196	211	223
Æg	96	80	102	96	103	108
Slagterisvin med Kort	180	177	182	188	188	191
do. med og uden Kort[1])	180	177	182	188	188	191
Slagtekøer (København)	98	95	103	114	116	131
Stude og Kvier (Esbjerg)	108	105	108	128	144	146
Unge Heste (Odense)	153	149	149	186	197	197
Hvede	116	107	109	—	—	203
Rug	141	126	123	—	—	243
Byg, 2/r.	107	92	94	—	—	194
Havre	120	105	106	—	—	207
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	126	103	105	—	—	—
Solsikkekager	146	122	121	—	—	—
Palmekager	139	117	115	—	—	—
Hvedeklid	121	101	102	—	—	—
Majs, La Plata	153	134	130	—	—	—
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	88	87	81	95	96	96
Kalksalpeter	88	87	81	95	96	96
18 pCt. Superfosfat	113	114	106	159	165	165
40 » Kaligødning	121	115	104	146	147	147
Vejet Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	119	117	113	140	158	159
Husdyrprodukter, ialt	131	127	130	146	155	159
Korn	118	105	106	165	162	207
Planteprodukter, ialt	121	107	106	196	203	240
Landbrugsprodukter, ialt	**130**	**126**	**128**	**149**	**(158)**	**(165)**
Kraftfoder	132	113	113	176	179	179
Kunstgødning	100	98	91	122	124	124
Markfrø	96	96	96	141	141	141
Vareindkøb, ialt	**122**	**109**	**107**	**161**	**(164)**	**(164)**

[1]) Forholdsmæssigt beregnet.

Fodringens Tilrettelægning og Gennemførelse.*)

Af Forsøgsleder *V. Steensberg.*

I.

Gennem Forstander *Petersen-Dalums* Foredrag i Formiddags har De faaet en god Baggrund for det, som jeg i Løbet af to Foredrag skal gennemgaa angaaende Malkekøernes og Ungkvægets Fodring i den kommende Vinter.

At en større eller helst mindre Reduktion af Kvægbestanden i de fleste Besætninger bliver nødvendig, tør jeg ikke benægte — men jeg vil gerne bede Dem huske paa, at der kommer en Dag efter denne! De Køer og Kvier, som er slagtede, staar ikke op igen, og Fornyelsen tager Tid, godt 2 Aar fra Kalven fødes, til den kan begynde at malke, og ca. 3 Aar fra den Dag, da man lader Koen løbe med Frembringelse af en Afløser for Øje.

I endnu højere Grad end nogensinde før *maa de tilstedeværende Grovfoderbeholdninger blive afgørende for, hvor stor en Kvægbesætning man skal holde.*

For Dem som Fodermestre er Opgaven den at være Driftslederen eller Ejeren behjælpelig med at tilrettelægge Fodringen og dernæst at overvaage Gennemførelsen efter den lagte Plan.

For at tilrettelægge Fodringen kræves bl. a. Kendskab til følgende:

Foderbeholdningernes Størrelse.
Betingelserne for Anskaffelse af Handelsfodermidler.
De enkelte Fodermidlers Foderværdi og Anvendelighed.
Malkekøernes og Ungkvægets Foderbehov.

*) Foredrag ved Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejdes Kursus for Fodermestre paa Dalum Landbrugsskole 9.—13. September 1940.

Opgørelsen af Grovfoderbeholdningernes Størrelse saavel som Fremskaffelsen af Handelsfoderstoffer — Kraftfoder — paahviler i første Række Ejeren og Driftslederen; men for at Planlægningen kan blive vel gennemført, er det absolut nødvendigt at vide ordentlig Besked om disse Forhold. Hjælp til, saavidt De kan, med en nøjagtig Opgørelse, det vil spare Dem for mange Bekymringer senere paa Vinteren.

Det Grovfodermiddel, vi først tager rigtig fat paa, naar Græsset svinder, er *Roetoppen.* Som Forholdene er, maa al Top udnyttes, og det ser da ogsaa ud til, at der i Aar bliver Top af en fin Kvalitet, vel at mærke, hvis den bjærges med Omhu, hvad følgende Tal viser:

Sandindhold i Roetop i % af Tørstoffet:

Roerne gravet op	Roerne pløjet op
6	21

Sukkerroetoppen er — sammen med Gulerodstop — den værdifuldeste og svarer i F. E.-Værdi til 10 à 15 Fold Byg med endnu større Proteinindhold. Jeg gad nok se den Landmand, der ikke vilde gøre sig en Del Ulejlighed med at faa det godt bjærget.

Vi maa ved Sukkerroedyrkningen ind paa, at det ikke alene er *Roden,* men i lige saa høj Grad *Toppen,* der har Foderværdi.

Af ren Sukkerroetop skal der kun ca. 9,5 kg til 1 F. E. med 110 g ford. Renprotein. Af Kaal- og Runkelroetop 12—14 kg med 120 g ford. Renprotein, det vil sige, at en god Dagration ved Anvendelse af de to Slags Top indeholder:

60 kg Sukkerroetop	=	6,5 F. E.	720 g	Protein
2½ kg Hø	=	1,0 —	110	—
4 kg Halm	=	1,0 —	24	—
		8,5 F. E.	854 g	Protein,

nok til ca. 11 kg 4 % Maalemælk.

60 kg Runkel- og Kaalroetop	=	5,0 F. E.	600 g	Protein
2½ kg Hø	=	1,0 —	110	—
4 kg Halm	=	1,0 —	24	—
		7,0 F. E.	734 g	Protein,

nok til ca. 7—8 kg 4 % Maalemælk.

Fodres der uden Hø, skal Grænsen for Kraftfodertilskud sættes ca. 2 kg Mælk lavere.

Sammen med Roetop bliver der kun Brug for A-Blanding, 115—125 g ford. Renprotein pr. F. E.; se, det er noget, der er Forslag i, naar Oliekager ikke findes.

Jeg har sagt, at Roetoppen *skal* være ren, enhver ved desuden, at Tilvænningen maa ske gradvis, og endelig vil det være rigtigt at give Tilskud af Kridt; — Sukkerroetop og Runkelroetop har et stort Indhold af Oxalsyre, som ved en pludselig Overgang og ved langvarig Anvendelse af store Mængder kan virke skadeligt. Afkalkning af Knoglerne og Ændringer i Blodets Koagulationsevne kan være Følgen.

En Ration paa 60 kg Sukkerroetop kan efter min Mening sættes som en passende øverste Grænse; større Mængder vil let føre til for daarlig Udnyttelse og dermed følgende Tab. Er der mere, end man kan opfodre i frisk Tilstand, og det er der i mange Tilfælde, saa bør det ensileres.

Om Ensilering gives der et særligt Foredrag, saa det skal jeg ikke komme meget ind paa; blot dette: Hvis det skulde ske, at man faar Toppen hugget af i vaadt Vejr, og den derfor er noget snavset, saa forlang at faa den snavsede Top til Opfodring i frisk Tilstand, og gem den rene Top til Siloen. Selv om det maaske vil pine Dem i Øjeblikket, saa kan De være sikker paa, at det vil pine Dem endnu mere, hvis De til Vinter skal fodre med Ensilage af snavset Top. Køerne kan lettere sortere Snavset fra i den friske Top end i Ensilagen, hvad man vil forstaa, naar man ser paa følgende Tal:

Sandindhold i Roetopensilage i % af Tørstoffet:

Toppen vasket	Toppen bjærget i Tørvejr	Toppen bjærget i Regnvejr
7	19	33

Ensilagens Kvalitet var:

udmærket	god	daarlig

Roerne er der i og for sig ikke saa meget at sige om; deres Foderværdi og Anvendelse er almindelig kendt. Det vil ikke være urimeligt, om De forlanger, at der laves Tørstofanalyser af de forskellige Roesorter, og Prisen er overkommelig, højst et Par Kroner pr. Prøve. Prøven tages ud af et større Parti, f. Eks. 200 lagt op paa Række uden nogen Sortering efter Størrelse; heraf tages hver femte, ialt 40 Stkr. store og smaa, som det falder for. Til 1 F. E. regnes 1,1 kg Tørstof med kun ca. 40 g fordøjeligt Renprotein i Kaal- og Runkelroer og kun ca. 25 g i Sukkerroerne.

Om Anvendelsen af de enkelte Roearter skal nævnes, at *Sukkerroerne* kræver størst Paapasselighed ved Opfodringen. For det første skal de være rene; men desuden maa Overgangen til Anvendelsen ske gradvis, ellers faar man let Tilfælde af Roeforgiftning, ved hvilken man ligesom ved Mælkefeber finder lavt Calcium-Indhold i Blodet; men om den dybere Aarsag ved man næppe klar Besked. I sin Bog omtaler Dr. *Rottensten,* at stærk Anvendelse af Roer og Kraftfoder med lidt eller intet Hø maa anses for en saa ensidig Fodring, at Sygdommens Forekomst ikke virker særlig overraskende.

Ved Forsøgene har man i Reglen ikke været over ca. 5½—6 F. E. pr. Ko og Dag, det vil sige 28—30 kg. Skal man op paa samme Antal F. E. i Kaal- og Runkelroer, vil det sige op imod 60 kg; og saa store Mængder faar man ikke udnyttet. Allerede ved Mængder over 40 kg maa man regne med en lidt ringere Udnyttelse, og 45—50 kg kan sættes som Maksimum for Kaal- og Runkelroer.

Ensilage kan og bør være et udmærket Foder til Kvæget, og hvor man er kommen rigtig i Gang med Anvendelsen, vil man nødig undvære den. I Almindelighed bør A. I. V.-Metoden anvendes, det er den bedst gennemarbejdede, og som Følge deraf den sikreste Metode. A. I. V.-Foderets Værdi vil afhænge af Udgangsmaterialets Beskaffenhed og Ensileringens Vellykkethed. Jeg

har sagt, at snavset Roetop giver daarlig Ensilage; det samme gælder grov Kløver, Græs, Lucerne o. lign.

Hvad Foderværdien angaar regner man jo som Regel 6 à 7 kg til 1 F. E., og har Udgangsmaterialet været ung Lucerne, vil hver F. E. indeholde ca. 200 g Protein (ford. Renprotein + Aminosyrer). I Rødkløver og græsblandet Kløver regnes med 125—170 g. I Sukkerroetopensilage af god Kvalitet ca. 120 g pr. F. E., heraf medgaar ca. 9 kg til 1 F. E.

Om Ensilagens Anvendelse skal anføres, at den helst bør køres ind hver Dag, og der maa højst tages ind til 3 Dage ad Gangen. Ensilagen tager Varme, bliver mørk og slimet ved længere Tids Opbevaring uden for Siloen.

Ensilage maa aldrig være frossen, den er i den Henseende et farligt Foder, idet den først fryser ved ÷ 5 à 6 ° C.

Ensilage bør ikke opbevares i Stalden, idet der herved kan fremkomme Afsmag i Mælken.

Endelig skal A. I. V.-Foder neutraliseres, hvilket er unødvendigt for Sukkerensilage. I almindelig Praksis sker denne Neutralisation ved Hjælp af Roefoderet. Professor *Møllgaards* Forsøg viste meget varierende Foderværdi af neutraliseret og ikke neutraliseret A. I. V.-Foder, men højest blev Værdien, naar Opfodringen skete sammen med Roer; 2 kg Roer for hvert kg A. I. V.-Foder løser denne Side af Problemet. Ved ensidig stærk Anvendelse af A. I. V.-Foder bør man give en Mineralstofblanding, bestaaende af $^1/_3$ kalcineret Soda og $^2/_3$ Kridt, hvoraf der anvendes 4 g pr. kg A. I. V.-Foder.

En Mængde paa 12—15 kg A. I. V.-Foder kan uden Vanskelighed opfodres sammen med et normalt Roefoder paa 4—5 F. E.; maaske æder Køerne mindre Halm; men det er en af Følgerne ved de store Grovfodermængder.

Ved Forsøgene har der dog været opfodret indtil 28—30 kg A. I. V.-Foder sammen med 30—40 kg Roer.

Hø blev der jo desværre for lidt af i Aar; der er vist

ikke mange Steder, hvor man til Malkekøerne kan give 2—3 kg Hø, saadan som vi gerne skulde. Med Hensyn til Høets Fordeling, eller hvem der skal have det, foreslaar jeg følgende:

Kalvene og de yngste Kvier indtil ca. 1 Aars Alderen har første Ret. Dernæst kommer de drægtige Køer i de sidste 2—3 Maaneder før Kælvningen. Mineralstofforsyningen skal bringes i Orden paa denne Tid. Og endelig kommer de højestydende Køer, som man daarligt kan give Foder nok, hvorfor de bør have et næringsrigt Straafoder.

De, som bliver Sorteper, er altsaa Mellemklassen af Malkekøer med ca. 8—18 kg Mælk, samt de større Kvier, som forøvrigt daarligt kan undvære Hø, hvis man vil undgaa Kraftfoderanvendelse.

Halm er væsentligst Fyldefoder, hvoraf kan anvendes meget, hvis man har det, men af hvilket man ogsaa kan nøjes med lidt, hvis det kniber; dog maa det forudsættes, at der i saa Fald er rigeligt af Roer og Kraftfoder. Ved et Forsøg paa Brattingsborg gik man ned til 2 kg pr. Ko daglig uden nogen Ydelsesnedgang af nævneværdig Størrelse. Paa den anden Side kunde et Hold ogsaa æde 6,5 kg, men uden at give væsentlig mere Mælk.

Skal der spares paa baade Hø og Halm, maa man imidlertid være klar over, at Tilskud af Mineralstoffer: Salt, Kridt, fosforsur Kalk eller Natriumfosfat bliver nødvendigt. Jeg vil anbefale, at man enten køber en af de billige Blandinger, f. Eks. med et Indhold af:

$^1/_4$ Salt
$^1/_4$ Dicalciumfosfat
$^2/_4$ Kridt

eller

$^1/_4$ Salt
$^1/_2$ Dicalciumfosfat
$^1/_4$ Kridt,

eller selv blander den paa ovennævnte Maade. Heraf gives til Køer med væsentlig Ydelse 80—100 g daglig, hvilket ingenlunde er for meget.

Kraftfoderet er i Aar et Kapitel helt for sig. Der er ikke Tvivl om, at den kommende Vinter vil opvise meget varierende Betingelser paa dette Omraade. Der findes enkelte — vel især større Gaarde — hvor man fra forrige Efteraar og Vinter har Lagre af Oliekager, saa en Del kan dækkes, medens langt de fleste desværre har helt tomme Magasiner. De ca. 40 kg pr. Ko, som ligger i Handelslagrene, rækker jo ikke langt, og vi maa da se os om efter Erstatning, det vil sige andre mere eller mindre proteinrige Fodermidler, som kan træde i Stedet for Oliekager.

Paa Grund af den lille Høst vil ogsaa Kornbeholdningerne til Brug for Kvæget være smaa, saa der ikke alene bliver Tale om *Mangel paa Protein,* men ogsaa om *Mangel paa F. E.* til højtydende Køer.

I Tabel 1 er anført lidt om Foderværdien af en Del af de Kraftfodermidler, som vi i mindre Mængder kan tænkes at have til Raadighed.

Tabel 1. Foderværdien af Handelsfoderstoffer m. m.

	F. E.		g fordøjel. Renprot.	
	kg til 1 F. E.	F. E. i 100 kg	ca. pr. kg	pr. F. E.
Blodmel	0,7	148	630	440
Kødmel	1,0	100	475	475
Kød- og Benmel, „Kambas"	0,9	111	425	385
Kød- og Benmel, almindelig	1,7	60	188	330
Sildemel eller Fiskemel	0,8	130	590	470
Skummetmælk	6	17	34	204
Valle	12	8	9	108
Hørfrø	0,6	167	180	110
Hvedeklid	1,2	80	113	135
Tørret Mask	1,3	77	140	180
Maltspirer	1,3	77	115	150
Havrefodermel	1,2	80	80	95
Havreavner	2,6	38	14	35
Kløveravner	5,9	17	15	85
Jordnødklid (Bælge)	0	0	20	0
Tangmel (bedste Kvalitet)	2,0	50	47	90
Lucernegrønmel	1,5	65	105	160
Lucernehømel	2,2	45	80	175
Melasse	1,3	77	6	8

For det første Slagteriaffaldsprodukterne Blodmel, Kødmel, Kød- og Benmel og desuden Fiske- eller Sildemel.

Blodmel er et meget proteinrigt Fodermiddel, som i mindre Mængder kan indgaa i Kraftfoderblandingen. Med et Indhold paa 600—700 g ford. Renprotein skal der jo ikke meget til for at sætte Proteinindholdet i en Blanding i Vejret. Man har ved Forsøg været oppe paa ca. 15 % Blodmel i Blandinger, som Køerne har fortæret med god Ædelyst. En gradvis Tilvænning er dog nødvendig.

Kvaliteten maa overvaages, Blodet skal være tørret ved saa høj Temperatur, at Smittefare undgaas, men maa heller ikke være tørret saa haardt og saa længe, at det er branket, idet Værdien herved forringes stærkt.

Man skal være forsigtig med lang Tids Opbevaring, idet Blodmel har svært ved at holde sig; selv ved saa lavt et Vandindhold som 14 % kan det mugne og fordærves. Det maa derfor anbefales kun at tage hjem til en Maaned ad Gangen, ligesom det maa opbevares paa et tørt Loft.

Blodfoder, som bringes i Handelen, er ofte et daarligt eller i alle Tilfælde et dyrt Foder; ved Hjælp af 5—8 % Blod, Melasse, Avner, Frøafrensning o. lign. laves der ikke sjældent Foder med en ret pæn Analyse, Protein, Fedt o. s. v., men med lav Foderværdi.

Kødmel og Kød-Benmel fremstilles paa de moderne Fabrikker i udmærkede Kvaliteter uden nævneværdig Lugt, saa ogsaa Malkekøer vil æde det. Man har f. Eks. af „Kambas" fra Ortved anvendt helt op til 20 % i Blandinger til Malkekøer og 25 % til Ungkvæg.

Her maa man være opmærksom paa Analysen. De bedste Kvaliteter holder 46—48 % Protein, 42 à 43 % fordøjeligt Renprotein, men der kan være meget mindre, eftersom der er mere Ben i. Det er den gode Kvalitet, som vi nu særlig har Brug for, den med højt Proteinindhold.

For Mineralstoftilførslen betyder det en Del, om man har Kød-Benmel i Kraftfoderet.

Fiskemel og Sildemel kommer næppe frem i større Mængder. Køerne æder disse Produkter, naar de vænnes dertil; store Mængder kan let give Afsmag i Mælken.

Tangmel har været foreslaaet, men faar næppe større Udbredelse hos os; Værdien afhænger af Tidspunktet for Bjærgningen — sidst paa Sommeren er bedst — samt af Arten. Bladtang er den bedste. Efter norske Forsøg skal der ca. 2 kg til 1 F. E. med ca. 90 g Protein, altsaa omtrent som Hø. Foderet ædes dog ikke særlig gerne og er ret stærkt afførende.

At *Skummetmælk og Valle* er proteinrige og gode Fodermidler ikke alene til Ungkvæg, men ogsaa til Køer, skal jeg kun erindre om.

En Del Køer vil ikke drikke disse Fodermidler, men til dem, der vil, kan 12—14 kg Skummetmælk eller 24 kg Valle jo nok rette paa Proteinmanglen.

Hørfrø vil jeg lige nævne, fordi det nemlig i sig selv er et fortrinligt Foder; hvis vore Mejerifolk i den kommende Vinter faar Besvær med at lave smidigt Smør, maatte de ønske, at man til hver Ko kunde anvende ¼ kg Hørfrø — saa var Sagen klaret.

Tørret Mask og Maltspirer er, for hvem der kan faa fat deri, et fortrinligt Foder af Værdi som Hvedeklid, og lige saa yndet af Køerne.

Havrefodermel har lidt lavere Proteinindhold, og mellem dette og Havreavner findes en Del Produkter, *Havreskalmel* o. lign., som i Værdi nærmer sig Avnerne, og nærmest svarer til halvtarveligt Hø med lavere Proteinindhold.

Der er desuden i Tabel 1 anført et Par Produkter, som egentlig vanskeligt kan betegnes som Fodermidler, nemlig *Kløveravner,* hvoraf der gaar ca. 6 kg paa 1 F. E. med et lavt Indhold af fordøjeligt Renprotein, og dernæst det ganske værdiløse *Jordnødklid,* d. v. s. malede Jordnødbælge, som tidligere var en fast Bestanddel i mange Blodfoder- og tarvelige Melassefoderblandinger.

Endelig har vi *Lucernemel.* Her mener jeg, vi maa

skelne mellem det saakaldte Grønmel, d. v. s. ung, kunsttørret Lucerne og saa malet Lucernehø, som ogsaa bringes i Handelen.

Forlang, at Lucernemelet garanteres at indeholde mindst 17 % Raaprotein. Hø kan man selv lave, og det behøver man ikke at betale Formalingsomkostninger for.

I det hele taget, vær med til overalt at forlange Garanti og helst for baade *F. E. og fordøjeligt Renprotein.*

II.

Vi skal nu se lidt nærmere paa Opstillingen af en Foderplan for Kvægbesætningen og forudsætter, at de fornødne Oplysninger om Grovfoderbeholdningernes Størrelse er skaffet til Veje af Ejeren eller Driftslederen.

Vi maa vide, hvor mange Roer vi har, hvor meget Hø og Ensilage, samt hvor meget Halm og Avner, der kan disponeres over.

Vi skal da tage Stilling til, hvor mange Foderdage der vil være. Regner vi med, at Oktober Maaned gaar med Roetoppen, saa vi først fra 1. November skal fodre med Roer, og dernæst med Udbinding først i Maj, saa kan vi antagelig sætte følgende:

Roer i 190 Dage (regnet fra 1. November).
Hø i 210 — (regnet fra 1. Oktober).
Halm i 225 — —

Vi faar herefter ved Division den Mængde, der er til Raadighed pr. Dag, og kan saa tage Stilling til, om Kreaturantallet eller Dagrationen pr. Dyr skal skæres ned eller forhøjes.

Har vi dernæst fundet ud af, hvad vi pr. Dag kan afse pr. Malkeko og pr. Ungkreatur, skal vi til at stille den egentlige Foderplan op og beregne, hvor meget Kraftfoder vi ønsker at disponere over, og overveje, om der er Mulighed for disse Ønskers Opfyldelse, og hvorledes vi bedst naar dette.

Men hvad er nu Mindstebehovet til de forskellige Dyr? Hvilke Normer skal vi søge at faa Fodringen gennemført efter?

De kender sikkert alle de gamle Normer, som Professor *Lars Frederiksen* opstillede for Normalfodring, de er de ideelle, men kan vi opfylde dem? De gik jo ud paa følgende:

Normalfodring:

Vedligeholdelse, 500 kg Legemsv.	4,0 F. E.	m.	250 g	ford. Renprotein
Produktion af 1 kg 4 % Mm.	0,4 —	-	60 -	—
Fosterdannelse det sidste Par Maaneder	ca. 1,0 —	-	100 -	—

Disse Normer skulde vi gerne følge for Foderenhedernes Vedkommende, men for Proteinet maa vi benytte en:

Krisenorm:

Vedligeholdelse, 500 kg Legemsv.	4,0 F. E.	m.	200 g	ford. Renprotein
Produktion af 1 kg 4 % Mm.	0,40 à 0,42 —		45 -	—
Fosterudvikling	1,0	—	80 -	—

Til Belysning af, hvilken Virkning en saadan Reduktion af Proteinmængden kan forventes at faa, er anført nogle Tal fra de store Proteinforsøg. Vi ser den procentvise Nedgang i Ydelse for Grupper, som fik henholdsvis 60 g — 50 g — 40 g pr. kg 4 % Mm.

Ydelsesnedgang i % i Løbet af 10 Uger ved følgende Mængder ford. Renprotein pr. kg 4 % Mm.:

60 g	50 g	40 g
15	17	19

Beregn. Forholdstal for hele Vinterydelsen:

100	94	89

Nedgangen gjaldt en 10-Ugers Periode. Regner vi nu, at den samme procentvise Nedgang vil følge i de næste to Gange 10-Uger, d. v. s. ialt i 210 Dage, saa faar vi for Vinteren som Helhed de anførte Forholdstal.

Det skulde herefter være forsvarligt at gaa ned til den anførte Krisenorm. En saa lille Ydelsesnedgang, som

den beregnede, vil sikkert de fleste mene sig naadigt sluppet med.

I Tabel 2 a, Ekspl. 1, er opstillet en Vinterfoderplan med smaa Proteinmængder, baseret paa den anførte Norm. Den har den væsentlige Fejl, at den forudsætter en Del Oliekager, nemlig 40 % højprocentige, 10 % lavprocentige Oliekager. Resten af Kraftfoderet er 20 % Blodmel, Kødmel, Kød-Benmel og 30 % Mask, Klid eller Maltspirer. Desuden anvendes et meget stort Roefoder.

Tabel 2 a.

Ydelse 4 % Mm. kg	Ekspl. 1 Roer F. E.	Hø kg	Halm kg	D-Bldg. kg	Korn kg	Ekspl. 2 Roer F. E.	Halm kg	B-Bldg. kg	Korn kg
0 — 2,5	3,0	2,5	4	0,3		3,0	5—6	1,0	
2,5— 5	3,5	2,5	4	0,6		3,5	5—6	1,5	
5 — 7,5	4,0	2,5	4	0,7		4,0	5—6	1,5	
7,5—10	5,0	2,5	4	0,9		4,5	5—6	2,0	
10 —12,5	5,5	2,5	4	1,2		4,5	5—6	2,5	0,5
12,5—15	6,0	2,5	4	1,4	0,6	4,5	5—6	3,0	1,0
15 —17,5	6,0	2,5	4	1,5	1,5	4,5	5—6	3,5	1,5
17,5—20	6,0	2,5	4	1,6	2,4	4,5	5—6	4,0	2,0
20 —22,5	6,0	2,5	4	1,8	3,3	4,5	5—6	4,5	2,5
22,5—25	6,0	2,5	4	1,9	4,2	4,5	5—6	5,0	3,0
	D-Bldg.: 40 kg højproc. Oliekager, 10 kg lavproc. Oliekg., 20 kg Blodmel, 30 kg Maltspire/Mask/Klid.					B-Bldg.: 10 kg højproc. Oliekg., 10 kg Blodmel, 20 kg prima Kød-Benmel, 20 kg Maltsp./Mask/Klid, 40 kg Korn/Melassefoder			

Forbruget af Kraftfoder pr. Ko med en Middelydelse paa 12—13 kg vil efter denne Plan i 210 Dage være følgende omtrentlige Mængder:

250 kg D-Bl.	ca. 50 kg	Blodmel/Kødmel
	- 100 -	Oliekager, højprocentige
	- 25 -	— , lavprocentige
	- 75 -	Klid/Maltspire/tørret Mask
150 kg Korn	- 150 -	Korn/Klidmelasse
Ialt:	400 kg	Kraftfoder

Det var imidlertid for en Besætning, som var gunstigt stillet — Hø, stort Roefoder og nogle Oliekager. Der er mange, som kun har Halm og middel Roemængde, samt næsten ikke Oliekager. Hvordan kan man i saa Fald klare Fodringen? Ja, vi maa da prøve at fremskaffe en B-Blanding af den i Tabel 2 a, Ekspl. 2, anførte Sammensætning, ligesom Foderplanen kan opstilles som i Eksemplet anført.

Regner vi her med samme Ydelseshøjde som i første Tilfælde, bliver Forbruget pr. Ko for Vinteren:

ca. 50	kg	Blodmel
- 100	-	Kød-Benmel
- 50	-	Oliekager, højprocentige
- 100	-	Klid/Mask/Maltspirer
- 375	-	Korn/Klidmelasse
ialt: 625	kg	Kraftfoder

En Vinterfoderplan med Anvendelse af Skummetmælk skulde, hvis de fornødne Mælkemængder kan fremskaffes, betinge meget store Kraftfoderbesparelser, idet der, som vist i Tabel 2 b, Ekspl. 3, anvendes indtil 12 kg Skum-

Tabel 2 b.

	Ekspl. 3					Ekspl. 4				
Ydelse 4 % Mm. kg	Roer F. E.	Hø kg	Halm kg	Skm. Mælk kg	A-Bldg. kg	Roer (Sukkerr.) F. E.	Hø kg	Halm kg	AIV-Foder F. E.	A-Bldg. kg
0 — 2,5	3,0	2,5	4	3		3,0	4—5	2	—	
2,5— 5	3,5	2,5	4	6		3,4	4—5	2	1	
5 — 7,5	4,0	2,5	4	9		3,8	4—5	1	2	
7,5—10	4,5	2,5	4	12		4,0	4—5	—	2	
10 —12,5	4,5	2,5	4	12	0,5	4,0	4—5	—	2	1,0
12,5—15	4,5	2,5	4	12	1,5	4,0	4—5	—	2	2,0
15 —17,5	4,5	2,5	4	12	2,5	4,0	4—5	—	2	3,0
17,5—20	4,5	2,5	4	12	3,5	4,0	4—5	—	2	4,0
20 —22,5	4,5	2,5	4	12	4,5	4,0	4—5	—	2	5,0
22,5—25	4,5	2,5	4	12	5,5	4,0	4—5	—	2	6,0

A-Bldg.: 10 kg Blodmel, 90 „ Korn eller 20 „ højproc. Oliekg., 80 „ Korn

A-Bldg.: Som i Ekspl. 3.

metmælk pr. Ko daglig. Med den før nævnte Middelydelse vil der medgaa følgende omtrentlige Mængder:

ca. 2000 kg	Skummetmælk		
- 30 -	Blodmel/Kødmel eller	50 kg	Oliekager
- 270 -	Korn/Klidmelasse —	250 -	Korn
Ialt: 300 kg	Kraftfoder		

En fjerde Plan er vist i Tabel 2 b, Ekspl. 4, ved hvilken der tænkes anvendt store Grovfodermængder. Den forudsætter stor Høavl og megen Ensilage, men giver i saa Fald et meget ringe Kraftfoderforbrug. Med Ydelsen 12—13 kg Mælk i Gennemsnit bliver det omtrent følgende:

ca. 35 kg	Blodmel/Kødmel eller	70 kg	Oliekager
- 300 -	Korn/Klidmelasse —	270 -	Korn
Ialt: ca. 335 kg	Kraftfoder		

De anførte Grovfodermængder vil uden Besvær kunne fortæres af Malkekøerne, og Tabellen repræsenterer det, vi — ifald de nuværende Forhold vedvarer — maa arbejde hen imod at naa.

Vi kan altsaa for Malkekøernes Vedkommende slaa fast, at:

Der maa fodres efter Krisenormer = Normal F. E., lav Proteinmængde.

Der maa laves Kraftfoderblandinger af en anden Sammensætning end den sædvanlige = Animalske Proteinkilder samt Maltspirer, Mask, Lucernemel.

Ungkvæget: Her maa vi ogsaa gaa ned fra Normalnormerne til Krisenormer, men egentlig i højere Grad, hvad F. E. end hvad Protein angaar, idet de sidstnævnte allerede er ret lave, hvad Forsøgene har vist, at de kan være, vel at mærke, naar der anvendes Skummetmælk eller Valle, til Kalvene naar op paa ca. ¾ Aar, og naar der haves god Sommergræsning.

Vore svagtfodrede Hold B i de store Forsøg fik følgende:

Alder Maaneder	F. E.	Protein
0— 2	ca. 1,2	—
2— 3	- 1,5	230
3— 4	- 1,8	260
4— 6	- 2,1	260
6— 9	- 2,6	300
9—12	- 3,0	300
12—15	- 3,2	230
15—18	- 3,5	230
over 18	- 3,5	230

Væksten var hæmmet omkring ½ Aars Alderen og Vægten ved 1. Kælvning ca. 35 kg mindre end normaltfodrede, nemlig 360—370 kg.

Ved Proteinforsøgene var Mængderne til det svagtfodrede Hold:

16 Dage—½ Aar	ca.	260 g	Prot.	2,4	F. E.
½—1 Aar	-	340	—	3,6	—
1—1½ Aar	-	390	—	4,2	—
over 1½ Aar	-	320	—	4,5	—

I Tabel 3, Ekspl. 1, er opstillet en Plan, som nok skal give omtrent normal Tilvækst. Her er Skummetmælken, som det bør ske, strakt ud over længst mulig Tid efter Princippet: lidt — men længe.

Tabel 3.

Alder i Mndr.	Ekspl. 1						Ekspl. 2					
	Mælk, kg sød	Mælk, kg skm.	Korn kg	Roer kg	Hø kg	Halm kg	Mælk, kg sød	Mælk, kg skm.	Valle kg	Korn kg	Roer kg	Hø kg	Halm kg
0— 1	3—6	0—3	Efter Behag				3—6	—	—	Efter Behag			
1— 2	—	6					6—0	1—6	—				
2— 3	—	6	0,8	2	0,5		—	3	3—8	0,5	3	1	
3— 4	—	6	0,8	4	1,5		—	—	10	0,4	4	2	
4— 6	—	6	0,5	8	2,0		—	—	11	0,2	5	2,5	
6— 9	—	6	0,5	12	2,5		—	—	12	0,2	10	2,5	
9—12	—	5	—	16	2,5	1	—	—	12	0,2	14	2,5	1
12—18	—	—	—	20	2,5	2	—	—	12	—	18	2,5	2
over 18	—	—	—	28	2,5	3	—	—	12	—	20	2,5	3

Tabel 3, Ekspl. 2, viser en Plan med Valle som Erstatning for Kraftfoder og Skummetmælk. Den er afprøvet i Forsøg og giver fint Resultat — naar man har god Valle.

Skulde De komme ud for, at man ikke vil unde Kvierne omkring 1¼—2 Aar andet end Roer og Halm, sørg saa for, at Roerne i størst mulig Udstrækning bliver *Kaalroer*, idet der ellers kan blive Tale om Sygdom paa Grund af Vitaminmangel. Sukkerroer eller Runkelroer + Halm er et slet Foder til Ungkvæg, naar det skal gaa alene. Sammen med Skummetmælk og Hø er Sukkerroer derimod et udmærket Foder til Smaakalve.

Med Hensyn til Ungkvægets Mineralstofforsyning kun dette: Ved Fodring med Skummetmælk/Valle og Kløver-Græshø vil Behovet af saavel Kalk som Fosforsyre være dækket. Gives der kun Roer og Halm, er der Mangel paa begge Dele. Der bør da gives et lille Tilskud af Korn eller endnu bedre af Hvedeklid, ¼ kg tilsat 50 g Dicalciumfosfat (sekundært Calciumfosfat), og eventuelt lader man Kalvene have Adgang til Saltsliksten.

Hvad *Gennemførelsen* i Stalden angaar, da er det jo Praksis, som enhver af D'Hrr. sikkert er mere erfarne i end jeg. Dog vil jeg sige Dem et Par Sandheder angaaende denne Side.

For det første *Udvejning* eller *Udmaaling*. Hvis Foderplanen skal faa nogen Værdi, saa maa den følges og følges for hvert enkelt Dyr. Det slaar ikke til, at der udvejes en Sæk pr. Række og saa afsted med det, dryssende ud af Posen. Den, som praktiserer dette, kan ikke betegnes som Fodermester, højst som Røgter.

Nøjagtig Udmaaling til hvert Dyr kan gennemføres; ja, ogsaa med to Blandinger. Trillebør eller Fodervogn med to Rum er ingen Herregaard, og et Litermaal eller lignende, hvis Vægtindhold kendes, er ogsaa overkommelig. Endelig to smaa Tal paa Tavlens Side mod Foder-

gangen, saa er det muligt at fodre individuelt med Kraftfoder til baade 100 og 200 Køer.

Roerne maales mest nøjagtigt med Kurve; men ogsaa med Trillebør lader det sig gøre. Høet vejes engang imellem til en Række, og Halmen eventuelt ligesaa. Hvis man ikke vil gennemføre dette, ja, saa kan man lige saa godt lade være at regne Foderplaner ud, det er omsonst.

Der kræves imidlertid endnu *een* Forudsætning — nemlig *Krybbeskillerum.*

Her hviler Ansvaret imidlertid lige saa haardt paa Ejer og Driftsleder; men mon ikke en Fodermester med lidt Energi og Behændighed vil være i Stand til at overbevise rette vedkommende om, at rationel Fodring uden Krybbeskillerum ikke lader sig gennemføre.

Jeg fristes til at fremdrage Lars Frederiksens gamle Fortælling om Manden, som fortalte ham, at de langhornede Køer efter hans Erfaring afgjort var de bedste, de gav mest Mælk. Da der ikke fandtes Skillerum i Krybberne hos vedkommende Mand, gav Lars Frederiksen ham Ret, det lød højst sandsynligt; men Aarsagen var i alle Tilfælde ikke arvelig, hvis Krybberne forsynedes med Skillerum.

Skillerum kan laves i enhver Stald, selv om det ikke er lige let og lige billigt. Skillerummene betyder, at Køer i Tandskifte og gamle Køer saavel som lidt langsomme Køer ogsaa kan naa at faa ædt deres Kraftfoder- og Roerationer. Hvor de ikke findes, vil det uvægerligt gaa saadan, at nogle faar for meget, og andre for lidt, og kun faa efter Fortjeneste, selv om Køer med nogenlunde ens Ydelse stilles sammen.

At Paapasselighed med Hensyn til Overgange fra et Foder til et andet, fra en Roeform til en anden skal udvises, er en Selvfølge og allerede nævnt.

At frossent Foder, muggent for ikke at sige raaddent Foder, ikke bør anvendes er ogsaa indlysende. Ofte er det dog her Ejer og Driftsleder, der maa bære Ansvaret; men lad dem bare faa det at vide, hvis saadant Foder

bydes Dem til Kreaturerne, en Opfordring jeg er sikker paa, De ikke vil undlade at efterkomme.

Der er mange Forhold, som jeg ikke naar at berøre i disse to Foredrag; men jeg haaber, at en Del af det vigtigste i alle Tilfælde er kommet med, og at De forstaar, at Forsøgslaboratoriet og dets Folk altid søger at være Dem til Nytte i den overordentlig vigtige Samfundsopgave, som paahviler Dem, nemlig at faa Danmarks Grovfoderhøst bedst muligt udnyttet gennem vort Kvæg.

Drifts- og samfundsøkonomiske Virkninger af det danske Landbrugs Mekanisering.

En Udlændings Betragtninger.

Af Dipl.-Hl. *Reinhard Rothe*, Braunschweig.

Forord.

Gennem hyppige Besøg i Danmark i Aarene 1933—39 havde jeg Lejlighed til at lære Danmarks økonomiske og sociale Forhold at kende. I Særdeleshed har jeg gennem Besøg paa nogle større Gaarde i Sommeren 1939 faaet mange Spørgsmaal klarlagt og samlet nyttige Erfaringer, som har fundet Anvendelse i nærværende Afhandling. Iøvrigt har jeg beredvilligst fra Det kgl. danske Gesandtskab i Berlin og Det landøkonomiske Driftsbureau i København saavel som fra Det statistiske Departement modtaget værdifuldt Materiale og alle ønskede Oplysninger.

I.

En Landbrugsbedrift maa ikke opfattes alene som et forretningsmæssigt Foretagende. Ganske vist skal ogsaa Landbrugsbedriften være „rentabel", den skal „betale sig", men det landbrugsmæssige Produktionssted har dog en meget vigtigere Betydning: det er Befolkningens Livsgrundlag. Dette gælder ikke alene, fordi det leverer Planteavls- og Husdyrbrugsprodukter til Befolkningen, uden hvilket Folket heller ikke vilde kunne udføre sit Arbejde og leve sit Liv, men ogsaa set fra et befolkningspolitisk Synspunkt (ved at afgive Befolkningsoverskudet til Byerne) saavel som med Hensyn til Plejen af Bondekulturen indtager Landbrugserhvervet en Særstilling i et Lands Erhvervsliv.

I Øjeblikket lyder Stemmer, som siger, at Danmark for Tiden staar ved et Vendepunkt: Danmark staar nu paa Skillevejen og maa vælge, om det vil være et Industri- eller et Landbrugsland. Professor *Warming* gik i en Afhandling (i Pjecen „Die Industrialisierung Dänemarks unter besonderer Berücksichtigung der Landwirtschaft". Kiel 1936) saa vidt som til at sige: „Omkring Aarhundredskiftet blev der i Tyskland ført en Diskussion om Spørgsmaalet „Landbrugs- eller Industriland", og det var Industrien, der sejrede. Danmark staar nu (i 1936) ved et tilsvarende Vendepunkt, og det er min Overbevisning, at Resultatet vil blive det samme". Hvis denne Profeti blev til Virkelighed, vilde det betyde en stor Fare. Forholdene i Tyskland har vist, at en ensidig Begunstigelse af eet Erhvervsomraade (altsaa f. Eks. Industrien) er ugunstig, og at der kun ved en Udligning mellem Industri og Landbrug (der vil føre til en øget Mekanisering af Landbruget og et voksende Samarbejde mellem disse to Erhvervsomraader) vil kunne findes en Udvej ud af Krisen. Ogsaa Danmark vil kun kunne overvinde denne Krise, hvis det kan tilvejebringe en Udligning mellem Industri og Landbrug. Efterfølgende Afhandling skal søge at vise, hvorledes en saadan Udligning kan finde Sted.

II.

Først skal belyses, i hvilket Forhold de enkelte Ejendomsstørrelser staar til hinanden (Kapital, Bruttoudbytte, Driftsomkostninger — herunder skelnes mellem Maskinomkostninger og Arbejdsomkostninger —, Nettoudbytte og Rentabilitet). Det drejer sig altsaa om en rent driftsøkonomisk, forretningsmæssig Undersøgelse, som skal have til Formaal at vise, om der vil kunne naas en bedre Rentabilitet gennem en øget Mekanisering. Den samfundsmæssige Virkning af øget Mekanisering vil blive behandlet i Afsnit III.

Beregningerne støtter sig til Det landøkonomiske Driftsbureaus Opgørelser for Aarene 1933/34—1936/37.

En Undersøgelse af et Lands landbrugsmæssige Struktur paa Grundlag af Statusopgørelser maa naturligvis have den Skavank, at kun saadanne Forhold vil kunne belyses, som kan angives ved et maaleligt Størrelsesforhold. Ting, som ikke talmæssigt kan udtrykkes, saaledes som f. Eks. Driftslederens personlige Indflydelse paa Bedriften eller Arbejdsbesparelse ved Mekanisering, er saaledes ikke til at angive. En Udjævning af Forskelle fremkaldt af de enkelte Driftslederes ulige Dygtighed vil dog ske derved, at det altid er større Grupper af Ejendomme og ikke Enkeltbedrifter, der stilles op mod hinanden. En yderligere Mangel er det, at Tallene i Statusopgørelsen er Sluttal; de giver et nøje Billede af, hvorledes de enkelte Ejendomsstørrelser forholder sig til hinanden paa een bestemt Dag, sædvanligvis den første og sidste Dag i et Regnskabsaar. Dette er begrundet i selve Statusopgørelsens Væsen, idet den er et Slags Modstykke til den løbende Bogføring. Statusopgørelsens Tal kan kun sige os, paa hvilken Maade, Forholdene stiller sig for en bestemt Ejendomsstørrelse ved Slutningen af et Driftsaar, men vi kan ikke konstatere, hvilke Aarsager, der ligger til Grund for disse Tal, og hvilket Forløb, Udviklingen har haft i Driftsaaret. Trods disse Skavanker giver de af Statusopgørelserne uddragne Tal dog en Oversigt over det danske Landbrugs Stilling i de 4 Regnskabsaar og viser, hvor stort det gennemsnitlige Nettoudbytte har været i disse Aar, og under hvilke Forudsætninger, det er tilvejebragt.

Til Forstaaelse af de efterfølgende Undersøgelser maa der dog henvises til den overordentlig varierende Udvikling af Landbrugets Prisforhold. Af Det landøkonomiske Driftsbureaus Opgivelser fremgaar nemlig den betydningsfulde Kendsgerning, at Prisudviklingen for Landbrugets Produkter paa den ene Side og for Landbrugsmaskinerne og de i Landbruget betalte Lønninger paa den anden Side er meget forskellige, idet Prisen paa Landbrugsprodukterne paa ingen Maade har fulgt Prisen paa Maskiner og Lønninger. Priserne er steget paa følgende Maade:

	Prisstigningen 1933/34 — 1936/37 i %
Landbrugsprodukter	ca. 33,5
Landbrugets Arbejdslønninger	„ 31,5
Landbrugsmaskiner	„ 12,5

Maskinpriserne har i det store og hele tilpasset sig til Danmarks nuværende økonomiske Forhold og Prisudvikling, idet de kun er steget med 12,5 pCt., medens dette endnu ikke er sket i samme Udstrækning med Hensyn til Priserne paa Landbrugsprodukter og de i Landbruget betalte Lønninger. Naar Indextallene for Tiden før Verdenskrigen (1909—14) sammenlignes med Indextallene for Aaret 1936/37 ses det, at Prisen paa Landbrugsmaskiner, men ikke Landbrugsprodukter, omtrent svarer til det almindelige Prisniveau:

Indextal	1909/14	1936/37
Landbrugsprodukter	100	130
Landbrugsmaskiner	100	209
Landbrugets Arbejdslønninger	100	208

De danske Landmænd er altsaa igennem de forholdsvis lave Priser, som de opnaar for deres Produkter paa Markedet, nødt til at være meget nøjeregnende med Hensyn til Anskaffelse af Maskiner og maa ogsaa være meget sparsomme med Hensyn til at holde fremmed Arbejdskraft. Denne Kendsgerning maa der i de nu følgende Undersøgelser tages Hensyn til, idet det er det Grundlag, paa hvilket det skal undersøges, hvorledes Maskinomkostninger og Arbejdsomkostninger øver Indflydelse paa Nettoudbyttet, og i hvilket Forhold disse to Driftsomkostnings-Grupper staar til hinanden.

Med Hensyn til Kapitalen viser denne Oversigt det bekendte Forhold, at Smaabrugene binder betydeligt større Beløb pr. ha end de store Brug. Bruttoudbyttet er aftagende med voksende Ejendomsstørrelse; i Smaabrugene er det over dobbelt saa stort som i Brug paa over 100 ha og overstiger det gennemsnitlige Bruttoudbytte med 32 pCt. Dette beror i Hovedsagen paa det større Hønsehold, Svinehold og Kvæghold. Men ogsaa Driftsomkost-

Oversigt over Maskinomkostninger og Arbejdsudgifter i Kr. pr. ha for de forskellige Ejendomsstørrelser i Aarene 1933/34—1936/37:

Ejendomsstørrelse	under 10 ha	10–20 ha	20–30 ha	30–50 ha	50–100 ha	over 100 ha	Gnst. for alle Brug
1) Kapital 1934	2632	2080	1926	1700	1605	1569	1948
„ 1937	2748	2213	1944	1842	1702	1673	2076
1934/37 i Gens.	2694	2120	1921	1771	1658	1606	2001
2) Bruttoudbytte 1934 ...	792	571	512	449	415	369	532
„ 1937 ...	876	669	563	523	478	456	616
Steget med pCt.	11	17	10	17	15	24	16
1934/37 i Gens.	849	626	539	491	454	416	579
3) Driftsomkost- 1934	705	502	442	382	347	316	461
ninger 1937	835	612	510	470	425	397	564
Steget med pCt.	18	22	15	23	22	25	22
1934/37 i Gens.	768	549	467	422	385	354	506
4) Deraf Maskin- 1934	35	31	26	24	24	27	28
udgifter 1937	39	31	27	26	27	30	30
Steget med pCt.	12	0	5	8	13	10	8
1934/37 i Gens.	38	32	27	25	26	28	29
5) Som 4) i pCt. af Drifts-							
omkostninger ... 1934	5,0	6,2	5,9	6,3	6,9	8,5	6,5
1937	4,6	5,0	5,3	5,5	6,4	7,6	5,7
1934/37 i Gens.	5,0	5,8	5,7	6,0	6,7	8,2	6,2
6) Arb.løn til fremmede							
og til Fam. eget Arb.							
(ud. Driftsled.løn) 1934	261	160	136	116	107	105	148
1937	288	189	155	143	128	127	179
Steget med pCt.	10	18	14	23	20	21	21
1934/37 i Gens.	276	174	146	130	118	116	166
7) Som 6) i pCt. af 1934	37,0	31,8	30,8	30,4	30,8	33,2	32,3
Driftsomkostn. 1937	34,5	30,9	30,4	30,4	30,1	31,9	31,8
1934/37 i Gens.	36,0	31,7	31,2	30,8	30,7	32,6	32,1
8) Nettoudbytte 1934 ...	87	69	70	67	68	53	71
„ 1937 ...	41	57	53	53	53	59	52
formindsket med pCt.	51	11	24	20	21	+11	19
1934/37 i Gens.	81	77	72	69	69	62	73
9) Forrentnings- 1934	3,3	3,3	3,6	3,9	4,2	3,4	3,6
procent 1937	1,5	2,6	2,7	2,9	3,1	3,5	2,5
1934/37 i Gens.	3,0	3,7	3,7	3,9	4,1	3,9	3,6

ningerne for Smaabrugene er større end ved de store Brug. En særlig stor Forskel er der mellem de smaa Bønderbrug og Husmandsbrugene, nemlig 219 Kr. pr. ha.

Maskinomkostningerne er størst pr. ha i Smaabrugene, mindst i de middelstore Brug fra 30 til 50 ha og stiger saa igen i de større Brug. Hvis Maskinomkostningerne derimod angives i Procent af de samlede Driftsomkostninger, er de størst i de store Brug, nemlig gennemsnitlig 8 pCt. af samtlige Driftsomkostninger. Det betyder, at Maskinomkostningernes Andel i samtlige Driftsomkostninger stiger ca. 64 pCt. fra de mindste Brug til de store Brug.

Arbejdsomkostningernes Byrde er størst i Smaabrugene og falder med stigende Ejendomsstørrelse. Meget paafaldende er Stigningen paa 102 Kr. pr. ha i disse Omkostninger for Ejendomme af Størrelse 10—20 ha til de mindste Brug. Fra de store Brug til de mindste Brug er der en Stigning paa 138 pCt. Naar Arbejdsomkostningerne sættes i Forhold til samtlige Driftsomkostninger udgør de for Smaabrugene den absolut største Procentdel, nemlig 36.

Arbejdslønningernes procentiske Andel i Driftsomkostningerne udviser dog langt mindre Forskelligheder mellem Ejendomsgrupperne end de absolutte Udgiftstal. Lavest ligger Procenttallene med 30,7 for Ejendomme i Gruppen 50—100 ha.

Det mest bemærkelsesværdige i foranstaaende Tabel er, at Maskinomkostningerne gennemsnitlig kun udgør 6,2 pCt. af samtlige Driftsomkostninger, medens Arbejdsomkostningerne gennemsnitlig andrager 32,1 pCt. af samtlige Driftsomkostninger. Maskinomkostningerne forholder sig saaledes til Arbejdsomkostningerne som 1 : 5.

Dette Forhold gør det berettiget at drage den Slutning, at der gennem en Sænkning af Arbejdsomkostningerne og en Stigning i Maskinomkostningerne vilde kunne indtræde en Sænkning af begge disse Driftsomkostnings-Grupper, t a g e t u n d e r e e t. Naar der her er Tale om Sænkningen af Arbejdsomkostningerne, saa tænkes der i k k e paa en Lønnedsættelse for den enkelte Landarbejder, men derimod paa en Nedgang i Antallet af Landarbejdere. En saadan Formindskelse vilde stemme overens med Danmarks nuværende samfundsøkono-

miske Stilling, saaledes som det senere vil blive paavist. Der kan endog blive Tale om en Lønstigning for Landarbejderne. I dette Afsnit er Talen imidlertid kun om Sagens driftsøkonomiske Side.

Af Hensyn til Oversigten skal først paa en Maade gaas den modsatte Vej, idet vi vil se paa Spørgsmaalet fra „Maskinfjendens" Side; derefter ud fra Betragtningsmaaden: Forøgelse af Mekaniseringen. Der gives herefter følgende 2 Muligheder:

a) Maskinkontoen indskrænkes. Der kan hertil bemærkes, at en fuldstændig Bortskaffelse af denne Konto ikke er mulig, fordi f. Eks. Harver, Tromler og andre Maskiner stadig maa benyttes. Der vil derfor af de ca. 6 pCt., som Maskinomkostningerne udgør, højst kunne spares de 5. Saa ser Opgørelsen saaledes ud:

Indskrænkning af Maskinkontoen med 5 pCt. af Driftsomkostningerne, Rest	1 pCt.
Forøgelse af Arbejdsomkostningerne med disse 5 pCt., d. v. s., at de hidtidige Lønudgifter paa ca. 32 pCt. af samtlige Driftsomkostninger bliver forhøjet med 1 : 6,4 = 15,6 pCt., hvilket giver	37 „
Ialt	38 pCt.

Her er saaledes gaaet ud fra, at Maskinomkostningernes og Arbejdsudgifternes Andel af samtlige Driftsomkostninger taget under eet er forblevet den samme; den andrager nemlig under de nuværende Forhold rundt regnet 6 + 32 = 38 pCt. Skønt Lønudgifternes Andel af samtlige Driftsomkostninger kun er regnet at blive 5 pCt. højere for ikke at lade den stige mere, end Maskinomkostningerne regnes at være gaaet ned, er det mere end tvivlsomt, om man med en Forøgelse af Lønudgifterne med ca. 15 pCt. vilde kunne beskæftige saa mange flere Arbejdere, at Bortfaldet af maskinelt Arbejde vil

kunne erstattes af Haandarbejde. Naar man yderligere tager den ringere Arbejdsudnyttelse ved Haandarbejde i Betragtning, synes denne Vej ufarbar.

b) Maskinomkostningerne forøges. Lad os antage, at disse fordobles; da vil Opgørelsen ved den tilsigtede, anslaaede ringe Nedgang i Arbejdsomkostningerne paa 25 pCt. stille sig saaledes:

Maskinomkostningerne fordobles	12 pCt.
Arbejdsomkostningerne gaar ned med 25 pCt. til	24 „
Ialt	36 pCt.

Det betyder, at Maskinomkostningerne og Arbejdsudgifterne tilsammen er gaaet ned med ca. 2 pCt., skønt det i Praksis er saaledes, at der ved en Fordobling af Maskinantallet vil blive sparet mange flere Arbejdere end her antaget. Yderligere kommer hertil, at Bruttoudbyttet vil stige endnu mere ved en stærkere Mekanisering. Naar der saa tages Hensyn til, at ogsaa Industrien vil blive hjulpet gennem en stærkere Mekanisering, at endvidere de Landarbejdere, der forsvinder og som i hvert Fald er utilfredse med deres Løn, vil kunne blive optaget i Industrien, saa er denne sidste Vej at anse for den rigtige; de tidligere antydede samfundsmæssige Virkninger heraf vil blive gjort til Genstand for nærmere Omtale i næste Afsnit.

Indholdet af dette Afsnit kan nu sammenfattes saaledes:

1) Den danske Landmand maa prøve paa — under behørig Hensyntagen til de samfundsmæssige Forhold — at gøre sin Bedrift saa rentabel som muligt. Det gunstigste Driftssystem hertil maa findes.
2) Ved Undersøgelsen af et stort Antal Landbrugsbedrifter i Aarene 1933/34—1936/37 fremgik det, at Maskinomkostningerne og Arbejdsomkostningerne gennemsnitligt forholder sig til hinanden som 1 : 5 (ved mindre Brug som 1 : 7, ved større Brug som 1 : 4).

3) Da Arbejdsudgifterne foreløbig vil være i stærkere Stigning end Maskinomkostningerne (Lønningerne i Landbruget har endnu ikke tilpasset sig Industriens) vil Bibeholdelsen af den nuværende Grad af Mekanisering — eller muligvis endog en Formindskelse af den — bevirke Nedgang i Nettoudbytte. Landbruget maa derfor forsøge at faa Mekaniseringsgraden til at stige, ogsaa paa de middelstore Ejendomme.

III.

Der staar endnu det Spørgsmaal tilbage at besvare, om en Forøgelse af Mekaniseringsgraden i det danske Landbrug ogsaa vil kunne anses for forsvarlig set fra et samfundsmæssigt Synspunkt; thi i modsat Fald kan en saadan Forøgelse, trods Fordelene for Landbrugsbedrifterne, ikke komme i Betragtning. Til Besvarelse af Spørgsmaalet skal de nuværende Forhold for Landbrugets store Rival, nemlig den danske Industri, nærmere omtales.

Med Henblik paa Forholdene i Danmark kan der virkelig tales om en Rival; ganske vist har Danmark allerede før Krigen haft en selvstændig Industri, men Forholdene har efter Verdenskrigen gennem det stærke Opsving af den danske Industri tilspidset sig saaledes, at det i Faglitteraturen for Alvor drøftes, om ikke Danmark burde blive et Industriland. For Tyskland, som paa Grund af sine Jordbunds-Rigdomme i langt højere Grad end Danmark synes forudbestemt til Industriland, har nu Verdenskrigens og Efterkrigstidens Erfaringer netop vist, at kun ved et Samarbejde mellem Landbruget og Industrien kan der fremkomme et erhvervsmæssigt Genopsving, og at den ene Part uden den anden eller endog i Kamp mod den anden ikke kan komme ud af en Krisetilstand. Det skal være Opgaven i dette Afsnit at undersøge, om man gennem en stærkere Mekanisering af Landbruget kan fremme Opnaaelsen af erhvervsmæssig Ligevægt mellem Industri og Landbrug og dermed forbedre Danmarks samfundsøkonomiske Stilling.

For at anskueliggøre Udviklingen af den industrielle Produktion i det sidste Tiaar skal Produktions-Indexet for Aarene 1927—37 anføres; det androg, naar det for 1935 sættes lig 100:

1927: 69	1931: 80	1935: 100
1928: 74	1932: 73	1936: 104
1929: 80	1933: 84	1937: 109
1930: 86	1934: 94	

Bortset fra Kriseaarene kan der fastslaas en Stigning i den industrielle Produktionsmængde, den er for Aaret 1937 ca. 58 pCt. højere end for Aaret 1927. Et lignende Billede viser Stigningen af den industrielle Produktion, naar man ser paa den danske Ind- og Udførsel af Maskiner og Maskindele:

	Maskiner og Maskindele: 1000 Kr.	
	Indførsel	Udførsel
1932	23 300	17 400
1933	31 900	21 500
1934	33 663	29 340
1935	32 105	31 839
1936	39 021	39 095
1937	44 011	48 126

Det fremgaar heraf, at Udførslen fra Aaret 1936 oversteg Indførslen; efter alle Solemærker at dømme er en Standsning af denne Eksportstigning ikke at vente. I samme Grad, som Udførslen af industrielle Produkter er steget, er Udførslen af Landbrugsprodukter dalet. Efter Landbrugsraadets Beretninger er Landbrugsudførslen i Procent af den samlede Udførsel gaaet ned som følger:

1932: 81,5 pCt.	1934: 77,4 pCt.	1936: 75,1 pCt.
1933: 80,5 pCt.	1935: 75,1 pCt.	1937: 74 pCt.

Forøgelsen af den industrielle Produktion og den dermed sammenhængende Udførselsstigning saavel som Formindskelsen af Udførslen af Landbrugsprodukter har sin

Aarsag i Danmarks erhvervsøkonomiske Tilknytning til Tyskland (og England).

At Stigningen i den danske Industriproduktion har haft en Omgruppering af Arbejdskraften til Følge, er forstaaeligt; betydende fremfor alt er, at Industrien, som har sit Hjemsted i Byerne, drog Arbejdskraften bort fra Landet. Dette er altsaa at betragte som en Aarsag til Flugten fra Landet, hvis anden Aarsag vi nu skal se nærmere paa, fordi den er af stor Betydning for Besvarelsen af Spørgsmaalet om, hvorledes det spændte Forhold mellem Industri og Landbrug i Fremtiden kan blive forbedret. Warming har i en af sine Bøger bl. a. anført følgende Aarsager til Vandringen fra Land til By:

1) Stigningen i den industrielle Produktion.
2) Fremskridtene i Landbruget bevirker, at en stadig mindre Procentdel af Befolkningen behøves til Fremstilling af de nødvendige Næringsmidler. Den derved sparede Arbejdskraft vandrer ind i Byerhvervene og forøger Forbruget af Byernes Produktion.
3) Landmændene beskæftiger sig nu udelukkende med Landbruget, medens de tidligere ogsaa drev Husflid.
4) I Byerne beskæftiges derfor nu mere end tidligere „indirekte Landmænd", som f. Eks. fremstiller Landbrugsmaskiner.
5) Fremskridtene i Samfærdselen har ført med sig, at meget mere Arbejdskraft end tidligere er beskæftiget indenfor Handelens og Samfærdselens Omraader; Handel og Samfærdsel har fortrinsvis deres Hjemsted i Byerne.
6) Landmændenes Forkærlighed for ugift Arbejdskraft har bevirket, at der ikke bygges tilstrækkeligt af Boliger for Landarbejdere; som gifte kan de kun finde Bolig i Byerne.
7) Da Landarbejderne indtil for kort Tid siden ikke var organiserede, er deres Løn ikke blevet tilpasset Byarbejdernes Lønninger — og dertil kommer yder-

ligere, at den faste Medhjælper, naar han bliver sagt op, ikke alene mister sin Løn, men ogsaa sin Bolig og Kost. Han er altsaa i højere Grad „slaaet ud" end den opsagte Fabriksarbejder med Hensyn til at faa et Værelse et eller andet Sted paa Landet. En af Hovedaarsagerne er imidlertid, at Medhjælperne ikke har nogensomhelst Fremtidsmuligheder.

Antallet af faste Landarbejdere og faste Daglejere er gaaet ned ved den tiltagende Belastning af Landbrugernes Lønningskonto, fremfor alt paa de større Gaarde. Landmanden arbejder af økonomiske Grunde mere end hidtil med i sin Bedrift; for at spare Lønninger erstatter han de faste Daglejere med løse Daglejere (Sæsonarbejdere). Paa Grund af den for Landarbejdere fremdeles ringe Løn flytter stadig flere Landarbejdere bort fra Landbruget og vandrer ind til Byerne. Men netop Problemet d e n f a s t e L a n d a r b e j d e r (Daglejer) er af Betydning for vor Undersøgelse, fordi den faste Landarbejders Medvirken er at opfatte som Grundlaget for en sund og livskraftig Landbrugsbedrift; thi kun en gennem lang Tid med Bedriften forbundet Arbejder, med Fremtidsudsigter i sin Virksomhed, vil præstere den Flid og Omhu med sit Arbejde, som er saa nødvendig i en Landbrugsbedrift og som kan forene Landmanden og Landarbejderen i et Fællesskab.

Den danske Landarbejders Lønforhold skal nu gøres til Genstand for nærmere Omtale, idet netop for lave Lønninger ofte angives at være den væsentligste Aarsag til Flugten fra Landet. Da de faste Landarbejderes Løn bestaar af et Kontantbeløb og Kosten, er det vanskeligt at angive Gennemsnitsstørrelsen af Aarsfortjenesten; af samme Grund er ogsaa en Sammenligning med andre Arbejderes Lønninger vanskelig. Kontantlønnen for faste Landarbejdere har i de sidste Aar ifølge Meddelelser fra Det landøkonomiske Driftsbureau bevæget sig saaledes:

Kontant Løn til faste Landarbejdere og Daglejere 1909—37.

Aar	Faste Daglejere Kr. pr. Aar	Løse Daglejere Kr. pr. Dag	Forholdstal, naar 1909–15 sættes = 100 Faste Daglejere	Løse Daglejere
1909—10	311	1,88	100	100
1914—15	362	2,30		
1931—32	574	3,66	171	175
1932—33	513	3,26	152	156
1933—34	516	3,42	153	164
1934—35	549	3,76	160	180
1935—36	606	4,20	180	201
1936—37	689	4,44	205	212

Til Sammenligning kan anføres, at den gennemsnitlige Timeløn for ufaglærte Arbejdere i Byerne i Aarene 1931—35 har været som følger:

Gennemsnitlig Timeløn for ufaglærte Arbejdere 1931—35:

Aar	Hovedstaden	Provinsbyerne
1931	140	121
1932	139	121
1933	140	121
1934	141	122
1935	144	123

Oversigten over Lønforholdene paa Landet viser, at Lønningerne gik ned for begge Arbejdsgrupper fra 1931/32 til 1932/33, men siden dette Aar har de været i stadig Stigen. Sammenligner man denne Bevægelse med den Timeløn, som ufaglærte Arbejdere har opnaaet, ses det tydeligt, at der ikke her har fundet en saa stærk Tilbagegang Sted i Aarene 1931—33.

Det er iøvrigt bemærkelsesværdigt, at Daglejerlønnen ikke er faldet saa stærkt som de faste Landarbejderes Løn, og siden den Tid er Lønnen for løse Daglejere igen steget stærkere end Lønnen for de faste Landarbejdere. Dette beror sikkert paa, at Efterspørgslen fra Landbrugets Side efter Daglejere er blevet større, en Følge af, at Antallet af faste Medhjælpere er gaaet tilbage.

Selvom der kan gøres Indvendinger imod at sammenligne Medhjælperlønninger med ufaglærte Arbejderes Lønninger i Byerne, fordi den virkelige Værdi af Pengebeløbet er forskellig de to Steder, saa kan det dog anføres, at Medhjælpernes gennemsnitlige Timeløn, naar Kosten lægges til det Beløb, som Pengelønnen beregnes til, ikke oversteg 50 Øre.

Beregnet pr. Dag betyder det, at den ufaglærte Arbejder i København og i Provinsbyerne i Løbet af en 8 Timers Arbejdsdag tjener 11,52 Kr. henholdsvis 9,84 Kr., medens Landarbejderen opnaar 4,44 Kr. + ca. 1 Kr. for Kost, ialt 5,44 Kr. daglig.

Det er forstaaeligt, at denne Udvikling af Lønforholdene har øget Landboungdommens Interesse for at søge Beskæftigelse i Byen. Denne Interesse er forøvrigt ikke blot nu, men allerede gennem mange Aar blevet understøttet af den betydende Forskel i Arbejdstidens Længde paa Landet og i Byen.

Vi har set, at Mængden af Arbejdskraft i Landbruget i de senere Aar — trods Lønstigning — stadig har været nedadgaaende; Aarsagen hertil ligger i, at:

1) Lønnen og Arbejdstiden saa vel som de ringere Fremtidsmuligheder set fra Arbejderens Synspunkt ingen Opmuntring byder for ham til at blive ved Landbruget, men sender ham lige i Armene paa Byerhvervene.
2) Set fra Bedriftens Synspunkt kan ingen ekstra Belastning gennem forhøjede Lønninger finde Sted paa Grund af det allerede lave Nettoudbytte. Man kan nok sige, at der bestaar en Mangel paa Arbejdskraft paa Landet, men kun en Mangel paa Arbejdskraft paa de forhaandenværende Betingelser. Paa den anden Side behøvede Landbruget i det samme Aar 24 000 Arbejdere flere, som ikke var til at skaffe. Efter foranstaaende Bemærkninger synes dette at rumme en

Modsigelse. Af den Kendsgerning, at 24 000 Arbejdere mangler i Landbruget, fremgaar, at Landbruget ikke har Mulighed for at betale disse Arbejdere, som de gerne vilde beskæftige.

Problemet skal blot stilles rigtigt op. Thi naar f. Eks. en Landbrugsbedrift ikke anskaffer et Automobil, fordi Omkostningerne derved ikke vil kunne betales, og kun derfor — saa kan man ikke paastaa, at der bestaar en Mangel paa Automobiler, men derimod nok, at Bedriften mangler denne Automobil.

Mangelen paa Arbejdskraft er simpelthen slet ikke til Stede, og Tilbagegangen i Arbejdskraft for Landbruget har ikke sin Aarsag i Arbejdsmangel, thi Arbejdsmængden har ikke ændret sig, idet det benyttede Landbrugsareal er forblevet saa godt som uændret. Aarsagen til Tilbagegang i Landbrugets Arbejdskraft er i højere Grad den, at Landmændenes Evne til at betale Lønnen er gaaet ned; dette har hovedsagelig sin Aarsag deri, at Priserne paa Landbrugsprodukter i de sidste Aar stedse har været nedadgaaende. En Løsning vil kun være at finde, saafremt Landbrugets Mekanisering bliver langt mere fremskreden. Landmændene vil da ikke kunne komme uden om at anskaffe flere Maskiner og beskæftige flere voksne Landarbejdere. Gifte Landarbejdere er der ingen Mangel paa, og der har heller aldrig været nogen Mangel. Naar det først er blevet bekendt, at ældre, gifte Landarbejdere vil kunne beskæftiges paa gunstige Betingelser, vil der ogsaa findes yngre Arbejdere, der ønsker at erhverve denne Stilling.

Disse gunstige Betingelser kan tilvejebringes derigennem, at en Stigning af Mekaniseringsgraden fører til, at der beskæftiges et mindre Antal Landarbejdere, som i hvert Fald maa have en vis teknisk Uddannelse og derfor kunne opnaa en højere Løn; de højere Lønninger, som de faar betalt, har deres Berettigelse i Arbejdernes bedre Uddannelse.

Maskinanvendelsen maa med dette Formaal for Øje forøges paa alle Ejendomme.

Paa de større Gaarde maa f. Eks. Traktoren betragtes som et uundværligt Supplement til Hestekraften i arbejdstravle Perioder, men en fuldstændig Overgang fra Hestekraft til Traktordrift er stadigvæk en Sjældenhed i det danske Landbrug. Paa de mindre Gaarde har man taget næsten fuldstændig Afstand fra Muligheden af at anvende Traktor, fordi den vil have for faa Arbejdstimer aarligt i Bedriften. Den danske Industri maa gøre sig Anstrengelse for at bringe en mindre og i Indkøb billigere Traktor paa Markedet, eller en saadan maa indføres. I Tyskland er der under det Offentliges Medvirken gjort et stort Fremstød for at motorisere de mindre Gaarde. Men i Danmark er Prisen for en Traktor ogsaa højere end hos os; dertil kommer, at den stærke Udbredelse af Elektriciteten som Kraftkilde er en stærk Hindring for Traktorens Anvendelse, saaledes at der ikke er nogen særlig Interesse til Stede for Traktoren som stationær Drivkraft; tilmed er de nye, billige Dieselmotorer fordelagtigere hertil. Til Trods herfor er Interessen for Anvendelse af Traktorer ret stor paa de mindre Gaarde, og man ser med Opmærksomhed paa Forholdene i Tyskland, i særlig Grad paa de offentlige Foranstaltninger paa dette Omraade.

Det danske Landbrugs nuværende, vanskelige Stilling lader sig forbedre ved en tiltagende Mekanisering i Landbruget, da den store Prisforskel mellem Landbrugsprodukter og Industriprodukter derved vil formindskes. De danske Landmænd spørger sig selv med Rette: Har Landbruget og den enkelte Landmand i Driftsaaret 1937/38, som absolut vil kunne betegnes som et Aar med stigende Konjunkturer, haft en tilsvarende Andel i den Konjunkturgevinst, som de danske Erhverv i Almindelighed har haft? Dette Spørgsmaal maa besvares benægtende. Som Bevis kan anføres, at den skattepligtige Indkomst i Landbruget fra 1925 til 1938 er gaaet ca. 40 pCt. ned, medens den er steget omkring 5 pCt. for de øvrige Erhverv.

Hvis Landbrugets Mekanisering bliver videre udviklet, saa vil det ogsaa lykkes at faa Beskæftigelse til de, der endnu er Arbejdsløse — ganske vist faar Størstedelen Beskæftigelse i Industrien. Landbruget maa nødvendigvis afgive endnu yderligere Arbejdskraft, men vil og skal ogsaa kunne betale de tilbageblivende Arbejdere bedre. Da Maskinomkostningerne kun udgør en ringe Procentdel af samtlige Driftsomkostninger, vil en Forhøjelse af Lønningerne fuldtud være mulig, og samtlige Driftsomkostninger vil til Trods herfor blive mindre. Dette kan dog under alle Omstændigheder kun ske under den Forudsætning, at Produktionen trods den større Anvendelse af Maskiner ikke forøges, saaledes at Priserne ikke derved falder.

Medens den fra Landbruget frigjorte Arbejdskraft for Størstedelen vil kunne finde Beskæftigelse i den danske Landbrugs-Maskinindustri (og dens Hjælpegrene) paa en vis Maade som „indirekte" Landarbejdere, vil de øvrige endnu tilstedeværende Arbejdsløse kunne blive indsat i de øvrige Industrigrene (Warming nævner Fabrikationen af Personautomobiler, Symaskiner, Skrivemaskiner, Kuglelejer, Glas og Porcelæn, fotografiske Apparater o. s. v.). Naar saa yderligere de danske Landmænds Fordringer bliver opfyldt:

1) Lettelser med Hensyn til Ejendomsbeskatningen,
2) At der ikke drives nogen yderligere Beskæftigelsespolitik, som bygger paa Importbegrænsninger, og sluttelig:
3) Opnaaelse af et lavere Renteniveau,

saa turde Landbruget i Samarbejde med Industrien have faaet et sundere økonomisk Grundlag for Fremtiden.

Dette økonomiske Samhørighedsforhold mellem Landbrug og Industri med Henblik paa en stærkere Mekanisering af Landbruget har *Dencker* givet følgende træffende Eksempel paa; han siger bl. a.: „En Landmand

køber sig en lille Universal-Traktor og erstatter med den sine to Heste. Derved bliver ca. 2 ha frigjort til Produktion af Salgsprodukter til menneskelig Ernæring. Han sælger altsaa mere i Byen og køber derfor atter mere fra Byen. Hans Bedrifts ydre Kredsløb, som gaar over Byens Byttemarked, er forøget. Derved er der blevet skabt Arbejde i Byen. Landmand B., hvis Bedrift er nøjagtig lig Landmand A.'s, anvender nu som før Trækdyr, hvis Foder bliver produceret i egen Bedrift. Sammenlignet med A er Bedriftens indre Kredsløb forøget, det ydre derimod mindre. I Byen bliver der intet Arbejde skabt. Hvori ligger nu Forskellen mellem A. og B.? I første Tilfælde bliver Mennesker ernæret i Byen, i andet Tilfælde Hestene derude paa Marken. Vi har imidlertid intet Problem med Arbejdsløshed blandt Heste, derimod blandt Mennesker, som alle har en Ret til Arbejde."

Noget lignende stiller det sig ogsaa her, men Eksemplet er dog kun rigtigt anvendt, hvis Bedriftens og Landarbejdernes Købekraft forøges, ikke gennem en Forøgelse af Produktionen, men gennem en Stigning af Nettoudbyttet og højere Løn.

Konklusion.

1) Opblomstringen af dansk Industri, som har sin Aarsag i Danmarks økonomiske Tilknytning til Udlandet, byder gunstige Forudsætninger for en stærkere Mekanisering af Landbruget.
2) Den voksende Flugt fra Landet har sine Hovedaarsager i de ugunstige Beskæftigelsesforhold og de utilfredsstillende Lønvilkaar. De daarligere Beskæftigelses- og Lønforhold kan stilles gunstigere derved, at Mekaniseringsgraden bliver forøget.
3) De samfundsøkonomiske Virkninger af en stærkere Mekanisering vil være følgende:
   a) Selvom Arbejder-Afskedigelser paa Landet i Almindelighed vil betyde et forøget Udbud af Arbejdskraft og dalende Lønninger, vil Følgerne

heraf ikke indstille sig saaledes i Danmark. Den danske Industri er nemlig under Udbygning, og den ledige Arbejdskraft vil derfor blive overtaget af Industrien, saa at en Sænkning af Lønningerne saavel i Industrien som i Landbruget ikke vil være at frygte.

b) Den stærkere Mekanisering vil fremkalde en Nedgang af Driftsomkostningerne. I intet Tilfælde bør den dog tjene til, at Produktionen vokser, men skal kun formindske Tabskontoen. I Betragtning af Danmarks Bestræbelser mod Selvforsyning ligger en Forøgelse af Landbrugsproduktionen heller ikke i Landets Interesse, men derimod en Forøgelse af den industrielle Produktion. Priserne paa Landbrugsprodukter vil ikke gaa ned af den Grund.

c) Forhøjelsen af Lønningerne i Landbruget, som vil tilpasse sig Industriens Lønninger som Følge af Arbejdskraftens tekniske Uddannelse, bevirker en Stigning i Købekraft for Landbrugets Arbejdere, hvilket igen virker gunstigt ind paa Afsætningen af den forøgede industrielle Produktion.

Den stærkere Mekanisering vil altsaa kunne lade sig gennemføre uden nævneværdige økonomiske Forstyrrelser og vil kunne skabe en Udligning mellem Industri og Landbrug. Det drejer sig paa en vis Maade kun om, at et Antal forhaandenværende Landarbejdere præsterer en større Del af deres hidtidige Landbrugsarbejde i Landbrugs-Maskinfabrikkerne, thi i enhver Landbrugsmaskine findes et præsteret Arbejde, som kommer de egentlige Landarbejdere tilgode.

I Overensstemmelse hermed er der kun Tale om en Arbejder- og Arbejdsomflytning.

†

Sigurdur Sigurdsson.

1872—1940.

Sigurdur Sigurdsson.

I en Alder af 68 Aar er den fhv. islandske Landbrugsdirektør *Sigurdur Sigurdsson* afgaaet ved Døden. Ved hans Bortgang har Island mistet den Mand, der i den første Tredjedel af dette Aarhundrede spillede en fremtrædende Rolle indenfor de landøkonomiske Omraader.

Sigurdsson hørte til det Hold af Landbrugskandidater, der udgik fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole i København i 1902, hvortil ogsaa hører mange af de førende Skikkelser blandt danske Landøkonomer.

Straks efter afsluttet Eksamen paa Landbohøjskolen blev han ansat som Forstander paa Landbrugsskolen „Hólar" i Island, en Stilling han beklædte til 1920. Som Forstander udmærkede han sig især i den Retning at skabe levende Interesse for Landbruget og lære Eleverne at tage fat med den samme Ildhu og Energi, som han selv var besjælet af.

Med hans Indtræden i den Kreds, der beskæftigede sig med landbrugsfaglig Oplysning paa den Tid, gik Uddannelsen af islandske Landmænd ind i en ny Fase, og den Skole, han bestyrede, blev stærkt besøgt.

Allerede som ganske ung udviste han stærkt Initiativ. Saaledes var han i 1903 Ordføreren ved Stiftelsen af „Nordlandets Kulturforening" (Ræktunarfélag Nordurlands), der havde Skovdyrkning og Kultivering til Formaal, men senere er gaaet over til at blive en Forsøgsinstitution. Hans Indflydelse har rakt langt ud over Landets Grænser. I 1915 var han raadgivende og sørgede for Indkøb og Valg af de Faar, der blev eksporteret fra Island til Grønland og dannede Ophavet til Grønlands nuværende Faarebestand. Flere Gange har han rejst til Grønland som raadgivende, landbrugskyndig Konsulent for Grønlands Styrelse.

I 1920 blev Sigurdsson kaldet til en Stilling som Formand for det islandske Landbrugsselskab (Búnadarfélag Islands), hvis Direktør han blev i 1923.

Under hans Førerskab paa dette Omraade er islandsk Landbrug gaaet ind i en ny Epoke. I 1923 vedtog Islands Alting et Lovkompleks, der tilsiger Statens Støtte til Landmanden til Grundforbedring og Kultivering, Opdyrkning og Anskaffelse af Maskiner m. m., og selv om Sigurdsson ikke var alene om at udarbejde Lovforslaget, blev det i udstrakt Grad præget af hans Ideer.

Disse Love, der blev inddelt i 7 Afsnit, omhandlede saaledes: Landbrugsorganisationerne, Jorddyrkning og Planteavl, Anskaffelse af Redskaber og Maskiner, Laan til Opdyrkning, Statens Jordbesiddelser, Arvejord og Oprettelse af nye Brug.

Selv om Loven i de Aar, der er gaaet, er blevet underkastet Revision, kan det fastslaas, at de Forbedringer og Fremskridt, den har foranlediget indenfor islandske Landboforhold, i væsentlig Grad kan tilskrives Sigurdssons Arbejdsindsats paa dette Omraade, og hertil vil hans Navn uløseligt blive knyttet i det islandske Landbrugs Historie.

Sigurdsson tog sin Afsked fra Stillingen som Landbrugsdirektør i 1935.

Fra Sigurdssons Haand som Landbrugsforfatter foreligger baade Bøger og en Række Afhandlinger i Tidsskrifter, hovedsagelig paa Islandsk, men ogsaa paa andre nordiske Sprog.

Det vil her være nærliggende at nævne hans Afhandling i Tidsskrift for Landøkonomi (Hæfterne 9 og 10, 1938): Landbrug i Grønland, hvori han ud fra sit rige Kendskab til Forholdene deroppe skildrede det primitive Landbrug og dets fremtidige Udviklingsmuligheder, som laa ham stærkt paa Sinde. I Anledning af Det islandske Landbrugsselskabs 100-Aars Jubilæum i 1937 skrev Sigurdsson en Artikel i Tidsskrift for Landøkonomi (Hæfte 9, 1937), hvori han redegjorde for Landhusholdningsselskabets Virksomhed til Fremme af det islandske Landbrug. Landbrugets Forhold i Island, Grønland og Danmark omfattedes af Sigurdsson med usædvanlig Interesse, og der ligger ligesom noget symbolsk deri, at hans sidste større Arbejde blev en Bog om Danmarks Indsats for det islandske Landbrug, der udkom paa Dansk i indeværende Aar.

Sigurdssons Navn var kendt over hele Norden blandt dem, der beskæftiger sig med Landbrugsforhold. Han havde Venner overalt, men især havde han mange i Danmark.

Gisli Kristjansson.

Foreløbig Oversigt over Landbrugets Driftsresultat i Regnskabsaaret 1939—40.

Det landøkonomiske Driftsbureaus aarlige Oversigt vedrørende 200 Landbrugsregnskaber fremkom som sædvanlig omkring Midten af Oktober Maaned. Angaaende Regnskabsmaterialets Sammensætning, Fordeling m. v. kan henvises til selve Beretningen og til Anmeldelser i tidligere Aargange af Tidsskrift for Landøkonomi. Det maa her være tilstrækkeligt at konstatere, at der ikke er sket nævneværdige Forskydninger i Forhold til tidligere Aar.

Medens de to foregaaende Driftsaar for Landbruget var jævnt gode og forholdsvis normale Aar, har Aaret 1. Juli 1939—30. Juni 1940 i høj Grad været præget af de ekstraordinære Forhold, som Krigen har fremkaldt. Dog var Høstudbyttet, der dannede Grundlaget for Husdyrenes Fodring i Regnskabsaaret, naturligvis ikke paavirket heraf. Høsten 1939 var, taget som Helhed, af den i de senere Aar normale Størrelse, d. v. s. godt 110 Mill. Afgrødeenheder. Af de enkelte Afgrøder er der egentlig kun Grund til at fremhæve Sukkerroerne, der gav et usædvanlig godt Udbytte.

Beretningen indledes med en Oversigt over P r i s f o r h o l d e n e, og som det var at vente, udviser denne Oversigt en lang Række af Prisstigninger. For mange af de vigtigste Salgsvarers Vedkommende indtraf Stigningen dog først hen mod Slutningen af Regnskabsaaret, hvorfor den i Regnskabsaaret opnaaede Pris laa væsentlig under Prisen ved Aarets Slutning. Kartoffelpriserne havde Rekorden med Hensyn til Prisstigning (110 pCt.), men da

Tabel 1. Bruttoudbytte i Kr. pr. ha.

	Produkter fra				Forskelligt	Ialt 1939—40	Ialt 1938—39
	Planteavlen	Kvæghold det	Svinehold det	Andre Husdyr			
Sjælland	148	357	218	68	30	821	734
De sydlige Øer	364	316	175	69	27	951	846
Fyn	144	423	227	154	50	998	866
Østjylland	83	366	214	99	30	792	730
Nordjylland	50	266	163	33	24	536	481
Vest- og Midtjylland	34	364	194	89	29	710	655
Under 10 ha	53	510	309	199	63	1134	1035
10—50 „	97	332	187	62	24	702	636
Over 50 „	185	235	110	29	15	574	501
Alle 200 Brug 1939—40	102	356	202	87	31	778	—
De samme Brug 1938—39	83	324	184	82	30	—	703

Salgsmængderne til Gengæld var smaa, har disse Priser kun undtagelsesvis været af større Betydning for Rentabiliteten.

Handelsværdi og Bogført Værdi af Landbrugsejendommene er endnu i dette Regnskabsaar ikke steget saa meget, at dette Beregningsgrundlag for Forrentningsprocenten er forrykket i nævneværdig Grad. Saavel den bogførte Værdi som Handelsværdien steg kun med ca. 1 pCt.

Bruttoudbyttet. Den Del af Bruttoudbyttet, der stammer fra Planteavlsprodukter, er i Forhold til foregaaende Aar steget med 23 pCt., medens den Del, der stammer fra Husdyrproduktionen, er steget med 9 pCt. I Overensstemmelse hermed er det de større Brug, med det store Salg af Planteavlsprodukter, der har procentisk størst Stigning i Bruttoudbyttet. Stigningen udgør 14,5 pCt. for Brug over 50 ha, mod kun 9,5 pCt. for Smaabrugene.

Allerede i dette Regnskabsaar er iøvrigt Realisationssalg af Besætningerne begyndt at paavirke Bruttoudbyttet (og dermed ogsaa Forrentningsprocenten). Det viser sig nemlig, at den Del af Bruttoudbyttet, der stammer fra Tilvækst og Salg af Kreaturer, i Forhold til i Fjor er vokset

Tabel 2. Driftsomkostninger i Kr. pr. ha.

	Legemligt Arbejde	Driftslederløn	Kraftfoder	Kunstgødning	Andre Vareindkøb	Øvrige Omkostninger	Ialt 1939—40	Ialt 1938—39
Sjælland	229	80	136	24	62	168	699	628
De sydlige Øer	267	83	115	48	58	185	756	715
Fyn	313	81	189	25	75	178	861	753
Østjylland	236	68	140	30	68	148	690	630
Nordjylland	155	46	74	25	57	104	461	421
Vest- og Midtjylland	201	53	134	31	71	120	610	564
Under 10 ha	365	70	265	28	106	185	1019	902
10—50 „	194	67	104	30	60	136	591	544
Over 50 „	152	54	63	32	40	119	460	430
Alle 200 Brug 1939—40	226	66	134	30	66	144	666	—
De samme Brug 1938—39	214	59	111	28	55	138	—	605

med ikke mindre end 24 pCt., medens den gennemsnitlige Stigning for alle Landbrugsprodukter kun beløber sig til ca. 10 pCt.

Driftsomkostningerne. Ogsaa disse udviser stærkt stigende Tendens, omend Forøgelsen er mindre end Stigningen i Bruttoudbyttet. Dette skyldes dog ikke, at Indkøbsvarer procentisk er steget mindre end Salgsvarer — tværtimod. Forklaringen maa først og fremmest søges deri, at Landbrugene — i Lighed med „Forretningen Danmark" — har en stærkt positiv Handelsbalance. Der er indkøbt mindre Mængder navnlig af Foderstoffer og Kunstgødning. Specielt ved Besparelser paa Kunstgødnings-Kontoen opnaas en øjeblikkelig Rentabilitetsforbedring, idet Besparelsen i Udgifter sker med øjeblikkelig Virkning, medens den deraf følgende Nedgang i Indtægter tidligst kan indtræffe i det efterfølgende Regnskabsaar. Af andre Forhold, der bidrager til et gunstigt Driftsresultat i 1939—40, kan nævnes, at de formindskede Beholdninger ved Aarets Slutning er vurderet til en højere Enhedspris, og at Formindskelsen af de Beholdninger, der sædvanemæssigt ikke medtages i Regnskabet, ogsaa ten-

Tabel 3 Samlet Oversigt over Driftsresultatet.

	Kr. pr. ha				Nettoudbytte 1939—40			Nettoudbytte 1938—39		
	Landbrugskapital		Bruttoudbytte	Driftsomkostninger	Kr. pr. ha	i pCt. af		Kr. pr. ha	i pCt. af	
	Bogført Værdi	Handelsværdi				Bogført Værdi	Handelsværdi		Bogført Værdi	Handelsværdi
Sjælland	2502	2996	821	699	122	4,9	4,1	106	4,3	3,6
De sydlige Øer	2667	3440	951	756	195	7,3	5,7	131	4,9	3,8
Fyn	2869	3512	998	861	137	4,8	3,9	113	4,0	3,3
Østjylland	2387	3054	792	690	102	4,3	3,3	100	4,2	3,3
Nordjylland	1503	2092	536	461	75	5,0	3,6	60	4,0	2,9
Vest- og Midtjylland	1854	2545	710	610	100	5,4	3,9	91	5,0	3,6
Under 10 ha	3007	4044	1134	1019	115	3,8	2,8	133	4,5	3,3
10—50 „	2046	2588	702	591	111	5,4	4,3	92	4,5	3,6
Over 50 „	1768	2191	574	460	114	6,4	5,2	71	4,0	3,3
Alle 200 Brug 1939—40	2216	2855	778	666	112	5,1	3,9	—	—	—
De samme Brug 1938—39	2195	2821	703	605	—	—	—	98	4,5	3,5

derer i Retning af at frembyde et for gunstigt Billede af den øjeblikkelige Stilling. Den Prisforskydning, som gjorde sig gældende i forrige Regnskabsaar, var nemlig i Virkeligheden først mod Slutningen af Aaret i Landbrugets Favør. Medens Landbrugsprodukter som Helhed steg 11 pCt., steg Foderstoffer saaledes 40 pCt., Kunstgødning 14 pCt., Bygningsomkostninger (fra et i Forvejen højt Niveau) med 20 pCt., Redskaber og Maskiner 15 pCt. og Lønninger 7 pCt.

Hvis Landbruget havde sluttet Regnskabsaaret med et Driftsapparat af „Levende og Dødt" af samme Størrelse og til samme Værdi som det, hvormed Regnskabsaaret begyndte, maatte Driftsresultatet efter alle Solemærker at dømme være blevet væsentligt ringere end det, som den foreløbige Beretning nu viser.

Nettoudbyttet (d. v. s. Forskellen mellem Bruttoudbytte og Driftsomkostninger). Den allerede nævnte Forskydning i Bruttoudbyttets Størrelse mellem de smaa og store Brug uddybedes yderligere derigennem, at Driftsomkostninger-

Tabel 4. Nettooverskud, Indkomsten af den gældfri Ejendom samt Familiens opnaaede Arbejdsfortjeneste.

Kr. pr. ha.

	Landbrugets Nettooverskud						Indkomst af den gældfri Ejendom		Familiens opnaaede Arbejdsfortjeneste	
	1939—40			1938—39						
	Nettoudbytte	Rentekrav (5% af Handelsværdien)	Nettooverskud	Nettoudbytte	Rentekrav (5% af Handelsværdien)	Nettooverskud	1939—40	1938—39	1939—40	1938—39
Under 10 ha	115	202	÷ 87	133	200	÷ 67	*459*	*460*	257	260
10—50 „	111	129	÷ 18	92	128	÷ 36	234	208	105	80
Over 50 „	114	110	4	71	108	÷ 37	171	122	61	14
Alle 200 Brug	112	143	÷ 31	98	141	÷ 43	274	251	131	110

ne steg stærkest for Husmandsbrugene og mindst for de store Gaarde. Følgelig skete der en meget betydelig Ændring af Forholdet mellem Nettoudbyttet paa de forskellige Ejendomsstørrelser — en Ændring, der i høj Grad var i Husmandsbrugets Disfavør.

For alle Landbrug under eet steg Nettoudbyttet fra 98 til 112 Kr. pr. ha og Forrentningsprocenten fra 3,5 til 3,9 i Procent af Handelsværdien. I Forhold til den bogførte Værdi udgjorde Stigningen 0,6 pCt., nemlig fra 4,5 til 5,1 pCt., d. v. s. at Landbruget første Gang i en meget lang Aarrække naaede op paa, hvad man regner for normal Rente.

Af Beretningen fremgaar dog (Tabel 4), at den beregnede Rente laa lidt højere for disse 200 Landbrug, saaledes at der fremkom et regnskabsmæssigt „Overskud" paa ÷ 31 Kr. pr. ha, fordelt med ÷ 87 Kr. for Husmandsbrugene, ÷ 18 for Gaardmandsbrugene og + 4 for de større Gaarde.

I det foregaaende er flere Gange hentydet til den stedfundne Forskydning i Forholdet mellem store og smaa Brugs Økonomi. Efter Anmelderens Skøn giver dog Tal-

lene i Tabellerne 1—3 et noget fortegnet Billede af Husmandsbrugenes Indtægtsforhold og økonomiske Stilling, hvilket i det følgende skal nærmere uddybes.

I enkleste Form ser Forskydningen mellem Rentabiliteten i de 3 Grupper, Beretningen omhandler, saaledes ud:

Kr. pr. ha	Husmandsbrug		Gaardmandsbrug		Større Gaarde	
	I Fjor	I Aar	I Fjor	I Aar	I Fjor	I Aar
Bruttoudbytte	1035	1134 (+ 99)	636	702 (+66)	501	574 (+73)
Driftsomkostn.	902	1019 (+117)	544	591 (+47)	430	460 (+30)
Nettoudbytte:	133	115 (÷ 18)	92	111 (+19)	71	114 (+43)
Forrentnings-procent:	*4,5*	*3,8*	4,5	5,4	4,0	6,4

En nærmere Betragtning af Husmandsbrugets Indtægtsforhold (Tabel 4) viser imidlertid, at Indtægt af gældfri Ejendom (d. v. s. Nettoudbytte + Familiens Arbejdsfortjeneste) udgør 459 Kr. i Aar mod 460 Kr. i Fjor. Følgelig maa 17 Kr. af den samlede Nedgang i Nettoudbytte paa 18 Kr. være blevet opvejet af et højere Vederlag for Familiens eget Arbejde. Husmandsbruget har saaledes i Virkeligheden haft saa godt som uforandrede Indtægter; da den bogførte Værdi af Landbrugskapitalen praktisk taget ogsaa er uændret, forekommer det noget misvisende, at Husmandsbrugene fremtræder med en Nedgang i Forrentningsprocenten paa ikke mindre end 0,7 pCt., nemlig fra 4,5 til 3,8 pCt.

Selv om de foreløbige Beretninger ikke er direkte sammenlignelige fra Aar til Aar, ligger det dog i denne Forbindelse nær at paapege, at der ogsaa er en paafaldende stor Stigning i Arbejdsudgifter i Husmandsbrugene set i Forhold til Aaret før og set i Forhold til de andre Ejendomsgrupper. Tallene var følgende (Kr. pr. ha):

	1938/39	1939/40	Stigning i Arbejdsudg.	Af disse forbliver hos Ejeren ca.
Husmandsbrug	404	435	(+31	25)
Gaardmandsbrug	246	261	(+15	5)
Større Gaarde	201	206	(+ 5	0)

Der er saaledes en samlet Forskel fra Husmandsbrugene i Fjor til Husmandsbrugene i Aar paa ca. 30 Kr. pr. ha, hvilket svarer til ca. 25 pCt. af det samlede Nettoudbytte eller ca. 1 pCt. i Forrentningsprocenten. Hvad enten denne Forskel nu skyldes tilfældige Variationer — hvilket dog er usandsynligt — eller, at man i Regnskabsføringen har forhøjet Vederlaget for Familiens eget Arbejde, saa er der her et Forhold, som der ikke mindst med Henblik paa de nærmest kommende Aar er al mulig Grund til at have Opmærksomheden henvendt paa.

Uden i mindste Maade at være Spaamand tør man nok forudsige, at Husmandsbrugets Produktion vil blive nedadgaaende. Derimod kan Arbejdsforbruget i Husmandsbruget ikke ventes at gaa ret meget ned, da det for Størstedelen drejer sig om fast tilstedeværende Arbejdskraft. Uforandrede Arbejdsudgifter og faldende, maaske endda stærkt faldende Bruttoudbytte vil medføre, at Arbejdsomkostningerne sluger en stadig større Del af Nettoudbyttet. Samtidig vil antagelig Landbrugskapitalen grundet paa Prisstigningerne holde sig uforandret eller maaske endda stige.

Medens Forholdene antagelig vil udvikle sig i Retning af en daarligere Udnyttelse af Arbejdskraften i Husmandsbruget, vil dette næppe give sig regnskabsmæssigt Udslag, idet der sikkert stadig vil blive opført lige saa mange Arbejdsdage til samme Betaling. Følgen heraf bliver, at hele Tabet ved den formindskede Produktion og ringere Arbejdsudnyttelse viser sig i Form af formindsket Nettoudbytte. Dette Forhold vil i høj Grad bidrage til at faa Husmandsbrugene til at fremtræde med en meget lav Forrentningsprocent.

Hvad enten nu denne ventelig meget lave Forrentningsprocent bliver brugt som Agitationsgrundlag mod Udstykningen eller til Beregning af konjunkturbestemt Rente for Statshusmændene, forekommer det lige uheldigt, at Forrentningsprocenten er undergivet langt større Svingninger end de faktiske Indtægter, som de paagældende Husmænd

har. Forholdet er omtrent det samme som, hvis man vilde regulere en bestemt Ydelse efter Indtægt saaledes, at hvis Indtægten f. Eks. svingede mellem 410 og 490, foretog man Reguleringen alene efter Tallene 10—90. Nettoudbyttet i Husmandsbruget er — som nærmere omtalt i det foregaaende — nærmest kun at betragte som den øverste Del af Indtægten og er derfor, taget for sig, et højst ufuldkomment Udtryk for Brugenes økonomiske Stilling.

Som Forholdene ligger i Øjeblikket, er det dog utvivlsomt saadan, at det noget for mørke Billede af Husmandsbrugets Stilling, som Forrentningsprocenten giver, kan have sin Berettigelse derved, at Pengenes Købekraft i samme Periode har været faldende.

Den foreløbige Beretning fra Det landøkonomiske Driftsbureau plejer at slutte med nogle Bemærkninger om Fremtiden og Fremtidsudsigterne for det Regnskabsaar, vi er nogle Maaneder inde i, naar Beretningen udkommer. Disse Betragtninger savnes i Aar, men i selve den Kendsgerning, at de er udeladt, er vel tydeligere end med mange Ord sat en Streg under den Usikkerhed, der præger Udsigterne for Landbrugsproduktionen.

A. N.

Litteratur.

Skadedyr i Korn og Mel.

Teknologisk Instituts Skadedyrlaboratorium har med økonomisk Støtte af Carlsen-Langes Legatstiftelse ladet udarbejde et fortrinligt lille Skrift om visse Skadedyr, der angriber Korn og Mel.

Det er ikke alene Rotter og Mus, der gør Indhug i vort indhøstede Korn og øvrige Forraad og derved paafører den enkelte Landmand og Samfundshusholdningen store Tab. Knap saa synlige i deres Virksomhed, men sikkert mindst lige saa stærkt ødelæggende, er de Kornsnudebiller og lignende Ødelæggelsesdyr, som en skønne Dag faar Korndyngen til at blive „levende". Deres Larver har udhulet Kærnerne, saaledes at kun Skallen er tilbage.

Det er store Mængder af Korn og øvrige Næringsstoffer for saavel Mennesker som Dyr, der hvert Aar ødelægges som Følge af disse Skadedyrs Virksomhed, og der er netop under de nuværende Forhold, da „Korn er Brød", en særlig Anledning til at indskrænke enhver saadan Form for Ødelæggelse til det mindst mulige.

Den udsendte Pjece redegør paa en fortrinlig Maade for de enkelte Skadedyrs Udseende, Livsforhold og Angreb og giver Anvisning paa, hvorledes man bedst bekæmper dem. Der omtales saaledes bl. a. Kornsnudebillen, Ris-Snudebillen, Rismelbillen, Brødbillen (angriber ogsaa f. Eks. Byggryn), Melskrubben m. fl. samt Melmøllet, Kornmøllet, Frømøllet og Melmiden, d. v. s. de mest almindelige Skadedyr paa vore Kornlofter, i Møllerier, Bagerier, Spisekamre o. lign. Steder.

Pjecen er forsynet med mange fremragende Illustrationer, og det er en af de Pjecer, som man *læser* og *gemmer*. Man ved nemlig ikke, hvad Dag man faar Brug for de Raad og Anvisninger, som paa saa let forstaaelig Maade er givet deri.

C. A. N.

Udkomne Bøger.

Stambog over Heste af Frederiksborg-Race og svært Halvblod, Bind XXI. Frederiksborg-Race, Hingste Nr. 341—349, Hopper Nr. 1444—1511. Svært Halvblod, Hingste Nr. 168—169, Hopper Nr. 463—483. Ved Alf. L. Søndergaard, Statskonsulent. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Udvalg for Stambogsføring for Heste af Frederiksborg-Race og svært Halvblod. Ill. 17 + 156 Sider (Slagelse 1940).

Beretning om De samvirkende danske Landboforeningers Virksomhed i Aaret 1939—40. Udarbejdet af Sekretariatet. 202 Sider (København 1940).

Aarsberetning om Det kongelige danske Landhusholdningsselskabs Virksomhed i 1939—40. Udarbejdet af Selskabets Sekretariat. 148 Sider (København 1940).

Statens Smørbedømmelser. Aarsberetning for 1939. 41 Sider. (København 1940).

14. Beretning fra Statens Foderstofkontrol (Landøkonomisk Forsøgslaboratoriums Foderstofkontrol). Kontrollens Virksomhed i Tiden 1. September 1939—31. August 1940. Ved A. C. Andersen og J. Gredsted Andersen. 176 Sider (København 1940).

26. Beretning fra Statens Forsøgsmejeri. Forsøg med Pladeapparat „Kolding", Type 2 B. K. d. til Højpasteurisering samt Lavpasteurisering af Konsummælk. 39 Sider. Fh. August Bangs Forlag (København 1940).

Meddelelser fra Akademiet for de tekniske Videnskaber. A. T. V. 1940, Nr. 1. Aarsberetning for 1939 m. m. 128 Sider (København 1940).

5. Aarsberetning fra I. E. Ohlsens Enkes plantepatologiske Laboratorium 1. April 1939—31. Marts 1940. Ved Paul Neergaard. Med Resumé paa Engelsk og Esperanto. 14 Sider. (Kbhvn. 1940).

Mund- og Klovesyge-Vaccinen og dens Betydning for Bekæmpelsen af Mund- og Klovesygen. Af Veterinærdirektør Gerhard Petersen, København. 38 Sider. Særtryk af Svensk Veterinærtidsskrift, 1940.

Landbrugets Prisforhold i September Maaned 1940.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -Sept.	Sept. Md.	Jan. -Sept.	Aug. Md.	Sept. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri)[1]	13,52	13,25	13,33	16,63	18,25	20,29
Smør, Notering	239	235	240	288	324	358
do., Afregningstal	243	240	243	293	324	358
Ost, 20 pCt.	91	88	90	116	127	146
Æg	113	97	126	119	128	165
Slagterisvin, 1.Kl., m. Kort (sl.V.)	175	172	170	184	185	198
do. uden Kort (do.)	123	123	125	—	80	—
Slagtekøer, Kbhv., 1. Kl. (lev.V.)	57	56	66	69	76	88
Stude og Kvier, Esbj., 1. Kl. (do.)	66	64	70	81	89	98
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk.	46	48	45	29	22	28
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk.[2]	424	425	425	396	390	406
Unge Heste, Odense, Kr. pr. Stk.	1126	1101	1113	1377	1450	1450
Hvede, Sælger	16,05	15,20	18,75	(21,83)	28,00[3]	28,00[3]
do., Køber	15,73	14,86	18,13	—	—	—
Rug, Sælger	16,83	15,53	19,63	(23,36)	29,00[3]	29,00[3]
do., Køber	16,50	15,19	19,00	—	—	—
Byg, 2/r, Sælger	13,77	12,41	16,75	(21,33)	25,00[3]	25,00[3]
do., Køber	13,43	12,08	16,25	—	—	—
Havre, Sælger	14,51	13,14	16,88	(21,28)	25,00[3]	25,00[3]
do., Køber	14,00	12,62	16,25	—	—	—
Hø	8,63	8,00	9,75	15,67	—	27,25
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	6,13	5,45	7,50	16,30	—	15,00
Runkelroefrø. VIII-St.	70	63	75	127	150	168
Kaalroefrø	59	56	60	166	263	315
Rødkløverfrø, sildig	291	240	283	387	380	400
Hvidkløverfrø	507	429	513	653	495	563
Hundegræsfrø	112	120	83	96	75	78
Alm. Rajgræsfrø	90	88	85	131	119	146
Ital. do.	73	68	75	131	119	140
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	18,43	—	—	—	—	28,00
Solsikkekager	18,76	—	—	—	—	26,50
Palmekager	15,78	—	—	—	—	22,80
Hvedeklid	13,48	—	—	—	—	23,25
Majs, La Plata	17,10	—	—	—	—	26,20
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	17,55	17,17	16,30	18,98	19,10	19,10
Kalksalpeter	17,03	16,63	15,80	18,43	18,55	18,55
Sv. Ammoniak	17,08	16,68	15,85	18,48	18,60	18,60
18 pCt. Superfosfat	6,68	6,68	6,30	9,89	9,75	13,55
40 » Kaligødning	14,38	13,62	12,95	17,37	17,50	16,85

[1]) Ekskl. Mælkeafgift.
[2]) Bestaaet Tuberkulinprøven.
[3]) Maksimalpris.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -Sept.	Sept. Md.	Jan. -Sept.	Aug. Md.	Sept. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	129	126	127	158	174	193
Smør, Notering	114	112	115	138	155	171
do., Afregningstal	116	115	116	140	155	171
Ost	160	154	158	204	223	256
Æg	96	82	107	101	108	140
Slagterisvin med Kort	180	177	175	190	191	204
do. med og uden Kort[1])	180	177	175	190	191	204
Slagtekøer (København)	98	97	114	119	131	152
Stude og Kvier (Esbjerg)	108	105	115	133	146	161
Unge Heste (Odense)	153	149	151	187	197	197
Hvede	116	110	136	158	203	203
Rug	141	130	165	196	243	243
Byg, 2/r.	107	96	130	166	194	194
Havre	120	109	140	176	207	207
Hø	126	116	142	228	—	397
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	163	145	200	435	—	400
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	126	—	—	—	—	191
Solsikkekager	146	—	—	—	—	206
Palmekager	139	—	—	—	—	201
Hvedeklid	121	—	—	—	—	209
Majs, La Plata	153	—	—	—	—	234
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	88	86	82	95	96	96
Kalksalpeter	88	86	82	95	96	96
18 pCt. Superfosfat	113	113	106	167	165	229
40 » Kaligødning	121	114	109	146	147	141
Vejet Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	119	117	119	144	159	176
Husdyrprodukter, ialt	131	128	133	149	159	177
Korn	118	108	139	169	207	207
Planteprodukter, ialt	121	111	144	200	240	236
Landbrugsprodukter, ialt	**130**	**127**	**134**	**153**	**(165)**	**181**
Kraftfoder	132	—	—	179	179	207
Kunstgødning	100	98	93	124	124	143
Markfrø	96	96	96	141	141	141
Vareindkøb, ialt	**122**	—	—	**164**	**(164)**	**(187)**

[1]) Forholdsmæssigt beregnet.

Isolations- og Byggematerialer.*)

Af Civilingeniør *P. Kerrn-Jespersen.*

Jeg har faaet den Opgave at skulle fortælle Dem lidt om Isolations- og Byggematerialer, en Opgave, som naturligvis, saafremt Emnet skulde blot nogenlunde udtømmes, vilde kræve en lang Række Foredrag.

Da jeg har tænkt mig, at det, der særlig maatte interessere Dem, og som ogsaa er det nye paa Byggematerialernes Omraade, er de mange forskellige nye Isolationsmaterialer, der er fremkommet, skal jeg i det væsentlige samle mig om denne Gruppe af Byggematerialer og søge at give Dem en Oversigt over disse forskellige Materialers Fremstilling, Virkemaade og Anvendelsesomraade.

Inden jeg gaar over til at omtale de enkelte Materialer, tror jeg, De vil have Udbytte af en kort Oversigt over Grundprincipperne for Varmetab og Varmeisolering, idet jeg i dette Foredrag udelukkende holder mig til varmeisolerende Byggematerialer — eller Byggematerialers varmeisolerende Egenskaber.

Det Varmetab, der finder Sted gennem en Mur fra et varmt Rum til koldere Omgivelser afhænger af følgende:

1. Vægmaterialets Varmeledningsevne,
2. Vægmaterialets Udstraalingsevne,
3. Luftbevægelserne i og udenfor Rummet,
4. Utætheder i Væggen.

Varmetabet maales i Kilogramkalorier — kg ° — idet 1 kg ° er den Varmemængde, der medgaar til at opvarme 1 kg Vand 1 ° Celsius.

*) Foredrag ved Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejdes Kursus paa Landbohøjskolen, 14.—16. Oktober 1940.

Vægmaterialets Varmeledningsevne udtrykkes ved Varmeledningstallet λ — Lambda — det er det Antal kg °, der pr. Time, pr. m² gaar gennem en 1 m tyk Væg, naar Temperaturforskellen paa begge Sider af Væggen er 1 °.

Har et Materiale $\lambda = 1{,}0$, vil dette altsaa sige, at der gennem hver m² Væg 1,0 m tyk pr. Time vil gaa 1 kg °, saafremt Temperaturforskellen paa begge Sider Væggen er 1 °. Er Vægtykkelsen e m, Vægarealet F m², Temperaturen ude og inde t_u og t_i, vil Varmetabet i T Timer være:

$$V = T.F. \frac{t_u \div t_i}{e} \cdot \lambda \text{ Kilogramkalorier.}$$

Det λ, som De vil finde opgivet i ethvert Katalog for de forskellige isolerende Byggematerialer, er altsaa det egentlige Udtryk for disse Materialers Isolationsevne — og jo mindre λ er, desto mindre er Varmeledningsevnen, desto bedre isolerer Materialet.

De forskellige Materialers λ skal vi senere komme til. Her skal først omtales nogle almindelige Grundregler.

Det bedste Isolationsmateriale man har, er det lufttomme Rum, hvor $\lambda = 0$, d. v. s., Varmen kan ikke forplante sig ved Ledning, kun ved Straaling.

Det næstbedste Isolationsmateriale er stillestaaende Luft, der har $\lambda = 0{,}02$. Derfor er alle porøse Stoffer gode Isolatorer og des bedre jo mere Luft, de indeholder, og jo finere Porerne er, thi med aftagende Porestørrelse aftager Luftcirkulationen i Porerne, og denne fremmer Varmeoverføringen fra Porevæg til Porevæg. Forekommer et og samme Stof i forskellige Porøsitetsgrader, altsaa med forskellig Vægtfylde, er der al Sandsynlighed for, at det letteste isolerer bedst. Kun hvis Letheden skyldes Tilstedeværelsen af meget store Hulrum, kan Forholdet vende sig, idet, som ovenfor nævnt, store Hulrum giver større Luftbevægelse i disse — og det er jo s t i l l e s t a a e n d e Luft, der isolerer.

Ved den senere Gennemgang af de forskellige Isola-

tionsmaterialer vil De bemærke, at det overalt er denne Egenskab hos stillestaaende Luft, man søger at udnytte.

Et Lag Nøddesten er saaledes mindre isolerende end et Lag Sand. Vægten er praktisk talt ens, men Hulrummene er færre og større ved Nøddestenene end ved Sandet. Faareuld er, paa Grund af sine finere Fibre og mindre Celler, en bedre Isolator end den langt lettere Bomuld.

Det spiller dog ogsaa en Rolle, at Porerne er aabne Porer, d. v. s. staar i aaben Forbindelse med Luften udenfor, eller er lukkede Porer, saaledes at Luften udefra ikke kan trænge ind. Dette er klart, ligesom det ogsaa er klart, at lukkede Porer giver bedre Isolation end aabne Porer. Isolationsmaterialer med aabne Porer forbedres ofte ved en tæt Beklædning, f. Eks. i Form af Puds, Paneler, Tapet etc.

Aabne Porer har desuden den Fejl, at Materialet ved Berøring med Fugtighed opsuger denne stærkt — og det gælder almindeligt, at Varmeledningsevnen (λ) stiger overordentlig stærkt — d. v. s., Isolationsevnen forringes stærkt, naar porøse Stoffers Porer fyldes med Vand.

De ved alle, at en vaad Teglstensmur isolerer væsentlig daarligere end en tør Teglstensmur.

Er Isolationsmaterialet et organisk Produkt, er der desuden den Fare, som meget ofte forekommer, at Stoffet kan raadne.

Som en raa Hovedregel gælder altsaa, at λ — Varmeledningsevnen — vokser med Materialets Rumvægt. Denne Regel gælder dog ikke for Metaller, hvor Varmeledningsevnen følger den elektriske Ledningsevne. Saaledes er f. Eks. Kobbers Varmeledningsevne ($\lambda = 320$) 10 Gange saa stor som Blys Varmeledningsevne ($\lambda = 30$), medens Rumvægten af Kobber (Vf. = 8,9) er væsentlig mindre end Blys Rumvægt (Vf. = 11,4).

Endelig skal tilføjes, at Varmeledningsevnen varierer noget med Temperaturen. De senere anførte Tal gælder for de i Husbygningen almindeligt forekommende Temperaturer.

Varmetabet ved Udstraaling fra Overfladen maales ved Straaletallet — C —, som er det Antal kg °, der pr. Time, pr. m², udstraales til Omgivelserne, naar disse er 1 ° koldere.

For Udstraalingsevnen kan angives følgende raa Hovedregler: Mørke Flader udstraaler kraftigere end lyse Flader, ligesom ru Flader udstraaler kraftigere end glatte Flader. En blank Metal-Tepotte holder saaledes bedre paa Teens Varme end en ru Lerpotte, til Trods for Metallets bedre Varmeledningsevne og ringere Tykkelse.

Glatte, hvidkalkede Vægge og Tage udstraaler altsaa mindre Varme end ru og mørke Vægge. Naar man hvidkalker sit Tag for at modvirke Solstraalevarmen om Sommeren, hjælper man ogsaa mod Udstraalingen om Vinteren. Af samme Grund hvidmales Polarskibe — dog ikke med Blyhvidt, idet Blyhvidt har den Ejendommelighed, at Straalingstallet er lige saa stort som det sorte Sods.

At Luftbevægelserne ved Overfladerne ogsaa har Betydning for Varmetabet, kender De alle. Naar en kold Vind blæser hen over Muroverfladen, „fjernes" Varmen hurtigere fra Overfladen, end naar det er stille. Stillestaaende Luft langs Overfladen virker jo som en Isolator, og Varmetabet bliver mindre. Indvendigt har det Betydning, om Varmen fra det varme Rum hurtigere eller langsommere tilføres Væggen. Her vil stillestaaende Luft virke paa samme Maade som udvendigt, som isolerende.

Varmetabet paa denne Maade maales ved det saakaldte Overgangstal, hvor man igen skelner mellem Indgangstallet og Udgangstallet. Indgangstallet angiver den Varmemængde, der paa denne Maade tilføres Væggen indefra, medens Udgangstallet angiver den Varmemængde, der paa denne Maade afgives til Omgivelserne udenfor. Disse Tal er naturligvis meget varierende efter Overfladebeskaffenhed og Vindforhold, og de anvendte Tal er rent empiriske.

Endelig er, som nævnt, Utætheder en Kilde — og ofte en meget væsentlig Kilde — til Varmetab, hvad De jo alle kender saa godt, men glem ikke denne Kilde,

naar De staar overfor Isoleringsopgaver. Det nytter kun lidt, at det anvendte Isoleringsmateriale er godt, og af rigtig Tykkelse, saafremt det ikke opsættes eller anbringes rigtigt og saaledes, at alle Fuger mellem Plader eller Sten er helt tætte.

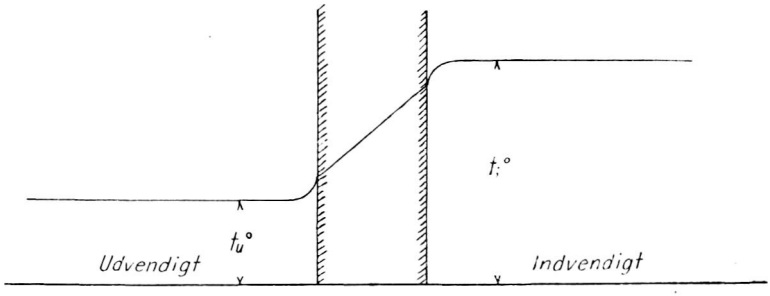

Fig. 1.

Hosstaaende Figur viser en typisk Temperaturkurve for Varmegennemgangen gennem en Væg, naar Temperaturen indvendig er t_i og udvendig t_u. De lægger Mærke til, at der er jævnt Temperaturfald gennem selve Væggen — under Forudsætning af, at Materialet er homogent — medens der er uregelmæssige Overgange ved begge Vægoverflader. Disse uregelmæssige Overgange skyldes — og er afhængige af — de tidligere omtalte Varmetab ved Straaling og Luftbevægelser. Luften er altsaa, hvad De alle kender, koldere i umiddelbar Nærhed af Væggen end inde i selve Rummet — og varmere udvendig i umiddelbar Nærhed af Væggen end længere borte.

Efter denne Oversigt over de Grundprincipper, der gælder for Varmeisoleringsproblemet, skal jeg gaa over til en Gennemgang af en Række Isolationsmaterialer, der finder Anvendelse i Byggeindustrien, idet jeg vil dele disse Materialer i to Hovedgrupper:

A. Uorganiske Materialer,
B. Organiske Materialer.

Molersten er det ældste danske Byggemateriale med særlig isolerende Egenskaber. Molersten fremstilles af „Moler" (Diatomékisel), som det forekommer i store Aflejringer paa Mors og Fur. Ved Rensning, Maling, Ældtning, Formning og Brænding i Ringovne, eventuelt med Tilsætning af organiske og uorganiske Stoffer, fremstilles en lang Række Produkter af forskellig Kvalitet og Form, alt efter Anvendelsesmaaden.

Til Bygningsbrug fremstilles massive Sten af almindelig Murstensformat, hule Skillerumssten af forskellig Tykkelse og specielle Hvælvingssten og Hulsten til Lofter.

Rumvægten for Bygningsstenene er ca. 800 kg pr. m^3, $\lambda = 0{,}18$ i tør Tilstand.

Da Materialet er stærkt vandsugende og ikke frostbestandigt, egner Molerstenene sig ikke til udvendigt Murværk. Paa Grund af den gode Isolationsevne samtidig med god Styrke, idet Molerstenenes Trykstyrke svarer til almindelige Teglsten, er Molerstenene derimod meget velegnede til indvendigt Brug og til Bagmuring i Facademure og finder her stor Anvendelse. Da Molerstenene er stærkt vandsugende, maa man imidlertid altid være opmærksom paa, at de ved Bagmuringen har en tilstrækkelig Beskyttelse mod Slagregn eller anden Fugtighed. Fabrikanten angiver selv, at Bagmurværket ved massive Mure skal være beskyttet med mindst 1 Stens fuget Murværk eller ½ Stens Murværk med Puds. I hule 1 Stens Mure — to halve Sten med Traadbindere — kan den bageste halve Sten godt være af Moler, naar Formuren opføres med fyldte Fuger, og Binderne lægges saaledes, at de hælder fremefter og eventuelt er asfalterede. Ved Aabninger maa man passe at have den samme Beskyttelse mod Fugtighed i Falsene. Evnen til at opsuge Fugtighed udnyttes ofte, selvom Isolationsevnen derved nedsættes noget, ved Anvendelsen i Rum med høj Fugtighedsgrad, f. Eks. i Stalde, for at undgaa Dugvand og Dryp fra Lofterne.

Da almindelig Teglstensmurværk har λ = ca. 0,75 vil det forstaas, at det er en betydelig Forbedring af Væggens Isolationsevne, saafremt man til Bagmuring anvender Molersten.

K l i n k e r b e t o n er et helt nyt Materiale. Det fremstilles af Cement, Sand og saakaldte Betonklinker, eventuelt af Cement og Betonklinker alene, uden Tilsætning af Sand. Betonklinker er Sten fremstillede af kalkfrit Ler ved Cintring i en Roterovn ved høj Temperatur. Betonklinkerne er meget porøse, haarde og frostfaste, og derfor et glimrende Tilslag til Betonstøbning.

Ved at variere Blandingsforholdet mellem Cementen, Sandet og Betonklinkerne — eventuelt som nævnt ved Udeladelse af Sandet — kan fremstilles Klinkerbeton af meget varierende Vægt, Styrke og Isolationsevne.

λ opgives for Klinkerbeton med Vægt 500 kg pr. m³ at være = 0,095, med Vægt 800 kg pr. m³ at være =0,16, med Vægt 1000 kg pr. m³ at være = 0,20.

Klinkerbeton af Vægt 1800 kg pr. m³ anvendes til Støbning af Beton- og Jernbetonkonstruktioner. Da λ for denne Blanding er = 0,55, og λ for almindelig Jernbeton er = 1,30, ses, at Anvendelsen af Klinkerbeton, f. Eks. til Staldlofter, giver en væsentlig bedre Isolation end almindelig Beton.

Klinkerbeton af Vægt 850 kg pr. m³ anvendes til Støbning af Bloksten til Opmuring af Ydermure og Skillerum. Endvidere fremstilles hule Bloksten, hvorved Isolationsevnen yderligere forøges, til Anvendelse ved Opførelsen af Ydermure i een Etages Bygninger.

Betonklinkerne er som nævnt frostfaste, hvorfor de forskellige Klinkerbetonsten er frostfaste og kan anvendes til Facademurværk. Da Stenene imidlertid er meget porøse, uden dog at være stærkt vandsugende, maa det foreløbig anbefales kun at anvende Stenene i Facademurværk, naar dette pudses med en stærk, tæt Puds.

Produktionen af Klinkerbetonmaterialer er endnu i sin Vorden, men paa Grund af Materialets gode Egenskaber

og store Variationsmuligheder i Anvendelsen, er der sikkert her skabt et Byggemateriale med isolerende Egenskaber, der har gode Fremtidsmuligheder.

Gasbeton er ogsaa et forholdsvis nyt Materiale. Det fremstilles af finmalet Sand, Cement, Kalk og en lille Del Metalpulver, der tilvejebringer Porøsiteten.

Gasbetonen anvendes til Fremstilling af Bygningssten af forskellig Størrelse, armerede Gasbetonplader og armerede Gasbetonbjælker. Efter Fremstillingen fremmes Hærdning og Svind ved, at Hærdningen foregaar under et Damptryk paa 9 Atm. og ved en Temperatur af ca. 180 ° C. — heraf Navnet damphærdet Gasbeton.

Materialet kan fremstilles med forskellig Rumvægt — fra 500 kg/m³ til 800 kg/m³ og λ varierer tilsvarende fra 0,09 til 0,155. Rumvægten af Standardprodukterne er 700—800 kg/m³, og Gasbeton-Murværk isolerer altsaa ca. 4 Gange saa godt som almindeligt Murværk.

Bygningsstenene, der fremstilles som Bloksten 25 × 50 cm i forskellig Tykkelse, er vel anvendelige til Ydermure, idet de er frostfaste og saaledes ikke behøver at pudses eller beskyttes paa anden Maade. Gasbetonstenene er desuden sømfaste, bearbejdelige med Sav, kun lidt vandsugende og rumbestandige, saaledes at ogsaa her er et Materiale med gode Fremtidsmuligheder indenfor Byggematerialerne.

De lettere Gasbetonsten anvendes til udvendig og indvendig Isolering af Ydervægge af Beton og Murværk og Tage. Gasbeton faas kun i færdigstøbte Elementer, kan ikke udstøbes paa Stedet som Klinkerbeton, Cellebeton og Betocel, paa Grund af den særlige Fremstillingsmaade.

Ved Opmuring af Ydervægge af Blokstenene er det vigtigt, at alle Stødfuger er godt udfyldte, ellers vil Slagregn gaa igennem. Dette gælder forøvrigt ogsaa Murværk af andre Materialer i Blokstensformat.

Cellebeton fremstilles ved Tilvejebringelsen af lukkede Porer i almindelig Cementmørtel. Det celledannende Stof er her en speciel Sæbeblanding, der oppiskes

med Cementmørtelen, saaledes at hver lille Sæbeboble dækkes med en tynd Hinde af Mørtelen. Naar denne porøse skumlignende Masse afbinder, indeholder den utallige, indbyrdes adskilte luftfyldte Celler, hvorpaa Cellebetonens, ligesom de andre omtalte Materialers, isolerende Egenskaber beror.

Ved en Variation af Blandingen af Cement og Sand, eventuelt ved Udeladelse af Sandet, fremstilles en lang Række forskellige Produkter med Rumvægt varierende fra 300 kg/m³ til 1200 kg/m³ og λ tilsvarende varierende fra $\lambda = 0{,}05$ til $\lambda = 0{,}29$.

Som egentlige Bygningssten anvendes Cellebeton ikke meget — Trykstyrkerne er for smaa, og Stenene er noget vandsugende og ikke frostbestandige — derimod anvendes Cellebeton i Blokke og Plader meget til Isolering af Vægge og Lofter. Ogsaa som færdigstøbte armerede Plader til Tagbelægninger finder Materialet Anvendelse, og endelig — og dette er formentlig Hovedanvendelsesmaaden — som udstøbt paa Stedet til Isolering af Tage, Gulve, Varmerør i Kanaler o. lign.

Da der skal specielle Maskiner og Mandskab til Fabrikationen, kan kun Firmaet, der har Produktionsretten, udføre Udstøbninger paa Stedet.

Materialet maa altid beskyttes med et Pudslag el. lign., saavel for mekanisk Paavirkning (Stød) som mod Opsugning af Fugtighed.

Bimsbeton er et Materiale, der anvendes en Del i Udlandet, navnlig i Tyskland, og som ogsaa for nogle Aar siden fik en Del Udbredelse her i Landet. Paa Grund af Valutavanskeligheder — Raamaterialet Bims indførtes fra Tyskland — har Materialet ikke været anvendt ret meget i de senere Aar, men Forholdene kan jo ændre sig, saa jeg skal kort omtale Materialet. Det bestaar af en Blanding af Cement, Grus og Bims, hvor Bims er vulkansk Aske, der findes i naturlige Aflejringer forskellige Steder bl. a. i Tyskland. Asken er let og porøs og derfor et godt Tilslag til Letbetoner. Egenskaber og Anvendelses-

maade ligger nær Klinkerbetonen, idet Bimsmaterialet erstatter Betonklinkerne. Dog opnaas langtfra de samme Styrker m. v. med Bims som med Betonklinker, saaledes at Materialet ikke kan sidestilles med Klinkerbetonen.

Savsmuldbeton skal omtales, fordi det, uden at være noget særlig godt Isolationsmateriale, dog er en Maade, hvorpaa man, naar Savsmuld kan fremskaffes billigt, kan forbedre Isolationsevnen af Betongulve paa Jord, Underlag for Trægulve paa Jord etc.

Metoden er simpelthen den at tilsætte Savsmuld til Betonblandingen i passende Omfang. Sædvanligvis blandes saadan Beton kun af Cement, Sand og Savsmuld — uden Sten — men Sten kan i og for sig godt tilsættes.

Ved Variationer i Tilsætningsforholdet ændres Rumvægt, Isolationsevne og Styrke.

En særlig Form for Savsmuldbeton — Termotex — har været fremme paa Byggemarkedet. Termotex var mineraliseret Savsmuld, altsaa Savsmuld behandlet med Kemikalier for at modvirke Evnen til at raadne. Imidlertid viste der sig Vanskeligheder derved, at det var vanskeligt at neutralisere disse Kemikaliers skadelige Virkninger i andre Henseender, saaledes at Materialet foreløbig ikke har vundet nogen større Udbredelse herhjemme.

Slaggebeton kan anvendes, hvor porøse Slagger forefindes, som en Forbedring af almindelig Beton, hvor der stilles Krav om Isolering fremfor Styrke.

Betocel er en Letbeton, der minder overordentlig meget om Cellebeton. Forskellen er i Hovedsagen den, at medens en Sæbeemulsion er det celledannende Stof ved Cellebetonen, er det en Asfaltemulsion, der er det celledannende Stof ved Betocel.

Rumvægten kan varieres fra 300 kg/m³ til 1200 kg/m³, og λ varierer tilsvarende fra $\lambda = 0{,}06$ til $\lambda = 0{,}18$, altsaa noget højere end Cellebetonen for de lette Produkter, men lavere for de tungere Produkter.

Anvendelsesomraade og Anvendelsesmaader for Betocel er omtrent som for Cellebetonen. Betocel har dog den

Fordel, at det ikke kræver særlige Maskiner eller særlig uddannet Mandskab, men kan tilberedes af enhver dygtig Haandværker paa en almindelig Betonblandemaskine.

En særlig Gruppe indenfor de uorganiske Isolationsmaterialer danner Glasuld- og Rochwoll-Produkterne, som er opbyggede efter helt andre Principper end de forannævnte Betonisolationsmaterialer.

I lang Tid har man udnyttet fintraadede Stoffers store Isolationsevne, f. Eks. Uld, Bomuld, Kapoc o. s. v. Disse Stoffer har dog forskellige mindre gode Egenskaber, som umuliggør deres Anvendelse paa bred Basis. Saaledes lider de Skade bl. a. ved Fugtighed, idet de ved længere Tids Paavirkning raadner, og yderligere rummer de en stor Brandfare.

Isolationsevnen hos disse Stoffer er, som ved de fleste andre Isolationsmaterialer, ikke bundet til selve Stoffet, men til Stoffets Opbygning. Man har derfor søgt efter et uorganisk Materiale med samme særlige Opbygning som disse Materialer og har fundet det i de nævnte Materialer, Glasuld og Rochwoll.

Glasuld fremstilles af Glas i meget fine Traade saaledes ordnede, at Stoffet faar en uldagtig Karakter, idet Glas, der ellers er et meget skørt Materiale, i den fine Traadform er overordentlig elastisk.

Varmeledningstallet $\lambda = 0{,}03$, altsaa et fortræffeligt Isolationsmateriale, ligesom Rumvægten er meget lav — ca. 40 kg/m³ løst, ca. 100 kg/m³ sammenpresset.

Glasuld fremstilles baade i løs Form, som kan pakkes i Hulrum, hvor man ønsker at isolere, samt i Isolationsmaatter, hvor et Lag Glasuld er indsyet mellem to Lag Papir. Maatterne kan faas i forskellige Tykkelser, og Papiret kan være almindeligt Kreppapir, Tjære eller Asfaltpap med eller uden Traadvævsbeklædning, alt efter Anvendelsesmaaden.

En særlig Form for Glasuldmaatter er de saakaldte „Ebcolit" pudsbærende Glasuldmaatter, hvor den ene Side

af Maatten er beklædt med en Rørvævsmaatte, der direkte kan bære Pudsen.

Glasuldmaatter anvendes til Isolering af Rør, Vægge, Lofter og Gulve, dels ved Indlæggelse i Hulrum — f. Eks. i Bjælkelag eller imellem dobbelte Bræddevægge — eller ved Beklædning af Lofter og Vægge, hvor Materialet jo saa maa pudses med en stærk Puds efter Opsætningen.

R o c h w o l l minder i hele sin Opbygning, sine Egenskaber, Fabrikationsformer og Anvendelsesomraader meget om Glasuld.

Materialet er imidlertid dannet af smeltet Sten, som ved en Dampstraale spaltes i en fintraadet uldagtig Masse. Isolationsevnen er som Glasuld — $\lambda = 0{,}03$.

Under Gruppe B — Isoleringsmaterialer af væsentlig organisk Grundmateriale — skal nævnes følgende:

T r æ b e t o n p l a d e r — Troldtekt, Serponit, Træolith, T. P. Plader m. fl. er dannede af en Blanding af mineraliseret Træuld og Cement, formede i Plader under Tryk.

Pladerne anvendes særligt til indvendig Isolering af Murværk og Beton, idet de opsættes i Mørtel eller ved Betonstøbninger opsættes i Forskallingen inden Støbningen.

Pladerne er flammesikre og upaavirkelige af Frost, Svamp og Utøj. De suger noget Vand og maa derfor beskyttes mod Fugtighed, ligesom Molersten med mindst 1 Stens Murværk eller tilsvarende. Pladerne kan bære Puds uden Paasætning af Net, men Net gavner naturligvis. Ofte vil Pudsen, naar den tørrer op, faa en hel Del fine Revner — krakelere. Disse Revner er dog i Almindelighed ikke skadelige og kan udfyldes med en Pensel og Hvidtekalk. Isolationsevnen er god, idet λ ligger omkring 0,06.

H a l m a s f a l t p l a d e r fremstilles af hakket Halm blandet med varm Asfalt og presset i Plader. Anvendelsesmaade og Egenskaber er omtrent som for Træbetonpladerne. Dog skal man være forsigtig med Anvendelsen, hvor

Pladerne kan blive udsat for stærk Varme — f. Eks. over Kedelrum, i Tage der bliver stærkt opvarmede af Solen — idet Asfalten kan smelte og Pladerne løsne sig og falde ned, saafremt de ikke paa særlig Maade er fastholdte. Isolationsevnen er god, λ opgives til ca. 0,04.

Korkplader — Expanco, Sorex o. s. v. — fremstilles af Kork eller expanderet Kork med eller uden Tilsætning af forskellige Asfaltsorter i en lang Række forskellige Produkter til Isolering, Gulvbeklædning m. v. Isolationspladerne af expanderet Kork har meget stor Isolationsevne — $\lambda = 0{,}026$, men denne varierer naturligvis med Korkmaterialet og Sammensætningen.

Korkplader fremstilles ogsaa med Pudslag, saaledes at Pudsning efter Opsætning eventuelt kan undgaas. Fugerne mellem Pladerne overklistres med Lærredsstrimler.

Anvendelsesmaader og Anvendelsesomraaderne er omtrent som for Træbetonpladerne. Ogsaa her er det vigtigt at være forsigtig med Fugtighed.

Træfiberplader findes i et Utal af Produkter og Kvaliteter, f. Eks. Danatex, Masonit, Insolit o. s. v., med mere eller mindre Varmeledningsevne. For de bedst isolerende er $\lambda = 0{,}036$. Pladerne fremstilles ved Sammenpresning af imprægnerede Træfibre.

Pladerne anvendes til indvendig Isolering af Murværk og Beton og opsættes i Asfalt eller sømmes paa Trælister. De anvendes ofte uden Pudslag, idet Fugerne dækkes med Lærredsstrimler. Ogsaa her er det vigtigt at være forsigtig med Fugtighed.

Tangmaatter — Arkimaatter — fremstilles af præpareret Tang — Bændeltang — indsyet mellem to Lag Papir. Tang betragtes som et uforgængeligt Materiale, kan ikke brænde eller raadne, men har den Fejl, at det suger Fugtighed stærkt og vanskeligt afgiver Fugtigheden igen, saa man maa være meget forsigtig med Fugtighed. Isolationsevnen er stor, $\lambda = 0{,}026$.

Tørvemaatter og Tørveplader er nyere Produkter, hvor man søger af Tørvefibre at opbygge Isola-

tionsmaterialer paa samme Maade som af Glasuld, Rochwoll og Træfibre. Produkterne er endnu uprøvede, men kan maaske føres frem til gode Resultater. Tørvens Brændbarhed og Evne til at opsuge Fugtighed er dog Mangler, som maa overvindes.

Cocolithplader er fremstillede af Gibs med Cocostrævler. $\lambda = 0{,}145$. Pladerne er let bearbejdelige og sømfaste.

Pudsplader — P. M. Plader, Kivronplader o. lign. — er Gibsplader med Pap paa begge Sider, saaledes at Pladerne opsættes uden Puds. Isolationsevnen angives ved $\lambda = 0{,}07$. Pladerne anvendes navnlig ved Opsætning af Skillerum i eksisterende Bygninger, ikke som egentlige Isolationsplader.

Endelig skal nævnes de tynde Isolationsplader Sanisol, Thermopal, Isoflex og lign., som er papirtynde Plader af forskelligt Materiale med aluminiseret Overflade.

Hensigten med disse aluminiserede Plader er ved Indlæggelsen i Hulrum ikke blot at formindske Hulrummenes Størrelse, hvorved Luftbevægelserne jo formindskes og dermed Varmetabet, men ogsaa ved den blanke Overflade at formindske Udstraalingen fra Overflade til Overflade i Hulrummene.

Jeg har helt afholdt mig fra at komme ind paa Priserne for de forskellige Materialer, og hvilke Udførelsesmaader der under Hensyn hertil er at foretrække, da alle Priser i Øjeblikket er i stadig Bevægelse og formentlig endnu i kommende Tider vil være det, saaledes at det er umuligt at give bestemte Retningslinier.

Jeg vil dog gerne lige nævne, at det afgjort under de nuværende vanskelige Brændselsforsyningsforhold og sikkert ogsaa under normale Forhold vil være økonomisk rigtigt at lægge langt større Vægt paa Ydervægges og Tages Isolering, end man hidtil har gjort. De forøgede Byggeudgifter opvejes helt eller delvis af Besparelser i Varmeanlæg, og det aarlige Brændselsforbrug reduceres

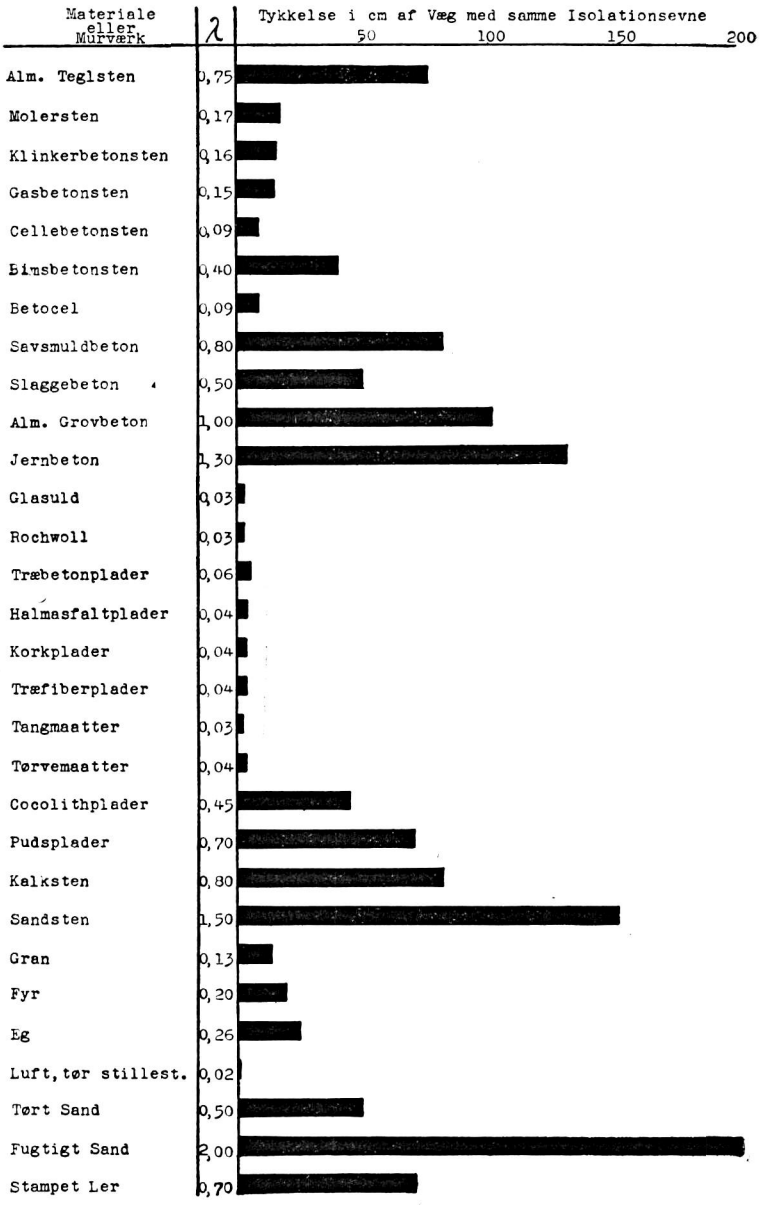

Materiale eller Murværk
λ
Tykkelse i cm af Væg med samme Isolationsevne
50
100
150
200
Alm. Teglsten 0,75
Molersten 0,17
Klinkerbetonsten 0,16
Gasbetonsten 0,15
Cellebetonsten 0,09
Bimsbetonsten 0,40
Betocel 0,09
Savsmuldbeton 0,80
Slaggebeton 0,50
Alm. Grovbeton 1,00
Jernbeton 1,30
Glasuld 0,03
Rochwoll 0,03
Træbetonplader 0,06
Halmasfaltplader 0,04
Korkplader 0,04
Træfiberplader 0,04
Tangmaatter 0,03
Tørvemaatter 0,04
Cocolithplader 0,45
Pudsplader 0,70
Kalksten 0,80
Sandsten 1,50
Gran 0,13
Fyr 0,20
Eg 0,26
Luft, tør stillest. 0,02
Tørt Sand 0,50
Fugtigt Sand 2,00
Stampet Ler 0,70

Fig. 2.

betydeligt — alt naturligvis i Forhold til de Foranstaltninger man foretager. Det er min Opfattelse, at Udviklingen af Byggeriet i de kommende Tider vil være i høj Grad præget af netop dette Hensyn.

Omstaaende Skema (Fig. 2) giver en Oversigt over de omtalte Materialer og disses Isoleringsevne, som er grafisk fremstillet, saaledes at man faar samme Varmegennemgang ved de forskellige angivne Vægtykkelser.

Varmegennemgangen gennem en Væg er, som nævnt i Indledningen, bestemt af Varmeledningsevnen af Vægmaterialerne og Udstraalingen og Luftbevægelserne ved Overfladerne samt Utætheder. Ses bort fra Utæthederne udtrykkes Varmegennemgangen ved Varmegennemgangstallet „k", idet

$$\frac{1}{k} = \frac{1}{a_u} + \frac{1}{a_i} + \frac{e_1}{\lambda_1} + \frac{e_2}{\lambda_2} + \text{ o. s. v.}$$

a_u er Overgangstallet fra Mur til udvendig Luft, a_i er Overgangstallet fra Mur til indvendig Luft, e_1, e_2 o. s. v. er Tykkelsen i m af Materialerne, λ_1, λ_2, o. s. v. er Materialernes Varmeledningstal.

a_u og a_i — Overgangstallene — er som nævnt i Indledningen afhængige dels af Materialernes Overflade og Farve (Udstraaling) dels af Luftbevægelserne. Disse Størrelser sættes almindeligvis til: $a_u = 20$, $a_i = 7$.

For en almindelig 1½ Stens Mur uden Puds bliver herefter Varmegennemgangstallet

$$\frac{1}{k} = \frac{1}{20} + \frac{1}{7} + \frac{0{,}35}{0{,}75} = 0{,}660;\ k = 1{,}50.$$

Isoleres denne Mur indvendigt med et Isolationsmateriale med $\lambda = 0{,}03$, 3 cm tykt, faas

$$\frac{1}{k} = \frac{1}{20} + \frac{1}{7} + \frac{0{,}35}{0{,}75} + \frac{0{,}03}{0{,}03} = 1{,}660;\ k = 0{,}602.$$

Hvilket vil sige, at Varmegennemgangen reduceres 2,5 Gange.

Isoleres en 1½ Stens Mur ved ½ Stens Bagmuring med f. Eks. Molersten faas

$$\frac{1}{k} = \frac{1}{20} + \frac{1}{7} + \frac{0{,}24}{0{,}75} + \frac{0{,}11}{0{,}17} = 1{,}16;\ k = 0{,}87.$$

Hvilket vil sige, at Varmegennemgangen reduceres til ca. $^3/_5$ af den almindelige $1^1/_2$ Stens Mur.

Saaledes kan man, med Hensyntagen til Bekostningerne, finde den i hvert enkelt Tilfælde bedst passende Vægkonstruktion.

Bygningskapital og Bygningsomkostninger.*)

Af Fuldmægtig *Johs. Ridder.*

Ved Behandlingen af Spørgsmaalet Bygningskapital bør det tages i Betragtning, at Kapitalbegrebet her ligesom paa andre Omraader kan opfattes paa to Maader. For det første som et Udtryk for Værdien af de tilstedeværende Bygninger vurderet paa den ene eller anden Maade, og det er uden Tvivl dette Synspunkt, man først gør gældende og tænker paa, og som jeg ogsaa først og fremmest skal forsøge at belyse. Men det skal dog understreges, at den anden Side af Kapitalbegrebet, nemlig hvorledes disse Beløb fremskaffes, altsaa Finansieringen, er af overordentlig stor Betydning, og da ganske særlig naar det drejer sig om Bygninger, der i Almindelighed varer meget længe og desuden har den Egenskab, i hvert Fald for Landejendommes Vedkommende, at Omsætningsværdien, Salgsprisen, af de færdige Bygninger straks falder meget hurtigt for derefter, naar disse iøvrigt er vel vedligeholdte, at holde sig saa nogenlunde konstant — alt naturligvis under skyldig Hensyntagen til større Konjunktursvingninger, Ændringer i Prisniveauet og eventuelle indgribende Ændringer i Produktionsforholdenes Struktur.

Indtager saaledes Bygningskapitalen en Stilling for sig i Forhold til den Kapital, der er bundet i Forraad og Besætning, ja endog Maskiner, der omsættes og fornyes hurtigere, saa gælder dette i lige saa høj Grad for Bygningsomkostningernes Vedkommende, naar disse bedømmes ud fra et driftsøkonomisk Synspunkt. De maa nemlig i høj Grad betegnes som faste Omkostninger, der én Gang opstaaet er vanskelige at blive befriet for igen, ikke engang selv om man ikke kan gøre Brug

*) Foredrag ved Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejdes Kursus paa Landbohøjskolen, 14.—16. Oktober 1940.

af Bygningerne — forudsat da, at man ikke lader dem helt forfalde. Ja, de er endog saa faste, at mange hævder, at man ved Kalkulationsberegninger slet ikke skal tage denne Post med i Beregningen. Det er maaske i og for sig rigtigt nok, skønt jeg aldrig har kunnet forstaa, at den, der har bygget dyrt, ikke ogsaa bør være klar over, at han producerer dyrt, selv om jeg godt ved, at dette ikke kan paavirke Planlægningen af de enkelte Driftsgrene i større Udstrækning.

Det maa vel ogsaa siges, at Bygningsudgifterne ikke kan betragtes som direkte indtægtsskabende, i hvert Fald, at ved øgede Bygningsudgifter som Følge af Nybygninger eller Ombygninger øges Indtægterne kun i stærkere Grad, hvis de er et Led i en Omlægning eller Udvidelse af Produktionen. Derfor har Bygningskapitalen ogsaa faaet Betegnelsen understøttende Kapital, og man kunde med lige saa god Ret give Bygningsomkostningerne den samme Betegnelse. Naturligvis vil gode Stalde og god Ladeplads medvirke til et større Udbytte end under daarlige Forhold, men ud over gode, sunde, rimeligt dimensionerede Rum vil yderligere Udgifter eller helt nye Bygninger næppe have Betydning i Retning af øgede Indtægter.

Med nogen større Ret kan det maaske siges, at særlig gode Bygninger kan virke udgiftsbesparende og da navnlig arbejdsbesparende; men øget Bygningskapital vil samtidig oftest medføre øgede Udgifter gennem større Ejendomsskatter og Forsikringer og som Regel ogsaa gennem større Vedligeholdelsesudgifter.

Det maa vel ogsaa erkendes at være en Konsekvens af det her fremførte, at der er saa faa nybyggede Gaarde og Huse Landet over; thi bortset fra Nybygninger efter Katastrofer og nyoprettede Landbrugsbedrifter, er det jo i Virkeligheden meget faa nybyggede Landbrug, man lægger Mærke til. Den store Kapitalindsats, der kræves ved Nybygningen, er ganske givet den største Hindring. Den unge Landmand kan ikke skaffe den, og den ældre Landmand kan ikke vente at faa nær det Beløb ind igen ved Salg af Ejendommen, som han har ofret paa nye Bygninger. Og der, hvor en hurtig Fornyelse af Bygningerne skulde synes lettest at gennemføre, nemlig for Slægtsgaardenes

Vedkommende, træder Tradition og Pietetsfølelse stærkt hindrende i Vejen.

Alle de her nævnte Forhold er tilsammen s a a betydende, at selv hvor Nybygninger kan være stærkt paakrævet, navnlig til Opnaaelse af bedre Staldforhold og af arbejdsbesparende Hensyn, foretages disse Nybygninger og større Forbedringer alligevel ikke. Ja, det er endog min Anskuelse, at der skal en saa kraftig Tilskyndelse til at bygge, at selv hvor hele Driftsformens bedste Tilrettelæggelse kræver større Nybygninger, er man veget tilbage for det.

Var den nye Krig ikke kommet, maa det dog anses for sandsynligt, at vi var kommet op paa endnu større Kvægbesætninger og i Forbindelse hermed ogsaa en Del Nybygninger, hvori de tidssvarende Krav til Staldplads kunde indarbejdes. I hvert Fald var det efter mit Indtryk en udbredt Opfattelse blandt de praktiske Landmænd, at for de Bøndergaarde og større Gaarde, hvor der ikke var Lejlighed til at lade en Handelsafgrøde gaa ind i Omdriften af Agermarken, vilde det for at opnaa fuldt Udbytte af Markerne være nødvendigt at øge Kvægbesætningen for derved at faa et større Areal af de højestydende og intensiverende Afgrøder ind i Sædskiftet og en stærkere Udnyttelse af Arealerne — altsaa faktisk noget i Retning af den Drift, man finder i de mindre Brug. En nærmere Belysning af dette Spørgsmaal ligger uden for Foredragets Ramme, men det skal tilføjes, at Tankegangens Rigtighed i nogen Grad bekræftes af den Kendsgerning, at Regnskabsresultaterne viser, at Gaarde med et relativt stort Areal med Handelsafgrøder faktisk har en lige saa stor Kvægbesætning i Forhold til det samlede Landbrugsareal som Gaardene uden Handelsafgrøder, og her kan næppe andet end Forskellighed i Markbrugets Intensitet være Forklaringen.

Alt har imidlertid forandret sig hurtigt i den senere Tid, og nu, hvor der ikke kan blive Tale om at øge Kvægbesætningerne, men hvor de tværtimod maa formindskes, vil der sikkert i adskillige Tilfælde være Mulighed for at udvide Pladsen for de enkelte Dyr til den mest hensigtsmæssige Størrelse uden at sætte større Nybygningsarbejder i Gang — et Ar-

bejde der faktisk var godt begyndt i Løbet af sidste Efteraar, indtil det blev saa paavirket af Materialemangel, at man mange Steder maatte opgive det igen.

Det andet Moment, der særlig kan tale for Nybygning, nemlig Arbejdsbesparelse, er maaske noget mere tvivlsomt, thi selv om der kan spares en Del, vil Besparelsen ofte fordele sig paa flere Personer, og det vil derfor være vanskeligt at spare en Mand, men kan blive Tomgang for dem, man har. Ganske særlig gælder dette for de middelstore Bøndergaarde, hvor der væsentlig kun vil kunne spares Sæsonhjælp, medens der lettere vil kunne spares en Mand paa de større Gaarde og i de mindre Brug, hvor Familien ved hensigtsmæssige Foranstaltninger kan overtage en større Del af Arbejdet selv.

Vi kan her benytte et Eksempel fra Professor *Hansen Larsens* fortræffelige Bog om Landbrugsbygninger. Det vises, at det fra uhensigtsmæssigt til godt indrettede Bygninger kan fastslaas, at der spares 40 pCt. af Hovedfærdselens Længde, altsaa en overordentlig stor Besparelse; men den Kendsgerning, at Tallene yderligere viser, at 45 pCt. af denne Besparelse hidrører fra almindelig Færdsel, 18 pCt. fra Fodertransport og 37 pCt. fra Gødningstransport, bevirker, at Besparelsen dels falder paa flere Personer og dels paa den Del af Personalet, som det er vanskeligst at udnytte andre Steder, nemlig Staldpersonalet. — Selvfølgelig er jeg klar over, at den anførte Lettelse i Arbejdet ikke blot betyder en Behagelighed for dem, der skal udføre Arbejdet, men det betyder tillige, at Arbejdet kan blive omhyggeligere og bedre udført, hvilket ikke mindst for Husdyrholdets Vedkommende kan være af stor Betydning for den opnaaede Økonomi; her skal blot understreges, at man selv ved særdeles godt indrettede Nybygninger ikke maa forvente store direkte Besparelser i Folkeholdsudgifterne i de middelstore Brug — der vil sjældent kunne spares en Mand.

Bygningskapitalens Størrelse.

Det er i sig selv en meget vanskelig Opgave at beregne Bygningernes øjeblikkelige Værdi, og da de hele Landet om-

fattende Vurderinger ikke direkte gaar ud paa at belyse denne, gør det ikke Opgaven lettere.

Af de foreliggende Vurderinger maa først nævnes Landbrugets Ejendomsskyldværdi. Den faste Ejendom ansættes her til dens Værdi i Handel og Vandel „ved et Skøn over samtlige de Forhold, som en fornuftig Mand maa antages at ville tage Hensyn til, naar han skulde købe Ejendommen". Derefter foretages en særlig Vurdering af Jorden for sig, den saakaldte Grundværdi.

Efter Vurderingen 1936 var Beløbene for samtlige Landejendomme, omfattende 204 350 Brug med et Tilliggende af 3,55 Mill. ha, følgende:

Ejendomsskyldværdi	4 439	Mill. Kr.
Grundværdi	2 460	„ „
Forskelsværdi	1 979	Mill. Kr.

I store Træk skulde Forskelsværdien kunne tages som et Udtryk for Bygningsværdien, og denne skulde saaledes beløbe sig til rundt regnet 2000 Mill. Kr. for samtlige Landejendomme.

Imidlertid ligger Vurderingssummen altid lidt under den gældende Handelsværdi for Landejendomme, og det nævnte Beløb er saaledes allerede af denne Grund for lavt. Dertil kommer, at Beløbets Rigtighed afhænger af, hvorvidt Fordelingen af det samlede Beløb paa Jord og Bygninger er rigtig. For de enkelte Ejendomsstørrelser kommer hertil, at Jorden i alle Tilfælde skal vurderes til Grundværdi som tilhørende en almindelig Bondegaard, og heraf maa drages den Slutning, at Forskelsværdien som Udtryk for Bygningernes Værdi er lovlig høj i Smaabrugene og lovlig lav for de større Gaarde.

Til Belysning heraf har jeg haft Lejlighed til at undersøge et Materiale paa godt 800 Vurderinger af Landbrugsbygninger, foretaget af Arkitekter og bygningskyndige Folk, for at finde de paagældende Bygningers øjeblikkelige Værdi. Fremgangsmaaden er den, at man beregner, hvad en tilsvarende Ejendom vilde koste at bygge nu, og derefter fradrages Forringelsen alt efter Bygningernes Alder og Vedligeholdelsestilstand. Da det drejer sig om Vurderinger i Anled-

ning af Laaneforretning, tør man vist nok gaa ud fra, at de af Hensyn til begge Parter hverken ligger nævneværdigt for højt eller for lavt.

Disse Vurderinger, som der var Mulighed for at sammenligne direkte med de tilsvarende Ejendommes Forskelsværdi paa samme Tidspunkt (Undersøgelsen gaar tilbage til den forrige Ejendomsskyldvurdering og omfatter kun Øbrug), gav det i sig selv interessante Resultat, at for de middelstore Bøndergaarde paa ca. 30 ha faldt Forskelsværdien og den af sagkyndige foretagne specielle Bygningsvurdering saa at sige fuldstændig sammen, hvorefter Bygningsværdien aftog med aftagende Ejendomsstørrelse i Forhold til Forskelsværdien, og laa for Husmandsbrugene ca. 10 pCt. lavere end denne. Den modsatte Bevægelse gjorde sig gældende med tiltagende Ejendomsstørrelse, og for de større Gaarde paa 60—70 ha laa Bygningsværdien 8—10 pCt. over Forskelsværdien. For endnu større Gaarde tillod Materialet ikke en Sammenligning. Det viste sig altsaa, som man udfra de førnævnte Bemærkninger om Fremgangsmaaden til Ejendomsskyldværdi maatte vente, at Forskelsværdien som Udtryk for Bygningsværdien giver lovlig høje Tal for de mindre Brug og for lave Tal for de større, men at Forskelsværdien som Helhed saa nogenlunde dækker den Værdi, som Landbrugets Bygningsmasse repræsenterede paa det paagældende Tidspunkt. — Imidlertid er Bygningsudgifterne steget ret stærkt, og da Vurderingen til Ejendomsskyldværdi ikke er steget tilsvarende, er jeg kommet til det Resultat ved at føre Tallene frem til 1938 og medregne Jylland, at Bygningernes øjeblikkelige Værdi, naar Hensyn tages til Byggemaade, Alder og Vedligeholdelse, for Gaarde med over 1 Td. Htk. skulde ligge ca. 13 pCt. over disse Brugs Forskelsværdi og for Ejendomme med under 1 Td. Htk. 4 pCt. over Forskelsværdien. For alle Brug skulde dette svare til en Forskel paa knapt 10 pCt. I Stedet for den førnævnte Sum paa 1979 Mill. Kr. skulde Bygningsværdien, før det sidste Aars Prisstigning satte ind, og i den Tilstand Bygningerne var, kunne anslaas til 2175 Mill. Kr., et Beløb der ikke har helt ringe Interesse, fordi det maa antages at til-

svare de Summer, danske Landmænd skal overtage, forrente og afdrage ved Køb af Landejendom.

Det kan maaske i denne Forbindelse have nogen Interesse at se, hvorledes eventuelle Nybygninger maa antages at paavirke den efterfølgende Vurdering og dermed Bygningsværdi og Skattebeløb. Følgende Eksempel kan regnes at være nogenlunde typisk, hvor gamle Bygninger afløses af nye:

	Før Ombygning	Der bygges for	Efter Omvurdering
Samlet Ejendomsskyldværdi, Kr. . . .	145 000		200 000
Grundværdi, Kr.	120 000		120 000
Forskelsværdi (Bygningsværdi), Kr. .	25 000	105 000	80 000

Det vil altsaa sige, at Nybygningerne indgaar i den nye Vurderingssum med 75—80 pCt. af Anskaffelsessummen. Man gaar iøvrigt ud fra den Regel, at Vurderingssummen højst maa forøges med det Beløb, som Byggeriet har kostet.

Virkningen paa Ejendomsskatterne kan illustreres ved, at i 1939—40 udgjorde Beskatningen af Forskelsværdien 13,07 ‰ (nemlig 4,5 ‰ til Stat og Udligningsfond og 8,57 ‰ til Kommunen), og Skattebyrden for den anførte Ejendom vil saaledes som Følge af Byggeriet stige med 719 Kr. Hertil kommer saa Forrentning af den store Nybygningskapital, som vel maa regnes til 3000 eller 4000 Kr., alt eftersom Ejeren har den nødvendige Kapital selv eller maa laane den. — Gaar man samtidig over fra Straatag til haardt Tag, kan der ganske vist vindes noget i Form af lavere Takster for Brandforsikringspræmien. For en middelstor Bondegaard kan man saaledes regne med en Nedgang fra godt 4 ‰ til ca. 2 ‰ (noget forskelligt for de forskellige Brandkasser), men det maa dog antages, at Brandforsikringssummen samtidig vil stige saa stærkt, at Besparelsen kun bliver lille.

Den anden Vurdering, vi har til Maaling af Bygningernes Værdi, er B r a n d f o r s i k r i n g s s u m m e n . Det er ganske vist en Størrelse, som mange er tilbøjelige til at trække paa

Skuldrene ad som en temmelig ubestemt Størrelse og begrunder dette med, at der for sjældent foretages Omvurderinger.

Taksationen foregaar paa den Maade, at Vurderingsmændene opmaaler de forskellige Bygningers Kvadratindhold og derefter paa Grundlag af Takster — ansatte af Arkitekter og bygningskyndige Folk — for, hvad det koster at opføre tilsvarende Bygninger af tilsvarende Materiale, beregner Nyværdien paa det Tidspunkt, der vurderes (oftest med et Tillæg af 10—15 pCt.). Der fradrages almindeligvis ikke noget som Afskrivning, naar det drejer sig om velholdte Bygninger, hvilket derimod er Tilfældet, naar det drejer sig om Huse, hvor Vedligeholdelsen er stærkt forsømt.

Med de Forbehold, der naturligvis maa tages, tror jeg alligevel, at Brandforsikringssummen giver et nogenlunde brugbart Udtryk for Nyværdien af de bestaaende Bygninger med de Størrelses- og Materialeforhold, der er anvendt, og Nybygningspriserne de paagældende Aar.

For samtlige Landbrugsejendomme udgjorde Brandforsikringssummen ved Tiden for den sidste Ejendomsskyldvurdering 4033 Mill. Kr., det vil altsaa sige ca. det dobbelte Beløb af de førnævnte Tal for Bygningsværdien vurderet paa Grundlag af Bygningernes øjeblikkelige Tilstand. Sammenholdes Brandforsikringssummen derimod med Forskelsværdien, viser det sig, at den aftager i Forhold til Forskelsværdien med aftagende Ejendomsstørrelse. For Gaardene med over 12 Tdr. Htk. udgør Brandforsikringssummen saaledes 2647 Kr. pr. 1000 Kr. Forskelsværdi, mod godt 2000 Kr. for de almindelige Bønderbrug og større Husmandsbrug, men kun 1944 og 1852 Kr. for Landbrugshuse med henholdsvis over og under 3,3 ha Landbrugsareal. En Forskel, der som tidligere omtalt, maa regnes at hidrøre fra, at Forskelsværdien som Udtryk for Bygningsmassen er lovlig lille for de store Gaarde og for høj for de mindre Brug.

Den anden Side af Kapitalspørgsmaalet, som nævntes i Indledningen, nemlig Finansieringen, kan der maaske være Grund til at sige et Par Ord om. Folk, som har arbejdet i Praksis

med disse Problemer, er naturligvis enige om, at det bedste er selv at have den Kapital til Raadighed, som er nødvendig, i hvert Fald saa megen, at Nybygningsarbejdet kan føres saa vidt frem, at det faste Laan kan faas. Har man imidlertid ikke disponible Midler selv, vil den fornuftigste og billigste Fremgangsmaade i Almindelighed være den at optage et kortvarigt Byggelaan i Bank eller Sparekasse og ved Hjælp af dette føre Byggeriet saa vidt frem, at en Omprioritering eller et Tillægslaan kan ordnes. Det hævdes — og dette er egentlig Grunden til, at Spørgsmaalet fremdrages — at mange Landmænd, naar de først er kommet i Besiddelse af en Ejendom, er for utilbøjelige til en Omprioritering og derfor ikke sjældent i Tilfælde af større Nybygningsarbejder holder sig til kortvarige Banklaan for ikke at nævne en Kassekredit eller, hvad endnu værre er, søger at ordne det ved Veksellaan, der dels er for dyre og dertil kan være saa usikre i Retning af store Afdrag eller Opsigelse, at det bringer den paagældende i Vanskeligheder, ja endog kan hæmme den hensigtsmæssigste Gennemførelse af Bedriften. At Kursforholdene kan være saa ugunstige, at Optagelse af faste Laan bør udsættes, tilføjes kun for Fuldstændighedens Skyld.

Hvad det iøvrigt koster at opføre Nybygninger, skal der slet ikke gaas nærmere ind paa her. Der er jo saa uhyre stor Forskel paa de Krav, den enkelte stiller med Hensyn til Rumforhold, Indretning og Materialer. Men ogsaa med Hensyn til Beliggenhed er der stor Forskel. Af det Materiale, som jeg er i Besiddelse af, fremgaar saaledes, at det skulde være 18—20 pCt. dyrere at bygge i Egne af Sjælland som Nordsjælland end i Midt- og Vestjylland. Det skulde dertil ligge saaledes, at fra Midten af 1938 til omkring Midten af 1940 er Byggeudgifterne for Beboelseshuse steget med godt 25 pCt. mod 30—40 pCt. for Stalde og Lader og 40—50 pCt. for Trælader, ja op til 60 pCt. for Trælader uden Betongulve, hvor det er selve Materialepriserne, der vejer saa stærkt til.

Et Indtryk af, hvorledes Bygningskapitalen forholder sig i de enkelte Landsdele og Størrelsesgrupper, faar man af Tabel 1.

Tabel 1. Bygningskapital og Bygningsomkostninger 1938—39.
(Uddrag af Regnskaber fra Landøkonomisk Driftsbureau.)

	Bygningsværdi		Brandforsikringssum Kr. pr. ha 1938	Bygningsomkostninger, Kr. pr. ha			Bygningsomkostninger i % af	
	i % af samlet Landbrugskapital	Kr. pr. ha 1938		Vedligeh., Amort. og Brandfors.	Beregnet Rentekrav	Ialt	Bygningsværdi	Produktionsomkostn.
Sjælland	35	863	1816	33	43	76	8,8	10,2
Sydl. Øer	33	918	2120	39	46	85	9,3	10,0
Fyn	36	1018	2219	39	51	90	8,8	10,1
Østjylland	35	840	1752	29	42	71	8,5	9,3
Midtjylland	36	588	1262	24	29	53	9,0	8,8
Vestjylland	35	668	1273	26	33	59	8,8	9,4
Under 10 ha	42	1217	2483	43	61	94	7,7	9,2
10— 20 „	36	779	1676	32	39	71	9,1	9,8
20— 30 „	32	647	1341	26	32	58	9,0	9,0
30— 50 „	31	595	1260	24	30	54	9,1	9,3
50—100 „	28	493	1129	22	25	47	9,5	9,1
Over 100 „	27	466	—	20	23	43	9,2	8,8
Alle Brug	35	763	1619	29	38	67	8,8	9,5

At Bygningskapitalen — her Forskelsværdien — er større pr. ha paa Øerne end i de lettere Egne af Jylland undrer ikke, ja, den er endog næsten dobbelt saa stor paa Fyn som i Midtjylland, hvad enten man betragter Bygningskapitalen paa Grundlag af Ejendomsskyldværdien eller Brandforsikringssummen. — Endnu større er dog Forskellen for Størrelsesgruppernes Vedkommende, hvor Bygningsværdien aftager fra 1217 Kr. pr. ha for Brugene med under 10 ha til kun 466 Kr. for de store Gaarde. Brandforsikringssummen udviser dog en lidt mindre Forskel, hvilket skyldes det førnævnte Forhold, at Bygningsværdien bliver bogført lovlig højt i de mindre Brug og lovlig lavt for de større Gaarde, naar man gaar ud fra Forskelsværdien; men at der er en meget stor Forskel i Bygningsmassen pr. ha ved forskellig Ejendomsstørrelse taler Tallene sit tydelige Sprog om.

En af Forklaringerne hertil fremgaar af Tabel 3, der viser, at Beboelsens Andel af den samlede Bygningskapital aftager

fra 42,2 pCt. i de smaa Brug til ca. 35 pCt. i de middelstore Bønderbrug og knapt 24 pCt. for de store Gaarde med over 100 ha. At de større Besætninger i de mindre Brug ogsaa medvirker til større Bygninger, er det ikke nødvendigt at gaa nærmere ind paa.

Bygningsomkostningernes Størrelse.

Gaar vi nu over til at se paa Omkostningernes Størrelse, saa viser Tabel 1, at disse som Gennemsnit for samtlige undersøgte Brug udgjorde 29 Kr. pr. ha i 1938—39. Heraf hidrører de 3 Kr. fra Brandforsikringspræmie. Hvor meget af de resterende 26 Kr., der er Afskrivning eller Amortisation, har vi ikke nogen bestemt Opgørelse af, men jeg mener erfaringsmæssigt at kunne anslaa den til mellem 1 og 1,5 pCt. af den bogførte Bygningskapital, og den skulde saaledes beløbe sig til 8—10 Kr. pr. ha, hvorefter der bliver ca. 16 Kr. til almindelige Vedligeholdelsesudgifter pr. ha.

I Tabellen er endvidere medregnet Rentekrav som Bygningsudgift, nemlig 5 pCt. af den bogførte Bygningskapital. Det ses straks, hvor stærkt denne Post belaster Bygningskontoen, idet den som Gennemsnit for samtlige Brug udgør 38 Kr. pr. ha og saaledes overstiger Beløbet til Vedligeholdelse, Amortisation og Forsikring. Herefter kommer de samlede Bygningsomkostninger op paa 67 Kr. pr. ha, hvilket svarer til 8,8 pCt. af den bogførte Bygningskapital. Hvor betydende denne Post er, fremgaar ogsaa deraf, at den udgør næsten 10 pCt. af Landbrugets samlede Produktionsomkostninger. (Ved Produktionsomkostninger forstaas her de samlede Driftsomkostninger + normalt Rentekrav af den bogførte Landbrugskapital.)

Bygningsomkostningerne er naturligvis væsentlig større pr. ha paa Øerne og i Østjylland end i de lettere Egne af Jylland, men maalt i Forhold til Bygningsværdien forekommer Variationerne ret tilfældige. I Forhold til de samlede Produktionsomkostninger er derimod Bygningsomkostningerne mindst i de jydske Landsdele, hvilket har sin Forklaring i de relativt store Vareindkøb og Besætninger i disse Egne. Skal de æn-

drede Forhold med smaa Foderindkøb og Besætningens Tilpasning efter hjemmeavlede Foderbeholdninger imidlertid fortsat gøre sig gældende, vil Bygningsomkostningerne her blive meget stærkere mærkbare i den kommende Tid. Det samme maa siges, og i maaske endnu højere Grad, for Smaabrugenes Vedkommende, hvor det i Virkeligheden er de store Vareindkøb, som bevirker, at de samlede Bygningsomkostninger ikke er væsentlig større her i Forhold til de samlede Produktionsomkostninger end for de større Brug og de helt store Gaarde, skønt de samlede Bygningsomkostninger udviser en Nedgang fra 94 Kr. pr. ha i Husmandsbrugene til kun 43 Kr. for de store Gaarde. Den store Bygningskapital i de mindre Brug skyldes imidlertid, som allerede nævnt, at Stuebygningen vejer stærkere til her, og heri maa vistnok ogsaa Forklaringen søges til, at Enkelttallene giver Udtryk for lidt mindre Bygningsomkostninger i Forhold til Bygningsværdien end for de større Brug, idet den aarlige Afskrivning ganske naturligt er væsentlig større for Stald og Ladebygninger end for Beboelseshuset.

Udover de her anførte Tal er der imidlertid store Variationer i Bygningsomkostningerne alt efter den Driftsform, der anvendes. Det kan saaledes nævnes, at for omtrent lige store Bønderbrug fra Øerne og Østjylland, udgør Udgiften til Bygningernes Vedligeholdelse og Amortisation — altsaa uden Forsikringer og Rentekrav — 25 Kr. pr. ha for Brug med en stor Kobesætning, 23 Kr., hvor der er en middelstor Kobesætning, men kun 17 Kr. pr. ha for den Trediedel af Gaardene, som har de mindste Kobesætninger. Altsaa en Forskel paa 8 Kr. pr. ha alene for forskellig Kobesætning med tilhørende Svinehold, og denne Forskel forstærkes naturligvis, hvis man vil regne Rentekravet med til Bygningsomkostningerne.

Bygningsomkostningerne er altsaa en væsentlig Del af de samlede Udgifter, og med den allerede understregede faste Karakter, som denne Udgiftspost har, vejer den faktisk meget stærkt til, naar Driftsplanen skal lægges, idet man gerne ønsker sine Stalde saa vidt muligt udnyttede, og en maaske af flere Grunde ønskelig Udvidelse af Bygningerne gaar man kun med store Betænkeligheder med til.

Tabel 2. Uddrag af norske Landbrugsregnskaber.

	Østland	Vestland	Fjeld-bygder	Nord-Norge
Ejendomsstørrelse, ha	25,3	8,8	8,3	9,0
Bygningsomkostninger, Vedligeh., Amortisation og Forsikr., Kr. pr. ha	53	58	57	47

Til Sammenligning med danske Forhold er i Tabel 2 anført nogle Tal for Bygningsudgifterne pr. ha i norske Landbrug. I Modsætning til almindelig dansk Byggemaade kan de norske Landbrugsbygninger som Helhed karakteriseres som lettere Bygninger, der kræver ret store Vedligeholdelsesudgifter og alligevel en stærk Amortisation. Det ses da ogsaa, at Udgifterne er væsentlig større pr. ha end for tilsvarende danske Landbrug. Sammenlignes saaledes Østlandsbrugene med den tilsvarende Ejendomsstørrelse af danske Landbrug, nemlig Bøndergaardene mellem 20 og 30 ha, er Udgifterne godt dobbelt saa store pr. ha, nemlig 53 Kr. mod kun 26 Kr. for de danske Brug. Det er vanskeligt at sammenligne Bygningskapitalen, fordi Vurderingsgrundlaget ikke er ens, idet man i de norske Regnskaber søger at finde Anskaffelsesværdien med Fradrag af de aarlige Afskrivninger; men Tallene giver Indtryk af en relativt større Bygningskapital i de norske Landbrug end i de danske, og medregner man Rentekrav, 5 pCt. af Bygningskapitalen, kommer de samlede Bygningsomkostninger op paa at udgøre 14—15 pCt. af de totale Produktionsomkostninger mod de førnævnte smaa 10 pCt. for danske Landbrug. Hertil bidrager dog ikke alene de højere Bygningsudgifter i de norske Landbrug, men ogsaa den væsentlig mindre Omsætning pr. ha, der betinger saavel mindre Vareindkøb som mindre Arbejdsudgifter.

Man fristes dog alt i alt til at drage den Slutning — selv om Grundlaget er spinkelt — at skønt vi her i Landet bygger solidere og for endnu flere Slægtled, end man gør i Norge, saa er Landbruget her i Landet alligevel belastet med relativt mindre Byggeomkostninger, end Tilfældet er for det norske Landbrug.

Endelig er der i Tabel 3 givet en Antydning af, i hvilket Omfang og til hvilken Værdi der er foretaget Nybygninger eller større Nyforbedringer paa de ved Driftsbureauet undersøgte Ejendomme.

Tabel 3. Beboelse, Nybygninger og Forbedringer 1938—39.
(Uddrag af Regnskaber fra Landøkonomisk Driftsbureau.)

	Værdi af Beboelse i pCt. af samlet Bygningskapital	pCt af de undersøgte Ejendomme med Nybygninger eller større Forbedringer	Udgift til Nybygninger eller større Forbedringer for disse Ejendomme, Kr. pr. Ejendom
Under 10 ha	42,2	7,5	860
10— 20 „	35,7	7,0	1288
20— 30 „	35,5	7,3	1454
30— 50 „	33,5	12,0	1886
50—100 „	33,3	7,5	2014
Over 100 „	23,7	12,0	9583

Det skal dog straks understreges, at Tallene for et enkelt Aar kan give et ganske fejlagtigt Indtryk af dette Forhold, idet det kun er i de faa forholdsvis gode Aar, der ofres saa meget, at det virkelig kan kaldes større Nyanlæg. Tager vi de sidste 15 Aar, er det i Virkeligheden kun i de faa Aar 1925/26, 1930/31, i mindre Grad 1936/37, og saa nu i 1938/39 (altsaa rettere sagt Aaret efter gode Aar), at der kan tales om virkelige Nyanskaffelser og Forbedringer, og saa burde man maaske endda rettere bruge Udtrykket, at der i disse Aar kun saa nogenlunde er opvejet det forsømte fra de mellemliggende Aar. I hvert Fald gælder dette for Bygningernes Vedkommende, medens Maskinbestanden synes lettere at modernisere efterhaanden, som nye og bedre Ting kommer frem. Det kan saaledes nævnes, at medens kun 8,5 pCt. af de undersøgte Brug i 1938/39 har haft større Nybygninger eller Forbedringer til et gennemsnitligt Beløb paa 1845 Kr. for disse Ejendomme, saa har i det samme Aar 28,5 pCt. haft større Nyanskaffelser paa Inventarets og Maskinernes Omraade til et gennemsnitligt Beløb for disse Brug paa 996 Kr. pr. Ejendom, et Beløb, der forekommer meget betydeligt i Forhold til, hvad der er ofret paa Bygningerne.

Som Tabellen viser, er det altsaa kun et Faatal af Brugene, der virkelig har ofret betydende Beløb paa Bygningerne, og det skal gentages, at 1938/39 tilmed danner en Undtagelse i Retning af store Udgifter paa Bygningerne. De anvendte Beløb varierer desuden meget stærkt, saaledes at det kun for ganske faa af disse Brug drejer sig om virkelig større Nybygninger. Undersøges Materialet nøjere, har der faktisk kun været eet Brug inden for hver Størrelsesgruppe, der har nybygget en større Del af Bygningerne; for nogle faa Ejendomme i hver Gruppe er der Tale om større Omlavninger, medens det for Resten kun drejer sig om nyt Tag eller lignende Forbedringer.

Det her fremførte understreger blot den Kendsgerning, som alle er klar over, at det er meget vanskeligt for den enkelte Landmand at følge med, naar det gælder at forny og modernisere sine Bygninger, saaledes som det maatte ønskes efter vor nuværende Viden med Hensyn til de Krav, Dyrenes Velbefindende, Forraadenes bedste Opbevaring og Arbejdets hensigtsmæssigste Udførelse stiller.

Formaalet med denne Redegørelse har kun været at belyse Bygningskapitalens og Bygningsomkostningernes Størrelse, saaledes som Forholdene har formet sig de senere Aar. Hvorledes vi naar frem til at faa disse ønskelige Nybygninger ligger uden for min Opgave. Men jeg indser, at en af de største Vanskeligheder ligger i Finansieringen af større Nybygningsarbejder i Forbindelse med den gentagne Gange understregede Kendsgerning, at Bygningsomkostningerne er en af de mest faste og træge Udgiftsposter, som Landmanden har med at gøre, og som følger ham i en lang, lang Aarrække, hvilket ikke mindst er af Betydning i en saa usikker Tid, som den vi nu er inde i. Men dette underkender ikke, at Spørgsmaalet om Fornyelse og Forbedringer af Landbrugets Bygninger er et af Øjeblikkets brændende Spørgsmaal.

Bestyrelsesmødet
i
Det kgl. danske Landhusholdningsselskab
Torsdag den 24. Oktober 1940.

Selskabets ledende Præsident, Godsejer, Dr. med. *K. A. Hasselbalch,* der ledede Mødet, udtalte Mindeord over Forstander *N. Bredkjær* og Klitinspektør *V. Pinholt,* der siden sidste Bestyrelsesmøde var afgaaet ved Døden, og fremhævede disse Mænds betydelige Indsats saavel for dansk Landbrug som for Landhusholdningsselskabets Virksomhed.

Under Dagsordenens Punkt 1: *Meddelelser fra den ledende Præsident,* udtalte Dr. Hasselbalch indledningsvis sin Beklagelse af, at de to Bestyrelsesmøder (i December og efterfølgende Oktober) ligger saa langt fra hinanden, at det store Flertal af Sagerne naturnødvendigt henvises til Afgørelse i Præsidiet.

Iøvrigt ansaa Dr. Hasselbalch Bestyrelsesmødernes fornemste Opgave at være den at give Bestyrelsens Medlemmer Lejlighed til at forebringe og drøfte Tanker og Forslag om nye eller gamle Arbejdsopgaver, som Landhusholdningsselskabet burde tage sig af. Som et Eksempel herpaa nævntes Gaardejer *Bertel Bjerres* i Fjor fremsatte Forslag om Udarbejdelse af Vejledning vedr. Bygning af Ajlebeholdere. Dette Forslag førte først til Nedsættelse af et Udvalg til Udarbejdelse af denne Vejledning og dernæst til en Videreførelse af Arbejdet til at omfatte Spørgsmaalet: Vejledning vedr. Bygning af Ensilagebeholdere. Resultatet af disse Udvalgsarbejder foreligger i to afgivne Betænkninger.

Selskabets litterære Virksomhed har i det forløbne Aar omfattet først og fremmest Bogen om Kartoflens Sygdomme i Billeder og Tekst. Udgifterne ved denne Bog havde andraget ialt 22 000 Kr., hvortil dog De Danske Spritfabrikker har ydet et Tilskud. Der var tilbudt Selskabets Medlemmer Frieksemplarer af denne Bog. Der er senere udkommet en svensk Udgave af Bogen, og Selskabet har leveret de farvetrykte Plancher hertil.

Af Undervisningsmateriale til Aftenskolerne var optrykt den mest solgte af de smaa Vejledninger, nemlig Halfdan Jørgensens „Husdyrbrug", der nu havde naaet det imponerende Oplag af 25 000 Eksemplarer. Endvidere var optrykt „Naturlære" af P. Gregers Hansen og „Fodringslære" af Halfdan Jørgensen.

To helt nye Bøger beregnet for Ungdomsskoler og Studiekredse udkommer i indeværende Efteraar*), nemlig Bogen om „Landbrugets Kulturplanter" af Konsulent *H. K. Olsen,* Odense, og „Husdyravl" af Forstander *L. Lauridsen,* Graasten. De to sidstnævnte Bøger tilhører sammen med Fodringslæren og Gødningslæren den Serie Undervisningsbøger, der specielt er anlagt for Studiekredse, men som ogsaa har fundet Anvendelse f. Eks. paa Højskoler med Landbrugsundervisning o. m. a. Steder.

Ifølge Vedtagelse paa Bestyrelsesmødet i Fjor er i det forløbne Aar udsat en ny Prisopgave vedr. Midler til Forbedring af Slagtevarers Holdbarhed. Det udsatte Præmiebeløb andrager 2500 Kr. + 1000 à 1500 Kr. til dokumenterede Udgifter ved Undersøgelserne.

Der er indgaaet Forslag til Selskabet om at udsætte en Prisopgave om Skræppearternes Biologi og Bekæmpelse. Præsidiet har imidlertid ment, at en bedre Løsning af dette Spørgsmaal vilde være at faa en særlig sagkyndig Mand til at undersøge dette Problem, og man har derom truffet Aftale med Konsulent *P. Grøntved,* Næstved. Der er af Selskabet stillet Midler til Raadighed til Undersøgelserne.

Dr. Hasselbalch afsluttede sin Beretning med at udtale Haabet om, at Bestyrelsens Medlemmer ved Forslag om nye Virksomhedsfelter for Selskabet kunde være medvirkende til, at sidste Aars betydelige Virksomhed ikke formindskedes i de kommende Aar.

Om *Uddelingen af Selskabets Sølvbægre for Landboflid* og om *Uddelingen af Duelighedsmedailler* oplyste Hofjægermester *Chr. Lüttichau,* at Belønningsudvalget og Præsidiet havde vedtaget at uddele 1 „største", 4 „store" og 2 „almindelige" Sølvbægre. Endvidere var uddelt 20 Duelighedsmedailler. Belønningsudvalgets herved udførte Arbejde havde været saa meget mere paaskønnelsesværdigt i Aar, som Trafikforholdene i høj Grad havde vanskeliggjort Arbejdet med Besigtigelsen af de indstillede Brug.

*) Udkom ca. 15. November.

Professor *O. H. Larsen* afgav Beretning om *Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde* og meddelte, at Arbejdet i det væsentlige havde samlet sig om Gennemførelsen af forskellige Kursus og om Udgivelsen af de førnævnte Grundbøger for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde. Der havde i det forløbne Aar været afholdt 3 Kursus, nemlig Fodermesterkursus paa Dalum Landbrugsskole i Dagene 9. til 13. September og 2 Efteraarskursus paa Landbohøjskolen 14. til 16. Oktober. Fodermesterkursuset havde samlet Rekordtilslutning med 112 Deltagere. Efteraarskursuset havde omfattet et Kursus i Landbrugets Bygningsspørgsmaal for Landbrugslærere og -konsulenter og et Husholdningskursus for Husholdningslærerinder og -konsulenter. Der havde været stor Tilfredshed med begge Kursus, og fra flere Sider var fremsat Ønske om Mangfoldiggørelse af forskellige af Kursusforedragene.

Om *Udvalget vedr. Fersken- og Bedelusundersøgelser* meddelte Professor *O. H. Larsen,* at Udvalgets Assistent, Dr. phil. *Sv. G. Larsson,* havde udarbejdet en Afhandling om Bedelusene og deres Betydning som Virusspredere paa Beder. Afhandlingen var optaget i Tidsskrift for Planteavl og findes i Særtryk heraf. Dr. Larssons Undersøgelser vil senere blive samlet i en udførlig Beretning.

Bestyrelsesraadet tiltraadte, at Præsidiet søger skabt økonomisk Basis for Videreførelse af dette Arbejde endnu 1 à 2 Aar, da de to Aar, Dr. Larsson har arbejdet hermed, har været meget forskellige og med Hensyn til Luseangreb tillige meget unormale.

Om et Forslag om Udgivelse af en Bog om Rodfrugternes Sygdomme førtes en indgaaende Forhandling, der resulterede i, at Præsidiet bemyndigedes til at arbejde videre med Spørgsmaalet og at søge at skaffe de fornødne Midler dertil, dog at Bogens Emne søges begrænset til at omfatte Bederoernes Sygdomme.

Under dette Punkt behandledes tillige Spørgsmaalet om Udgivelse af flere andre Bøger og Skrifter. Om Resultatet af disse Drøftelser og af de efterfølgende Forhandlinger til forskellig Side vil der først kunne redegøres ved Generalforsamlingen.

Eventuel Nedsættelse af et Udvalg vedr. Arbejdsundersøgelser. Dr. *Hasselbalch* refererede til tidligere Forhandling i Bestyrelsesraadet og nævnte, at Præsidiet havde ønsket at foreslaa Bestyrelsesraadet Nedsættelsen af et snævert Udvalg til at overveje Betimeligheden af at søge udarbejdet en dansk Bog om Arbejdsundersøgelser

samt til at overveje Mulighederne for Gennemførelse af rationelle Arbejdsundersøgelser. Bestyrelsesraadets Drøftelse af Spørgsmaalet gav til Resultat, at der ikke nedsættes noget selvstændigt Udvalg, men at man under en eller anden Form søger Samarbejde med det under Fyns Stifts patriotiske Selskab nedsatte Udvalg om samme Spørgsmaal.

Om Selskabets Foredragsmøder i Vinteren 1940—41 oplyste Professor *O. H. Larsen,* at Præsidiet havde overvejet Spørgsmaalet om at gaa over til Eftermiddagsmøder.

Bestyrelsen vedtog forskellige Emner for Foredrag og vedtog at bibeholde den i de senere Aar gennemførte Ordning med et Foredrag samme Dag som Generalforsamlingen. Foredragsrækkens øvrige Tilrettelæggelse overlodes til Præsidiet.

Der blev truffet endelig Bestemmelse om Titlen for Almanakstykket til Universitetsalmanakken for 1942, ligesom Bestyrelsen godkendte Selskabets Regnskab for 1939—40 og gav Decharge derfor.

Sluttelig vedtoges Forslaget til Budget og Virksomhedsplan for 1941—42 i den foreliggende Form til Forelæggelse for Generalforsamlingen i December.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1939.

VIII.

Beretning fra Statskonsulent Alf. Søndergaard.

De senere Aars jævnt stigende Konjunkturkurve for Hestene og Hesteavlen fortsattes ogsaa i 1939. Priserne var stadig opadgaaende, og Interessen for Avlen blandt Opdrætterne manifesterede sig bl. a. ved en yderligere ret betydelig Stigning i Antallet af bedækkede Hopper, der i 1938 androg ca. 88 300, men i 1939 ca. 93 900. Tallet for 1939 varierer lidt i Statistisk Departements forskellige Publikationer, men det drejer sig dog kun om et Par Tusinde Hopper, og en Pølse i Slagtetiden spiller som bekendt ingen Rolle. Med en Følprocent paa over 60, som vi i de senere Aar har haft, har Udvidelsen af Avlen nu antaget det Omfang, der utvivlsomt berettiger til at nære Bekymringer med Hensyn til Økonomien for Opdrætterne i Fremtiden. Selvom denne Fremtid endnu fortoner sig noget usikkert, maa det dog erindres, at der hengaar 4—5 Aar mellem en Hoppes Bedækning og Muligheden for Udnyttelsen eller Omsætningen af Afkommet. — 5 Aar er i denne Forbindelse en lang Tid.

Den Udvidelse af Avlen, der fandt Sted i Aarene efter 1933, kom som en naturlig Reaktion efter de forudgaaende Aars altfor stærke Indskrænkning af Hestetillæget. I 1932 bedækkedes kun 29 000 Hopper; men nu er Antallet mere end tredoblet, og Grænsen for Afsætningsmulighederne af Overskudsproduktionen under normale Forhold er forlængst overskredet. Den sidste Trediedel af de bedækkede Hopper er sikkert inddraget i Avlen under Paavirkning af de unormale ydre Forhold; men det vil næppe være klogt, om man indenfor Hesteavlen nu igen disponerer langt ud i Fremtiden paa Grundlag af den forhaandenværende øjeblikkelige Situation. Vi skulde nødig se Forholdene for Hesteavlen efter den sidste Verdenskrig gentage sig. Det var den Gang dyrt for Opdrætterne, og der er ingen Grund til at antage, at det denne Gang skulde blive billigere, hvis Avlen ikke i Tide holdes nogenlunde indenfor de Grænser, der er givet af Udnyttelsen og Afsætningsmulighederne herhjemme.

Men i denne Forbindelse er det ikke alene Antallet af Tillæget, det drejer sig om, men i endnu højere Grad om Kvaliteten og Typen. Mange Dyr, baade Hingste og Hopper, af saa ringe Kvalitet, at de aldrig burde benyttes, er nu atter inddraget i Avlen, og Følgen vil uvægerligt blive en Forringelse af Gennemsnitskvaliteten af vor egen

Brugsbestand, saa meget mere, som Eksporten *nu* kun aftager Dyr fra den i kvalitativ Henseende bedste Trediedel. Det vil under ingen Omstændigheder nu eller i Fremtiden kunne betale sig at lægge daarlige Heste til. De kan ikke eksporteres. Byerhvervene har ligeledes lært, hvad god Kvalitet betyder for Økonomien i det daglige Brug. Det er meget bedre Heste, der gaar i Byerne nu end tidligere. Det mindre Landbrug kan snart blive selvforsynende, og tilbage er da næsten kun Opdrætterne selv; men det har aldrig været nogen god Næringsvej at leve af at barbere hinanden.

Erkendelsen af disse Forhold, der kortelig her er berørt, men som jeg i et Foredrag paa de sjællandske Landboforeningers Hestedag i Marts nærmere havde uddybet, gav da ogsaa Anledning til, at der med Deltagelse fra alle hesteavlsinteresserede Kredse blev optaget Forhandlinger om, hvad der kunde gøres for at holde Avlen indenfor rationelle Former.

Det var De samvirkende danske Landboforeninger, der indbød Repræsentanter fra de forskellige Avlsretninger og foranledigede, at der nedsattes et Fællesudvalg for alle Hesteavlsorganisationer til Forhandling om Forslag til Ændring af Husdyrloven, der forelaa til Revision. Der havde tidligere været Forslag fremme om en Bedækningsafgift paa Hopper, men denne Tanke fandt ikke Jordbund hos Opdrætterne. Særlig indenfor det mindre Landbrug, hvor man netop var i Færd med at oparbejde en speciel Husmandshest, mødte den Modstand.

Indenfor Fællesudvalget opnaaedes der forbavsende hurtigt Enighed om at fremme Spørgsmaalet paa Grundlag af „tvungen Hingstekaaring" eller i alt Fald gennem en obligatorisk Anerkendelse af Bedækningshingste med tilsvarende Pligt til Fremstilling af Afkom efter disse, samt en for de forskellige Racer frivillig Bedækningsafgift paa Hopper. Der blev udarbejdet et Forslag, der tidligere har været offentliggjort og indsendt til Rigsdagen, hvor det imidlertid blev henlagt.

At der kunde opnaas Enighed imellem Repræsentanter fra alle Avlsretninger maa tages som Udtryk for, at man fra alle Sider erkendte, at en Ændring i Udviklingen indenfor Hesteavlen var mere end ønskelig.

Det maa meget beklages, at der ikke ved Husdyrlovens Ændring blev taget Hensyn til Forslaget fra Hesteavlens Repræsentanter, thi som Forholdene senere har udviklet sig, havde man gennem disse Foranstaltninger dog i nogen Maade haft et Værn, saavel mod Overproduktion som mod en nu næsten uundgaaelig Kvalitetsforringelse af vor Hestebestand. Forslaget havde tillige den Fordel, at det lagde Ansvaret for og Administrationen af Avlen i Opdrætternes egne Hænder i Modsætning til, hvad Tilfældet er enkelte andre Steder, hvor Anerkendelse af Bedækningshingste er obligatorisk.

I min Beretning i Fjor skrev jeg, at Spørgsmaalet om en eventuel Overproduktion ikke havde saa megen Interesse for eller Adresse til den lettere Hesteavl, idet Tillæget indenfor disse Racer endnu ingenlunde var paa Højde med det hjemlige Forbrug, men naturligvis, naar det regner paa Præsten, drypper det som bekendt paa Degnen,

og en almindelig Depression af Hestepriserne vil ramme alle, baade retfærdige og uretfærdige.

Ved Krigens Udbrud i September med de deraf følgende Benzinrestriktioner standsede Diskussionen om Overproduktion af Heste, bl. a. fordi det ventedes, at Efterspørgselen fra Byerhvervene særlig efter Køreheste vilde stige stærkt, efterhaanden som Bilerne blev „klodset" op. Nogen forøget Omsætning fandt ogsaa Sted, men ikke i det forventede Omfang, idet det viste sig, at megen Bilkørsel helt kunde undværes, og megen erstattes af Budcykler.

Efterspørgselen foranledigede dog nogen Stigning i Priserne, og adskillige Hopper blev i den Anledning holdt til Hingst saa sent som i September.

Eksporten var i Aarets Løb noget større end foregaaende Aar og androg ialt 15 440 Heste, af hvilke 8 700 gik til Tyskland og 1 108 til Schweiz, medens Resten væsentlig var Slagteheste. Saavel Frederiksborg- som Oldenborgavlen var hele Aaret delagtig i Eksporten baade til Tyskland og Schweiz. Af Landbrugsministeriets Hesteksportudvalg og fra Landbrugsraadets Side blev der i Løbet af Sommeren gjort et betydeligt Arbejde for at fremme Eksporten af lettere Heste til Schweiz.

I Maj Maaned deltog jeg sammen med Repræsentanter for disse Institutioner i en Rejse derned for at blive orienteret med Hensyn til Afsætningsmulighederne. Samtidig blev en Prøvesending af danske Heste forevist og omsat i Zürich. Forskellige andre Byer blev besøgt og nogle forberedende Forhandlinger med forskellige Myndigheder og private Hestehandlere blev indledet. Disse Forhandlinger blev senere ført videre med godt Resultat af Generalsekretær Høgsbro Holm, saaledes at Eksporten til Schweiz i Aarets Løb fra 228 i 1938 steg til 1 108 i 1939.

Importen af Heste til det mindre Landbrug naaede i Aarets Løb det laveste Tal, vi har set siden Verdenskrigen, idet der kun importeredes ca. 1 400 mod 2 833 i 1938. Ved Krigens Udbrud i September standsede Importen ganske. Hvis dette var hændt for 10 Aar siden, hvor en Import paa over 16 000 Heste var nødvendig for at tilfredsstille Forbruget, vilde det have været en ubehagelig Historie for det mindre Landbrug; men som Forholdene nu er, hvor vi raader over en saa omfattende hjemlig Avl af Husmandsheste, at Importen Aar for Aar gradvis har kunnet reduceres, spiller denne Standsning ingen eller kun en ringe økonomisk Rolle for disse Brug.

De stigende Priser og Importens Nedgang har forøvrigt givet Hesteavlsarbejdet indenfor Husmandsbruget en fornyet Opmuntring. Der oprettes stadig nye Foreninger, og Forstaaelsen af og Interessen for rationelt Avlsarbejde breder sig fortsat blandt den nye Stab af Opdrættere. De tidligere fastsatte Linier for denne Avl følges nu temmelig konsekvent, saaledes at fejlagtige Krydsninger og tilfældige Blandinger af de forskellige Racer bliver sjældnere samtidig med, at Kvaliteten gennemgaaende bliver bedre. Der er naturligvis endnu paa dette Omraade meget Oplysningsarbejde at udføre, og megen Vejledning er fortsat nødvendig, men dette er ikke noget, der alene gælder for Hesteavlen i Husmandsbrugene.

I Jylland, hvor Avlen sorterer under De samv. jydske Husmandsforeninger, har der ligesom i tidligere Aar været afholdt Hoppe- og Hingstekaaringer baade for Frederiksborgheste og Nordbagger paa ialt 53 Kaaringssteder fordelt over hele Jylland. Der var fremstillet 32 Hingste og 528 Hopper. Heraf kaaredes eller anerkendtes 17 Hingste og 528 Hopper af begge Racer. Der er endvidere bedømt Afkom efter 5 Frederiksborghingste og 1 norsk. Af Frederiksborghingstene fik 1 Afkommet anerkendt med I Kl. B., 3 med II Kl. A. og 1 med II Kl. B. Afkommet efter den norske Hingst kom i II Kl. B. Disse Tal giver i Korthed et Begreb om dette Arbejdes Omfang.

Der er endvidere i Aarets Løb mellem de jydske Husmandsforeningers Husdyrbrugsudvalg og Statens Jordlovsudvalg truffet Aftale om Opdræt af Plage fra Medlemmer af de jydske Husmandsforeninger paa Opdrætningscentralen i St. Vildmose. Det var i Sommer en Fornøjelse at se Plagene tumle sig paa de store for Opdræt fortrinligt egnede Arealer. Kun enkelte af dem havde haft lidt vanskeligt ved Akklimatiseringen. Endelig er Afsætnings- og Omsætningsforholdene fra Opdrætter til Køber indenfor Husmandsforeningerne ordnet paa en fortrinlig Maade ved Husdyrbrugsudvalget og Konsulenternes Medvirken.

For Frederiksborgavlen paa Øerne har Aaret ligeledes formet sig paa tilfredsstillende Maade. Tilslutningen til Avlsforanstaltningerne har været god. Til Hingstekaaringer var anmeldt 61 Hingste, af hvilke 30 kaaredes, heraf 26 paa Sjælland og 4 paa Bornholm.

Kaaringerne afholdes første Gang amtsvis, hvorefter de anerkendte Hingste samles til en fælles Rangering og Klassificering i Roskilde. Derved spares Udgifterne ved den længere Rejse for alle de afviste Hingstes Vedkommende. Paa Bornholm afholdes Hingstekaaringerne i Aakirkeby.

Ved Hoppekaaringerne paa Sjælland kaaredes 187 Hopper. Heraf 64 i I Kl., 98 i II Kl. A og 25 i II Kl. B. Der har været fremstillet Afkom efter 9 Frederiksborghingste, 5 paa Sjælland og 4 paa Bornholm. 5 fik Afkommet anerkendt med I Kl. B, 3 med II Kl. A og kun 1 med II Kl. B.

Ogsaa til Dyrskuerne gav Tilslutningen Udtryk for den store Interesse, hvormed Hesteavlen nu omfattes baade fra Opdrætternes og Publikums Side. En af de største Begivenheder var i denne Forbindelse det sjællandske Fællesskue paa Bellahøj. Dette Skue har ellers siden 1925 været fastlagt i Ringsted, men skulde nu for en 5-aarig Periode flyttes til København. I Ringsted var Skuet i alt Fald for Hestenes Vedkommende efterhaanden blevet temmeligt lokalt præget.

Til Skuet i København var anmeldt 145 Frederiksborgheste, 44 Oldenborgere, 12 Travere, 27 jydske og 99 belgiske Heste. Baade for Frederiksborg- og for Oldenborgavlen var Skuet et godt Udtryk for den kvalitative og typemæssige Standard, der er raadende indenfor Avlen Sjælland over.

I Hippologisk Tidsskrift har jeg forøvrigt umiddelbart efter Skuet skrevet en længere Beretning om Hestene. Jeg tillader mig at henvise hertil baade for Frederiksborg- og Oldenborgavlens Vedkommende.

Forholdene for Oldenborgavlen har forøvrigt været særdeles gunstige. Efterspørgselen har været meget stor i Forhold til Avlens ret begrænsede Udbredelse, saaledes at Prisniveauet for disse Heste har ligget noget højere, end Tilfældet har været for de mere talstærke Racers Vedkommende. Dette har naturligt medført en stærkt forøget Interesse for Avlen fra Opdrætternes Side, og Efterspørgselen efter Avlsdyr, baade Hingste og Hopper, har ikke kunnet imødekommes af den hjemlige Avl.

Særlig paa Fyn er Tendensen til Indavl efterhaanden ret fremtrædende, hvorfor det ogsaa af Hensyn til Afstamningen og Blodsblandingen fortsat er nødvendigt at indkøbe Hingste i Moderlandet.

I Februar Maaned overværede jeg Kaaringerne i Tyskland, og ved den Lejlighed blev der indkøbt en ny Hingst til Fyn. Ved et fornyet Besøg dernede i August blev der forsøgt Indkøb baade af Hoppe- og Hingstføl, men paa Grund af Forholdene maatte disse Indkøb opgives.

Selv om Avlen herhjemme nu er organiseret over hele Landet med Undtagelse af Bornholm, ligger den dog ret spredt, og Hingsteholdet er næsten udelukkende paa private Hænder. Kun paa Sjælland findes nogle Foreninger og Konsortier. Avlen har hidtil haft en god Støtte i Hoppecentret og Hingstedepotet „Sjælland", men dette er desværre i Aarets Løb blevet ophævet. I de senere Aar var det særlig ved Indkøb af Hoppeføl og enkelte virkelig gode Hingste, at Centret støttede Avlen. Den sidste Hingst blev købt sammen med De Danske Spritfabrikker. Disse har nu overtaget Hingsten, der stadig er til Raadighed. Forhaabentlig vil Spritfabrikkerne i nogen Maade videreføre Centrets Virksomhed.

Paa Sjælland afholdes Kaaringerne af Oldenborghingste efter Sædvane i Ringsted sammen med Belgisk Hesteopdrætterforening. Der var fremstillet 7 Oldenborghingste, af hvilke 3 4-aarige blev kaaret.

Ved Fælleskaaringen paa Fyn var fremstillet 12 Oldenborghingste, af hvilke 7 blev kaaret. Ved Hoppekaaringerne paa Fyn anerkendtes ialt 67 Hopper. 12 i I Kl., 28 i II Kl. A, 16 i II Kl. B og 11 „Bevaringsværdig". I Jylland sorterer Oldenborgavlen under Foreningen til Frederiksborg- og Oldenborgavlens Fremme, der oprettedes i 1930. Ved den første Kaaring den Gang anerkendtes 2 Hingste og 15 Hopper, men nu 10 Aar senere afholdtes der Kaaring paa 30 forskellige Pladser Jylland over, og der kaaredes 7 Hingste og 192 Oldenborghopper samt 3 Hingste og 71 Frederiksborghopper. Ved samme Lejlighed fremstilledes der Afkom efter 6 Oldenborghingste og 1 Frederiksborghingst.

4 af Hingstene fik Afkommet anerkendt med II Kl. A og 2 med II Kl. B. Det turde siges at være meget tilfredsstillende Resultater, der er opnaaet efter kun 10 Aars Avlsarbejde. Det er særlig siden min Medarbejder, Konsulent Refsgaard, er flyttet til Jylland, at der er kommet Orden i disse Forhold derovre.

Ogsaa paa Lolland-Falster har der i Aar været afholdt Kaaringer baade for Frederiksborg- og Oldenborgheste.

Ved mange Dyrskuer i Sommerens Løb har Fremstillingen af Oldenborgheste været særdeles god og vist, at der indenfor denne Race

nu arbejdes med et Avlsmateriale, der gennemsnitlig ligger noget over Middelkvaliteten, hvilket naturligvis er til stor Gavn for Avlen og Opdrætterne.

Der er i Aarets Løb oprettet en ny Forening til Fremme af Opdræt af Fuldblod, Travere og ædelt Halvblod til Ridebrug. Foreningen omfatter hele Landet og dens Formand er Direktør Albert Jensen, København. Formaalet er paa forskellig Vis at gøre Tillægget indenfor disse Racer mere rentabelt for Opdrætterne. Foreningen staar forøvrigt i nært Samarbejde med Organisationerne indenfor Sportsracerne og med Landsorganisationen til den lettere Hesteavls Fremme i Danmark.

Interessen for Sportsavlen baade Trav- og Fuldblod har i de senere Aar bredt sig stærkt særlig efter Oprettelsen af Væddeløbsbanerne i Odense og Aarhus. Ved Krigens Udbrud standsede Importen af Heste fra Amerika og England, og Opretholdelsen af disse Baner beror nu foreløbig paa, om den hjemlige Avl kan præstere Løbsmateriale i tilstrækkeligt Omfang.

Der er anbragt store Kapitaler i vore Væddeløbsbaner, og Totalisatorspillet giver Staten en ret betydelig Indtægt, saaledes at der er god Begrundelse for at støtte og fremme Avlen ogsaa indenfor disse Racer bedst muligt.

Traveravlen er nu godt organiseret og drives efter rationelle Principper med Stambogsføring, Kaaringer og Afkomsundersøgelser i Erkendelse af, at Hurtighed paa Banerne ikke er uden Forbindelse med korrekt Bygning. Avlens Ledelse ligger fortsat hos Det danske Travselskab, der udfører et stort Oplysningsarbejde blandt Opdrætterne. Der bedækkes et stedse stigende Antal Hopper, og glædeligt er det at se, at flere og flere yngre Hopper gaar over i Avlen; men der arbejdes endnu med altfor mange Hingste, saa den rigtige Type indarbejdes kun temmelig langsomt. Traverne har ogsaa forholdsvis flittigt deltaget i de for dem aabne Skuer. Ved Fællesskuet paa Bellahøj faldt der 1 Første- og 5 Andenpræmier i Klassen, og paa Fællesskuet i Odense tildeltes Klassen 2 Første- og 2 Andenpræmier, skønt der kun var fremstillet yderst faa Individer.

Fuldblodavlen, der ledes af Foreningen til den ædle Hesteavls Fremme, har i 1939 vandret videre ad det anslaaede Spor og tiltager stadig i Omfang, ligesom Kvaliteten gennemgaaende er ret god. Endnu er Avlen dog i altfor høj Grad afhængig af Import udefra; men flere og flere hjemmeavlede Hopper gaar dog efterhaanden ind i Stutterierne.

Landsorganisationen for lettere Hesteavl i Danmark afholdt i 1939 sit første Eliteskue udenfor København, og Pladsen var Odense. Skuet vakte betydelig Opsigt og omfattede Heste af alle lette Racer fra hele Landet. Ikke mindst Interesse vakte Frederiksborghestene, idet der ikke siden Landmandsforsamlingen i Odense 1900 havde været fremstillet saa fyldig og god en Repræsentation for Racen paa Fyn. Ogsaa gennem sin omfattende Konsulentvirksomhed, sit Oplysningsarbejde og sine Tilskud til Afkomspræmieringer har Landsorganisationen været den lette Hesteavl som Helhed en uvurderlig Støtte.

I saa stor Udstrækning som Tiden har tilladt, har jeg deltaget i de

forannævnte Begivenheder, Kaaringer, Afkomsskuer, Dyrskuer og Møder over hele Landet. I Lighed med tidligere har jeg paa Sjælland deltaget i Afstamningsbedømmelsen af de til Skuerne anmeldte Heste. Baade ved Kaaringerne og ved mange Dyrskuer har jeg holdt Foredrag om de fremstillede Dyr. Foredragsvirksomheden har i det hele taget i Aarets Løb, foranlediget af den store Interesse for Hesteavlen i Almindelighed, været meget omfattende. Som sædvanlig har jeg i ret stor Udstrækning ydet Bistand saavel til Foreninger som til Private i Spørgsmaal vedrørende Hesteavlen. Desuden har jeg som Følge af det stadigt voksende Arbejde haft en betydelig Korrespondance samt andet skriftligt Arbejde, ligesom jeg ogsaa i en Del Tidsskrifter og Blade har skrevet Artikler og Beretninger vedrørende Avlsforhold. Jeg er fortsat ansvarshavende Redaktør af „Hippologisk Tidsskrift".

Tilgangen til Stambogsføringen har, ligeledes paa Grund af den store Hesteinteresse, været større end sædvanlig, hvilket naturligvis har medført forøget Arbejde. Ellevte Bind af Register-Stambogen og enogtyvende Bind af Elite-Stambogen er udgivet i Aarets Løb, medens henholdsvis tolvte og toogtyvende Bind er under Udarbejdelse. Der er nu ialt registreret 303 Hingste og 2 650 Hopper af Frederiksborgrace samt 149 Hingste og 1 050 Hopper af svært Halvblod. Angaaende Stambogsføringen iøvrigt skal jeg tillade mig at henvise til min Beretning derom i De samvirkende danske Landboforeningers Aarsberetning.

Ogsaa i det forløbne Aar har jeg fungeret som Censor ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, baade for Veterinær- og Landbrugsstuderende.

Arbejdet i sin Helhed har i Aarets Løb været saa omfattende, at det kun har kunnet gennemføres nogenlunde tilfredsstillende ved udmærket Bistand af mine to Medarbejdere, Konsulent J. P. Refsgaard, Aarhus, og Konsulent Th. Knuthsen, som har Bopæl hos mig. Desuden skylder jeg Det danske Travselskab's Sekretariat, der tillige er Sekretariat for Landsorganisationen for lettere Hesteavl i Danmark, Tak for udmærket Bistand.

Udkomne Bøger.

Beretning om afkomspræmierede Tyre og Hingste ved de af De samvirkende Fælles-Landboforeninger ledede Afkomsbedømmelser. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeninger. 251 Sider. (Kbhvn. 1940).

Elite-Stambog over Heste af belgisk Race. Bind II. Hingste Nr. 254—332. Hopper Nr. 1099—1381. Udarbejdet af Konsulent Holger Hansen. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Udvalg for Stambogsføring for Heste af belgisk Race. 269 Sider. Ill. (Odense 1940).

Fællesudvalget for Fjerkræavlen. Beretning om Virksomheden 1939—40. Ved W. A. Kock. 15 Sider. Ill. (Kbhvn. 1940).

Landbrugets Kulturplanter. Af H. K. Olsen. 145 Sider. — *Husdyravl.* Af L. Lauridsen. 158 Sider. — Grundbøger for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. Fh. August Bangs Forlag, Ejvind Christensen (Kbhvn. 1940).

Landbrugsstatistik 1939. Danmarks Statistik. Statistiske Meddelelser. 4. Række. 111. Bind. 1. Hæfte. Udgivet af Det statistiske Departement. 163 Sider. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag (Kbhvn. 1940).

Lommebog for Landmænd for Aaret 1941. Tre og Fyrretyvende Aargang. Redigeret af Th. Hauberg Lund. Udgivet af Kirstine Nielsen. 241 Sider. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag (Kbhvn. 1940).

191de Beretning fra Forsøgslaboratoriet. Forsøg udført Vinteren 1938—39 med Midler til Mildnelse af Mund- og Klovesygeangreb hos Kælvekøer. Ved L. Hansen Larsen og H. C. Bendixen. 90 Sider. Med engelsk og tysk Resumé. Ill.

192de Beretning fra Forsøgslaboratoriet. Forsøg vedrørende Søernes Proteinbehov m. m. Ved Johs. Jespersen og Herman M. Olsen. 80 Sider.

193de Beretning fra Forsøgslaboratoriet. Experimentel Rakitis hos Svin. Betydningen af Foderets Indhold af Fytin og Fytase. Af J. G. A. Pedersen. 235 Sider. Med engelsk Resumé. Ill. Udgivet af Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles landøkonomiske Forsøgslaboratorium. I Hovedkommission hos fh. August Bangs Forlag, Ejvind Christensen (Kbhvn. 1940).

Haandbog i Kvægets Avl, Fodring og Pleje. Af L. Hansen Larsen, Professor ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. 560 Sider. Ill. Hirschsprungs Forlag (Kbhvn. 1940).

Svinets Avl og Fodring. Ved Konsulent E. Møldrup. 142 Sider. Ill. Tredie Udgave. Andelsbogtrykkeriet (Odense 1940).

Økonomisk Aarsoversigt 1939. Udgivet af Arbejderbevægelsens Erhvervsraad. 264 Sider, Forlaget Fremad (Kbhvn. 1940).

Produktionsstatistik 1939. Danmarks Statistik. Statistiske Meddelelser. 4. Række. 112. Bind. 1. Hæfte. Udgivet af Det statistiske Departement. 155 Sider. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag (Kbhvn. 1940).

Potatisens Sjukdomar i bilder och text. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. Oversat og bearbejdet for svenske Forhold af fil. d:r Th. Lindfors, Afdelingsforstander ved Statens Växtskyddsanstalt. 63 Sider. 24 Farveplancher. Lantbruksförbundets Tidskriftsaktiebolag (Stockholm 1940).

Mindre Meddelelser.

Generalforsamling og Foredrag i Landhusholdningsselskabet.

Landhusholdningsselskabets Generalforsamling afholdes Onsdag den 11. December Kl. 13½ i Prinsens Palæ, Frederiksholms Kanal 12, København. Dagsorden og Bilag til Generalforsamlingen er udsendt til Selskabets Medlemmer.

Samme Dag og Sted afholdes Kl. 15½ et Foredragsmøde, hvor Forstander *Karsten Iversen,* Askov, vil tale om „Planteavlens Tilrettelæggelse i 1941". Ogsaa Ikke-Medlemmer af Selskabet vil kunne faa Adgang til Foredragsmødet.

Uddeling af Grosserer N. F. Muncks Legat.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab har efter derom modtaget Indstilling tildelt Smedemester *P. Floris* i Gludsted pr. Hjøllund et Sølvbæger samt 200 Kr. af ovennævnte Legat. Uddelingen fandt Sted den 5. November ved Smed Floris' 50 Aars Jubilæum som Smedemester. Paa Bægret fandtes foruden Landhusholdningsselskabets Bomærke og Legatets Navn indgraveret: „For 50 Aars dygtigt og fortjenstfuldt Virke som Smed i Gludsted".

Konsulentmødet 1941.

Under Forudsætning af at fornøden Bevilling opnaas, er det Hensigten at afholde Konsulentmøde i Februar 1941. Medens Mødet de sidste Aar har været Fastelavnsmandag og den efterfølgende Tirsdag, er der i Aar Udsigt til, at det kan lade sig gøre at vende tilbage til tidligere Aars Mødetid, nemlig *den sidste Fredag og Lørdag i Februar Maaned.*

Udvalget vedrørende Konsulentmøde-Tilrettelæggelsen beder enhver, der maatte have Forslag at stille angaaende Emner eller Foredragsholdere for det kommende Konsulentmøde, om snarest at indsende disse under Adresse: Konsulentmøde-Udvalget, Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, Rolighedsvej 26, København V.

Landbrugets Prisforhold i Oktober Maaned 1940.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -Okt.	Okt. Md.	Jan. -Okt.	Sept. Md.	Okt. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri)[1]	13,52	13,29	13,58	17,19	20,29	22,26
Smør, Notering	239	236	240	297	358	377
do., Afregningstal	243	240	243	301	358	377
Ost, 20 pCt.	91	89	95	122	146	172
Æg	113	101	132	124	165	170
Slagterisvin, 1.Kl., m. Kort (sl.V.)	175	171	167	187	198	208
do. uden Kort (do.)	123	123	125	—	—	—
Slagtekøer, Kbhv., 1. Kl. (lev.V.)	57	57	62	71	88	95
Stude og Kvier, Esbj., 1. Kl. (do.)	66	65	71	82	98	95
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk.	46	47	38	29	28	28
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk.[2]	424	424	415	399	406	425
Unge Heste, Odense, Kr. pr. Stk.	1126	1111	1200	1384	1450	1450
Hvede, Sælger	16,05	15,49	18,06	22,45	28,00[3]	28,00[3]
do., Køber	15,73	15,16	17,81	—	—	—
Rug, Sælger	16,83	16,03	20,50	23,93	29,00[3]	29,00[3]
do., Køber	16,50	15,69	20,20	—	—	—
Byg, 2/r, Sælger	13,77	12,88	17,19	21,70	25,00[3]	25,00[3]
do., Køber	13,43	12,56	16,80	—	—	—
Havre, Sælger	14,51	13,61	17,82	21,65	25,00[3]	25,00[3]
do., Køber	14,00	13,09	17,32	—	—	—
Hø	8,63	8,20	10,00	17,20	27,25	31,00
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	6,13	5,74	7,50	16,17	15,00	15,00
Runkelroefrø, VIII-St.	70	66	80	142	168	228
Kaalroefrø	59	57	60	190	315	325
Rødkløverfrø, sildig	291	262	363	402	400	485
Hvidkløverfrø	507	458	600	639	563	563
Hundegræsfrø	112	116	90	96	78	98
Alm. Rajgræsfrø	90	89	94	133	146	145
Ital. do.	73	69	75	132	140	138
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	18,43	17,01	25,50	26,47	28,00	28,50
Solsikkekager	18,76	17,53	25,75	26,53	26,50	27,00
Palmekager	15,78	14,78	21,75	21,11	22,80	23,30
Hvedeklid	13,48	12,56	18,75	19,95	23,25	23,75
Majs, La Plata	17,10	16,35	23,00	20,36	26,20	26,70
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	17,55	17,41	18,00	—	19,10	—
Kalksalpeter	17,03	16,87	17,50	18,76	18,55	21,65
Sv. Ammoniak	17,08	16,92	17,55	18,81	18,60	21,70
18 pCt. Superfosfat	6,68	6,65	6,40	—	13,55	—
40 » Kaligødning	14,38	13,91	16,50	17,34	16,85	17,05

[1]) Ekskl. Mælkeafgift.
[2]) Bestaaet Tuberkulinprøven.
[3]) Maksimalpris.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1939			1940		
	Hele Aaret	Jan. -Okt.	Okt. Md.	Jan. -Okt.	Sept. Md.	Okt. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	129	127	129	164	193	212
Smør, Notering	114	113	115	142	171	180
do., Afregningstal	116	115	116	144	171	180
Ost	160	156	167	214	256	302
Æg	96	86	112	105	140	144
Slagterisvin med Kort	180	176	172	193	204	214
do. med og uden Kort[1])	180	176	172	193	204	214
Slagtekøer (København)	98	98	107	122	152	164
Stude og Kvier (Esbjerg)	108	107	116	134	161	156
Unge Heste (Odense)	153	151	163	188	197	197
Hvede	116	112	131	162	203	203
Rug	141	134	172	201	243	243
Byg, 2/r.	107	100	133	168	194	194
Havre	120	113	148	180	207	207
Hø	126	119	146	250	397	451
Kartofler, Sælgers St., Sjæll.	163	153	200	431	400	400
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	126	116	174	180	191	194
Solsikkekager	146	136	200	206	206	210
Palmekager	139	130	191	186	201	205
Hvedeklid	121	113	168	179	209	213
Majs, La Plata	153	146	206	182	234	239
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	88	88	91	—	96	—
Kalksalpeter	88	87	91	97	96	112
18 pCt. Superfosfat	113	112	108	—	229	—
40 » Kaligødning	121	117	138	145	141	143
Vejet Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	119	118	119	149	176	188
Husdyrprodukter, ialt	131	128	132	153	177	187
Korn	118	112	141	173	207	207
Planteprodukter, ialt	121	115	145	204	236	238
Landbrugsprodukter, ialt	**130**	**127**	**133**	**156**	**181**	**(191)**
Kraftfoder	132	125	176	182	207	210
Kunstgødning	100	99	102	128	143	160
Markfrø	96	96	96	141	141	141
Vareindkøb, ialt	**122**	**116**	**153**	**167**	**(187)**	**(193)**

[1]) Forholdsmæssigt beregnet.